www.e-rara.ch

Petri Andreae Matthioli ... Opera quae extant omnia, hoc est, commentarii in VI. libros Pedacii Dioscoridis Anazarbei de medica materia, adjectis in margine variis graeci textus lectionibus ... qui ...

Mattioli, Pietro Andrea

Basileae, 1674

ETH-Bibliothek Zürich

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-19400

In lib. tertium Pedacii Dioscoridis Anazarbei, de medica materia.

www.e-rara.ch
Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Visual Library

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI MEDICI Senensis Commentarii,

IN LIB. TERTIUM PEDACII DIOSCORIDIS ANAZARBEI, DE MEDICA MATERIA.

SUperioribus, chariſſime Aree, commentariis, tradidimus de aromatibus, unguenti,, oleis, arboribus, earum fructibus, & lachrymis: item de animalibus, cerealibus, oleraceis, & herbis acrimonia præditis. In hoc autem tertio radices, ſuccos, ſemina, herbas, & quæ vernacula, & inter ſe cognata cenſentur, quæq; pluribus ſcatent remediis, proſequemur.

Ἀγαρικόν.

CAP. I.

AGARICUM.

AGaricum radix fertur laſerpitii ſimilis,[a] ſed facie ſumma ſolutior, & rariore fungoſoq; textu. Duo ejus genera: fœmina, quæ præfertur, rectis intus venarum diſcurſibus conſtat: mas rotundus eſt, & undiq; compactior. Utriq; guſtus in initio dulcis, mox ex diſtributione in amaritudinem tranſit. [Gignitur in Sarmatiæ regione, quæ Agaria dicitur. Sunt qui radicem eſſe plantæ aſſirment: alii ut fungos naſci in arborum caudicibus, quadam putredine.] Gignitur in Galatia Aſiæ, & Cilicia [b] in Cedris, ſed friabile, & infirmum. Adſtringendi, calfaciendiq; naturam habet, efficax eſt contra tormina, cruditates, & rupta: prodeſt itidem contuſis, & ab alto devolutis. Datur duobus obolis in vino mulſo febrim non ſentientibus: febriculoſis verò in aqua mulſa: arquatis quoq;, ſuſpirioſis, jecinoris, renumq; vitio laborantibus, dyſentericis. Itē ſi urina ægrè reddatur, ſi vulvæ ſtrangulatus urgeat, ſi pallor membra decoloret, drachma una dari ſolet: ſi tabes infeſtat, ex paſſo: ſi lien negotium exhibet, ex aceto mulſo: ſi diſſolutio ſtomachi eſt, ita ut cibi tenax non ſit, manditur, & ſine ulla humoris ſorbitione devoratur: ſimili modo acida ructantibus propinatur: ſanguinis rejectiones ſiſtit, tribus obolis ex aqua ſumptum. Facit ad coxendicum, & articulorum dolores, & comitiales morbos, ſi cum aceto mulſo, pari pondere aſſumatur: menſes ciet: fœminis, quas inflatio vulvę vexat, utiliter ęquali modo datur: horrores ſolvit, datum ante febrium acceſſiones: alvum purgat, drachma una, aut altera, ſi cum aqua mulſa bibatur: venenorum antidotū eſt denarii inſtar, cum [c] diluta potione ſumptū: ſi ſerpentes ictum vibrarunt, mordſumq; ſubfixerunt, tribus obolis ex vino potum, [d] mirè auxiliatur. In ſumma, internis omnib. vitiis convenit, pro viribus, & ætate datum, nunc ex aqua, nunc ex vino: iis ex aceto mulſo, aliis ex aqua mulſa.

AGaricum cujus duo habentur genera: mas alterum alterum fœmina, fungus eſt in arboribus naſcens. Plura de eo diximus l. 1. in laricis arboris hiſtoria. Præſtantiſſimum habetur in Tridentinis montibus, ubi ſæpiſſimè propriis manibus illud divulſimus, adacta ſecuricula. Cæterùm tametſi Plinius lib. 6. cap. 8. omnes glandiferas arbores Agaricum ferre tradat in Tridentinis tamen ſylvis, ac etiam in reliquis Italiæ locis, quod equidem viderim, ſoli tantùm larici innaſcitur. In Cedro Agaricum gigni, tum in Aſiæ Galatia, tum in Cilicia ſcribit Dioſcorides, nulla ejus mentione facta, quòd in larice ipſa autglandiferis (ut Plinius inquit) arboribus proveniat. Fuchſius in libro de compoſitione medicamentorum, quem nuper actum excudit, Agaricum ex Sarmatia per Illyriam Venetias afferri tradit, & ex Galatia, & Cilicia Alexandriam, & Alexandria Venetias: eo fortaſſe argumento ductus, quòd Dioſcorides auctor ſit agaricum naſci in Sarmatiæ regione, & Galatia Aſiæ, & Cilicia. Verùm jampridem deſiit ex illis locis importari, ut teſtantur mercatores & pharmacopæi. Ego idem compertum habeo, omne ferè agaricum, quod Venetiis venditur, partim deferri ex Tridentinis montibus, ab ſylvæ laricibus refertæ, partim ex Vulturenæ agro, & aliis finitimis Rhetorum Vindelicorumq; locis, partim ex Noricis ædificiis: neque certè unquam, dum ego Venetiis agerem, intelligere potui, quòd agaricum aliunde conveheretur. Quare adducor, ut putem, Fuchſium in hoc planè deceptum eſſe: Agarici meminit Galenus ſub quodam radicis genere libro 6. de ſimplicium medicamentorum facultate, ubi ſic inquit: Agarici radix, hoc eſt, quæ trunco innaſcitur, primo quidem guſtu dulcis, ſed paulò poſt ſubamara apparet, & acrimoniæ quandam ſpeciem temporis ſpatio inducit, leviculaq; adſtrictionis eſt, & conſiſtentia laxa. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, ſi quidem quæ ſuperioribus commentariis dicta ſunt memorimus, quòd medicamentum hoc compoſitum eſt ex ſubſtantia aërea, & terrea à caliditate extenuata: porrò minimum habet ſubſtantiæ aqueæ. Hac ratione, & digerendi, & calfaciendi vim habet, & craſſitudinem incidendi, tum inſarctus viſcerum expurgandi. Proinde regio morbo laborantes ſanat, eos utiq;, qui ſic ab infarctu jecoris laborant. Juvat & morbo comitiali

[a] Meum ἐ πυκνὴ πλὴ ἐπιφάνειαν ὥσπερ τὸ σίλφιον ἔχουσα ὀλέγη ὀλη. i. Non ita denſa ſuperficie, ſicuti ſilphium, nam tota rara eſt. Concluſa non legit Orib.

[b] Meum & Catac. ἀπὶ δένδρων i. e. ſuper arboribꝰ. Idemleg. Oribaſiꝰ. c. Meum μὴ χεράμμοθ. i. cum diluta vini potione.

[d] Meum non legit, mirè. Agarici conſider. Fuch. lapſus.

Agarici vires ex Galen.

AGARICUM.

comitiali obnoxios eadem facultate, tum rigores per circuitum recurrentes ex crassis, aut viscosis humoribus natos sanat. Juvat & morsos à bestiis frigore ladentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intrò in corpus sumptum pondere drachmæ unius cum vino diluto. Est & purgatorium. Et libr. 1. de antidotis idem Galenus inquit: Agaricum fraudem nullam admittit: optimum est lævissimum: densum verò, & grave, & lignosum deterrimum: quod autem inter hæc medium est, quantum signis, tantùm & viribus ab utrisq; distabit: hactenus Galenus. De viribus Agarici Mesues quoq; scripsit, sic ExMesue
inquiens: Agaricum dejicit utranq; bilem, ac etiam pituitam ipsam: crassos, lentos, putrescentesq; humores expellit. Ejus propria facultas est cerebrum, omniumq; sensuum organa, ac musculos expurgare: excrementa, quæ spinali medullæ pariter & nervis inhæserint, educere: pulmonem, ac pectus à lentis ac putrescentibus humoribus detergere: ac deinde ventriculum, jecur, lienem, renes, & in mulieribus uterum mundare. Præter hæc solvit Agaricum compaginum omnium contumacem materiam. Quapropter non mirum videtur, vocasse Democritum agaricum familiarem medicinam, cùm ad omnes corporis partes conformitatem habeat. Nam non imbecilles possidet vires ad plerosq; tum capitis, tum cerebri, tum ejusdem membranarum morbos: nempe diuturnum dolorem, comitialem morbum, apoplexiam, vertigines, maniam, atram bilem, & cerebri inflammationes. Est etiam morborum omnium, quorum causa fuit obstructio, medicina admodum singularis: quo fit, ut regio morbo affectis, aqua intercute laborantibus, ac liene vexatis levamentum præstet. Urinam quoq; pellit, ac menses commodè ciet. Coloris nitorem Agarici usus toti corpori commendat. Ventris tineas tum necat, tum dejicit. Coxendicum doloribus convenit, & diuturnas febres discutit. Non desunt quoq;, qui Aga-

rico pro sapone utantur, dum caput lavant, eum conferre putantes ad frigidos capitis morbos. Quod Græci ἀγαρικὸν. Latini Nomina.
quoque Agaricum dicunt: Mauritani, Garichum, seu Garicum: Itali, Agarico & Fongo di Larice: Germani, Dannenschwam: Hispani, Agarico: Galli, Agaric: Bohemi, Agaryka: Poloni, Modrzewiovva.

Agaricus inter fungos referendus est: verùm alius arboreus, alius saxatilis dicitur: de saxatili, qui Fungus petræus, & Lac Lunæ dicitur, cujus in lactantibus ad lactis auctionem usus est, hic non agitur. Sed de Arboreo, qui duplex, & ratione sexus, mas & fœmina: & ratione coloris, candidus & niger. Probatur quod candidissimum & leve: quod verò grave, nigricans, pernicioso fugiendum: quin & quod corrosum & quod prope caudicem est. Justum pondus infusi est à drachmis duabus, ad drachmas quinque: in pulverem redacti, à drachma una ad duas.

ῥᾶ, ῥῆον.

RHAPONTICUM. CAP. II.

Rha, aliqui rheum, Latini rhaponticum vocant, provenit in iis, quæ supra Bosphorum sunt, regionibus, ex quibus affertur. Radix nigra, centaurio magno similis, sed minor, *a* & rufior, fungosa, aliquantum lævis, sine odore. Optimum habetur, quod teredines non sensit, si gustatu *b* cum remissa adstrictione lentescat, manducatumq; colorem reddat pallidum, aut ad crocum inclinantem. Id epotum facit ad inflationes, stomachi imbecillitatem, & omne genus dolores, ad convulsa, rupta: lienosos, hepaticos, tormina, & renum, vesicæ, & pectoris vitia, adversus intenta præcordia, & vulvæ mala, coxendicum dolores, sanguinis excreationes, suspiria, singultus, dysenterias, & cœliacorum affectus, contra febrium cruitus, & venenatorum morsus. Datur in singulis valetudinibus eodem, quo agaricum pondere, & cum eisdem liquoribus: si febri careant in mulso: sin aliter ex aqua mulsa: si tabem experiuntur, ex passo: si lienis exercet, in aceto mulso: si dissolutio est stomachi, id est, cum cibi tenax non est, manditur, & sine sorbitione ulla devoratur. Liventia, lichenasq; tollit, cum aceto illitum. Inflammationes omnes veteres ex aqua oblitum dissipat. Summa ejus vis adstringens, cum aliquanto calore.

a Meum συσταλτικὸν. i. rubicundior. Sed Cat. ἐπυσταλτικὸν. i. rutilantior.

b Orib. habet μάλιστα. i. maxime.

Rhaponticum officinæ Rheuponticum vocant. *Quod nomen sibi asciviisse videtur à Rha fluvio regionem quandam Ponto conterminam præterluente, in cujus fluminis ripis numerosum nascitur. Cujus rei testis est Ammianus Marcellinus lib. 22. suarum historiarum ubi sic scribit: Tanais, qui inter Caucasias oriens rupes per sinuosos labitur circumflexus, & Asiamq; ab Europa disterminans, in stagnis Mæoticis delitescit. Huic Rha vicinus est amnis, in cujus superciliis vegetabilis quædam ejusdem nominis gignitur radix, ad multiplices medelarum usus proficiens: hæc Ammianus. Legitimum paucis abhinc annis ad nos advehi cœpit. Nam multo antea tempore Rhapontici vice majoris centaurii radix in medicinæ usum irrepserat. Qua etiam nostra ætate non desunt, qui Rhapontici loco utantur, recentiorum inventa respuentes, cùm hactenus legitimum Rhaponticum neq; noverint, neq; viderint: tanta est quorundam pertinacia. Credidere ad hæc peritissimorum medicorum quidam, præterito nuper ævo, Rabarbarum à Rhapontico Dioscoridis nullo discrimine differre. Quippe quoniam eorum temporis curriculo legitimum Rhaponticum Italia non viderat. Quod cùm paucos post annos ad nos esset allatum, non defuere qui priorem revocaverint sententiam. Id quod maximè palàm facit Manardus Ferrariensis in suis epistolis. Quandoquidem is libro quinto epistola 2. firma hac, & stabili ducebatur opinione, vulgare nostri usus Rhabarbarum, &*

Rhapontici consi. Quorundam error Centauriimajoris radice pro Rhapont. utentiu. Rhabarbaram idē cum Rhapontico. Monardi opinio.

I. *RHAPONTICUM FOLIO Helenij incano.*

II. *RHA DIOSCORIdis.*

rum,& Dioſcoridis Rhaponticum & idem eſſe, & nihil inter ſe cognatione differre. Veruntamen cùm poſtea legitimum conſpexiſſet Rhaponticum è Moſchovia allatum,quod Dioſcoridis hiſtoriam notis omnibus referret, novam ſtatim indi opinionem,& priorem,quam habuit,revocavit,ultima quinti libri epiſtola ad Leonicenum ſcribens. Rhaponticum pe mùm vidi ego Venetiis in officina ad medici inſignium,è Conſtantinopoli allatum,ac deinde aliis pluribus in locis etiam e Alexandria convectũ,quod nullis reclamantibus notis,verum antiquorum Rhaponticum refert.Invehitur Averroes i ſuo

Vana Averrois calumnia contra Gal.

rum collectanearum,tum in Galenum tum in reliquos,qui dixerunt Rhabarb.facultate tantùm adſtringente: pollere,quod purgatoriam,quæ illi ineſt, facultatem minimè compererint: cùm tamen Averroes ipſe ſit maximopere ponderandum, quod neq; Gal.neq; cæteri ſeniores Rhabarb.noſtri uſus uſquam meminerint,nec quicquam de eo poſteritatis memoriæ prodi rint,tametſi de Rhapontico à Dioſ.deſcripto plura tradiderint,inter cujus facultates nulla penitus,quæ purgando ſit, inve

Rhapontici ſub Rhabarbaro meminere Serapio& Avicen.

niri poteſt. Rhapontici meminere,ſub Rhabarb.tamen titulo,niſi interpretis (ut ferè ſuſpicor) ſit lapſus, cùm Serapio, tum etiam Avicenna: quandoquidem non plures ſuo Rhabarb. aſſignavere facultates, quàm qui eos præceſſerunt, Rhapontico aſſignaverint. Quippe quod eorum neuter ſcripſerit,ſuum Rhabarb. dejectoria facultate pollere. Id quod verum indicium præbet,ſcripſiſſe hos de Rhapontico,non autem de Rhabarbaro. Quo fit,ut non ab re putandum ſit,id evenìſſe interpretum ignorantia Rhaponticum in Rhabarbarum permutantium. Cognovit tamen legitimum (ni fallor) ætatis noſtræ Rhabar-

Aegineta Rhabarbarũ egnovit.

barum Paulus Aegineta,cùm ipſius meminerit lib.7. cap.11. in quibusdam medicamentis adverſus podagras, quorum ea gnomina ſunt Diacorallion,compoſitio Agapeti,& compoſitio Atactos.Verùm non præterea credidit ipſe, Rhapontico q Rhabarbaro differre.Cujus rei auctoris fidem manifeſtam facit lib.1.cap.43. ubi ſcribit, quòd devorata terebinthina reſi na oliva quantitate dormituris alvum leniter mollit,& quòd id præſtatur efficacius ſi Rheipontici momentum admiſce tur. Ex quibus palàm fit,per Rhaponticum Paulo Rhabarbarum deſignari, quòd fortaſſe inter hæc exiſtimaverit nullam intercedere cognationis differentiam,quemadmodum credidere recentiorum quidam,de quibus paulò antè diximus. Pa lo enim ſi Rheipontici,& Rheibarbari aliqua interceſſiſſet differentia,ubi peculiariter de ſimplicibus medicamentis agit de utrorumq; facultate ſpeciatim ſcripſiſſet. Sed cùm ibi tantùm Pontici meminerit,indicium haud dubium eſt,illius & ri,& Pontici nullam fuiſſe differentiam.Cæterùm Ruellius eos acriter reprehendit,qui inter Rhaponticum, & Rhabar

Rhapontici, & Rhabarbari diſcrimen non eſſe ſtatuit Ruellius malè.

rum noſtrum diſcrimen faciunt,cùm ſua ferat opinio,alterum ab altero minimè diſſidere: atq; ſi qua differentia reperi tur,eam non aliunde provenire,quàm regionum,ubi gignitur,diverſitate,clementia,vel inclementia cæli. Neq; aliun tione aſſerit,Ponticum nullo odore commendari,quàm aquilonarium regionum,in quibus oritur,immani frigiditate: cùm ta tamen Pontica regio non uſq; adeò ſit frigida,ut Ruellij ſententia admitti debeat, ſed ut potius tanquam inanis repu banda videatur. Quandoquidem ſequeretur,quòd cætera ſtirpium genera,quæ tam in Oriente,quàm in Meridie odora, fa grantia commendantur,in aquilonari plaga, & in ipſa Ponti regione penitus inodoræ reperirentur. Quod tamen falſum eſſe ſemper crediderim:nam quamvis ſtirpes omnes,quæ in aquilonaribus regionibus oriuntur(de his,quæ natura odoratæ ſint res habentur,intelligo) ex climatum,& aeris algore,ſint odore ac cæteris qualitatibus imbecilliores, non ob id tamen ha rum qualitatum adeò expertes deprehenduntur,ut diſcerni nequeant: quin & in quemlibet uſum,ubi ſcil. conferant,non recipiantur ſuis in regionibus. Quippe ſi ob frigoris,ac regionum inclementiam ſuas innatas qualitates penitus exuerent, ac deò ut ſola tantùm forma remaneret,propriam omnino perverterent ſpeciem. Quod tamen nulla ratione, nec auctoris auc probatur. Siquidem compertum jam pridem apud nos eſt, quòd quanquam Celtica nardus, quæ à quibusdam Cariathis & Syriis

& Styria alpibus nobis affertur, à quibus planè quatuor, vel quinq; totius anni mensibus, nix colliquata labitur, itemq; acori radix, quæ nostro ævo ex Sarmatia Europæ, glacie, & nivibus majore anni parte semper obducta, advehitur in calami odorati usum, odore tam valido, nares q; feriente fragrare non deprehenduntur, quemadmodum Celtica illa nardus, quæ ex Liguria, & Istria defertur, & acorum, quod ex Ponto, Syria, & Aegypto petitur, non tamen ob hoc evenit unquam, quin suis propriis ac naturalibus fragrent odoribus. Quo fit, ut infirma admodum, quantum equidem conjicio, sit Ruellii sententia. Quare hinc nobis concludere liceat, Rhaponticum odoris expers non esse, aeris, soli, & regionis algore, sed quod alia à Rha barbarico vel Indico sit planta. Declarant præter hæc Rhabarbarum à Rhapontico plurimum distare purgatoria vis, quam natura ipsa Rhabarbaro largita est, odor nares feriens, compacta simul substantia, aureus color, ariditas, amaritudo, quæ gustu percipitur, & ponderis gravitas. Quandoquidem Rhaponticum nullo odore commendatur, minimè dejectionem moliturum, cùm potius adstringat: non est amarum, sed subacre: non aridum, sed lentum: non compactum, sed rarum: non ponderosum, sed admodum leve. Quibus rationibus fretus non temerè asserendum putaverim, Ruellium hac in re magnopere hallucinatum fuisse, præsertim q; cùm dicat, nullo alio discrimine Rhabarbarum à Rhapontico differre, quàm odore tantùm. Vanum quippe videtur argumentari, Rhabarbarum, & Rhaponticum unam & eandem esse radicem, quòd forma, colore, ac specie nihil inter se distare oculorum sensibus appareant, cùm tam in facultatibus, quàm qualitatibus, maximè inter se differant. In simili errore versantur etiam ii (sunt enim qui ita sentiant) qui sibi falsò persuadent, abietis larichrymam à larigna nihil dissidere, & unam ac eandem lachrymam esse, eo quòd in colore, in substantia, ac in cæteris notis, in quibus perpendendis oculi tantùm judices sunt, adeò persimiles videantur, ut visibili facultate altera ab altera discerni non possit. Verùm si quis rem cæteris sensibus experiri aggrediatur, discriminis certior fiet: namq; olfactu odoris fragrantiam haud insuavem, gustu verò amariorem in abietis lachryma comperiet, quib. larigna caret. Et quisnam juniperi resinam adeò lentiscina secerneret, nisi rei ipsius incorruptus judex fuerit gustus. Quis à Strobilina resina, & à quibusdam gummi glorubus ipsum agnosceret, nisi adulterium tum igne, tum gustu deprehenderetur: Tanta præterea intercedit similitudo inter pissacium, & unguentariam glandem, ut nisi hæc amaritudinem gustui relinqueret illud verò dulcedinem, difficillimum sanè fuerit alterum ab altera distinguere. Quid porrò inter se similius reperitur, quàm cassia, & cinnamomum, etsi hæc omnino specie non conveniant? Hinc facilè adductus sum, ut nullius momenti eorum argumenta semper existimaverim, qui res secundùm quasdam tantùm qualitates dijudicant, quibus etiam sæpe decipiuntur, ut ii, qui hac levi ratione ducti Rhabarbarum, & Rhaponticum idem esse contendunt. Meminit Rhapontici Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus ita scriptum reliquit: Rheum, quidam ipsum Rha nuncupant, mistam habet tum temperaturam, tum facultatem. Habet enim quiddam terrestre frigidum, ceu indicio est adstrictio, & adjuncta est quædam illi calidæ substantiæ subtilis est particeps, quòd indicat tum laxitas, tum levitas: verùm non minimè & opera. Ob id enim licet adstringens, tamen non tantùm convulsis, sed & ruptis, & orthopnœæ prodest. Sic quoq; liventia, & lichenas sanat cum aceto illitum. Porrò quod adstrictionis opera haud instrenua sunt, hinc discere liceat, quòd sanguinem expuentibus, cœliacis, & dysentericis conferat: nec enim reluctatur terrestri frigido tenue aereum, imo eò quòd deducat, & in altum perducat, valentioris effectus causa existit. Et in libro de antidotis primo: In Rheo, inquit, quoq; fraus committitur: nam quibus in locis nascitur, simulatq; evulsum est, ipsum elixant, quò succum remittant, ac tam succum, ut syncerum, & aquæ impermistum, quàm Rheum exiccatum, ut non elixum ad nos postea mittunt. Idcirco scire oportet adulteratum dignoscere, quod facillimè ab his deprehenditur, qui Rheum sua sponte nascens viderunt: hactenus Galenus. Cæterùm adulterium, quod in Rheo fieri prodidit Galenus, id (ut paulo post dicturi sumus) de Rhabarbaro tradidit Mesues. Cui tria Rhei constituuntur genera, nempe Turcicum, Barbarum, & Indicum, quod & Sceniticum vocat, omnia à regionibus, à quibus convehuntur, cognominata, vel in quibus proveniunt. Quippe Turcicum nil aliud illi designatur, quàm Ponticum, vel quòd è Ponto ad Turcas vicinos deferatur, vel quòd ab iis saltuosis convallibus, in quibus ultra Tanain fluvium priores Turcæ, Pomponii Melæ, & Plinii testimonio, vel nationibus ferè vixere tantùm, jampridem in Pontum fuerit delatum. Siquidem ab his non longè distat Rha fluvius, circa quem Rha, quod Ponticum posteri vocavere, probatissimorum auctorum testimonio, oriri certò scimus, flumnis illius nomine pariter appellatum. Quo fit, ut hac in re non dubitaverim errasse etiam Mesuem: quippe qui inter Rhei genera alvum ducentia Ponticum admiscuerit à cæteris tum specie, tum facultate diversum, quamvis fortasse rectius id Turcicum appellaverit quam Ponticum. Porrò Indicum ab India dictum, ubi frequentissimum provenit, nemo est qui ambigat. Sed quàm rationeSceniticum, & Indicum idem esse dixerit Mesues, hactenus compertum non habeo: nisi fortasse Sinicum rectius legendum fuerit, quòd à Sinis extremæ Indiæ populis (ut arbitror) deferatur, cùm plura quoq; aromatum genera ea regio mittat. Id quod manifestè idem declarat Mesues: quippe qui Scenicum, vel Sceniticum Indum esse affirmat. Scenitæ enim (ut infra dicemus) Indiæ populi non sunt, sed potius Sini, à quibus Sinicum ut vulgata habet lectio, mea quidem sententia, vocari debet. Sunt tamen qui velint Scenicum, nec Indicum esse, nec à Sinarum regione oriundum, quod a Mauritanis non Sinicum, sed Scenicum dicatur. Quamobrem eorum quidam, ut Adamus Lonicerus, in Arabia hoc nasci censet, & a Scenitis illius regionis populis Scenicum, sive Sceniticum vocari putat. Fuchsius verò Mesuis opinionem secutus, nullam inter Indicum, & Scenicum facit differentiam: quippe qui scripserit lib. primo de compositione medicamentorum, Rheum Indicum esse vocatum, quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe à Scenitis populis, ut auctor est Stephanus de urbibus Persidis, deferatur. Verùm cùm Scenitæ desertæ Arabiæ populi omni aromatum genere sint destituti, cumq; asserat Mesues Sceniticum rheum, & Indicum idem esse, cadit, peritq; Loniceri opinio. Velim tamen si possem Fuchsii sententiam probare. Verùm cùm Scenitæ etiam Straboni populi sint è Parthorum collegio Arlæ & Martyanæ montes incolentes, distentique ab Indiæ finibus milliaribus plusquam mille & quingentis, nescio profectò, quonam modo Indicum rheum à Scenitis Parthorum populis Sceniticum dici possit: quo fit ut etiam Fuchsii opinionem longius sustinere nequeam. Ad hæc de Barbarici nomenclatura varia admodum est recentiorum medicorum sententia. Quandoquidem sunt qui velint sic dictum à Barbaria Aphricæ provincia, sic vulgariter appellata, ubi olim Chartago clarissima habuit sedem. Horum opinionem sequitur Fuchsius, quòd scripserit lib. 1. de compositione medicamentorum, id verum fuisse Rha barbaricum, quod superiorib. annis secum adduxere milites, qui cum Carolo Imperatore Tunetum expugnavere. Alii Barbaricum vocari credunt, quòd à Barbari Indiæ civitate, quæ intra Indi fluvii fauces est sita, devehi censent, rati Indicum, & Barbaricum idem esse. Alii autem à Barbaria Erythræi pelagi insula, sic appellatum existimant, quòd Indiæ naves, ac liburnicæ aromata deferentes magnum suæ mercis, ibi jampridem habuerint emporium, à quo per Arabicum sinum, trajecto prius angusto mari de Mecha, aromatum omne genus in Aegyptum per alias deferebatur nationes. Sed aliter se habet opinio nostra: quippe quòd semper

Ruellii, & aliquorũ error.

Rhapontici vires ex Gal.

Rhei tria genera Mesue. Rhei Turcici nomenclatio.

Rhei Indici nominatio.

Ada. Lonicerus reprehenditur.

Fuchsii opin. non accepta.

Rhei barbarici nomenclatura.

Rhabarbarum ex Troglodytica regione adferri probatur.

semper existimaverim, Rhabarbarum ex Troglodytica Aethiopiæ regione ad nos deferri, & ibi etiam oriri, quòd ea regio Barbarica antiquis fuerit appellata. Siquidem inveni Galenum scripsisse tum lib. 6. de simplicium medicamentorum facultat. tum lib. 4. cap. 6. de tuenda sanitate, Gingiber ex Barbaria ad nos convehi: quod tamen Dioscorides superiore libro, & Plinius lib. 12. cap. 7. à Troglodytis deferri, & in eorum regione nasci tradunt. Quinetiam reperio, glandem unguentariam, quam Galenus ex Barbarica regione adferri scribit, Dioscoridem libro sequenti in Aethiopia, ubi est Troglodytica regio. & Plinium libro 12. cap. 21. Troglodytis nasci posteritatis memoriæ prodidisse. Ex quibus sanè liquidò constare puto, Troglodyticam regionem, & Barbaricam antiquis unam & eandem fuisse. Huc præterea accedit alia Plinii auctoritas. Nam libro jam bis citato, c. 19. ubi raritatis cinnamomi causam reddit, id accidisse scribit, incensis sylvis Barbarorum ità. Nam cùm ipso inibi teste, oriatur cinnhmomum in Aethiopia Troglodytis connubio permista, non alias utiq; gentes Barbaras appellasse credimus, quàm Troglodytas. Quamobrem & myrrham Troglodyticam appellavit Barbaram cap. 16. ejusdem voluminis. Nec ab re quidem Galeno, & Plinio Troglodytæ Barbari speciatim dicuntur, cùm scripserit Pomponius Mela gravissimus auctor libro primo de situ orbis, eos magis stridere, quàm loqui, specus tantùm subire, & ali serpentium carnibus. Quæ sanè omnia ita in mea me firmant opinione, ut certò credam, Rheum illud verè esse Barbaricum, quod ex Troglodytica afferatur regione. Sententiam nostram magis adhuc confirmare videtur Strabo, quòd libro 15. suæ Geographiæ aperè testetur, ea omnia in aromatum, & plantarum genere oriri in Arabia, & Aethiopia, quæ in India australi proveniunt. quòd hæ regiones solæ persimiles sunt. Non placet igitur, ut dicam liberè quod sentio, Fuchsii opinio, ob præditas cum auctoritates, tum etiam quoniam apud nullum usquam legerim ex ea Africæ parte, quæ vulgò dicitur Barbaria, Rha aliquod afferri, quod ibi provenerit. Quin nec aliorum sententias comprobaverim, quoniam nec illud quod à Barbari civitate, nec illud, quod à Barbaria Erythræi pelagi insula advehitur, rectè Barbarum dici potest, cùm ex India urraque petatur, & quòd nullus extet auctor, qui à Barbari civitate Rhabarbarum scribat suam duxisse originem. Quare illud legitimum esse Rhabarbarum mea demum firma sententia est, quod ex Troglodytica Aethiopiæ regione fuerit advectum. Quod facilè fortasse Veneti, qui quotannis in Alexandriam navigant, seligere possent ab Indico: quod cerò sciam, multa aromatum genera præter Indica eò ex Aethiopia, ex felici Arabia per Carovanas (ut vocant) comportari. Porrò non solùm in præscriptis locis Rha barbaricum provenit, sed etiam copiosissimum habetur in locis quibusdam, magno Regi Chan, Catai Domino, subjectis. Regionis (ut illi vocant) Succuir, si Persis negociatoribus, qui illuc vadunt, est adhibenda fides. Dicunt enim provinciam hanc adeò Rhabarbaro abundare, ut inde per universum deferatur orbem. Optimum nasci ajunt non longè ab hujusce regionis Metropoli, quæ SUCCUIR, *quemadmodum ejus regio tota appellatur, quibusdam in montibus, ipsisq; eminentibus ac saxosis, ubi plurimi scaturiunt fontes, & sylva habetur diversarum arborum generibus referta. Terram ajunt ibi esse rubram lutosamq;, tum propter pluvias multitudinem etiam propter fontium rivulos, qui locum irrigant, & madefaciunt. In his itaq; montibus Rhabarbarum provenit (ut illi narrant) caule ab radice brevi, sed crasso, haud spithama longiore, è quo circumquaque folia copiosa proveniunt, binum dodrantum longitudine, ex angusta origine in latum desinentia, & deorsum spectantia, ut exactè picta hic imagine apparet. Serrata illi folia non sunt, sed lanugine quadam pilosa circumquaq; obducta. Hæc dum adolescunt, viridia sunt, atqui con senescentia lutea fiunt, & in humum concidunt: è medio foliorum stipatu caulis ejus germen*

Rhabarbari hist.

III. RHABARBARUM.

IV. RHABARBARI RADIX.

germen ex crassiori caule prodit, in cujus summitate flores exeunt purpureis violis haud valde dissimiles, colore cæruleo subalbicante, odore acuto simul & gravi adeò, ut olfactu displiceat. Radices bipalmarem longitudinem superant, colore extrinsecus rufo nigricante, verùm non omnibus plantis æqualis habetur radicis crassitudo. Nam aliæ crassiores, aliæ tenuiores, ut in cæteris etiam plantis plerunq; fit. Veruntamen, quæ ad summam crassitudinem adoleverunt, humani cruris modulum æquare solent: fibris ubiq; radix referta est, quibus in humum defixis, alimentum capessit. Interna pulpa aureo colore nitet, rubris quamplurimis intercursantibus venis. Succo madet copioso tum croceo, tum purpureo, qui suo lentore facilè manus implicat, & colore inficit, dum radices repurgantur, & secantur in partes: nam simulac fuerint effossæ, rizotomi eas repurgant, & secant. Cæterùm haud statim à sectione trajectas filo suspendunt, ne succus guttatim stillans deperdatur. Quare seriatim particulas super asseribus collocant, vertuntq;, ac invertunt, quotidie pluries: hoc enim modo inerassatus succus non deperditur, sed in sua servatur radice. Quatriduo deinde transacto, particulas funiculo trajiciunt, & suspendunt in umbra, locis apertis, quòd tamen solis radii accedere nequeant. Siccantur enim hoc modo ventorum flatibus, in libero aere, duorum mensium spatio, & deinde negotiatoribus venduntur. Effodiuntur radices ineunte vere, in ipsa prima foliorum germinatione. Ubi autem æstate radices erutæ fuerint, foliosa existente planta, tanquam evanidæ croceo illo succo carent, quo fit, ut viribus infirmiores habeantur. Recentes veneunt vili admodum pretio: siquidem plenus currus tribus, aut quatuor argenti drachmis emitur. Quamobrem, nisi plurimi accederent negotiatores, qui Rhabarbarum peterent, illud haud unquam incolæ effoderent in proprium medicamentorum usum. Sunt qui putent nusquam, præterquam in hac regione, nasci Rhabarbarum, quòd Indi, & qui Chinam inhabitant Regionem eò illud emptum accedant. Sed an id verum sit, cur comprobem non habeo, præsertim cum Rhabarbarum, quod Alexandriam Aegypti comportatur non solùm ex India, sed ex Aethiopia, & alia fortasse Aphricæ plaga deferatur. Cæterùm iis in locis, qui circa Catajum sunt, haud unquam Rhabarbaro in medicamentis utuntur, sed tantùm ad sua suffienda Idola, suis thymiamatis admiscent. Recens adeò amarum esse ajunt, ut vix degustari possit. Cæterùm antequàm de Rhabarbari viribus agamus, illud in primis ignorandum non est, quòd falsa, ac vana sit vulgarium, & aliorum quorumlibet opinio, qui sibi firmiter persuadent, Rhabarbarum violentum admodum esse medicamentum, & quòd propterea à medicis non exhibeatur, nisi in deploratis fere morborum affectibus. Siquidem (ut inferius clarissimè patebit) illud haud aubiè tutò & pueris, & utero gerentibus mulieribus omni tempore, & ætate exhiberi potest. At qui in eiusmodi hominum mentibus invaluit hæc inanis opinio: quoniam elapsis temporibus tanta Barbaricæ hujus radicis extitit penuria (æquali enim cum auro pondere vendebatur) ut ad pretii magnitudinem evitandam, eam tunc non dedissent medici, nisi ubi morbos vel mortis periculo, vel diuturnis languoribus non vacare, certis signis conjecissent. Quo factum fuit, ut passim hac reprobanda opinione ducerentur homines ad credendum quòd in morbis curandis valentissimum, imò violentissimum omnium medicamentorum esset Rhabarbarum. Hujus vires cæteri diligentius, latius q; describit Mesues sic inquiens: Rhabarbarum innocens, clemens, & excellens est medicamentum, multas dotes medicamento purgante maximè expetitas complexum. Præcellit in omni genere Indicum, quod recens sit, colore subnigro rufescente, ponderosum, quamvis sua substantia rarum, & quod cùm frangitur, rufo, & glauco colore alternante spectatur: item quod mansum croceo inficit colore. Adulteratur autem, quod omnino te animadvertere cautius oportet hoc modo. Accipiunt impostores Rhabarbari multum, totumq; aqua macerant quinq; diebus, exemptum deinde siccant, subtractaq; vi, & quasi anima vendunt. Aquam verò, qua maduit, igne, vel sole similiter siccant, & in pastillos conformant ad regales usus. Fraus cognoscitur, quòd syncerum non vehementer adstringat, substantia rarius sit, & colore croceo inficiat. Adulteratum verò contrà se habet. Nam coloris interni varietatem amisit, & subnigricat. Calefacit, ac siccat secundo ordine, etsi nonnulli primo tantùm dicant. Constat tum aqueis, tum terreis qualitatibus, quæ adstringentem facultatem tribuunt, & ejus substantiam conservant. Est & aëreis raritatem substantiæ conferentibus particeps. Nec igneis quidem expers est, à quibus amaritudinem, concurrentibus etiam terreis qualitatibus, acquirit. Ac ipsa terrestris qualitas in imo delitescit: ignea verò in sublime fertur: quo fit, ut ejus dividantur qualitates cùm aqua, aut vino perfunditur. Operatur autem in obstructionum affectibus igneis tantùm facultatibus: terreis verò, ubi adstrictione sit opus. Omni penitus noxa vacat, daturq; omni tempore, & ætate, adeò ut pueris ætate tenellis, & prægnantibus facilè exhiberi possit. Auget Rhabarbari vires caprinum serum, vel si maceretur intubi, vel apii, aut plantaginis decocto. Nulli memoria excidat quin semper Indicæ nardi tantillum ipsi commisceatur, cùm maximopere conferat. Addendum etiam semper erit vini albi odorati modicum, præsertimq; ubi ad obstructiones reserandas paratur: illud præterea memoriæ retinendum est, quòd scilicet in adulteratione sit opus. Quòd si post hasce functiones, viscera adstrictione roborante eguerint, ipsum quidem in pulverem contritum exhibendum fuerit. At illud quod igne torrescit, vehementer operatur, ac vehementius comburitur. Purum, selectum, ac substantia compactum, absq; jactura in tenuem pulverem conteri potest. Rarum verò ac laxum minimè, quoniam ex vehementi, ac longiori contritione facilè evanescit, ac deperditur. Resolvitur item ejus vis, cùm aqua, vel vino decoquitur. Dejicit Rhabarbarum non modò bilem, sed etiam pituitam ipsam. Eiq; propria facultas inest cùm abstergendi, tum etiam roborandi tam ventriculum, quàm jecur, & eorum compunctiones amovendi. Clarificat Rhabarbarum sanguinem, obstructiones aperit, ac omnis pariter affectus sanat, quos generant obstructiones: nempe aquam intercutem, regium morbum, lienis crassitiem, ac diuturnas febres. Sanguinem rejicientibus, ac ejus à qualibet parte manationibus, qualitate ac facultate substantiæ austero drachmæ pondere commisceatur, addito synceræ mumiæ momento, ac etiam erythrodani radicis tantundem. Sinultientibus opitulatur, dysenteriam cohibet, præsertim quod igne sit torrefactum, addito tamen adstringente vino, & plantaginis succo. Vindicatur à carie, & teredine annis tribus, vel quatuor. Verùm si cera oblinatur, vel in melle reponatur vel psyllii semine, vel milio sepeliatur, diutius integrum, & syncerum servari poterit. Est & aliud Rhabarbarum, imò pseudo Rhabarbarum, quod quidam Monachorum Rhabarbarum vocant. Verùm huic genuini Rhabarbari vires non sunt. Est enim (ut mea fert opinio) genuinum Dioscoridis Hippolapathum, ut superius suo loco latius explicavimus. Non desunt tamen qui hujus decoctum, aut dilutum ad exolvendum alvum propinent, sed quo id fiat successu ipsi dicant. Præstat tamen radix contrita ex vino albo meraco pota ad expediendos obstructos renes, & ad calculum pellendum: quin etiam diebus quadraginta pota contra canis rabidi morsum, ac etiam simul vulneri illita. Radix, quæ ῥᾶ, & ῥῆον Græcis: Rhaponticum Latinis appellatur: Arabibus, Raved, seu Ravend: Italis, Rhapontico. At Rhabarbarum, Italis Reobarbaro.

Opinio falsa eorũ qui Rhabarbarũ violẽtum dicunt.

Rhabarbari vires ex Mes.

Adulteratũ Rhabarbarũ noscendum.

Vires Rhabarb. ut augendæ.

Pseudorhabarbarum.

Nomina.

Rha sive Rheum antiquorum, quod Rhaponticum Latini vocant, ex Rumicis seu Lapathi genere esse volunt, eò quod Hesiodi commentator Lapathi radicem Rheum appellari scribat. Cum quo aliqui

idem ſtatuunt ipſum Rhabarbarum, ſecuti Arabes: ut qui Rhapontico vim purgatricem tribuant, quæ & Rhabarbaro ineſt: hoc ſi ſit, tum officinarum Rhaponticum, tanquam facultate hac carens, adulterinum erit: quare non deſunt, qui Centaurii majoris radicem, quæ craſſior, multoq; major eſt, pro Rhapontico, quæ minor & tenuior, exhibeant. Sic Cordus Rhabarbarum noſtrum idem genere cum Dioſcor. Rhapontico voluit, quod tantùm loco differat. Alii verò Rhabarbarum à Rhapontico diverſum ſtatuunt: & ſanè videtur Dioſcorides ſuo Rha non Rhabarbarum officinarum, cujus Meſues meminit, ſed Rhapontica, cujus iconem adjecimus, intelligere. Aſt de his in hiſtoria. I. Rhaponticum folio Helenii incano, C.B. Rha, Rhecoma, & Rhacoma Plinii, Dod. gal. Rhaponticum (nil aliud quàm Rhabarbari ſpecies) Lacu. Caſt. Rha, Dod. fol. Rha capitatum folio Enulæ centaurei majoris facie, Lob. Rha capitatum Heleonii folio, Lugd. Rheum antiquis appellatum, ex Lapathi genere videtur, Cæſ. Rhaponticum quartum, Taber. II. Rha & Rheum Dioſcoridis, C.B. Ponticum Rha antiquorum, Adver. Rhaponticum antiquorum, Lob. icon. Rhaponticum verum officinarum, Tab. III. Rhabarbarum à Matthiolo pictum, quem imitatus eſt Tabernæmontanus, hactenus non vidimus: meminit & Alpinus libro de plantis Ægyptiacis. Rhabarbari quod foliis ſit Rumicis latioribus, craſſioribus, lanugine alba obſitis. IV. Adjecimus figuram radicis cujus uſus eſt, quod Rhabar. nomine Lob. in icon. ſuis & ſub Rhabarbaro 3. Tab. propoſuit.

Γεντιανή. GENTIANA. CAP. III.

GEntianæ inventio prima aſſignatur Gentio Illyriorum regi, à quo cognomentum habuit. Foliis partim proximè radicem, juglandi, plantaginive ſimilibus, ſubrubris: partim à medio caule, & præſertim juxta cacumen, paulum diſſectis, caule cavo, & lęvi, digiti craſſitudine, geniculato, & ex intervallis majorib. foliato, binûm cubitorum altitudine: ſemine in calicibus lato, levi, glumoſo, ſatis ad ſphondilii ſemen accedente: radice longæ ariſtolochiæ, longa, craſſa, amara. Naſcitur in ſublimib. montium jugis, umbroſis locis, aquoſisq;. Vis radicis excalfactoria, & adſtringens: contra morſus ſerpentium, duabus drachmis, cum pipere, ruta, & vino pota auxiliatur. Extracti ſucci drachma, laterum dolentibus, & ex ſublimi deturbatis, ruptis, & convulſis prodeſt: hepaticis, & ſtomachicis, pota cum aqua ſtibvenit radix collyrii modo ſubdita, partus ejicit: impoſita, ut lycium: vulneraria eſt, & ulcerum cuniculatim decentium medela. Succus præcipuè eodem effectu prodeſt: oculis inflammatione laborantib. illinitur, pro meconio collyriis acribus immiſcetur. Radix vitiliginem abſterget. Succi extrahendi ratio hæc eſt. Contuſa radix quinq; diebus aqua maceratur: poſtea in eadem tantiſper decoquitur, dum extenuatiores: & ubi refrixit aqua, linteo excolatur: mox diſcoquitur, dum mellis craſſitudo fiat fictiliq; reconditur.

I. GENTIANA MAJOR.

II. *GENTIANA MAJOR, Purpurea.*

Gentianę conſider.

GEntiana planta eſt vulgaris notitiæ, trium eſt generum: major, minor, minima: Major frequentiſſima excelſis Tridentinis montibus provenit, præſertimq; in Ananiis, eorundem montium pratis ac paſcuis, in quorum cacuminibus ſæpius ejus effodi radices brachiali craſſitudine, & bicubitali longitudine. Hanc à Gentio Illyriorum rege inventam, unde illi nomen, non modò Dioſc. ſed aliorum etiam veterum monumenta teſtantur. Plinio l. 25. c. 7. ea eſt omnium præſtantiſſima, quæ

Gentianę vires ex Galen,

in Illyrico naſcitur, ubi fortaſſe primùm inventa eſt. Gentianæ vires paucis admodum perſtrinxit Gal. l. 6. ſimp. med. ſic inquiens: Herba Gentianæ radix valde efficax eſt, ubi extenuatione, purgatione, abſterſione, obſtructionis liberatione opus ſit: nisi

III. GENTIANA MINOR.

IV. GENTIANA MINIMA.

sit: nec mirum, si hæc posit, cùm impense sit amara. Hæc (ut Avicenna ait) excalfacit ordine tertio, siccatq; secundo: Urinam, & menses ciet, & adversus scorpionum ictus cæteris antidotis præstat. Ejus aqua, præsertim quæ vase duplici balnei vaporetur, vitreis organis elicitur, febres (ut ego sæpius expertus sum) ab infarctu tum viscerum, tum vasorum excitatas, mirificè pellit. Alvi tineas necat, maculasq; in facie qualescunq; detergit, si ea frequentius maculæ abluantur. Est præterea quædam vulgaris etiam planta, aliquibus CRUCIATA dicta, quæ non parvam cum Gentiana cognationem habere videtur: quandoquidem & notis, & facultatibus illi plurimùm respondeat. Unde eos non longè aberrare crediderim, qui hanc Gentianam minorem appellaverint. Hæc in incultis præcipuè locis nascitur, secus itinera in montibus, caule rotundo, dodrantali, ac etiam majore, in cacumine rufescente, paribus ferè intervallis ab imo ad summum geniculis intersecto: è quorum singulis alis bina prodeunt folia subpinguia, longa, vulgaris dictæ Saponariæ æmula, & Gentianæ foliolis in summitate erumpentibus similia. Flores, qui purpureo colore nitent, in summo circum caulem in orbem exeunt. Radix illi alba, longa, amarissimo gustu, locis pluribus ab utroq; latere crucis instar perforata: unde illi Cruciatæ nomen indiderunt. Sunt etiam in hoc genere duæ aliæ plantæ: sed minor radicibus provenit numerosis, tenuibus, albicantibus, perquam amaris, caulibus lentu, humi plerunq; accubantibus: floribus ex cæruleo purpurascentibus, cruciatæ majoribus: & prædictæ radices recentioribus magnis laudibus efferuntur contra pestilentiam, & venenosorum animalium ictus in antidotis addita. Cæterùm ego quidem illud experientia compertum habeo, quòd radice tusa, & ventri emplastri modo imposita, vermes teretes qui in intestinis fuerint, proculdubio necantur: & ulceratæ strumæ sanantur, si iis eodem modo contusa, quæ nuper effossa sit, vel sicca, & in pulverem contrita adhibeatur: cum melle autem illitus, cutis vitia quæcunq;, & maculas abstergit. In summa non desunt, qui asserant, has ea omnia præstare posse, quæ Gentiana, quod ex prædictis facilè probari potest. Ananiensa rura hoc genus ultimum vulgò vocant PETTIMBORSA. Ex quo quis conjiciat, si lubet, hanc illis indigenis, corrupta Italica voce Metti in borsa, ideo Pettimborsa nominari, quòd tot viribus commendetur, ut perinde ac gemma, crumenis asservari mereatur: aut quòd tantùm viribus excellat, ut medici ea utentes ingentem argenti, & auri copiam crumenis sint reposituri. Nascitur in collibus, locis incultis, & in campestribus. Γεντιανὴ, planta sic Græcis, Gentiana similiter Latinis vocatur: Mauritanis, Gentiana. Genthiana basilica, seu Basateca: Italis, Gentiana: Germanis, Enzianwurtz: Hispanis, Gentiana: Gallis, Gentiane: Bohemis, Horec: Polonis, Gonyczka. Gentiana minor Græcis, Γεντιανὴ μικρὰ, sive χαμαίκυτος: Italis, Gentianella & Pettimborsa: Germanis, Kreutzwurtz/Sperenstich/oder Madelgeer. Gentiana minima, Italis, Gentiana minore: Officinis, Cruciata, Germanis, Lungenblum.

Aquæ gentianæ laudatas Matthiol.

Cruciatæ confider.

Cruciatæ vires Matthiol.

Pertimborsa.

Metti in borsa.

Nomina.

Gentiana duplex est, alia radice perenni, alia fugaci: utraq; plures differentias obtinet. Illa licet singulis annis flores seminaq; proferat, non tamen interit, sed subsequenti anno ex eadem radice germina protrudit: hæc verò semine disperso hyeme interit, & ex semine renascitur. Etsi octodecim differentias notaverimus, hic tamen de quinq; differentiis erit sermo. I. Gentiana major lutea, C. B. Gentiana, Brunf. Cord. in Dioscor. & hist. Fuch. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lac. Lon. Cæsal. Lugd. Gentiana major, Matth. Ges. hor. app. Lob. Cast. Gentiana major flore luteo, Cam. Gentianæ prima species: Trago. Aloë gallica, Apuleio. Hæc communiter flore est luteo: est & pallido punctis distincto: sic & cæruleo flore. II. Gentiana major purpurea, C. B. Ex radice duos pedes longa, aliquando brachiali crassitudine, in summo divisa caules, aliquando terni, quaterni, quini, & etiam seni prodeunt, quos cingunt folia vulgaribus æmula, sed acuminatiora, flores gerit puniceos seu purpureos, rarius albos: in reliquis cum priori convenit, ut & loco natali: vehementius tamen priore purgare creditur. Dicitur Gentiana punicea, Ges. in Fracto. Gentiana major flore purpureo & prima, Clus. hist. Pann. Gentiana purpureis floribus, Lob. in obs. Gentiana major

alia,Cam. ad Matth. III. Gentiana cruciata,C.B. & Gesn.hor. Herba fullonum,Brunf. Cruciata, Trag. Fuch.(cui & Gentianæ species) Gesn.hor.Dod.gal. (cui & Chiliodynamis) fol.Lac.Lon.Lug. Gentiana minor,Matth.Cast.Lob.Tab. Gentiana tertia,Clus.hist.Pann. Gentiana media,Cam. Cruciata Gentianella, Thal. Vincetoxicum alterum, Cæsalp. Variat hæc quòd altera sit procumbens & minor: altera erecta & major: flores alterius magis cærulei: & illarum altera radicibus non perforatis,ita ut tres hujus differentias constituere liceat. Subjungit huic Matthiolus duas adhuc species: majorem & minorem,illam pingit,hanc verò describit,utraq; eodem tempore reperitur,major quidem in humidis pratis, at minor in ericetis & montosis locis. IV. Gentiana palustris,C.B. Gentiana minima,Matth. Cast.quoad descriptionem,non iconem. Calathiana viola in pratis udis,Dod.gal. Calathiana viola autumnalis prima, Gesn. hor. Viola Calathiana secunda,Thal. Cruciata sive Gentiana minima,Lugd. Campanula prærensis eidem. Gentiana angustifolia vel quarta,Clus.hist.Pann. Pneumonanthe humentibus ericetis provenientibus,Lob.Pneumonanthe,Tab.Hæc variat colore floris cæruleo,violaceo,purpureo. V. Gentiana angustifolia autumnalis, C.B.Gentiana minor, Matt. quoad descriptionem. Pneumonanthe, Cord. in hist. quoad descriptionem,Lob.Pulmonis floscŭli,Gesn.hort.Calathiana viola autumnalis minor, Gesn.hort. Calathiana viola,Dod.in 8.Lug. Viola Calathiana sive autumnalis, Thal.Campanula autumnalis, Dodonæo fol.Gentiana angustifolia secunda,Clus.hist.Pann.Flore est cæruleo dilutiore: est & nigro, rarius albo.

Ἀριστολόχια. ARISTOLOCHIA. CAP. IV.

ARistolochia nomen ex eo sibi adoptavit,quòd existimetur optimè puerperis opitulari. Tria ejus genera traduntur.Rotunda,quæ fœmina vocatur, foliis hederaceis, præstanti odore cum acrimonia, mollibus,subrotundis,multis ab una radice germinibus,prælongisq; palmitibus:floribus candidis,pilei similitudine,in quibus quod rubrum est,graviter olet. Longa mascula appellatur, nonnullis dactylitis: longiora quàm rotunda folio:tenuibus ramulis,dodrantalibus:flore purpureo,graviter olente,qui marcescens in pyri similitudinem turbinatur. Radix rotundæ in orbem conglobata, rapi modo: longæ verò digiti crassitudinem, & dodrantis longitudinem implet,nonnunquam paulò majorem. [a] Ambæ colore intus buxeo,gustu amaro,& gravi. Est etiamnum tertia longa, quæ Clematitis vocatur,ramulos habens tenues,refertos foliis subrotundis,minori sempervivo similibus: flores rutæ: radices [b] longiores,tenues, crasso cortice, odoratoq; vestitas, privatim unguentorum spissamentis convenientes. Rotunda cæteris venenis resistit. Longa verò adversus angues, & venena, drachmæ pondere ex vino bibitur,& illinitur. Pota cum pipere,& myrrha menses,partus,& omnia vulvarum onera ejicit: eadem efficit subdita in pessos. Rotunda ad eadem pollet: insuper singultibus,suspiriis,horroribus,lieni,convulsis,laterum doloribus,pota cum aqua,singulariter auxiliatur. Aculeos & spicula extrahit: ossium squamas illitu adimit: ulcera putrida exest,& sordida expurgat: cava cum iri,& melle explet: gingivas,& dentes extergit. Cleomatitis ad eadem pollere creditur: viribus tamen inferior est.

[a] Cat. & Meum ἀμφότερα δὲ πολλὰ πυξοειδῆ ἔνδοθεν. i.e. ambæ autem plerunq; buxeo intus sunt colore.

[b] Oribas. μακρότερας. i. longissimas.

I. ARISTOLOCHIA LONGA.

II. * ARISTOLOCHIA longa vera. *

Aristolochiæ consideratio

Aristolochiæ,quam officinæ Aristologiam vocant,tria statuuntur genera,nempe rotunda,longa,& clematitis. Hactria admodum,& paucis nota: illæ verò omnibus ferè rei herbariæ studiosis notissimæ. Quæ rotunda vocatur,etsi nonnihil in Italia proveniat,tamen in Apulia monte Gargano & agro Goritiensi plurima,pulcherrimaq; nascitur præstanti odore. Longa

Longa vera provenit in Italia: sed tantùm in Apulia & Calabria. Utraq; flores edit in toto ferè caule, oblongos, & ex parvo capitulo in auriculæ modum desinentes, graveolentes, subluteo colore, & internè quadantenus ex atro purpurascentes, è quibus oriuntur fructus, qui in longa pyri imaginem referunt, suntq; juglandib. longè majores: in rotunda verò rotundiores, paulòq; minores spectantur. Qua in re non potui non maximè Plinium admirari, quòd l. 25. c. 8. utramq; ferre bacculas parvas veluti cappares tradiderit, nisi quis illud dixerit quòd Plinio contigerit Aristolochiæ utriusq; fructus vidisse, priusquam ad summum adoleviſſent. Sed certè is eodem in loco excusari, meo judicio, non potest, quin manifestè hallucinatus, & Græci sermonis non admodum peritus deprehendatur, cùm Aristolochiæ nomen dedisse gravidas tradat. Quandoquidem non ab utero gerentibus mulieribus, sed à puerperis Aristolochia (ut Dioscorides scribit) id nominis sibi comparavit. Cujus rei non modò indicium præbet nomen ipsum ἀριστολοχία quod nil aliud denotat, quàm optima puerperis, non (ut Plinius inquit) gravidis: sed etiam ipsius facultas, quæ ad remorantes à partu secundas, mensesq; ciendos magnopere commendatur. Quapropter fuerit hæc prægnantibus proculdubio exitiale potius, quàm salubre medicamentum, cùm ea sanè omnia, quæ secundas & menses educunt, fœtum etiam trahant, & quandoq; interficiant, præsertim cùm fuerint amara Aristolochiæ modo. Nec minus præterea Leonicenum virum alioqui nostræ ætatis doctissimum, satis admirari possum, quòd dum nimio fortasse aliorum errata corrigendi studio, vel aviditate ductus, de cyclamino, & Aristolochiis Plinium accusat, in eandem, in qua Plinius foveam ceciderit, asserens cum Plinio Aristolochiam à prægnantibus sibi nomen adinvenisse. Quod ne sine auctore pronunciasse videretur, Dioscoridem quidem adducit, sed ejus historiam, quantum equidem sentio, corrumpit, ac pervertit. Sunt è recentioribus Cordus, Adamus Lonicerus, & monachi illi, qui in Mesuem commentaria edidere, qui sibi certò persuadent, eam esse Dioscoridi Aristolochiam clematitim, quæ officinis omnibus passim longa cognominatur: argumento, quòd hæc radices proferat admodum longas: & sarmentorum modo prætenues. Quin & ut suam tueantur, ac roborent sententiam, hoc in loco Dioscoridis codicem omnino depravatum esse contendunt: & ubi vulgata lectio habet, κλωνία ἔχουσα λεπτὰ, φύλλοις ὑποστρογγύλοις, ἀραῖῶς μικρῶς ἐοικότι, hoc est ad verbum, ramulos habens tenues, foliis subrotundis, sempervivo parvo similibus: non ἀειῶς μικρῶς, sed ἀσάρῳ μικρῷ, quòd asaro parvo similia sint folia, legendum esse censent. Horum sanè sententiam nunquam probare potui, neq; probandam arbitror, pluribus cùm rationibus, tum auctoritatibus adductus: quandoquidem Oribasii lectio aliter non habet, quàm communis hæc Dioscoridis, nec aliter legunt Serapio, & Avicenna. Id quod manifestè ostendit, hoc in loco Dioscoridi nullam subesse mendam. Adde, quòd cùm unum tantùm Dioscoridi sit asarum, nec minoris asari is usquam, quòd legatur, meminerit, absurdum sanè videretur, quòd minoris asaro Aristolochiam clematitim comparasset. Accedit & alia ratio, quòd cùm vulgaris Aristolochia longa rutæ flores non edat, & folia asari longè majora, clematitis esse non potest. Præterea si Dioscoridis lectionem accuratius perpendamus, nil aliud esse videtur longa officinarum, quàm longa Dioscoridis: aut fortasse ejus species, cujus nulla, quod extet, ab antiquis facta sit mentio. Quippe quòd proferat hæc folia longiora, latioraq; quàm rotunda: ramulos dodrantales: florem graviter olentem, qui fructum edat pyri modo turbinatum. Nam quòd fructum ferat clematitis non scribit Dioscorides: nec folia longa, lataq; vulgaris habet Aristolochia, sed subrotunda & minori sempervivo similia. At si contra dixerit quispiam, longam vulgarem Dioscoridis longam non esse, quoniam flos illi purpureus non sit, sed melinus, & radix non palmaris, nec digiti crassitudine, sed longior admodum, & longè tenuior. Huic facilè responderi poterit, id locorum regionumq; varietate evenire posse, & quòd natura cum florum coloribus in quàmplurimis ludat: quodq; vidimus etiam nos Aristolochiæ longæ plantam à Calabris allatam radice (ut in theriacis scribit Nicander) cubitali longitudine, pollicari crassitudine: cui folia erant, quæ à nostrate longa nullo discrimine differebant. At hæc Clamatidis radix Dioscoridi, & Plinio crasso contegitur

*Plinii & Leonicenilapsus.

Leonicenus arguitur circa nomen Aristol.

Opinio quorundam reprobata.

III. ARISTOLOCHIA longa.

* IV. ARISTO. PISTOlochia. *

cortice: quod tamen in longa officinarum, nostrateq; non visitur, cùm tenui cortice perpetuò vestiatur, odore potius grati, quàm odorato, Quamobrem inclinare nunquam potuit animus, ut crederem, Aristolochiam longam, cujus hic effigiem apposuimus, esse clematitim. Sed potius eo deductus sum, ut suspicarer hanc fortasse esse Pistolochiam sic Plinio vocatam, quod & ipsa puerperis commendetur. Nam præter quàm quòd hæc illi quarto Aristolochiæ generi assignetur, tenuior est, quam clematitis, densis radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. Illud mihi suspicionem auxit, quòd viderim etiam præter hanc aliam, quæ radice palmari, & crassitudine digitali constabat: sed in omnibus aliis partibus alteri adeò per similis, ut nullam inter eas intercedere differentiam compererim. Sunt præterea recentiorum quidam rei herbariæ & studiosi, & periti, quib. persuasum est, non tamen sine aliqua ratione, quòd Aristolochiæ longæ præter clematitim duo habeantur genera: quarum altera sit radice (ut Dioscorides inquit) digiti crassitudine, & dodrantis longitudine: altera verò tenui ac longiore, quæ (ut ajunt) ab Andromacho & Gal. lib. 1. de antidotis ἀριστολοχία λεπτὴ hoc est Aristolochia tenuis appellatur: quin & hanc affirmant eam longam esse, cujus hic imaginem exhibuimus, cujusq; passim est usus. Quo fit, ut pro certo existiment hanc esse eam Aristolochiam, quæ in Andromachi theriacam addi debeat, Andromachi junioris, & Damocratis testimonio innixi, quòd ii in theriaces compositione hujusce tenuis tantùm meminerint. Id quod (ut dicunt) præ se ferre videtur, alterum etiamnum ipsius Aristolochiæ longæ genus esse præter clematitim, radice constans tenuiore ac longiore. Hoc autem comprobatum fuisse putant à Galeno lib. ante citato, ubi docens quomodo nonnulla, quæ ab Andromacho seniori scurè tradita sunt, explicari debeant, ita scribit: Si quid adhuc aliud superest, quod minus dilucidè sit ab Andromacho seniori elegiacis versibus dictum, planum fiet theriacam legentibus ab ejus folio soluta oratione descriptam. Quod enim Cecropium mel obscurius appellat, id Atticum apertè nominat. Centaurium ille nulla adhibita distinctione in carmine pronunciat, hic verò in prosa tenue apponit, eò quòd aliud quoq; centaurium extet crassum appellatum. Idem & in Aristolochia fecit, cùm præter tenuem Aristolochiam, alia quoq; reperiatur, quæ crassam radicem habeat, & rursus tertia, quæ rotundam: hactenus Galenus. Quibus nimirum verbis illi credunt suam satis firmasse sententiam. Sed ego quidem alter sentio, ut qui putem, Aristolochiam tenuem non aliud Andromacho & Galeno fuisse quàm clematitim cognominatam. Etenim ut omittam, quòd Dioscorides & Galenus non plura, quantum invenerim, quàm tria Aristolochiæ genera commorant, nempe rotundam, longam, & clematitim: clematitis privatim à Dioscoride Aristolochiæ longæ subscribitur, & quodammodo ejus species constituitur, ramulis tenuibus, radicibus etiam tenuibus ac longioribus. Ut hinc facilè nobis liceat conjicere, Andromachum & Galenum non aliud supradicto loco per tenuem Aristolochiam intellexisse, quàm clematitem. Adde quòd si ad omnium qualitates, & facultates spectes, sanè clematitis dignior est, quæ in theriacam recipiatur. Hæc enim radicem habet Dioscoride teste cortice pdorato vestitam, unguentorum spissamentis convenientem. Plinius denique l. 25. c. 8. clematitim cæteris prætulit iis verbis: Tertium longissimæ tenuitatis, vitis novellæ, cui sit præcipua vis, quæ clematitis vocatur, ab aliis Cretica. Et paulò post idem ait: Odor omnium medicatus, sed oblonga radice tenuiorq; gratior: hanc ille. Quibus utiq; adstipulari videtur etiam Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi de Aristolochiarum viribus disseruit, ut infra patebit in earum commentatione. Quare non est, meo quidem judicio, asserendum, quod aristolochia λεπτὴ Andromacho & Galeno sit aliquod quartum Aristolochiæ genus ita vocatum: quandoquidem λεπτὴ hic nullum sibi vendicat per se genus: neq; solùm tenuem indicat, sed etiam minorem: atq; certè in longarum genere hujusmodi est clematitis. Cæterùm si Aristolochia Græcis λεπτὴ nominata, esset aliud genus per se, necessariò statuendum foret esse tertium quoq; centaurii genus præter magnum & minus, quod peculiariter Græcis λεπτὸν vocatur. Sed hoc dupliciter falsum esse convincitur. Primò quòd apud Dioscoridem, Galenum aliosq; antiquiores, qui de plantarum historia ac viribus scripserunt, nusquam plura, quod equidem legerim, quàm duo centaurii genera scripta reperiantur, scilicet majus & minus. Secundò quod constet, Plinio lib. 25. cap. 6. centaurium cognomine leptum nullum per se genus esse, sed ea appellatione illud tantùm centaurium describi, quod à Dioscoride & Galeno minus appellatur: quinetiam idem de hujus centaurii viribus ea omnia tradidit, quæ illi centaurio minori reddiderunt. Sed quid tot verbis opus erat, quibus nostram tueremur, & aliorum refellemus sententiam? cùm huic difficultati satis ferè facere possint verba ipsius Dioscoridis, quib. Aristolochiæ clematitidis radices expressit in hunc modum: ῥίζας μακροτέρας (μακροτάτας, quod est longissimas legit Oribasius) λεπτὰς, id est, radices longiores, tenues. Ut vel ex his intelligi possit, haud absurdum esse, quòd aliquis Aristolochiam clematitim etiam tenuem nominet, quemadmodum ab Andromacho seniori, & juniori vocatam fuisse existimamus. Ex his itaq; omnibus colligendum esse arbitror, quòd Aristolochia tenuis dicta ab Andromacho, non sit genus distinctum ab aliis. Sed eadem cum clematitide & quòd sub Aristolochiæ tenuis nomine clematitim intellexerint Andromachum & Gal. Erit igitur mea quidem sententia, Aristolochia clematitis, ut pote tenuior, odoratior, & præstantior, in theriacæ comp. addenda: non autem illa longa, quam hic depictam dedimus. Quæ tamen à nobis, fortè rectius, Plinii Pistolochia censetur, ut supra dictum est: aut certè aliud Aristolochiæ genus veteribus incognitum. Veruntamen Fuchsi. suis de plan. hist. commentariis, aliam plantam Pistolochiam putat: quæ tamen (ejus pace dixerim) à Plinii pistolochia prorsus abhorret. Est enim Pistolochia Fuchsio mollis in universum planta, quæ vere primo unà cum Chelidonio exoritur, & Majo, vel ad summum Junio contabescit. Crescit hæc tenellis, subalbidis foliis coriandro, vel ranunculo primi generis proximis: radice tuberosa, inferiori parte sesili, superiori verò monticuli instar elata, intus ubiq; concava, nigro exterius cortice, buxea interius pulpa, odore Aristolochiæ, & gustu amara. Quapropter Germanis hæc, quòd vera Aristolochia rotunda sint destituti, ejus vicem infeliciter explet. Non tamen ob id censendum est, hanc esse pistolochiam, quæ à Plinio describitur. Siquidem hæc illi tuberosa, & inani radice non constat: sed clematitis detenuior est, densis (ut dictum est) radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. Sed rectius, verius q; quantum equidem sentio, dici posset, hanc plantam esse Plinio fumariæ alterum genus, quod ab eo l. 25. c. 13. iis depingitur verbis: Alia est Cnos fruticosa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo: nascitur in hortis, & segetib. De hac etiam Atium locutum fuisse existimaverim l. 10. c. 11. in curatione obstructi jecinoris, ubi Chelidonii Capni meminit, eo quòd (ut dixerim) una cum chelidonio primùm erumpat hirundinum adventu, ut l. 4. latius disseremus, ubi consulto fumariæ historia tradabitur. Porrò quòd hujus plantæ radix Aristolochiæ vicem supplere possit, atq; in hujus penuria illa uti liceat, admonuit quoq; Fuch. in l. de compon. medic. quem nuper locupletatum edidit, in theriaca diatessaron. Attamen si Gal. sequi voluero, pro Aristolochia rotunda longam substituemus. Aristolochiæ genera memoriæ prodidit Gal. l. 6. simp. med. ubi eorum vires explicavit iis verbis: Aristolochiæ radix ad medicationes utilissima est amara & subacris. Sed ex illis omnium subtilissima est rotunda, ad omnia efficacior. Aliarum verò duarum, quæ Clematitis appellatur fragrantior est. Itaq; ea ad unguenta adhibetur unguentarii: sed ad sanationes infirmior. At longa minus quidem tenuitatis obtinet, quàm rotunda, sed nec ipsa inefficax est: verum abstergendi, atq; excalfaciendi potentiam possidet, minus quidem quàm rotunda abstergit, sed non minus calfacit, imò forsan plus quoq; Itaq; in quibus usus est modicæ absterstionis, commodior est longa, puta in carnium excalcerationi-

Pistolochia.

Alia opinio refutata.

Aristolochia triplex Gal.

Aristolochia tenuis est clematitis.

Aristolochia tenuis Galeni quartũ genus non est.

Fuch. opinio rejecta in Pistolochia.

Fumaria altera Plinii.

Aristolochiæ vires ex Gal.

cerationibus & fomentationibus uteri. *At in quibus crassum humorem validius extenuare oportet, illic usus est rotundæ. Proinde dolores ab infarctu, aut crassitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & spicula extrahit, & putredines sanat, & sordida ulcera repurgat, ac dentes, gingivasq; candidas efficit. Auxilio est & asthmaticis, singultientibus, comitialibus podagricis, si cum aqua bibatur: tum ruptis, & convulsis, ut si quod aliud medicamentum, idonea est: hactenus Gal.* Aristolochiæ vim purgatoriam inesse (*quod tamen silentio prætermerunt Dioscor. & Gal.*) *author est Mesues, qui ita scribit:* Vires ex Mesue. *Aristolochiæ radix pituitosos per inferna ducit humores, atq; etiam, ut nonnulli asserunt, biliosos. Pulmonem, ac pectoris partibus ab humorum lentore, ac putredine efficaciter mundat: cujus rei indicium est, quòd asthmaticis maximum adferat juvamentum. Quæ Græce ἀριστολοχία: Aristolochia quoq; Latinè dicitur: Arabicè, Zaraund, Masmocra, seu Zaraued:* Nomina. *Italicè, Aristologia: Germanicè, Osterlucey: Hispanicè, Astronomia: Gallicè, Fortelle, aut de la Sarasine: Bohemicè, Podrazec: Polonicè, Kokornak dl' ûgii. Aristolochia longa. Græcis, ἀριστολοχία τρογγύλη: Italis, Aristologia longa.*

Aristolochiam à muliere inventâ scripsisse Arist. Nicandri scholiastes tradit, siquidem partus dolori opituletur. Hæc rotunda est, longa, clematitis, & pistolochia. I. Aristolochia rotunda flore ex purpureo nigro. C.B. Aristolochia rotunda, Matt. Dod. gal. (cui & fœmina) & fol. Cord. in Dios. Ges. hor. Lob. Cast. Clus. hist. Hisp. Lugd. Aristol. rotunda vera, Trag. Lon. Cam. Aristol. prima, Cæs. Aristol. fœmina sive rotunda, Lugd. Hæc flore est ex purpureo nigro: habetur & altera flore ex albo purpurascente, sed foliis & fructu à priori differens, cujus plures species inveniri auctor est Anguillara opin. duodecima. II. Aristol. longa vera, C.B. & Cam. Aristol. longa, Matth. quoad descriptionem, non iconem. Ges. hor. Dod. gal. & fol. Cord. in Dios. Adver. Lob. Clus. hist. Hisp. Cam. in Matth. Lugd. Aristol. altera radice pollicis crassitudine, Cæs. hujus duas species Clus. hist. Hisp. proposuit. III. Aristol. clematitis prima, C.B. & Clus. hist. Hisp. Aristol. Brunf. Aristol. longa, Trag. Matth. quoad icon. Fuch. Lon. Cast. (cui & mas & dactylites) Lug. offic. Aristol. longa vulgaris vel major, Cam. in Matth. Aristol. longa altera, quæ clematitis veteribus. Cord. in Dios. Aristol. clematitis, Dod. gal. Ges. hor. Lob. Tab. Aristol. Saracenica, Dod. fol. Lug. Aristol. altera radice tenui, Cæs. Hæc ex radice longiuscula, mediocris crassitudinis, flava buxei coloris, odorata, amara, serpente & multipliciter sese propagante, caules emittit cubitales & altiores, & nonnunquam rectè assurgentes, circa quos folia ampla, venosa, hederæ aut asari forma, longioribus pediculis quam in reliquis speciebus donata: flores sunt oblongi concavi, una parte prominentes, sublutei, quibus succedunt fructus turbinati pyrorum instar, qui semina triangularia lata membranis interspta continent. Passim in Germania, ut in vineis Alsatiæ, Belgio, nec non & in Italia & alibi reperitur: in hortos sementi translata, vix extirpari potest, cum ex quantulacunq; radiculæ parte germen emittat. Insigniter amara & calida non minus quàm longa, cujus succedaneum absq; errore esse potest: & potentia reliquis similis. Hæc quoq; duplex monente Clus. aliisque. IV. Aristol. pistolochia dicta, C.B. Hæc ex radicibus copiosis tenuibus, junci plenioris crassitudine, buxei coloris tam in obliquum quam rectum sparsis, caliculos emittit pedales, angulosos, striatos, ramosos, quib. folia lata hederacea nigra, rugosa, & aliquantulum in ambitu sinuosa, partim nullis, partim brevissimis petiolis annectuntur: flos rotundæ similis, minor tamen & nigrior, interdum ex herbido luteus: fructus succedunt rotundis similes, ac minores, qui dum maturuere ea parte qua pediculo adhærent, dehiscunt, quibus semen fuscum inclusum. Provenit sponte in Narbonensis Galliæ olivetis, & petrosis Hispaniæ. Excalfacit & siccat, minus tamen intensè. Plinius commendat in convulsis, contusis ex alto præcipitatis, si radix ex aqua bibatur. Semen etiam in pleuriticis commendatur. Dicitur Plinio Pistolochia, quam πολύῤῥιζον à numerosis radicis capillamentis cognominari lib. 25. c. 8. scribit. Pistoloc. Dod. gal. & fol. Ges. hor. Clus. hist. Hisp. Cam. ad Matth. Lugd. Cast. Aristolochia Polyrrhizon, Adver. Lob. Aristol. altera quæ plures spargit radices. Cæs.

πολυῤῥίζα.

DULCIS RADIX. CAP. V.

Dulcis radix plurima gignitur in Cappadocia, & Ponto. Fruticosa est ramis binûm cubitorum altitudine assurgentibus: foliis lentisci, densis, pinguibus, tactuq; gummosis: flore hyacinthi: fructu pilularum platani magnitudinis, asperiore, qui siliquas lentium modo habet *a* rufas, & parvas: radicibus longis, ut gentianæ, *b* coloris buxei, subacerbis, & dulcibus: quæ dentantur in succum, lycii exemplo. Is in arteriæ scabritia efficax habetur: verùm oportet, ut linguæ subditus eliquescat: *c* æstuanti stomacho, thoraci, ac jecinori convenit: sanat vesicæ scabiem, & renum dolores, cum passo potus: idem eliquatus sitim sedat: vulneribus illitus accommodatur: commanducatus stomacho prodest. Recentis radicis decoctum ad eadem convenit. Ejusdem farina pterygiis commodissimè inspargitur.

a Meum πύῤῥος καφεὸς fulvas, lõgas
b Ca. πυῤῥοειδὴς. i.e. fulvo colore.
c Meum add. μεσὸν ὂν θερμῶς ψυχρῶς. i. medium autem inter caliditatem.

Dulcis radix quam Græci Glycyrrhizam, & officinæ Græcum nomen corrumpentes, vel potius Barbaros secutæ, Liquiritiam vocant, & Hetrusci vulgo Regolitia, planta est paucis non cognita. Sed revera duûm est generum. Namq; altera frugifera est, altera sterilis. Abundat hac Apulia, præsertim Gargano monte, unde quotannis succus in pastillos condensatus, ad nos convehitur, & radicum quàm plurimum. Visitur etiamnum in viridariis pluribus locis in Italia, non modò ad speciaculum sata: sed & ad medicamentorum usum. Siquidem radix recenter effossa, sicca longè magis præstat & ori gratior in medicamentis habetur. Cæterùm frugifera, quam hic describit Dioscorides, copiosa in Germania nascitur in Bambergico agro, non longè à Norimberga, ac etiam (ut audio) nonnullis aliis quibusdam locis. Hæc itaq; fructum profert (ut Dioscorides inquit) pilularum platani magnitudine, & quandoq; majorem, asperioremq;, hirsutum, valvulis lentium modo pusillis ubiq; stipatum ipsisq; hirsutis, & tenuibus obductis aculeis, colore in atrum flavescente. Hanc primùm ad me misit Joannes Hessus, Medicus Norimbergensis, vir quidem rei plantariæ haud imperitus: nam antea nusquam à me visa est. Sed non possum non valde admirari Plinium, quòd Glycyrrhizam inter aculeatas numeraverit plantas lib. 22. c. 9. sic inquiens: Glycyrrhiza sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, pinguibus, tactuq; gummosis. Et lib. 21. cap. 15. dum catalogo quodam aculeatas commemorat stirpes: Spinosarum, inquit, multæ species. In totum spinosa est asparagus, scorpio: nullum enim folium habet. Quædam spinosa foliata, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza, & urtica. Iis enim omnibus foliis inest aculeata mordacitas: hac ille. Quo fit, ut sine controversia dici possit, Plin. Glycyrrhizam minimè noviisse, cùm certè nusquam gentium, quod equidem sciam, aculeatis foliis proveniat, sed (ut Dioscorides scribit) lentisci æmulis, densis, pinguibus, tactuq;, gummosis. Cujus erroris causa illud facilè esse potuit, quòd sui potius Græci codicis fidem secutus fuerit, quàm rei veritatem, in quo fortasse facili, lubricoq; librariorum non advertentium lapsu ἐχίνω pro ἐχίνῳ, scriptum legebatur, vel quòd Græcæ linguæ non exactè peritus vocabulorum, vocumq; similitudine deceptus (ut alibi quandoq; demonstravimus) Plinius in hoc

Plinii lapsus aculeatam dicens Glycyrrhizã.

I. GLYCYRRHIZA.

II. GLYCYRRHIZA ALTERA.

in hoc erraverit. Nam hujuſcemodi opinio adeò firmiter veritati cohæret, ut facilè ii quoq; deprehendi poſſint à veritate deſciſcere, qui credunt Glycyrrhizam olim ſpinis fuiſſe præditam, ſed mangonio longi cultus edomito rigore ſpinarum aculeos amiſiſſe, & tandem mitigatam eſſe: cùm ea etiam, quæ hoc ævo ſponte per ſe naſcitur, nullibi aculeata ſpectatur. Dulcis

Scythica Theoph. Glycyrrhizæ vires Matt.

hæc radix à Theoph. l. II. c. 13. Scythica appellatur, eo quòd Scythæ hac contenti abſq; alio aliment. præſidio decem duodecimq; dies degant. Nam (ut idem teſtatur) circa Mæotim paludem plurima naſcitur. Abſtergit, mundat, lævigat mulcetq; dulcis radix humorum acrimoniam: quare ardoribus urinæ mirificè auxiliatur. Manſa radix, & præſertim quæ recens fuerit effoſſa, non ſolùm ſitim, ſed etiam famem ſedat, ſervatq; vires diebus pluribus, idem facit concretus ſuccus, in ore tentus, quouſq; eliqueſcat. Pectus & pulmones juvat, ideoq; datur utiliter ſuſpiriioſis, phthiſicis, tuſſientibus, & pleuritici.

Glycyrrhizæ vires ex Galeno.

Glycyrrhizæ meminit Gal. lib. 6. ſimpl. med. ſic inquiens: Hujus fruticis radicum ſuccus in primis utilis eſt, ſimiliter ut ejus radices dulcis, cum levi quadam adſtrictione. Proinde aſperitates levire poteſt, nec moùdò in arteria, verùm etiam veſica ſcabra, idq; temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit ſanè natura ejus familiaris noſtræ temperaturæ: nam talem magiſtratum eſt eſſe id quod dulce eſt. Sed cùm adſtrictio quædam adjuncta ſit, univerſum ejus temperamentum, quantum ex caliditate, & adſtrictione eſt, tepidæ potiſſimum caliditatis fuerit quàm proximè accedens ad ſymmetrum, ſive temperatum. Porrò quoniam temperie quoq; humidum eſt quod modicè dulce eſt, jure ſanè etiam ſitim extinguens medicamentum eſt, nimirum modicè humidum ſimul & humana natura frigidius. Refert Dioſc. radicem ſiccam ad lævorem redactam, pterygiorum illitu idoneum eſſe remedium. Γλυκύῤῥιζα *ſic Græcis dicta Latinis Glycyrrhiza, & dulcis radix appellatur: Arabibus, Sus: Italis, Regolitia: Germanis, Leckritz/ ſive Sueßholtz: Hiſpanis, Regaliza: Gallis, Recliſſe, ſeu Regaliſſe: Bohemis, Lekorice: Polonis, Lachriicya.*

Nomina.

Glycyrrhiza duplex habetur & quidem utraq; fructifera, altera quidem fructu aſpero, ex plurimis ſiliquis conglobatis, ut auctor eſt Dioſc. quæ Italica eſt: altera ſiliquoſa quæ vulgatior eſt. I. Glycyrrhiza ſiliquis echinatis, C.B. Dulcis radix, Matth. in compen. Glycyrrhiza, Matth. in magnis figuris, Lac. Cxl. Glycyrrhiza cum fructu, Matth. edit. penul. Glycyrrhiza vera Dioſc. Dod. gal. & fol. Glycyrrhiza Italica, Geſ. hor. Glycyrrhiza echinata Dioſc. Lob. Lug. (qui duas habet figuras, alteram ſubrotundis, alteram oblongis foliis) Tab. II. Glycyrrhiza ſiliquoſa, C.B. & Lob. Liquiricia, Brunf. Dulcis radix, Trag. Ger. hor. Glycyrrhiza, Brunf. in 4. Fuch. Cord. in Dio. & hiſt. Geſ. hor. Lon. Glycyrrhiza Germ. Dod. gal. Glycyrrhiza vulgaris, Dod. fol. Cam. in Matth. Glycyrrhiza lævis, Lac. Glycyrrhiza altera, Matth. edit. penul. Glycyrrhiza non echinata, Lugd. Glycyrrhiza noſtras, Cam. cujus cùm non detur à Mat. deſcriptio, talis eſto: Hæc ſuffruticem æmulatur, & ex radicibus ſarmentoſis prælongis, tenuibus, foris nigricantibus, virgeus, tus buxei coloris, ſub terra latè per tranſverſum, & obliquum repentibus, dulci ſucco præditis, virgæ eſt. ſurgunt bicubitales & altiores, lignoſæ, teneriores tamen quàm in præcedenti, rotundæ, ſtriatæ, circa quas folia oblonga alata, ex multis ſibi invicem oppoſitis collecta, glutinoſa, majora & virentia quam in priore: flores in ſummitate velut in ſpicam, ut in Vicia, digeſti, exigui, purpuraſcentes: quibus ſuccedunt ſiliquæ non in orbiculum collectæ, nec aſperæ aut hirſutæ, ſed ſingulæ ſingulis pediculis adhærentes, aliquanto ſpacio à ſe invicem diſtantes, læves & Lentium ſiliquis ſimiles, quibus ſemina parva inclusa. Hæc cùm rarius floreat, idcircò ſterilis quibuſdam, ſed malè cenſetur. Copioſa hæc in agro Bampergenſi, in hortis etiam Germaniæ & Belgii colitur. Temperatè calida & humida eſt, magis tamen recens, quàm arida humectat: cortex cùm amarus ſit, idcircò abraditur. Quæ Dioſc. & Gal. ſuæ tribuunt, hæc etiam præſtat & efficacius. Ad omnes thoracis morbos utilis eſt, leniendo, maturando, expectorando: in univerſum omnibus malis ac acribus, ſalſis, & mordacibus humoribus enatis, occurrit.

Καρπόφορον

Κενταύριον μέγα.

CENTAURIUM MAGNUM. CAP. VI.

CEntaurium magnum folia habet juglandis, oblonga, viridi brassicarum colore, serrata in ambitu: caulem, ceu rumicis, binûm, aut ternûm cubitorum, multis ab radice adnatis, in quibus capita, ceu papaverum, in rotunditate oblonga. Flos cæruleus: semen cnico simile, ceu laneis quibusdam involutum. Radix crassa, gravis, solida, tripedalis, succo prægnans, cum adstrictione aliqua, & dulcedine acris, & rubescens. *a* Amat solum pingue, & apricum, ac sylvas, & colles. Copiosissima est in Lycia, & Peloponneso, in Arcadia, Helide, & Messenia, pluribusque locis circa Pholoen, Lyciam, & Smyrnam. Radix convenit ruptis, convulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, veteri tussi: sanguinem expuentibus, drachmis duabus trita datur, si febris sit, in aqua, cæteris in vino: item ad tormina, & vulvæ dolores. Ramenta ejus in collyrii formam vulvæ subdita, menses, atq; partus extrahunt. Succus eadem præstat. Vulneribus prodest: nam recens tusa, aut arida ante madefacta, ea glutinat, & conjungit. Carnes coalescunt, si tusa simul decoquatur. In Lycia succum exprimunt, quo pro lycio utuntur.

a Addit Ca. ὀργάλως δὲ καὶ ὁ χαλὲς ἐρυθρὸς. i. similiter autem & succus rubens. Et idem habet Meü.

CENTAURIUM MAGNUM.

CEntaurium magnum (ut in Rhapontico superius diximus) nil aliud, mea quidem sententia est, quàm illa insignis admodum radix, quam præterita super ætas Rhapontícum esse credidit: quamq; etiam hoc tempore eodem nomine quidam appellant, qui cum imperitis superioris ætatis errare malunt, quàm cum peritis recentioribus vera cognoscere simpl. med. Cæterùm contendat licet Musa Ferrariensis medicus clarissimus, radicem, qua Rhapontici loco plerunq; officinæ utuntur, Centaurii magni radicem non esse, is tamen hac in re decipi (pace ejus dixerim) manifestè deprehenditur, cùm ea radix, quæ vulgaribus Rhapontici vicem explet, omnibus sanè notis Centaurium magnum repræsentet. Quippe quòd crassa sit, gravis, compacta, tripedalis, & rubeo succo prægnans, qui gustui non modò quadantenus sit acris, sed etiam cum aliqua adstrictione dulcis, quinetiam (ut nos quoq; observavimus) striata, & funiculi modo contorta, Adde quòd & folia, caulis, capitula, flores & semina illi prorsus sint eadem, quibus constare Centaurium magnum Dioſc. & Gal. memoriæ prodidere. Ea, quæ hodie ad nos convehitur, Gargano præclarissimo Apuliæ monte numerosa nascitur: quin & in aliis Italiæ locis, nempe in Veronensi agro, Baldo monte, quem Benaci alluit unda, sed infirma radice, si ad Apulam compares. Non desunt præterea hac tempestate rei herbariæ ignari nebulones, qui bonis quibusdam seplasiariis persuadere conentur, eam plantam esse Centaurium magnum, qua in aquosis provenit, caule quadrato, bicubitali: foliis salicis modo longis: flore rubenti, spicato, quam quidam pro Lysimachia accipiunt. Neq; alio, quod sciam, argumento nituntur, quàm quòd hæc planta flore sit rubro, & caule quadrangulari, quemadmodum & Centaurium minus. Sed quantum isti hallucinentur, quantaq; in erroris caligine versentur, ii quidem judicent, qui in stirpium historia multum studii, & temporis consumpserunt. Porrò utriusq; Centaurii unotantùm capite mentionem facit Mesues: sed adeò alterum cum altero miscet, ac confundit, ut mirandum non sit, si a nonnullis ætatis nostræ diligentissimis rei herbariæ inquisitoribus acriter fuerit accusatus, etsi novus quidam Mesuis ipsius commentator frivolis satis argumentis, horum doctissimorum virorum censuris refragari nitatur, in tam aperto illius errore. Quin etiam Avicenna, qui cum illo pariter errat, & cum utriusq; Serapio. Siquidem is scripsit ex auctoritate Aben Mesuai, Centaurii magni radicem lentam trahere pituitam simul & bilem, & coxendicum doloribus opitulari: quæ tamen facultates Centaurii majoris non sunt. sed minoris, ut sequenti capite explicabimus. Cæterùm neq; Plinius ab errore vindicari potest. qui tametsi in Centaurii magni historia lib. 25. cap. 6. in omnibus ferè Dioscoridi subscribat, in facultatibus tamen errasse videtur, quòd Centaurio majori amaritudinem cum quadam dulcedine tribuerit: cùm amaritudo non in majori, sed in minori tantùm deprehendatur. Datur Centaurii magni radix utiliter Hydropicis, Ictericis, & Jecinorosis, tum vino macerata, tum in pulverem pota. Radicis recentis succus unciæ pondere haustus, ac etiam vulneri illitus, auxiliatur à serpente demorsis. Centaurii magni meminit Galenus libro 7. simpl. medic. de ejus viribus iis diſerens verbis: Centaurii magni radix sicut gustu contrarias qualitates, ita in usu contrarios effectus demonstrat. Gustu itaq; acris simul adstringens apparet cum leviculâ quadam dulcedine. At in actionibus acrimonia quidem caliditatis opera ostentat, menses provocans, & fœtum mortuum evellens, vinumq; corrumpens, atq; ejiciens. Adstrictio verò, opera crassæ, terrenæq; frigiditatis, cùm vulnera glutinet, & sanguinem rejicientibus prosit. Exhibentur autem ejus drachmæ duæ, febrientibus quidem cum aqua, febri verò liberis cum vino. Porrò secundum omnium simul qualitatum actionem, ruptis, convulsis, dyspnœa, sive spirandi difficultati, tum inveteratæ tussi convenit. Nec enim in talibus evacuare solùm quod præter naturam est, oportet, sed partem quoq; evacuatam roborare, ac confirmare. Vacuationi itaq; accommoda est acrimonia, utique cùm non sola sit, ac pura, sed aut dulcedine juncta, aut certè non prorsum amaritudini: siquidem vehementiam tunc, atque violentiam, mista illi temperata quadam substantia, cujusmodi est dulcis, non obtinebit. Porrò ad ea, quæ evacuata sunt, roboranda, contrahendaq;, adstrictione est opus. Eadem quæ radix, & succus ipsius efficit: utunturq; eo medicamen-

Centaurii magni confider.

Brasavoli lapsus Rhapontícum officin. Cẽtaurium magnum esse negantis.

Quorundam hallucinatio Lysimachiã Centaurium magnum statuentium.

Arabum lapsus dũ utrunque Centaurium confundunt.

Plinii error.

Centaurii magni vires Matthiol.

Centaurii magni vires ex Galen.

Nomina. *dicamento quidam vice lycii. Græci* κενταύριον μέγα *id vocant, quod Latini Centaurium magnum: Mauritani, Chamærion kibir, Sacurion habre seu Canthurium: Itali, Centaurea maggiore: Germani, non sine errore, Reupontick: ut etiam Hispani, Ruipontico: & Galli, Rhepontico.*

Centaurium duplex est: majus & minus: Majus, de quo nunc, triplex, vel est folio in plures partes divíso rigidoq;, flore ex cæruleo purpurascente: vel laciniato nec rigido, luteoq; flore: vel deniq; folio non dissecto, floreq; cæruleo. I. Centaurium majus folio in plures partes divíso, quod communiter officinis est Rhaponticum, C.B. Rhapontica quæ hodie, Centaurea major censetur, Trag. Cent. magnum, Matth. Dod. gal. & fol. Cast. Cent. majus, Cor. in Dios. & hist. Lac. Lon. Lob. Lug. Tab. Cam. cui & Rhapontico vulgare. Centaurium vulgare majus, Clus. hist. Hisp. Cent. majus alterum, Ges. hor. Cent. major, Cæsal.

Κενταύριον μικρόν. CENTAURIUM MINUS. CAP. VII.

Conclusa non legit Meum.

CEntaurium minus, limnesion aliqui vocavere, [quoniam rigua amet loca.] Herba origano, aut hyperico similis, caule anguloso, palmam excedente: flore lychnidis, è punico in purpuram vergente, foliis rutæ, prælongis, & parvis: fructu tritico simili: radice pusilla, lævi, & supervacua, quæ gustanti amaritudinem adfert. Herba recens tusa suo illitu vulnera conglutinat: vetera ulcera purgat, & cicatrice obducit. Bilem, crassosq; humores per alvum exigit, *a* si decocta devoretur. Jus decocti ischiadicis convenientissimè infunditur: trahit enim sanguinem, & dolorem levat. Succus oculorum medicamentis perquam utilis: siquidem cum melle caliginem oculorum expurgat: in vellere appositus, menses & partus extrahit: epotus peculiariter nervorum vitiis succurrit. Succi extrahendi ratio. Legitur herba semine prægnans, & diebus quinq; madefacta, decoquitur, donec superemineat aquæ: mox ubi refrixit, linteolo exprimitur, & ejecta herba, iterum decoquitur, usq; dum mellis crassitudinem habeat. Nonnulli eam recentem, gravidamq; contúdunt, atq; succum fictili non picato exprimunt, & in sole, lignea rude assiduè moventes, inspissant, quòd si quid concretum faucibus vasis adhærescat, deradunt, reliquoq; humori permiscent, noctu diligenter operiunt: namq; ros nocturnus liquores coalescere non sinit: Quæ autem siccis radicibus aut herbis, liquamenta exprimuntur, decocta (ut in gentianæ mentione retulimus) præparantur. Sed quæ ex corticibus humidis, aut contusis herbis factitantur, in sole, uti ante dictum est, coguntur. Sic è thapsia, sic è mandragora, reliquisq; similibus succus: *b* [sic ex acerbis uvis melligo elicitur.] Lycium tamen, & absinthium, hypocistis, & consimilia decocta, eo quo diximus modo, coguntur.

a Meum & Cat. ἀ φεψηθεῖσα δὲ χ πινομένη. i. decocta verò & pota

b Ca. non habet cõclusa. Meum autẽ habet tantùm ὀμφάκη.

I. CENTAURIUM MINUS.

*II. CENTAURIUM MINUS spicatum. *

Centaurii minoris consi.

CEntaurium minus nullis ferè non cognitum, in pratis, pascuis & campestribus nascens: in Hetruria vulgò Biondella nuncupatur: quoniam abstergendis, dealbandisq; mulierum capillis ex lixivio plurimùm præstat. Quod passim in officinis habetur, verum, & legitimum Centaurium minus esse, omnibus, ut arbitror, exploratius est quam ut à nobis ostendi debeat: quippe quòd nullis in universum notis Centaurii minoris historiæ refragetur. Amara admodum est, non radice solùm, sed etiam tota sui ipsius planta, adeò ut quidam Fel terræ eam appellaverint. Gal. ob ingentes, miraq; ejus facultates, de ipsius viribus integrum librum conscripsit. Papiaq; dicavit. Detrahit hoc bilem, & pituitam, qua sanè facultate Centaurium majus planè carere deprehenditur. Datur foliorum & florum ejus decoctum utiliter potandum tertianariis, quòd bilem per inferna dejiciat, quo factum est, ut quidam hanc febrifugam vocaverint. Idem, ac pariter succus, jecinoris ac lienis obstructiones, & durities tollit. Alvi tineas pellit, ex melle drachmæ pondere potus, tum umbilico illitus. Herba cum aqua decocta,

Fel terræ. Virès Matthiol

Febrifuga.

decoctum, lentigines, varos, alphos, & cæteras cutis infectiones exterit, infectis particulis adhibitum. Instillatur succus vermiculosis auribus, quinetiam illinitur contra papulas, & manantia capitis ulcera. Quo fit ut non parum aberraverint inter Mauritanos Mesues, Avicenna, & Serapio, quòd Centaurii minoris vires cum majori turpiter confuderint. Gal. præter ea, quæ de Centaurio minori ad Papiam scripsit, ejus quoq; meminit li. 7. simpl. med. sic inquiens: Centaurii minoris radix amara, paululum habens & adstrictionis, atq; ob ejusmodi temperamentum admodum exiccatorium est medicamen, expers mordacitatis. Porrò quòd omnia talia utiliora sint, suprà commonui, & nunc nihilo secius tamen nos repetere temperamenta, quæ ad cicatricem perduci queunt ulcera, cicatrice eodem modo utentibus obducuntur. Arefacta verò glutinatoris, & desiccatoriis miscetur facultatibus, iis videlicet, quæ sinus, & fistulas sanare sunt natæ, veteresq; duritias emollire, tum ulcerum maligna, quæ cacoethe vocantur, sanare. Miscetur etiam iis, quæ rheumaticis affectibus medentur: in quibus ea medicamenta optima sunt, quæ vehementer desiccantia, cum quadam adstrictione nullam habẽt mordacitatem. Decoctum herbæ quidam ischiadicis infundunt, ceu biliosa, & crassa ducens: nam & talia purgat: quanquam cùm adèo vehementer operabitur, ut cruenta evacuet, tunc plus proderit. Succus porrò ejus, cùm adsimilis sit facultatis, hoc est exiccatoriæ & absterso ria, cætera jam dicta pulchrè efficere potest: & cum melle oculis illinitur, menses q; & fœtum apositus evocat. Sunt qui ipsum præbeant & iis quibus nervi affecti sunt, ut qui evacuet, & desiccet innoxiè quæ impleta sint. Quippe cùm jecinoris quoq; obstructiones optimè expediat, bonumq; sit lieni indurato remedium, foris impositum, nec sic si quis bibere sustineat. Κεντάυριον μικρὸν sic Græcè, Latinè verò Centaurium minus dicitur: Arabicè, Canthurion seu Tibcrkraut: Hisp. Fel de tierra: Gallicè, Centauree, aut Fiel de terre, Centauree poulet: Bohemicè Zemezluc menssy, Polonicè, Centurzja: Ruthenicè, Nerycynik.

Centaurii minoris vires ex Gal.

Nomina.

Centaurium minus, Theoph. 9. hist. 4. Panax λεπτόφυλλον seu tenuifolium, & Plin. l. 25. c. 6. Centaurium alterum cognomine λεπτὸν, quod aliqui Libadion vocant, quoniam secundùm fontes nascatur: Gallis Exacon ἀπὸ τοῦ ἀκεῖσθαι à medendo, dicitur. Hoc triplex est, vel umbellatum, hocq; vel colore puniceo, vel albo: vel spicatum: vel perfoliatum luteum, hocq; vel ramosum vel non ramosum. I. Cent. minus, C.B. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. Lac. Cast. Cam. Lug. Tab. Thal. Cent. minus, Lon. Cent. parvum, Lob. Centauria & Centaurea minor, Brunf. Centaurea vulgò, & Biondella vulgò, quia ad capillum ruffo colore tingendum mulieres utuntur, Cæs. Hoc ratione soli variat, ut & Theoph. 4. hist. 5. meminit: si namq; in humidis proveniat, altius excrescit, & quidem aliquando in bicubitalem altitudinem: si in aridis, vix duos aut tres transversos digitos adæquat. Flore est communiter in purpura rubente: aliquando albo, rarius ferrugineo. II. Centaurium minus spicatum album, C.B. Ex radice parva fibrosa, caulis exurgit unicus, qui mox in duos palmares & sesquipalmares, striatos, hiq; in alios brachiantur: folia parva pediculis carentia, quorum prima lata, subrotunda, superiora angusta, acuminata: flores ab imo sursum per caulem sparsi, singuli ex una ut plurimum caulis parte sibi invicem succedentes, qui ex calyculis foliosis prodeunt oblongi, albi, ea forma qua non patentes in figura exprimuntur, siquidem patentes sculptor non rectè expresserit: quib. succedunt siliquæ, ut in vulgari, semen minutum continentes. In Italiæ montibus Euganeis, & etiam in Gallia Narbonensi circa Monspelium provenit. III. Centaurium luteum perfoliatum, C.B. Herba est centaurii minoris magnitudine, quæ ex radice candida & te-

*III. CENTAURIUM LUTEUM perfoliatum. *

*IV. CENTAURIUM LUTEUM non perfoliatum. *

nui cau-

nui caulem rotundum emittit, rectum, pedalem, geniculatum, qui mox in alios brachiatur, quem ex singulis nodis cingunt folia, Centaurii minoris latiora, bina semper inter se opposita, & per longa intervalla cohærentia, ut caulis per ipsum medium transire videatur, colore ex viridi & cæruleo albicante: quę verò per terram sparsa sunt, saponariæ foliis ęmula sunt, sed minora & candicantia: ramulorum summis flores Hyperico similes, quorum singuli communiter octo foliis constant, aliquando pallidè, aliquãdo intensè lutei & planè aurei, vel crocei insident: quib. vascula rotunda centaureæ vulgaris majora succedunt, minuta semina nigra continentia. Duplex est, alterum angustioribus & non perfoliatis, alterum latioribus multò, & caulem ambientib. foliis, in summo tantùm ramosum: sic quod non ramosum est à præcedenti in eo differt, quod in summo fastigio florem singularem chrysanthemo similem sustineat, ut apud Lugd. sub centaureo luteo altero habetur. Provenit apud nos in pratis humidioribus Michelfeldenſib. autumno florens, in ascensu montis ad S. Christianam, sic in collibus circa Tigurum, in agro etiam Bononiensi & Monspelienſi, in pratis udis versus Latte & Lupum montem observavimus: notarunt & alii in Hispania & Anglia. Minus amara, quam vulgaris fiet, quare coloris nonnihil possidet & ad vulnera commendatur: at efficacius purgationes moliri creditur. Hoc quibusdam censetur Achilleon vera apud Plin. l. 25. c. 5. cujus sub Centaureo floribus citreis pallidis Mesues 2. purgantium 10. meminit. Dicitur perfoliata Achillea, Ges. hor. Centaurium luteum, Adver. Clus. hist. Hisp. Centaurium florib. luteis sive citreis pallidis Mesuei, Lob. Centaurium luteum perfoliatum vel diaphyllon, Cam. ad Matt. Centaurium luteum prius Lug. Achilleos, Centaurea major vulgo, Cæs. Cent. minus luteo flore perfoliatum, Tab. cujus figura non respondet, perfoliatum montanum luteum quibusdam. IV. Centaureum luteum nõ perfoliatum.

Χαμαιλέων λευκὸς. CHAMÆLEON ALBUS. CAP. VIII.

CHamęleon albus, Ixia ideo aliquibus vocatur, quòd quibusdam in locis viscum circa radices ejus inveniatur: quo pro mastiche utuntur mulieres. Folia habet Silybo, aut Scolymo similia, asperiora, acutiora, nigroq; chamæleone validiora. Caulem non promit, verùm ex medio spinas, echini marini, aut cynaræ modo erigit. Flores purpureos, veluti papporum lanugines emittit: semen cnico simile: radicem in lætis collibus crassam, in montosis verò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, gravi odore, dulcem. Quæ pota acetabuli mensura, latas interaneorum tineas pellit: bibitur autem in vino austero cum origani fervefacti succo. Hydropicis commodissimè drachma in vino datur, etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum propinatur. Hausta in vino, serpentium venenis resistit: occidit canes, & sues: mures item necat, subacta cum polenta, aut aqua, & oleo madefacta.

Χαμαιλέων μέλας. CHAMÆLEON NIGER. CAP. IX.

CHamæleon niger *a* foliis Scolymo similis esset, nisi minora, tenuioraq;, ac rubro distincta viderentur. Caulem emittit dodrantalem, crassitudine digitali, subrubrum: & in umbella flores spinosos, tenues hyacinthi æmulos, versicolores: radice crassa, nigra, densa, interdum exesa, quæ dissecta flavescit, & commanducata mordet: provenit in campestrib⁹, siccis, & clivosis tractibus, & maritimis. Radix trita, addito atramenti sutorii exiguo, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigit: eadem, cùm sibi sulphur, & bitumen cum pari pipere, & cera oblita radix, dolenti denti auxiliatur. Radice concisa, & in aceto decocta dentes foventur: eos quoq; frangit, si scriptorio stylo fervens admoveatur: vitia cutis in facie vitiligineſque

a Orib. ὧν ἔνιοι ἁλοφὸν ἢ ἰξίαν ἢ χαμαίμαχον, ἢ κεί μηδὲς ἐνίους. i. e. quem aliqui vlophon, sive Ixiam, sive cynomachum appellant

I. CHAMÆLEON ALBUS.

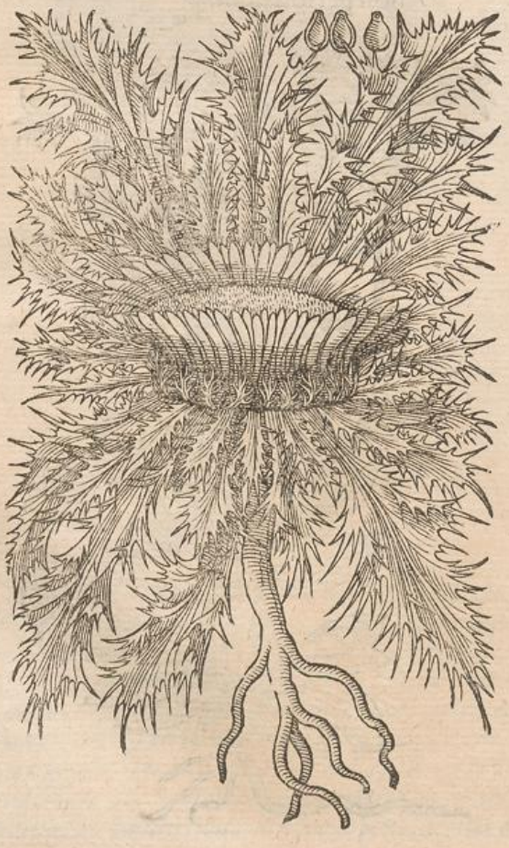

II. CHAMÆLEON NIGER.

cum sulphure emendat, erodentibus medicamentis admiscetur: phagedænas tetraque ulcera illitu sanat. Quare chamæleon vocetur, à varietate foliorum evenit: mutant enim cum terra colorem: hic viridia, ille albicantia, alicubi cærulea, nonnusquam rubra inveniuntur.

b Oribas. add. ἀνθῶδες. l. 1. sive fulva.

Chamæleon albus tam ab Hetruscis, quàm cæteris ferè Italiæ incolis vulgò Carlina vocatur, quòd credat vulgus (ut facilè solet) herbam hanc magno olim Carolo regi ad fugandam sui exercitus pestem ab angelo demonstratam fuisse, tanquam antidotum omnium præstantissimum. Quo argumento freti vulgares quàm plurimi, ad arcendam pestilentiam hujusce plantæ radices miris magnisq; laudibus commendant. si quotidie drachma devoretur. Nec quidem ab re: quando enim potaradix (ut Dioscorides & Gal. testantur) latas interaneorum tineas interimat, & serpentium venenis resistat, minimè non absimilem (nostri eam Carciofo vulgò appellant) aculeis horrentem, cujus flore coaguli vice Hetruria utitur, album esse Chamæleonem. Nam eorum error ex eo maximè diluitur, quòd hæc contra chamæleonis albi descriptionem, in longe admodum caule echinatos suos proferat fructus. Porrò Chamæleonem album nunquam Fuchsium (pace viri alioqui eruditissimi dixerim) vidisse existimaverim: quòd libro suo de plantarum historia primùm scribat, nullum hunc edere caulem, subinde hujus fortè oblitus, eodem in loco eundem procero satis caule depingat. Quin nec nigrum idem novisse videtur, cùm depictus ab eo, quem tamen planè non probat, nullis notis legitimo, meo quidem judicio, respondeat. Nascitur niger in Tridentino agro, Ananiensibus admodum frequens tum montibus, tum collibus, nullis reclamantibus notis. Quæ in re hallucinantur monachi reverendi, qui Mesuem commentati sunt, cùm certò sibi persuadeant, Carlinam (ut vero Bedeguar: item Carlinam alteram caule viduam, esse spinam Arabicam, ab Aphris Suchaa vocatam. Quippe cùm spina alba (ut Dioscor. est author) bicubitali sit caule, ipsoq; albicante, unde fortasse nomen traxit, & inani, flore verò purpureo nitescat: Carlina verò hæc caule sit dodrante paulò majore, pleno, non inani: subrubro, non albicante, floribus hyacinthi amulis: nulla ratione dici posse putaverim, Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rufam. Cùm nec similiter monachi unquam probare possint, Carlinam alteram caule vacantem Arabicam esse spinam: quòd nusquam Dioscor. scripsisse invenerim, spinam Arabicam caule vacare, sed spinæ albæ potius esse persimilem. Ex quo rectè (ut arbitror) concludi potest, quòd cùm spina alba proculdubio caulem edat, eundem quoq; Arabica promat. Sunt etiam qui velint, Carlinam caulem gerentem nihil differre ab altera quæ caulem non fert, nisi sexu, nempe quòd altera mas, altera verò fœmina fortasse fuerit: negantq; omnino has plantas esse Chamæleones, illamq; præsertim nigrum Chamæleonem esse nolunt, quæ caulem rusum gerit. Hocq; argumento nituntur, quòd scripserit Gal. l. 8. simp. med. Chamæleontis nigri radicem lethale quiddam obtinere: eamq; ob causam in extrinsecis tantùm venire medicamentis. Sed cùm raphani vice à compluribus copiosè cum acetariis edatur, nullo penitus incommodo, nec esse hanc nigrum Chamæleonem, nec ejus speciem probant. Quibus facilè responderi potest, quòd in Græcia, fortasse in Ponto, aliisq; conterminis regionibus Chamæleontis nigri radix sit venenosa, & in Italia salubris, exuta ob cœli hujus clementiam lethali facultate, quemadmodum & Persea, quæ tametsi Persis semper fuerit lethifera, Aegyptiis tamen innocua facta est, soli & cœli bonitate. Arum præterea Cyrenis adeò mite est, ut rapi modo in ciborum usum veniat, cùm tamen in Græcia & Italia adeò acerrimum sit, ut nec coctum, nec crudum edi possit. Quin & scorpiones in aliquibus terrarum orbis partibus ictos interficiunt: in aliquibus verò, ut in Tridentino tractu, nullum ictu venenum relinquunt: quo etjam in loco nigrum veratrum nulla dejectoria vi pollet. Id quod in Colchico Ephemero quoq; videmus, quòd eo pro Hermodactylo innocuè (quanquam temerè) utantur Medici. Cæterùm illud præter dicta me maximè ad credendum inducit, Carlinam caulem fundentem esse CHAMAELEONEM NIGRUM, quòd hæc planta omnibus in universum notis nigrum Chamæleonem referat. Quandoquidem foliis constat scolymo minoribus tenuioribusq;, subrubra per medium excurrente costa: caule item dodrantali, crassitudine digitali, subrubro, floribus, in umbellas spinosis, tenuibus, hyacinthino colore versicoloribus: radice crassa, exterius nigra, densa, & aliquando corrosa, quæ fracta intus flavescit, & commanducata mordet: fateor tamen hanc umbellam non ferre, (ut Dioscor. inquit) sed echinatum capitulum, perinde ac album Chamæleonem. Verum hoc non mē omnino à mea dimovet opinione, quòd Dioscoridem videam in quamplurimis locis impropriis uti vocabulis. *In qua certè delineatione hæ plantæ ita adamussim convenient, ut nemo, nisi sensibus, & ingenuo obtusis fuerit, Carlinam, quæ caulem mittit, Chamæleonem nigrum esse non videat, & perspicuè intelligat. Id quod equidem certior ob diligentiorum inquisitionem factus, hoc tempore asserere non dubitavi, licet aliàs aliter senserim. Hacq; in sententia permanere decrevi, donec aliquis rei herbariæ diligentissimus æquè & doctissimus indagator, alios à Carlinis Chamæleones ostendat in Italia, qui rectius suis notis Dioscoridem repræsentent: tunc enim in hoc, ut in aliis quoq;, non gravabor mutare sententiam.* Addimus tamen aliam CHAMAELEONIS NIGRI imaginem, quæ mihi à doctissimo viro Bartholomeo Maranta, Neapoli transmissa est: quæ tametsi umbellam hyacinthinis floribus scatentes proferat, cùm tamen folia rubris maculis varia non sint, in caule nulla prorsus rubedo spectetur, mansa Radix acredinis tantillum haud resipiat, exesa non sit, non flavescat, nec caules digitali crassitudine videantur, cur legitimum Chamæl. nigrum hanc plantam esse affirmem non habeo. Sed de his diffusius l. 4. nostrarum Epistolarum differimus, ad Marantam respondentes. Dixi sententiam meam, quam iis censendam relinquo, qui rei plantariæ majorem

Quorundã error.

Monachorum opin. explosa, quę fuit Carlinam esse Acantaleuce.

Quorundam opinio reprobata.

Chamæleontis nigri descr.

Chamæleõ niger alter.

CHAMÆLEON NIGER ALTER.

jorem, quàm ego, peritiam habent. Cæterùm hic non respondebo sycophantæ cujusdam calumniis, in Chamæleonte adversùm me promulgatis, cùm libro 6. id mihi faciendum proposuerim, ubi de Ixia inter venena scribit Dioscorides. Ibi enim hujusce sophistæ, & rei plantariæ pseudoindagatoris malitiam, vecordiam, & apertam temeritatem fusius aperiam. Exploditi sunt Arabicæ factionis scriptores, ut qui non sine detestando errore, Græcorum vocabulorum vicinitate decepti, Chamæleam, quam sua lingua Mezerion appellant, cum Chamæleone confundant. Nam Avicenna de Mezerio differens libro & tractatu 2. cap. 464. circa finem, suum errorem prodidit iis verbis: Mezerion bibitur cum vino ad morsum vermium venenosorum, & est propriè nigrum, venenum mortiferum. Et quando miscetur cum Savic, & conjungitur cum aqua & oleo, interficit mures & canes, & porcos: hæc ille. In quibus duplici notatur errore: primò quòd Mezerio eas tribuerit vires, quæ albo Chamæleoni reddidit Dioscorides: deinde quòd nigrum, non utriq; album ea præstare crediderit, contra Dioscoridis sententiam. Meminit utriusq; Chamæleonis Theophrastus lib. 9. cap. 13. de plantarum historia, ubi sic habet. Chamæleonum, unus candidus, alter niger. Vires autem radicum inter se distant, & ipsæ etiam radices specie differunt. Candida enim candida est, & dulcis, & crassa, & graviter olens. Utilis traditur ad fluxiones, cùm concisa orbiculatim modo raphani decoctum est, junco transfixa in seriem. Valet & ad interaneorum animalia lata, cùm passa uva comesa acetabuli mensura è vino bibitur austero. Occidit & canes, & sues: canes in farina hordeacea subacta cum aqua, & oleo: sues cum brassica. Et si hominem ægrescentem experiri volueris, an vivere possit, lavandum ea radice triduo jubent. Hoc enim si tolerarit, morituram nequaquam existimant. Nascitur æquè omnibus locis folio scolymo simili, verùm ampliori, & terræ proximo: capite magno, acano simili: unde quidam acanum eum vocarunt. Niger folio constat adsimili, præterquàm quòd minori, leviori q̃. Tota autem herba umbraculi speciem repræsentat: radice crassa & nigra extrinsecus, subflava intrinsecus nititur. Loca gelida humidaq̃ amat. Lepram, & vutiliginem abolet trita cum aceto, & ramentis illita: necnon & ictus occidere potest: hactenus Theophrastus. Illud insuper non ignorandum est, viscum scilicet, quod Ixiam appellant, in Chamæleonis albi radice nascens, venenum esse mortiferum, cùm tamen modica tantùm quantitate sumptum somnolentos vigilantes reddat. Quamobrem Cretenses mulieres suarum lucubrationum gratia, ne somnum ineant in opere, ex eo tantillum, aut modicum à cœna nullo incommodo assumunt. Hujus plerisq̃ locis meminit Plinius, & de eo nusquam non intellexit, ubi contra sumptum viscum aliquod remedium protulit.

Arabum turpis error dum Chamæleã cum Chamæleõte confundunt.

Chamæleonum histor. ex Theoph.

Nomina. Χαμαιλέων λευκὸς sic Græcè: Latinè verò Chamæleon albus appellatur: Mauritanis, Chemeleon leute, seu Chamalium: Italis, Carlina, & Chameleone bianco: Hispanis, Cardo pinto: Gallis Carline, sive Chameleon blanc: Bohemis, Pupauva byla. At planta quæ Χαμαιλέων μέλας Chamæleon niger Latinis vocatur: Arabibus, Chemeleon melamos: Italis, Chameleone nero: Germanis, Eberwurtz: Hispanis, Cardonette: Bohemis, Pupauva cerna.

Chamæleon à foliorum varietate dicitur, ut ex Plinio colligere est, qui monet cum terra colores mutare, hic niger, illic viridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atq; aliis coloribus videtur. Hujus differentiæ sunt aliquot ratione magnitudinis, colore floris, item ratione caulis, quo aliæ carent, aliæ habent. Dios. album & nigrum; Matth. verò hunc etiam duplicem proponit. I. Chamæleon albus acaulis, C.B. Ixia & Chamæl. albus Theophrasti (Vernilaginem Gaza vertit) & Plinii. Chamæleon albus, Matth. Cord. in Dios. Lac. Lob. Cast. Lugd. Spina Arabica, Dod. gal. Carlina humilis, Dod. 8. Carlina altera, Dod. fol. Carlina minor, Clus. hist. Pann. Carlina herbariorum, Lob. obs. Carlino vulgi, Cæsal. Carlina sessili flore ἀπλοῦς, Cam. Cardopatium flore albo caule nullo, Ges. hor. Silybus vulgò, Carlina, Ges. Fracto. Helxine Plinii: altera minor, flore purpurascente & sine caule. II. Chamæleon albus caule donatus, C.B. Eberwurtz, id est, Apri radix & Cardoparis, Brunf. Chamæl. niger vulgaris, Trag. Chamæl. niger alter, Matth. Lug. Chamæl. niger, Lac. Chamæl. albus, Fuch. Lob. Chamæl. Lon. Leucacantha, Dod. gal. Carlina seu Leucacantha, Dod. fol. Carlina alia caule cubitali, Cam. Cardopatium flore albo caulem habens, Ges. hort. Carlina major, Clus. hist. Pann. Crocodilium, Lugd. flore est albicante, rariſſimè rubente. Hæc non videtur à præcedente differre, nisi quod caulem proferat. Hanc ex secunda & tertia Matth. edit. ut & suo in tùm hæ duæ habentur, in suum restituimus locum, ut cujus figura in quinque postremis edit. ubi tantercomp. sub Chamæleone nigro altero Chalcographorum injuria, sit posita. III. Chamæleon niger Cortusi, Dod. fol. Matth. Chamæleon niger Dioscoridis Maranthæ, Lob. Camer. Chamæleon niger verus Dalechampii, Lugd. Crocodilium, Tabernæmontano.

CAP. X.

Κροκοδείλιον. CROCODILIUM.

Crocodilion chamæleontis nigri figuram habet. Nascitur in sylvosis, radice longa, levi, aliquantùlum lata, odore, ut nasturtii acuto. Fervefacta in aqua, & a pota radix, sanguinem copiosum per nares pellit: datur lienosis, eos evidenter adjuvans. Semen ei rotundum inest, duplex uti scutum: quod suapte vi urinam ciet.

ἡ πλειομελίνη. ita Meum. i. lota. at Cat. πινομελίνη. i. e. pota.

Crocodilii confid. Opi. explosa.

Sunt qui velint, Carlinam vulgò vocatam, eam inquam, quæ caulem profert, legitimum esse Crocodilium. Sed eorum opinio mihi quidem nullo modo satisfacere potest. Siquidem (ut præcedenti capite retulimus) Carlina, quæ caulem emittit, adeò omnibus in universum notis chamæleonem nigrum repræsentat, ut vix unquam persuaderi possim eam esse Crocodilium: præsertim cùm facto periculo iis sane viribus careat, quibus Crocodilium præstare scribunt, nempe quòd recentium decoctum potum sanguinem per nares copiosum trahat. Adde quòd Crocodilio radix sit longa, levi, aliquantulum lata, & odore, ut nasturtii, acuto. Illi verò Carlinæ generi crassa, nigra densa, exesaq̃: non autem lata, nec levis, nec nasturtii odorem spirans. Non desunt alii, qui Eryngium marinum Crocodilium existiment. Verùm cùm illud in littoribus maris nascatur, chamæleoni nigro sit absimile, nec sanguinem è naribus eliciat: Crocodilium verò proveniat in sylvosis, compluribus aliis reclamantibus notis, iis etiam haudquaquam adstipulari possum. O quàm magni facerent Medici Crocodilium, si in Italia nasceretur, ubi tamen hactenus ipsum videre non licuit, cùm ejus radicis decoctum tanta sit facultate prædituum, ut potu tantùm sanguinem copiosum per nares pellat. Crocodilii meminit Plinius lib. 27. cap. 8. non tamen plura tradidit, quàm Dioscorides à quo illa omnia accepisse videtur: quanquam in hoc ab eo dissentit, quòd Crocodilium in salutaria medicamentorum numerasci prodiderit, cùm tamen in sylvosis nasci scribat Dioscorides. Hujus facultates l. 7. simplicium medicamentorum materia prodidit Gal. sic inquiens. Crocodilii semen acre est, atq; odoratum, urinam movens ciens. Itaq; facultatem habuerit calidam.

Eryngiũ marinum non esse Crocodilium.

Plin. de Crocod.

Crocodilii vires ex Gal.

calidam, digerentem, & exiccantem. Succus tum caulis, tum seminis, ut quæ similis sint facultatis, nephriticos adjuvant. Radix pectoris excreationibus valenter conducit, minus quidem quàm semen acris, non tamen minus amara. Trahit verò etiam per nares sanguinem. Quod ηρονοδείλιον Græci, Latini quoq; Crocodilium dicunt: Itali, Crocodilio, Nomina.

Δίψακος.

DIPSACUS, SIVE LABRUM VENERIS. CAP. XI.

I. LABRUM VENERIS.

DIpsacus aculeatarum generis est. Caulem habet altum, spinis horridum: foliis lactucæ, spinosis, binis, genicula singula complectentibus, prælongis, ceu quasdam bullas intus & extra aculeatas, in dorsi medio habentibus, concavo alarum sinu, in quo imber, aut ros asservetur: unde dipsaci, quasi sitientis, nomen traxit. In cacumine caulis, singula surculis capitula insunt, oblonga, *a* echinata spinis: quæ arefacta, candida spectantur, dissectaq; medulla tenus vermiculos ostendunt. Sanat rimas sedis fistulasq;, si tusa, & decocta in vino radix, usq; dum sit crassitudo ceræ, immittatur. Medicamentum ærea pyxide recondendum. Ajunt formicationibus, verrucisque pensilibus remedio esse. Vermiculi capitulorum in folliculo alligati, collo aut brachio appensi, prodeuntur quartanis febribus remedio esse.

a Meum ἰσοκῦμα ἐχῖνῳ κεφαλὴν ἀκανθώδεις. i. similia erinaceo sublonga spinosa.

DIpsacus, quem Latini Labrum Veneris vocant, in Italia vulgaris est planta, ijs præcipuè locis, ubi lanificia exercentur. Siquidem echinato ejus capitulo mangones rudem adhuc pannum pectunt, expoliunt, detractisq; floccis concinnant. In Hetruria Dipsacum vulgò appellant Cardo da cardare, Forojulienses verò Garzo. Seritur is hodie in campis in compluribus Italiæ locis, præsertimq; in agro Bononiensi, singulari à cultoribus adhibita diligentia: quinetiam sponte nascitur nonnullis in regionibus. Sed & sylvestris quoq; sponte in campestribus, in agrorum, & scrobium aggeribus, in viis juxta sepes frequentissimus nascitur, nullis prorsus repugnantibus notis, quas illi reddidit Dioscorides. Facie à priori parum admodum differt, sylvestrius tamen est & spinis longè horridius: Echinata capitula setis quoque compluribus scatent, aculeis non adeò firmis, atq; aduncis, ut in altero genere. Non differt suis omnibus in facultatibus ab altero. Invenitur Dipsaci consider.

II. LABRUM VENERIS ALTERUM.

III. VIRGA PASTORIS.

autumni tempore (ut experientia quemq; docere potest) in ejus capitulo jam exarefacto, medullitusq; dissecto vermiculo ille, quem collo adalligatum quartanis febribus remedio esse produnt, piscatoribus hamo affigendus maximè expetitus: ejs Marcellus Dioſc. interpres, & commentator, vermiculum hunc nunquam sibi compertum fuisse scribat. Dipsacus officinis & herbariorum vulgò Virga Pastoris major nominatur. Quippe minorem etiam illius æmulam ostendunt: quanquam non adeò striato caule, ac spinis horrido constet, foliis item infirmioribus sit, & capitibus multò minoribus, ut quæ oliva magnitudinem non excedant. Sunt autem hujus capitula tenuibus capillis referta, ita ut sericis viridi colore infectis floccis similia videantur. Provenit umbrosis & uliginosis locis. Non crediderim ego hanc plantam a veneris labro admodum distare, imbecilliorisq; tamen esse facultatis haud negaverim. Cæterùm animadvertendum est, neutrum Dipsaci genus, quod tum Serapioni, tum Avicennæ describitur, esse Virgam pastoris. Quandoquidem ius, quantum ex eorum scriptis colligere potui, Pastoris virgam nil aliud esse putaverim, quàm polygonum, cujus tam fœminæ, quam maris historiam lib. 4. tradidit Dioſcor. Quapropter illud mihi semper persuasum velim, quòd non à Mauritanis Dipsaco Virgæ pastoris nomen inditum sit, sed à sepiastariis iis, qui suis potius pandectis, quàm cæteris castigatißimis, & probatißimis scriptorum monumentis, fidem præstare consueverunt. Namq; Matthæus ille Sylvaticus pandectarum auctor, Dipsacum Virgam pastoris appellat: qui deinde in graviorem errorem lapsus, Dipsacum ipsum cum polygono turpiter confundit, utpote qui illud assequi non potuerit, quòd Arabum Pastoris virga, esset Dioscoridis polygonum, non autem Dipsacus: qui quidem tantùm a polygono differt, quantum lepores ab ursis. Dipsaci meminit Gal. lib. 6. simpl. med. his paucis: Dipsaci spinæ radix secundo ordine existens, detersoria est, habetq; nonnihil abstersorium. Planta quæ Græcis Ἄκανθα, Latinis Labrum Veneris nominatur: Mauritanis, Dibsacos: Italis, Cardo da panni, & Dissaco: Germanis, Kartendistel / Kartenkraut / Bubenstrel / & Weberkarten: Hispanis, Cardencha, Cardo penteador: Gallis, Cardon à Carder, & Verge abergier: Bohemis, Stiekz: Polonis, Szczotki. Labrum veneris alterum iisdem appellatur nominibus, quibus primum appellari diximus. At Virga pastoris: Italis, Virga di pastore, & Dissaco minore.

Virga pastoris duplex.

Sylvatici hallucinatio.

Dipsaci vires ex Galeno.

Nomina.

Dipsacus nomen à contrario invenit, quoniam concavo alarum sinu, rorem vel imbrem recipiat, quo velut ad abigēdas sitis injurias abutitur. Hic sativus est & sylvestris: est & folio in lacinias divisorum quam classem referenda & Virga pastoris. I. Dipsacus sativus albo flore, C.B. Carduus fullonius sativus, Trag. Labrum Veneris, Matth. Cord. in Dioſc. Cast. Cæſ. Dipsacus albus, Fuch. Dipsacus sativus, Dod. gal. & fol. Cord. in hist. Gesn. hor. Dipsacus, Lug. Card. fullonum, Lob. Galedragon Xenocratis, Anguillarę. II. Dipsacus sylv. purpureo flore. C.B. Carduus fullonum, Brunf. Carduus fullonis erraticus, Trag. Labrum Veneris alterum Matth. Labrum Veneris sylvest. Cast. Labrum Veneris, Cord. in Dioſc. Lob. Labrum Veneris floſculis purpureis, Cæſ. Dipsacus, Brunf. Lac. Lon. Tab. Dipsacus purpureus, Fuch. Dipsacus sylv. Dod. gal. & fol. Cord. in hist. Gesn. hort. Thal. Dipsacus sativ. alter & Dipsacus sylv. major, Lugd. Molybdæna Plinii, Dalechampio in Plin. III. Dipsacus sylv. minor, C.B. Cardui fullonii tertium genus, Trag. Virga pastoris, Matth. Lob. Cam. cui & Dipsacus fatuus: Dipsacus tertius, Dod. gal. & fol. cui & Galedragon Plinii. Dipsaci species minor, Gesn. hor. Dipsacus sylvestris minor & Plumbago Plinii quibusdam, Lugd. Dipsacus minor, Thalyo.

Ἄκανθα λευκή. SPINA ALBA. CAP. XII.

SPina alba nascitur in montibus, & sylvosis. Folia fert albi chamæleonis, angustiora, candidiora, aliquantum hispida, & aculeata: caulem supra bina cubita altum, pollicari, aut ampliore crassitudine

I. SPINA ALBA.

II. SPINA ALBA ALTERA.

albi ant-

albicantem, intus cavum: in cacumine capitulum ineſt ſpinoſum, echini marini æmulum, ſed minus, & oblongum: flores purpurei, in quibus ſemen, ceu cnicum, ſed rotundius. Hujus radix pota, cœliacis, ſtomachicis, & iis, qui cruenta extuſſiunt, efficax eſt: urinam cit: tumoribus illinitur. Decocto ejus dentes in dolore collui prodeſt. Epotum ſemen convulſis infantibus, & à ſerpente demorſis auxiliatur. Geſtatum pro amuleto ſerpentes abigere traditur.

Spinæ albæ conſi.

Spinam albam ſeplaſiarii Arabas (ut plerunq; ſolent) imitati, Bedeguar appellant. Sed non parva inter hos, & medicos oritur contentio, quænam in aculeatarum genere, quas plurimas genuit natura, Spina alba legitimè, notis omnibus adſtipulantibus, appellari poſſit. Verùm etſi tantam litem tranſigere nequeant, interim tamen pro Spina alba alii alias herbas oſtentant, & quiſq; ſuam veram exiſtimat. Quandoquidem ſunt eorum complures, qui ſibi certò perſuadent, Spinam albam eam aculeatam herbam eſſe, quam aliqui Carduum benedictum vocant, alii verò vulgò herba Turca. Sunt alii, qui Carlinam vocatam, id eſt, album chamæleonem, Spinam albam eſſe contendant. Inter quos invenio Monachos qui in Meſuem ſcripſerunt, quorum ſententiam, ſuperius in chamæleontis utriuſq; mentione, ut falſam reprobavimus. Sunt præterea, qui Spinam albam eſſe velint echinatum Carduum illum, & ſpinis rigentem, qui Hetruſcis in lacte cogendo coaguli vicem expler. Non deſunt inſuper qui unam, vel alteram ſylveſtrem, ac ſpinis horrentem plantam, pro Spina alba nullo diſcrimine accipiant. Quo fit, ut omnes ii nullo veritatis lumine ducti, in hujuſmodi tenebris oberrent. Errat, meo quidem judicio, hac in re Leonhardus Fuchſius: quippe qui ultimo ſuorum paradoxorum capite, Spinam albam eam aculeatam herbam appellat, quæ omnium in univerſum aculeatarum plantarum generum ampliſſimis conſtat foliis, latè humi ſe ſpargentibus, ac crebris, albiſq; ſeu lacteis tota conſperſa maculis. Unde apud quoſdam Lactariæ herbæ nomen adinvenit, etſi à non animadverterit, hanc foliis albi chamæleonis triplo, quadruploq; majoribus in campeſtri planitie naſci, ut noſtra teſtatur Hetruria, ubi paſſim ferè frequens naſcitur, non autem in montibus, ac ſylvis, ubi Spina alba Dioſcoridis teſtimonio provenit. Legitimam Spinam albam, cujus hic primo loco imaginem expreſſimus, miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Corruſcus, rei plantariæ admodum ſtudioſus, quæ notis omnibus genuinam repræſentat. Siquidem foliis eſt albo chamæleoni ſimilibus, anguſtioribus tamen, ac candidioribus, ſubhirſutis, ſpinis rigentibus: caule verò bicubitali, pollicari, vel ampliore craſſitudine, ſubalbo, & inani: in cujus cacumine echinus ſubalbidus inſidet, ſed minor, & oblongior, purpureis intus floribus & ſemine cnico ſimili. Huic planè deſcriptioni, quæ etiam Dioſcoridis eſt, adſtipulantur frequentiſſimæ plantæ quæ ſuis echinis, ac ſpinis rigentes, in excelſioribus Ananiæ vallis montibus lariceis, abiegnis, & in piceis ſylvis refertis, Julio menſe viſuntur. Quapropter, ut quæ ad eos pertinent, rectè agant ſeplaſiarii, videant, ſciantq; non in planitie, & convallibus Spinam albam provenire, ſed in montibus: quorum ſi quandoq; tum cacumina, tum ſylvas adire non gravabuntur, procul dubio non magno etiam labore ipſam nanciſcentur. Hæc enim non modò ſeplaſiariis maximè conducet, ut legitimam Spinam albam ſuis comp. med. immiſceant: verùm & eorum errorem deprehendent (in hoc etiam Ruellius verſatur) qui ſibi perſuadent, Spinam albam illud eſſe cardui genus. quod à Tuſcis, eò quòd (ut paulò antè diximus) coaguli vicem præſtet, vulgò vocatur Preſura, quodq; nos Scolimum eſſe putamus. Eſt & ALTERA ACULEATA planta, cujus hic quoq; imago ſecundo loco viſitur, quam quidam Spinam albam eſſe cenſent, ſed plura in hac deſiderantur. Error autem iis facilè deprehendetur, ſi illud adnotare voluerint, quòd aculeata hæc planta in hortis paſſim ſeratur, foliis albo chamæleonti longè majoribus: & capitula ferat, quæ marinum echinum non parum excedant. Commiſcuit Meſues ſpinam albam, ac etiam Arabicam, quarum alteram ſuo idiomate Bedeguar, alteram verò Succhaa appellavit, ſyrupo de eupatorio vocato, quem miris laudibus extulit ad diuturnas febres finiendas, ad eas præſertim, quibus naturalia viſcera, nempe ventriculus & jecur imbecillia ſint reddita, & ubi à ſua naturali temperie receſſerint. Cujus tamen ſententiæ non parum refragatur Muſa Ferrarienſis: quippe qui longo ſermone contendat, nec Arabicam, nec albam ſpinam huic ſyrupo admiſcendam eſſe, quòd utraq; adſtrictoria vi polleat, quæ (ut ipſe ait) ſyrupi hujus intentionb. admodum repugnat, cùm ad diuturnas obſtructiones tantùm referandas, ſemper hujus apud medicos fuerit uſus. Qua in re non ſolùm oſtendit Muſa auctoris mentem non percepiſſe, ſed nec etiam in hoc (pace viri alioqui clariſſimi dixerim) exactam curandorum morborum rationem calluiſſe. Nam cùm Meſues ſyrupum hunc compoſuiſſet ad illas curandas febres, quibus naturalia viſcera imbecillia ſunt reddita, optima componendi methodo tam Spinam albam, quàm Arabicam illi inſeruit, utpote quæ adſtrictoria vi, qua pollent, languida illa ac infirma membra, plurimùm roborarent: quibus incommodis ſolent periti, ac docti medici iis medicamentis occurrere, quæ odore fragrantia, adſtrictoria facultate commendantur. Hinc itaq; facilè intelligi poſſe crediderim, quàm abſurda, explodendaq; ſit hæc Muſæ ſententia. Quin nec illud conſilium ejus ſeplaſiariis accipiendum putaverim, quòd gutum vaſa, tum viſcera laxet. Quippe quòd ſi tantùm laxandi, ac reſerandi facultate hoc medicamentum debuiſſet eſſe præditum, non modò harum ſpinarum radicib. carere debebat, ſed etiam roſis, lentiſcina reſina, Indica nardo, & malabathro expoliari: cùm tamen hæc omnia maturè, diligenterq; examinata, non ſine methodo, ut quæ robur his viſceribus allaturæ ſint, ab ipſo Meſue huic ſyrupo fuerint admiſta, ne ſcilicet natura diuturna febre imbecillis facta, & à relaxantibus, ac admodum reſerantibus medicamentis vexata, totam humorum molem alvi profluvio, ob contentricis facultatis amiſſum robur, tanquam viribus omnibus deſtituta, ad mortem uſq; demitteret. Meminit Spinæ albæ Gal. lib. 6. ſimpl. medic. ſic inquiens: Spinæ albæ radix deſiccatoria eſt, & modicè adſtringens. Quamobrem & cœliacos, & ſtomachices juvat, & ſanguinis rejectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentibus dolentibus prodeſt, ſi decocto ejus colluantur. Sementi eſſentiæ & calidæ facultatis eſt. Itaq; potum iis, qui convelluntur, convenit. Quæ planta Ἀκανθος λευκὴ Græcè, Spina alba Latinè dicitur: Arabicè, Bedeguard: Italicè, Spina bianca.

Monachõ rũ error.

Fuchſius circa Spinam albam.

Carduus D. Mariæ.

Spina alba legitima.

Quorundã error. Spina alba altera.

Braſavoli calumnia cõtra Meſuem depulſa.

Spinæ albæ vires ex Gal.

Nomina.

Circa Spinam albam non levis controverſia, alibi tractanda. I. Quæ hic primo loco poſita in primis non habetur editionibus, at in duabus, ubi majores figuræ, Spina alba altera dicitur: in Italica edit. titulus eſt, Spina alba & nigra: in compendio prætermiſſa, quare nomine Spinæ albæ alterius Matth. Lugd. hiſtoria pinxit, Spinam albam Penæ, pronunciando. II. Quæ verò Spina alba altera Matthiolo nominatur, in primis editionibus, ut & compendio, pro Spina alba pingitur: editione verò Italica, Spina alba quorundam nominatur: dicitur Chamæleon verus, Trag. Chamæleon niger, Fuch. fol. Spina incognita, eidem in icon. Spina peregrina, Dod. gal. Carduus Sphærocephalus, Cord. hiſt. Dod. fol. Tab. Crocodilium. I. ac. an & Cord. in Dioſ. Echinopus aliquibus, Spina alba, Geſ. hor. Spina alba putata, Cam. ad Matt. Chalcios Theoph. & Plinii, Lugd. Tetralix ſpinoſa, eidem. Crocodilium, Fuch. & Cordi, Lob. in obſer.

Ritro seu Rutro Theoph. Lob. icon. Hujus & alteram speciem Cam. addit suo Matthiolo, quæ à præcedenti potissimum floris colore, qui cæruleus est differt, & quòd illo humilior, foliaque candidiora & angustiora habeat.

Ἄκανθα ἀραβική. SPINA ARABICA. CAP. XIII.

a Πρὸς σολυμαχεῖον.

ARabicam spinam natura albæ spinæ similem esse constat. Ipsa siquidem stringit. Ad sanguinis rejectiones, *a* mensium abundantiam, cæteraſq; fluxiones radix etiamnum valet. Provenit in asperis.

* SPINA ARABICA. *

Spinam Arabicâ non esse Acaciam.

Ruellii hallucinatio.

Plinius de Spina Arabica.

ERrasse eos nimirum crediderim, qui sibi persuaserunt, Arabicam spinam, cujus hic meminit Dioſc. eam aculeatam Arabiæ esse arborem, quam Acaciam vocant. Cujus erroris illud imprimis indicium est, quòd nusquam consueverit Dioscorides alicujus stirpis historiam diversis capitibus repetere, nec etiam arbores herbis commiscere. Nam cùm longa historia Acaciam arborem, quæ etiam Aegyptia spina vocatur, primo libro inter arbores descripserit, absurdum quidem videretur, si eandem præterea morum hic inter aculeatas herbas repeteret. Ad hoc indicium & illa ratio accedit, quòd si seorsum harum plantarum historiam tradidit Dioſc diversas quoque plantas esse necesse est. Quamobrem non parum Ruellius hallucinatus deprehenditur, quòd non animad. converterit, in sua hujusce Arabicæ spinæ mentione. Dioſcor. hoc loco aculeatam quandam Arabicam herbam, albæ spinæ in universum æmulam intellexisse, non autem (ut ipse putat) Acaciam numquam putam. Qua in re non satis virum hunc admirari possum, quippe qui non modò & Græcis & Latinis literis sit habitus peritissimus, ac inter eos, qui hac nostra ætate de stirpium historia scripserunt, cilè princeps, sed qui etiam Plinii historiæ fuerit studiosissimus: quem tamen si accuratius perlegisset, ac sequi voluisset, nunquam arbitror in eum errorem incidisset. Quandoquidem Plin. lib. 24. cap. 12. alteram ab altera separavit, & primò hujus, de qua agimus, mentionem faciens, sic inquit: Spinæ Arabicæ laudes, in universum loco diximus: & ipsa stillat stringitq; distillationes omnes, & sanguinis excreationes, mensiumq; abundantiam, etiamnum radice valentior. Quæ à Dioscoride verbotenus transtulisse pudet. Mox meminit Arabicæ alterius spinæ, quæ in arborem assurgit, his verbis: Est & Acaciæ spina. Fit in Aegypto alba, grandi arbore, item viridi, sed longè melior est prioribus. Ejusdem meminit etiam lib. 13. cap. 9. postquam Perseæ arboris materiem miris laudibus commendavit ubi hæc habet: Nec minus Aegyptia spina celebratur in eadem gente, dunt axat nigra, quoniam in alba corrupta etiam in aquis durat: candida verò facilè putrescit. Quibus ex locis palam est, non credidisse Plinium, unam eandemq; Arabicam, vel Aegyptiam esse spinam, quamvis Ruellius nonnihil rem acceperit. Qui item Galen. sententiam hac in re non animadvertisse videtur: siquidem Galen. libr. 6. simpl. med. ita scribit: Spinæ Arabicæ radix profluvium muliebre juvat, & alia quæcunque, quibus auxilio est quæ apud nos nascitur spina: sed efficatius tamen omnia juvant tum radix, tum fructus ipsius. Hic verò & columellæ prodest, & iis, quæ in sede inflata sunt: tum ulceratæ cicatricem ducit, mediocrem habens, & non molestam adstrictionem: hæc Galenus. Qui ut has plantas diversas habuit, ita etiam seorsum de earum viribus disseruit. Planta ænaëa spinam Græcis dicta, Spina Arabica Latinis pariter & Italis appellatur: Mauritanis, Suchaha.

Quam pro spina Arabica figuram adjecimus, Spinam Arabicam Dioſc. & Plinii censet Cæſ. at Adversaria & Lob. Carduum tomentosum nominant: Suchaha Arabum, Guilandino dicebatur, de qua in historia.

I. CARDUUS ACULEATUS.

Spinæ Arabicæ vires ex Galeno.

Nomina.

† Oribas. μεταξὺ χαμαιλέοντος καὶ τῆς λόχνης ἀκάνθης. i. interchamæleonem, & albam spinam. *a* Cat. μικρὸν. i. parvum, sed mendosè ut puto. *b* Cat. λόχνη. i. alba.

Σκόλυμος. CARDUUS. CAP. XIV.

CArduus, Græci scolymon vocant, † folia chamæleonis habet, & albæ spinæ, nigriora, & crassiora: caulem *a* longum edit, foliosum, capite spinoso: radice *b* nigra, & crassa. Quæ illita graveolentiam alarum, totiusque corporis emendat: item si decocta in vino bibatur: copiosam autem urinam, fœtidamque expellit. Herba cùm recens teneréscit, in olera, asparagi modo, transit.

ETsi uniustantùm Cardui breviter etiam hoc loco meminerit Dioscorides, Theophrasto tamen, Plinio, ac aliis probatis auctoribus, plura Cardui genera traduntur. Verùm ut primùm de his, qui natura cultrice sponte proveniunt, sermo fiat, scire sanè convenit, quòd eorum diversa sunt genera: quorum tamen nomina propria, quòd sciam, non habentur. At qui Plinio lib. 30. c. 23. duo tamen eorum genera produntur: unum fruticosius statim à terra: alterum verò unicaule, & crassum. Sativorum autem, qui tum in hortis, tum in agris seruntur, multiplex est genus. Horum principem locum tenent, qui Hetruscis vulgò vocantur Cardoni. Namq; ii diligenti cultura adeò teneri, fragiles, albiq; evadunt, ut magno quidem apparatu, secundis cœnis pro bellariis cum sale, & pipere expetantur. Quo argumento ductus, equidem putaverim de his verò tit, solo lato, atq; spinoso: caules hos Cactos appellant, desquamati cibo idonei sunt, paulò amaricantes: & reservare hos aqua salsa conditos consueverunt: hæc Theophrastus. Nostrates, quibus ubiq; nunc Hetruria scatet, eò ex Neapoli allati fuerunt. Neapolim verò (ut audio) ex Sicilia. Quapropter nostri cum hoc Theophrasti genere maximè convenire videntur, quòd scripserit, Cactum Siciliæ peculiarem esse plantam. Carduus ACULEATUS folia gerit non aculeato magis diviſa, magiq; laciniata, tenuibus circumdata spinis, caulem quoq; alteri similem, striatum, subalbicantem, in cujus summitate echinatum, aculeatumq; extuberat caput, flore hyacinthino: semine Cnici minore. Radice nititur crassa, firma, non insuavi. Colitur in hortis ad mensarum bellaria. Idem præstare potest, quod alter. Continentur præterea in Carduorum genere etiam ii, quos in Italia Hetruscum vulgus appellat Carcioffi, aliis verò mihi Archiocchi dicuntur, quorum item meminit Theophrastus eodem loco, cùm subdit: alium verò caulem erectum producit, quem pternicem vocant. Is quoq; cibis aprus excrescit, sed reservari non patitur: fructus in quo semen, echinata specie est. Verùm exemptis lanuginosis seminibus, is quoq; vescendus relinquitur, & cerebro palmæ similis est: hactenus Theophrastus. Qui pro palmæ cerebro illud, quantum equidem reor intelligit, quod Galenus encephalon pluribus in locis appellari tradidit, & quod nunc corrupta voce Neapolitanis, & Siculis vulgò vocatur Cefaglione, de quo libro primo in Bdellii mentione abundè disseruimus. Carduorum autem, quos vulgò Carcioffi vocari diximus, nobis plura sunt genera, varia capitis forma distincta. Siquidem proferunt omnes echinata capitula, sed aliqui spinis sursum respicientibus constant, alii verò ad terram versis, nonnulli etiam tam in folia, quàm in fructu aculeis vacant, ob idq; cæteris in cibis præstant. Sunt præterea in hoc postremo genere, quibus echini in longum fastigientur, quibus verò in globum extuberent, dehiscentibus in altero squamatim spicis, in altero iisdem squamis, veluti corticosis unguibus in unum compactis, & coagmentatis, nucis pineæ instar. Spinis carebunt, ut hortorum cultores testantur. Carduorum capitula, si priusquàm seratur semen, acuminata ejus latera retundantur. Sine aculeis etiam nascitur, si delibratis lactucæ radicibus, & dissectis semina integra condantur. Unde illud facilè potuit factum esse, ut ii qui aculeis non rigent, humano cultu mitiores evaserint, cùm natura Carduorum omne genus spinis vacare nequeat. Carduus

Cardu-rum consideratio, & genera

Cardoni.

Cactos Theoph.

Cardui carcioffi.

Palmæ Cerebrū quid.

Carcioffi genera.

II. CARDUUS NON ACULEATUS.

III. CARDUUS VULGA.

qui ACULEIS caret, folia promit grandia per ambitum laciniata, aversa parte subalbicantia, numerosaq;: caulem edit longum, foliosum, capite echinato, sine aculeis tamen: & quadantenus pini cono simile. Seritur passim in hortis & viridarijs. Radicum decoctum potum hydropicos, & ictericos sanat. Echini nondum florescentis pulpa, è carnium jure decocta, pro bellariis utimur: una cum sale & pipere, & qui veneri indulgent, galangam quoq; addunt. Itali rarò decoquunt, sed echinata capita cruda cum sale vorant. Cardui meminit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum: nec tamen plura de ejus viribus tradidit, quàm fecerit Dioscorides. Sed de temperamento differens, ei caliditatis secundum ordinem completum, aut tertium incipientem, siccitatis verò secundum assignavit. Et lib. 2. de alimentorum facultatibus, Carduum Cinaram appellavit,

Cardui vires ex Galen.

Nomina. *pellavit, ac alimentum, quod corpori præbet, meritò damnavit, quòd melancholicum succum generet.* Σπόλιμος *ea planta est Græcis, quæ Latinis Carduus, Cinara, & Strobilus nominatur: Arabibus, Raxos, Harxos, sive Sacolomas: Italis, Cardo, Carcioffo: & Archichiocco: Germanis,* Strobildorn: *Hispanis, Caroo de comer, sive Cardos: Gallis, Artichault, & Carciophe. Carduus aculeatus, Græcis,* Σπόλιμος ἀκανθώδης: *Italis, Cardo & Carcioso Spinoso.*

Scolymus sativus est & sylvestris: Sativus duplex, aculeatus & non aculeatus, & rursus capitis figura nunc oblonga, nunc rotunda, hæcque maximum, mediocre & parvum, cujus squamæ in aculeum desinunt brevem, nunc robustum, nunc infirmum, nunc propè nullum: quorum color nunc subrubens, nunc viridis. Dicitur Carduus Plinio, Cinara Galeno & Columellæ. I. Scolymus aculeatus, C.B. Tab. Scolymus, Trag. Fuch. Cord. in Dioscor. & hist. (cui & Carduus sativus) Lobel. (cui & Cactos Theophrasti) Cam. Carduus aculeatus, Matth. Carduus Lacun. Carduus hortensis spinosus, Ges. hort. Cast. Carduus Scolymus, Lon. Carduus altilis, Lugd. Cactus, Matthioli eidem. Cynaræ aliud genus, Dod. gal. Cinara, Dod. fol. à Cinere, ut habet Columella, quo stercorari amat. Cardones Cæsalpino. II. Scolymus non aculeatus, C.B. Tabern. Cardui alterum genus sine aculeis, Trag. Carduus non aculeatus, Matth. Carduus aut Scolymus non aculeatus, Lonicer. Carduus hortensis non spinosus, Cast. Carduus hortensis, Scolymus Cactus, vel Cinara vulgo Artischau, foliis sine spinis, Ges. hort. Carduus sativus, Cæsalp. Cinara, Dod. gal. Lac. Cinara non aculeata, Lugd. sæpè ex uno semine utraque provenit, ut speciatim aculeata ex semine non aculeati: quamvis & majore & minore habeatur semine. III. Carduus vulgaris, Matth. quem in compendio omisit Lugd. Carduus vulgatissimus viarum, & Onopyxos Guilandino, Lob. Carduus sylvestris alter, Dod. fol. cui & Scolymus Plinii, Scolymus sylvestris, Cam. ad Matth. Hercacantha Tabernæmontano.

Ποτήριον. POTERIUM. CAP. XV.

a Meum ἡμιώνησος ἐστι μείγας. ita habet meum. Sed Cata. ἡέμενος μείγας. *b* Oribas. ἀμφώδεστ. i. arenosis

POterium, Jones neurada vocant, *a* largè fruticat, cortice obductum tenui, spinis horridum, lanugine spissa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, tragacanthæ proximis: foliis parvis, rotundis: flore exiguo, candidi coloris: semine nullius usus, sed gustu acuto, & odorato. Nascitur in *b* aquosis, & collibus. Radices demittit binûm ternûmve cubitorum, nervosas, & firmas: quæ proximè terram recidant succum gummi similem. Tusæ, præcisis nervis, & vulneribus glutinandis illinuntur. Decoctum quoq; ejus nervorum affectibus prodest.

POTERIUM.

Poterii consider.

Cornarii opinio falsa Prunũ sylvestrẽ Poterium credentis

Poterii vires ex Galen.

Nomina.

POterium adeò Tragacanthæ proximum habetur, ut illi omnibus suis notis congener esse videatur. Peculiariter autem supremos ramos habet in vertice extuberantes, & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non visitur. Plantam hanc quam hic pro Poterio appinximus, misit ad me Constantinopoli Clarissimus Augerius de Busbecke, Cæsaris Ferdinandi Orator apud Solimanum Turcarum Imperatorem. Sed hic nobis admodum mirari subit Janum Cornarium, virum alioqui antiquitatis nostræ insignem, quòd prunum sylvestrem Poterium esse credidit. Quæ certè sententia, ut est meo judicio absurda, ita non immeritò à Fuchsio medico clarissimo refellitur. De Poterio scripsit Galenus libro octavo de simplicium medicamentorum facultatibus, his verbis: Neuras, quidam Poterium vocant. Desiccandi absq; morsu facultatem possider, adeòut nervos præcisos glutinare credatur. Radices ejus potissimum sunt ejusmodi: quin & decoctum earum quidam exhibent iis, quibus affectus sunt nervi. Id Græci ποτήριον, *quod item Poterium Latini vocant: Itali, Poterio.*

Poterium, Matth. Cast. Lugd. Tabern. videtur eadem cum ea quam Clusius historia Hisp. pro Tragacantha altera proposuit, & an Poterium sit dubitat, quem sequutus Lobel. & Lugd. Tragacantham alteram, sive Poterium Clusii nominant, & Tragacantham secundæ nomine Tabernæmontanus exhibet, sub quo nomine & Bellonius libr. 1. observat. 17. referre videtur.

Ἀκάνθιον. ACANTHIUM. CAP. XVI.

ACanthium albæ spinæ simile, foliis aculeatis per extremitates, † lanugine araneosa obductis, ex qua collecta & neta, vestes bombycinis similes texunt. Folia vel radices ad remedia opisthotoni bibuntur.

Acanthii consider. *SI planta in Italia nascitur, quæ legitimum Acanthium repræsentet, hæc profecto, cujus hic imaginem expressimus, Acanthium mihi rectè repræsentare videtur. Siquidem foliis est & albæ spinæ per extremitates aculeatis, & araneosa lanugine obductis. Id quod non nobis tantùm opinionem auxit, sed aliis quoq; rei plantariæ studiosis. Nascitur in montibus & locis inculta-*

ACANTHIUM.

I. ACANTHUS.

inculti. Versantur magno in errore qui pro Acanthio quandam Cardui montani speciem, echino lanugine quadam obducto, demonstrant. Nam præterquàm quòd hæc folia habeat nullâ lanugine velata, nullo pacto quæ echinatum capitulum circũvestit, depecti, vel neri potest, utpote quæ tenuissima sit, sine villis fragilis, ac omnis lentoris expers.

Quod Græci ἄκανθιον, Latini similiter Acanthium, & Itali Acanthio dicunt. Nomina.

† *Verba illa de lanugine non leguntur in vulgatis Græcis Dioscoridis exemplaribus: quæ tamen hîc desiderari ostendit abruptus auctoris sermo. Unde ea non temerè ex Plinio adjecerunt interpretes, ejus tantùm, ut puto, auctoritate freti. Nos verò eò audacius illa addenda putamus, quòd ea legantur in Oribasii codice manuscripto, in quo ex probatissimo Dioscoridis libro ita transcripta inveniuntur, καθ' ἃ ἀράχνοειδής ἐστι χνῶς, quæ ad verbum sonant: circa quæ araneosa est lanugo. Id quod meum quoq; exemplar manu scriptum habet, ut ex apposita in margine patet.*

Spina alba sylvestris, C.B. Fuch. Lon. Spina alba tertia, Trag. Spina alba, Cornaro. Acanthium, Matth. Dod. gal. & fol. Lob. Cast. Lugd. Cam. cui & Onopordon alterum. Acanthium vulgare, Tabern. Silybum sive Leucacantha Loniceri, eidem. Carduus sylvestris, polyacantha Theophrasti, Cæsalp. an Onopordon Athenæi, Anguillaræ. Flore albo & purpureo variat.

Ἄκανθος. ACANTHUS. CAP. XVII.

† Oribas. ὃ μελάμφυλλος ἢ παίδερος. i. vel melamphyllos, vel pæderos.

ACanthus, † Romani pæderotam vocant, nascitur in hortis, petrosis, & riguis. Folia habet multò lactucaceis latiora, & longiora, erucæ divisura, nigricantia *a* pinguia, lævia, caulem binûm cubitorum, digitali crassitudine, lævem, prope verticem ex intervallis circundatum foliolis, *b* ceu nucamenta quædam oblonga referentibus, spinosis, è quibus flos prodit albus: semen oblongum, luteum: caput thyrsi specie: radicibus nititur longis, mucosis, rubris, & glutinosis. Quæ ustis igni, & luxatis artubus illitæ subveniunt: potæ urinam ciunt, sed alvum cohibent: ruptis, convulsis, tabem sentientibus, mirè prosunt. Nascitur & sylvestris Acanthus scolymo similis, aculeatus, brevior quàm sativus, & is qui in hortis provenit. Cujus radix ad eadem ad quæ superior efficax.

a Meum λιπαρὸς, λεῖα. i. pinguia lævia sed Ca. λιπαρὸς λίαν. i. pinguia valde.

b Meum, & Catac. οἱονεὶ κιττοειδέσιν ὑπομήκεσιν, ὑακινθώδεσιν ἐξ ὧν τὸ ἄνθος. i. velut pileolis oblongis, hyacinthinis, ex quibus flos.

Credunt omnes ferè hujusce temporis rei herbariæ studiosi, Acanthum eam esse plantam, quæ nobis vulgo vocatur Branca orsina: quorum sententiæ nec prorsus refragari, nec planè adstipulari possum. Nam etsi in eorum opinionem multis adducar rationibus, non solùm quòd ii magnæ sint apud me auctoritatis, sed etiam quòd ipse viderim hanc, quæ Branca ursina dicitur, foliis lactuca latioribus, longioribusq;, erucæ modo laciniatis, nigricantibus, ac molli quodam lævore pinguibus: caule item lævi, bicubitali, pollicari crassitudine, per intervalla sub ipsum usq; verticem foliolis quibusdam oblongis, veluti nucamentis, circumdato: è quibus flos prodit candidus, & inde semen oblongum luteumq;: atq; etiam radice eadem constet, qua Acanthus: aliqua tamen relinquitur dubitatio, an Branca ursina legitimus sit Acanthus, cùm foliola, quæ nucamenti instar illius caulem cingunt, nullis spinis horrida conspiciantur, plantaq;, ipsa videatur topiariis operibus inepta: ad quæ Acanthus olim (ut Plinius libro & cap. 22. auctor est) conveniens habebatur: ac etiam ea hodie ab omnibus ferè negligatur, & veluti ignobilis planta, in perpaucis tum hortis, tum viridariis seratur. cùm apud antiquos Acanthus celebris, & in magno honore habitus sit, ac plurimis laudibus fuerit decantatus. Neq; illud suspicionem nostram diluit, quòd dixerint aliqui Acanthina folia, quæ in quibusdam Italiæ locis marmoreis columnis, præsertimq; Corinthias imitantibus, insculpta reperiuntur, nulla prorsus linea à Brancæ ursinæ foliis differre. Siquidem contra iis quispiam facilè respondere posset, quod etsi utraq; eandem

Branca ursina an legitimus Acanthus.

dem retineant formam, non ob id tamen necessariò unam, & eandem speciem repræsentant. Quare quemadmodum ridiculum est asserere, Brancam ursinam ab Acantho non differre: ita idem negare vitium esse videtur, Caterùm ad hanc tollendam dubitationem illud non parum, meo judicio, facit, quòd iisdem facultatibus Branca ursina prædita sit quibus pollere Acanthum Dioscorides, & Galenus memoriæ prodiderunt. Illud insuper addiderim, quòd etsi dicat Dioscorides, Acanthum caule foliolis spinosis, ceu nucamentis, prope vestitum esse ex intervallis circumvestito, potest tamen intelligi, quòd non re vera foliola illa aculeis horreant, sed quòd adeò acuminata erumpant, ut sanè spinis persimilia videantur. Quin etiam cùm Plinius duo Acanthi genera faciat, libro 24. capite vigesimo secundo, alterum crispum aculeatum, alterum lævi, quod aliqui pæderotam vocant, alii melamphyllum, mirum non esse debet, si acanthus, quæ in nostris habetur viridarijs, mollis rigeat aculeis. Id quod facilè credi potest, cùm cæteris omnibus notis Branca Ursina Acantho à Dioscoride repræsentato adamussim respondeat. Neq; impedit, quòd loco citato asserat Plinius, Acanthum in hortis crepidines marginum, assurgentúmq; pulvinorum toros vestire. Quamvis enim nectis hand facilè ex se valeat, tamen tum caulis, tum folia ob eorum mollitiem, lentoremq; adeò flecti queunt, ut vimineo aliquo nexu topiario operi etiam non incommodè aptari possint. Horum rationibus innixus, eos quidem non aberrasse existimo, qui Acanthum, & Brancam ursinam, unam & eandem plantam esse scriptis tradiderunt. Reperitur & sylvestris Acanthus, duo (ut Dioscorides inquit) similis, spinosus, foliis tamen domestico angustioribus. Quocirca non ab re Plinius quoq; duo Acanthi genera constituit. Cæterum quoniam scribit Dioscorides Acanthum Romanis pæderotam vocari, prætermittere sanè non potui quin lectorem admonerem, apud Græcos pæderotam aliam quoq; esse plantam, ut testatur Pausanias libro secundo descriptionis veteris Græciæ, ubi sic habet: Nascitur Pæderos herba intra septum Veneris, aprico loco, neque alibi uspiam provenit, ne in ipsa quidem Syconia. Folia ei minora fagi, ilicis majora, forma eadem ferè cum quercus folio altera pars subnigra, alba altera, neq; omnino dissimilis colori ei, qui in albæ populi foliis cernitur. Acanthi meminit Galenus libro simplicium medicamentorum, sic inquiens: Acanthos, alii quidem Melamphyllum nominant, alii verò Pæderota. Folia quidem mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria est, & leviter incisoria, & tenuium partium. Planta quæ Græcè ἄκανθος, Latinè similiter Acanthus nominatur: Italicè, Acantho, & Branca orsina: Germanicè, Bärenklaw: Hispanicè Terva giguante, & Branca ursina: Gallicè, Branque ursine. Quæ verò Græcis ἄκανθα ἄγρια, Latinis, Acanthus sylvestris vocatur: Italis, Acantho salvatico.

II. * ACANTHUS SYLVESTRIS spinosus. *

Acanthi duo genera Plin.

Acanthus sylv. Spinosus.

Pæderos Pausan.

Acanthi facultas ex Galen.

Nomina.

Acanthus sive Acantha, Branca ursina officinis dicitur, à similitudine, quam ejus folia cum anterioribus ursorum pedibus habeat. Hæc duplex, folio non spinoso & spinoso. I. Acanthus spinosus. Acantha inter herbas Theophrasto, ubi Spinam Gaza vertit: Acanthus mollis, Virgilio. Acanthus sativa lævis, C.B. seu Branca ursina Italica vera, Trago. Acanthus, Matth. Cord. in Dioſc. Lacu. Anguill. Lon. Cast. Cæsalp. Acanthus vera, Fuch. Cam. Acanthus sativus, Dod. gal. & fol. Ges. hor. Lob. Lugd. Taber. II. Acanthus sylvestris spinosus, C.B. cujus obiter hoc loci Matthiolus meminit, Acanthus sylvestris Scolymo similis aculeatus Dioscoridis, Lob. obs. Acanthus sylvestris, Dod. fol. (cui proprie ἄκανθα Spina dici potest) an & Anguill. Branca ursina aculeata, Lugd. Chamæleonta Monspelienſium, Lob. in iconibus. Hic caule floribus, & colore & forma, tum & semine sativum refert, nisi quòd sit humilior: folia ampla quidem sed sativis angustiora, multis incisuris laciniata, frequentius duris spinis circa margines horrentia. Circa Monspelium observavimus: sunt qui in quibusdam maritimis Italiæ provenire testentur.

† Lenticulæ non leg. Orib. ἀνωφόλη. Ca. i. subolentibus † Ori. ἀηδῆ. i. injucundis. † Oribas. add. περὶὰν i. solidam b Meum nō habet neq; Cat. c Meum nō habet neq; Cat. Anonidis consider. Resta bovis.

CAP. XVIII.

Ἄνωνις, ἡ ὀνωνὶς. ANONIS, SIVE ONONIS.

ANonis, quam aliqui ononida appellant, ramos habet fruticosos, dodrantales, aut majores, frequentibus geniculis cinctos, cavis alarum multis, capitibus rotundis: foliis † lenticulæ, tenuibus, pusillis, ad rutæ, aut pratensis loti folia accedentibus, subhirsutis, odoratis, non † injucundè olentibus. Mucronatis acutioribus spinis, & veluti spiculis firmioribus horrent. Radicem mittit † candidam, quæ excalfacit, *b* & extenuat: hujus cortex ex vino potus urinam ciet, calculos comminuit, margines ulcerum erodit. Radix cùm decoquitur in posca, dolorem dentium collutione mitigat. *c* Decoctum ejus potu hæmorrhoidas sanare creditur.

NAscitur Anonis in pratis, cultis, atq; etiam incultis locis, arido præsertim solo: foliis tenuibus lentis modo, pusillis, quæ ad rutæ, vel pratensis loti effigiem proximè accedunt, ac cæteras omnes notas refert, quibus à Dioscoride depingitur. Rusticis ob id notissima est, quod non modò suo ramorum, ac radicum implexu, aratra invitis bubulcis in medijs agrorum sulcis sæpius remoretur, unde Resta bovis compluribus nominatur: sed quòd etiam messoribus, & fœnisecis spinis suis acutis admodum

I. ONONIS.

* II. ANONIS NON SPINOSA Purpurea. *

admodum sit infesta. Nam etsi prædura, callosaq; sit eorum cutis, eam tamen suis perforat aculeis, quibus quasi spiculis, cùm maturuerit, horrida conspicitur. Insubres hanc vulgò Bonaga vocant. Cæterùm quamvis floris ejus nihil meminerit Dioscorides: constat tamen flore plerunq; purpureo subalbicante, interdum tamen aureo. Sed hæc quibusdam in locis aculeis vacat, flore melino, quanquam in aculeata purpureus flos perpetuò spectetur. Eandem floribus albis vidimus nos parumper extra pragam, viæ qua itur ad Divam Margaritam. Meminit Anonidis, ononidis nomine, Theophrastus l. 6. c. 5. de plantarum historia, sic scribens: Ononis ramis aculeigera est, anno tantùm perdurans, folio rutæ simili, sed per totum caulem apposito, ut veluti coronam ex intervallis tota species repræsentet. Florem minutulum, & in siliqua non undiq; septum edit. Nascitur glutinoso lætoq; solo, & præcipuè in segetibus, atq; cultis, qua de causa agricolis inimica exit. Vivax admodum est: cum enim aliam nacta tellurem fuerit, protinus sua infima pellit: & singulis annis, furculis in latus emissis, rursus postero anno deorsum versus pellere solita est. Ideoq; effodienda tota, extirpandaq; penitus est. Incipit germinare æstate, perficiturq; autumno: hactenus Theophrastus. Hujus quoq; mentionem fecit Plinius li. 27. cap. 4. ubi sic inquit: Anonim, quidam ononidam malunt vocare, ramosam similem fœno Græco, nisi fruticosior, hirsutiorq; esset, odore jucundo: post ver spinosa. Hæc Plinius. Quitamen hac in re errasse deprehenditur: siquidem non post ver Anonis spinosa redditur, sed (ut Theophrastus autumno. Id quod etiam experimento comprobatur. Anonidis radix vim maximam præstat ad renum calculos comminuendos, expellendosq; obstructis præsertim urinæ meatibus: quod multorum testimonio compertum est. qui calculo effecti, ubi tantùm radicis corticum pulverem ex vino diutius bibissent, pristinam sanitatem recuperarunt. Novi ego quendam, cujus hujusce radicis pulvere duntaxat pluribus mensibus sumpto, carnosum ramicem absumpsit & sanatus est: licet à medicis nullo alio medicamento, quàm sola sectione ustioneq; hunc curari posse antea statutum esset. Eroduntur radicis pulvere callosi ac indurati ulcerum margines. Decoquitur eadem ex posca utiliter ad dentium dolores, mulcet enim hos, ubi jure eas colluatur, & præsertim ubi pituita redundet. Sunt qui putent sanari hæmorrhoidas epoto tantùm radicum decocto. Cæterum id, ut mihi compertum est, præstat potum summopere ad fecinoris, & vasorum infarctus. Fit è radicibus aqua, quæ pota non solùm calculosos expedit renes: & urinam provocat, sed etiam vesicam, & ejus cervicem glutinosis excrementis obsessam expedit. Sumuntur Corticum recentium radicum libræ quatuor: hæ minutim concisæ, in vini Cretici libris octo macerantur, deinde vitreo alembico in aqua calentis balnei collocato, elicitur aqua, quæ in præscriptis affectibus plurimum præstat, pota semilibræ pondere. Anonidis vires descripsit Gal. l. 8. simpl. med. sic inquiens: Ononis radicem habet tertio quadantenus ordine excalfacientem. Cortex ejus maximè est utilis, habens quippiam & absterforium, & incisorium, proindè non tantùm urinas provocat, sed & lapides confringit. Eadem facultate & crustas citò detrahit. Utuntur porrò eo & succo, & ad dentium dolores, in oxycrato decoquentes, & collui decocto jubentes. Huic plantæ nomen Græcum est ἀναυις, & ονωνις. Latinum item Anonis, & Ononis: Italicum. Anonide: Germanicum, Hauwhechel und Stallkraut: Hispanicum, Gatilloos, & Gathinos: Gallicum, Bugraves, & Burgrundes: Bohemicum Gebhice: Polonicum Tglica, sive lisiogon.

Bonaga.

Anonidis histor. ex Theoph.

Plinii lapsus.

Anonidis vires Matthiol.

Aquæ Anonidis vires.

Anonidis vires ex Galen.

Nomina.

Anonis Dioscoridi & Plinio à non juvando, siquidem aratoribus impedimento sit, unde Remora aratri, at Theophrasto & Galeno Ononis, quòd asinos ad illam sese terentes juvet. Hanc distinguimus in spinosam & non spinosam: spinosam in purpuream eamq; majorem & minorem, luteam, albam: non spinosam verò in purpuream & luteam. I. Anonis spinosa purpurea, C.B. Resta bovis, Trag. Lonic. Ononis sive Ononis. Matth. Lac. Tab. Anonis, Fuchs. Dod. gal. & fol. Cast. Anonis, Ges. hor. Cord. in Dioscor. Anguil. Lob. Cæsal. Thal. Lugd. Ægipyros Cratevæ, Anguillaræ. II. Anonis non spinosa purpurea, C.B. Tab. Ononis perpetuò lævis, Ges. hor. Anonis non spinosa sive mitior prima, Clus. Pann. cui & trifolium fœti-

fœtidum. Anonis sive Ononis sine spinis, Camerario. III. Anonis non spinosa lutea, C.B. Hæc ex radice parva, lignosa & fibrosa, caules emittit pedales & altiores, ramosos, geniculatos, hispidos, unctuosos, quos folia multa lata basi alternatim amplectuntur, plerumque quina, interdum etiam terna ex eodem pediculo prodeuntia, quæ molliora & longiora, quam vulgaris, in summo obtusa & crenata, fallugmosa. Flores in summis cauliculis breviore spica nascuntur, luteopallidi, leguminum specie quibus succedunt siliquæ oblongæ hirsutæ in capreolum finientes, quibus semen pullo colore includitur. Tota planta lento & unctuoso humore obsita est, non tamen adeò graviter odorato, ita ut attrectanti quasi manus visco retineantur, & ubi sponte nascitur candidior, quàm si in hortis colatur. Hanc passim circa Monspelium ad agrorum margines, & inter segetes observavimus. Dicitur in Hispania & Lusitania quoque reperiri. Natrix Plinii herbariorum, Lobel. cui & Melilotos sylvestris pinguis Pennæi. Ononis lutea montana, Cam. ad Matth. Ononis lutea non spinosa, Lugd. Ononis mitior flore luteo, Clus. hist. Pann. qui Hispanis Ciceris genus existimari scribit.

* ANONIS NON SPINOsa lutea. *

a Meum πικρὸν ἰλεγρῶς. i. amaram valde.

Ἀευκάνθα. LEUCACANTHA. CAP. XIX.

LEucacantha, prædita est radice cyperi, a valida & amara quæ manducata dolorem dentium sedat: veteri laterum dolori atque ischiadicis prodest, decocto cyathis tribus ex vino poto. Eadem ruptis, & convulsis medetur. Radicis epotus succus eosdem præbet effectus.

Leucacanthę consi. Ruell. lapsus dum Leucacantham idem cum Acanthaleuce statuit.

IN manifesto errore versantur, qui sentiunt, Leucacantham, hoc est albam spinam, de cujus historia, & viribus hoc capite tractatur, ab Acantha leuce, id est, spina alba, de qua paulò superius disseruimus, nullo pacto differre. Qua in sententia vel potius errore, fuere nonnulli ex recentioribus, alioqui rei herbariæ periti. In quorum etiam numero Ruellius fuisse eo maximè deprehenditur, quòd cùm debuisset, more suo, post Anonidis tractationem, cujus titulo spinam albam quoque adjunxerat, quam tamen albam nominasse rectius fortè erat, ejusdem albæ spinæ historiam referre, ex industria eam silentio præteriit. Nam cùm existimasset, alteram ab altera non distingui, non opus esse judicavit, earum historiam in alba spina repetere, quam antea in spina albæ mentione tradiderat. Quo tamen in loco ab errore vindicari non potest: quippe qui am postquam spinæ albæ, quam Mauritani Bedeguar appellant, meminerit, alteram ejus nominis spinam subdidit: quæ cùm in arbustum undiq; aculeis armatum assurgat, sepibus extruendis rusticis nostratibus maximè expetitur. Nonnullam ob id declarat ipse hanc esse Leucacantham: sed lubrico quodam lapsu, quasi sui ipsius, & cujus spinæ albæ mentionem fecerat, oblitus, in capitis calce aculeatæ illius arbusculæ radicibus, quæ (ni fallor) candida est Dioscoridis rhamnus, evidenter ostendit facultates, quibus legitima spina alba à Dioscoride commendatur. Qui quidem Ruellii error omnibus evidentior est, quàm ut pluribus refelli postulet. Quòd autem differant inter se Acantha leuce, & Leucacantha, non modò Dioscoridis rhamnus, evidenter ostendit, sed & veteres simplicium medicamentorum scriptores facilè princeps ostendit: sed Galenus etiam & Paulus, qui præterquàm quòd eas ab altera diversis capitibus distinxerunt, earum singulam differentibus facultatib prædita esse tradiderunt. Quorum sententiæ subscribit Plinius: nam de Acantha leuce disserens l. 24. c. 12. sic inquit: Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita capitis dolores minuit. Sed vires longè alias ab his Leucacanthæ idem retulit l. 22. c. 25. ubi sic habet. Leucacantham alii phyllon, alii ischiada, alii polygnaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata lorium dolorem sedat: Item laterum, & lumborum (ut Hicesius tradit) semine poto drachmis octo, aut succo. Eadem convulsis, medetur: hæc Plinius. Quæ quidem vidisse debuerat Ruellius, alioqui Plinianæ historiæ studiosissimus: aut certè Hermolao doctissimo viro credidisse, à quo (etsi nunquam illum citet) integra quandoq; capita, timò (pace ejus dixerim) regrum ferè surripuit opus, ita ut in omnib. illud suum feciisse videatur. Siquidem Hermolaus, cùm in Leucacantha tum alibi sæpenumero commonuit in suo Corollario, hanc ab acantha leuce differre. Porrò illud etiam nobis silentio non dissimulandum, ut ingenuè quod sentimus de simplicibus dicamus, quòd Leucacantha herba est, non autem arbuscula sepibus construendis idonea, ut falsò, mea quidem sententia, Musa Brasavolus suo de syrupis libello in cupatorii syrupo existimat. Nam loco de herbis tantùm, & non de arbusculis scribit Dioscorides: qui numirum in stirpium historia peritissimus, arbusculam illam suprà libro primo inter Rhamni genera descripsit, & sub candido, ut puto complexus est. Cæterum cùm nec Dioscorides, nec Plinius tradant, quibus foliis, quo caule, flore, ac semine Leucacantha proveniat, difficilè quidem fuerit inter aculeatarum stirpium genera, unam secernere, quæ verè Leucacantham repræsentet: tametsi damnandus usquequaq; non esset, qui dixerit Leucacantham esse fortasse aculeatum illum Carduum, de quo in Acanthaleuce diximus, cujus albis quibusdam maculis depinguntur, unde illi nomen apud Italos est lacteus carduus. & apud alias nationes Mariæ duus. Nam præterquam quòd conjectura quadam dici posset, eam à maculis illis albicantibus sibi Leucacantha nomen adveniisse, radicis etiam ipsius tum duritiei tum amaritudo, etsi forma cyperinas non æmuletur, consentire videtur. Sed hæc tius disputandi, quàm asserendi gratia proponimus: cùm adhuc haud ulla nobis comperta sit planta, quæ legitimam Leucacantham repræsentet. Cæterum cum hæc CARDUUM, quem quidam Divæ Mariæ, alii Lactarium ab albis maculis vocant, in mentem revocaverit, non ab re sanè esse judicavimus, si ejus historiam, & vires hic explicabimus. Est itaq; Carduus

Leucacanthæ vires ex Plin.

Ruellius Hermolao sua surripuit.

Brasavoli error.

Carduus Mariæ.

Carduus divæ Mariæ descr.

CARDUUS LACTEUS.

quem ego potius Asininum vocarẽ, quòd ejus pabulo Asini delectentur, planta folia fundens magna, pinguia, per ambitum laciniata, & acutis tenuibusq; aculeis circumquaq; stipata. quin etiam lacteis plurimis respersa maculis. Caulem profert bicubitalem, tricubitalemq;, rotundũ, spinis horrentem, brachiatumq;, echinatis aculeatisq; in summitate capitulis, quæ æstate media florent cinaræ modo, florib. purpureis ac capillaceis, semine cardui simili cnici minore, papposa lanugine scatente. Radice nititur valida altè descendente, amaro sapore. Nascitur spontè in campestribus, incultis locis secus itinera, agrorũ marginibus, & à quibusdam quoq; in hortis seritur. Radix excalfacit, abstergit, aperit, provocat, & attenuat. Radicis decoctum datur utiliter potandum ad Jecinoris, & vasorum obstructiones & remorantes urinas: quare confert hydropicis, ictericis, ac nephriticis. Idem ducit menses, tam potum, quàm in desessionibus adhibitum. Sunt qui radicis siccæ pulverem addito fœniculi semine, & longi piperis momento, ex ptisana propinent nutricibus, lacti augendo. Stillatitia foliorum aqua utuntur nonnulli ad lateris dolores, cui alii ut valentius agat, seminis semidrachmam adjiciunt. Cardui lactei vires Matt.

Leucacanthæ vires paucis perstrinxit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Leucacanthon, quidam autem polygonaton, alii ischiada nuncupant. Hujus amara radix est, ac proinde incidit, & exiccat in tertio ordine incalfaciendo autem ex primo est ordine. Leucacanthæ vires ex Gal.

Λευκακανθα quæ Græcis, alba spina Latinis appellatur: Italis, Bianca spina. Carduus verò Mariæ, & Carduus lactarius, Italis appellatur Scardaccio del latte, & Scardaccio bianco: Cardo del latte. Germanis Mariendistel: *unser* Frawendistel: *Gallis Cardon de nostre Dame. Bohemis, Ostropes: Polonis, Ostropest.* Nomina.

Carduus Mariæ, aliquibus Silybum veterum, aliis Leucacantha, aliis Leucographis Plinii, aliis Carduus Galaxias, ejusdem. Videtur Theophrastus Acani nomine intellexisse, unde reliqua Carduorum genera Acanacea dicta videntur. Dicitur Carduus albus, Brunf. Chamælejon. eidem in 4. Carduus Mariæ, Trag. Fuch. in icon. Ges. hor. Cast. Lon. Cam. Carduus Marianus, Cord. in Dioſc. Tabe. Carduus lacteus Matth. Lugd. Leucographys Plinii, eidem, Carduus leucographus, Dod. fol. Cardui sylvestris aliud genus, Cæsalp. Spina alba hortensis, Fuch. fol. Spina alba, Dod gal. Lac. Leucacantha. eidem & Cornaro. Silybum, Lob. sic & Anguillara suspicatur. Hujus est altera species ex Syria allata a Neuvvolffio, & à Camerario, Carduus lacteus Syriacus dictus.

TRAGACANTHA.

Τραγάκανθα. TRAGACANTHA. CAP. XX.

TRagacanthæ radix lata, & lignosa, summo cespite nititur: unde surculos humiles, † robustos, latissimè fundit: in quibus minuta folia, multa, nonnunquam tenuia exoriuntur: quæ sub se spinas albas, rectas, & firmas occulunt. Est etiamnum tragacantha lachryma, quæ vulnerata radice manans, concrevit. Præstat pellucens, gracilis, *a* lævis, syncera, & subdulcis. Cutis spiracula, ut gummi, obstruit. Hujus increbuit usus ad oculorum medicamenta: ad tussim, exasperatas fauces, retusas voces, cæterasq; destillationes, cum melle in delinctu: subdita quoq; linguæ liquescit. In passo madefacta, drachmę pondere bibitur, contra renum dolorem, & vesicæ rosiones, misto cornu cervi usto, & eloto, aut scissi aluminis momento.

† Ori. addit. πυκνοὶ id est, frequentes.

a Catac. λάυκη. i. e. alba.

TRagacanthæ plantam, à qua effigiem, quam hic exhibemus, deprompsimus, jampridem ad nos misit quidam rei herbariæ studiosus, qui illam attulerat ex Apuliæ Gargano monte. Ea certè est, quæ nullis prorsus notis à Dioscoridis historia dissentiat, ut ex ejus pictura omnibus liquidò constare potest. Cæterùm lachryma è vulnerata radice manans, quam seplasiarij vulgò vocant Gomma draganti, passim in officinis concreta visitur, è Creta, Asia, & Græcia advecta. At non modò hæc (ut Dioscorides inquit) è vulnerata prius radice manat, sed etiam spontè (ut Theophrastus est author) ab ea scisso in latere cortice distillat. Sed hanc, qua utimur, Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, veram esse

Tragacanthę confi.

Monachorum erratum.

Tragacanthæ lachrymam negant, quòd legitima linguæ subdita facilè, Dioscoridis testimonio, conqueſcat: hæc verò nunquam, cum linguæ ſuppoſita adeò lenta, tenaxq; evadat, admiſta ſaliva, ut nullo ferè temporis tractu diſſolvi liquarique poſſit. Quæ quidem in re ii (pace eorum dixerim) toto cœlo aberrant, ut qui Dioſcoridis ſententiã perperam acceperint. Siquidem Dioſcorides non de ſola lachryma linguæ ſubdita, ſed in eclegmate cum melle conformata, illud fieri ſcribit, cùm inquit: Uſus ejus ad oculorum medicamenta, ad tuſſes, exaſperatas fauces, retuſas voces, cæteraſq; deſtillationes, cum melle in delinctu: liqueſcitq; ſubjecta linguæ: hæc Dioſcorides. Ex quibus palam eſt voluiſſe Dioſcoridem Tragacanthæ lachrymam non ſolam, & per ſe tantùm, ſed in eclegmate cum melle paratam linguæ eſſe ſubjiciendam, ut clariſſimorum medicorum inſtitutione fieri adſolet cum bechicis catapotiis, & diatragacanthæ trochiſcis, quibus ipſa commiſcetur. Quippe cùm oporteat medicamenta, quibus aſpera arteria, pulmo, ac pectus univerſum expurgari debent, quadã temporis diuturnitate ore retenta, vel linguæ ſubdita, ſenſim leniterq; liqueſcere, ut commodè in tracheam percolentur arteriam, voluit hic Dioſcorides eclegmatis uſum recta methodo deſcribere. Nam ſi hujuſmodi medicamenta devorarentur, nihil prorſus profecerunt, cùm ita non in pectus & pulmones deferantur, ſed in ventriculum. Huic & alia accedit ratio, quòd ſi intellexiſſet Dioſcorides lachrymam per ſe tantùm linguæ ſubmittendam, ſubjunxiſſet quidem, ut ſui moris eſt quibus in morbis id faciendum eſſet: quandoquidem planè abſurdum videretur ſcribere, quòd aliquod gummi linguæ ſubjiciatur, paulatimq; liqueſcere cogatur, ac deinde ſilentio involvere, quibus in morbis id faciendum. His itaq; rationibus non modò rectè, meo quidem judicio, intelligi poteſt, voluiſſe Dioſcoridem eclegma, quòd Tragacanthæ lachrymam acceperit, linguæ ſubjiciendum eſſe, non ipſam tantùm lachrymam, ſed etiam monachos in hoc, ut alias ſæpe deceptos eſſe. In collyriis oculorum addita Tragacanthæ lachryma non ſolùm humorum acrimoniam in oculos defluentium retundit, ſed oculos quoq; roborat, & longè magis adſtringit, quàm ſarcocolla. Quinetiam lacte macerata & illita, oculorum ungues, & palpebrarum puſtulas, pruritum, & ſcabiem ſanat. Valet ad pulmonum, pectoris & trachææ arteriæ morbos, & medetur eorum ulceribus. In ſumma profuit Tragacanthæ lachryma ad defluxiones omnes, in fauces, guttur, & pectus permeantes, & tuſſim excitantes, & præſertim in confectionibus addita, quæ linguæ ſubjiciuntur. Datur utiliter exulceratis renibus. Auxiliatur quoq; dyſenteriis, quæ loſa fuerit, tum ex vino cydoniorum pota, tum clyſmate infuſa. In ſumma ubi lævigare, obtundere, & reprimere opus eſt, præſtantiſſimum ſemper fuerit medicamentum. Tragacanthæ vires ſcriptas reliquit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, his paucis verbis: Tragacantha ſimilem gummi vim obtinet, emplaſticam quandam & acrimoniam hebetiorem (quæ acrimoniam obtundit.) Et ſanè ſimiliter illi deſiccat, Τραγάκανθα ſic Græcè, ut etiam Latinè, & Italicè Tragacantha vocatur: Arabicè, Chitira, Itica, Chatech, Alcuted, ſeu Alchathad: German. Dragant: Hiſpanicè, Alquenna.

Tragacanthæ vires Matth.

Tragacanthæ vires ex Gal. Nomina.

Tragacantha vocem Gaza apud Theophraſtum Hirci ſpinam reddidit: ipſa planta nominatur Tragacantha, Matth. Geſ. hort. Cluſ. in Cord. ad Dod. gallicum, Dod. fol. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Cæſal. Tragacanthum, Cord. in hiſt. Lon. Tragacantha prima, Tabernæmontano. Ex radicibus colligitur lachryma ſeu gummi, officinis gummi Dragaganthi nominatum, glutinoſum, quod per cribrum aut rarum linteum exprimitur, candidum, pellucidum, nitidum, licet & flaveſcens, ſubruſſum reperiatur. Subſtantia eſt glutinoſa quæ difficulter teritur, & aquam qua diſſolvitur, in denſam mucilaginem inſtar glutinis convertit. Eligendum candidiſſimum, parum translucens & cujus minima portio maximam aquæ copiam coagulet. Ex Aſia adfertur.

* CARDUUS STELLATUS. *

a ὥσπερ ἀστὴρ i. instar stellæ ita meũ sed Cat. add. σφόδρα i. valde.

b Meum, & Cat. εὐώδης καὶ ἀρωματίζουσα. i. odorata, & aromatica. Eryngii consideratio.

Cacatreppola.

Eryng. Dioſ.

Eryngium marinum.

Ἠρύγγιον. ERYNGIUM. CAP. XXI.

ERyngion aculeatarum generis, cujus folia in principio ſale condita, in cibos recipiuntur. Lata autem ſunt, & extremo ambitu aſpera, guſtu aromatico, ſed ubi adoleverunt, circa complures caulium eminentias in ſpinas aculeantur: in quorum ſummitatibus globoſa capitula, durarum, acutiſſimarumq; ſpinarum ambitu *a* ſtellatim circumvallantur, quorum coloslias viridis aliàs albus, interdum cæruleus invenitur. *b* Radix oblonga, lata, foris nigra, interne candida, pollicis craſſitudine, odorata. Naſcitur in aſperis, & cam-peſtribus. Vim habet calfactoriam. Pota menſes, & urinas pellit: tormina, inflationesq; diſcutit: contra jecinorum vitia, ſerpentium morſus, & hauſta venena, cum vino prodeſt: bibitur adverſus plurima, cum ſeminis paſtinacæ drachma una: appenſa, illitave, rubeculæ diſcutere proditur. Pota cum hydromelite radix, opiſthotonicis, & comitialibus medetur.

Longè quidem aberrant ſeplaſiarii Senenſes in Eryngii cognitione, utpote qui pro Eryngii radicibus aſſumant aculeatæ cujuſdam ſtirpis radices, quam Cacatreppola vulgò vocant. Hinc error omnib. facilè deprehenditur, quòd nulla penitus illius planta nota eryngio reſpondeat. Legitimum Eryngium, meo judicio, Dioſcoridis deſcriptioni nihil refragetur, & cujus hic imaginem appinximus, frequens invenitur in complurib. Italiæ locis, nullis reclamantibus notis. Eſt & Eryngium marinum, quo Veneta litora undiq; referta ſpectantur. Aſſurgit hoc foliis altero latioribus, circinato ambitu ſpinoſis: & cæſio reſplendis colore. Caulem carnoſiorem, craſſiorem at q; ſtriatum halentibus capitulis cæruleis majoribusq;, radicibus longioribus, tenuioribus mollioribusq;, digitali craſſitudine, ſaccharo aſſervandis longè magis idoneis, quàm alterius. Radix minus ſiccat quàm altera, ſed eaſdem poſſidet vires. Hujus tametſi non meminerit Dioſcorides, Plinius tamen lib. 22. cap. 7. utriuſq; hiſtoriam tradidit. Quo fit, ut eorum ſententiam minimè probaverim, qui Eryn-

II. ERYNGIUM MONTANUM.

III. ERYNGIUM MARINUM.

IV. ERYNGIUM PLANUM.

qui Eryngium marinum Crocodilium esse existimant, ut in crocodilii mentione superius diximus. Sunt & qui credant, Eryngium Mauritanis à Secacul non differre. Veruntamen ii quoque hallucinantur. Nam cum Serapio in capite de Secacul, neq; Dioscoridem, neq; Galenum citet, quos maximè in simplicium historia sequitur, quorumq; dicta bona fide refert, sed tantùm suæ gentis auctoribus nitatur, clarissimum præbet indicium, Secacul diversum fuisse, & plantam Græcis incognitam. Siquidem si pro eryngio Secacul scripsisset Serapio, ei sanè non fuisset opus, paulò inferius de eryngio tractare ex Dioscoride, & Galeni sententia, magno virium & notarum discrimine. Re autem vera Secacul radix est Indica. Hoc enim testatur Avicenna lib. quinto ubi sic habet: Secacul sunt radices Zingiberi similes, quæ convehuntur ex India, & fit ex eis, cùm sunt recentes, conditum in loco suo: apud nos autem humectantur inprimis in aqua calida. Quæ etiam ad unguem Serapioni, de eo pariter scribuntur, ubi de pluribus saccharo, & melle asservandis egit. Quamobrem non parum falluntur, qui Secacul ab eryngio secernere nescientes, Eryngii radices tum saccharo, tum melle asservatas venereis infeliciter commiscent auxiliis, ut qui ederint, fortiores, salacioresq; reddantur. Quippe hac facultate Eryngium præstare nusquam hactenus apud Dioscoridem, & Galenum mihi reperire licuit, qua tamen pollere Secacul memoriæ prodiderunt Arabes. Cæterùm animadvertendum est Serapionem Astera Atticum, sive Bubonium cum eryngio confudisse, stellarum similitudine deceptum, qua cæruleo colore se invicem æmulantur: etsi quæ Bubonio insunt, nullis aculeis horreant. Eryngii radicum decoctum expedit Jecinoris, & lienis infarctus, ideoq; ictericos, & hydropicos juvat. Epota radix valet adversus rubetas, toxica, & aconita, ex ranarum comestibilium jure pota, vel ex anserino, ubi ranæ non sint ad manus: eadem datur utiliter potanda contra cordis affectus, ex bugloßi, aut melissophylli decocto. Præstat quoque ad stranguriam, obstructos renes, & vulvarum præclusiones. Illita ex melle insixa corpori extrahit. Quinetiam strumas, parotidas, & panos discutit. Præsumpta crapulam arcet. & alvum sistit. Fit è teneris Eryngii foliis stillatitia aqua, iis quàm maximè utilis, qui morbo gallico affecti ulceribus afflinguntur, si quotidie ea utantur in potu, nam mirificè Jecur juvat. Valet eadem ad expurgandas quotidianas, & quartanas

Quorundã error.

Secacul hist. Matt.

Eryngii vires ex Galen.

Nomina.

febres. Eryngium planum sive læve foliis exit latis, oblongis, minimè laciniatis: in ambitu tamen serratis, caulibus compluribus, ramosis: parvis in summitate capitulis, ipsisq; subasperis. Radice vegeta cæteris crassiore. Provenit in Austria in Viennensi agro, campestribus locis. Radix minus quam cætera præscripta siccat, minusq; ad omnia præstat. Meminit Eryngii Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum. sic inquiens: Eryngium caliditate quidem aut parum, aut nihil, quæ temperata sunt, superat. Siccitatem verò in tenui essentiâ consistentem non parvam obtinet. Ejus nomen Græcum ἠρύγγιον, Latinum item Eryngium: Italicum, Eringio, & Iringo: Germanicum, Brachendistel/Manns-trew: Hispanicum, Cardo corredor: Gallicum, Panicault: Bohemicum, Mancha, aut Muzska uvitra: Polonicum, Mikolarek. Eryngium marinum, Italis, Iringio marino. Eryngium planum, sive læve: Italis, Iringio liscio, & Iringo senza spine.

Eryngii differentiæ plures notantur: est enim marinum: est campestre, hocq; folio vel spinoso, ut vulgatum & pumilum, vel plano & lævi: est alpinum, hocq; foliis vel planis, vel campestri similibus, quod Eryngium est capitulis cæruleis Dioscoridi: his addunt aliqui & Crithmi speciem & Carduum stellatum, cujus figuram adjecimus, cùm ipsius in principio capitis, ut & capite de Tribulo fiat à Matthiolo mentio. I. Carduus stellatus, C.B. Dod. gal. & fol. Gesn. hor. Lob. (cui & Spina alba vera Rondeletii) Cammer. cui & Stellaria Augenii. Eryngium, Brunf. Eryngium 2. Trag. Lon. Catatreppola (quasi Cacotribulus, id est, infestus tribulus) vulgò, Matth. Cæsal. cui Stæbe & Phleus Theophrasti. Polyacantha, Cord. in hist. Myacanthos Theophrasti, Lugd. Spina stella, Tab. Hippophæstum vel Hippophaës Dioscoridis, Columnæ. Variat colore florum, fert communiter subrubentes, habet & candidos. II. Eryngium campestre vulgare. C.B. Eryngium primum, Trag. Lon. Eryngium, Fuch. Eryngium vulgare, Dod. gal. Cam. Eryngium campestre, Dod. fol. Cast. Eryngium montanum, Matth. Lugd. Eryngium mediterraneum, Gesn. hor. Eryngium campestre mediterraneum. Lob. Eryngium, Cord. in Dioscoridem. Lacu. Cæsal. Tab. Eryngium, Eryngion & Centumcapita, Plinio. III. Eryngium maritimum quod cum Acano Plinii lib. 22. c. 9. non malè convenit, C.B. Dicitur Eryngium marinum, Matth. Dod. gal. & fol. Lob. (cui & Drypis Theophrasti quorundam) Cast. Cæsalp. (cui & Crocodilium Dioscoridis & Plinii) Cam. Lugd. cui & Eryngium folio Apii litoribus maris Plinii. Eryngium maritimum, Gesn. hort. Glycyrrhiza spinosa & Glycyrrhiza Cratevæ Lacunæ. IV. Eryngium alpinum planum capite dipsaci, quem Carduum nobilem Bermenses, in quorum alpibus frequens, vocitant. C.B. Eryngium planum, Matth. (in cujus figura capita Dipsaci requiro) Dod. fol. Cast. Lugd. Eryngium aliud montanum Dalechampii, eidem, quam & sub Spina alba, sed figura vitiosa, posuisse videtur. Eryngium alpinum, Gesn. hor. Eryngium magnis latisq; capitulis, Eidem in ap. Eryngium montanum tenuifolium, ambitu profundè sinuatum, Lob. observ. Alpinum cæruleum Genevense, Lob. icon. Eryngium alpinum cæruleum, Taber. Eryngium capite Dipsaci, Cam. Herba peregrina foliis acanthi, & Acanthus sylvestris Dioscoridi, Cæsalpino.

a Meũ & Cat. παρ' ἑκάτερον ὃ τὸ μέρη ἔχει ἐκπλατύνων ἀκάνθια ἀραιῶς ἐξεχόμενα, κολοβά. i. ab utraq; parte hæc ex obliquo spinas rarius emicantes, mutilas.

Ἀλόη. ALOE. CAP. XXII.

ALoes folium scillæ similitudinem habet, crassum, pingue, modicè latum, rotundum, retrorsus paulatim: folia gerit curta, *a* quæ utrinq; ex obliquo longioribus intervallis striantur, & in spinulas desinunt. Caulis emittitur non dissimilis antherico: flos albus: fructus hastulæ regiæ cognatus: gravitota est odore, & gustu amarissima: radice una, ceu palo, in terram depacta. Plurima præpinguisq; in India gignitur, ex qua coactus succus adfertur. Nascitur etiam in Asia, & Arabia *b* in locis quibusdam maritimis, & in insulis (ut in Andro) non valde succo extrahendo idonea, sed ad glutinanda vulnera sanè quàm utilis, si detrita illinatur. Duo succi genera: quoddam arenosum quod sedimentum *c* purissimæ esse videtur: alterum ad jecinoris imaginem vergit. Eligi debet, *d* boni odoris *e* syncera, quæ nihil doli sentit, nitida, calculorum expers, rufi coloris, friabilis, ac jecinoris modo coacta, facilè liquescens, eximiæ amaritudinis. Improbatur nigra, & *f* fractu contumax. Gummi eam adulterant: quod deprehenditur gustu, nec desunt, qui acaciam immisceant. Natura ejus est spissare, exiccare, *g* somnum allicere, & corpora delinire, alvum resolvere. Stomachum repurgat binûm cochlearium mensura, in aqua frigida, aut egelida pota: sanguinis rejectiones sistit: regium morbum purgat, tribus obolis ex aqua, aut drachmæ pondere in potu: devorata cum resina, aut cum aqua, vel melle cocto sumpta, alvum solvit: purgationis perfectæ causa tribus drachmis sumitur: aliis purgatoriis medicaminibus admista, præstat ut minus stomachum infestent: sicca glutinandis vulneribus inspargitur: ulcera ad cicatricem perducit, cohiberq;. Eadem peculiariter exulceratis genitalibus medetur, & disrupta puerorum pręputia jungit, condylomata, rimasq; sedis *h* ex passo sanat, hæmorrhoidum abundantiam, & sanguinis eruptiones sistit: pterygia ad cicatricem ducit: livores, & *i* insignita ex melle tollit. Privatim scabras lippitudines, pruriginesq; angulorum permulcet: dolorem capitis sedat: temporibus & fronti illita, ex aceto & rosaceo capillum fluentem continet cum vino: tonsillis, gingivis, & omnibus oris ulceribus, cum melle & vino proficit. Oculorum medicamentis *k* torretur in munda, & candenti testa, pennaq; subinde versatur, ut possit æqualiter torreri. Lavatur, ut quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsidat, & læve, ac pinguissimum assumatur.

a Deest in Meo & Catac.

b Meũ & Cat. interponũt κ. c Meũ κρατιστέρας i. purioris

d Deest in Meo & Catac.

e Cat. addit. λιπαρὰς i. pinguis.

f Cat. δυσκάθεκτον. i. retentu difficilis.

g Deest in Catac.

h Meũ σὺν γλυκεῖ οἴνῳ i. cum dulci vino.

i Meum ὑπώπια. i. suggillata

k Meum μίγνυ). i. miscetur.

Aloes cõsideratio.

NOn dubium est quin ea legitima sit Aloe, quæ passim officinæ utuntur. Nam electissima ac purissima (adulterata quandoque etiam invenitur) omnes præstat tum notas, tum vires, quæ syncerissimæ à Dioscoride assignantur. Ætate nostra in quam plurimis Italiæ locis virescere conspicitur, præsertim Romæ & Neapoli, ubi super ædium fenestris, atriis in fictilibus vasis terra plenis alitur ac fovetur, ad spectaculum potius, quàm ad medicum usum. Floribus non multis albicantibus, ut Dioscorides inquit, sed etiam purpurascentibus. Invehuntur acerrimè in Mesuem Manardus Ferrariensis, & Fuchs. ipsum secutus, quòd affirmaverit ille, Aloen per os sumptam venarum oscula adeò reserare, ut inde postea sanguis facilè exiliat, cùm id (ut ipsi ajunt,) tum Dioscorides tum Galeni placitis maximè repugnet. Verùm quàm longè ii, quorum dictum sit, à veritate desciverint, non multo quidem labore demonstrare possem, ni præter institutum nostrum id esse comperiremq; compertum haberem, illis prius rectè, meo judicio, responsum fuisse à Jac. Sylvio clarissimo atatis nostræ medico in Mesuem

Mesues à calumnia vindicatus.

* I. ALOE MUCRONATO FOLIO. *

II. ALOE.

Mesuem scribentem, & à Gratianopolitano quodam, qui tam probatissimis rationibus Mesuem tuentur, ut non amplius Manardo, ac Fuchsio hic eum lacerandi locum relictum esse putem. Aloes meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum. ubi sic habet: Hæc herba non admodum apud nos provenit, & quæ nascitur in magna Syria, aquosior est, & facultatu imbecillioris: attamen usq; adeò deficcare potest, ut vulnera conglutinet. At in regionibus calidioribus, qualis est Cælesyria, & Arabia, multò est melior. Optima autem indica, cujus liquor est, id quod ad nos importatur, medicamentum Aloe cognominatum, ad plurimas res, propter siccitatem mordicationis expertem, utile. Est autem non simplicis naturæ, sed ut indicio est gustus, adstringit simul, & amara est: adstringit quidem mediocriter, sed vehementer amara est. Subducit & ventrem, utpote ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo stercore vocant ἐκποιητικά. Itaq; ex dictis patet (siquidem memoria tenemus, quæ in quarto lib. sunt demonstrata) quòd tertii sit ordinis exiccantium, calfacientium autem aut primi intensi, aut secundi exoluti. Sed & ipsius facultatis misturam attestantur particularia ejus opera: nam & utile stomacho medicamen est, ut si quid aliud: & sinus glutinat. Sanat & ulcera, quæ ægrè ad cicatricem duci possunt, & maximè quæ in ano sunt, & pudendo. Juvat & eorum inflammationes aqua subacta, & vulnera eundem ad modum glutinat. Congruit similiter utenti & ad inflammationes in ore, ac naribus, & oculis. In summa, repellere, & digerere simul potest. cum hoc, ut paulùm extergat, quantum videlicet ulceribus puris non sit molestum. Præterea idem Galenus l. 8. de compositione medicament. secund. loc. in hieræ mentione, de Aloe ita scriptum reliquit: Atqui ipsam aloen Andromachus quidem lotam, ex aliis autem aliqui etiam sic, aliqui verò illotam adjiciunt. Verùm jam nosse operæ pretium est, ad ventris subductionem illotam aloen aptiorem esse, multum verò de medicamentaria vi deponere lotam, quàm etiam febricitantibus dare aliquis audeat, si non vehemens, sed valde debilis sit febris. Quidam verò etiam ex illota aloe pharmacum multis sic febricitantibus exhibuerunt, deinde cùm nihil manifestè læsissent, in aliis rursus maximum experti sunt nocumentum. Infestissima est enim aloe, etiam lota, his qui citra vitiatos humores ex intemperie calida & sicca affliguntur. Proximam ab his læsionem percipiunt, qui siccam intemperiem habens, etiam cum frigiditate conjunctam, & in universum qui ex sola qualitate particulam aliquam læsam habent. Etenim in humoribus intemperaturæ, pharmacis ipsas evacuantibus egent: quæ verò absq; his consistunt, penitus in tabem deveniunt ex pharmaci hujus ex aloe constantis usu. Itaq; ubi humiditas vitiata tunicas ventris exporrigat, aloe picra utilis est, expurgans humiditatem. Omnino autem sic affectis accessio nauseæ plus aut minus adest. Evacuatio igitur affligentis humoris per solam aloen contingit, quæ purgatoriam vim non satis habet, sed ut ea, quæ circa alvum sunt, quæ etiam contingit, purgare possit. Et si aliquando ampliori pondere exhibeatur, usq; ad locos circa hepar conscendit, non tamen totius corporis purgatoria aloe existit. Cæterùm ex his quæ ei admiscentur, masticbe ut stomacho commoda & odora, & quæ medicamentariam aloes vim frangere queat, admiscetur. Cinnamomum verò eadem gratia, & præterea quòd tenuissimarum partium est, ut aperire ventris meatus possit extergere, ac attenuare, si quid viscosum aut crassum in humoribus feratur. Crassos enim humores ob purgatoriæ facultatis imbecillitatem, aloe trahere non potest. Quapropter biliosarum ventris affectionum optimum pharmacum est. adeò ut in uno die sæpe multos stomachicos creditos persanet. Juvat autem & hos, & alios omnes affectus ex vitiatis humoribus ortos, cinnamomum admistum, utpote quod alterantem habet facultatem vitiosarum qualitatum in id quod secundùm naturam habet. Hactenus de aloe ex Galeno locis citatis. Dejicit Aloe (ut Mesues auctor est) non modò bilem, sed & pituitam ipsam. Ex Mesue Caput ventriculum q; mundat, quorum etiam cruciatibus maximè succurrit. Inflammato, æstuantiq; bilis redundantia ventriculo auxilio est. Quotidianus ejus usus à mortiferis morbis tuetur. Vindicat à putredine, addita myrrha, non modò viven-

Aloes vires ex Galeno.

viventium, sed etiam defunctorum corpora. Cum draconis sanguine, & myrrha ulcera contumacia sanat, quòd sine morsu aliquo exiccare possit. Sensus omnes, intellectumq; acuit, jecur ab infarctu purgat, & regio morbo medetur. Hæmorrhoidibus tamen, ac cæteris sedis inflammationibus nocet: quamobrem iis ab ejus assumptione abstinendum est, qui aliquam in his partibus noxam patiuntur: hæc Mesues. Cæterùm necat Aloë ventris ex lacte, vel melle sumpta: aut umbilico tenus apposita, bubalo felle, & aceto subacta.

Nomina. *Planta, qua Græcis ἀλόη, Latinis etiam Aloe vocatur: Mauritanis, Saber, Paber, sive Sabar: Italis, Aloe: Germanis,* Alepatic oder bitter Aloes: *Hispanis, Hierva babosa: Aloes, seu Perroquet: Bohemis, Aloe.*

Aloë triplex habetur, est mucronato folio, succo dulci, quæ cùm jam vulgata sit, ipsius iconem adjecimus: est altera succo amaro: est tertia palustris. I. Aloë mucronato folio, C.B. Lob. Aloë, Acostæ. Aloë ex America, Dod. fol. Aloë Ameriacana, Clus. hist. Hispan. Cast. Lugd. Aloë America, Cam. ad Matth. Tab. Aloë spinosa, Cam. Aloë alterum genus, Cæsal. Valentinis Fil y agulla, id est filum & acus. II. Aloë succo amaro, C. B. Aloë, Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. (cui & Sedum amarum Columellæ) Gesn. hort. Anguil. Lon. Lac. Cast. Lugd. Lob. Cæsalp. Aloë semperviva Indica quibusdam, Cord. in Dioscor. Aloë, amphibion etiam dicitur, Cord. hist. Aloë communis ex Hispania, Cam. Sempervivum marinum in insulis Stæchadibus, Quiquerano. Hujus densatus Succus Aloë etiam dicitur: cujus tres habentur differentiæ ex eadem planta. Optima succocitrina, quæ purissima, fulva aut ruffa, aut pellucida: amara, adstringens aromatica, odore gravi & aromatico. Altera Hepatica quòd hepatis modo sit concreta, subruffa minus pellucida, illa densior & aridior, amarior, magis adstringens, graviorisq; odoris. Tertia Caballina, ponderosissima, densissima, nigra, terra areniscq; plena: amarissima & gustu horribili virusq; olens veterinariis relinquenda. Eligenda pinguissima, purissima, hyeme friabilis, æstate molliuscula, in manibus lentescens, sordibus carens, aromaticam amaritudinem resipiens, odore somnum concilians. Affertur pellibus infusum ex India atq; Arabia, per Syriam & Ægyptum: verùm etiam in maritimis Apuliæ & Hispaniæ, sed faciendo succo inutilis, provenit. Ast nunc Americana quæ ex Mexico adfertur, in Germaniæ hortis vulgatior est.

Ἀψίνθιον. ABSINTHIUM. CAP. XXIII.

a Cat. addit. καὶ γαλατία. b ἤ, ita Meum & Catac.

ABsinthium, aliqui bathypicron, herba vulgò cognita. Præstantius in Ponto, *a* & Cappadocia, in monte Tauro nascitur. Vim habet calfaciendi, & adstringendi. Bilem expurgat, quæ & stomacho, & ventri inhæsit: urinam cit, & crapulam præsumptam arcet, ad inflationes ventris, & stomachi dolores prodest, cum seseli, *b* & nardo Gallico potum: fastidia discutit, & arquatos sanat madefacti dilutum, aut decocti jus, quotidie tribus cyathis haustum: menses cit potum, aut cum melle appositum. Contra fungorum strangulationes convenienter ex aceto bibitur: adversatur ixiæ venenis cum vino: item cicutæ, & muris aranei morsibus, & draconi marino. Anginæ eo cum melle, & nitro perunguntur, & epinyctis

I. ABSINTHIUM.

* II. ABSINT. PONTICUM Montanum. *

des ex aqua. Ad sugillata, & oculorum caligines, ex melle illinitur: item auribus, si manat sanies. Dentium, auriumq; dolores decoctum vaporis suffitu compescit. Decoctum in passo dolentibus oculis oblinitur: item præcordiis, & jecinori, tritum cum cerato cyprino: stomacho quoq; longa valetudine laboranti cum rosaceo: cum ficis autem, aceto, & loliacea farina, aquæ inter cutem, lienosisq; subvenit. Vinum ex eo fit, quod absinthiten vocant, præsertim in Propontide, & Thracia, quo ad antè dicta utuntur, cum febri carent: alioquin in æstate propinant, & acceptam huic vino incolumitatem referunt. Insparsum arcis absinthium, vestes ab erodentium injuria vindicat: culices ex oleo perunctum abigit, & à corpore arcet: atramentum librarium diluto ejus temperatum, literas à murium erosione tuetur. Existimatur liquamentum eosdem præstare effectus: attamen potionibus improbatur, quoniam stomachum malè habet, & capitis ciet dolorem. Sunt qui cocta amurca, liquamentum adulterant.

Ἀψίνθιον θαλάσσιον.

ABSINTHIUM MARINUM. CAP. XXIV.

†[ABsinthium marinum, quod aliqui Seriphium vocant,] copiosissimum in Tauro monte, juxta Cappadociam, & in Taphorisi Ægypti gignitur: quo Isiaci pro olivę ramo utũtur. Herba est tenuis, abrotoni parvi similitudine, referta minutulis seminibus, subamara, stomacho inimica. Ea graviter olet, & cum quadam calfactione adstringit. Per sese, aut cum oryza cocta, interaneorum *a* animalia, teretesq; tineas, adjecto melle enecat: alvum *b* lævigat: cum edulio autem, vel lenticula decocta, eadem præstare potest. Pecora maximè pinguescunt hoc pabulo. *c* Tertium genus absinthio assignatur, quo Gallia alpibus finitima scatet: id patrio nomine Santonicum vocant, regionis, in qua nascitur, cognomento, absinthio non dissimile: verùm subamarum est, non adeò seminis fœcundum: eadem quæ Seriphium potest.

†Orib. legit tantũ Σεριφως.

a Meum ἀσκαρίδας καὶ ἕλμινθας προσῳόλας. i. ascarides & lũbricos rotundos.

b Meum ad. κάθως. i. leviter.

c Cat. addi. ὁ καπποδοκικὸς.

III. ABSINTHIUM PONTICUM.

IV. ABSINTHIUM MARINUM.

Absinthii genera tria.

Absinthii genera tria hic à Dioscoride traduntur, nempe vulgare nostrum, marinum, quod Seriphium vocant, & Santonicum, quo Gallia alpibus finitima abundat. Vulgare caule exit ramoso, foliis incanis, multipliciter sectis, Artemisiæ modo, floribus aureis, parvis: semine rotundo racematim cohærente. Radicem habet divulsam, sed firmam, & lignosam. Atqui Absinthium, quod in Ponto nascitur, cæteris præstare ad jecinoris, & ventriculi inflammationes libro 11. capite 16. Medendi prodidit Galenus, sic scribens: Cùm autem duplex in omni Absinthio facultas, & qualitas sit, veluti in libris de medicamentis est traditum, utriq; in Pontico adstringendi qualitas non parva est. In reliquis omnibus amara quidem qualitas est vehementissima, adstrictio verò (quam saltem gustu agnoscas) aut planè obscura, aut prorsus nulla sentitur. Proinde Ponticum ad jecinoris, & ventris phlegmonas eligi præstat. Porrò id est tum folio, tum flore longè quàm cætera absinthia minore. Odor quoq; huic non modò non insuavis, verùm etiam aromatum quid præferens: reliquis omnibus fœdus. Quare hæc fugere conveniet, & Pontico semper uti: hæc Gal. Absinthium autem hujusmodi, quod cæteris præstantius fit, non solùm in Ponto nascitur, verùm etiam in Hungaria, Transylvania, & Bohemia. Huic omnibus planè notis cum eo convenit, quod Gal. delineavit. Etenim id folio, caule, flore, ac semine constat longè, quàm commune nostrum Absinthium, minoribus. Saporem habet amariusculum, cui non parva adstringendi vis conjuncta est. Odorem etiam spirat (ut Gal. testatur)

*V. ABSINTH. MARITIMUM foliis laciniatis. *

Mesues Ponticũ Romanũ vocat.

Plinii error.

Pontici vires.

Semen sanctum Absinthii marini non est.

Canabel Serapionis mẽtio

Fuchsius notatur.

VI. ABSINTHIUM SERIPHIUM sive Seriphium Ægypt.

Marini absinthii historia.

Seriphium Ægyptium.

Aqua Absinth. cur dulcis?

statur) non insuavem, ita ut odorati non parum respiat. Mesues, ut Sylvius doctissimè adnotavit, nescio tamen qua tione ductus, Ponticum Romanum appellat. Monachi verò qui in Mesuem commentarios scripserunt, putant magno quidem errore, id Mesuei Romanum absinthium esse, quod non modò in agro Romano, sed etiam in universa Italia provenit. Plinius lib. 27. cap. 7. Ponticum scribit multò Italico amarius esse: in quo sanè Galeni sententiæ & refragatur, & errat. Ponticum absinthium efficacem vim obtinet ad aquam intercutem, ut mihi jam sæpius experimento compertum est. Equidem quosdam novi hydropicos quasi deploratos, qui ex longo esu comarum ejus, quæ saccharo adservatæ fuerant, sanitati restituti sunt. Parandi ratio hæc est: Sumito florescentium jam comarum recentium absinthii Pontici libram unam: saccari albissimi libras tres. Comas illas demptis caulibus, & pediculis tundito in mortario lapideo: deinde iis optimè tritis saccharum in pulverem tritum adjicito: rursus omnia simul tantisper tundito, donec in unum corpus redigantur: mox ad usum recondito. Ex absinthio ita parato, affecto prius purgato, datur quotidie semuncia tribus horis ante cibum. Sunt porrò qui putent semen illud, quod officinæ SANCTUM cognominant, quodq; saccharo circundatum confectumq; necandis interaneorum vermibus præbent, Absinthii marini esse semen, sed ii planè decipiuntur. Siquidem legitimam seminis hujus plantam integram misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusius, quæ à marino absinthio longè distat, ut ex ejus imagine patet. Planta est admodum fruticosa, caulibus & ramis numerosis referta, semine minuto, oblongoq; racematim pendente, amariusculo gustu, odoreq; non insuavi. Affertur ex Alexandria Aegypti, ac aliis meridionalibus locis. Caterum procul dubio hallucinari deprehenduntur qui Canabel Serapionis semen sanctum interpretantur, cùm longè admodum hæc inter se differant. Quippe Serapioni nil aliud esse Canabel constat, quàm terra tenuissimo sabulo persimilis: quæ (ut ipse ait) unà cum pluvia è cœlo decidit, cujus non modò apud Arabes ad interaneorum tineas necandas: verùm & ad fictilia fracta conglutinanda increbuit usus. Absinthium marinum, sive Seriphium, in quàmplurimis tam Tyrrheni, quàm Adriatici pelagi litoribus provenit præsertimq; Aquilejensibus & Tergestinis. Sed Fuchsium suspicor illud non cognovisse: siquidem quod in suis clarissimis commentariis magno volumini appictum spectatur, absinthium marinum non est. Quod cum fortasse & ipse animadvertisset, in parvo simplicium libello sententiam mutavit. Veruntamen non prius ab hoc errore se vindicavit, quàm in alium inciderit: quippe quòd eandem plantam pro sylvestri nasturtio perperam, meo judicio, depinxerit. MARINUM itaq; absinthium cùm primùm è terra erumpit, folio est absinthio simili, crassiore tamen. Sed postquàm adoleverit, & caules ediderit, mutatis in longam foliolis iisq; præsertim quæ ubiq; caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, non tamen foliis est adeò parvis. Semen profert exiguum, copiosumq;, abrotoni modo inter folia erumpens, atque in summitate caulis ferè racemosum, ut hæc pictura ejus demonstrat, amari, & adstringentis gustus. Aliam absinthii marini plantam à nostrate longè diversam ex Aegypto allatam, quam AEGYPTIUM SERIPHIUM vocant, libuit, & cujus imaginem hîc expressimus, nunc primùm edidi. Secutus sum à Jacobo Antonio Cortuso præscripto: pumila est planta, in Aegypto proveniens: foliis minutis, abrotoni fere minæ fere similibus: surculis compluribus gracilibus, brevibus ac foliosis, minuto semine gustu amaro, non tamen vehementer. Iis omnibus præditum est facultatibus, quibus & Ponticum, è qua colligi quoque SEMEN SANCTUM SANCTONICUM, è quo dam volunt, etsi, quid certi de re hac affirmem, non habeam: quidam abrotonum marem esse volunt, sed fortasse meliùs fœminam appellassent. Volunt patres illi reverendi, qui in Mesuem commentati sunt, tantùm superficietenus Absinthium vulgare amarescere, imis verò partibus dulcescere, eidq; gustui gratum esse. Unde etiam aquam, quæ ab re ignium vi destillat, dulcem potius, quàm amaram fieri contendunt. Quæ in re ii parum rem naturalem callere deprehenduntur: nam quòd Absinthii stillatitia aqua sit dulcis, non ex eo fit (quantum equidem sentio) quòd Absinthium ipsum

VII. SEMEN SANCTUM, sive Semenzina.

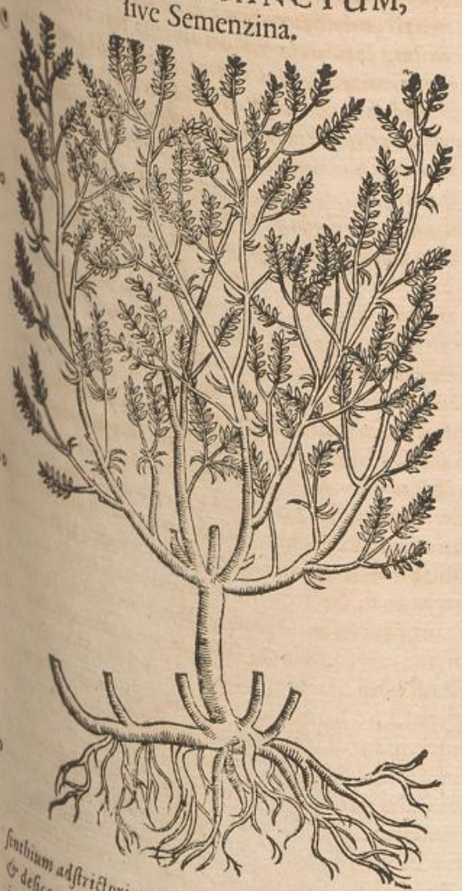

ipsum constet extima parte amarum, medullitus verò dulce, sed quoniam, cùm exteriores illæ partes, quibus amaror inest, admodum sint tenues, ac in vaporem facilè resolubiles, ignis calore tenuiores factæ, non magno quidem labore resolvuntur: evenit ǫ, ob hoc, ut stillatitia, quæ inde fluit aqua, omnis sit amaritudinis expers. Præterea dulcedo, quæ in ipsa invenitur, non ab intimis Absinthii partibus emanat, sed eam tantùm à plumbeis instrumentis, quibus conficitur (ut diuturna docet experientia) provenire comperimus. Nam ipsius dulcedinis qualitas non modò in Absinthii stillatitia aqua sentitur, sed etiam in quavis alia, quæ ex herbis temperamento calidis extrahatur. Siquidem cùm plumbeum instrumentum hujuscemodi herbarum vaporibus tum actu, tum potentia excalfacientibus, terrena quadam substantia superficietenus inficiatur, quæ actutum in dulcissimam veluti ceruſſam convertitur, non mirum quidem videtur, si aquæ inde manantes ascititia dulcedine imbutæ, gustu dulces percipiantur. Quod quidem iis non evenit absinthii stillatitiis aquis, quæ duplici vase vitreis organis, calentis aquæ balneo conficiuntur: nam hæ sufficienter amarescere cognoscuntur, nec tantillum quidem dulcedinis gustantibus præbent. Evenit sanè hoc, quoniam balneum suæ ipsius aquæ humiditate, partes tenuiores illas retinet, conservat, ac cohibet. Quo fit, ut non adeò in vaporem vertantur, quemadmodum cum illis fieri solet, quæ carbonum, & lignorum violento igne in auram evanescere coguntur. Dulcedine præterea carent, eo quòd à vitreis organis quibus eliciuntur, nullam ascititiam qualitatem recipiant. Quare satius, mea quidem sententia, esset, ut otium, quod superest, consumerent monachi in re christiana, & medici in re medica, & singuli de arte sua bene mereri discerent: vel saltem quisque quam rectè instituit, vitam sequeretur. Absinthii meminit Galenus lib. 6. simplic. medicamentorum sic inquiens: Absinthium adstrictoriam, & amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalfaciens pariter, & extergens, & roborans & desiccans. Proinde biliosos ventris humores per egestionem infernam propellit, ac per urinas evacuat. Magis autem quod in venis est biliosum, per urinas expurgat. Ob hæc contentam in ventre pituitam, oblatum nihil adjuvat. Sic neque si in

Absinthii vires ex Galeno.

* VIII. ABSINTHIUM SERIphium Gallicum. *

* IX. ABSINTHIUM SERIphium latifolium. *

thotace

thorace, aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facultas, quàm amara, valentior est. Porrò quòd insit quoq; aromonia, idcirco majori portione calidum est, quàm frigidum. At si opus est generatim comprehensam ejus temperiem secundùm primas circumscribere facultates (etsi anomœomeres & dissimilare sit) calidum ipsum dixerim primi excessus, secundum tertii. Succus autem ejus longè quàm herba ipsa, calidior est. Sed cùm de absinthio marino, sive Seriphio ageret libr. 3. simpl. med. Seriphum, inquit, specie, & gustu absinthio simile est. Id quod de Santonico scripsit Dioscoridis, aut Galeni scriptura sit hoc loco librariorum incuria depravata. Herba, quæ Græcis ἀψίνθιον, Latinis item Absinthium appellatur: Arabibus, Affsinthium: Italis, Assenzo: Germanis, Wermuth/Eltz: Hispanis, Asentios, Alosna: Gallis, Aluyne, & Absince: Bohemis, Pelymenk: Polonis, Pyoliin. Absinthium Ponticum, Græcis, Ἀψίνθιον πόντικον: Italis, Assenzo pontico. Absinthium marinum, sive Seriphium: Græcis, Ἀψίνθιον θαλάσσιον, Italis, Assenzo marino: Aquilejensibus, Santonio. Semen sanctum: Italis, Seme santo & semenzina.

Nomina.

Absinthium quasi ἀπίνθιον Comicis, quasi impotabile, propter insignem amarorem, ὁ ὄνα αὔριστος πῖν διὰ πικρότητα. Etsi Theophr. tantùm Absinthii in Ponto provenientis 9. hist. 18. meminerit, ejus tamen viginti differentias in Phytopinace recensuimus, de quibus in historia: in præsens tantùm de iis, quas Matth. & Cam. in sua edit. exhibuere. I. Absinthium Ponticum, seu Romanum officinarum, seu Dios. C.B. Absinthium, Brunf. Trag. Matth. Cord. in Dios. & hist. Lon. Cæs. Absinth. vulgare, Fuch. Ges. app. Lac. Lob. Lugd. Cast. Tab. Absinthium commune, Ges. hor. (cui & Romanum) Cam. Absinth. Santonicum, Dod. gal. Rocardi. Absinth. Ponticum Ruellii & Trincavellæ, Absinth. latifolium, Dod. fol. Absinth. nostrum 10 rusticum, Thalyo. Absinth. rusticum, Apuleio. Absinth. majus & vulgare, Clus. hist. Pann. Absinth. commune latifolium amarissimum. Joh. Bauhino. II. Absinthium ponticum montanum, C.B. Absinthium commune minus, Ges. hor. Absinth. montanum, Cam. ad Matth. Absinth. montanum seu Romanum, Tabernæmontano. Hoc vulgari simile, nisi quòd exiliora omnia, & amaritudo sapore & odore gratior, in altis montibus proveniens. III. Absinthium ponticum tenuifolium incanum, C.B. Abrotanum minus, Trag. Abrotanum fœmina, Fuch. fol. Lug. Ges. hor. cui Absinthii potius genus, Abrotanum album, Cord. in Dios. Absinth. Ponticum, Fuch. in icon. Matth. Dod. gal. Lac. Lugd. Tab. Absinth. ponticum vulgare, Clus. hist. Pann. Absinth. Santonicum, Ruellio & Cæsal. Absinth. Galatium Sardonium Dios. Lob. Absinth. tenuifolium, Dod. fol. Absinth. Romanum vulgo, Thalyo. Absinth. Romanum Mesue, Turnero. Hoc duum est genera, alterum incanum, alterum cauliculis purpurascentibus, foliis supina parte viridioribus: mediæ inter Absinth. & Abrotanum naturæ videtur. IV. Absinthium maritimum lavendulæ folio, C.B. Absinth. marinum, Matth. Cæs. Lugd. Absinth. Seriphium, Lac. Absinthium angustifolium, Dod. fol. Lugd. Absinth. latifolium marinum, Camer. Artemisia marina. Lob. Tab. V. Absinth. maritimum foliis laciniatis, C.B. Artemisiæ marinæ folia incisa, Lob. Absinthii angustifolii ramulus foliis scissis, Dod. fol. Absinth. marinum Patavinum, Clus. hist. Pann. Artemisia marina, Lob. Lugd. Hoc à priore tantùm foliis in lacinias divisis variat, quod potissimùm contingit, si ex maritimis locis in hortos transferatur, quemadmodum in horto Medico Patavino notavimus. VI. Absinth. capilli veneris folio, C.B. Absinth. Seriphium Ægyptium, Matth. Lugd. Absinthium peregrinum sive Ægyptium Advers. Lob. Absinth. Ægyptium, Lob. Tab. VII. Absinthium Seriphium Alexandrinum, C.B. Semen sanctum, Matth. Lob. Lugd. Sementina, Dod. fol. Taber. Santonicum, Lon. Absinthium marinum & seriphium, pharmacopæis Alexandrinum semen, quibusdam sanctum, Zinæ semen, Cord. in Dios. & hist. semen Zedoariæ, Advers. Abrotanum mas, Anguillaræ, seminis hujus contra lumbricos usus, eligendum magnum non pulverulentum & odoratissimum: ex Ægypto ad nos adfertur. VIII. Absinth. Seriphium Gallicum, C.B. Absinthio pontico simile est, at foliis majoribus, lanugine albis: floscul is croceo robore variegatis, quibus semen minutum, amarum, acre, succedit. Planta amara est, odorata, in maritimis Massilien sibus provenit veniens, quod etiam in litore Veneto notavimus. Seriphium vulgare, perperam Dios. Lob. in icon. at Cammer. in suo Matth. Absinth. Seriphium vulgò diffum nominat. IX. Absinth. Seriphium latifolium, C.B. Santonici species majuscula & longiusculis foliis, Cam. in Matth. & Lob. in suis observationibus, Absinth. Xantonicum vulgare.

I. ABROTONUM MAS.

a Meü & Ca. λεπτόκαρπον. i. graciliseminе. sed Orib. λεπτόφυλλον legit. i. tenuibus foliis.

Ἀβρότονον. ABROTONVM. CAP. XXV.

ABrotonum duorum est generum. Fœmina quædam arboris specie fruticans, candicat, circumramulos foliis seriphi modo, minutim incisis: floribus referta est, comantibus in summo, fulgore auri, corymbis. Quod per æstatem prodit, suaviter olet, cum gravitate quadam, & amaro gusto. Id genus Siculum esse constat. Alterum mas vocatur, sarmentosum, a gracilibus ramulis uti absinthium. Plurimum in Cappadocia gignitur, & Galatia Asiatica, atque in Syriæ Hierapoli. Utriusque semen crudum utrum,

tritum, & fervefactum ex aqua, in potu auxiliatur orthopnoicis, convulsis, ruptis, coxendicibus, urinæ angustiis, mensibus suppressis, aut remorantibus. In vino potum exitialium venenorum antidotum est: horroribus ex oleo illinitur. Serpentes & substratu, & nidore fugat: contra ictus eorum cum vino potum prodest, privatim efficax contra scorpionum, & phalangiorum venena. Oculorum inflammationibus commodè illinitur cum cotoneo cocto, aut pane tritum cum farina hordeacea, decoctumque tubercula discutit. Irini compositionibus admiscetur.

Abrotonum duplex.

ABrotonum mas planta est vulgaris notitiæ. Cujus duo observavimus genera, hortense, & per se in campestribus nascens, tenuioribus foliis, minutiore semine. Mas sarmentosa est planta, caulibus gracilibus veluti absinthium. Folia habent tenuina, numerosa, longiuscula, odore gravi, sed medicato. Flores mittit exiguos, semen minutum, rotundum, copiosum, ramulos ferè totos comprehendens. Quod verò fœmineo generi adscribitur, non omnibus notum est: non adeò, quòd & ipsum frequentissimum non seratur in hortis, sed quòd à paucis pro Abrotono fœmina cognoscatur. Quandequidem id alii Cypressum, alii Santolinam vulgò appellant, alii verò marinum esse absinthium existimant. Sed ii proscribentes (inquit) arboris speciem quandam repræsentet, unde & à quamplurimis Cypressus vulgò dicta est. Deinde quòd candicantibus constet foliis, circum ramulos minutim incisis, floribus aureis, orbiculatis, caulem summum, æstatis & autumni tempore, corymborum modo comantibus. Postremò quòd in universum suaviter oleat cum gravitate quadam, & amaro gustu. Ex hac equidem delineatione adducor, ut decernere non dubitem, hanc plantam, quam vulgus Cypressum, sive Santolinam appellat, esse Abrotonum fœminam. Hinc itaq; Fuchsium alioqui rei herbariæ gnarum, ne ea esse crediderim, quòd pro fœminei generis Abrotono plantam subjecerit ab eo longè diversam. Qui etsi Santolinam sequutus postea depinxit, non tamen eam Abrotoni fœminæ nomine agnovit, sed herbarium, ut arbitror, vulgum secutus, eam Chamæcyparissum hoc est pumilam cupressum nuncupavit, ejusq; nullam à Græcis factam fuisse mentionem falsò credidit. Cæterùm quòd Goritienses Abrotonum marem Veronicam appellent, ea sanè planta mihi in mentem venit, quæ recentiorum quibusdam VERONICA vocatur, magnis (ut ajunt) insignita viribus. Hæc duûm est generum. Mas, quæ humi repit, caule est dodrantali aut minore, rubescente, lanuginosoq;: foliis oblongis, nigricantibus, hirsutis, & in ambitu serratis. Flores edit purpureos circa summum caulem emicantes, & semen in siliquis loculi formam referentibus. Radice nititur tenui, quæ in plures divaricatur partes. Nascitur locis incultis. Fœmina caule exit lanuginoso, foliis rotundioribus, minimè laciniatis, subpinguibus. Flores profert in luteo purpurascentes: semen in vasculis rotundis inclusum: radicem verò maris æmulam. Nascitur in locis asperis & incultis: floret Junio mense. Gustu quidem, adstringens, & amara est: unde conjicere licet, eam esse tum excalfaciendi, tum siccandi vi præditam. VERONICA MAS ad omnia efficacior est. Medetur cruentis vulneribus, ac diuturnis ulceribus. Sunt qui dicant quendam Trancorum regem elephantiasi laborantem, à venatore suo hac tantùm herba fuisse sanatum. Tumores præterea in universum discutit, præcipuè qui in cervice emergunt. Nec desunt, qui illâ summis laudibus efferant ad pestiferas febres, & ad pestilentia affectos, quibus propinari præcipiunt siccæ pulverem, drachmarum duarum pondere, una cum theriacæ dracma, ex vino meraco: cum hoc tamen, ut illico sudent affecti. Eadem datur potanda ex sua ipsius stillatitia aqua utiliter cum tussim, & vitia omnia tum pectoris, tum pulmonis, nam & tabidos, & suppuratos juvat. Aperit quoq; jecinoris & lienis oppilationes, uterum, renes & vesicam expurgat. Sed ut nostrum sequamur institutum, jam abrotono medicinæ

Abrot. fœminæ descript.

Fuchsii error.

Chamæcyparissus.

Veronica.

Veronica duplex.

Fœmina.

Veronicæ vires.

II. ABROTONUM FOEMINA.

III. VERONICA MAS.

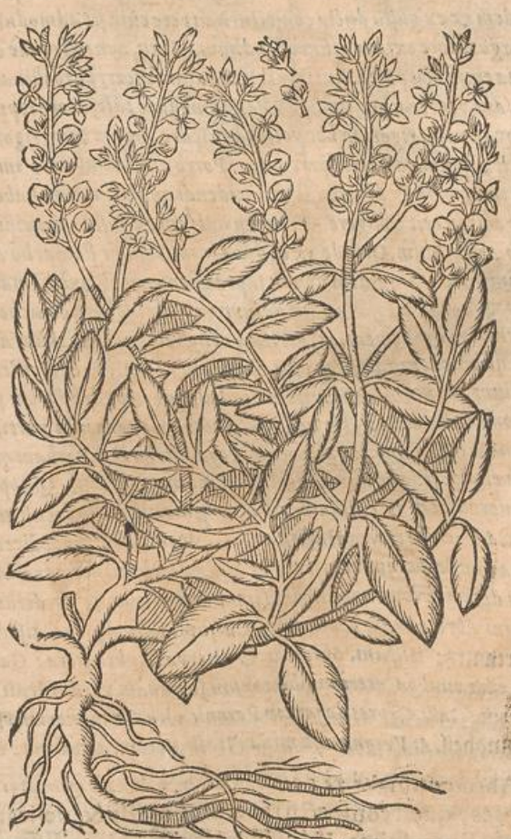

reddenda

* IV. VERONICA MAS supina. *

V. VERONICA FOEMINA.

Abrotoni vires ex Galen.

reddendæ sunt ex Gal. quinti. 6. simp. med. ita de ejus viribus posteritatis memoriæ scriptum reliquit: Abrotonum calidum & siccum facultate, in tertio ordine seu recessu post media situm est. Inveniemus autem ejus temperamentum non minimè quidem & ex gustu ducta conjectura, utpote cùm sit admodum amarum. Porrò saporem ejusmodi, cùm terrenæ sit substantiæ, à largo calore extenuatum ostendimus. Itaq; non instrenuè & excalfacit, & desiccat. Nam sive comam cum floribus (quæ liquæ enim ejus palea inutilis est) contusam ulceri puro illinas, mordax, & irritans videbitur, sive eo in oleo macerato caput, aut ventrem perfundere voles, admodum calefacere reperies. Quin & si qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos antequam te invasionem rigorum hoc voles confricare, minus utiq; rigore concutientur: imò & sensus quicquam protinus ubi admotum fuerit, ipsum calfacere percipit. Porrò quòd lumbricos interimat, par est, nimirùm cùm sit amarum. Scies autem protinus, quòd & digerendi & incidendi quandam vim habeat: sed & quòd magis quàm Absinthio id: ipsi necessariò insit, in promptu erit colligere. Primùm quidem ex gustu: paucissimæ siquidem acerbitatis particeps Abrotonum est, non parca verò Absinthium. Deinde ex eo quòd inimicum sit stomacho Abrotonum, velut etiam Seriphium: gratum verò & amicum Absinthium. Siquidem de istis suprà ostensum est, quòd amarum ipsum per se omnifariam insensum sit stomacho: amarum verò, aut acerbum, aut in summa adstringens stomacho utile & amicum. Porrò ubi qualitates hæ invicem permixtæ fuerint quæ vehementior fuerit, ea utiq; vicerit. Cæterùm Abrotonum ustum, calidum & siccum facultate est, magis autem huc quàm cucurbita sicca usta, & anethi radix. Illa enim ulcerib. humidis simul & citra phlegmonem callo indurato ulcera veniunt: ac proinde maximè ulceribus, quæ in pudendorum præputiis sunt, competere videntur. At cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax est: ac idcirco cum oleo tenuium partium, cicino scilicet, aut raphanino, aut sicyonio, aut veteri, & maximè Sabino, ad alopecias accommodatur. Barbam quoq; segnius tardiusq; enascentem cum aliquo dictorum olei succorum elicit: sed nec minus illis, lentiscino maceratum. Quippe pro eo quòd tenuium est partium, rarefaciendi vim obtinet, & mordax est & calidum: quas utiq; maximè ejus facultates novisse oportet, nec quicquam prætereà particulare hujus tractatu requirere.

Abrotoni fœ vires.

Hactenus Gal. Atqui nobis quoq; dicendum est, quòd Abrotoni fœminæ folia sicca, & in pulverem trita dantur perquàm utiliter ex aquâ parthenii semidrachmæ pondere, ad sistenda alba fœminarum profluvia, secundis nuis decem diebus, aut pluribus sumantur à jejunis: & deinde interpolatis diebus.

Nomina.

Id Græci ἀβρότονον dicunt, quod etiam Latini Abrotonum: Mauritani, Catsum, Kesum, seu Gaissum: Itali, Abrotono: Germani, Stabwurtz/ Schefferwurtz/ Gertwurtz: *Hispani, Abrotono, & Hierva lombriguera: Galli, Auron, Auronne, & Garderobbe: Bohemi, Brotan: Polonis Bozedrzewuko. Cæterùm Abrotonum fœminam vocant Itali Santolina: Germani,* Cypressen: *Bohemi Cipřessen: Polonis Cypriis: Galli, Cypres de jardin. Veronica ita Germanorum officinis vocata, Italis, Veronica:* Germanis, Ehrenpreiß Weiblein, Grundheil. *At Veronica fœmina: Italis, Veronica fœmina: Germanis,* Ehrenpreiß Weiblein.

Abrotanum διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν, ἢ ἁπαλὸν φαίνεσθαι: ἄλλως τε ἢ διὰ τὸ ἀνωτέρω εἶναι, ut Nicandri testatur interpres, quòd conspectu tenerum, molle & delicatum appareat: aut quòd gravem acremq; & difficilem halitum spiret. Aliud mas, cujus quinq; differentias: aliud fœmina, cujus octo differentias notavimus. I. Abrotanum mas angustifolium majus, C.B. Abrotanum mas, Brunf. Matth. Lac. Lobel. Dodon. gal. & fol. Lugd. Taber. Cam. Cæs. Cast. Abrotanum nigrum seu mas, Cord. in Dioſc. & historia. II. Abrotanum fœmina Dioscoridis, C.B. Abrotanum fœmina, Brunf. Matth. Lob. Cast. Lugd. Cam. Taber. Chamæcyparissus & nobilis Chamæpytis. Trag. Chamæcyparissus, Fuch. Dod. gal. Ericio Cor. Lon. Cor. in Dioſ. Geſ. hor. Centonia, eidem, Cupressus herba, Cord. in Dioſc. Santolina, Anguil. Santonicũ minus, Cord.

Cord. hist. Santolina altera, Dod. fol. Sanctolina, Cæsal. cui Abrotanum Theophrasti, & Abrotanum campestre Plinii. Crispula Alexandrina, Herba Cancri, Sylvatico. Hæc variat foliis magis minusvè deniculatis, crassioribus, tenuioribus: candidioribus, viridioribus: flore majore & minore: odore jucundiore, minùs jucundo & unctuoso, quare quinque differentias Dodonæus proposuit. III. Veronica mas erecta C. B. Veronica mas. Matth. Cast. Lug. Veronica recta mas, Lob. Veronica vulgaris recta major, Clus. hist. Pan. Veronica assurgens, Dod. fol. Hæc duplex, major, quæ latiore folio & longiore spica: minor, quæ angustiore folio & breviore spica. IV. Veronica mas supina, C. B. Teucrium, Trago. Veronica mas, Fuch. Lon. Tha. Lugd. Veronica vulgò dicta, Ges. hor. Betonica Pauli, Dod. gal. Veronica major septentrionalium, Lob. obs. Veronica vera & major, Lob. icon. Veronica mas serpens, Dod. fol. Veronica major, Cam. Veronica, Tab. Auricula muris tertia, ad Myosotidem Dioscoridis referenda, Cæsalpino. Cùm hæc officinis Germaniæ sit vulgaris, & viribus illa præferenda sit, ejus iconem adjicere lubuit. V. Elatine folio subrotundo, C. B. Veronica fœmina, Fuch. Matth. Ges. hor. (cui toto genere à Veronica differre videtur) Lonic. Cast. Lugd. Cæsal. Dod. fol. Cam. Elatine Dioscoridis, Lob. Elatine prima, Taber. Elatine altera folio rotundo, Thalyo. Verbasculum quorundam, Lugdunensi.

Ὕσσωπος.

HYSSOPUM. CAP. XXVI.

Hyssopum, herba nulli non cognita, duum generum est, montanum, & hortense. Optimum est Ciprium. Vim habet extenuandi, & calfaciendi. Decoctum cum ficis, aqua, melle & ruta, potumq; pneumonicis, diuturnæ tussi, suspiriosis, destillationibus, & orthopnoicis auxiliatur: tineas enecat. Idem facit si cum melle delingatur, crassum humorem per alvum extrahit, decoctum ex aceto mulso epotum. Ad subducendam alvum cum ficis viridibus detritis manditur: vehementiusq; addita iri, cardamomo, auritione, dejicit: colorem in corpore fovet. Lieni, & aquæ inter cutem, cum fico nitrosq;, inflammationibus quoque ex vino illinitur: cum fervente aqua impositum fugillata discutit: cum decocto ficorum, optimè anginis gargarizatur. Decoctum cum aceto dentium dolorem in collutione sedat: inflationes auricularum vaporis suffitu discutit.

I. HYSSOPUM.

II. HYS. CÆRULea folio dissecto.

III. HYS. ALBO vel rubro flore.

Non modò sunt, qui dubitent, an vulgare Hyssopum legitimum appellari possit, sed & qui certò credant, id ipsum cum Dioscoridis Hyssopo nullam habere cognationem. Horum opinionem sequuntur monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, argumento quòd scripserit Dioscorides (ut Marcellus interpretatur) Origanum Heracleoticum folio esse hyssopi, non tamen habere umbellam hyssopi modo rotæ figura in orbem circumactam, sed multifidam, & veluti divisam. Quæ quidem nota non visitur in nostrate Hyssopo, ut quod flores spicatos proferat, non autem digestos in umbellam rotæ modo circumactam. Quo fit, ut non abre illi dubitaverint, an vulgare Hyssopum legitimum sit: hi verò crediderint, eo omnino nos esse destitutos. Cæterùm mihi jam compertum esse puto, hos omnes in dubio & errore versari, perversa Marcelli interpretatione deceptos, quandoquidem se aliter habet vulgata Dioscoridis lectio (cui etiam Oribasius, & vetusti quidam Græci codices adstipulantur) quàm verterit Marcellus: ita enim Græcè legitur: Ὀρίγανον ἡρακλειωτικὸν, οἱ δὲ ὁσσωπον, σπέρμον ἔχει ἐμφερὲς ὑσσώπῳ, σπείρεται δὲ οὐ τροχοειδὲς ἀλλ' ὥσπερ διηρημένον id, est, Origanum Hera-

Hyssopi consideratio. Opinio reprobata.

Hyssopũ vulgatũ esse legitimum,

cleoticum, quod alii Cunilam vocant, folium habet hyssopo simile: umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed veluti multifidam: Hæc Dioscorides. Ex quibus palàm est, non comparasse Dioscoridem organi flores ipsius hyssopi floribus ut perperam Marcellus vertit, cùm absolutè dixerit, nulla facta cum Hyssopo comparatione, Origano umbellam esse in rotæ modum orbiculatam, sed veluti multifidam. Illud insuper hac in re non parvam ambigendi ansam præbuit, quod Dioscorides lib. 4 in Chrysocomes capite prodidit, cùm inquit: Chrysocome palmi altitudine fraticat, comam habens specie corymborum, hyssopo similem. Veruntamen si quis præstanti judicio Dioscoridis verba accuratè perpenderit, illa je-

Coma in plantis quid.

nè nihil eorum sententiæ refragari comperiet, & Hyssopum, quo passim utimur, legitimum esse contendunt. Siquidem in plantis coma probatissimorum auctorum testimonio, non solùm de floribus, & corymbis intelligitur, sed etiam de foliis, & ramusculis, dummodo hæc hilari quadam venustate plantam totam, vel summa ejus exornent. Unde rectè Plinius lib. 20. c. 25. balsamo folium proximum rutæ, perpetua coma reddidit. Item Virgilius lib. 4. Georgicorum perpulchrè cecinit.

Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi.

Ex his perspicuum fieri arbitror, Chrysocomen coma, hoc est foliis, & ramusculis hyssopo esse similem, non autem ipsis corymbis, quibus fortasse in universum scatet. Quamobrem hîc nullus, quantum equidem sentio, relinquitur amplius dubitandi locus. Sed quòd Hyssopum communis usus, verum legitimumq; sit, nobis manifestè demonstrat Symphytum petræum à me (ut spero) proximis annis repertum, quòd folia, vulgari hyssopo similia proferat. Nam cùm scribat Dioscorides, Symphytum petræum folio esse origani, Origanum verò folia habere hyssopi clarissimum præbet argumentum, nempe hyssopum, quo passim utimur, sit verum. Quinetiam cùm idem auctor tradiderit, Hyssopum duorum esse generum, montanum & hortense, & utrunq; genus in nostrate passim habeatur omnibus notis simile, non modo opinionem adget, hoc legitimum esse Hyssopum, sed omnem quoq; litem dirimit. Huc præterea alia accedit ratio, quòd cùm Dioscorides congeneres, vel similes plantas seriatim conjunctęq; describere consueverit, statimq; post hyssopum stœchadem representaverit, quæ folio, & spicato flore hyssopum nostrum admodum æmulatur, ostendit quidem hallucinari eos, qui hyssopum hoc non legitimum esse hactenus iverunt inficias. Adde etiam quòd idem (ut experientia comprobat) iis omnibus polleat viribus, quas ibi reddidit Dioscorides. Postremò cùm idem scribat Dioscorides, Hyssopum nulli non cognitum esse, mirum sanè, cur quidam, qui vulgare nostrum illegitimum faciunt, legitimum non afferant in medium, & præsertim cùm in solùm in hortis Dioscoridi habeatur, sed etiam in montibus. Dixi sententiam meam, à qua ne minimo quidem ungue recedam, quousq; qui nobis refragantur, utrunq; afferant Hyssopum, quibus umbellæ insint. Hyssopum, montanum in co-

Hyssopũ montanum.

tatu Goritiensi Salvatino monte frequentissimum nascitur, facie floribus, & coma hortensi non absimile, (nisi quod hortensi suus sylvestrius q; apparet) rudioribus foliis & asperioribus, & gustu amarioribus, nec usq; adeò acribus. Mitescit tamen si transplantetur in hortis, fitq; hortensi simile, exuta sylvestri natura. Itaq; dicimus nos, Hyssopum plantam vulgaris esse notitiæ, habericq; ubiq; ferè ad manus, non solùm hortense, sed etiam montanum. Item fruticem esse surculis plurimis ab una radice prodeuntibus, lignosis sesquipedalibus: foliis in universo caule oblongis, circumquaq; per intervalla prodeuntibus, duriusculis, odoratis, & gustatu fervidis, amariusculisq;. Flores illi sunt in caulium summitatibus spicatis, carulei coloris. Radix multifida & lignosa. Tenuium est partium, ideoq; incidit, attenuat, aperit, & abstergit. Adversatur serpentium ictibus, si cum sale, & cumino tritum ex melle vulneri illinatur: ex oleo inunctum pediculos necat, & capitis pruriginem tollit. Juvat comitiales, quoquo modo iis præbeatur, sed valentius id efficit, in catapotiis hoc modo paratis. Sumuntur hyssopi, marrubii, & Castorei, singulorum semidrachma, radicis Pæoniæ drachmæ duæ, assæ faciæ scrupulus: teruntur deinde omnia, & cum succo ejusdem hyssopi formantur catapotia septem, è quorum numero unum tantùm datur quolibet vesperi, cùm se dormitum recipit affectus.

Hyssopi vires Matth.

Hyssopi hist. Matt

Hyssopi vires

Hyssopi vires ex Galeno, & Mesues

Hyssopi paucis meminit, Gal. lib. 8. simp. medicam. sicinquit: Hyssopum desiccat, & excalfacit ordine tertio: sed & tenuium est partium. Hyssopi quoque vires, descripsit Mesues, ita ad sum scribens. Hyssopum hortense pituitam facilè dejicit, quamvis dixerint aliqui, quòd & atram bilem educit additò fossili sale, aut Indo. At ipsum pituitam purgare manifestò experimento constat, præsertim quæ in pectore, ac pulmone continetur. Facit Hyssopum ad pituitosos tum cerebri, tum nervorum affectus: quòd non modò mundet, sed quòd etiam roboret. Quin & pectus, & pulmonem detergit, præsertim senibus, quorum pectus lenta, crassaq; pituita refertum est: quo fit, ut asthmaticis, & tussientibus opituletur. Discutit hyssopi usus communes inflationes, cibi appetentiam invitat, menses & urinam ciet, & febrium humores excutit: visum acuit. Mellè commistum interaneorum tineas necat, nitri tamen addito momento. Oleum quod tum foliis, tum floribus paratur, nervos algore affectos inunctum sanat, & roborat. Potest eadem & montanum atq; etiam hæc omnia efficacius præstat: hactenus Mesues. Cæterùm nonnulli crediderunt herbam illam, quæ vulgò ab aliquibus GRATIOLA vocatur, ab aliis Gratia Dei à quibusdam etiam, ut à Forojulien sibus, Stanca cavallo, quòd ejus equi ejus pabulo mirè defatigentur, esse Hyssopum illud montanum, de quo Mesues in suis scriptis mentionem fecit. Sed ii, omnium ferè judicio, evidentius hallucinati sunt, quàm ut pluribus demonstrari sit opus. Quoniam verò in Gratiolæ herbæ sic dictæ sermonem incidimus, hic locus postulat, ut de ea aliquid dicamus. Nascitur hæc in locis humidis, præcipuè in pratis uliginosis, prevenit etiam in palustribus. Herba est, quæ dodrantalem altitudinem excedit, caule quadrangulari, foliis hyssopi latioribus, & longioribus, florem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentę quæ ad lem ambiunt. Gustu herba hæc amarissima est, quo etiam quodantenus adstringens sentitur. Excalfacit, incidit, attenuat, aperit, abstergit, vulnera glutinat, alvũ vehementer purgat, tam

IV. GRATIOLA.

Gratiolæ hist. & vires.

vinvecens quàm sicca sumpta, bilem pituitamq; trahit. *Vulneribus celeriter medetur, trita & superposita. Qui hanc plantam Mesues Eupatorium esse contendunt, omnino cæcutiunt. Herba* ὕσσωπος *& Græcis dicta, Latinis Hyssopum appellatur: Arabibus, Cyse, Jusa, seu Jabes: Italis Hyssopo: Germanis* Kirchen Hysop und Kloster Hysop: *Hispanis, Hyssopo bierva, & Hissopilho bierva: Gallis, Hissope: Bohemis Hyssopo: Polonis Izop.*

Hyssopum Græcorum, si caput Dioscoridis de Origano Heracleotico & Oniti, caput item de Chrysocome consulamus, longè diversum esse ab officinarum Hyssopo, clarum cuilibet fiet, ut in historia nostra exponemus: etenim Officinarum Hyssopus ad Symphytum petræum Dioscoridis referendus videtur: cujus aliquot notavimus differentias. I. Hyssopus vulgaris cærulea, C.B. Hyssopus, Brunf. Trag. Lacun. Lonic. Cord. in Dioscor. Taber. Cam. Hyssopum, Matth. Cast. Hyssopus hortensis, Fuch. Hyssopus communis, Dod. gal. Hyssopus vulgaris, Gesn. hor. Dod. fol. Hyssopum vulgò dictus, Cæsal. Hyssopus sativa, Cord. in hist. Hyssopus sativus vulgaris, Lugd. Hyssopus Arabum, Mesue & officinarum, Lob. Communiter ex una parte floret, aliquando utrinque florifera: aliquando spica brevi & rotunda: habetur quæ odore moschi à vulgata differt. II. Hyssopus cærulea folio dissecto, aliàs à vulgari non crepans, quare tantum ramum exprimi voluimus. III. Hyssopus albo vel rubro flore, C.B. Cam. Hyssopus albi, floribus & Arabum flore rubro. Lob. Lug. Hyssopus Arabum, Taber. Rubra flores una tantum ordine sæpius digestos habet, aliquando & utrinque. IV. Gratiola centauroides, C.B. Gratiola Matth. Dod. gal. (cui Centaurii minoris species videtur) & fol. Lob. Cast. Lugd. Gratia Dei, Lacu. Anguil. cujus semen vult Arabibus Gilbenech dici: Gratia Dei altera, Cæsal. Limnesion seu Centauroides, Cord. in hist. Papaver spumeum Dioscoridis esse, suspicatur Anguillara. Eupatorium, Mesue, ex Cordi sententia. Gesn. de hortis. Variat flore, qui purpurascens, albus rarius luteus: aliquando integris foliis, aliquando & frequentius crenatis. V. Gratiola minor, ex radice aliquando crassiore, aliquando tenuiore ac fibrosa albida, caules exurgunt erecti, aliquando plures, ut fruticosa sit, aliquando unicus subruffus, rotundus, striatus, cubitalis, quem cingunt folia Polygoni masculæ (aliis Hyssopi) æmula, alternatim dispolita, pallidè virentia, pediculis carentia: ex quorum alis singuli flores ex oblongis calyculis prodeunt quadrifolii, eleganter cærulei, quibus succedunt vascula oblonga, semina minuta subfusca continentia. Hæc omnis odoris expers est, & penè insipida, licet aliqui nitrosum, alii subdulcem in ea saporem notarint. Hæc variat foliis, est enim altera latioribus, quæ altius exsurgit, altera angustioribus & oblongis, quæ palmaris. Junio Mense florent. Nascitur locis humidis, aliquando & uliginosis, quam legimus primùm in Patavinis paludibus, ubi latioribus est foliis & ad portam S. Justinæ: dein circa Monspelium in rivulis, ubi Anagallidem aquaticam vocant: tum in Alsatia non longe Mulhusio, locis udis: quæ verò angustioribus est foliis, Monspessuli etiam provenit ad Gramuntium lucum. In Hassia sunt qui notarint, & Halimum aquaticum vocant: sic & in Franconia Camerarius, cui Hyssopoides: Joh. Bauhino, Hyssopifolia: Gesn. in libello de collect. stirpium Gratiola minor: Cordo in obser. Grase Posey dicitur.

* GRATIOLA MINOR. *

STOECHAS. CAP. XXVII.

Στοιχάς.

Stœchas, juxta Galliam in insulis ejusdem nominis è regione Massiliæ gignitur: unde cognomentum accepit. Herba tenuibus surculis, comâ thymi, longiore folio, subamara gustu, & *a* aliquantùm acris: cujus decoctum, hyssopi modo, ad pectoris vitia efficax est. Antidotis utiliter miscetur. *b* Viscera omnia, & universum animantis habitum extenuat, confirmat, & ab obstructionibus & farctu liberat.

a Meum. πρὸς ὑπόπικρος. i, quodam modo subamara.

b Cõclusa in meo exemplari, & Catacuzeni desunt.

Stœchadem officinarum vulgus Sticados appellat. *Nascitur hæc non modò in Gallia (ut Dioscorides scribit) ex adverso Massiliæ in insulis, quas Stœchadas vocant: sed & in Arabia, unde cum aliis mercimoniis, quæ ex Alexandria advehuntur, Venetias comportatur. Quapropter tam à medicis, quàm à seplasiariis, indito ab Arabia cognomento, hodie Arabica nuncupatur: etsi Massiliensis pelago stœchas plerunq; Arabicæ vicem expleat. Provenit præterea in nonnullis Italiæ locis, in quibus semen oritur melyssophylli non absimile. Radix est illi lignosa, ac multifida. De Stœchade vires scripsit Galenus, in libris simp. med. ubi sic inquit: Stœchadis gustu quidem qualitas amara est, & mediocriter subadstringens. Cæterùm temperies composita, nempe ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit, & ex attenuata altera terrena copiosa, à qua utiq; amara est. Ob utrorumq; verò convenientiam & coitum, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborare, tum viscera omnia, tum totius corporis habitum est nata. Supra numq; ostensum est, quòd quæ ex ejusmodi essentiis*

Stœchadis consideratio. Stœch. descriptio. Stœchadis vires ex Gal.

Mesu. de Stœch.

STOECHAS.

Nomina.

sentiis constant medicamina, dictos effectus reddere possint. Hujus quoq; meminit Mesues, ita de ejus viribus disserens. Stœchas dejicit tum pituitam, tum atram bilem: cerebrum, nervos, ac sensuum omnium organa mundat, ac roborat. Prodest contra frigidos morbos qualescunq; sint, ideoq; comitialibus conveniens remedium habetur, addita scilla, aut ejus aceto. Balnea, somenta, ac laconica, quæ ex ipsius tum decocto, tum vapore sunt, occlusos narium meatus aperiunt: nervorum, & compaginum crutiatus mitigant: ac interna viscera frigido humore affecta roborant. Abstinendum tamen ab ea bilioſis est, præsertim si eorum ventriculus sit bile refertus: nam eos maximè turbat, nauseam commovet, sitim accendit, & calore quodam molestissimo universum afficit corpus. Quæ planta Græcè στοιχὰς, Latinè item Stœchas nominatur: Arabicè Aſtochodos, Aſtuhorados sive Aſtuchudes: Italicè Stechade, seu Steca: Germanicè Stichas Stichades: Hiſpanicè Cantueſſo: Gallicè Stechados: Bohemicè Strechas.

Stœchas duplex est officinis, Arabica, de qua nunc posuit, quæ à loco natali Stœchas dicitur: sunt qui rectius stachyn, quasi spicam dici velint. Hæc habetur foliis integris, quæ vulgaris est, altera serratis & crispis, & tertia cujus cauliculi foliis nudi sunt. Dicitur Stœchas purpurea. C.B. Stœchas, Trag. Matth. Lac. Dod. fol. Lon. Lob. Cast. Lugd. Stichas Fuchs. Dodon. gal. Stichas Arabica, Cord. in Dioſc. & hiſt. Stœchas vel Stychas, Geſ. hor. Stœchas prima, Cluſ. hiſt. Hiſp. Stœchas Arabica, Cam. Spica Italica sylvestris, Cæsalp. Quæ ex Arabia adfertur, densioribus est ramulis, quàm sit Gallica vel Italica.

ὀρίγανον. ORIGANUM. CAP. XXVIII.

a Cat. τειχωτὶδις.

ORiganum Heracleoticum, quod & cunilam vocant, folium habet hyssopo non dissimile: a umbellam autem non in rotæ speciem orbiculatam, sed veluti multifidam: semine in summis virgis haud quaquam denso. Excalfacit: unde decoctum cum vino potum demorsis à serpente convenit: qui autem cicutam, aut meconion hauserunt, iis ex passo: si verò gypsum, aut ephemeron, ex aceto mulso propinatur: ruptis, convulsis, hydropicis cum fico esui datur. Aridum acetabuli mensura potum in aqua mulsa, atros humores per alvum extrahit: menses ciet, & tussi cum melle linctum medetur. Ad pruriginem, psoras, regiumque morbum, decocti jus in balneis prodest. Succus virentis, tonsillas, uvam, & oris ulcera sanat, & per nares ex oleo irino infusum trahit: aurium dolores cum lacte mulcet. Conficitur ex eo & cæpis, & rhoe, quo ad obsonia utuntur, vomitorium medicamentum, his omnibus in cupreo vase per dies bis vicenos insolatis, dum caniculæ sydus flagrat. Herbæ autem substratu serpentes fugantur. Quæ Onotis appellatur candidiore est folio, & hyssopo similior. Semen veluti conjunctos corymbos habet. Cunilam vocant, ex quibus est Nicander Colophonius. Foliis est origani: ramulis tenuibus, alitem altis: in quibus c [umbellæ anethi insunt] flores candidi, radix tenuis, supervacua. Peculiariter percussis à serpente folia, & flores ex vino poti auxiliantur.

b Cat. θαμνοειδὴ i. fruticantibus.

c Deest in in meo & Cat.

τραγοριγανον. TRAGORIGANUM. CAP. XXIX.

a Meum θαμνίσκος i. exiguus frutex, sed Ca. habet θάμνος simpliciter.

TRagoriganum a tenuis frutex est, sylvestri serpillo aut origano similis, folio, & ramulis. Quibusdam in locis lætius, virentiusq; invenitur, & latioribus foliis, satis glutinosum. Alterum exilibus furcullis ac tenuibus foliis, quod aliqui prasium vocavere. Optimum est Cilicum, & Cretense, & Smyrnæum, & in Chio, Cooq; proveniens. Omnia excalfaciunt, urinam cient, alvo accommodantur. Decocto potu bilem dejiciunt, lienosis ex aceto bibere prodest: contra pota ixiæ venena in vino bibuntur: menses trahunt: peripneumonicis, tussientibus ex melle, in eclegmate dantur. Grata, ac mitis eorum potio est: quare cibum fastidientibus, & stomacho acida ructanti, imbecilloq; præbetur: item si à maritima jactatione nausea, & æstus præcordiorum excitetur. Tumores verò cum polenta illita discutiunt. *

* ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ ἅπερ καὶ ἡ ὀρίγανος, καὶ ταύτης γὰρ αἱ ῥίζαι πινόμεναι, καὶ εἰς ἐγκάθισμα πατεψόμεναι ποιοῦσι πρὸς χρονίους διαπνοὰς, καὶ πρὸς θηριόδηκτους, καὶ πρὸς δηλητήρια, καὶ πρὸς ὄφεων χρονίαν, καὶ κνησμὸν καὶ ψώραν. i faciunt hæc eadem quæ & Origanus. Nam & radices ipsius decoctæ pro potu, aut insessionibus faciunt ad diuturnum soporem, & ad morsus viperarum & venena, & ad tussim antiquam, & pruritum & scabiem.

Origani historia varia.

VAria ac confusa est apud antiquos rei herbariæ authores Origani historia. Quandoquidem Theophrastus li. 6. c. 2. de plantarum historia duo tantùm constituit Origani genera, nigrum sterile, & candidum fructuosum. Plinius verò li. 20. c. 17. post Onitidis origani, & Tragorigani mentionem, Heraclium origanum subjunxit, quod tria habere genera prodidit. Unum nigrius, latioribus foliis, glutinosum. Alterum exilioribus, mollibusq; sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion vocavere. Tertium inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. In quibus verbis Plinius deprehenditur, non sine errore Tragorio

Tragorigānum cum Origani generibus confudisse, quod Heraclii nomine, quod constat Origani genus esse, duas illas Tragorigani species, quæ à Dioscoride redduntur, hujus ferè imitatione expresserit: licet tertium quoq; addiderit ex alio fortè autore, nisi dixerimus, quòd & hanc pro aliquo Origani genere sumpserit, & simul confuderit. Sed dimissis alio-

Plinii lapsus, Tragoriganum cũ Origano confundentis.

I. ORIGANUM HERAcleoticum.

II. ORIGANUM onitis.

III. ORIGANUM ONItis folio subrotundo.

*IV. ORIGANUM VULgare.

V. TRAGORIGANUM.

Brasavoli opinio rejecta.

Origanum ex Creta.

rum placitis, & Dioscoridem, quem nobis ducem, & auctorem proposuimus, duntaxat secuti, dicimus tam Heracleoticum, quàm Onitim appellatum Origanum, aut in Italia non arari, aut inibi hactenus, quod sciam, à nemine fuisse repertum. Etsi Brasauolus Ferrariensis medicus nostræ ætatis clarissimus asserere videatur, Heracleoticum illud herbæ genus esse, quod in Italia passim nascitur, quodq; perperam Origanum vulgare omnibus vocitatur. Verùm huic (pace ejus dixerim) nunquam assentiri potui: quin potius eam plantam sylvestris Origani genus esse semper existimavi, quòd sua sponte in campestribus, asperis, clivosisq; locis & montibus proveniat, quod salia mitit amaraci majora, subhirsutaq; caules complures pilosos, flores in summitate purpureos in umbellæ multifidæ modum, tandice summa tellure vagante, purpurascenti admodum umbela. Nam quamvis à Dioscoride una tantùm sylvestris origani species describatur, floribus candidis, nil tamen obstat, quin in aliis quoq; à Græcia regionibus una, vel altera ejus species floribus differens gigni possit. Atqui si qui tam pertinaces sint, ut nolim illud sylvestre appellare, poterunt, si velint, item pseudoriganum nuncupare. Siccum origanum, quod Venetiis è Creta, ubi provenit, ut & in Cypro & aliis Aegæi maris insulis (quemadmodum & Onitis) advehunt, flore est albo, acerrimo gustu fragrantiq; odore. Quo fit, ut hoc esse putem sylvestre Dioscoridis origanum, (quanquam apud plerosq; Heracleotici, vel alterius nomen sibi falsò vendicet) non solùm quòd floribus sit candicantibus, sed etiam quòd gustatu linguam admodum velicet. Siquidem hinc facilè conjici possit, sylvestre origanum cæteris (ut Galenus testatur) esse valentius. Heracleoticum origanum, itemq; Onitim misit ad me primùm clarissimus medicus Lucas Ghinus (quæ mihi sunt ejus non solùm præsentaneæ doctrinæ sed etiam ingenui, ac liberalis animi certa ac firma indicia) utrumq; è Creta (ut ad me scripsit) allatum. Quæ duo Origani genera quòd satis Dioscoridis historiæ respondeant, hîc pictura exprimenda duximus. Tragoriganum verò (ita hanc plantam mihi appellandam proposui) cujus etiam plantam pictam exhibemus, frequens nascitur in Forojulienſi agro, foliis serpilli æmulis, sed gustu pulegii. Unde non abs re statim post ipsum pulegii meminit Dioscorides. De omni tam Origani, quam Tragorigani genere asserens Galenus lib. I. simplicium medicamentorum, sic inquit: Origanus Heracleotica quidem efficacior est omnitide: sed agrestis, quam quidam Panaces Heraclium, alii Conylam cognominant, valentior utraq; est. Omnes verò incidendi, extenuandi, excalfaciendiq; facultatem possident: hæcq; tertio excessu obtinet. Porrò ea, quam Tragoriganum appellitant, assumsit etiam adstrictionem aliquippiam: hæc Galenus. Ex cujus doctrina patet, rectè cum iis agi, qui sylvestre ex Creta petitum suis medicamentis assumpserunt. Origanum vulgare, excalfacit quidem, quod gustu subacris sentiatur, & siccat quoq; similiter, sed haud frequenter. Latinis pariter perit, digerit, incidit & resoluit, sed longè mitius quàm præscripta Origani genera. Planta græcis ὀρίγανον, Latinis pariter Origanum vocatur: Mauritanis, Fandenigi, Fudenegi, seu Faudenegi: Italis, Origano: Germanis, Wolgemuth, rooth Dosten/ und Costenz: Hispanis Oreganos: Gallis Origan, aut Mariolaine bastarde: Bohemis Dobramisi: Polonis Czyruvonal ebeothkà. Origanum vulgare vel potius Pseudoriganum: Italis Origano nostrano. Germanis Wolgemuth.

Tragoriganum.

Origani vires ex Gal.

Nomina.

Origanum dicitur διὰ τὸ χαίρειν ὄρεσιν, ut Eustachius habet, aliis παρὰ τὸ ὀρᾶν ἡ γανῦσι, quia visus claritati conducit. I. Origanum Heracleoticum, C. B. Matth. Dod. gal. & fol. Lac. Ges. hor. Lob. Cast. Lugd. Tab. Cam. Origanum peregrinum primum, vel Origanum sextum, Trag. Origanum alterum, Cæsalp. cui & Cunila Gallicana Plinii. II. Origanum Onitis, Matth. Lac. Lonic. Ges. hor. Cast. Lugd. III. Origanum Onitis folio subrotundo, C. B. Hoc caule purpurascente, & foliis subrotundis hirsutis cum Origano vulgari convenit, at spicis suis oblongis & elegantissimis Oniti simile, quæ purpureæ sunt, semen pusillum, ruffum, ut reliqua Origani genera, continentes. Hoc Monspelio ubi provenit, à Doctore Joh. Henrico Cherlero accepimus, cujus figuram primus Camerarius in suo Matthiolo, Origani Monspelien-sis nomine exhibuit. IV. Origanum sylvestre, C. B. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Ges. hor. Cast. Tabern. Cam. qui ad Heracleoticum Dioscoridis refert: Origanus sylvestris, Cord. in Dioscor. Origanum, Brunf. Origanum vulgare, Trag. Matt. Lon. Ges. hor. Thal. Origanum vulgare sylvestre, Lugd. Agriorigani genus sive Onitis major, Lob. Origanum Italicum, Cæsal. cui & Tragoriganum Dioscoridis, Cunila est bubula Plinio. V. Tragoriganum Matth. Lac. Cast. Lugd. Tragoriganum primum, Tabernæmontano.

γλήχων. PULEGIUM. CAP. XXX.

PUlegium herba vulgaris notitiæ. Extenuat, calfacit, decoquit: potum menstrua, secundas, ac partus ejicit. Pulmonis vitia ex melle, & aloe potum, extrahit, & convulsis auxiliatur: nauseas, stomachique erosiones ex posca permulcet: atram bilem per alvum exigit. Bibitur in vino utilissimè contra serpentium morsus: defectos animo recreat, cum aceto naribus objectum: gingivas arefacti cinere, corroborat. Illitum cum pollenta inflammationes omnes sedat: podagris per se subvenit, impositum usque dum rubescat locus: cum cerato varos extinguit: lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum ejus ablutas prurigines mitigat: conversas vulvas corrigit: contra inflationes, duritiasque vulvæ in de-

sessiones convenienter adjicitur. Vocant alioqui blechona, quoniam dum floret gustatum à pecoribus, balatum concitat. a

αχλοᾷ-δες τριβό-

οἶνῳ πόᾳ, καὶ μιτ' ὄξους καταπλασσόμενον, θερμαίνει καὶ ἐρυθραίνει καὶ τὰ ἕλκη ῥυπαρὰ ἀναπληροῖ, ᾗ μᾶλλον πέπτει. ἡ αὐτὴ τὰ ὑπώπια ἐξαλείφει, ὅτι αἷμα ἀναπαλαίται. Ὀσφραίνεται αὐτὴ τὰς ἐκλύσεις καὶ λιποθυμίας, τῷ ἐφήλλῳ ἄλσει, ποσθυμένη καὶ ἐνσείομένη. θραύνει ὀδόντων ἄλγημα, μᾶλλον οἴνῳ, καὶ μέλιτι, καὶ ἄλων τεφρυγμένη, ἢ μᾶλλον οἴνῳ καὶ μέλιτι μόνῳ, ἢ μᾶλλον οἴνῳ καὶ ἄλων ἴσων ἐν πεφαμένῳ ἀγγείῳ θερμαινομένη, ἢ μᾶλλον τὸ βαλανεῖον πρὸς τὸν λαγῶον βαλάσσιον, καὶ ἄλλα ὀλκὴ ὑγιᾶ. Τὼρᾶν ἀποσμήχει πινομένη ἢ προτριβομένη. Κονιᾶται τῆς ξηρᾶς ἐπιπάσσεται, μᾶλλον τὸ βαλανεῖον πρὸς ψυχρὰ τῶν ἀθερῶν ἄλγεα, χρήσιμον δὲ καὶ ἄλλα ὀλκὴ ὑγιᾶ. Τὼρᾶν ἀποσμήχει πινομένη ἢ προτριβομένη. Κονιᾶται τῆς ξηρᾶς ἐπιπάσσεται

excreatu facilia faciat, menses q; moveat. Hæc Gal. quibus addimus nos, pulegii decoctum urinas ciere, fœtum & secundas trahere, ictericos, hydropicos q; juvare, omnibus capitis & nervorum affectibus, à frigiditate prognatis succurrere, vulsum e-

Nomina. *cuere.* Γλήχων *herba sic Græcis, Pulegium Latinis dicitur: Mauritanis Alnam, Alnegem seu Aluegen: Italis Pulegio: Germanis* Poley und Herꝛ Poley: *Hispanis Poleo: Gallis Pulege & Pouliot: Bohemis Poleg. Polonis Poleji:*

Pulegium duplex est, latifolium & angustifolium. I. Pulegium latifolium, C.B. Pulegium, Brunf. Trag. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſc. & hist. Lon. Cast. Cæs. Cam. Pulegium fœmina, Fuch. in icon. Pulegium aquaticum, Ges. hor. Pulegium regium, Lug. Pulegium regium vulgatum, Lob. II. Pulegium angustifolium, C.B. Pulegium cervinum Ges. hor. Cam. Lugd. Pulegium alterum foliis oblongis, Dod. fol. Pulegium angustifolium sive Cervinum Monspelienſium odoratius, Adverſ. & Lob. Pulegium Massilioticum, Tabernæmontano.

Δίκταμνος. DICTAMNUM. CAP. XXXI.

a Cat. addit. δηκτικὴ id est mordax.

DIctamnum, aliquibus sylvestre pulegium vocatur. Cretensis herba est acris, *a* levis, pulegio similis, sed majoribus foliis, quæ tomento quodam, spissaq; lanugine pubescunt. Florem nullum, aut semen profert. Præstat omnia, quæ sativum pulegium, sed efficacius multò: nam non potum modò, sed appositum quoq; aut suffitum, defunctos partus ejicit. Produnt in Creta capras sagittis percussas, hujus herbæ pastu eas excutere. Purgandi vim habet succus illitus, aut cum polenta tritus. Herba impactos pedibus reliquove corpori aculeos, illitu refigit: ad lienis dolorem efficax habetur: siquidem ipsum imminuit. Metunt æstate & autumno. Radix ejus gustu calfacit: partus accelerat. Succus cum vino potus, contra serpentium morsus præsidio est. Tanta herbæ facultas est, ut olfacta abigat bestias, quæ venenato ictu sæviant, appensaq; contactu exanimet. Vulneribus ferro illatis, & venenatis morsibus infusus succus, præsentaneo est remedio, si etiam ab instillatione statim in potu assumatur.

Ψευδοδίκταμνος PSEUDODICTAMNUM. CAP. XXXII.

QUod Pseudodictamnum vocant, multis in terris nascitur, antè dicto simile: sed minus, quàm illud acre. Eosdem effectus præbet, sed inefficacius multò.

Δίκταμνος ἕτερος. DICTAMNUM ALTERUM. CAP. XXXIII.

a Ca. ὀρεινὴ ἀγρία. i. sylvestri Hormino.

DEfertur à Creta alterum dictamni genus, foliis sisymbrii, ramis majoribus: in quibus flores sylvestris *a* origani, nigri, molles. Odor foliorum inter sisymbrium & salviam, jucundissimus. Efficax ad eadem, sed minus nares ferit. Miscetur emplastris & medicaminibus, quæ adversus serpentium injurias confinguntur, theriaca vocant.

I. DICTAMNUM CRETENSE.

II. PSEUDODICTAMNUM

Dictamnum legitimum ac probatissimum in Creta insula tantùm gignitur: neq; tamen inibi passim, sed in angusto loco duntaxat provenit, ut author est Theophrastus, qui lib. 9. cap. 26. de plantarum historia Dictamnum posteritatis memoriæ prodidit, his verbis: Dictamnum Cretæ insulæ proprium est, vi mirabile, & ad plura perutile, sed ad partum mulierum potissimùm pollet. Folio pulegio simili constat, nec sapore absimile est: ramulis tenuioribus conditur. Usus foliorum, non ramorum, nec fructus est: valent enim ad multa, & præcipuè ad difficiles partus mulierum, ut dictum est: aut enim facile posse parere faciunt, aut certè dolores penitus sedant. Dantur bibendæ ex aqua. Rara hæc herba: locus enim, qui fert, exiguus admodum est, eum capræ depascunt capessendæ causa voluptatis. Quod etiam de telis fertur, verum esse affirmant: capras enim sagitta transfixas Dictamno devorato telum ejicere. Dictamnum tale est, viresq; ejusmodi possidet. Falsum Dictamnum folio quidem simili constat, sed ramulis minus, & viribus longè inferius: quanquam enim eisdem in rebus prosit, tamen multò deterius, atq; debilius. Vis Dictamni in ore percipi continuò potest: excalfacit enim paulò vehementer. Manipulos in ferula, aut canna intercludere solent, ne expiret: est enim imbecillius, cum expiraverit. Non desunt, qui naturam Dictamni, & falsi Dictamni eandem esse existiment, sed quòd locis lætioribus exeat, degenerare, falsumq; cognominari, sicuti etiam aliis pluribus evenit, ut viribus deterioribus ex loco reddantur. Dictamnum enim asperum solum vehementer amare inquiunt. Est etiam aliud Dictamnum veluti æquivocè appellatum: nec enim speciem, nec vim habet eandem: quippe quòd folio simili Sisymbrio constet, & ramis condatur majoribus. Usus item & vis non eisdem continuant. Hoc igitur (ut dictum est) mirum, simulq; proprium Cretæ insulæ dicitur: hæc Theophrastus: Cæterùm ætati quoq; nostra Dictamni rationem aliquam reddamus, ut in omnibus ferè plantis facere consuevimus, non diu quidem est, quòd ex Creta insula Venetias legitimum Dictamnum adferri cœptum est. Siquidem Manardus Ferrariensis, vir non solùm ingenio & doctrina celebris, sed etiam simplicium medicamentorum acerrimus indagator, lib. 6. epist. 3. inquit: Dictamno, ni eam rursus Venus ab Ida sylva deportet, omnino deficimus. Sed certè (ut ingenuè fatear) nescio, qua auctoritate vel ratione scripserit Dioscorides, Cretense Dictamnum nec florem, nec semen proferre, cùm id, quod è Creta ad nos advehitur, una cum floribus deferatur, nullis præterea deficientibus notis, quæ in legitimo requiruntur: nisi dicamus hunc locum depravatum esse, ut fermè suspicor. Quòd autem fructum ferat Cretense Dictamnum, & ex consequenti etiam florem, videtur supra declarasse Theophrastus, cùm dixit: Usus est foliorum, non ramorum, nec fructus. Atqui id ipsum non obscurè à Democrate explicatum est, ut in Gal. legitur lib. 5. de comp. med. per genera, cap. 10. in emplastro ex Dictamno, quod accepturn refert Democrati. Hic nimirum Dictamno Cretico florem assignavit in illis Græcis versibus, quos solutis verbis sic vertimus. His quoq; omnibus addito Dictamni herbæ lævis siccæ florem habentis drachmas viginti. Hoc idem etiam credimus Virgilium carminibus expressisse lib. 12. suæ Aeneidos, ubi ita cecinit:

Dictãni consid. & histor. ex Theophrast.

Falsum Dictamnum.

Dictamnum alterum

Dictamnum fert flores.

Hic Venus indigno nati concussa dolore,
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæsere sagittæ.

Plinio Dictamnum non modò flore, & fructu caret, sed etiam caule, quod tamen experientia, & antè dictorum testimonio planè falsum esse deprehenditur. Nascitur in Creta exoluto solo. Pseudodictamnum porrò hodie paucis (ut arbitror) notum. Pisis hoc tempore ad me misit clarissimus Medicus Lucas Ghinus, caule dodrantali, lanuginoso albicanteq;: cui folia è caulibus erumpunt ex intervallis bina subrotunda, Dictamni tomento pubescentia: è quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubii vel melyssophylli modo verticillati, sapore pulegii, minus tamen acri. Vulgare autem Dictamnum ALBVM vulgò cognominatum, nullam cum Cretensi cognationem habet. Siquidem planta est insignis, & gratissimo sanè aspectu, spectataq; pulchritudinis, foliis fraxino adeò similibus ut à quibusdam χαμαιμελίαι id est infima fraxinus, sit appellata. Caulem gerit bicubitalem rotundum, in cujus cacumine flores sunt Citrei mali non absimiles, odore quadam cum graveolentia acuto, non tamen injucundo, ex purpura albicantes, ut in malva. Radice nititur divaricata, & quandoq; singulari, albicante, crassa pulpæ substantia, & tenui intus matrice, amara, & dum recens est hircum olente, minimi digiti crassitudine. Flores in quinquetras siliquas abeunt scabro exterius cortice, in quibus semen. Nascitur in collibus clivosis, & saxosis, excalfacit & siccat. Radix cujus est usus, attenuat, aperit provocat & abstergit. Additur utiliter in antidotis, quæ adversus venena, & venenosorum animalium ictus parantur. Necat interaneorum vermes drachmæ pondere hausta. Datur contra frigidos uteri morbos. Nam & menses, & secundas, & emortuum fœtum educit, tum supposita, aut cum pulegio suffita, tum ex vino meraco pota duarum drachmarum pondere. Valet quoq; ad alvi torsiones, & ad ejiciendos renum calculos, eodem pondere. Additur utiliter in potionibus internorum vulnerum. Quidam ea usi sunt etiam ad Gallicum morbum, drachmam quotidie præbentes ex Guajaci ligni decocto non sine magno ægrotantium commodo: datur quoq; comitialibus & in aliis frigidis cerebri affectibus. Præstat contra pestilentiæ contagia, quocunq; modo sumatur: in summa ad multa utilis est radix. Siliquæ & flores tactu pruritum faciunt: & in calidioribus regionibus cutem exulcerant. Dictamni ac falsi Dictamni vires tradidit Galenus lib. 6. simp. med. sic inquiens: Dictamnum tenuiore essentia constat, quàm pulegium: cætera illi simile. At quod vocant Pseudodictamnum ad omnia imbecillius Dictamno est. Quæ herba Græcè Ἀληθαμνος, Latinè quoq; Dictamnum appellatur: Arabicè Mescatremsir, Anegem Araba sive Bari: Italicè Dittamo di Candia: Germanicè Wilder Poley: Hispanicè Ditamo & Ditamo real: Bohemicè Diptam anebo Treuudauua. Quod verò Græci Ψευδοδικτάμνον,

Plinius notatur.

Pseudodictamnum.

Vulgare dictamnum, & ejus historia Matthiolo.

Vires.

Dictamni vires ex Gal.

Nomina.

III. DICTAMNUM ALBUM.

πλαμον, Latini item Pseudodictamnum, & falsum Dictamnum dicunt: Itali Falso Dittamo. Cæterùm vulgare dictamnum appellant Itali, Dittamo bianco: Germani Gemeiner Diptam: Galli Diptam bastard: Bohemi Treuudauwa falessna: Polони Dyptam trzomdanla. Qui album Dictamnum, Dioscoridis Tragium esse contendunt, delirio proculdubio afficiuntur.

† Hic locus illi prorsus est similis, qui in vulgatis Dioscoridis exemplaribus legitur libro primo in capite Nardi montani, idcirco in hoc similiter, atq; in illo adnotavimus, mendum subesse arbitramur. Ergo communis quoq; erit utriusq; loci ratio, qua uterq; sua, ut spero, integritati restituatur. Et quoniam supervacuum esset ea referre, quæ alibi à nobis dicta sunt, nunc dicam tantùm quomodo hic legendum censeam. Vulgata & ea quidem depravata lectio, quam secuti sunt interpretes, habet ὅτε οἱ ἄνθοι, ὅτε παρὸν φέρει. At illa, quam nos veram putamus, erit ὅτε οἱ ἄνθοι, ὅτε παρὸν φέρει. quæ verba ita Latinè reddemus: Neq; verò flos, neq; semen confert. Ex hac castigatione illud facilè fiet, quòd Dioscorides auctor gravissimus non solùm erroris suspicione non condemnabitur, sed etiam maximè commendabitur, quòd ea scripserit quæ cum aliis veteribus conveniunt.

Dictamnum, ἀπὸ τῆς τίλλειν eò quòd ut Dioscorides, ὀξυσπόνυστον. I. Dictamnus Creticus seu Cretensis, C.B. Trag. Dod. gal. Lon. Cam. Cæsal. Dictamnum Cretense, Matth. Dictamnus, Brunf. Lac. Dictamnum Lob. Dictamnum verum, Dod. fol. Lug. Dictamnus vera, Cord. in Dioscor. Ges. hor. II. Pseudodictamnus verticillatus, C.B. Pseudodictamnum, Matth. Dod. gal. & fol. Lacu. Cast. Lug. Cam. cui καλπυρεῖδιος hodie in Græcia. Pseudodictamnum floribus verticillatis, Lob. Pro Pseudodictamno ex Creta allata, Cæsal. Hic duplex, inodorus & odoratus. III. Dictamnum album, Matt. Cæsal. Cast. Cam. Dictamnus putatus, Brunf. Dictamnus nostra, Cord. in Dioscor. Dictamnus vulgaris, Trag. Ges. hor. Pœonia mascula, eidem. Dictamnus officinarum, Lon. Tragium, Dodo. gal. Ges. hor. Chamæmelia, id est Pumila fraxinus, eidem. Fraxinella, Cord. hist. Lob. Clus. hist. Pan. Lug. Taber. Hujus duo genera aliud humilius, breviore spica, floribus & foliis dilutioribus: aliud elatius, oblongiore spica & saturatiore, foliis nigrioribus.

Ἐλελίσφακον. SALVIA. CAP. XXXIIII.

SAlvia sive Elelisphacon, frutex est ramosus, longus, virgas habens quadrangulas, & canas, folia malicotonei effigie, *a* sed longiora, asperiora, crassiora, & quæ sensim attritarum quasi vestium scabritiem referant, hirsuta, subalbida, *b* perquam jucundo odore sed gravi: semen summis in caulibus sylvestri hordeo simile gerit. In asperis nascitur. Menses cit, & urinas decoctum foliorum, ramorumq; porum, & partus extrahit, & pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat, *c* vulnerum sanguinem cohibet, tetra ulcera purgat. Testium pruritus sedant rami foliaq;, si eorum decocto cum vino foveantur.

a Meum ἔπιμηκέστερα δὲ καὶ σκληρότερα καὶ τραχέα λεληθότως ὥστερ τὰ ἀνάτελπτα τῶν ἱμάτων. id est, longiora autem & aspera, tactum fallentia, ut vestiũ (ut ita dicam) attritiones.

b Catac. ἀνώδη ὄμοιόν τι τῇ ὀσμῇ.

c Catac. τραυματικὴ καὶ ἴσχαιμος. i. vulneribus cõducit, & sanguinẽ sistit.

I. SALVIA MAJOR.

II. SALVIA MINOR SIve Sphacelus.

Salvia hortensis & sylv.

ADeò est vulgaris notitiæ Salvia hortensis, ut nulli prorsus reperiantur horti, in quibus hodie frequens passim non spectetur. Est etiam præter hanc Salvia Sylvestris, quæ in campestribus, asperis, incultis, & montibus provenit, foliis domesticæ similibus, candidioribus tamen, & hirsutioribus. Quo fit, ut longè aberrent, qui pro sylvestri Salvia, agrestem Horminum usurpant, quam Seplasiarii Centrũ galli, & Gallitricum etiam appellant. Verùm animadvertendũ est, quòd illa, quæ am-

* III. SALVIA BACCIFERA. *

sylvestrem appello, ea sanè non est, quæ in Hispaniæ campestribus, & asperis locis, ac in Massilienſi agro unà cum nostrate nardo, & lavendula frequentissima nascitur. Quandoquidem hæc non sylvestris Salvia est, sed ea ipsa, quam domesticam vocant: nam quæ in hortis habetur alia non est, quàm campestris in hortos translata. Ideoq; non scribit Dioscorides, Salviam in hortis nasci sed in asperis tantùm locis. Cæterùm Theophrasto duæ Salviæ produntur genera lib. 6. cap. 2. de plantarum historia ubi sic inquit: Sphacelus & Salvia inter sese distant quasi alterum urbanum, alterum genus sylvestre dixeris. Sphacelo folium lævius, contractius, minusq; squalens: Salviæ scabrius: hæc ille. Porro genera hæc Salviæ, quæ à Theophrasto redduntur, in Italia quoq; in hortis quàm plurimis inveniuntur: in eaq; sum sententia, vt existimem sphacelum marem esse, Salviam verò fœminam, Sphacelo id peculiare quoq; natura dedit, vt auriculatis, postrema parte, constaret foliis, id quod nusquam in Salvia mihi videre licuit. In Creta, ac etiam in quibusdam Apuliæ & Calabriæ locis, Salvia in cacumine gignit tubercula quædam gallarum instar, subalbida: quorum alias mihi copiam fecit Joannes Baptista Rhamnusius Illust. Senatus Veneti Secretarius, vir moribus ac doctrinâ præclarus: is enim (quæ sua est humanitas) cùm ea ex Creta sibi allata essent, mihi videnda tradidit. Salviam Græci Eleluphacon vocant. Unde factum esse puto, ut Plinius lib. 22. cap. 25. vocabulorum cognatione deceptus, quòd Græcis lens phacos appelletur, crediderit magno errore Eleluphacon lentis speciem esse. Præstat Salvia mirum in modũ ad omnes capitis affectus frigidos ac pituitosos, omnibus & articulorum doloribus, tam in potionibus, quàm in fomentis. Quamobrem comitiales, veternosos, stupidos, resolutosq; juvat: quinetiam valet ad pituitosas defluxiones & ad pectoris vitia. Suffita arida Salviæ folia uteri profluvia sistunt. Commodè ab

Salviæ hist. ex Theophr.

Salvia ex Creta.

Plinii lapsus.

Salviæ vires Matth.

uterogerentibus devoratur Salvia, quæ abortire ex levi causa solent, conceptũ enim continet & vivificat. Valent ad omnia commodum admodum medicamentum. Salvia, Galeno lib. 6. simplicium medicamentorum teste, temperamento est evidenter excalfaciente, ac leviter adstringente. De ejus viribus copiosius disseruit Aëtius, sic scribens: Salvia manifestè calefacit, & leviter adstringit. Tradunt quidam suffitam salviam menses immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluvium compescere. Agrippa sacram herbam vocavit, quam prægnantes mulieres, si fluidæ laxæq; fuerint, utilissimè comedere prohibit: continet enim conceptum, vitalemq; reddit. Ac si succi hujus heminam cum modico sale, quarto à secubitu die mulier potaverit, deinde viro misceatur, procul dubio concipiet. Ajunt in Copto Aegypti post sævas pestilentias, ab his qui superfuerunt, ad eum succum bibendum mulieres coactas fuisse, plurimosq; inde productos fœtus. Dato inquit Orpheus, sanguinem exuentibus succi Salviæ cyathos duos jejunis cum melle bibendos, & sanguis illico cohibebitur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Sumito spicæ nardi, gingiberis, sing. drachmas duas: seminis Salviæ assati, triti & cribrati drachmas octo: piperis longi drach. duodecim, & cum succo Salviæ pilulas conficito, & mane jejunis drachmam unam exhibeto, tolerabilis modo in vespere, ac postea aquæ puræ quippiam propinato. Salvia Latinis dicta, Græcis Ἐλελισφακος & nominatur: Mauritanis Aeliſacos: Italis Salvia: Germanis Salbey: Hispanis Salvia & Salva: Gallis Saulges: Bohemis Sſalvvieg: Polonis Szalvuea. Salvia minor, Græcis Σφακελος: Italis Salvia minore.

Galenus. Ex Aetio.

Sacra herba.

Pilul. pro tabidis.

Nomina.

Salviæ unius meminit Dioscorides, ac recentioribus plures sunt differentiæ, de quibus suo loco. I. Salvia major, C. B. Matt. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Lob. Tab. Lug. Salvia latifolia, Brunf. Trag. Gesn. hor. Lon. Cam. Salvia domestica, Cast. Cæs. cui & Lentis sylvestris alterum genus foliis cotonei mali sed minoribus, Plinii. Hæc foliis vel albis, vel ipsorum pediculis ac nervis rubentibus: florib. est cœruleis, rarius candidis. Salvia minor, C. B. Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacu. Lob. Tab. Salvia minoribus foljis, Cord. in Dioſc. Salvia Brunf. Salvia angustifolia, Trag. Salvia nobilis cognominata sive aurita, Gesn. hor. Salvia tenuifolia auriculata, Cam. Salvia acuta: Lon. Sphacelus verus Theophrasti, Lug. Salviæ alterum genus, Cæs. cui Lentis sylvestris species folio minore Plinii. Salvia sylvestris, quæ Sphacelus, Castori, foliis est aliquando pinnatis, aliquando non, floribus aliquando albis, rarius luteis. III. Salvia baccifera, C. B. Hujus etiam Matthiolus meminit. Hæc multò cæteris lanuginosior & candidior, foliis crassioribus modo integris, modò pinnatis, cujus ramis globuli adnascuntur Gallarum magnitudine & forma, quibus Cretenses cum pane vesci solent. Salvia baccifera sive baccata Cretensis, Adv. Salvia Baccifera Cretensis, Lob. Lug. Cam. ad Matth. Salvia in Creta, Dod. fol. & Tabernæmontano.

Ἡ Λίνοσμος.

MENTHA. CAP. XXXV.

Mentha cognita herba est. Calfaciendi, adstringendi, atq; exiccandi vim habet. Sistit sanguinem, poto ex aceto succo: tineas in ventre teretes enecat: venerem stimulat. Singultus, vomitiones, cholerasq; sedant terni ramuli cum acidi granati succo poti. Suppurationes discutit, si cum polenta illinatur. Impositа fronti capitis dolores mulcet: mammas si tendantur, aut lacte turgeant, compescit: cum sale canum morsibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulsa subvenit: vulvæ ante coitum admota conceptioni resistit: linguæ scabritiem confricta lævigat. Lac coire, densariq; in caseum

non

a Meum χλωάερα i. ramuli.

non patitur, si a folia potionibus lactis immergantur. In summa stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Sylvestris mentha, Latini menthastrum vocant, hirsutiore est folio, & prorsus majore, quàm sisymbrii, graviore odore, quare minus ad sanorum usus expetitur.

I. MENTHA. I.

II. MENTHA ALTERA.

Menthæ consideratio.

III. MENTHA CRISPA verticillata.

Menthæ vires Matth.

Menthæ vires ex Gal.

MEntha cùm hortensis, tum etiam sylvestris, quam illustrissimi nostri Latinum nomen retinentes vulgò Mentham appellant, adeò omnibus vulgaris, notaq; est, ut sine ejus delineationem silentio prætermitti posse putaverim. Et quamvis plures, quàm hîc scribat Dioscorides, in horto sint menthæ species (una enim brevioribus & crispioribus constat foliis, alia rubenti caule & flore, alia verò albicante) hujusmodi tamen specierum differentiæ non sunt, meo judicio plurimi faciendæ. Mentha sativa duum generum est, alterum majus alterum minus. Major planta est odorata, foliis salviæ minoribus, per ambitum denticulatis, caulibus numerosis, floribus in summitate spicatis, subpurpureis pilosisq;. Altera foliis quoq; rubentibus, eximio odore. Vivax Mentha adeò diu exit brevioribus angustioribusq; caulibus rubentibus, floribus nam in hortis semel tantùm sata, tam restibili fertilitate abundat, ut vix in posterum extirpari possit, quin renascatur. Aqua stillatitia & tota Menthæ planta puerperarum mammis cum linteolis admota, illita recens, lactis concretionem inhibet, animum olfactu excitat: cum amylo & aqua pota, cœliacis juvat: ulcera manantia infantium capitibus mirè sanat. Singultus & vomitiones sistit, è mali punici vino pota. Illinitur temporibus, in frigido capitis dolore. Impetigines illita prohibet. Aqua stillatitia è tota Menthæ planta vitreo alembico in ferventis aquæ balneo parata, si unciarum quatuor pondere ebibatur, sistit sanguinem (quod mirum fortasse multis videbitur) è naribus profluentem. Venereis voluptatibus Mentha commendata est: etsi Plinius non sine errore lib. 20. cap. 14. planè contrarium scriptis tradiderit. Hujus Menthæ facultatis causam scitè reddidit Galenus lib. 6. simp. med. ubi de eadem ita disserit verbis: Hedioſmos, alii verò Minthen odoratam nuncupant. Est enim & alia quadam Mintha non odorata, quam Calaminthen vocant. Utraq; gustu acri, & facultate calida est, ex tertio ordine excalfacientium. Insti-

Infirmior tamen est mentha odorata, quàm calamintha, & minus excalfacit. Ut enim in universum dicam, hæc ceu sylvestris quædam est, illa ceu domestica. Quamobrem sanè ob eam, quæ ex cultu accedit, humiditatem, mediocriter item ad venerem excitat. Id quod omnibus commune est, quæ humiditatem semicoctam, & flatuosam continent. Obtalem ipsius herbæ temperaturam in absceßibus ea quidem cum polenta mista utuntur. Id quod in Calamintha facere nequeas, propterea quòd valentius cùm excalfaciat, tum desiccet, quàm id genus poscant. Habet verò etiam quiddam amarum in se, & acerbum: & amaro quidem lumbricos interficit: acerbitate verò si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis rejectiones reprimit. Substantia est, ut si qua alia herba, tenuium partium: hæc Galenus. Verùm animadvertendum est, hoc loco Galenum per sylvestrem Mentham non intellexisse legitimam Calamintham, quòd is de odorata Calamintha (ut sequenti capite distinxi sumus) initio septimi libri de simplicium medicamentorum facultatibus copiosè tractaverit. Ex quo facilè conicere licet, Galenum in hoc non suam, & veram appellationem retulisse, sed aliorum, & fortè Græci vulgi, qui sylvestrem Mentham Calamintha nomine appellare consueverit: id quod etiam Galeni locutio confirmare videtur. MENTASTRUM folia profert Menthæ longè majora, hirsutiora ac candidiora: caules cubitales & flores spicatos, colore subpurpureo, tenuibus undequaq; pilis: bene quoq; olet. Nascitur plerunq; uliginoso loco, & propè rivos aquarum. Excalfacit, attenuat, adstringit, incidit, aperit & suas quoq; peculiares vires obtinet. Siquidem potum fœminas à partu purgat. Datur ejus decoctum utiliter potandum anhelosis, & ægrè spirantibus, quin etiam mulcendis torminibus, quæ à statu oriuntur. Substratum vel accensum serpentes fugat. Instillatur succus verminosis auribus. Idem tum potus tum testibus, illitus nocturnæ pollutiones prohibet: auxiliatur potus, morbo regio affectis. Strumosos illitu juvat, ventris tineas pellit ex aceto potus. Folia tam pota, quàm illita præstant adversus venenosorum animalium ictus. Caterùm est & herba passim in hortis crescens, folio salviæ longiore, latioreq; betonicæ æmulo, circumquaq; serrato, in viridi albicante: caulibus cubitalibus, & aliquando majoribus: in quorum cacumine flores exeunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo. Planta in universum amara est, non tamen vehementer subadstringens, & graviter odorata. Goritienses hæc vulgò vocatur MENTHA Græca: in Hetruria verò Salvia Romana, quòd potius foliis salviam referat, quàm Mentham: quin & herbam divæ Mariæ nominant. Sunt etiam, qui Lassulatam appellent: sed unde apud hos id sibi nomen asciverit, nescio: ipsi dicant. Porrò Valerius Cordus in suo dispensatorio, in unguento Marciati magno, duas profert Menthas, nempe crispam & Saracenicam: pro Saracenica autem Mentham hanc, de qua præsens mentio, imponendam esse censet. Sed quoniam id nulla comprobat authoritate vel ratione, ejus quidem sententiæ adstipulari non tutum esse arbitror: præsertim cum Nicolaus nuper à Fuchsio Latinus factus, nullam hujusce Saracenicæ menthæ mentionem faciat, sed rubeæ & agrestis tantùm. Id quod facilè nobis indicat, ut liberè dicamus, Cordi dispensatorium quàm plurimis scatere mendis, quippe quòd non omnes medicamentorum descriptiones ex bonorum authorum fonte hauserit. Plantam hanc (ut ipse scribit) Germani vocant unſer Frawen Münt/ id est, Mentham sanctæ Mariæ. Verùm Fuchsius aliam eodem nomine ab hac longè diversam ostendit. Qui verò horum erraverit, in hoc Germanicæ linguæ peritiores judices erunt: quanquam si Hetruscis Germanica, vel Germanicis Hetrusca nominare respondent, Cordo potius (quantum ad vocabulum spectat) quàm Fuchsio accesserim, quòd ut modò diximus, herbam divæ Mariæ eam vocent in Hetruria. Tota planta excalfacit, siccat, aperit, attenuat, roborat, absergit & provocat, auxiliatur uterinis affectibus. Medetur hydropicis, & præsertim anasarca laborantibus. Siquidem frigefactum jecur excalfacit, & vasorum obstructiones aperit. Illinitur ex oleo Irino aut Nardino lienosis, & ex vino fervefacto urinam ægrè reddentibus. Lentigines, alphos, & alia cutis vitia emaculat, illitus noctibus succus. Folia adduntur in placentis, & ita eduntur à mulieribus, uteri affectibus obnoxiis. Sunt etiam qui eadem tenui pulticula illita frigant in patellis in oleo aut butyro, & in cibis iis utantur. Hujus epotus succus alvi tineas, & lumbricos enecat: frigido utero subvenit. Ventriculum robo-

Mentha syl Galeni quid.

Menthastri vires.

Menthæ Græcæ historia.

Salvia romana.

Val. Cordus arguitur.

Menthæ græcę vires Matthiolo.

IV. MENTASTRUM.

V. MENTHA GRÆCA.

roborat, tam hauſtus, quàm illitus, & vomitiones compeſcit. Tota planta tam ſubſtratu, quàm ſuffitu ſerpentes fugat, &
Nomina. *eorum venenis reſiſtit: quin & infarctus expedit, & capiti robur addit. Ea Græcis ἡδύοσμον, Latinis pariter & Italis Mentha vocatur: Arabibus Nahanah: Germanis* Münţ: *Hiſpanis Hierva buena & Ortelana: Gallis Mente: Bohemis Muta: Polonis Mietka. Mentha verò Græca: Italis vocatur Mentha Græca, Salvia Romana, & herba Santa Maria, nullis Aſſulata: Germanis* Vnſer Frawen Münţ: *Bohemis Kzecka Mata: Polonis Marzea Mietka: Gallis Grand Coq. Menthaſtrum autem ſive Mentha ſylveſtris Græcis ἡδύοσμον ἄγριον, Italis Mentaſtro: Germanis* Wild Münţ: *Bohemis Plana Mata: Gallis Mente Chevaline: Polonis Kobiila Mietka.*

Mentha, veteribus *μίνθη* Plinio auctore dicebatur, at ob odoris ſuavitatem poſtmodum *ἡδύοσμον* dicta: verùm recentiores & Menthæ & Menthaſtri multas veteribus indictas noverunt differentias, ut in Phytopinace monuimus, propoſitis Menthæ ſeptendecim & Calaminthæ ſex differentiis. I. Mentha anguſtifolia ſpicata, C.B. Mentha, Brunf. Mentha prima, Matth. Mentha hortenſis prima, Geſ. hor. Mentha ſativa tertia, Fuch. Dod. gal. Mentha tertia, Dod. fol. Mentha Romana officinarum ſive præſtantior anguſtifolia, Lob. Mentha hortenſis oblongo folio. Cæſ. Mentha ſativa. Caſt. Lug. Mentha odorata anguſtifolia, Cam. Mentha acuta, Tab. Hæc aliquando anguſtiſſimo & acutiſſimo reperitur folio. II. Mentha altera, Matth. Mentha ſativa 2. Lacu. Mentha minor, Caſtori. III. Mentha criſpa verticillata, C.B. Mentha ſativa prima; Fuch. Dod. gal. Lacu. Mentha prima, Dod. fol. Mentha vulgata ſerpens rotundiore folio, Pulegii flore coronato. Lob. obſ. Cruciata Mentha, Lob. icon. Mentha ſativa criſpa, Lugd. IV. Mentha ſylveſtris longiore folio, C.B. Mentha equina, Brunf. Menthaſtrum, Trag. Matt. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. hiſt. Lacu. Lob. Caſt. Menthaſtrum vulgare, Lugd. Mentha ſylveſtris, Geſ. hor. Lon. Mentha ſylveſtris altera, Cæſ. cui Calamintha Galeni. Variat foliis longioribus & nigrioribus, minuſve incanis. V. Mentha corymbifera, C.B. Balſamita, Brunf. Aliſma, Trag. Balſamita major, Dod. gal. & fol. Lac. Mentha Græca, Matth. Geſ. hor. Mentha corymbifera major, Cord. in hiſto. Mentha Romana, Lacu. Mentha Sarracenica, Erico Cordo. Val. Cordo in Dioſc. (qui Chryſocome cognatam ſtatuit) Lonic. Cam. Coſtus hortenſis, Geſ. hor. Lug. Cam. Coſtus hortorum, Lob. Herba S. Mariæ, Cæſalp. cui Melilotus Dioſcoridis, Plinii & Avicennæ.

Καλαμίνθη. CALAMINTHA. CAP. XXXVI.

EX Calaminthæ generibus quædam montibus familiaris, folia ocimi habens, incana: ſurculos & cules anguloſos, purpureum florem. Altera pulegio ſimilis eſt, ſed major: quam ſylveſtre pulegium deo appellarunt, quòd odore ipſum æmuletur: Nepetam Latini vocitant. Tertia menthaſtro cognata eſt foliis oblongioribus, caule & ramis majoribus, quàm ſuperiora, ſed viribus inefficacior. Omnium folia guſtu impensè feruentia & acria: radix ſupervacua. Naſcitur in campeſtrib. aſperis & aquoſis. Potu aut illitu demorſis à ſerpente opitulatur. Decoctum potu menſes, & urinas expellit: ruptis, convulſis, orthopnœæ, torminibus, choleris, horroribusq; auxiliatur: regium morbum expurgat. Præſumpta in vino venenis reſiſtit: tineas, cæteraq; interaneorum animalia cum ſale, & melle pota, enecat: nec ſecus cocta, crudave, ſi teratur. Elephanticos eſitata adjuvat, ſi poſtea ſerum lactis ebibatur. Folia detrita, ſi in velleu ſubjiciantur, menſes extrahunt, & partus enecant: accenſa, aut ſubſtrata, ſerpentes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt in vino cocta & illita: fugillata tollunt. Calamintha iſchiadicis imponitur, ut ex alto humores evocet, ſummam cutem exurens. Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus.

I. CALAMINTHA.

Calaminthæ conſideratio.

Nipotella.

Braſavoli error.

Gattariæ mentio.

CAlamintha officinis Calamentum dicitur, cujus tres numerantur ſpecies. Sed ejus frequentior eſt uſus, quæ Latinis Nepeta vocitatur, ſecundo loco hic à Dioſcoride tradita. Nomen hæc apud Hetruſcos in hunc uſq; diem retinet: ſylueſtres noſtrates eam, corrupto tamen nomine, vulgò appellant Nipotella. Naſcitur hæc in inculto ſolo in apricis ſecus itinera, & ſepes, quin etiã in collibus, foliis [pulegio majoribus ſubrotundis, ſaluiæ hirſutis, & per ambitum [leviter ſerratis] lacinias exeuntibus, cubitalibus, anguloſis, [folioſiq;] & hirſutis. Flores edit purpuraſcentes, qui à medio caule uſq; ad ſummum verticillatim erumpunt, ut in pulegio, at in cacumine copioſiores habentur: radices tenues, & numeroſas multifidas q;. Caterùm hac in re Braſavolus (pace ejus dixerim) apertè hallucinari deprehenditur, quòd pro certo exiſtimet Calamintham ſecundo loco à Dioſcoride deſcriptam illam herbam eſſe, quam, ob quòd catti magna ejus capiantur voluptate, Gattariam quidam vulgò nominant. Error hinc manifeſtè prodit ur, quod GATTARIA, cujus hic imaginem damus, ſit herba ſolio urticæ, aut apiaſtro ſimilibus, quæ quantum à pulegii folio diſideat, non modò cæteris notis, verùm etiam odore, in quo Braſavolus nititur, ii dijudicent, qui has differẽtias rectius norunt. Sunt tamen è vulgaribus, qui Gattariam etiam Nepetam appellent, quorum nomenclaturam magis fortaſſe ſecutus Braſavolus, quàm plantæ ipſius notas, hallucinatus deprehenditur. Nepeta itaq; Dioſcoridi nil aliud unquam, mea opinione, fuerit, quàm vulgaris Calamintha, qua officinæ utuntur, quam

* II. CALAMINTHA MAgno flore. *

III. CALAMINTHA MONtana.

IV. CALAMINTHA Aquatica.

nos vulgò vocamus Nipotella: quandoquidem vulgari usus Calamintha, non modò foliis pulegium æmulatur, sed etiam sapore, & odoris fragrantia. Quo fit, ut mirum non sit, si Dioscoridis testimonio, à quibusdam sylvestre pulegium vocata fuerit: non enim odore tantùm (ut Brasavolus velle videtur) Nepeta pulegium imitatur, sed & foliis & caule. Quamobrem dicamus licet, nullo pacto existimandum esse, Gattariam herbam esse Nepetam secundam Calaminthæ speciem. Neq; etiam putandum, eandem tertiam esse quemadmodum falsò credidit Ruellius. Quippe quoniam fecerit hanc Dioscorides Menthastro similem, non autem melyssophyllo, aut urticæ, quas (ut paulò antè diximus) Gattaria repræsentat. Quapropter non modò ea de causa ejus sententiam explodendam putaverim, sed etiam quòd sapius ipse in locis aquosis, campestribus & asperis repererim tertiã Calaminthæ speciem, menthastri æmulam, subalbidioribus tamen, oblongioribus hirsutisq; foliis, caule & ramis majoribus quàm superior, ac gustu acriori. Non secus & montana mihi frequens olim occurrebat in excelsis vallis Ananiæ montibus foliis albicantibus ocimi similibus, surculo & caule anguloso quadrangulo, & flore in purpura rufescente. Quanquam in hoc errore, mea quidem sententia, versantur Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, ut asserere non dubitent, montanam hanc Calaminthã legitimam esse Nepetam. Sed ad GATTARIAM venio. Ea enim planta est vulgaris notitiæ. Folia fert melyssophylli, aut urticæ sed minora & subcandicantia. Caulem edit bicubitalem, quadratum, numerosis ramis, quadrangulis & incanis. Flores edit albos orbiculatim emergentes, sed qui in summis caulibus habentur, spicæ figuram referunt. Radices habet multifidas & fibrosas. Odor universæ plantæ acutus caput feriens quinetiam fervidus sapor cum amaritudine haud obscura. Nascitur in campestribus agrorum aggeribus, secus vias, & uliginoso solo. Excalfacit & siccat. Calaminthæ modo, adò, ut ea uti possint medici Calaminthæ vice, ubi illa non sit ad manus. Peculiariter autem valet Gattaria ad omnes capitis, pectoris, ventriculi, & uteri morbos, à pituitosis excrementis, aut flatu genitos. Ideò auxiliatur diuturno capitis dolore affectis, vertiginosis stupidis, resolutis, convulsis, comitialibusq;, quinetiam anhelosis, asthmaticis

Ruell. erratum.

Calamintha aquatica & montana

Monachorum lapsus.

Gattariæ histor.

Gattariæ vires

V. HERBA GATTARIA.

Calaminthæ vires ex Gal.

maticis & suspiriosis. Medetur item ventriculi torsionibus, & flatu provenientibus. Tota planta menses elicit, tam pota, quam in desessionibus addita. Herbæ usus steriles prolificat facit, nihil sterilitas à frigida, humidaq; causa proveniat, nam q; valenter uterum calefacit. Succus naribus infusus pituitam valenter ejicit, & visum acuit. In summa ubi valenter excalfacere opus sit, Gattaria plurimum præstat. Calaminthæ memmit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic de ejus viribus disserens: Calaminthæ essentia est tenui, & calida siccaq; temperie, extremo quodammodo ordine utraq; qualitate. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu siquidem acris, & palàm calida est, ac paulum omnino subamari habet. Periclitantibus autem, & corpori admovendis extrinsecus impositæ, primùm quidem valde excalfacit & mordicat, cutemq; laniat, postremò etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per sese sicca, tum etiam cum melicrato, perspicuè calfacit, & sudores ciet, omnesq; corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitum repetentes adhibuerunt, sorum quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum frictione non sic gni, intrò verò assumentes, sicuti est dictum. Quinetiam & cum xendicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis, tanquam strenuum remedium illinunt. Trahit enim, quæ in profundo harent ad superficiem externam, totumq; adeò articulum excalfacit, cuteriq; non obscurè adurit, mensesq; tum epota, tum apposita admodum efficaciter provocat. Bonum etiam ephaticorum remedium, non eò tantùm quòd strenuè tenues humores digerat, verùm etiam quia extenuet, & incidat valenter crassos, quales sunt qui hunc morbum procreant. Sic & cruentibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed in talibus vino coctam cataplasmatis modo imponere viridem magis quàm siccam præstat. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad urendum promptior. Porrò talis cùm sit, ad venenatorum bestiarum morsus assumitur, velut etiam cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt, & acria, tenuium q; partium, quæq; facilè ex alto ad sese circumjacentem omnem qualitatem possunt attrahere. Cæterùm quæ illi ineft amaritudo, plane exigua est: verùm ad quædam ita efficaciter agit, ut quæ valentissima est, nimirum, cùm conjuncta sit vehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas, & lumbricos succus ejus aut infusus, aut epotus enecat. Eadem ratione omnium vermes, aut si alicubi in corporis parte sinuosa, aut implicata, quæ putredine tentetur, talis provenerit affectus. Sitim & conceptum seu pota, seu admota interimit & ejicit. Igitur incidendi quidem ei vis adest, propter calorem ejus, tenuitatem & amaritudinem: abstergendi verò propter unicam amaritudinem. Itaq; asthmaticis ob omnia ante dicta prodest: ictericis verò, sive regio morbo laborantibus potissimum ob amaritudinem, sicut alia ferè omnia amara, utpote abstergentia, & expurgantia in jecinore provenientes obstructiones. Ad omnia jam dicta efficacior est montana.

Nomina. *Καλαμίνθη ὀρεινὴ Græcè, ut etiam Calamintha Latinè dicitur: Arabicè Calamentum: Italicè Calaminta & Calamento: Germanicè Wilder Poley: Hispanicè la Nevada: Gallicè Pouliot sauvage: Bohemicè Marulka Polnii. Calamintha montana, Καλαμίνθη ὀρεινὴ: Italis Calamento sive Nipotella montana: Officinis, Calamenthum montanum. At Calamintha aquatica: Græcis καλαμίνθη ἔνυδρος: Italis Calamento aquatico. Quam verò Gattariam vocant: Italis herba Gatta: Germanis Katzennept: Bohemis Kocurnik: Gallicè herbe de Chat.*

I. Calamintha (quasi bona & utilis mentha) vulgaris officinarum, C.B. Calamintha, Matth. Dod. gal. Cast. Calamintha altera, Lacu. Calamintha montana, Gesn. hor. Dod. fol. Lug. Calamintha montana vulgaris, Lob. Tab. Calamintha vulgaris, Cam. Nepeta montana, Cord. in Dioſc. II. Calamintha montana flore, an prima Dioscoridis? C.B. Calamintha montana præstantior, Lob. Lug. Tab. Calamintha montana, Cam. Calamenthum montanum, Cæsalpino. Hæc ex radice caules emittit cubitales quadratos, quos ambiunt folia vulgari latiora, profundius crenata, hirsuta: flores quavis Calamintha majores, forma respondentes, purpureos, semen parvum: gratior est totius plantæ quàm aliarum odor, gustu & olfactu suaviter acri. In montibus Patavinis legimus, in agri etiam Narbonensis saxosis & umbrosis reperitur.

III. Calamintha pulegii odore, fortè secunda Dioscoridis, C.B. Calamintha montana, Matth. Lugd. & Cam. cui & Calamintha Italica pulegii odore, Gesn. hor. Calamintha secunda Dioscoridis, Lugd. & Cam. cui & Nepetella. Calamintha altera odore gravi Pulegii, foliis maculosis, Lob. cui Nepeta Dioscoridis & Lugd. Calamenthum quod vulgò Nepita, Cæsalp. Calamentha arvensis secunda, Taber. Pulegium sylvestre five Calamintha altera, Dod. fol. Nepeta agrestis, Cord. in Dioſc. IV. Calamintha arvensis vertecillata, hirsuta, C.B. Menthastrum, Brunf. Nepeta agrestis vel quarta, Trag. Mentha aquatica exigua, eidem. Calamintha, Lon. Calaminthæ alterum genus, Fuch. Dod. gal. Calamintha aquatica, Matth. Lob. Lugd. Polyenemum, eidem. Calamintha arvensis, Gesn. hor. Tab. V. Mentha Cataria, quòd ea feles delectentur, C.B. Nepeta vulgaris, Trag. Herba Gattaria, Matth. Cast. Gattaria vulgò appellata, Cæsalp. Gattaria herba, Dod. fol. Herba felis, Lugd. Calaminthæ species, Gesn. hor. Calaminthæ primum genus, Fuch. Calamintha major, Lacu. Calaminthæ tertium genus, Dod. gal. Calamintha montana, Lon. Calamintha 3. Thal. Balsamita major, Lacu. Nepeta agrestis fruticosa, Cord. in Dioſc. Nepeta Germanica, Cam. Mentha Cataria, Lob. Mentha felina, Tab. Sunt qui Calamintham tertiam Dioscoridis velint: alii Nepetam veterum: alii Melissæ speciem: alii inter Calamintham & Melissam mediam faciunt.

θύμος.

THYMUM. CAP. XXXVII.

THymum ab omnibus cognoscitur, surculosus frutex, exilibus foliis, multis, & angustis circumdatus, capitulis in cacumine, flore purpurascente refertis. Gracili solo, & petroso *a* prouenit. Vim habet hanc, ut cum sale, & aceto potum, pituitam per alvum detrahat. Decocti jus prodest orthopnoicis, & anhelatoribus: tineas ventris exigit: menses, partus, & secundas pellit: urinas ciet. Cum melle in eclegmate faciles facit excreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissolvit: verrucas thymi colorem reddentes, pensilesq; tollit. Ischiadicis cum vino, & polenta imposítum subvenit: hebetibus oculis in cibo prodest. Perquàm utile pro condimento, duntaxat ad usus eorum, qui recte valent.

a Meum addit: μὰλιστα. i. maximè.

I. THYMUM.

* II. THYMUM VULGARE tenuiore folio. *

THymum duorum generum esse testatum reliquit Theophrastus lib. 6. cap. 2. de plantarum historia, ubi de eo disseruit hu verbis: Quin & Thymum candidum, nigrumq; reddunt. Serò id admodum floret; nam circa æstivum solstitium incipit. Mel apes hinc capiunt, & hoc augurio apiarii constare affirmant, an probè melletur, nec ne. Etenim si aliter desluxerit, mellatio minus probè succedit. Destruitur, peritq; flos, si imber incesserit. Semen fœcundum satureiæ, atq; etiã magis origani manifestiò sentitur: thymi verò nullum ostendi potest, sed floribus quodam permiscetur modo. Flores etenim serunt, quibus oritur thymum: hactenus Theoph. Cæterum nunc Thymum in Italia notissimum est. Præstat autem quod ex Apulia fertur, quamquam laudatissimum est, quod è Creta insula, aliisq; nonnullis Græciæ locis advehitur. Unius tantùm thymi, minoris videlicet, meminit hic Dioscorides. Verùm cum in l. 4. in epithymi historia, Epithymum florem esse scribat è thymo duriore, satureiæ simili, haud dubiè ostendit se non secus ac Theophrastum, duo thymi genera observasse. Unum quod mittit supra complures exilibus foliis, angustis & numerosis circumdatos: in quorum cacumine sunt capitula flore purpureo referta. Alterum verò lignosius, fruticosius, ac durius, satureiæ simile. Thymo hoc duriore passim ferè scatet Goritiensis ager, ejus præcipuè colles: in eoq; (ut libro quarto suo loco dicetur) legitimum Epithymum oritur. Manat ex eo oleum aurei coloris, quod una cum aquæ licitur, dum per calentis aquæ balneum herba recens viridisq; distillatur. Hoc Citreum malum resipit, & gustu acutissimum est, & ad ea omnia utile, quæ vehementer excalfieri postulant. Thymi meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus ita scribit: Thymum incidit, & calfacit manifestè: ob id & urinam & menses ciet, fœtum evellit, & viscera potum expurgat: educendis ex thorace, & pulmone confert. Itaq; in excalfaciendo, & exsiccando in tertio ordine statuendum est. Præterhas autem à Galeno descriptas, alias quoq; Thymo vires reddidit Aëtius sermone primo, sic inquiens: Hac verò experimentis de Thymo comperta sunt: dato jejunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim, reliquosq; humores, atq; acrem sanieni evacuat: facit & ad vesicæ affectus. Ventre autem inflato, ubi scilicet intumescere cœperit, drachmam unam dato jejunis cum cochleari aquæ mulsæ. At lumborum coxendicumq; dolorem, lateris & thoracis, ac hypochondriorum suspiriones ac inflationes, pondere trium drachmarum cum oxymelite temperato mensura cochlearii jejuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item jejunis, & antè cœnam adversus lippitudinem, & vehementem oculorum dolorem. Præterea contra podagram,

Thymi hist. ex Theoph.

Thymũ ex Creta.

Thymi genera duo.

Thymũ durius.

Thymi vires ex Galeno & Aetio.

gram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum vino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes jejunis trium drachmarum pondere exhibeatur. Verùm ab atro thymo abstinere oportet: corrumpit enim temperamentum, bilemq; gignit. Eligendum quod purpureo flore est, præstantius tamen quod album illum habet. Planta, quæ Græcis θύμον & θύμος, & thymum appellatur: Mauritanis, Hasce: Italis, Thymo: Germanis Römischer Quendel und Welscher Quendel: *Hispanis Tomilho salsero: Gallis Thym, seu Mariolaine d' Angleterre: Bohemis Thym: Polonis Dziecielina.*

Nomina.

Thymum ἀπὸ τῆς θυσίας, quòd eo veteres primùm usi sint in sacris, quæ accenso igne fiebant. Quatuor agnoscuntur differentiæ, siquidem vulgaris thymus duplex habeatur, tenuiore & latiore folio, tertium capitatum, & denique latifolium quoddam Lobelus in editione Belgica proponit, quod nec dum vidimus. I. Thymus capitatus, qui Dioscoridis, C.B. Cord. hist. Thymum, Matth. Lac. Lob. Thymum Creticum, Dod. gal. Cord. in Dioscor. Cæs. Lugd. Thymum cephaloton, Dod. fol. Thymum legitimum, Chalhist. Hisp. Thymus verus capitatus, Cam. Thymus secundus, Alpino. II. Thymus vulgaris tenuiore folio, C.B. Thymus, Brunf. Trag. Fuch. Lon. Cord. in Dioscor. Thymum durius, Dod. gal. Thymus vulgaris, Gesn. hor. Pepolina Cæsalpino.

θύμβρα. SATVREIA. CAP. XXXVIII.

SAtureia trivialis notitiæ est. Gignitur in asperis locis, & tenui solo, thymo similis, minor tamen, & tenerior: defert spicam florum plenam, coloris herbacei. Eadem potest quæ thymum, si modo conimilis sumptitetur. Aptus sanis usus. Est etiamnum quædam sativa sylvestri prorsus minor, quæ propter mitiorem acrimoniam commodius in cibos recepta est.

I. SATUREIA DIOSCOR.

II. SATUREIA ALTERA.

Thymi consideratio.

THymbra duum est generum. Ea autē, quæ à Dioscoride describitur, thymo similis est, minor tamen, & tenerior. Spicam defert florum plenam, coloris herbacei. Gignitur in asperis locis, & tenui solo. His notis maximè ea adstipulatur, cujus hic imaginem appinximus. Siquidem hæc foliis, ac cauliculis thymum adeò repræsentat, ut non desint, qui eam pro thymo recipiant. Præterea thymo gracilior, longeq; tenuior est, verùm capitula thymi modo non profert.

Satureiæ hist.

Siquidem cauliculi in spicatos processus desinunt, in quibus flores emicant parvi, subpurpureo colore. Quin etiam (ut Dioscorides inquit) non solùm sponte nascens habetur, sed etiam domestica, sativaquè. Altera (si THYMBRA tamen, aut Satureia recte appellari possit) major fruticosiorq; provenit, & in hortis frequentior, ramis multis in orbem circumquaq; se diffundentibus, rotundis, atque lignosis. Folia profert Thymo majora, subaspera, durioraq; quæ circa surculos plura simul per intervalla erumpunt, è quorum exortu spicati quidam processus, foliis quibusdam cæteris longè minoribus stipati prodeunt: in quibus flores nascuntur parvi, ex purpura albicantes. Radice nititur lignosa, multiplicique. Hæc non solùm seritur in hortis sed etiam ut altera sponte provenit, in apricis collibus, & in torrentium alveis. Fruticosior tamen, durior ac asperior. Thymi suis in qualitatibus similis est, proinde excalfacit, attenuat, incidit, digerit & aperit, viribus ab altera non differt. Thymum enim facultatibus omnibus referta est.

Satureia Columellæ.

Hanc eam ego esse censeo, cujus post Thymbram meminit Columella libro undecimo capite quarto de re Rustica, de apibus agens his verbis: Eadem regio fœcunda sit fruticis exigui, & maximè thymi, aut origani, tum etiam Thymbræ, vel nostratis cunilæ, quam satureiam Rustici vocant. Siquidem nos in Hetruria corrupta à Cunila

à Cunila appellatione, eandem appellamus Coniella: in aliis tamen plerisq; Italiæ locis, quòd à Satureia vocem corrumpere maluerint, appellatur vulgò Savoreggia. Non desunt etiam mihi, qui ab acrimonia, quam piperis ferè modo gustu repræsentat, eam vulgò Peverella, quasi Piperellam nominent. Cæterùm quòd in simplicium censu usquam Thymbræ meminerit Galenus, nondum compertum habeo. Paulus verò ejus mentionem fecit libr. 7. ubi de utraq; specie ita paucis differt. Thymbra sylvestris eadem quæ thymum præstat. Hortensis autem altera quidem imbecillior est, sed ad ciborum usum gratior & accommodatior. Quæ herba θύμβρα Græcè, Thymbra, Cunila & Satureia Latinè vocatur; Arabicè Saturey: Italicè Thimbra, Coniella, Savoreggia & Peverella: Germanicè Kunel / Zwibel-Hysop und Saturey: Hispanicè Segureiha: Gallicè Savoreie, Sarriette & Satrea: Bohemicè Saturege: Polonicè Combr.

Piperella

Thymbræ vires ex Paulo. Nomina.

Satureia (quæ θύμβρον Theophrasto fortè ἀπὸ τῆς θύμης ob fragrantiam) quibusdam à saturando dicta, quòd cibis loco condimenti addatur. I. Satureia Dioscoridis, Matth. Cast. Lug. qui vult notas omnes Dioscorideas huic plantæ convenire, licèt Adversaria Polium fœminam recentiorum Matthioli figura exprimi velint. II. Satureia hortensis, Cunila sativa Plinio, C.B. Hyssopus agrestis, Brunf. Satureia, Tragum (cui & hortensis Hyssopus) Cord. in hist. (cui & Thymbra sativa) Lac. Lon. Lob. Dod. fol. Cæsal. Tab. Cam. Satureia sativa, Fuch. Satureia hortensis, Ges. hor. Lob. in icon. Satureia vulgaris, Dod. gal. Satureia altera, Matth. Satureia sylvestris altera, Cast. Satureia vulgaris hortēsis, Lugd. Thymbra vera, Ges. hort. Thymbra sativa Satureia, Cord. in Dioscoridem. Caule & foliis aliquando cœruleis reperitur.

Ἕρπυλλος, SERPYLLUM. CAP. XXXIX.

Serpyllum duorum generum est. Hortense odore sampsuchum imitatur, atque in coronas addi solet, cui à serpendo nomen inditum est: quoniam si qua ejus particula terram attingat, inibi radices demittet. Folia & ramulos origani habet, sed candidiores, in maceriis multò procerius assurgit. Sylvestre, zigis appellatum, non serpit, sed in altitudinem increscit, ramulos edens tenues, surculosos, foliis refertos longioribus, quàm rutæ & durioribus, *a* angustis. Flores jucundè olent, gustanti acres. *b* Radicis nullus usus. Nascitur in petris, sativo efficacius, atq; magis excalfaciens, & ad medendi usum aptius. Menses trahit, & urinam potu ciet: torminibus, ruptis, vulsis & jecinoris inflammationibus auxiliatur: & adversus serpentes potu, illituve prodest: capitis dolores mulcet coactum, adjecto rosaceo & malo defractum in aceto: maximè verò phreneticis & lethargicis convenit. Cruentos vomitus sedat succus, drachmis quatuor ex aceto potus.

Conclusa non legit Orib. *a* Me. & Cat. ὑπόστενα. i. subangusta. *b* Cat. addit. ἄκρεστον i. inordacem.

I. SERPYLLUM.

II. SERPYLLUM ALterum.

Serpyllum hortense in Hetruria haud negligitur, sed in hortis seritur. & magna admodum diligentia colitur, quod etiam mihi (ut Dioscorides inquit) in coronamenta additur. Sylvestre duorum est genera: unum flore candido, odorum verò flore purpureo, gustu per quàm acri, satureiæ simili. Utrunque copiosissimè nascitur apud Goritienses Salvatino monte, quo mihi hactenus latius nusquam videre contigit nec item odoratius. Serpyllum à Theophrasto, cui hortense nihil aliud esse censeo, quàm sylvestre in hortis satum, describitur libro sexto, capitulo septimo, de plantarum

Serpylli consideratio.

Serpylli hist. ex Theophr.

historia, ubi de eo disserit iis verbis. SERPYLLI *sylvestre etiam genus est, quod deferentes ex montibus serunt, ut apud Sycionem fieri solet, atq; etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios vero, ut in Thracia, montes, & plana omnia Serpyllo scatent. Peculiaris huic auctio germinum: quippe cum in quantumvis longitudinis procedere valeat, nactum scilicet adminiculum, aut juxta sepes aliquas satum. Genera urbana reddere non est, ut retulimus: ferocia esse affirmant. Hoc enim in montibus, tum saturei atum quoddam, atq; vehementissimum: tum gratum odore, mollius q; comperiri. Tempus serendi plurimum autumnus: hoc enim primum serere nimirum properant: hactenus Theophrastus. Ex cujus etiam verbis satis perspicuè colligi potest, duo esse sylvestris Serpylli genera. Quare etsi palàm unius tantùm generis mentionem fecerit Dioscorides, duorum tamen obscurè meminisse potuit, cum inquit: Sylvestre, zigis appellatum, non serpit, sed in altitudinem assurgit. Nam si unum tantùm sylvestris Serpylli genus Dioscoridi notum fuisset, ei sanè necessarium non erat addere zigis cognomen differentiæ causa. Sativum radicibus quidem serpit, sed ramulis attollitur, amaraci modo, quemadmodum sylvestris altera species, quæ malum citreum olet. Proinde scite Plinius lib. 20. cap. 22 ita de eo memoriæ prodidit. Serpyllum à serpendo putant dictum, quod in sylvestri evenit, in petris maximè. Sativum non serpit sed ad palmi altitudinem insurgit. Serpylli vires paucis perstrinxit Galenus libr. 6. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Serpyllum usq; adeò excalfacit, ut & menses & urinas moveat: est autem & gustu admodum acre. Excalfacit, exsiccat, digerit, incidit & aperit, omnia genera paribus pollent facultatibus verùm tamen sylvestre ad omnia valentius habetur. Ejus nomen Græcum ἡρπυλλος ἄγριος: Italis Serpollo seu Serpillo salvatico.*

Dioscorides duorum meminit

Serpylli vires ex Gal.

Nomina. λος, *Latinum Serpyllum: Arabicum* Hemen: *Italicum Serpillo: Germanicum* Quendel und Hüner Köl: Hispanicum *Serpollio & Serpam: Gallicum Serpoulet: Bohemis Materii dauška. Serpyllum alterum &* Serpyllum sylvestre: Græcis

Serpyllum differentias varias, & ratione odoris, qui pro diversitate locorum & cœli odorem mutat: & ratione coloris florum, foliorum item glabritiem & hirsutiem, eorundem rotundi tatem & angustiam, obtinet, hic de duabus tantum. I. Serpyllum sativum, C.B. Serpyllum Matth. II. Serpyllum vulgare minus, C.B. Serpyllum Brunf. Trag. Fuch. Lon. Lob. Cæs. Thal. Serpyllum alterum, Matth. Serpyllum vulgare, Dod. gal. & fol. Serpyllum sylvestre, Cordo in Dioscoridem Matth. in compen. Serpyllum sylvestre alterum, Cast. Serpyllum minus, Tabernæmontano.

Σαμψυχον. SAMPSVCHUM. CAP. XL.

SAmpsucum in Cypro & Cyziceno laudatissimum. Secundum sibi locum vendicavit Ægyptium, Amaracum gens Sicula & Cyzicena appellat. Herba est ramosa, per terram repens: foliis ejus calaminthæ, quæ tenui folio constat, hirsutis & rotundis, suavissimum odorem spirat: ideo coronis inseritur. Vis ejus excalfaciens. Succus decocti potus, convenit incipientib. hydropicis, & iis quos urinæ difficultas, aut tormina excruciant. Illita ex melle arida folio sugillata tollunt: menses subdita in pesso trahunt: contra scorpionis ictum ex aceto & sale illinuntur: luxatis, tumoribusq; cerato excepta, imponuntur: adversus oculorum inflammationes, cum polline polentæ illini prodest. Acopis, malagmatisque calfaciendi gratia commiscetur.

I. AMARACUS.

II. AMARACUS SIVE MAJORANA tenuifolia.

Sampsuchi consideratio.

CUm superius libro primo in Sampsuchini unguenti commentatione, Sampsuchum & Amaracum idem esse latius osten-
derim, etsi Galenus & Paulus diversis capitibus Sampsuchi, & Amaraci meminerint, eadem hic repetere supervacaneum

Vacaneum duxi: quòd ea huc facilè transferre possint ii, qui rem hanc se aliter fortasse habere existimant. Sampsuchum in Italia Hetrusci vulgò appellatur Persa, quòd fortè illis è Persia fuerit allatum: cæteris verò inibi Majorana, nomine à Latinis mutuato. Herba hæc tantam cum mulieribus inivit grattam sui odoris jucunditate, ut nullæ fere reperiantur, quæ eam in hortis, aut fictilibus vasis Amaracum non serant, vel plantas non transferant, ac diligenti admodum cultura fovent. Quo fit, ut putaverim ego, ex eo Majoranæ sibi nomen adinvenisse, quòd majori cura, ac diligentia seratur, colaquam cæteræ plantæ. Neq; id ea solùm ratione, quòd, ut paulò antè diximus, odore perquam jucundo commendetur, sed quòd etiam perpetua vireat coma. Duum est generum, majus quod vulgò cognitum est: & minus, quod tenuifolium cognominatur. Est itaq; herba AMARACVS ramosa, surculis tenuibus, obsequiosis, foliis oblongis, incanis, pilosisq;, quæ caniculos circumquaq; ambiunt. Flores edit in summis caulibus numerosos, spicatos herbaceo colore, compactili squamarum congerie oblongos, origani æmulos, è quibus parvum oritur semen. Radicem habet lignosam, multiplicem & supervacuam. Seritur semine surculo ac etiam vivi radice. Planta est odorata tota, & in medicamentis admodum utilis. Digerit, attenuat, aperit, & roborat. Præstat ad omnes frigidos capitis, & nervorum affectus, tam illita, quam pota: quinetiam ad aurium dolores, gravedines & sonitus, ubi herbæ succus fuerit instillatus. Idem naribus infusus pituitam à capite trahit, & cerebrum abstergit, & roborat: colluitur ex eo utiliter os in linguæ resolutione, addito pyrethri, & longi piperis decocto, aut acori, aut origani. Valet herba aut ejus decoctum ad omnia pectoris vitia, quæ anhelandi difficultatem impediunt. Stomacho utilis est tam exterius illita, quàm interius sumpta. Eadem jecinorosos & lienosos juvat. Namq; non solùm eorum infarctus expedit, sed etiam viscera ipsa roborat ac firmat. Confert ad frigidos uteri affectus omnes, & ad flatus. Habetur aliud quoq; AMARACI genus TENVIFOLIVM, quod nos vulgò vocamus Persa gentile. Id enim foliis floribus, caulibusq; altero longè tenuius est, & odore præstantius. Hoc non desunt, qui putent legitimum esse marum. Colitur à mulieribus Italis in fictilibus, & in hortis. Ea omnia præstare potest, de quibus in altero diximus genere. Sampsuchi meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Sampsuchum tenuium partium, & digerentis est facultatis: deficcat enim, & excalfacit ordine tertio. Id Græcis σάμψυχον, & ἀμάρακον, Latinis quoq; Sampsuchum, Amaracus, & Majorana vocatur: Arabibus Merzenius seu Morsangius: Italis & officinis Majorana: Hetruscis Persa: Germanis Meyeron / Majoran / und Meyram: Hispanis Majorana: Gallis Marone & Mariolaine: Bohemis Majorana: Polonis Mejeram. Amaracus tenuifolia, Græcis Σάμψυχον, ἢ ἀμάρακον λεπτόφυλλον: Italis Majorana gentile: Hetruscis, Persa gentile.

Amaraci hist.

Amaraci vires.

Amaracus tenuifolia.

Sampsuchi vires ex Gal.

Nomina.

Majoranam à Græco Μάϱον deduci volunt ii, qui Majoranam nostram ad Marum veterum reducunt.

1. Majorana vulgaris, C.B. Majorana, Brunf. Dod. gal. & fol. (cui & Marum) Cæsalp. Majorana sylv. Lon. Majorana major, Tab. Amaracus, Matth. Fuch. Lugd. Amaracus major, Cast. Amaracus vulgatior, Lob. in icon. Sampsuchus sive Amaracus, Latinis Majorana, Cord. in. Dioscor. hist. Sampsuchus, Lac. Lob. obs. II. Majorana nobilis. C.B. Majorana sativa, Trag. Lon. Majorana tenuior, Dod. fol. Majorana tenuifolia, Taber. Amaracus sive Majorana tenuifolia, Matth. Cast. Lugd. Amaracus tenuior, Lob. Amaracus tenuifolia urbana, Cam. Amaracus & Sampsuchum, Ges. hor.

MELILOTUS, SIVE SERTULA CAMPANA. CAP. XLI.

Μελίλωτος.

SErtula campana, laudatissima in Attica, & Cyzico, & Chalcedone nata: cujus color vicinus est croco, boni odoris. Nascitur & in Campania circa Nolam, a colore in luteum languescente, odore infirmo.

a Meum habet. τὴν λιζὼν. Sed Ca. μηλίζων.

I. MELILOTUS, SIVE SERtula Campana.

* II. MELILOTUS ITALICA folliculis rotundis. *

Vim habet adstrictoriam. Inflammationem omnem emollit, præsertim quæ in oculis, vulva, sede, aut testibus erumpat, si ex passo cocta illinatur: interdum autem addito ovi luteo assato, aut fœnigræci farina, lini semine, aut polline, aut capitulis papaveris, intybove. Recentes meliceridas per se cum aqua, & ulcera manantia in capite illita cum creta Chia, vino, aut galla sanat: stomachi dolores, & cruda, & cocta cum aliquo ex antè dictis levat: dolores aurium mitigandis cruda ex passo instillatur: in aceto, aut rosaceo madefacta, capitis dolorem lenit.

Meliloti consideratio.

PRobatissima, legitimaq; melilotus non modò in pluribus Campaniæ locis, sed etiam Gargano Apuliæ monte provenit. Cujus semen in tenuibus corniculis inclusum nuper Venetias asseri cœpit. Quo factum est, ut jam cognoverint etiam medici vulgaris usus Melilotum illegitimam esse. Meliloti meminit Plinius lib. 21. cap. 9. ubi ita scriptum reliquit: Ergo in coronamenta folio venere apiastrum, meliloton, quod Sertulam campanam vocamus. Est enim in Campania Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica & Cretica, ubicunque verò asperis & sylvestribus nata. Coronas ex his antiquitus factitatas, indicio est nomen Sertulæ, quod occupavit. Odor ejus croco vicinus est, & flos. Ipsa cana placet, maximè foliis brevissimis, atq; pinguissimis. Est itaq; legitima Melilotus planta cubitali altitudine, statim à radice fruticosa ramis exilibus, foliis trifolio proximis, ex angusta origine in latum se diffundentibus, & longo appensis pediculo, floribus melinis, parvis, siliquis repandis, numerosis, pluribus ex uno ramusculo dependentibus, in quibus semen concluditur mutum subrufum, odoris non ingrati, cujus est usus. Radix illi inutilis, & supervacua: Excalfacit ordine primo, adeò parum abest à temperamento. Ideoq; leniter resolvit, digerit, atq; mollit, & dolores quoscunq; sedat. Melilotum ut Galenus memoriæ prodidit lib. 6. simplicium medicamentorum, mistæ facultatis est: habet enim quiddam adstringens, sed & digerit, & concoquit: copiosior enim in eo est substantia calida, quàm frigida: hactenus Galenus. Cæterùm neminem invenio è Græcis auctoribus, qui explicaverit, quæ meliloti pars in usum medicinæ recipiatur, an folia, aut radices, aut caulis, an flores, aut cornicula, aut semen. Quod tamen docuerunt Mauritani, præsertim Serapio, qui ex auctoritate Iesu ac Eben amaram de Meliloto scribit in hunc sensum: Melilotus herba est, quæ folia fert rotunda, viridia: ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in siliquis tenuibus, ac rotundis: quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra sinapis magnitudinem. Porrò in meliloto usum sibi vendicarunt siliquæ & semina, quæ in eis continentur. Quibus facilè quispiam conjiciet, haud esse mirum, si emplastrum, quod de meliloto appellant, sæpe melicus fallat, cùm in id legitimi meliloti seminis farina nunquam veniat. Cùm verè legitimaq; Meliloti semen cujus usus esse debet, ad nos non deferatur: nonnulli sylvestris loti flores, quidam cujusdam aurei trifolii ipsius vice usurpant, sed tamen Meliloti vim possidet. Μελίλωτος ita Græcè dicitur, ut Latinè Melilotus & Sertula campana: Arabicè Alselmelih: Italicè Meliloto: Hispanicè Corona de rei.

Plinius de Meliloto.

Meliloti hist.

Melil. vires ex Galeno.

Serapionis descriptio.

Nomina.

Melilotum hanc, Trifolium odoratum corniculis reflexis nominamus. Melilotus, Sertula campana & Corona regia, Lob. obs. Melilotus Syriaca odora, Lob. in icon. Sertula Campana, Castori. II. Huic adjecimus & alteram speciem, quæ frequenter in hortis colitur, & Trifolium Italicum folliculis rotundis nobis, at Camerario, qui primus eam proposuit, Melilotus Italica dicitur. Hæc ex radice fibrosa caules emittit plures cubitales, striatos, qui in alios brachiantur, circa quos folia tripartita, subrotunda, leviter crenata, in breve filamentum abeuntia, longis pediculis donata: in summis cauliculis flores melilo ti copiosi, quasi in spica alternatim dispositi, lutei: quibus succedunt folliculi, vel vascula rotunda, rugosa cute obducta, in quorum aliquibus bina, in plerisq; unicum granum continetur. Hoc primum Lobelio vesicariæ nomine, à Doctore Osvvaldo Northusa accepimus, dein in hortis plurimis observavimus, quod in Marsis ad lacum propè oppidum Celanum (monente D. Camerario) crescit, ubi incolæ Malatro corrupto nomine, & in agro Romano ad antiquorum imitationem, Coronellam appellant.

Μάρον. MARUM. CAP. XLII.

a Orib. ἰνώδες. odorato.

MArum herba cognita vulgò furculosa, flore origani, foliis multò candidioribus, flore a odoratiore. Vim habet sisymbrio consimilem: substringit enim, & modicè calfacit. Qua de causa illitu serpentia ulcera sistit, & in calidas illitiones additur. Juxta Magnesiam, & Tralleis copiosissima gignitur.

Mari mentio ex Galeno.

ETsi Galenus inter simplicia medicamenta nusquam, quod equidem invenerim, Mari meminerit, libro tamen primo de Antidotis in Hedychroi compositione ejus mentionem fecit, cùm ita scribit: Aliæ Hedychroi descriptiones reperiuntur, quæ neq; Amaracum, neq; Marum prorsus habent: quædam alterutrum tantùm continent. Neq; enim duobus omnes noscunt unguentarii, eò quòd herbas solùm è Creta advectas emant, unà cum seminibus atq; succis. Ego verò & easdem herbas scio in Asia nasci, ac in aliis quidem regionibus raras esse, in Cyzico autem frequentes. In Italia quoq; aut alias quasdam herbas, ita & Amaracum vidi, quæ odore multum à Maro superatur. Marum enim valdè redolet. potereq; aliquis sola nominis appellatione ductus, unguentum Amaracinum, quod in Cyzico faciunt, Amaraci plurimum capere, sicq; forsitan ab antiquis unguentum conficiebatur, sed nunc solùm Marum imponunt. Hanc herbam aliquando cùm ipse degustassem, ac eam amaram quidem plurimum, acrem verò parum deprehendissem, hortatus sum quendam eorum, qui Amaracinum conficere solent, ut Amaraci tantum compositioni immitterent, quantum & Mari. Ac mihi visum est id unguentum minus quidem odoratum, nihil autem viribus inferius: Hæc Galeni verba. Ex quibus palàm est, Marum ab Amaraco viribus & facie parum admodum dissidere, etsi tum amarius sit Marum, tum etiam odore fragrantius. Quapropter non planè eorum sententiam explodendam putarem, qui Marum Amaracum illam esse arbitrantur quæ majorem spirat odorem, majoremq; amaritudinem gustu præfert: quæq; foliis viret minusculis, candidioribus, & tenuioribus: unde non immeritò à nostris in Hetruria vulgò cognominatur Persa gentile. Sampsuchum enim, latioribus, Amaracum, inibi Persa vulgò vocari superius indicavimus. Cujus illud genus, quod foliis constat pinguioribus, latioribus, & viridioribus, gustuq; acrioribus, minus tamen amaris, legitima omnibus Amaracus esse censetur. Illorum inquam sententiæ fermè adstipularer, nisi eidem adversari Galenus inveniretur: quippe qui hoc loco citato testatus sit, se in Italia Amaracum vidisse, nulla, quòd inibi Marum viderit, facta mentione, sed tantùm quòd hoc in aliis ab Asia regionibus rarum oriatur.

MARUM.

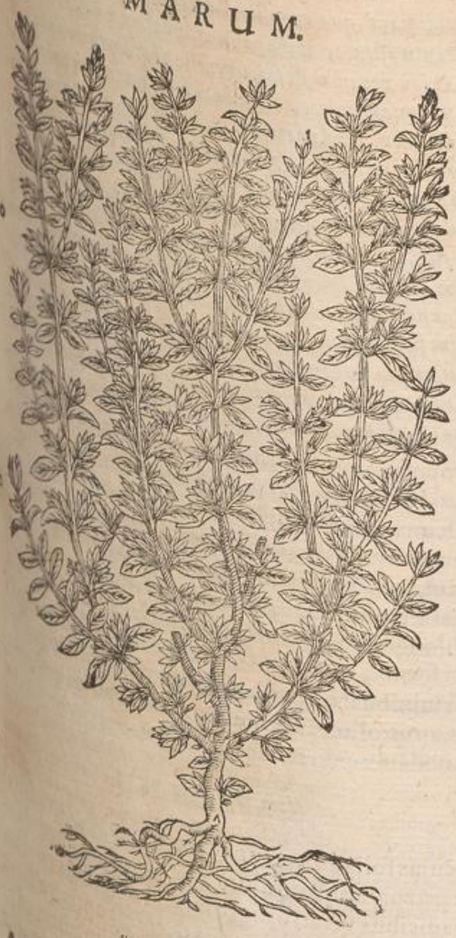

oriatur. Hinc itaq; facilè adducor, ut existimem Marum non nasci in Italia. Auget nobis opinionem Plinius, qui quasi Galeno subscriberet, Marum duxit esse rarum inventu, & Italiæ peregrinum: quare ipsum collocavit libro 12. capite 24. inter ea duntaxat odoramentorum genera, quæ ab externis regionibus in Italiam convehebantur, sic inquiens: In Aegypto nascitur & Maron pejus quàm Lidium, majoribus foliis, ac variis: illa brevia, ac minuta, & odorata, hæc Plinius. Cæterùm non ob id eos errare crediderim, qui graciliorem amaracum Mari loco substituunt. Quandoquidem testatur Galenus, quòd unguentum illud, in quo Amaracum pro Maro admisceri jussit, etsi minus quidem odoratum videretur, non tamen viribus inefficacius erat. Cæterùm plantam, quam hic excudi curavimus, misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusius, vir quidem rei plantariæ admodum studiosus, & judicio, & animi integritate præditus. Nam cùm legitimum marum ea mihi repræsentare omnibus anè notis videatur, Marum ipsam mihi proposui appellandam, siquidem foliis est origano candidioribus, odoratis, & gustu acutis amariusculisq;, ramis tenuioribus, lignosis, & floribus subpurpureis, odore eximio fragrantibus. Planta est peregrina, quæ in Italia non provenit, nisi aliunde translata. Quod Græci μάρον, Id Latini pariter marum nominant: Itali Maro.

Marum Italiæ peregrinum.

Marum propositum, Tragoriganum latifolium nominamus, ad differentiam angustifolii, cujus triplex differentia. Marum dicitur, Matth. Lugd. Tab. Marum Cortusi, Cast. Tragoriganum alterum, Dod. Gal. Ges. hor. Lob. Tragoriganum, Dod. fol. Lugdun. Helenium Cratevæ Anguillara nominabat.

Ἄκινος.

ACINUS. CAP. XLIII.

ACinos, aut aconos à Græcis dicitur, tenui, siccoq; ramulo herba, ocimo similis, odorata, sed hirsutior: qua coronæ factitantur, à nonnullis olitoribus colitur. Menses, & alvum pota sistit. Illita panos iguemque sacrum sanat.

I. ACINUS.

* II. ACINUS COLUMNÆ.

Quan-

De Acino opinato quorundam explosa.

QUanquam sunt aliqui, qui Acinum eam ocimi speciem esse existimant, quæ angustioribus constat foliis, quæq; jucundum efflat odorem, cujus gratia, atq; etiam umbræ gratia virentis æstivo tempore passim in figulinis vasis fovetur extra fenestras ædium & in atriis, quam nos ob ejus gracilitatem vulgò vocamus Basilico gentile: horum tamen opinionem apertissimè refragatur Plinius lib. 21. cap. 15. ubi Acinum scribit nunquam florere. Id quod minori ocimo non evenit: siquidem hoc æstate, & autumno floret, floribusq; ornatur albis, ac odoratis. Illud præterea illis etiam reclamat, quod idem Plinius scriptum reliquit lib. 21. cap. 27. cùm ait: Acinon & coronarum causa, & ciborum Aegyptii serunt, eademq; erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis, ac foliis esset & admodum odorata. Ex his Plinii verbis abundè palàm fieri potest, Acinum non esse ocimum tenuifolium, cùm hoc nec folia, nec caulem hirsuta proferat. Cæterùm Manardus Ferrariensis vir acri ingenio, & præstanti doctrina, nil aliud Acinum putavit esse, quàm herbam quandam, quæ inculti provenit locis, sed præcipuè in agrorum, & viarum aggeribus, ocimo hirsutior, ac satis suaviter olens: quæquòd ocimum admodum æmuletur, à quibusdam sylvestre Ocimum appellatur. Quibus sanè notis aliàs adductus sum, ut Manardo prorsus assentiendum putaverim. Sed cùm postea animadverterim, herbam hanc flores emittere contra Plinii auctoritatem, nunc cogor mutare sententiam. Nec me pœnitet, quòd nostra, aut aliorum diligentia futurum sperem, ut de hac, & de aliis rebus diligentius quandoq; certiora proferantur. Atqui obstantibus his, volui tamen plantam quam Manardus Acinum esse existimavit, hic etiam appingi, ut aliorum possit esse judicium. Herba quæ Græcis ἄκινος, Latinis item Acinus appellatur.

Manardi opinio non accepta.

Ocimum syl.

Nomina.

I. Acini loco adpicta (& in historia Lugdunensi proposita) quid sit controvertitur, aliis Calamenthum inodorum viarum ubiq; frequens existimantibus: aliis videtur Calaminthæ montanæ magno flore respondere: quòd si verba diligentius consideres, Ocimastrum Fuchsii, quod sub pseudoclinopodio infra posuit, illum exprimere voluisse facilè percipies, quare ipsius figuram mutare, vel omittere nolui-mus. II. Adjecimus & alteram Neapolitanis frequentem, & à Fabio Columna in suo Phytobasano propositam. Hæc ex radice fibrosa, caulem hirsutum & asperiusculum, qui mox in alios brachiatur, emittit circa quem folia Ocimo majori similia, sed tenuiora oblongioraq;, per ambitum serrata, hirsuta, longis pediculis donata: flores copiosi purpurascentes, ocimi forma, quibus succedunt vascula semen nigricans subrotundum continentia. Hanc siccam unà cum seminibus Neapole ad nos misit D. Ferrandus Imperatus, præstantissimus Pharmacopæus, quam quotannis olitores verno tempore apud ipsos ferunt, Urtichellam appellantes, eo quod Urticæ hirsutiem quodammodo referat.

Βάκχαρις. BACCHARIS. CAP. XLIIII.

BAccharis herba fruticosa, quæ in coronas additur, cujus folia aspera sunt, media violæ, & verbasci magnitudine: caulis anguloſus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper, non sine appendicibus adnatis: flore purpureo, subalbicante, odorato: *a* radicibus veratro nigro similibus, quibus odor iest cinnamomo proximus. Asperum *b* squalidumq; solum amat. Radix in aqua decocta ruptis, vulsis, ex alto præcipitatis, spirandi difficultati, salutaris: item diuturnæ tussi, & urinæ difficili, menses pellit: contra serpentium morsus utilissimè datur in vino. Recens radix appositа partum extrahit. Puerperis ejus decoctum in desessionibus prodest. In diapasmata utiliter inseritur jucundi odoris gratia. Folia, utpote quæ adstringant, capitis doloribus illitu prosunt: oculorum inflammationibus, mammis tumentibus à partu, ægilopiis incipientibus, ignibusque sacris auxiliantur. Odor somnum gignit.

a Meum addit ἀπαρὰ. i. pingui. *b* Meum, & Cat. ὕγκμα. i. humectum.

BACCHARIS.

Baccharis consideratio.

And. Lacunæ literæ.

DUm eam de Bacchari sententiam, quam superioribus annis lingua Italica expressèram, nunc demum hujus stris Latinis commentariis repetitam, excudendam tradidissem, confessus ingenuè me nusquam hactenus veram Bacchari vidisse: accidit interea rim reperisse, aut ab aliis repertam vidisse: accidit interea temporis, ut eam ad me Roma miserit Andreas Lacuna Segobiensis, medicus hac nostra ætate clarissimus. Cujus literas hic referre libet, quòd eæ sint, quæ mihi maximum fecerant argumentum humanitatis & benevolentiæ suæ, ad ea jam rei fidem addant. Literæ autem ejus sunt ita ad me scriptæ. Etsi nos eidem, cui tu, negotio illustrandi, locupletandiq; Dioscoridem navemus assiduam operam, ob idq; ea bis ex usu hanc ad rem extorquere, facultates alienas, quàm dissipare nostras: volumus tamen tibi & amico, & materia medica quàm optimè merito communicare vera Dioscoridis Baccharim, quam haud ita pridem in hisce montanis agris reperimus, quò possis illam ad vivam formam expressam, in usum humana salutis inservetuis lucubrationibus commentariis, quos jam (ut fama est) primùm Latinos scriptos edere instituis. Eam itaq; chartæ alligatam ad te mitto, adeò per omnia respondentem descriptioni Dioscoridis, ut in ipsa nulla nota possit desiderari. Quippe folia ejus sunt aspera, media violæ & verbasci magnitudine: caulis anguloſus, cubiti altitudinem petens, aliquantulum asper: radices nigro veratro similes, quæ odore, & sapore imitantur exquisitissimum cynnamomum. Porrò flores, quos per inclementiam temporis nunc mittere ad te non licet, in nonnullis locis purpurei, in aliis lutei visuntur: ita ut hujus stirpis duæ species videantur, vel si meminerit uniuscujusque Dioscorides. Postremò hujus plantæ vires, & facultates sunt omnino eadem, quas suæ Bacchari divus tribuit Dioscorides.

His

Hic amicus literis suis finem imposuit. Sed certè illud mihi permirum accessit, quod eadem die, & ferè hora, qua Baccharim Roma accepi, eandem Arimino ad me misit Julius Moderatus diligentissimus pharmacopola, herbarumq; studiosus: id quod apertè testatur hortus ejus apud herbarios Italiæ non vulgaris, ut qui sit variis ac nobilibus plantis refertus. Hanc sanè nec comperi nullis prorsus reclamantibus notis, Dioscoridis Baccharim repræsentare. Nam præterquàm quòd constaret, ut illa, solis asperis, magnitudinem inter violam & verbascum referentibus, caule anguloso, cubitali altitudine, aliquantulum aspero, habebat etiam in caule sua adnata folia non colicolos. Hinc obiter suspicor legendum esse παραφυλλάδας non παραφάλας, ut vulgati Græci codices habent: quandoquidem illi lectioni adstipulatur etiam Oribasii manu scriptus codex. Præterea flores, quibus illa carebat, huic in purpura candicabant, odorati. Ejus deniq; radices erant veratro nigro similes, & odore cinnamomo proximæ. Hujus igitur plantæ delineatione, quæ ad amussim historiæ Dioscoridis respondet, ut ejus quoq; effigies, quam pictam damus, affabrè demonstrat, facilè adducor, ut affirmare non dubitem, hanc esse veram & legitimam Baccharim. Cæterùm Leonicenus, & Brasavolus ipsum secutus, eam plantam magno errore putarunt Baccharim esse, quam quidam Sclaream, nonnulli verò Matrisalviam appellant. Sed cùm hujus radices non sint veratro nigro similes, neque minimum quidem odore cinnamomum imitentur, planè eorum sententia improbanda videtur: præsertim quòd veram Baccharim eam esse censeamus, de qua superius disseruimus. Sed non desunt recentiores, qui contendunt Baccharim Dioscoridi accrevisse. caput q; hoc adulterinum esse, ut novi aliquid afferre videantur. Siquidem inter hos Anguillarius non paucis cõtendit argumentis, Baccharis caput haud esse Dioscoridis legitimum, sed ea omnia quæ de Baccharí in eo authore scripta sunt, ex capite de Asaro esse deprompta. Quod ut in primis probare videatur, Baccharem inquit, Græcum non esse nomen. sed Latinum, cùm nemo extet inter Græcos authores, qui vel ante Dioscoridem, vel ejus tempore vel paulo post claruerunt, qui Baccharis usquam meminerit, ut videre est apud Galenum & Aëtium. Nec his deinde obstare inquit, quod Athenæus inter unguenta Baccharis mentionem fecerit, quippe quod illi Baccharis unguentum designet, non plantam: sed quàm magno ducatur errore Anguillarius, quamq; diligenter legerit autores, aut rectè eorum scripta intellexerit, ille jam audiet. Siquidem non desunt Græci authores, ipsiq; antiquissimi, qui ante Dioscoridem Baccharim meminere. Plinius enim testis est lib. 21. cap. 6. de Bacchari scripsisse Aristophanem priscæ Comœdiæ autorem, ob idq; salsis quibusdam Baccharim Barbaricam appellari, quòd à Græcis sibi nomen invenerit. Deinde negligenter satis Anguillarium legisse Athenæum, ex hoc clarissimè patet, quòd is non solùm Baccharis unguenti, sed Baccharis quoq; plantæ vel ejus radicis meminerit his verbis. Est unguentum quod Baccharis à comicis nominatur. Ac nonnunquam Baccharis non est unguentum. Aeschylus. n. in Amymone separatè & distinctè: Ego, inquit, Baccharis tuas & unguenta: & Symonides unguentis unctus sum, ac Baccharí. Aristophanes in Cerealia celebrantibus. O Jupiter (inquit) venerande, quo pacto nephrium scrinium continuo lotum, unguenti ac Baccharis odorem emisit? Quibus palam est, non solùm eo unguento ad odoramenta usos esse antiquos Græcos. sed etiam ipsa quoque Bacchare, & ejus radicibus. Sed concedamus Anguillario Plinium ejus rei tetundet arrogantiam, quippe qui Aristophanis testimonio scribit ex Baccharis radicibus unguenta fieri solita apud antiquos. Si verò affirmarit, jam suam ipsius fassus fuerit ignorantiam. Baccharis unguentum à Bacchare antiquis denominarit testatur Favorinus his verbis. Βάκκαρις μύρου ποιόν ἀπὸ Βοτάνης ὁμώνυμον, ἔστι δὲ τὸ ξηρὸν διάσωσμα τὸ ἀπὸ τῆς ῥίζης. Quibus non modò palam est Baccharim antiquis unguentum designare, sed etiam pulverem ex Baccharis radicibus paratum corpori inspergendum, de quo apud Athenæum scripsere Aeschylus, Symonides, & Aristophanes: usa enim antiquitas Diapasmatibus, id est, pulverum siccis aspergimbus, non solùm ad odoramenta, sed etiam corporibus fovendis, siccandis, laxandis, adstringendis, molliendis, ac durandis, variis è plantis paratis pro utentium ratione. Præterea ad ea, quæ dicit, ut autorum testimonia effugiat, quæ illi mentem interturbant, quòd in Oribasii, & Pauli libris Baccharis caput additum à quibusdam, eo argumento quòd Paulus tantùm scribat de iis simplicibus medicamentis, de quibus scribit Galenus, qui nusquam de Bacchare meminit: & idem fecerit Oribasius: illi respondendum est, quòd negligenter satis legerit de plantis apud Paulum. Quippe quòd is non solùm ex Galeno, sed ex Dioscoride transcribat. Agallochi enim Narcaphthi, Cancami, Fraxini, Othonnæ, Acanthii, Botryos, Geranii, Aethiopidis, Epipactidis, Apios, Alypi, Cinocrambæ, Heliotropii, & aliorum quorundam non meminit usquam Gallenus, quorum tamen omnium ex Dioscoride meminit Paulus, quem admodum & Baccharis: quo fit, ut infirmum admodum sit Anguillarii argumentum tam de Paulo quàm de Oribasio, qui plantarum historias non ex Gal. sed ex Dioscoride transcribant. Ad hæc quantum valeat in censendis Asaro & Bacchare Anguillarii judicium, conjiciet facilè quispiam, qui ejus annotaverit verba, dum ultimo loco ut probet Baccharis caput ab Asaro esse rescissum, dicit id facilè deprehendi posse, ubi quispiam Baccharis & Asari caput simul contulerit. Sed faciamus periculum: Asarum folio est hederæ minore, lævioreq;: Baccharis verò inter Violam & Verbascum medio, & tactu aspero. Flores Asaro sunt Cytini aut Hyoscyami figura, ac purpurei: Bacchari in purpura albicantes. Caulis autem habet Asarum plures, asperos, ac lentos, quibus singulis solita appensa sunt: Baccharis verò unum tantùm caulem edit cubitalem, anguloſum, aliquantulum asperum, nõn sine adnatis multis. Item radices Asaro insunt geniculatæ, tenues, obliquè gramini non dissimiles, longè tamen graciliores odoratæ, & ut Plinius inquit, & experientia comprobat, Nardum redolentes: Baccharí autem radices insunt nigro Veratro similes, quibus odor ineſt gratissimus, Cinnamomo proximus. Postremò Asarum in umbrosis montibus provenit: Baccharis in asperis & siccis. Quibus palam est nil minus hasce plantas sibi repugnare, quam sibi ipsi repugnet Anguillarius, dum illud Crateva fragmentum in medium affert, quo probare conatur Baccharis caput in Dioscoride ex Asari capite esse rescissum. Siquidem cùm in eo legatur. Βοτάνη εὐώδης, στελέχη λεπτὰ, φύλλα ἀκανθώδη. φύλλα ἀκανθώδη ἂν ἦν δὲ πορφυρᾶ, εὐώδης ῥίζα, ὁμοία τῇ τῆς ἐλλεβόρου, εὐοσμία τῇ ὀσμῇ κινναμώμου: id est: Herba odorata, cauliculi geniculis intercepti, flores autem purpurei, odorata radix, similis radici Ellebori nigri, odore Cinnamomo accedens Tyresia cæcior fuerit, qui non viderit fragmentum esse Baccharis, non Asari, ut sibi persuadet Anguillarius. Quippe quòd Asarum Plinii testimonio, ita vocatum est, quòd in coronis non veniat, quodq; ejus cauliculi geniculati non sint, sed tantùm radices, quæ graminis sunt non Ellebori, nec Cinnamomi odore refertæ, sed Nardi, & ideo Nardum rusticum nonnullis appellatum: quodq; non in siccis & asperis nascatur locis, sed in umbrosis ac opacis montibus. Hæc si diligentius perpendisset Anguillarius, non ita fortasse inconsideratè contra sui ipsius sententiam fragmentum illud Crateva attulisset in medium, ut potius fortasse videretur tam præciosa habere fragmenta, quàm quòd curæ illi fuerit. solide de Medica materia disserere. Probatur præterea, Baccharis caput Asari non esse membrum, non solùm ex Oribasio qui perquam fideliter ex Dioscoride transcribit. sed etiam ex Serapione. Siquidem iis in Asaro ne verbum quidem habetur, quòd in Baccharis capite reperiri posit, sed id tantùm, quod passim legitur, in Ruellii ac Cornarii Dioscoride, qui

Leonicenus & Brasavoli opinio reprobata.

Anguillarii opinio reprobata.

Bacchari antiquissimi meminere.

Baccharis & herba & unguentum apud Athenæum

cùm hæc animadvertissent, quæ in Asari capite adulterina invenerunt, non sine ratione amputarunt. Quibus positis non modò Asari caput integrum haberi, sed quòd hæc verba πόα ἐνώδης στεφανωματική Dioscoridi sint adulterina, quemadmodum alia quam plura quæ in capitum fere omnium principio olim habebantur. Postremò dicimus eandem plantam esse Baccharim, apud Græcos, quam apud Latinos. Nam si quispiam conferat vires, quas fragmentum Crateuæ illud, & ipse Dioscorides Bacchari tribuerunt, cum iis quarum de sua Bacchari meminit Plinius, is sanè illico deprehendet, quàm apte cæcutiat Anguillarius. Baccharem similem Combreto idem reddidit Plinius, ubi inquit: Simillimum ei Combretum appellatum foliorum exilitate usq; in filа attenuata, & procerius quàm Bacchar. Quæ verba haud rectè intellexerunt, qui pro Combreto quandam ostendunt plantam, foliis staminеis, veluti filamenta quædam duum triumve spithamarum longitudine protensa. Siquidem Plinii verba ejusmodi foliorum faciem haudquaquam describunt, sed quod sua subsistantia Combreti folia adeò sint exilia, id est, tenuia, ut texturæ filamenta omnino appareant. Nam exilia plenis opponit Plinius in Epistolis, & Cicero secundo de divinatione: quo fit, ut nil aliud in ea comparatione sibi velit Plinius, quam quòd Baccharis folia sint Combreto solidiora, pleniora ac robustiora: illa verò ut diximus, non quidem in staminеis filis protensa, sed Baccharis modo lata: quamvis adeò tenuia ut omnis ferè earum appareat textura duntaxat.

Combreti Pliniani mentio.

Baccharim quam à Lacuna acceptam proponit, sunt qui Verbascum odoratum, cui interdum flores lutei, interdum purpurei, censeant: & sanè cum Verbasco, quod pro tertio posuit, multum convenit: verùm existimamus eam figuram competere Conyzæ majori à Matthiolo propositæ. Matthiolum imitati Lacuna, Lon. Cast. & Tabernæmontanus, eandem figuram pro Bacchari exhibent.

Πήγανον. RUTA. CAP. XLV.

Concluſa non legit Orib.

† Orib. non habet.

RUta montana, [sylvestris q; sativa,] & hortensi acrior est, & in cibis damnata: sativa verò quæ sub fi-cu arbore enascitur, magis in cibos admittitur. Utraque urit, calfacit, exulcerat, urinam ciet, menstrua pellit, † [alvum sistit] potu, cibove. Lethalium medicamentorum antidotum est, si semen ex vino acetabuli mensura ebibatur. Folia per se præsumpta, aut cum nucibus juglandibus, aridisq; ficis, ineffi-caces venenorum vires reddunt: contra serpentes simili modo sumere convenit. Genituram cibo, potuve extinguit, cum anetho sicco decocta, tormina sedat. Facit ad pectoris, laterumq; dolores, difficultatem spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatus, & horrores febrium, circuitu repetentes, pota, ut antè dictum est. Item ad inflationes coli, vulvæ, rectiq; intestini cum oleo de-

† Orib. non legit.

cocta & infusa. † [Fœminas vulvæ strangulatu liberat, si à genitali sedetenus cũ melle subjiciatur.] Fervefacta ex oleo, & pota, ventris tineas excutit: articulariis doloribus ex melle, aquæ inter cutem cũ sicis illinitur: eisdem in potu auxiliatur, decocta in vino ad dimidias partes, & oblita. Cruda, conditaq; cibo, visus aciem excitat: dolores oculorum illita cum polenta lenit: doloribus capitis cum rosaceo & acero illita auxiliatur: profluentem naribus sanguinem sistit trita & indita. Testium inflammationibus cum lareis foliis imposita, & eruptionibus papularum cum *a* myrto, & cerato prodest: cum pipere autem, vino & nitro affricta, albi vitiligini medetur: cum eisdem illita formicationes tollit, & verrucas, quæ thymi florem repræsentant: contra impetigines cum alumine, & melle utilissimè imponitur. Succus in mali punici calyce calfactus, dolori aurium efficaciter infunditur. Idem oculis, qui hebetudinem sensere, cum fœniculi succo, ac melle inunctus opitulatur. Ignem sacrum, ulcera quæ serpunt, aut in capite manant,

a Meum μύρσινη κηρωτῇ. cũ Myrteo cerato.

I. RUTA.

II. RUTA SYLVESTRIS.

cum

cum aceto rosaceo, & cerussa illitus persanat: mansa alliorum, cæparumq; acrimoniam domat. Montana si copiosius estur, interficit. Dum florem promit, & ad murias colligitur, cutem inflat, & rubore quodam inficit, cum pruritu ac vehementi inflammatione: oportet itaq; eam unctis antea manibus & facie colligere. Tradunt succum gallinaceis pullis insparsum, feles arcere. Adjiciunt eam, quæ in Macedonia circa Haliacmon amnem prodeat, comedentes interimere. Montosus autem is locus, c viperis scatet. Semen ejus potum contra intestina vitia efficax est. In antidota commodè additur. Contra incontinentiam urinæ tostum semen septenis diebus potui datur. Radix hujus montanum moly vocatur. Sylvestris ruta sativæ similis est. Prodest comitialibus & coxendicum doloribus: menstrua movet: partus enecat. Acrior est viribus, quàm hortensis & validior. Sylvestris, utpote noxia, cibis abdicatur.

b Oribasius ὄφεων πλείστων. i. pluribus serpentibus.

* III. RUTA SYLVESTRIS tenuifolia. *

Rutæ consid.

Ruta utraq; planta est vulgaris notitiæ, tam sativa inquam, quàm sylvestris. Non tamen velim de illa sylvestri intelligas, de qua capite proximo differendum est, sed de ea tantùm, cujus meminit Dioscorides in præsenti capite, quamq; in ejus calce sativæ similem fecit: siquidem ab illa plurimũ differt. Nascitur hæc sylvestris Ruta in Goritiensi agro copiosissima, adeò ut qui circumstant montes, ea ubiq; scateant, præsertimq; Salvatinus mons, qui eadem fermè vestitur. Facie hæc hortensi perquàm similis est, foliis, caulibus, ramis floribus & capitulis, graciliori tamen folio, caudice verò crassiori, lignosoq; ac firmo, & gustu acriori amarioriq;. Id quod Monachorum in Mesuem scribentium (pace tamen eorum dixerim) ineptiis prorsus refragatur: quippe qui asserant nullam ferè esse differentiam inter hanc & androsæmum sive hypericum, ut quæ in alterius locum substitui possint. Qua in re manifestè deprehenditur magna eorum inscitia: quandoquidem hi (ut equidem arbitror) in triplici versantur errore. Primùm quòd existimaverint, turpi nimirum lapsu, sylvestrem Rutam ab androsæmo & hyperico non dissidere. Deinde quòd putaverint hallucinati etiam androsæmum, & hypericum unum & idem esse, cum tamen Dioscorides de his seorsum, tanquam de differentibus plantis tradiderit. Huc tertius accedit error, & is quidem, mea sententia, detestandus, quòd prodiderint, hanc sylvestris Rutæ historiam bis à Dioscoride descriptam reperiri, magnamq; habere cum hyperico cognationem. Quod potius somniasse, quàm libero sensuum judicio scripsisse videntur Monachi, cùm non hujus Rutæ caput sit illud, in cujus fronte in quibusdam codicibus, iisq; non probatis, illa legantur, quæ doctissimorum testimonio hic ascitita, hyperici autem propria censentur: sed quod proximè sequitur, in quo alterius sylvestris Rutæ, quam alii Moly, alii HARMALAM, alii verò Besasan appellant, tractatur historia. Quare caveant pharmacopolæ, qui fortasse horum patrum scripta sequuntur ne unà cæcutientes sæpe ducantur in varios errorum labyrinthos. Monachorum hallucinatio.

Rutæ hist.

RVTA planta est perpetuò virens foliis crassiusculis, subpinguibus, pluribus ab uno pediculo exeuntibus, & ex angusto exortu in latum se diffundentibus, colore saturatè viridi. Ramos mittit copiosos surculososq;, & flores in summitate luteos, Hyperici haud absimiles, è quibus capitula oriuntur, quadruplici apice divisa, in quibus pusillum continetur semen nigro colore: radix illi lignosa, multiplexq;, acris & amara, sed acrior & amarior montana. Seritur in hortis, apricis gaudet & siccis, terraq; maximè lateritia. Attenuat Ruta, incidit, digerit, resolvit, provocat & flatus potenter pellit. Seritur Ruta (ut author est Plinius li. 19. c. 8.) favonio & ab æquinoctio autumni. Odit hyemem & humorem, ac simum. Apricis gaudet & siccis, terraq; maximè lateritia: cinere vult nutriri, hic & semini miscetur, ut careat eruca. Sub sici umbra libentius acquiescit: cujus rei causam suis in problematis reddidit Aristoteles. Mustela cum serpente dimicatura, in murium venatu Rutam prius edendo se munit, gnara hanc contra venena polleret. Utuntur & ipsa hoc nostro tempore ad cacodæmones depellendos, fortasse quòd contra fascinationes eam commendaverit Aristototeles in problematis. Planta Rutæ mirabilis magnitudinis visa est (Flavio Josepho auctore) Macherunti, quod olim fuit munitissimum Judææ oppidum. Is enim lib. 7. cap. 25. de bello Judaico ita scriptum reliquit. Erat autem in ipsa regia Ruta mirabilis magnitudinis, à nulla enim ficu vel celsitudine, vel magnitudine vincebatur. Ferebant autem eam ex Herodis temporibus perseverasse: mansisset q; ulterius profectò, sed à Judæis, qui locum ceperunt, excisa est. Rutæ sylvestris & sativæ, meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Ruta agrestis ex quarto est ordine excalfacientium: domestica verò ex tertio. Est autem non solùm gustu acri, sed & amaro. Ex quo etiam sanè digerere, atq; incidere crassos, lentosq; humores potest. Ob eandem vim & urinas movet. Quin & tenuium est partium, flatusq; extinguit. Quare ad inflationes competit, ac veneris appetitum cohibet, digeritq; atq; exiccat strenuè. Est enim eorum ex numero medicamentorum, quæ valenter desiccant. Porrò quod superius Moly & Besasan nominari diximus, & ipsum utiq; fuerit ruta sylvestris. Νήγανον Græcis herba est, Latinis pariter & Italis Ruta nominatur: Mauritanis Sadeb seu Sedab: Germanis Raut und Weinraut: Hispanis Arruda: Gallis Rue: Bohemis Rauta: Polonis Ruta. Ruta sylvestris, Græcis νήγανον ἄγριον: Italis Ruta salvatica. Rutæ vires Matthiolo. Josephus de Ruta. Rutæ vires ex Galeno. Nomina.

Ruta sativa est vel latifolia vel tenuifolia: est sylvestris, hæcq; vel sativæ similis, quæ rursus aut majoribus aut minoribus est foliis, aut dissimilis, de qua capite sequenti. I. Ruta hortensis altera, C.B. Ruta hortensis minor, Trag. Ruta, Matth. Anguil. Lac. Cast. Ruta sativa tenuifolia, Cord. in hist. Ruta hortensis nobilitate præstans, Ges. hor. Ruta tenuifolia, Tab. Quæ verò ab aliis pro Ruta proponitur, Ruta est

hortensis latifolia. Cultura tres, imò & quatuor cubitos superat, arbusculæ similem, in Illustris. Ducis Wirtenbergici horto Stutgardiæ vidimus. II. Ruta sylvestris latifolia, C.B. Ruta sylvestris, Matth. Dod.gal.Lonic.Adverſ.Ruta sylvestris prima, Lac. Caſt.Ruta sylvestris majoribus foliis, Geſ.hor. Ruta sylvestris montana, Lob. Ruta montana.Tab.III.Ruta sylvestris tenuifolia, C.B. Cam. Lugd. Ruta sylvestris minoribus foliis, Geſ.hor.Ruta sylvestris Lob.Ruta sylvestris minima, Dod.fol.Ruta sylvestris minor, Tab. Ruta montana, Cluſ. hiſt. Hiſp. cui fortè Ruta mas Pythagoræ apud Plinium. Peganion Narbonensium, sive Rutula, Adverſariis.

Πήγανον ἄγριον. RUTA SYLVESTRIS. CAP. XLVI.

† Orib. addit γανόμενον. i. nascitur a Cat. addit. ἰκανῶς. i. potenter.

VOcant etiamnum sylvestrem Rutam, quod † in Cappadocia & Galatia Asiæ finitima moly dicitur. Frutex est, qui ab una radice multos emittit cauliculos: foliis multò, quàm alterius rutæ longioribus tenerioribusque, odore gravi, flore candido: capitulis in cacumine paulò majoribus, quàm sativæ rutæ, quæ tribus maximè partibus constant: in quibus triangulum semen, subrufum, gustu amarum recluditur, cujus est usus. Semen autumno maturescit, quod cum melle, vino, croco & fœniculi succo, ac gallinaceo felle, teritur contra retusam oculorum aciem. Sunt qui eam harmalam vocent, Syri besan: qui Cappadociam incolunt, Moly, quoniam quandam cum moly servet similitudinem: radicem-

Rutæ sylvestris alterius consideratio.

RUTA SYLVESTRIS HARMALA.

Harmalę historia.

INveniuntur ex Græcis codicibus Dioscoridis, item ex Latinis illorum fidem ad unguem secutis, qui vel maximo libariorum lapsu, vel potius eorum temeritate, qui nimis scioli videri volunt, plura de hac altera sylvestri Ruta in capitis fronte scripta ostendunt, quæ doctissimorum quorumq; consensu adjectitia sunt, & hyperico legitimè debentur. Hæc deprauata, imò addititia lectione decepti quidam, rerum literarum parum gnari, turpiter aberrarunt, certò credentes sylvestrem hanc Rutam ab hyperico nihil differre. Quorum error simul deprehensus est, atq; Dioscoridis lectio restituta à peritissimis viris, qui rei discrimen exactissimè noverunt, & vetustissima Græca exemplaria consuluerunt, in quibus nihil tale offenderunt: quemadmodum neq; id sese offert lectitandum in Oribasii codice manu scripto, herbarum descriptiones Dioscoridi acceptas referente. Quo fit, ut nullus amplius superstit ambigendi locus, quin ea ascititia sint, & ex hyperico, cujus propria sunt, hic perperam repetita. Sed hac jam missa faciamus, & constituamus duplicem esse Sylvestris Rutæ speciem: unam domesticæ similem, de qua diximus in præcedenti capite: alteram verò, de qua nunc agimus, quam quidam Harmalam vocant. Hanc (ut ingenuè fatear) in Italia sponte natam non vidi. Verùm ejus imaginem, quam hic appingi curavimus, misit ad me Constantinopoli Guilielmus Quacelbenus Cæsaris Ferdinandi Oratoris medicus. Est itaq; HARMALA frutex, qui ab radice plures emittit caules: foliis multò quàm alterius Rutæ longioribus tenuioribusq;, odore gravi, floribus candidis, è quibus capitula in caulium summitate oriuntur sativæ rutæ majora, tenuibus quibusdam foliolis & acuminatis cumquaq; stipata, in quibus triangulum occluditur semen, subrufo colore & amaro gustu, cujus est usus. Aphri corrupta à Græcis appellatione Harmel pro Harmala dicunt. Verùm enimvero gravissimo errore ducuntur seplasiarii, qui luminibus apothecariorum scripta secuti, hujus Rutæ sive Harmelloco, fœtidis & aggregativis dictis catapotiis, aliisq; compositis medicamentis cicutæ semen admiscent. Quod non solùm suis tum qualitatibus, tum facultatibus Harmala omnino repugnat, sed etiam venenum lethale existit. Errandi causam præbuit Quiricus Augustus Tortonensis: quandoquidem is in conficiendis fœtidis catapotiis, quid sit Harmel explanare contendit, ait Sylvatici Pandectarum auctoris testimonio, quòd quotiescunq; reperitur Harmel cum aspiratione, nil aliud apud Arabes designat, quàm semen cicutæ: sine verò aspiratu, Rutæ sylvestris semen. Quod evidens ac execrandum est mendacium: siquidem Harmel tam afflatum, quàm nudè scriptum Mauritanis perpetuò agrestem Rutam significat, ut Serapionis & Avicennæ auctoritate facilè probari potest sub libru, in quibus simplicium historias, & facultates posteritatis memoriæ prodiderunt. Nam quæ illi de Harmel scripserunt, eadem Dioscoridi & Galeno Rutam hanc describentibus prorsus adstipulantur. Cæterùm Avicenna ipsius Harmel etiam meminit lib. quarto sui Canonis, ubi viperarum morsus curationem tradens, sic inquit. Ruta sylvestris (& non est alharmel, secundum quòd existimaverunt quidam, imò est species rutæ ipsius) confert morsibus viperarum: hæc ille. Sed ne forte quis Avicennam non rectè intelligens, in his verbis decipiatur, ut suis in Parodoxis Fuchsium, in Avicennam acriter agentem, deceptum fuisse deprehendimus, ut qui illum, ut puto, minus intellexerit, sciendum profectò est (quemadmodum etiam antea aliquoties retulimus, & nunc quoniam ad rem faciat, idipsum repetere non alienum erit) quòd non ejusdem utiq; generis est sylvestris Ruta, de qua unà cum domestica superius tradidit Dioscorides, & hæc quam Græcorum quidam Harmalam, Mauritani verò Harmel sive Alharmel appellant. Ex hac omnibus perspicua Rutæ sylvestris distinctione, quantum equidem reor, liquidò patebit, Avicennam haudquaquam errasse, ut errorem immeritò illi injungit Fuchsius. Quippe cùm inquit Avicenna, Ruta sylvestris (& non est alharmel, secundum quod existimaverunt quidam, imò est species Rutæ ipsius)

Seplasiariorum gravis error circa Cicutam.

Fuchsii lapsus & Avicennæ defensio.

ἄγριον) confert morsibus viperarum, iis verbis declarat se illam hic sylvestrem Rutam intelligere, quæ domesticam æmulatur: non autem illam, de qua hoc loco disserit Dioscorides, quamq; suæ Arabicæ familiæ auctores Harmel, sive Alharmel vocant. Ejus tamen loco citato, paulò antè meminerat, sic inquiens: Et alharmel est de medicinis liberantibus. Ubi per Alharmel eam sanè Rutam sylvestrem intelligit, de qua præsens sermo est: ob cujus differentiam, postea alterius rutæ sylvestris mentionem faciens, subjungit illa verba, quæ jam bis citavimus. Ut hinc palàm faceret, se non modò de alio sylvestre Rutæ genere intellexisse, sed etiam occurrisse, ne quis si sine distinctione locutus esset, se idem frustrà repetiisse calumnietur. Porrò non desunt qui sustinere contendant, Harmel esse Cicutam, Averroem in medium adducentes, quem libro quinto suarum collectanearum ita scriptum reliquisse volunt. Harmel, id est Cicuta, calida est, & sicca in tertio gradu: incidit crassos humores, & provocat urinam & menses, & valet dolori scapularum, & purgat phlegma. Hac isti nituntur auctoritate. Quibus ita facilè responderi potest, quòd cùm Cicutæ hoc loco eas Averroes tribuat facultates, quas etiam Harmalæ, nomine tamen Moly, reddidit Galenus, manifestè deprehenditur Averrois codex librariorum incuria fuisse depravatus. Neque difficilis lapsus fuit, quòd ii vocum similitudine decepti Cicutam pro Rutæ legerint ac scripserint. Adde etiam illud (hoc enim medicorum neminem latet) quòd tantum abest, ut Cicuta tertium caliditatis gradum obtineat, cui illam assignat depravata Averrois lectio, ut ne primum quidem attingat, cùm Dioscoridis, & Galeni testimonio, in quarto frigiditatis ordine collocetur: ob id q; eam lethale venenum esse affirment. Quapropter quàm pessimè agatur ab iis, qui Cicutæ formidandum semen iis compositis medicamentis addunt, quorum usus est ad dejiciendos, incidendos, extenuandos q; lentos humores, ii dijudicent, qui veritatis studio diditi hujusmodi cavillationes, quæ sæpe hominibus pernicem pariunt, tollerare non possunt. Rutæ hujusce semen datur ad purgandum bilem atram magno auxilio, paraturq; tandem hoc modo. Conjiciuntur in mortarium seminis grana 15. prius clarissima aqua ablutis, & deinde ligneo pistillo teruntur, affunduntur q; aquæ fontanæ unciæ quatuor, eodem q; pistillo aliquantisper miscentur: demum linteolo percolatur cremor, cui adduntur mellis optimi unciæ tres, & olei Sesamini, aut amygdalini unciæ duæ, & id omne propinatur Melancholicis. Facit enim copiosas vomitiones. Nec est hoc medicamento aliud valentius ad Comitiales. Scribunt Arabes hujus Rutæ semine inebriari homines, adeò ut subinde diutius dormiant. Id quod maximè confert in eo Melancholiæ genere, quod ii heros appellant. Rutam hanc Sylvestrem appellat Galenus Moly, libro 7. simplicium medicamentorum, ubi de ea differens his verbis: Moly, hoc quidam vocant peganon agrion, hoc est, Rutam sylvestrem, nonnulli harmolam, Syri besasam, sicut Cappadoces moly, quæ radicem habet nigram, & florem lacteum. Vis ejus tenuium est partium, & calida tertio abscessu: unde crassos humores secat, ac digerit, & urinam movet: hæc Galenus de altero Rutæ sylvestris genere. Cui consilat & primum sylvestri Rutæ genus perpulchrè respondere. Ex quo crediderim, quòd sine ullo errore seplasiarii alteram alterum loco subjicere posint, quoties Arabum harmel in suis compositis medicamentis admiscendum reperiunt. Est & alia Rutæ species, quæ recentioribus quibusdam CAPRARIA cognominatur, quibusdam verò Galega dicitur, nostrates eam vulgò appellant Lavanese. Passim hæc secus itinera in scrobium aggeribus, humentibus q; locis & lato solo provenit, caule sesquicubitali, & aliquando majore, ramoso, in quo folia utring; emergunt ab uno pediculo dena aut undena, oblonga, ac subpinguia. Flores in summitate profert ex candido purpurascentes, è quibus siliquæ oriuntur, semen continentes. Vis illi maxima contra pestilentiam, namque plurimos hujusce plantæ usu præservatos scimus. Quidam ad hoc quotidie crudam in aceto rias vorant, alii olerum modo coctam ex carnium jure sumunt, nonnulli succum extrahunt, & ex vino hauriunt. Quinetiam valet non solùm adversus lethalia medicamenta, verùm etiam contra ferarum omnium, quæ dentibus aut aculeo venenum emittunt, tum morsus, tum ictus: in quem usum herbam vel ejus succum bibendum præbent, ac etiam emplastri modo vulneratis partibus imponunt. Laudant aliqui succum sesquiunciæ pondere hausturn pueris comitiali morbo vexatis. Epotus recentis herbæ succus datur utiliter cochlearis mensura ad necandos intestinorum vermes. Idem præstat herba ipsa in patella calefacta ex oleo amygdalarum amararum, & è lini semine, ventri adalligata. Ejusdem succus datur in principio pestilentia affectis, aut ejus decoctum ex aceto factum, addita Theriaca, & Armenio bolo. Verùm à puta subinde sudare affectum oportet. Idem præstat ad pestilentes febres, in quibus exanthemata, sive maculæ cutaneæ quæ petechiæ vocant, emerserint, & præsertim epoto herbæ decocto ex aqua unà cum Tormentillæ radice, Cardui benedicti foliis & Armenio bolo. Quas quidem facultates illi inesse censeo, sua ipsius speciali dote. Cæterùm apertissimè fallunt, qui putant Rutam hanc Caprariam dictam Polemoniam esse, ut latius lib. 4 suo loco dicemus. Quæ planta πόγανον ἄγριον, ἡ ἄγριος Græcè: Ruta sylvestris altera Latinè dicitur: Arabicè Harmel: Italicè Ruta salvatica seconda. At Galega sive Ruta Capraria, Hetruscis Lavanese.

Quorundam error, & locus Averrois restitutus.

Rutæ sylvestris alterius vires ex Gal.

Rutæ capriariæ mentio, & vires.

Nomina.

Ruta sylvestris magno flore, C. B. Ruta sylvestris Harmola, Matth. Ruta sylvestris altera, Cast. Cam. Ruta harmola, Lugd. Ruta sylvestris, Cord. in Dioscor. Anguil. Ges. hor. Harmel, Ges. hor. Harmel Constantinopolitanum, Cæsal. Harmala. Dod. fol. Clus. hist. Hisp. Tab. cui & Moly Galeni. Harmala Syriaca, Lobelo. De Galega seu Ruta capraria, vide cap. 136. libri quarti.

Μῶλυ.

MOLY. CAP. XLVII.

Moly folia habet graminis, latiora, humi sparsa: florem albæ violæ similem, sed minorem, magnitudine violæ purpureæ æmulum, lactei coloris: caulem candidum, quaternûm cubitorum: in cujus cacumine inest aliquid, quod alii speciem referat. Radix parva, bulbosa, quæ mirum in modum valet ad vulvæ apertiones, si trita cum irino unguento, in pesso subjiciatur.

Moly, ut scriptum reliquit Theophrastus lib. 9. cap. 15. de plantarum historia, apud Pheneum exit, atq; apud Cyllenam esse (quem admodum Homerus dixit) affirmant: radice rotunda, non absimili cæpæ, folio scillæ. Usum ejus contra venefícia summa, non tamen effodi difficulter, ut ait Homerus. Moly quoque meminit Plinius lib. 25. cap. 4. ita scribens. Laudatissima herbarum est, Homero teste, quam vocari à diis putant Moly. Ast inventionem ejus Mercurio assignat, contraq; summa venefícia demonstrat. Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cillene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica radice rotunda nigraq;, magnitudine cæpæ, folio scillæ: effodi autem difficulter. Græci authores folium ejus lunare pinxere, cum Homerus candidum scripserit. Inveni è peritis herbarum medicis, qui & in Italia nasci eam dicerent, asserio; è Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis triginta pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ: hæc Plinius. Ex cujus sanè verbis facilè cognosci potest, Moly ab eo secundo loco redditum, quod in Campania

Moly hist. ex Theoph. & Plin.

Moly vires ex Galeno.

pania effossum, & sibi allatum scribit, ab illo plurimùm dissidere, quod Homerus & Dioscorides notis non planè consentientibus repræsentarunt. Moly cui Dioscoridis delineatio respondeat, misit ad me Patavio vir optimus, & omni humanitate præditus, Jacobus Antonius Cortusus, cujus imaginem hic appingi curavimus. Cæterùm herbam Moly Dioscoridis appellatam, eandem nimirum esse putaverim cum illa, quæ Gal. lib. 7. simplicium medicamentorum Myle vocatur, cùm inquit: Myles radix parvo bulbo similis est, facultatis contrahentis: nam cum farina ærina (hoc est loli) apposita apertam vulvam sanare scribit Dioscorides. His verbis Galenus non solùm quidem Mylen suam Dioscoridis Moly accepta refert, sed etiam nos commonet mendi cujusdam, quod huc usque latuit in codicibus Græcis Dioscoridis. Quippe quòd mis in hujus capitis calce legitur μετὰ ἰρινου μύρου, quod est, cum irino unguento, Galeni testimonio, legendum sit μετὰ ἰρινου ἀλεύρου, id est, cum farina loliacea. Et certè in id vitium facilè librarii quadam scripturarum vicinitate labi potuerunt. Sed addamus rationem, qua vulgaris lectio depravata manifestè deprehendetur. Nam si unguentum irinum efficaciter aperit, non video quid Moly radix cum eo præstare posset περὶ τὴν ἐξω κλειστομώσεις, hoc est, ad vulvæ apertiones. Sic enim ex Graco rectius reddendum puto, quàm ad aperiendas vulvas, ut vulterunt Marcellus & Ruellius. qui tamen secus facere non poterant. si unguenti irini rationem habere volebant. Id μὴ ἀν Græci dicunt, quod Latini item Moly.

MOLY.

Dioscoridis locus castigatus.

Nomina.

Moly ἀπὸ τῦ μωλύειν τὰς νόσους, ab amoliendis morbis dictum. Unius licet meminerit Dioscoridis, plures tamen posteriores agnovere differentias, de quibus in historia. Moly minus, C.B. Moly Matth. Lon. Cast. Lugd. Moly Dioscorideum putatum, Lob. Moly Dioscoridis, Clus. hist. Hisp. Cam. Moly angustifolium, Dod. fol. Allium ursinum alterum, Cæsalpino.

PANACES HERACLEUM.

πάναξ ἡρακλειον. PANACES HERACLEUM. CAP. XLVIII.

PAnaces nonnullis Heracleum dicitur: ex quo opopanax colligi solet. Plurimum in Bœotia, & in a Phocide Arcadiæ nascitur: ibiq; compendii, & quæstus, qui ex eo liquore factitatur, gratia, studiosè colitur. Foliis est asperis, in terra jacentibus, hederacei coloris, multum ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinquepartitò divisis: caule, ut ferulæ, altissimo, qui lanugine quadam b incanescit, foliis etiam minutioribus obsitus: muscariis, ceu anethi, in cacumine: flore luteo, & semine odorato, ferventeque. Radices habet multas ab origine una, candidas, graveolentes, crassi corticis, & subamari gustus. Nascitur in Cyrene Lybiæ & Macedonia. Excipitur succus incisa radice, recenti caulium pullulatu. Eacantidum succum emittit, qui siccatus in summa cute croceum colorem contrahit. Effluentem autem succum excipiunt, foliis excavato solo stratis, quæ siccata tolluntur. Simili modo caule messibus incisio profluentem succum eximunt. Meliores ex radicibus, albæ, rigentes, distentæq; siccæ, quæ cariem non sentiant, aromaticæ, ferventes gustu. Fructus ex prodia ferula cibo idoneus est: sed ex agnatis stolonibus ab usu cibario abhorret. Maximè in hoc succi genere probatur, c quàm amarissimus, internè albus, non subfulvus, foris ad croci colorem inclinans, lævis, pinguis, friabilis, tener, statim in aqua eliquescens, gravi odore. Niger imbropatur, ac mollis. Adulteratur ammoniaco, aut cera. Sed synceri experimentum est, si digitis in aqua friatus resolvatur, & lacteſcat. Excalfacit, mollit, extenuat: horroribus febrium, circuitibusque, vulsis, ruptis, laterum dolori, tormini bus, stillicidio urinæ convenit. Contra vesicæ scabiem ex aqua mulsa, aut vino bibitur: menses trahit, fœtum enecat. Inflationes, quæ vulvam male habent, discutit: ischiadicis illinitur asque, ex melle dilutus, discutit: ischiadicis illinitur

a Meum & Cat. εὐψοφιδ. i. & in Psophide.
b Meum λεπτὸν. i. tenui. Idē legit Orib.
c Orib. πικρότερον i. amarior.

acopis

acopis, & capitis medicaminibus admiscetur: carbunculos rumpit. Podagricis, cum uva passa illitus subvenit: dolore dentium liberat, cavis inditus: oculorum aciem illitu excitat. Ex eo, & pice optimum fit emplastrum contra bestiarum morsus, quæ in rabiem efferantur. Radix in ramenta conscissa, vulvæ admota, partus extrahit: ad vetera ulcera efficax est: nudata ossa corpore operit, si trita cum melle illinatur. Semen cum absinthio sumptum, menses pellit: cum aristolochia prodest adversus animalia, quæ venenum ejaculantur: & contra vulvæ strangulatus in vino bibitur.

πάνακες ἀσκληπίειον.

PANACES ASCLEPIUM. CAP. XLIX.

10 PAnaces † Asclepii caulem à solo emittit tenuem, cubitalem, geniculatum: circa quem folia fundun-tur fœniculo similia, majora tamen & hirsutiora, † odorata: in cacumine umbella, ubi flores emi-cant aurei, acris gustus & odorati: radix *a* parva est & tenuis. Auxiliarem vim habent *b* flores & semi-na, contra ulcera, phagedænas & tubercula, si trita cum melle imponantur: adversus serpentes ex vino bibuntur, & cum oleo illinuntur. Aliqui panaces sylvestre origanum vocant, alii cunilam, de qua in ori-gani mentione diximus.

†Ori. Ἀσκλήπιον καὶ χειρώνειον. 1. Asclepiũ & Chironium.

†Or. δυσώδη. i. male olentia

a Meum πικρὰ, id est, amara. *b* Meum ἔνθετον τὸ ἄνωθεν. i. auxiliarem desuper.

πάνακες χειρώνιον.

PANACES CHIRONIUM. CAP. L.

10 PAnaces *a* Chironium in Pelio monte maximè provenit, folium ejus amaraco simile: flos aureus, ra-dix *b* parva, quæ non altè demittitur, gustu acris. Pota radix serpentum veneno resistit. Illita co-ma, eadem præstat.

a. Καλεῖται δὲ ὑπό τινων χειρώνιον. i. Panax, quod & Chironiũ *b* Me. & Cat. λεπτὸν. i. tenuis.

Panacis confusio.

PAnaces Heracleum in Apulia frequens nascitur, quemadmodum in Apennini jugis & in Argentario promontorio in no-stro maritimis Senensibus. Habetur & in quamplurimis Italiæ viridariis, ubi summa diligentia colitur ab his, qui sim-plicium medicamentorum studiosi, ad suum aliorumq; commodum innumera plantarum genera suis in hortis ac viridari-is serunt ac colunt. Verùm non ob id affirmaverim, ejus lachrymam, quam officinæ Opopanacum vocant, excipi in Italia. Nam quæ Venetiis venalis reperitur, ex Alexandria Aegypti convehitur. Legitima non defit, etsi adulteratæ frequentior sit usu apud eos, qui ex quavis herba manipulos colligunt. In Panacis historia apertissimè aberravit Mesues: quippe qui initio capitis omnia ejus genera confundat. Quod omnib. jam notum est, quam ut à nobis ostendi debeat, Panaces ASCLEPIUM

Mesu lapsus.

II. PANACES ASCLEPIUM.

*III. PANACES ASCLEPIUM alterum.

nuper vidimus, ejusq; effigiem hic appinximus. Sed CHIRONIUM non provenit, quod sciam, in Italia. Quanquam non desunt, qui pro Chironio panace ostendant plantam, quæ folium habet oblongum hyssopi fere modo, concomitantib. minoribus foliolis cumulatim prodeuntibus florem pentaphylli, sed majorem, aureo tamen colore: surculos mittit ab radice numerosos, tenues lignososq; radicem item lignosam, rufescentem gustu adstringentem minimè acrem. Hæc quibusdam recentioribus herbariis Flos solis appellatur. Verùm quòd Dioscorides panaci Chironio tribuerit folia amaraco similia, Asclepii vero habeat & excalfaciat, & radicem gustu acrem, non video quomodo ingenuè possim eorum sententiæ subscribere. FLOS ita q;

Floris solis mentio.

IV. FLOS SOLIS, SEU PANACES CHIRONIUM.

V. PANACES CHIRONIUM MINUS.

itaq; SOLIS mihi quidem omnino è symphytorum genere esse videtur, quum facile vulnera glutinet & sanguinem mo-nantem sistat. Verùm non hæc solùm præstat, sed oris & pudendorum ulcera sanat, ubi in vino decoquatur, & eo fotui ulcera abluantur. Datur quoq; potandus ad cruenta sputa, & ad dysenteriam una cum radicibus contritus, quinti in ad mensium abundantiam. In summa ubi agglutinare, cohibere & roborare opus sit, ea omnia perinde præstat, ac cætera symphytorum genera. Panacis genera ab inventoribus cognominari tradunt, nempe Asclepium ab Aesculapio, Chironium à Chirone, & Heracleum ab Hercule: quare & Herculeum à plerisq; est appellatum, cujus tantùm lachryma hoc tempore officinæ utuntur. Semen enim ac radix, etsi in pluribus valeant affectibus, ad nos tamen, quod viderim, non asseruntur.

Opopanax.

In quorum defectu optimi chirurgi, cùm denudata ossa carne explere volunt, radicum segmenta, quæ lachrymæ con-

Panacis vires ex Gal.

reperiuntur, quæve illa sint, non parvo labore seligunt, & ad hunc usum in pulverem redigunt. Panacis vires descripsit Gal. lib. 8. simpl. medic. his verbis: Panaces Heraclium, inquit, ex hoc fit vocatus Opopanax, radicibus ejus, & caulibus excisis. Porrò opopanax ipse longe est ad plurimos usus aptissimus, utpote excalfaciens, emolliens & digerens: ponat tamen quispiam in excalfaciendo tertii ordinis, in desiccando verò secundi. Cortex radicis exiccatorium simul & excalfa-ctorium est medicamentum: sed minus quàm succus: quin & nonnullam habet abstergendi facultatem. Quare eo quoq; utimur & ad ossa denudata, & ad ulcera maligna & contumacia. Sufficienter enim talia carnem procreant, scilicet ab-stergendo simul, & desiccando, nec ita magnopere excalfaciendo: quæ omnia ad carnem generandam necessaria sunt, ve-lut in libris de curandi ratione ostendimus. Fructus calidus & ipse est, ac mensibus movendis medicamen accommodum. Cæterùm nescio, quo pacto nunc ferè omnes ex more non panaces, sed panaca herbam hanc vocitent. Panaces autem asse-pium minus est calidum supradicto panace: quamobrem eo, & floribus ejus, & semine melli mistis ad ulcera, phymata, & phagedænas utuntur Panaces verò Chironium & ipsum similem prædicto facultatem possidet: hac Galenus. Po-rò deficit Panacis lachryma (ut author est Mesues) à remotis corporis partibus, præsertim à articulorum compagi-

Panacis vires ex Mesue.

bus, lentam, crassam, contumacem & pituitam. Cerebrum & nervos expurgat, præcipuè cum frigidu torquentur morbi.

Nomina.

Παναξ ἡράκλειον sic Græcis, ut etiam Latinis Panaces Heracleum nominatur: Arabibus Steusir, Jeusir sive Giausir: Italis Panace Heracleo. Hujus gummi Græcis ὀποπάναξ dicitur: Latinus item Opopanax: Officinis Opopanacum: Italis Opopa-naco: Hispanis Opopanaq;. Παναξ verò ἀσκληπιον sic Græcè vocatur, ut Latinè similiter Panaces Asclepium: Arabicè Panax Aschilibet: Italicè Panace Asclepio. Παναξ denique χειρώνιον ita Græcis, Latinis pariter Panaces Chironium appel-latur. Mauritanis Panax caromon: Italis Panace Chironio.

Panax, quasi πάσιν ἄκος, omnibus remedium adferens, quasi omnia sanans: cujus genera quatuor Theophrasto 9. hist. 10. Syrium, Chironium, folio simile Rumici: Æsculapium folio Thapsiæ. Herculanum folio magno & amplo, ut quoquo versus tres palmos perficiat. I. Panax Sphondilii folio quod Heracleum C.B. Panaces Heracleum, Matt. Lac. Ges. hor. Clus. in Corollario ad Dod. edit. Gallicam. Dod. fol. cui & Sphondylium alterum. Panax Heracleum, Lob. Lug. Cam. Panax Herculeum, Cord. in Dios. Ges. hor. ap. Cæs. Tab. qui primum facit. Hujus plantæ densata lachryma seu liquor, Opopanax sive Opopanacum dicitur, qui guttis piso majoribus æqualibusve conglomeratur in massas foris croceos, vel in puniceo co-lore ruffas, intus candidas aut flavescentes. Substantia est pingui, sapore amaro, tenui liguistico vehemen-tiori: odore gravi: Eligendum quod foris croceum, intus candidum, pingue, odoratissimum, majoribus grumis constans, purum. Purgantur autem à furculis hoc pacto, mediocriter contritum linteo includi-tur, in

tur, in fictili suspenditur, superinfunditur quantum satis fuerit vini, aceti, aut aquæ: dein paulatim supra fornacem calefiat: in linteo liquatum exprimito sicq; furculi in linteolo remanebunt: Alia ratione etiam purgatur, cùm nodus ita suspenditur, ut humorem non tangat, sed ut ferventis tantùm humoris vapor per linteum penetrans liquorem emolliat, donec exprimi queat, quod calente adhuc eo fieri necesse est. Affertur ex Africa, Ægypto & minori Asia, monente Cord. II. Panaces Asclepium Matt. & Lugduni, hanc enim à sequenti differentem facimus, cùm utramq; in horto Patavino collegerimus, & internostras reservemus. III. Libanotis ferulæ folio semine plano, C. B. Panax Asclepium, Adver. Lob. Libanotis altera semine lato, Camerario. IV. Panaces Chironium; Matth. Cast. Lugd. Hyssopus campestris, Trag. Hyssopus montanus sive sylvestris, Lon. Helianthemum Cord. in hist. Lob. Thal. Helianthemum vulgo dictum, Clus. hist. Hisp. Helianthemum Plinii. Clus. hist. Pan. Helianthemum Germanicum, Tab. Flos solis, Dod. fol. Lob. Cam. Cast. Gratia Dei, Gesn. hor. Chironia, Cæsal. Alii ad Panacem, alii ad Symphytum, alii ad Cistum, & rectius referunt. Hoc variat cultura, magnitudine, foliis item latioribus, angustioribus, floribus majoribus, minoribus, albis, pallidis, aureis. V. Panax Chironium minus Camer. in suo Matth. Cistus humilis secundus, Clus. hist. Hisp. Lob. Helianthemum peregrinum angustifolium, Tabernæmontano, magnitudine sola & foliorum angustia à priori distat.

Λιγυστικὸν.

LIGUSTICUM. CAP. LI.

Ligusticum, [quod alii panaceam, alii panaces vocant,] plurimum in Liguria nascitur, [in monte Apennino Alpibus contermino: unde nomen traxit.] Panaces incolæ non ab re appellant, quoniam & radice, & caule Heracleotico panaci simile sit, & viribus eisdem præditum. Gignitur in altissimis asperisq; montibus, ac umbrosis, maximè *a* juxta fluenta. Cauliculum fert anethi, geniculatum, tenuem, & in circuitu folia Sertulæ campanæ, molliora, odorata, prope verticem graciliora, & longe magis divisa: in cacumine muscarium, in quo semen dependet nigrum solidum, & oblongum, fœniculo proximum gustanti acre, & aroma olens: radix candida Heracleotici panacis similis, odorata. Radicis semidis vis excalfactoria, concoquens. Prodest ad intestinos dolores, tumores, concoctiones: item ad inflationes, præsertim quibus stomachus turgeat: & contra serpentium ictus: urinas, & menses potu trahit. Eosdem præstat effectus appositа radix. Semen cum radice oxyporis, & medicamentis decoquentibus admiscetur: *b* ori per quam utile, quare pro pipere utuntur eo indigenæ ad obsonia. Adulteratur semine quodam simili: quod facilè gustu discernitur *c* amarum enim est. Alii semen fœniculi, aut seselis admiscentes, ligusticum dolo vitiant.

Conclusa non legit Orib.

a Meum παρὰ τοὺς διώρυχας. circa scrobes.

b Bat. εὐστόμαχον, i. gratum stomacho.

c Orib. πικρότατον, i. amarissimum

I. LIGUSTICUM.

II. LIGUSTICUM ALTERUM

Fallamur apertè ut mea quidem fert opinio: qui herbam vulgò hodie Levisticum nominatam, quam legitimum Hipposelinum censemus, putant esse Ligusticum hic à Dioscoride repræsentatum, quod Galenus unius literæ mutatione Libysticum appellavit. Siquidem hoc caule assurgit tenui, & foliis Sertulæ campanæ similibus. Illud verò caulem profert altum, crassum, concavũ, & geniculatum: folia apii palustris æmula, majora tamen, ac etiam crassiora. Cæterùm quamvis

Ligustici consideratio.

legitimum,

legitimum ac verum Liguſticum in Liguria, cujus Genua Metropolis eſt, unde etiam nomen invenit, frequentiſſimum proveniat, ſitq; inibi adeò vulgaris notitiæ, ut ejus ſemine paſſim utantur incolæ in ciborum condimentis, non ob id tamen per cætera Italiæ loca hactenus, quod ſciam, deferri cœpit. Plantas autem has duas, quarum hic imagines appingi curavimus, miſerunt ad me amici qui rem herbariam jam profitentur. Verùm prior Liguſticum magis quàm poſtrema referre videtur. Sed velim, ut ſit quoq; aliorum judicium, quamobrem ambas excudi curavi. Liguſticum alterum, caule exit ſerulaceo, alis frequentibus, è quibus rami diſparibus exeunt intervallis: foliis quinq; ex uno petiolo prodeuntibus, per ambitum ſerratis: muſcariis fœniculi ſimilibus: ſemine quoq; ſimili, ſed longiore craſſioreq;. Radice nititur vegetiore, externus ſubnigra, acuto ſimul & ſubamaro guſtu, odoris non injucundi. Gignitur in altis montibus, apricis tractibus. Galenus de Libyſtico differens libro 7. ſimplicium medicamentorum, ſic breviter inquit. Libyſtici radix, & ſemen ex genere excalfacientium ſunt, adeò ut menſes cieant, & urinas provocent, flatusq; diſcutiant. Quod Græci Λιγυστικὸν Latini ſimiliter Liguſticum, & Libyſticum dicunt: Itali Liguſtico.

Libyſtici vires ex Gal.

Nomina.

Liguſticum primo loco poſitum, Siler montanum vocamus cum Trago. Lob. Dod. fol. Liguſticum verum, Dod. gal. Geſ. hor. Taber. Liguſticum, Matth. Lac. Caſt. Lugd. Seſeli Maſſilienſe, Cord. in Dioſc. Seſeli Italicum, Caſt. Ser montanum, Cæſalp. Hoc quibuſdam videtur apud Dioſcoridem Liguſticum, aliis Seſeli Maſſilienſe, aliis ejuſdem Peloponenſe: quod ſemine variat. II. Liguſticum alterum Matth. & Caſtori. Libanotis Theophraſti major, ¦Lugd. Angelicæ alicujus ſylveſtris figuram propoſ. cenſemus: alii Libanotidem Theophraſti majorem ſtatuunt.

Σταφυλῖνος. PASTINACA. CAP. LII.

PAſtinaca ſylveſtris folia gingidii habet, latiora, ſubamara: caulem rectum, ſcabrum: umbellam ſimilem anethi: in qua flores inſunt candidi, & in medio purpureum quiddam fermè croceum, radix digiti craſſitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditur. Semen potum, vel impoſitum, menſtrua movet. Iis convenit in potione, quos urinæ difficultas torquet, aut lateralis dolor excruciat, aut ſi aqua cutem ſubiit: ſerpentium morſibus, ictibusq; prodeſt, præſumentes id, nulla affici injuria à ſerpentibus traduntur: conceptus adjuvat. Radix urinam pellit, venerem ſtimulat, partus appoſita ejicit. Folia trita & cum melle impoſita, phagedænas ulcerum purgant. Sativa ad eadem pollet, ineficacior tamen & cibo aptior.

I. PASTINACA DOMEſtica.

II. PASTINACA SYLveſtris.

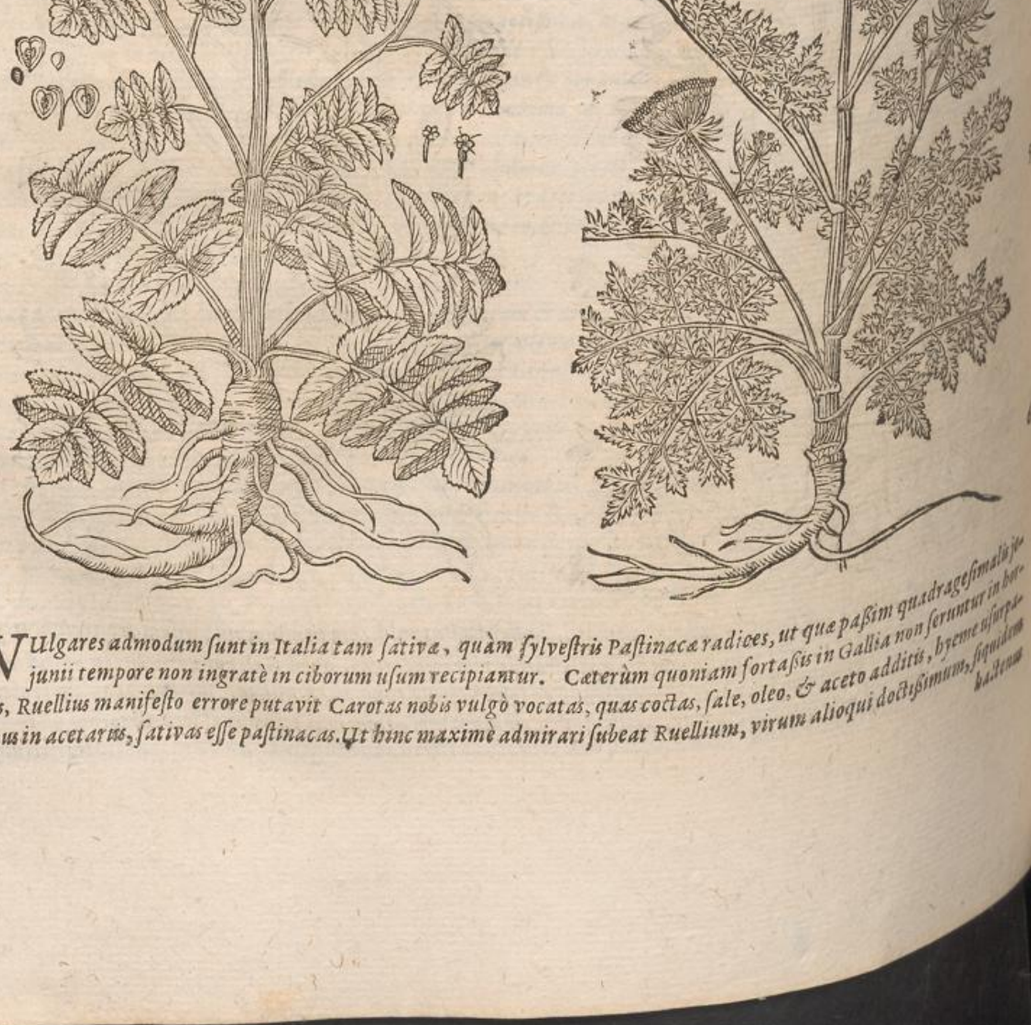

Paſtinacæ conſideratio. Ruellii error.

VUlgares admodum ſunt in Italia tam ſativæ, quàm ſylveſtris Paſtinacæ radices, ut quæ paſſim quadrageſimalis jejunii tempore non ingratè in ciborum uſum recipiantur. Cæterùm quoniam fortaſſis in Gallia non ſeruntur in hortis, Ruellius manifeſto errore putavit Carotas nobis vulgò vocatas, quas coctas, ſale, oleo, & aceto additis, hyeme ſiſurgemus in acetarus, ſativas eſſe paſtinacas. Ut hinc maximè admirari ſubeat Ruellium, virum alioqui doctiſſimum, ſiquidem hactenus

hactenus neminem inveni è rei herbariæ scriptoribus tam Græcæ quàm Arabicæ familiæ, qui memoriæ prodiderit, Pastinacam sativam radice niti adeò rufa, ut sanguineo succo madeat, qualis Carotæ dictæ inesse deprehenditur. Sativa in Italia frequentissima seritur ab olitoribus in hortis. Caule exit crasso, striato, foliis Elaphoboſci majoribus, pluribus utrinq; ex uno pediculo prodeuntibus terebinthi modo, subasperis, & per ambitum denticulatis, umbellas magnas in summitate gerit, floribus melinis, semine fœniculi majore, acuto & amariusculo gustu odoratuq; Radicem habet crassam, teneram, albam odoratamq; non sine adnatis. Erratica verò nonnunquam in campis ac incultis, & collibus amœnis, sua sponte nascitur. Utraq; albicantibus constat radicibus, quæ in locis quam plurimis cocta manducantur: namq; ea in quadragesimo præsertim jejunio cum farina, & oleo friguntur, & ita sæpe, ubi desunt pisces, eorum vicem supplent: licet pro jejunantium instituto, essent potius eorum cibis abdicandæ: Venerem enim non obscurè stimulant. Falluntur præterea, qui Dauci loco, agrestis Pastinacæ semen accipiunt, illius scilicet, in cujus florentis umbellæ medio exiguum quid purpurei emicat, cujus semen pilosum, acre & odoratum. Aliud enim est à Pastinaca erratica Daucus ut paulò inferius suo loco dicetur, ubi ejus tres species à Dioscoride redduntur. Nam quamvis tam ex illius, quàm Galeni sententia libris tum de simplicium medicamentorum, tum de alimentorum facultatibus, Daucus à sylvestri Pastinaca parum, vel potius nihil viribus differat, ob idq; alterum alterius vice in medicinæ usu capi possit, non tamen rectè dici potest, Daucum erraticam esse Pastinacam. Atqui cum Pastinaca Carotam, ita vulgò appellatam, in mentem mihi redegerit, prætermittere sanè non potui, quin de ejus historia, & facultatibus verba facerem. Quam ob rem dicimus CAROTÆ duas passim haberi species. Alteram quidem cui radices insunt sanguinis modo purpureæ ac cruentæ, crassitudine hortensis pastinacæ, alteram verò quæ suas profert subflavo colore, alba, napi ferè similis, sapore subdulci, odore non insuavi. Utraq; autem folia, caules, umbellas, flores & semen profert sylvestris pastinacæ per omnia similia. Seruntur ab olitoribus passim in hortis in ciborum usum. Purpureæ radices prius elixæ, in ciborum usum venere in acetariis tãtum. At quidem subflavæ ex jure pinguium carnium rapi modo elixæ. Matricem intus non habent, sed in universum carnosæ sunt, perinde ac rapum & napus. Utriusq; radices in cibis placent, quòd cum subdulci sapore nonnihil amariusculi habeant ita suaviter contemperatum, ut non parvam cum palato ineant gratiam. Cæterùm (quantum mea fert opinio) carotæ in pastinacæ genere recenseri possunt, quamvis cum nulla sint acredine præditæ, non ita valenter aperiunt, nec adeò sunt odoratæ. Ob id eas in principio secundi ordinis excalfacere crediderim: at in siccitate & humiditate à symmetria minimè recedere. Minus nutriunt, quàm rapum, nec ità facilè concoquuntur, cùm sint substantia duriore. Quo fit, ut mirum non sit si gignant & ipsæ flatus in ventriculo, & in intestinis, & mali sint succi, quanquam non ut probati succi cibus sed potius ut medicamentum urinam ducant. Porrò volunt nonnulli recentiores materiæ medicæ professores, ut aliquid fortasse novi in medium attulisse videantur, purpureã Carotam legitimum Mauritanorum esse Behen rubrum, & albam seu subflavam, album. Verùm dum Serapionis, Avicennæq; verba de Behen differentium diligenter mihi examinanda propono, nõ possum ullo pacto in eorum concedere sententiam. Namq; scribit Serapio, Behen radices proferre minoris pastinacæ similes, contortas, odoratas, & mansulentas, & in Armenia nasci & Avicenna l. 2. radicum lignosa frusta Behen esse ait, in se contracta, & siccitate exoleta, quibus vis insit excalfaciendi & siccandi ordine secundo. Et libro de viribus cordis: Behen (inquit) radices sunt habentes rugas, & lineationes cum lubricitate, tenuitate & apertione. Cæterùm ego quidem in primis non video Carotas nostrates radices esse tenues, perinde ac sylvestris, vel minoris pastinacæ: nec mansulentas, nec contortas, nec insigniter odoratas. Quin etiam nec ex Armenia ad nos comportari, sed passim nostris in hortis seri ac renales haberi. Deinde eorum sententiæ apertissimè refragatur Avicenna, quippe quòd carotæ radix nec rugosa, nec striata, nec contracta, nec lignosa, nec adstringens habeatur. Quanquam enim radix hæc longo siccatur tempore, non insiguem duritiem cõtrahit: præterea cùm parum alimenti præbeant carotæ radices, non video quomodo homines ipsis vescentes, pingues reddere possint, & in iis per consequens semen gignere copiosum, ut de Behen scribunt Mauritani. Hac itaq; cum eorum opinioni repugnent, nõ permittam eorum Carotas meo plantari in viridario præsertimq; cum Behen albi radicem ad manus habeam, Constantinopoli à Gulielmo Quaccelbeno eruditissimo Medico mihi missam, quæ notis omnibus cum Arabum descriptionibus convenit. Pastinacæ meminit Gal. l. 8 simp. med. si inquiens: Pastinaca sativa imbecillior: Agrestis ad omnia potentior est. Urinas movet, & menses provocat cum herba quidem tota, tum maximè semen ac radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam, quamobrem ulcera phagedænica quidam foliis ejus viridibus cum melle quò pura reddat illinunt. Planta quæ Græcè σταφυλῖνος, Latine pariter & Italicè Pastinaca domestica vocatur: Arabicè Iezar, Gezar seu Giezar: Germanice Pastincy uñ Pastinachẽ. Hispanicè Canaoria blanqua: Gallicè Pastenades: Bohemice Passinark & Polonicè Pastinaca sylvestris Græcis σταφυλῖνος ἄγριος: Ital. Pastinaca salvatica. Carota Ital. Carote & Carotola.

III. CAROTA.

Pastinaca à pascendo dicta, duplex est, latifolia & tenuifolia, utraq; & sativa & sylvestris. I. Pastinaca sativa latifolia, C. B. Dodo. fol. Pastinaca sativa, Trag. Lacu. quoad iconem. Cam. Pastinaca sativa vulgi. Lugd. Pastinaca domestica, Matth. Cast. Pastinaca domestica vulgi, Lobel. Pastinaca vulgi, Dodo. gal. Cesalpin. Cæs. Sisarum sativum magnum, Fuch. Siser Dioscoridis, Columnæ. Elaphoboscum sativum, Tab. Hanc alii ad Dioſc. Siser, alii ad Pastinacã, alii ad Elaphoboscum ejusdem, & Daucum Theophrasti refe-

referunt. II. Pastinaca tenuifolia sylvestris, C. B. & Dod. fol. Pastinaca sylvestris, Matth. Lac. Lon. Cast. Pastinaca erratica, Fuchs. Cord. in Dioscor. Tab. Germanica sylvestris Pastinaca Dioscoridis, Lob. in icon. Pastinaca quarta Plinii, Cam. Staphylinus sylvestris, Trag. Dod. gal. Cæsal. Dauci tertium genus, Dodo. gal. Daucus officinarum. III. Pastinaca tenuifolia sativa, radice atrorubente, C. B. Staphylinus tertius, Trag. Staphylinus niger, Dodo. gal. Pastinaca sativa altera, Fuchs. Pastinaca sativa atrorubens, Lob. cui & Daucus niger Theophrasti, Pastinaca sativa rubés, Dod. fol. Tab. Pastinaca radicib. purpureis, Gesthor. Carota, Matth. Cæsal. Cast. Cam. Carota Matthioli altera, Lugd. Ben. rubrum, Anguillaræ.

I. SESELI MASSILIENSE.

† Statim non legit Cat.

Σέσελι SESELI. CAP. LIII.

SEseli Massilienſe folia fœniculi habet, craſſiora: caulem vegetiorem: umbellam anethi, in qua ſemen oblongum, anguloſum, deguſtanti † ſtatim acre: radix longa eſt, jucundi odoris. Semen & radix excalfaciendi vim habent. Potu ſtranguriæ & orthopnœæ medentur: ſuffocationibus mulierum, convulſionibus que proſunt: menſes & partus trahunt: ad omnia interna mala pollent: tuſſim veterem ſanant. Semen cum vino potum, concoquit, & tormina diſcutit: epialis febribus utile: contra perfrictiones in itineribus, cum pipere & vino bibitur. Capris, cæterisq; pecudibus datur in potu, quò facilius ſuos fœtus enitantur. Æthiopicum ſeſeli, folia habet hedeiæ, minora & ad periclymeni modum oblonga: frutex a nigricat, palmitibus in bina cubita extenſis: raris b ſeſquipedalibus: capitulo anethi: ſemine in tritici morem denſo, nigro, amaro, Maſſilienſi odoratiore & acriore, multum ſuavi. Peloponnenſe folia habet cicutæ latiora & craſſiora: caulem ſupra Maſſilienſis magnitudinem, ferulaceum: & latam in cacumine umbellam, in qua ſemen latius, odoratius & carnoſius pendet. Eisdem viribus præditum eſt. Naſcitur in aſperis, riguis & collibus cinveniretur etiamnum in inſulis.

a Meum & Cat. Θάμνος δὲ μέγας. i. frutex verò magnus eſt.
b Meum σπιθαμιαῖοι. i. ſpithamæ longitudine.
c Me. φύεται καὶ ἐν τῇ ἰδῃ. i. naſcitur in Ida.

*II. SESELI MASSILIENSE nonnullorum.

III. SESELI ÆTHIOPICUM.

IV. SESELI ÆTHIOPICUM alterum.

V. SESELI PELOPONnense.

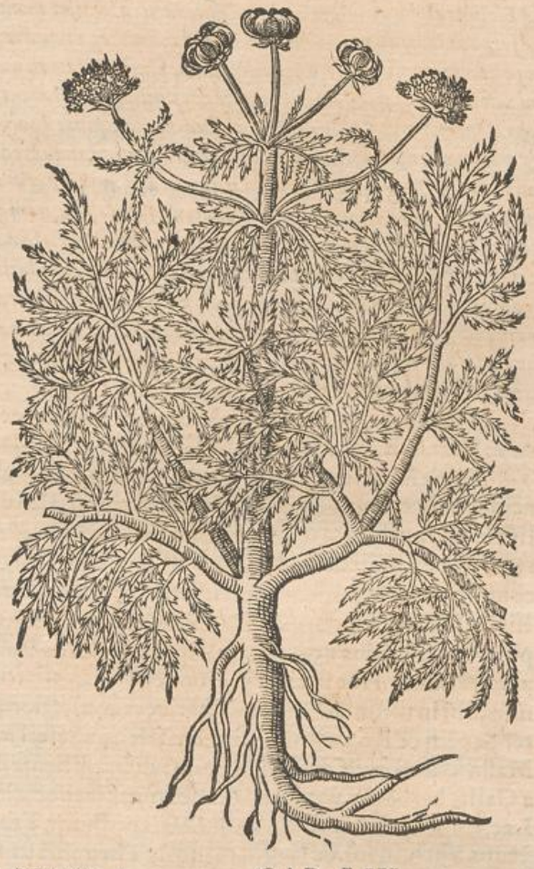

Τορδύλον.

TOrdylium, quod aliqui Creticum Seseli vocant, juxta Ciliciam in Amano monte nascitur, herbula furculosa: semine duplici, rotundo, scutulorum effigie, odorato, subacri. Contra urinæ difficultatem.

CRETICUM SESELI. CAP. LIV.

VI. SESELI CRETICUM majus.

* SESELI CRETIcum minus.

bibitur: potu cit menſes. Succo ſeminis, caulisq; virentis, ternis obolis ex paſſo decem diebus hauſto, re-
nes ſanantur. Efficax eſt radix ad ciendas pectoris excreationes, in delinctum cum melle.

Seſelis conſi. *SEſeli Arabibus Siſaleos dicitur. Officinæ verò id Siler montanum appellant. Legitimum Seſeli Maſſilienſe in omnibus ferè Tridentinis montibus legitur. Sed maximè animadvertendum eſt, quod quanquam in quibusdam Italiæ pharmacopoliis verum ſit reperire Seſeli: in quam plurimis tamen quoddam ſemen Seſeli vicem explens venditur, quod ôuλi proſus Seſeli à Dioſcoride deſcripto reſpondet: quippe quod amaritudine tantùm ſit præditum, & olfactui cimicum fœtorem*

Seſel. Æthio. *repræſentet. Porrò Seſeli Aethiopici duas hic imagines damus: utraq; enim verum repræſentare videtur, quemadmodum & Peloponnenſe legitimum refert. Cæterùm aliquando credidimus, Tordylium ſive Creticum Seſeli in quodam noſtro horto natum eſſe, quod ejus ſemen (ita enim ajebant) è Patavino ſimplicium viridario allatum, terræ commiſiſſem. Verùm cùm poſtea accuratius ejus faciem contemplatus eſſem, itemq; ſaporem examinaſſem, id à legitimo longè admodum diſſidere cognovi. Seſelis monſtratio prima aſſignatur cervis fœminis. Siquidem tradit Ariſtot. lib. 8. cap. 5. de hiſt. animal. cervas ſtatim à partu Seſelim herbam petere, & cùm eam ederint, ad prolem redire. Seſeli omne genus in univerſum memoria prodidit Galen. lib. 8. ſimp. med. ubi ita ſcribit: Seſeli & radix, atq; etiam ſemen usq; adeò excalfacit, ut admodum urinam movere queat. Sed & medicamentum eſt tenuium partium, ut & comitiali morbo, & orthopnœa competat. Quæ*

Seſelis vires ex Galeno. Nomina. *herba Græcis σέσελι, Latinis ut etiam Italis Seſeli nuncupatur: Arabib. Siſalios: Bar. Siſileos: Officinis Siler montanum: Gorm. Steinbrech: Gallis Ser montain: Polon. Oleſſnek.*

Seſeli plures differentias habet, hoc tamen loco ſeptem figuras adpoſuimus. I. Seſeli Maſſilienſe ferulæ facie, C.B. & Lob. in obſ. Seſeli Maſſilienſe, Matt. Lac. Geſ. hor. Lon. Caſt. Lug. Seſeli Maſſiliocicum, Tab. Seſeli Maſſilienſe nuperorum, Lob. in iconibus. Sunt qui velint Matth. figuram Siler montanum officinarum exprimere, quibus non aſſentimur. II. Adjecit Camerarius ſuo Matthiolo alterum Seſeli Maſſilienſe nonnullorum nomine, plantam ſanè ſubcandidam, ramoſam, palmarem, aliquando ſeſquipalmarem, quæ ex radice alba, fœniculi effigie, longiſſ. digitali etiam craſſitie, nonnunquam ſatis aromatica, alte humi depacta caulem emittit ferulaceum ſtriatum, qui mox in alios reflexos & rigidos brachiatur. Foliis eſt paucis, cinereis, firmis, exilibus, minutim inciſis. Umbellas habet copioſas, albas, rarius ſubpurpuraſcentes, cujus flores ſinguli quinis foliolis componuntur: ſuccedit his ſemen oblongum apii formæ, acre, calidum. Hoc in agro Narbonenſi, & in aſperis agri Monſpelienſis legimus. Maſſilia quoq; accepimus, ubi in uſum Seſelios in Theriaces confectione ceſſit, ſunt qui prope colles oppidi Montisfiaſcon inter Senam & Romam obſervarint. Dicitur Seſeli Maſſilienſe folio fœniculi craſſiore. Adverſ. Lob. Seſeli Maſſilienſe forte, Clu. hiſt. Hiſp. Seſeli Maſſilienſe, Dod. fol. Lug. Cæſ. Fœniculum tortuoſum. Lug. ita. à Gallis herbariis vocatur. III. Libanotis latifolia altera, C.B. Seſeli Æthiopicum, Matt. Fuch. Geſ. hor. Lac. Lon. Cluſ. Pan. Lug. Cam. Seſeli primum, Trag. Seſeli Æthiopicum herba, Dod. fol. Dauci alterum genus Fuch. in fol. & Lug. Libanotis Theophraſti, Dod. gal. Lob. Thal. Libanotis alba Dod. Geſ. hor. Libanotis tertia Dodo. Lugd. Libanotis Theoph. alba ſecunda, Tab. Hujus habetur & altera ſpecies in Balnibus. Seſeli Æthiopicum, Lob. Caſt. Tab. Seſeli Æthiopicum verum, Lug. Cam. Herba quæ pro Seſeli Æthiopico oſtenditur, Cæſ. V. Cicutaria latifolia, C. B. & Lob. Cicutaria, Caſt. Cicutaria altera latifolia fœtidiſſima, Lug. Cicutaria fœtida, Taber. Seſeli Peloponnenſe, Matt. Geſ. hor. Lac. Lug. Lon. Caſt. VI. Cùm commentator Tordylii meminerit, deſcriptionem cum Icone adjicere placuit. Hoc ex radice libroſa, caules emittit cubitales & altiores, hirſutos, rigidos. aſperos, qui in alios brachiantur: foliis ad pastinacam accedentibus, acuminatis, ſerratis, ad pediculum reflexis, hirſutis, aſperis, quæ in cacumine tenuius dividuntur: umbellas fert candidas, ſubpurpureas, quib. ſuccedunt ſemina copioſa, compreſſa, rotunda circulo candido, aut denticulato inſtar clypeoli, ornata, ac geminis valvulis ut Ferulæ conſtata. Hoc in Euganeis montibus propè Patavium, in ruderibus & ſepibus Romanis, in pratis Latrenſibus Monſpelienſis agri reperitur. Vocamus Seſeli Creticũ majus, cum Lobelo in iconibus & Camerario: Tordylium ſive Seſeli Creticum majus, Lob. Lugd. Seſeli Creticum ſecundum, Tab. Pimpinellæ Romanæ alterum genus, Cæſ. VII. Ex radice tenui & inutili, caules cubito breviores, tenues, hirſuti prodeunt: foliis Cerefolii in pediculo paucis, rotundis, ambitu crenatis, candicantibus, hirſutis: flores & ſemina, quæ odorata ac nonnihil acria, Myrrhidis guſtu, ſuperiori ſimilia, odoris infirmi, ſaporis ingrati: quare ipſius inter olera apud Romanos uſus, in quorum ſuburbiis copioſè naſcitur, ut & inter ſegetes & ſecus vias, paſſim in Gallia Narbonenſi. Dicitur nobis cum Camerario, Seſeli Creticum minus: Tordylium Dod. gal. Geſ. hor. Lob. obſ. Lug. Seſeli Creticum, Lacu. Lob. icon. Dod. fol. Caſt. Tuber. Seſeli Cretici ſpecies Elaphoboſco ſimilis, Anguill. cui & Ordilion Nicandri. Pimpinella Romana vulgo, Cæſalp. Caucalis Pellenii in iconibus cui & Caſcaliſtra Turcarum, & Geſnero de hortis Germaniæ.

* SISON. *

CAP. LV.

σίσων. SISON.

SIſon exiguũ ſemen eſt, in Syria natum, apio ſimile, oblõgum, nigrũ, ferventis naturæ. Cõtra lienis vitia

viria bibitur: urinæ difficultatem potu emendat, remoratos menses citat. Eo in condimentis, cum cucurbita, & aceto indigenæ utuntur. In cacumine granula multa gerit.

Sison, ut hic Dioscorides testatum reliquit, semen est in Syria proveniens, nobisq; incognitum: quandoquidem plantam, quæ illud profert, apud ullum authorem suis notis descriptam non invenio: nec semen ipsum, quod equidem sciam, ad nos è Syria defertur. Quapropter illius patriæ gentibus relinquendam diximus, ubi ejus notitia, & seminis usus. Nam præterquàm quòd difficile sit, etiam periculosum judico, de rebus peregrinis, quarum delineationes latent, aliquam proferre sententiam. Id σίσων Græcè dicitur, quod Latinè quoq; Sison. Sison semen incognitū.

ANISUM.

CARUM.

Sison à Dioscoride propositum hac figura exhiberi credimus, cùm notæ propositæ correspondeant, cujus seminis in Officinis nostris pro Amomo usus est: quare dicitur Amomum Germanicum, Trago, Petroselinum Macedonicum, Fuch. Lon. Dod. gal. & fol. Ammi parvum, Gesh. hor. Sison. Lug. Cam. Tab.

Ἄνισον. ANISUM. CAP. LVI.

ANisum in summa excalfacit, exiccat. *a* oris halitum jucundiorem facit, doloris levamentum præstat. Urinam ciet, discutiendi vim habet: hydropicis potum sitim extinguit. Animalium venenis adversatur: valet ad inflationes: alvum, & alba fœminarum profluvia sistit: lac ad mammas elicit: venerem stimulat: dolores capitis levat, suffitum naribus: cum rosaceo tritum instillatumque fractis auribus medetur. Melius semper recens, plenum, non furfurosum, odore præstans. Inter prima laudatum est Creticum, proximo loco Ægyptium.

a Meum εὔπνους, i. facilem spirationem reddens.

ANisum vulgaris omnibus verè notitiæ planta est, seritur enim in campis, hortis & viridariis, foliis ferè Apii, minus tamen divisis, præter ea quæ in caulium summitatibus habentur. Caulem edit rotundum, cubitalem, multis brachiatum ramis: umbellam candidam, mellis odore: semen oblongum, jucundi odoris, sapore sanè misto ex dulci acriq;, ac etiam amariusculo, ad multa utile. Siquidem aperit, concoquit, digerit, incidit, provocat, & flatus pellit. Oris anhelitum commendat. Inspergitur panibus odoris saporisq; gratia. Datur tostum cum mentha ad cœliacos affectus. Singultum sedat tam hausturn quàm olfactum. Somnum conciliat, & calculos pellit. Cæterùm ut nostrum sequamur institutum, non sunt à nobis silentio prætereunda, quæ de ejus viribus scriptis tradidit Gal. lib. 6. simp. medic. ubi sic inquit; Anisi semen maximè utile est, acre, subamarum, ut propè ad urentium accedat caliditatem. Est autem & in siccando tertii ordinis, sicut & in calfaciendo. Proinde & urinam ciet & digerit, atq; etiam ventris inflationes sedat. Planta, quæ Græcis ἄνισον, Latinis item Anisum appellatur: Mauritanis Aneisum seu Anexissum: Italis Anisо: Germanis Aniß und Eniß: *Hispanis Matahalva & Yerva dulce: Gallis Anis.* Anisi cōsideratio, & vires ex Gal. Nomina.

Anisum quod aliis Anicetum, id est omnibus aliis medicamentis præcellens, ab herbariis communi consensu Anisum dicitur, solo Eustachio Rœselin Absinthium dulce nominatur.

Κάρον. CARUM. CAP. LVII.

CArum, semen est vulgaris notitiæ. Excalfacit: urinam concitat, stomacho utilis, os commendat, concoctionem adjuvat. Utiliter miscetur antidotis & oxyporis: anisi vicem præbet. Radix cocta, pastinacæ modo, manditur.

CArum officinis vulgò Carvi dicitur, semen omnibus notissimum. Planta nascitur in pratis & collibus, præsertim in Cari cognid.

xim in montibus & convallibus, Pastinaca sylvestris non absimilis, caulibus ab una radice pluribus, quadrangulis, cubitalibus: umbella floribus candidis referta, semine anisi longiore, angulosо, subnigricante. Radice longa, sapore amaruscule simul & acri. Semen præcipuum habet in medicina usum. Id enim aperit, incidit, digerit, concoquit, provocat & dissolvit. Auxiliatur frigidis uteri affectibus, confert ad omnes frigidos capitis morbos, visum acuit. Herba pro olere comeditur. Eius radix cocta perinde ac Pastinaca. Seminis farina admiscetur cataplasmatis, quæ adsugillata parantur, magno juvamento. Integrum semen passim Germani pani suo subigunt, ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos anisum & seniculum. Sed maximè, meo quidem judicio, redarguendi sunt Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, quippe qui non sine magno, & aperto errore crediderint, Carum semen esse rubentis illius radicis, quæ vulgò Carota vocatur. Quandoquidem Carotarum semini nulla Cari qualitas ineſt: id enim adeò acre non est, ut tertio calfacientium ac exiccantium ordini adscribi possit. Quod tamen de Caro testatur Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, sic scribens: Carui semen calfacit, & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem possidens. Itaq; & flatus extinguit, & urinas ciet, non semen tantùm, sed & planta. Cujus nomen Græcum est κάρον: *Latinum Carum: Arabicum Carvia: Gallicum Carui, seu Karvi: Italicum Caro & Carvo: Germanicum* Mattkümich und Kimm: *Hispanicum Alcaravea: Gallicum Carui.*

Monachorum error Cari semen Carotarum statuent.

Cari vires ex Galeno.

Nomina.

Cuminum pratense seu Carum, à Caria regione in qua laudatissimum nascitur, κάρεον Aëtio: καρδάμωμον, Simeoni Sethi libello de Alimentis. Caros, Brunf. Trag. Dod. gal. Carus, Ges. hor. Carum. Lacuna, Cord. in Dioſc. & hist. Dod. fol. Lob. Cast. Lug. Tab. Cam. Careum Fuch. qui secutus est Plinium. Carui, Lon. Cæs. Thal. Hujus inter Staphilinos Athenæus meminisse videtur: hoc cultura vegetius & foliis & semine redditur.

ANETHUM. CAP. LVIII.

Ἄνηθον.

ARidi Anethi comæ, seminisq; decoctum, potu lac evocat: inflationes & tormina sedat: alvum, vomitionesq; sistit: urinas ciet, singultus lenit: oculorum aciem hebetat, genituram restinguit, assiduè potum. Decoctum ejus fœminis vulvæ malo opportunis, ad desessiones utile. Condylomata illitus seminis cremati cinis tollit.

Anethi consideratio.

ANETHUM.

Anethi vires ex Galeno.

Nomina

ANethum hortis omnibus frequentissimum, omni adeò parte fœniculum æmulatur, ut sæpius colligentes fallat, si gustum consulant: consurgit enim caulibus sesquicubitalibus, ramosis, foliis capillorum speciem referentibus, floribus luteis, semine, & umbella fœniculi, radice neq; adeò longa, neq; multis subnixa fibris: seritur in hortis in condimentorum & in medicum quoq; usum. Cæterùm Anethum, ut author est Galenus lib. 6. de simplicium medicamentorum facultatibus, adeò exiccat, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertii remissi. Exiccantium verò ordinis est secundi incipientis ad primi finientis. Itaq; meritò in oleo decoctum digerit, dolorem sedat, somnum conciliat, & crudos & incoctos humores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cujus propinqua sit temperies ijs moventibus, & concoquentibus vocatis medicamentis: nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, & proinde digerenti facultate præditum. Ustum autem tertii ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium fit: & propterea ulcerib. nimis humidis, mollibusq; prodest, potissimum ijs, quæ in pudendis consistunt. At quæ in præputio sunt inveterata, ea probè cicatrice includit. Cæterùm viride humidius est, & minus calidum: itaq; magis quàm siccum concoquit, & somnum conciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi videntur veterum convivijs usi esse coronis ex eo concinnatis. Planta, quæ Græcis ἄνηθον, Latinis item Anethum appellatur: Mauritanis Xhet, Jebet sive Sebet: Italis Anetho: Germanis Dyllen und Hechtkraut: Hispanis Eneldo: Gallis Anet.

Anethum παρὰ τὸ ἄνευ θέειν, quòd citò crescat, dicitur, quo nomine omnes herbarii donarunt, cujus sylvestre quoddam genus, quod grandius sativo, foliis fœniculi, odore Anethi, umbellis amplioribus, flore luteo, semine exiguo, fermè ut Ammios subacri, radice parva & lignosa, in Sicilia proveniens, nobis adhuc ignotum, Cæsalpinus refert.

CUMINUM SATIVUM. CAP. LIX.

Κύμινον ἥμερον.

† Ori. δύσστομαχον. i. stomacho vtile. a Meum σὺν ὄμηλύσει. i. cũ cruda hordeacea farina.

CUminum sativum † ori gratum est, sed multò magis Æthiopicum, quod Hippocrates regium appellavit. Secundum locum tenet Ægyptium, reliqua sequuntur. Provenit in Galatia, in Asia, Cilicia & Terentia, & plerisq; aliis tractibus. Excalfacit, adstringit, exiccat: ad tormina, inflationesq; conveniens coctum, & cum oleo inditum, aut *a* cum hordeacea farina illitum: orthopnoicis datur in posca: demorsis à serpente, in vino: testium collectionibus auxiliatur, impositum cum uva passa, aut lolii farina, cerato ve: mensium abundantiam inhibet. Contritum autem in aceto, & naribus objectum, sanguinis profluvia sistit. Colorem bibentium, aut perunctorum mutat in pallorem.

Κύμινον

Κύμινον ἄγριον.

CUMINUM SYLVESTRE. CAP. LX.

SYlvestre Cuminum, plurimum, efficaciusq; in Lycia & Galatia Asiæ, atq; Carthagine Hispaniæ gignitur: frutice parvo, dodrantali caule ac tenui: quaternis aut quinis foliis, tenuibus, veluti serratis & rosmarini gustu sativo acriore: nascitur in collibus. Bibitur semen ex aqua, adversus tormina, inflationesq;: item contra venenatas bestias ex vino. Singultus ex aceto sedat: stomacho utile, quem humor vexat. Sugillata tollit, si manducatum cum melle, & uva passa illinatur: testium inflammationibus, adjectis eisdem, illitum medetur. Est & aliud sylvestris Cumini genus, sativo non dissimile, quod à singulis floribus elata promit cornicula, in quibus semen est melanthio simile. Quod potum omnium serpentium morsibus præsidio est. Calculosis & iis, qui urinæ stillicidio vexantur, aut concretum sanguinem cum lotio reddunt, auxiliatur: sed apii semen fervefactum postea bibendum est.

I. CONSOLIDA REGALIS.

III. CUMINUM SATIVUM.

SAtivum Cuminum omnibus notum est. Quamobrem longiori sermone ejus historiam prosequi non operæ pretium duximus. SYLVESTRE verò quod tam primo, quàm secundo generi à Dioscoride assignatur, etsi antehac me illud nusquam vidisse scripserim, factum est tamen, opera & liberalitate Jacobi Antonii Cortusi, rei herbariæ indagatoris acerrimi, ut in nostro hoc hortulo id nunc primum virescat & floreat, in studiosorum omnium usum, quorum juvandorum gratia hoc labores insumpsimus. Nihil enim in hac planta desiderari potest, quod Dioscoridis descriptioni non respondeat. Quo fit, ut etiam fateri possim, me utrunq; cognoscere, cùm utriusq; planta legitimum notis omnibus referat. * Quod verò secundo adscribitur generi, si in Italia gignitur, id equidem cum Ruellio & Gesnero, viris doctissimis, eam plantam esse puto, habere nunquam Consolidam Regalem vulgò vocatam, Cuminum esse sylvestre alterum, ut mihi antea persuadebam. Cæterùm cùm de hac planta hic mentio facta sit, mihi quidem haud prætermittendum putavi, quin hoc in loco ejus historiam, & vires describerem. Oritur ergo illa in agris inter segetes. Caulem profert simplicem, ramulis multis, tenuibus, longis, divisis. Sylvestris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigræ violæ æmulos, ex quorũ altera parte prodeunt cornicula surcum spectantia, quæ veterum calcaris formam exprimere videntur: unde & illi nomen à Germanis inditum. Semen fert melanthio simile, in parvis corniculis siliquisve cõclusum. Ut ex hac descriptione existimem, vix aliam reperiri posse plantam, quæ magis, quàm hæc, postremum Cumini genus referat. Cæterùm Monachi illi reverendi, qui in Mesuem scripsere, flavi coloris Melanthium, quod officinæ Nigellam citrinam vocant, primum sylvestris Cumini genus esse contendunt. Sed mea quidem sententia, in magno & aperto errore versantur. Nam, ut unusquisq; sanamentis per se cognoscere potest, Nigella citrina sic seplasiariis vocata, nil aliud unquam fuerit, quàm flavi coloris Melanthium: cùm omnibus palam sit, non in alio Nigellam hanc, & Melanthium inter se specie differre, quàm in seminis colore: cætera namq; in forma, magnitudine, sapore, ac omni denique facultate illis maximè consentiunt. Sed quid multa? nonne hoc idem in papaverum semine quotidie comperimus? in quibus tamen varius seminis color non prohibet, quin omnia sint papavera. Id quod etiam perspicuum est in hyoscyamo, lactuca, & aliis pluribus plantis: quarum semina etsi alba & nigra inveniantur, non tamen aliud ab illis plantæ genus constituunt. Hinc fit, ut in hujusce sylvestris Cumini historia patres illi, & qui eos sequuntur, plane hallucinari deprehendantur. Quippe primi generis sylvestris Cumini semen in capitulis mollibus, ac rotundis acerosum

Cumini consideratio.

Consolidæ Regalis mentio.

Monachorum error, Melanthium flavum Cuminũ syl. statuentium.

IV. CUMINUM SYLVE-
stre. I.

V. CUMINUM SYLVE-
stre. II.

Cum sat. hist.

sum gignitur, fortasse (ut opinor) vulgaris pimpinellæ modo, non autem in capitulis melanthii instar, durum, solidum, fra-ctuq; contumax, quod in pimpinella vulgò vocata non visitur. SATIVUM *foliis ferè fœniculum, sed rarioribus repe-sentat: unico, aut altero exit caule, pluribus adnatis ramusculis: floret in umbella, veluti fœniculum, in qua copiosum pre-fert semen subflavum: cum gravedine quadam odoratum, fœniculi majus: radix ei albicans est, summo cespite repens. Ve-ctu gaudet calido & putrescibili: quamobrem frequentissimum in maritimis nascitur.* Cumino *frequenter utuntur in u-bis, & eo sæpe suffiuntur, qui facies suas exterminant, ut sanctitatem, & corporis maceratione admentiantur. Præfat tamen ad fœminarum conceptum, si vulvus indatur. Auxiliatur oculorum epiphoris, per se recens admotum, & eorundem*

Cumini vires.

tumoribus cum melle. Datur quoq; ictericis utiliter illico à balneo, & ex dulci vino urinæ ardoribus laborantibus, calculos

Cumini vires ex Galeno.

ejicit, vulnera recentia glutinat, & ulcera sanat. Cymini vires scriptas reliquit Galenus lib. 7. simplicium medicamento-rum sic inquiens: Cymini semine potissimùm utimur, quemadmodum anisi, ligustici, cari & petroselini. Est autem & sy-cultatis excalfacientis, sicut illorum unumquodq;, tum urinam moventis, & flatum discutientis: ex tertio ordine exi-

Nomina.

facientium. Κύμινον ἥμερον *quod Græcis. Cyminum & Cuminum sativum Latinis dicitur: Italis Cumino domestico: Ara-bibus Camum seu Kemum: Germanis* Kimmel: *Hispanis Comino: Gallis Comin. Quod verò Græci* κύμινον ἄγριον, *Latini Cuminum sylvestre nominant: Italis Comino seu Cimino salvatico. Consolida regalis: Italis Consolida reale, seu Sperone da cavaliere: Germanis* Rittersporen; *Gallis Pie d' Allovette seu consolide royalle.*

Capite hoc de Cumino, Consolidæ etiam regalis historia proponitur, siquidem censuerit secunda editione suorum Commentariorum, esse Cuminum sylvestre secundum, quam opinionem licet penultima editione improbarit, in Felicis tamen Valgrisii editione, quæ anno 1583. Venetiis prodiit, rursus vetera secundæ editionis (quod in ea editione frequenter fit) repetuntur, cujus nomine & ea verba texui addere voluimus. Veteres sub Hyacintho Consolidam regalem recensuisse videntur (quod Cæsalpinus astruit) siquidem Plinius lib. 21. cap. 11. discurrentes notas, figuras, A. I. Græcorum exprimentes in-dicat: quod in Consolidæ hortensis floribus conspicitur, in quibus folium quoddam implicatum in albo characteres habens occultatos, ex virgulis cœruleis duas literas A. I. aut tres A. I. A. exprimentes. Hujus Dioscorides infra cap. 70. meminisse videtur: ita ut Consolida regalis hortensis Δελφίνειον sit Dioscoridis, si modò vox Δελφινοειδὴς ad flores referatur. Consolida verò regalis, segetum, ejusdem alterum Delphi-nium seu Romanorum buccinum. Variat floris colore albo, incarnato, purpureo, cœruleo, variegato ex albo & cæruleo: item magnitudine & foliorum textura, habetur namq; non tantum simplici, sed & ple-no flore. I. Cuminum sylvestre alterum Matth. editione secunda & ultima, Lac. Lugd. Consolida regalis Matth. Consolida regia sive Calcaris flos, Lob. Consolida regalis flore cœruleo majore, Cam. Consolida regalis sativa, Tab. Delphinium, Dod. gal. Delphinium quartum & majus, Gesner. Flos regius, Dod. fol. Flos quidam vulgo Fior capuccio, Cæsal. cui Hyacinthus poëtarum est. Quæ verò in sylvestribus provenit, dicitur Consolida regalis, Brunf. Gesner. Lac. Lon. Cast. Thal. Consolida regia, Trag. Fuch. in iconibus, Consolida regalis arvensis, Tab. Consolida regalis flore cœruleo minore, Cam. Segetum Consolida regia strigosior tota, Lob. Buccinum & Delphinium alterum, Dodo. gal. Delphinium sylvestre, Gesner. Flos regius secundus vel sylvestris, Dod. fol. Chamæmelum eranthemum, Fuch. in folio. Anthemis Eranthemos,

* II. CONSOLIDA REGALIS peregrina, parvo flore. *

themos, Lugd. II. Consolida regalis peregrina parvo flore, C.B. Ex radice fibrosa caulis exsurgit cubitalis, rotundus, striatus, levissima hirsutie albicans, qui in ramos brachiatur: folia cingunt tripartito primum divisa, quæ rursus ad formam foliorum Ranunculi arvensis echinati dividuntur, ac in sumo caule pauciora, quarum quædam tripartita, quædam integra. Flores sunt subcœrulei, corniculo donati, Consolidæ regalis segetum similes, aut minores: quibus succedunt siliquæ oblongæ, parvæ, semen parvum continentes. Hanc Delphinii Dioscoridis nomine ab Imperato Ferrando, Neapolitano Pharmacopæo insigni accepimus, quam etiam virentem in horto D. Zuingeri Philosophi & Medici nostratis, legimus. III. Cuminum fæniculi folio, C.B. Cuminum sativum, Brunf. Trag. Matth. Cord. in hist. Lac. Cast. Lugd. Cuminum, Lon. Cuminum Dioscoridis, Lob. Cyminum sativum, Tab. Cam. Cyminum Romanum, Cord. in Dios. Cuminum vulgò, quod Cyminum sylvestre primum est apud Dioscoridem Cæsalpino. Cumini genera duo è Melita afferuntur, alterum acrimoniæ vehementioris, subnigrum, quod Cuminum acre vocant: alterum candicans, gustus lenioris, subdulce, quod Cuminum dulce appellant, & ab Hippocrate regium vocatur, ea diversitate, quæ in fæniculo dulci sativo & acri sylvestri spectatur. IV. Cuminum sylvestre capitulis globosis, C.B. Cuminum sylvestre primum, Matth. Cast. Lugd. Cuminum sylvestre, Lob. Dod. fol. Cyminum sylvestre sive erraticum, Tab. Cyminum sylvestre globosum, Camerario V. Hypecoum, C.B. Ges. hor. Clus. hist. Hisp. Dod. fol. Cuminum sylvestre alterum Matth. Cast. Lugd. Tab. Cam. Cuminum sylvestre alterum Dioscoridis Italorum, Lob. Cuminum sylvestre alterum siliquosum, Lob. in icon. Hoc cum Cuminо nil similitudinis, quare Papaveri corniculato subjiciendum censemus.

a Me. & Cat. ἴνιον, καὶ τοῦτο αἰθιοπικὸν, οἱ δὲ βασιλικὸν καλοῦσι. ἕνιοι δὲ ἑτέρας φύσεως τὸ αἰθιοπικὸν φασιν εἶναι, καὶ ἑτέρας τὸ ἄμμι.

Ἄμμι.

AMMI. CAP. LXI.

AMmi a Æthiopicum cuminum appellant. Plerique hoc natura diversum esse ab illo existimant. Vulgò notum est, semen exile, multò minus cumino, origanum resipiens. Eligendum est purum, minimè furfurosum. Vis ei excalfactoria, fervens & exiccans. Facit ad tormina, urinæ difficultatem, serpentium ictus, cum vino potum: menstrua ciet. Miscetur derodentibus cantharidum medicamentis, quæ ecdoria vocant, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle tollit: colorem potu, aut illitu mutat in pallorem. Suffitum cum uva passa, aut resina vulvas purgat.

i. quidam Aethiopicum quidam Regium vocant. Alii alterius naturæ Aethiopicum esse dixerunt & alterius Ammi. Ammios consideratio.

QUanquam varia, ac diversa semina viderim, quæ legitimum Ammi mentiuntur, nullum tamen ex iis hactenus mihi sese obtulit, quod animum ad credendum alliceret, verum Ammi ex Alexandria Aegypti ad nos deferri. Quod Ammeos nomine in officinis passim habetur, cùm probatissimum, Plinio teste, cumino sit candidius, id nigricat, adeoq; vulgari petroselini semen æmulatur, ut visu ab eo dignosci minimè possit, sed in hoc gustum consulere oportet. Nam cùm haud leviter sit acre, facultatis discrimen gustu facilè deprehenditur. Præterea cùm hoc nullum origanum saporem gustui repræsentet, quem tamen referre verum Ammi Dioscorides est auctor, adhuc clarius fit, id non esse legitimum. Veruntamen contrarium sensisse videtur Ruellius: quippe qui minus fortasse accuratè ea examinaverit, quæ de Ammi, Hippocratis testimonio, scriptis tradidit Plinius, ei alioqui familiarissimus, lib. 20. cap. 15. cùm inquit: Est cumino simillimum quod Graeci vocant Ammi, quidam vero Aethiopicum Cuminum id esse existimant. Hippocrates regium appellat, videlicet quia efficacius in Aegypto judicavit. Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius, & candidius. Similis autem & huic usus. nam & panibus Alexandrinis subigit, & cum alimentis interponitur: hæc Plinius. Cæterum non equidem negaverim, Ammi in Italia nasci, etsi in officinis hactenus verum non reperiatur. Siquidē Aloisius Anguillarius Romanus in herbarum cognitione diu versatus, ex Patavio, ubi horti publici curam gerit, nuper ad me misit legitimum Ammi, nulla prorsus reclamante nota. Caulem emittit fœniculaceum, foliis agrestis pastinacæ, semine in umbellis exili & cumino minore, Origanum resipiente, odoratum & acutum. Nascitur in monte Gargano, quod Italum est: quod verò peregrinum ex Alexandria apportatur, Arabicum est. Verùm enimuero huic sane illud non adstipulari certum est, quo magno, ut arbitror errore ducti Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt, se usos fuisse asseverant: nam præter rationes errorem satis ex suis scriptis exploditur, ut pote qui suum Ammi nullo origani sapore commendari fateantur. Ammi legitimi semen, quod ex Alexandria affertur, mirificè præstat ad mulierum sterilitatem. Nam compertum est hujus tantum seminis auxilio plures prolificas effectas. Siquidem si propinetur manè drachmæ pondere ex vino meraco, aut carnium jure in cenam pulverem contritum, alternis diebus, tribus horis ante cibum, futuram pollicetur prolem. sed oportet maritum cum uxore rem habere iis tantum diebus in quibus illa semen non ebiberit. Quod tamen diutius sumi non debet, quàm quatuor, aut quinq; diebus, est enim ad sterilitatem præstantissimum auxilium, & pluries expertum. Herbæ quam vocant Ammi, semen, ut Galenus testatum reliquit lib. 6. simplicium medicamentorum, maximè est utile. Facultatis est excalfactoriæ, &

Ruel. lapsus.

Monachorum error.

Ammios vires ex Gal.

I. AMMI.

* AMMI PARVUM FOLIis fœniculi.*

Nomina. *deſiccatoriæ, tenuiumq; partium: ſed & guſtu ſubamarum eſt, & acre. Et clarum eſt, quòd & digerat & urinam moveat. Fuerit autem in calfaciendo, deſiccandoq; ex ordine tertio intenſo. Planta, quæ Græcè κ'μμι, Latinè item Ammi vocatur: Arabicè Nanochach, Anazue, Nanachua ſeu Nanachue: Italicè Ammi, ut etiam Hiſpanicè: Germanicè Ammey.*

Ammi triplex habetur, majus, alterum ſemine apii, & tertium foliis fœniculi. I. Ammi ſemine apii, C. B. Ammi, Matth. Anguil. Lac. Caſt. Cam. Lugd. Ammi majoribus & ſerratis foliis, Geſ. hor. Ammi Creticum aromaticum, Lob. Ammium tertium Creticum, Tab. Cuminum ſativum, Cæſalpini forte. II. Ammi parvum foliis fœniculi, C. B. Ammi parvum, Dod. gal. Ammi verum, Geſ. hor. Ammi pusillum, Lob. & Lugd. Ammi alterum parvum, vel tenuifoliũ minus. Dod. fol. Ammium primum Alexandrinum, Tab. Ammi, Cæſal. Ammi ſimile Anguillaræ. Herba eſt exigua, ex radice parva aliquot caliculos tenues breveſq; emittens: circa quos folia Nigellæ oblonga, tenuiſſima, capillorum inſtar diſſecta & ſenſim magis attenuata: umbellas habet parvas, candidas, exiguis floſculis quadrifoliis, quibus ſuccedit ſemen minutiſſimum, acre & ſuave. Ex Alexandria Ægypti in Italiam allatum, nunc in hortis Italiæ (apud quos & in Ilua provenit) & Germaniæ facilè provenit, quod pro Siſone aliqui habent.

Κόριον, ἢ κορίαννον. CORIANDRUM. CAP. LVII.

COriandrum, aut Corianum vulgaris eſt notitiæ; vim refrigeratoriam habens. Quare illitum cum pane, aut polenta, ignibus ſacris, & ulceribus, quæ ſerpunt, medetur. Epinyctidas cum melle, vel uva paſſa, teſtium inflammationes, carbunculosq; ſanat: cum faba freſa, ſtrumas, & tubercula diſcutit. Tineas interaneorum expellit ſemen, cum paſſo modicè potum, & genituram adauget: largiùs tamen ſumptum, mentem non ſine periculo movet: quare continuo, & copioſiore uſu abſtinendum. Succus cum ceruſſa, ſpumáve argenti, nec non aceto, & roſaceo illitus, ardentes ſummæ cutis inflammationes emendat.

Coriãdri conſideratio. *COriandrum omnibus notiſſimum, exili provenit caule, ſeſquicubitali longitudine, ramis numeroſis, foliis inferne Adiantho [Parthenio] proximis, ſed quæ in caulibus habentur, & tenuiora ſunt, & magis diviſa: flores in caulium ſummitatibus albicant, è quibus racematim ſemen oritur rotundum ac ſtriatum. Tota planta vireſcens graviter ſpirat, cimicum odore, at ſemen ſiccum, exuta graveolentia, odoratum evadit, & ad mũlta utile. Naſcitur ſponte in campis, & inter ſegetes ſeriturq; in campis & hortis.*

Coriandri facult. ex Galen. *Cæterùm in Coriandri facultate indaganda adeò Galenus productus eſt, ut longum ſermonem faceret contra Dioſcoridis ſententiam lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ubi ita ſcribit: Coriannon, ſive Corion, aut utcunque vocare lubet. Vetuſtiores Græci Coriannon nominant: at recentiores medici omnes Corion appellitant, ſicut & Dioſcorides, refrigeratoriam eſſe herbam dictitans, ſed perperam. Siquidem ex contrariis facultatibus componitur, plurimum habens eſſentiæ amaræ, quam oſtendimus eſſe tenuium partium, & terrenam. Nec parum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ tepentis eſt facultatis: habet autem & adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus varie quidem agit ea quæ ſcribit Dioſcorides, & non tantùm ex refrigeratione. Cæterùm ego cujusq; particularium actionum cauſam enarrabo, tametſi propoſitum fuerat, mei unius duntaxat hoc in libro ſententiam expromere. Sed fortè nihil obſta-*

bit

CORIANDRUM.

bit: imò si verum fatendum est, proderit nonnihil, superiores methodos, quæ ad hunc modum in paucis medicamentis sunt dictæ, hic repetere. Primùm ergo non Dioscorides tantùm, sed & alii complures medicorum, indeterminatè de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoque tempestate nonpaucos invenias medicos vel insignes, præter alia hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim atra, livida frigidaq; reddita parte, quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixum parti præter naturam humorem evacuent, ii tamen refrigerare perseverant. Aliquando autem ad digerentia quidem transeunt: cæterùm erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt, incipientibus etiamnum, & crescentibus erysipelatis, alia esse medicamenta, alia verò jam declinantibus, ac flaccescentibus. Sed ita res non habet. Neque enim erysipelas etiam vocari debet, posteaquàm inflammatio ejus, & fervor, ac biliosum illud abierint: neque quæ facultate sunt frigida, neque quæ hujusmodi affectus sanant, remedio esse putandum est. Sed velut si vel in initio protinus aut percussis, aut alia de causa quavis tumor in parte quapiam aut lividus, aut niger extiterit, eum esse frigidum affectum existimabis, & quæ digerant excalfaciantq; medicamenta poscere. Ad eundem modum, si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secunda alia appellanda nomine: aut si displicet nominis mutatio, saltem sicut quidam alia scribunt principii, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendum sanè est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas vocetur: sed eam etiam calidam dicere, ubi jam refrigerata est, id verò neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Coriandrum, quod ut ipse inquit, cum pane, aut polenta illitum, erysipelas curet. Nam quod exquisitum est erysipelas, quod utique inflammatum est, & flavum, haud unquam sanare poterit cum pane Coriandrum, sed illud quod jam refrigeratum est. Proinde nos superioribus voluminibus, cùm determinata ac definita experientia, cujusque medicamenti facultatem explorandam censuimus, quàm maximè fieri posset, simplicissimum eligi affectum consuluimus. At plerique medici neque quod vel plurimi morborum protinus ab initio comprehendant, norunt, neq; quòd alius affectus sit erysipelas exactum, alius verò is, qui vocatur ab omnibus nobis usitatè, ut à veteribus quoque, phlegmone: alii autem inter hos medii plurimi, partim, ut sic dicam, erysipelata phlegmonode, partim phlegmonæ erysipelatodes. Ac invenias nonnunquam ubi neutrum vincat, sed ad unguem paria sint. Quin etiam nonnunquam œdematodes esse erysipelas conspicitur, sicut aliud schirrhodes, ut compositorum morborum non parvus acervus numerus. De quibus copiosius, cùm alibi disseruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc quoad saltem eorum meminisse necesse est, quòd exactum erysipelas haud unquam ab antè dicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, cùm à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quòd longè à refrigeratione absit Coriandrum, vel ex iis, quæ ipse scribit Dioscorides discere licet. Nam strumas, inquit, cum lomento dissolvit. Quod verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit dissolvendis strumis, vel ipsum Dioscoridem non dubitaturum arbitror: quippe qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quæ omnia tum temperie calida, tum actionibus digerentia esse confessus est. Hactenus Galenus à Dioscoride in Coriandri facultate dissentiens. Porrò verò hac in re Galeno maximè refragatur Avicenna, qui in ipsum apertè invehitur lib. 2. cap. 144. sic inquiens: Scripsit Galenus Coriandrum esse compositum ex diversis facultatibus, etsi terrea facultas in eo cæteris excellat, simul cum aquea quadam tepida, & adstrictoria pauca. Verùm, ut ego conjicio, aqueitas, quæ in ipso reperitur, absq; dubio frigida, non quidem tepida existit: nisi ei forsan admisceatur aliquid excalfacientis substantiæ quæ sui tenuitate velociter in auram evanescat. Quapropter dixit Humidum, removet Galenus frigiditatem à Coriandro & Dioscoridi repugnat. At ego quidem aliter sentio, cùm frigidæ eius substantiæ meminerint Archigenes, Rufus & aliorum posteriorum nonnulli. Frigidum igitur est Coriandrum natura in fine primi, & usq; ad principium secundi, & siccum in secundo: quanquam, sententia mea, & siccum est, & ad calidi-tatem aliquo modo vergit. Sed Galenus ipse sentit, Coriandrum esse ex omni parte calidum. Id quod fortasse evenisse putandum ex ea caliditatis particula, quæ dum bibitur, aut comeditur, ab ipso disperditur. Aliter nec necessarium foret, si homines sua frigiditate interficeret, ut in multa exhiberetur quantitate. Illud præterea subdidit Galenus, si Coriandrum strumas dissolvit, quonam igitur pacto frigidum erit? Cui facilè responderi potest, id agere Coriandrum sua quadam crassa facultate, ac forma: aut quod reperiatur in eo aliqua tenuis facultas, quæ in profundum penetrare possit, frigida substantia exterius relicta. Sed cùm bibitur caliditas illa resolvitur: quo fit, ut sola frigida remaneat, & in corporibus agat. Hac Avicenna in Coriandro Galeni dicta refellens. Quæ etsi aliquid in se rationis, ac veritatis habere videantur, tamen cùm omnibus compertum putem, Galeno neminem adhuc parem extitisse, qui diligentius stirpium tum naturas tum facultates investigaverit, partim saporis gustu, partim odoris olfactu, partim substantia, & coloribus, partim deniq; ex longa experientia profundissimæ philosophiæ conjuncta, operæ pretium est ejus potius acquiescere sententiæ, quam reliquorum omnium. Veruntamen Brasavolus in hoc maluit fortasse cum Avicenna errare, quàm cum Galeno rectè sentire. Qui præterea cùm nesciverit, Coriandrum in Hetruria passim in pratis, & campestribus sua sponte nasci, asserit in suo simplicium volumine, sativum tantùm reperiri Coriandrum. Cæterùm quòd hoc in capite Dioscorides auctor sit, Coriandrum sumptum mentem non sine periculo commovere, quodq; alii tum ex Græcis, tum ex Mauritanis memoriæ prodiderint, quidè succū potum, interimere, ideo factum est, ut multi, quorum ego sententiam antehac secutus sum, coriandri usum prorsus damnaverint. Sed id nunc certè mihi videtur injustè factum. Siquidē Coriandrū mentē non commovet, nisi largius & im-

Coriandri facultas ex Avicenna.

Brasavoli error.

Coriandri seminis usus.

& immoderatè sumatur. Quid quæso mirum erit de coriandro copiosius sumpto, si vinum etiam, cujus tamen est usus quotidianus, liberalius eporum, dolores, morbos graves, strangulatus, & mortem deniq; inferat? quod si moderatè bibatur, præter alias utilitates, quas humano corpori præbet, ventriculum roborat, concoctiones adjuvat, excrementosa pellit, cor exhilarat, intellectum acuit, spiritus claros reddit & vivificat. Quare non equidem video, quid obstet, quò minus simili ratione credamus, tantum abesse, ut Coriandri semen noceat, ut etiam maximè prosit, si tamen parcè & modicè sumatur.

Sethi de Coriandro.

Quippe ab ejus usu moderato non abhorruisse Galenum puto: nam lib. 8. cap. 4. de compositione medicamentorum secundum locos, ex Archigene refert, ructu acido affectis coriandrum cochlearii mensura exhibendum esse. Galeno autem apertissimè adstipulatur è recentioribus Græcis Symeon Sethi, ut pote qui in coriandri mentione scribat, id stomacho bonum esse, & eundem corroborare: cibum in ventriculo retinere, donec probè concoquatur. Quæ auctorem hunc de temperato coriandri usu tradidisse, nulli dubium est. Ex his igitur facilè colligamus licet, quòd non sit admittenda, sed potius explodenda illorum recentiorum opinio, qui Coriandri usum omnium fugiendum esse censent: nos enim jam non omnem ejus usum, sed immoderatum tantùm vitandum esse existimamus. Semen tritum & recentibus carnibus asperſum prohibet ne putrescant tam citò, quàm solent, æstatis tempore. Ex aqua autem potum cœliacos juvat, & alvi fluxiones cohibet. Attamen semen in ciborum aut medicamentorum usum nunquam admitti debet, nisi prius triduo aceto fuerit maceratum.

Nomina.

Id Græcis κόριον & κορίαννον appellatur: Latinis Coriandrum: Mauritanis, Rusbor, Rasbera, Kuzibara: Italis Coriandro: Germanis Coriander und Coliander: *Hispanis Culantro & Ciliandro. Gallis Coriandre.*

Coriandrum dictum aliqui putant, quòd folia ejus & caules cimices redoleant: est majus vulgatum, est minus testiculatum, est & sylvestre, in Hispania nuper repertum, licet Plinius lib. 20. c. 20. inter sylvestria non inveniri scribat, attamen Nicandri scholiastes duo genera proposuit, alterum sativum, alterum sylvestre. Coriandrum majus, C.B. Coriandrum ab omnibus herbariis appellatur, cui sanè in calidioribus regionibus semina majora sunt, & in viridariis Alexandriæ ubique provenit & Cusbara nominant.

Ἡεράκιον. HIERACIUM. CAP. LXIII.

* Meum ὑπόκοιλον i. subcavum.

Hieracium magnum caulem emittit asperum, subrubrum spinosum, & cavum: folia ex intervallis rariusculè divisa, similia, soncho per ambitum: luteos flores, in oblongis capitulis. Vim refrigerandi habet, & modicè substringendi: unde illitum, stomacho æstuanti, inflammationibusq; prodest. Succus erosionem stomachi sorbitione mitigat. Herba cum radice illita, vibratis à scorpione ictibus auxiliatur. Hieracium parvum, folia ex intervallis habet, divisa in ambitu: cauliculos teneros virentes: in quibus lutei flores orbem circinantes, emicant. Vim suam ad ea, ad quæ superior impendit.

I. HIERACIUM MAJUS.

II. HIERACIUM MINUS.

Hieracii consider. & vires ex Galen.

Hieracium minus, frequentissimum ubiq; in Italia, in campestribus & coltibus incultis locis, & aliquando inter segetes nascitur, Soncho aut sylvestri lactucæ non admodum dissimile. Minus autem cichorium ferè refert, sed asperiora ei folia sunt, cauliculi tenues, virentes, subasperi: in quorum cacumine flores utriq; aurei, cichoreæ figura, qui tandem papposi effecti in auram evolant. Majus radice nititur unica, recta, lactucæ, aut soncho modo. Minus verò multiplici tenuiq; urrigine

utrique succus lacteus, sapore amaro acri, cum caulescunt. Horum autem non reperio Galenum mentionem fecisse, nec etiam Paulum, in libris de simp. medicamen. facultatibus. Meminit tamen eorum Plinius lib. 20. cap. 7. inter lactucarum agrestium genera, sic inquiens: Sunt, qui herbam Hieraticam vocant, quoniam accipitres scalpendo eam, succo, oculos mundo, obscuritatem cùm senserè, discutiant. Succus omnibus candidus, viribus quoq; papaveris similis. Carpitur per messes inciso caule. Conditur in fictili novo ad multa præclarus. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustiones, omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis cum lana contra epiphoras. Idem succus alvum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia tosta, thuris, trita ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maximè contra scorpionum ictus. Verùm contra phalangia commisto vino ex aceto. Alius quoq; venenis resistunt, exceptis quæ strangulando necant, aut iis quæ vesicæ nocent, item pisse mythio excepto. Imponuntur & ventri ex melle, atq; aceto ad detrahenda vitia alvi. Urinæ difficultates succus emendat. Crataevas eum & hydropicis obolis duobus in aceto, & cyatho vini dare jubet. Peculiares earum vires partim jam dictæ sunt, somnum faciendi veneremq; inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Nunc non paucæ restant, quoniam inflationes discutiunt, ructus lenes faciunt, concoctiones adjuvant: cruditatem ipsæ nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis aviditatem incitat, inhibet q; eadem in causa alter utriq; modus est: Sic & alvum copiosiores solvunt, modicæ sistunt, lentitiam pituitæ digerunt, atq; ut aliqui tradiderunt, sensus purgant. Stomachi dissoluti utilissimè adjuvantur in eos usu, & oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes. Si crassior pituita sit, scillite, aut vino absinthite: si & tussis sentiatur, hyssopite admisto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copiosiores, & ad vesicæ vitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoque prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant cum sale illitæ. Ulcera etiam quæ serpunt, coercent, initio, cum aphronitro: mox in vino tritæ igni sacro illinuntur. Convulsa, & luxata caulibus tritis, cum polenta ex aqua frigida leniunt: eruptiones palarum ex vino, & polentæ. In cholera quoque coctas patellis dederunt: ad quod utilissimæ, quàm maximè caule sed amarescentes, quam sylvestribus lactucis vires contribuit. *Quod Græci ἱερακιον, Latini similiter Hieracium vocant: Itali Hieracio.* Nomina.

III. HIERACIUM SILIQUA falcata.

Hieracium magnum & parvum proposuit Dioscorides, adjecimus & falcatum, cùm apud Italos frequens sit, licet viginti duas Hieracii differentias in Phytopinace proposuerimus, plures tamen in historia nostra universali exhibituri. I. Hieracium majus, Matth. Fuch. Dod. gal. Lac. Lob. Cast. Tab. Hieracium magnum, Cæsalp. Hieracium minus Dalechampii, Lugd. Taraxacon majus, Lonicero. II. Hieracium minus, Matth. Trag. Fuch. Lac. Ges. hor. Tab. cui & Lactuca leporina. Hieracium minus alterum, Dod. gal. Hieracium minus præmorsa radice, Lob. Hieracium quartum, Dod. fol. Hieracium quintum eidem. Morsus Diaboli 3. Trag. Lagopus eidem. Picris Dalechampii, Lugd. Apargia Dalechampii, eidem. Sonchus Lonicero. III. Hieracium siliqua falcata, C. B. Hieracium Narbonense falcata siliqua, Lob. obs. & Lugd. Hieracium Monspeliacum & Narbonense, Tab. an Ragadiolus alter, Cæsalp. Ex radice tenui fibrosa caules plures exurgunt, striati, ad radicem nonnihil asperi in multos caliculos divisi, foliis oblongis parum laciniatis, hirsutie levi asperis: floribus luteis Lampsanæ similibus: quibus succedunt siliquæ falcatæ calendulæ forma, sæpius octo, in morem pedis alaudæ, aut alicujus stellæ dispositæ, quibus semen includitur. Hoc in Agro Patavino prope Arque, ubi Petrarcha sepultus, primum legimus, dein in Monspeliensi agro inter segetes, & ad margines agrorum Boutonetto finitimis copiosè vidimus.

Σέλινον. APIUM. CAP. LXIV.

HOrtensis apii herba ad eadem, ad quæ coriandrum convenit. Inflammationibus oculorum cum pane, aut *a* polenta illinitur: æstum stomachum mulcet: mammarum *b* duritiam ex lacte cõcreto contractam reprimit. Urinam ciet, sive crudum, sive coctum edatur. Decoctum ejus radicisq; potum, venenorum noxæ resistit, cùm vomitiones excitet: alvum cohibet. Semen vehementius urinam pellit: cõtra serpentium venena, aut epotam argenti spumam auxiliatur: inflationes discutit. Admiscetur medicamentis, quæ dolorum levamenta præstant, theriacis quoq;, ac tussi remediis. Eleoselinum in *c* hugo, sacri & odorato, tenui. Nascitur in petrosis & montibus. Urinã ciet, semine ac radice in vino potis: mẽdis nascitur, sativo *d* grandius, & ad eadem efficax. Oreoselinum caule est dodrantẽ alto, ab radice tenui exeunte: per cujus ambitum rami, & capitula cicutæ, multò tamen tenuiora: semine cumini oblongo, acri & odorato, tenui. Nascitur in petrosis & montibus. Urinã ciet, semine ac radice in vino potis: mẽdicamẽtis urinã cientibus, & excalfactoriis inseritur. Nec hallucinari nos oportet existimãtes oreoselinũ esse, quod in saxis provenit: aliud enim est petroselinũ. Petroselinũ in Macedonia

a Meum παιπάλης ἀλφίτου. i. cũ polentæ polline. *b* Meum κατεψυγότας χονδριῶντας. i. mammas grumescentes. *c* ἐφύδρους. i. aquosis. *d* Orib. add. ὀλίγῳ. i. paulò.

donia provenit, in præruptis locis, semine ammii odoratiore, sapore acri, aroma olente. Urinam ciet, ac menstrua: contra stomachi, & coli inflationes, & tormina prodest. Laterum, renum, & vesicæ doloribus in potu subvenit. Admiscetur Antidotis urinam cientibus. Hipposelinum Latini olusatrum appellant, aliqui Smyrnion, quamvis aliud sit, quod propriè Smyrnion dicitur, ut paulò pòst referemus. Est autem majus, & sativo apio candidius: caule alto, cavo, molli, habente veluti lineas: foliis latioribus in puniceum vergentibus: coma rorismarini, florum plena: dependentibus in cacumine corymbis antequàm defloreſcat. Ea semine turget nigro, oblongo, acri, solido, aromatico. Radix dimittitur tenuis, odorata, candida, *e* quæ os commendat. In umbrosis, & palustribus enascitur: olerum generis, ut apium. Radix cruda, coctavè estur. Folia cum caulibus decocta manduntur, & per se aut cum piscibus præparantur, crudaq; muria condiuntur. Vim hanc habet, ut poto semine ex mulso vino menses ciear: algentes calfacit potu, aut illitu: urinæ stillicidio auxiliantur. Radix eosdem præstat effectus.

e Cat. εὐστόμαχος. i. stomacho grata.

I. APIUM HORTENSE.

II. APIUM CRISPUM.

Apii hortensis consid.

PUtant dubio procul omnes ferè ætatis nostræ medici, iiq; præsertim, qui diu versati sunt in simplicium medicamentorum inquisitione, quiq; multum laboris ac studii impenderunt, ut hanc medicinæ partem penè abolitam restituerent, nil aliud apud antiquos sativum fuisse apium, quàm vulgare nostrum Petroselinum, hodie hortis omnibus frequentissimum. Exit foliis Coriandri æmulis, compluribus ex uno ràmulo prodeuntibus, per ambitum frequenter lacinatis, sed quæ in caule sunt mutata forma, longa angustaq; spectantur. Flores habet exiguo candicantes, & semen Aniso simile. Radice nititur digitali, dodrantali longitudine, albicante, dura intus matrice, rarò divaricata, quæ carnium jurulæ pasim incoquitur. Folia concisa, & cum vino & oleo de scorpionibus in patella fervefacta, pubiq; calida admota, remittem urinam cient] Quorum equidem sententiam nunquam ausim improbare, cùm nostrum hoc notis omnibus sit probatum, quibus constare Apium veteres tradidere. Plinius siquidem lib. 20. cap. 11. naturalis historiæ ita scribit: Apii gratia vulgò est: namq; rami largis portionibus per jura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Hoc etiam confirmare videtur Galenus lib. 2. de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Apium inter cætera familiarissimum est, & ori stomachoq; gratissimum. Quæ sanè omnia in vulgari nostro Petroselino cernuntur: quippe quod nobis omnium olerum familiarissimum in ciborum condimentis perpetuò habeatur. Cæterùm quamvis id varios nostrarum mensarum cibos frequentissimè commendet, scripsere tamen tum Chrysippus, tum etiam Dionysius (ut Plinius author est) Apium ad cibos non admittendum, imò omnino nefas, nam id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipsius quoq; visus claritati inimicum. Caule fœminæ vermiculos gigni: ideoq; eos, qui ederint, sterilescere mares, fœminasq;. In puerperiis verò ab eo cibo comitiales fieri, qui ubera hauriunt: innocentiorem tamen esse marem. Eaq; causa est, ne inter nefastos frutices damnetur: hæc Plinius. Quare mirum non fuerit, si recentiores quoq; Apio comitialibus interdixerunt. Cum igitur historiæ rationibus tum auctoritatibus, notis præterea suffragantibus, constet vulgare Petroselinum legitimum esse apium, putandum quidem fuerit, quin potius affirmandum, id quod officinis omnibus sativi Apii vicem explet, nil aliud esse, quàm Paludapium, sive Apium palustre, Eleoselinum Dioscoridi vocatum. Quandoquidem hoc in humentibus, palustribus, & uliginosis locis nascitur. Seritur quoq; in hortis. Folia gerit hortensis majora solidioraq; caulem quoq; vegetiorem, odore etiam acutiore, gratioreve: & qui caput feriat. Radicetamen, floribus & semine ferè similibus, caule & foliis sativo majoribus, rationeq;

Plinius de Apio.

Eleoselini consideratio.

huiq, eaq, propter Theophrastus lib. 7. cap. 6. de plantarum historia, de eo differit his verbis: Paludapium, quod apud aquæ ductus, & in paludibus provenit, folio raro, nec hirsuto consistit, sed simile quodammodo Apio est odore, sapore, figuraq, Hoc Columellæ lib. 11. cap. 3. de re Rustica non aquaticum apium, sed apium simpliciter appellatur: ubi sic legitur.

IV. APIUM PALUSTRE.

V. PETROSELINUM MACEDONICUM.

Apium Columellæ.

Apium quoq, plantis serere, nec minus semine, sed præcipuè aqua lætatur, & ideo secundum fontem commodissimè ponitur, quod si quis id velit latifolii facere, quantum seminis possint tres digiti comprehendere, raro linteolo inliget, & ita in areolas dispositum religet: vel si crispæ frondis, semen ejus inditum pilæ, & saligno palo pinsitum expoliatumq, similiter in linteolis ligatum obruet. Potest etiam circa hanc operam fieri crispū, si cùm est natum incrementum ejus supervoluto cylindro coerceatur, hæc ille. A quo nonnulli hortorum cultores edocti, aquaticum apium crispum hoc quoq, tempore faciunt, habentq, spectaculi gratia in hortis. Cæterum Ruellio haud mihi subscribendum est, quippe qui plantam nobis Italis Macerone vulgò appellatam, Paludapium esse putat. Quippe (ut paulò post, atq, etiam in proxima Smirnii commentatione dicetur) non parva sanè inter vocatum Maceronem, Eleoselinum, & Hipposelinum intercedit differentia. Apii porrò in montibus nascentis, quod ideoq, Græcis Oreoselinum dicitur, nulla à Dioscoride redditur foliorum delineatio, nisi in eo scriptura fuerit depravata, ut fermè suspicor. Verùm Theophrastus, & Plinius Oreoselinum descripserunt foliis cicutæ, radice tenui, & semine unus, alter verò caule anethi, minutiore tamen. Unde factum est, ut nonnulli crediderint Theophrastum hoc in loco depravatum esse, & quòd ubi in Græcis codicibus legitur ἡ τὰ φύλλα ἔχει πωνείῳ ἐμφερῆ, id est, folia habet cicutæ similia, legendum sit, περὶ φύλλα ἔχει μηπωνείῳ ἐμφερῆ, hoc est, capitula habet papaveri similia. In quam opinionem hos facilè potuit adduxisse vulgata Græca Dioscoridis lectio, in qua nimirum capitulorum papaveris, non autem foliorum cicutæ mentio est. Veruntamen ego potius (ut modò dixi) Dioscoridis lectionem vitiatam putaverim, quàm Theophrasti, licet contrà senserit Hermolaus. Nam præterquàm quòd Theophrasto suscribat Plinius, est Oribasii codex, in quo non μηπωνείῳ, sed πωνείῳ legitur. Præterea ipse sæpenumero vidi Apium in montibus nascens, quod à Theophrasti & Plinii pictura nullis prorsus notis dissidet. Provenit enim foliis cicutæ, radice tenui, & semine in umbella anethi modo: quæ omnia Apii generi maximè adstipulantur. Illud insuper addiderim, quòd Apii longè magis proprium est foliis consurgere cicutæ modo per ambitū laciniatis, semine in umbella anethi instar, quàm capitulis papaveri similibus incluso. Apium aquat. crispum. Ruellii opin. non accepta.

Oreoselini confid.

MACEDONICVM autem PETROSELINVM, etsi antehac in Italia haud cognitum fuit, factum est tamen quorundam diligentia, ut petito è Macedonio semine, jam quibusdam nostris habeatur in hortis. Hujus copiam primùm mihi fecit Jacob. Antonius Cortusus Patritius Patavinus, cujus liberalitate complures cùm peregrinas, tum raras sum consequutus plantas. Exit itaq, Macedonicum petroselinum, foliis vulgari, sive aquatico apio similibus, sed minoribus, caule crasso, ramoso, frequentibus alarum cavitatibus, floribus albis, semine hortensi petroselino [ammi] haud absimile, odorato, sapore acri & amarescente, aroma olente. Quamobrem aberrant toto cælo, qui vulgare nostrum petroselinum, nihil à Macedonio differre contendunt, sua tantum authoritate, ne dicam temeritate nixi. Quod verò Hipposelinum vocatur, si quod LEVISTICVM *vulgo vocant, non est, plantam sanè non habeo, quæ legitimum referat. Si enim foliorum, caulium, ramorum cæterarumq, partium magnitudinem, proceritatemq, respicimus, etsi Dioscoridi Hipposelinum legitimum non sit, quòd coma, & semine illi non respondeat, cùm tamen cæteris selinis grandius sit, & tota facie simile, nemo nobis succensere debet, si hanc plantam Hipposelinum appellavimus. Caulibus exit crassis, bicubitalibus fruticosisq, ramis multis, multisq, alarum cavitatibus, foliis palustris apii, sed longè majoribus, muscariis in cacumine grandioribus, albis refertis floribus, semine oblongo fœniculi majore, tota planta graviter olet. Seritur in hortis. Excalfacit & siccat ordine tertio, quo fit ut aperire, incidere, digerere & provocare valenter possit: perinde ac cætera selinorum genera. Ea omnia*

Petroselinū Macedon.

Hipposelinum Levisticum.

VI. LEVISTICUM VULGARE.

Libanotis fructifera Theoph. Marcelli, & Brasav. lapsus.

Fuch. error Levisticum Smyrniũ censentiã.

præstare valet, quæ de palustri apio dicta sunt: sed eo imbecillius est: verùm ne mordicus opinionem hanc retinere videar, libenter in eorum concedam sententiam, qui aliter censent, ea exceptione tamen, ut interim hæc planta mihi tantùm Hipposelini vicem præstet. Sunt qui hanc Laserpitium, quidam fruticeram Theophrasti libanotidem esse contendant, sed plures sunt notæ, (quantum video) quæ horum opinionibus repugnant. Brasavolus Ferrariensis herbam Maceronem vulgò vocatam falsò Hipposelinum existimat, à perversa fortasse Marcelli interpretatione deceptis, qui præter Dioscoridis sententiam, Hipposelino radicem intus candidam, foris verò nigram reddidit, cùm tamen in Græcis Dioscoridis exemplaribus nulla nigredinis fiat mentio. Quo quidem argumento Macronem Hipposelinum non esse, satis superq; comprobatur, præsertim cùm hæc coloris radicum opposita qualitate inter se discrepent. Hujus Marcelli lapsus illud causam fuisse arbitror, quòd legerit apud Theophrastum, nasci Hippopelinum foliis paludapio proximis: caule magno ac hirsuto: radice raphani modo crassa, sed nigra, nigroq; etiam semine, magnitudine cervo ampliore. Qua fortasse authoritate fretus Marcellus, nigram Hipposelino radicem inesse addidit in Dioscoride. Sed animadvertendum est Theophrastum eo loco non descripsisse Dioscoridis Hipposelinum, cùm alterum ab altero plurimùm differat notis, sed Smyrnium potius. Id quod ex eo conjicere licet, quòd Dioscorides, itemq; Galenus asserant, nonnullos inveteri qui Hipposelinum à Smyrnio non separent. Quibus verò nil mirum inter eos, qui ita sentirent, Theophrastum quoq; ab illis comprehensum fuisse. Cæterùm hac in re etiam Fuchsius, cujus tamen pace dixerim, apertè hallucinatur: quippe qui legitimum Hipposelinum Levisticum vulgò vocatum, Smyrnio loco in suis clarissimis de stirpium historia commentariis deputarit. Idem præterea erraſſe deprehenditur in libro de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit. Nam etsi primum rectè scribat, illud quo officinæ hodie pro apio hortensi utuntur, non esse nisi eleoselinum, id est apium palustre, tamen postea perperàm (meo quidem judicio) scriptis tradidit, petroselini semen seplasiis apii semen vocari, atq; eo locum usurpari. Etenim Eleoselini semine, non petroselini, apii seminis loco utuntur omnes ferè pharmacopæi, idq; etiam apii semen nuncupant. Apii meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Apium usq; adeò calidum est, ut & urinas & menses cieat. Flatus quoq; discutit, & magis semen, quàm herba ipsa. Sed & oreoselini, & hipposelini similis vis est: verùm hipposelinon imbecillius est, oreoselinum valentius. Eodem quoq; libro superius tamen, de Petroselino disseruit his verbis: Petroselini semen maximè usui est, cùm tota etiam herba unà cum radice similem, sed imbecilliorem facultatem sortiatur. Est autem ut gustu acri cum amaritudine, sic & in operibus calidum, unà cum incidendi effectu. Hinc menses, & urinas largè provocat: flatus quoq; discutit. Fuerit itaq; & ipsum tertii ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium. Sed de Petroselino Macedonico fusius differens libro primo de antidotis, ita scribit: Quod ad Petroselinum attinet, laudatissimum Macedonicum est omnibus cognitum: quod Estreaticum etiam quidam appellant, à loco in quo nascitur, nomen imponentes. Verùm exiguum est prorsus, quod ibi provenit, cùm & præruptus, & angustus à loco sit. Estreaticum itaq; Macedonicum hoc, quod à Macedonibus in omnes gentes affertur, paucum & ipsum in Macedonum terra gignitur. Sed idem in petroselino Macedonico accidit, quod in Attico melle, & vino Falerno contingit. Mercatores siquidem in omnem ferme orbis terram, ut mel Atticum, vinum Falernum, sic Petroselinum Macedonicum advehunt, cùm tamen in Macedonia petroselini tantum non oriatur, quantum gentibus omnibus satis esse queat. Verùm in Epiro petroselinum plurimum gignitur, quemadmodum in Cycladibus insulis mel: atq; ut mel ex insulis Athenas affertur: sic petroselinum ex Epiro prius in Macedoniam comportatur, plurimumq;, & propè totum in Thessalonicam: inde verò atq; quam Macedonicum exportatur. Idem in vino Falerno contingit: nam cùm in exiguo quodam Italiæ agro Falernum proveniat, complura alia vina in Falerni speciem à vini magistris concinnantur, quæ perinde atq; Falernina, in omnes provincias Romano imperio subjectas importantur. Tibi verò si petroselinum Estreaticum quandoq; deerit, ne pejorem existimes theriacam futuram, si alium imposueris. Non enim si mortiferis venenis, si venenatorum morsibus aliud aliud Estreatico petroselinum minus congruit, propterea reliquis etiam morbis, ut torminibus, ventriculo debili, aqua intercutem, & id genus aliis, segnius opitulatur, quos in primis sanare theriaca non promittit. Adhæc Estreaticum petroselinum theriacam planè amariorem facit, præsertim cùm recens adhuc imponitur: Differt enim ab aliis petroselinis, quòd ut acrius primum, ita quoq; amarissimum est. Σέλινον ὑγιαῖον id Græci, quod Latini Apium hortense, nominant: Mauritani. Charsi, Charsi seu Chares: Itali, Apio domestico, & Petrosello & Petrosemolo: Germani, Petersilien und Peterseln: Hispani Perexil: Galli Persil de jardin. Id verò ὀρεοσέλινον Græci dicunt, quod Latini Apium palustre, & Paludapium: Mauritani. Aßil is: Itali Apio palustre, Apio aquatico: Germani Epffich und Eppich: Hispani Perexil dagoa, & Apio: Galli Persil de, eau. Quod autem ὀρεοσέλινον Græci, Apium montanum Latini vocant: Mauritani. Acraselinum: Itali Apio montano: Hispani Perexil montesino: Galli, Persil des montaignes. Πετροσέλινον deinde id Græcis dicitur. quod item Latinis Petroselinum, & Italis Petroselino. Postremò ἱπποσέλινον id Græcè vocatur, quod etiam Latinè Hipposelinum: Arabicè. Salsi Italicè Hipposelino: Germanicè Liebstöckel: Gallicè Ache, & Ache large.

Apii generum vires ex Gal.

Nomina.

I. Apium hortense seu Petroselinum vulgi, C.B. Petroselinum, Brunf. (cui & Apium hortulanum) Trag. Cor. in Dios. Petroselinum sylvestre sive apium montanum, Fuch. in ic. Oreoselinum, eidem in fol. Petroselinum vulgare, Anguil. Lon. Apium hortense, Matt. Lac. Dod. gal. & fol. Lob. Cast. Lug. Apium commune vel mas Plinii, Ges. hor. Apium domesticum, Cæs. Apium sativum, Tab. II. Apiũ Crispum, quod à superiore

*III. APIUM HORTENSE maximum. *

à superiore foliorum crispatis oris & minutioribus incisuris distat. III. Apium hortense maximum, C.B. Ex radice oblonga albida, & pro magnitudine plantæ, tenui, folia prodeunt pediculis palmaribus & sesquipalmaribus, striatis, pallidè virentibus, tripartitò primum divisa, quorum quodlibet rursus tripartitur, ipsæque particulæ triplo quadruplove quàm in Petroselino vulgò dicto majores per ambitum incisæ, pallidè virentes: inter hæc caulis exsurgit cubitalis & sesquicubitalis, tenuis, striatus, in cujus summitate folia oblonga, angusta, minimè incisa. Umbellam habet parvam, albam, exiguis flosculis refertam, quibus succedunt semina Petroselini forma, sed duplo triplove majora, gustu nonnihil aromatico donata. Nomine Apii Anglicani primum apud nos satum. An fortè de hoc Anguillara, opinione septima, dum de Selino agit, quod in universa Græcia, potissimum in Chio & Creta, pro Selino habeatur, intelligendus? IV. Apium palustre, C.B. Matth. Cord. in Dioscor. Ges. hor. Cast. Lugd. Apium, Brunf. Fuch. in folio. Lon. Apium vulgare, Trag. Apium agreste, Cord. in hist. Eleoselinum, Fuch. in icon. Dod. gal. & fol. Lobel. Taber. Apii aliud genus Cæsalp. cui apium latiore folio, caule versicolore Theophrasti. V. Petroselinum Macedonicum, C.B. Matth. Lob. Dodo. fol. Cast. Lugd. Taber. Cam. Apii alterum genus peregrinum, vel Apium Latifolium, Cæsalp. VI. Levisticum vulgare (an Libanotis fertilis Theophrasti?) C.B. Matth. Dod. fol. Cæsalp. Levisticus, Brunf. Ligusticum eidem. Ges. hor. Lon. Tab. Ligusticum sativum, Trag. Cord. in hist. Libysticum vulgare, Fuch. in Icon. Ligusticum vulgare, Dod. gal. Cam. Levisticum & Germanicum Laserpitium, Lob. Smyrnium, Fuch. in fol. Lac. Hipposelinum Matth. Lugd. Levistici loco habita herba Anguillaræ.

Σμύρνιον.

SMYRNIUM. CAP. LXV.

SMyrnion, quod in Cilicia petroselinum vocant, plurimum in Amano monte gignitur. Caulem habet apii & stolones multos: folia latiora, subpinguia, ad terram infracta, robusta *a* odore medicato, cum quadam acrimonia jucunda, colore in luteum languescente: capitibus caulium orbiculatis ut anethi: semine brassicæ, rotundo, nigro, acri myrrhæ sapore, ita ut alterum alterius loco cedat. Radix quoque odorata, gustu acri, fauces mordet, *b* succosa, mollis. Cortex ejus foris niger, intus viridis aut subalbidus. Nascitur in saxosis, & collibus, *c* atq; squalidis, & limitibus terrenis. Vis radicis, herbæ, & seminis excalfacere. Foliis muria maceratis ad obsonia utuntur: alvum sistunt. Radicem contra serpentium ictus bibere convenit: tusses, & orthopnœas mitigat: urinæ difficultati medetur. Illita recentes tumores, collectiones, duritiasq; discutit, vulnera ad cicatricem perducit: partus abortu vitiat, si fervefacta subjiciatur. Semen lienis, renum, & vesicæ vitiis prodest: menses, & secundas pellit: commodè datur ischiadicis in vino: inflationes stomachi lenit: sudores ciet, & ructus. Peculiariter datur hydropicis in potu, & contra febrium circuitus.

a Drag. οὐόδη σὺν δεμμότητι, φαρμακώδη τὸ χρῶμα. i. odorata cum acrimonia, medicata; & colore submelino. *b* Meum πολύχυλον. i. multi succi. *c* Me. & Dra. καὶ σύκρυσις, καὶ γωνιαις χερσευόντος. i. humectis & angulis incultis.

Smyrnii consideratio.

Smyrnii singulæ notæ, quæ illi à Dioscoride tribuuntur, rectè diligenterq; expendantur, facilè quidem perspici poterit, Smyrnium et herbæ simillimum esse, quæ a nostris in Hetruria vulgò vocatur Macerone. Siquidem hanc nasci clarum est caule apii, stolonibus multis referto: foliis latioribus, subpinguibus, robustis, ad terram versis, odore medicato, cum quadam acrimonia jucundis, colore in luteum languescente. Præterea in caulium cacuminibus umbellam gerit anethi modo: semine brassicæ majore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Radice deniq; nititur odorata, acri, fauces mordente, succosa, ac molli, quæ exteriore cortice nigricat, interiore verò parte ex albo virescit. Quas quidem notas ferè omnes constat Smyrnio Dioscoridem reddidisse. Verùm quispiam, cui fortè hæc nostra sententia minus arrideat, obtrudet nobis semen, ut quod Macerom nostro non insit rotundum, brassicæ modo. Huic illud responsum volumus, quòd cùm caterum universum notæ illi respondeant, facilè in seminis delineatione mendum subesse potest. Vel quòd non in rotunditate, sed in alio uni cum altero semine intercedat similitudo. Porrò quamvis memoriæ non prodiderit Dioscorides, quòd Smyrnium feratur in hortis, in quibus hodie nostrum illud seritur, sed quod sponte in Amano Ciliciæ monte gignatur, tum etiam in collibus incultis, ac saxosis locis. Plinii tamen ætate passim in hortis serebatur. Id quod ipse Plinius manifestè demonstrat libro 19. cap. ultimo, ubi Smyrnium inter hortensia referens, inquit: Et Smyrnium olus iisdem locis seritur, myrrhamq; radice refert. Idem quoq; testatur Galenus, quòd ipsum inter olera connumeret lib. 2. de alim. facultatibus, & de eo scribat in hunc modum: Smyrnium non est insuave: ideoq; Romæ plurimum venit. Multò autem acrius est & calidius, quàm apium: quin & odorati quidpiam habet. Quapropter efficacius urinam ciet quàm apium, hipposelinum, & sion: & mulieribus menses movet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo est, haud aliter quàm folia, quæ sola per hyemem inerant plantæ, nondum caulem habenti, sicut neq; tum apium habet. Postea verò caule accedente, tota planta jucundior redditur, sive quis crudam ipsam, sive coctam mandat, sive ex oleo, & garo, sive vinum, sive acetum velit adjicere. Nonnulli cum aceto, & garo tantum edunt, veluti apium: alii verò paulum olei iis adjiciunt: hæc Galenus. Ex cujus sanè verbis liquidò apparet, Smyrnium veteribus etiam inter olera fuisse receptum. Plinii Smyrnii. Galenus.

Galeno nimirum adstipulantur ea,

quæ de Smyrnio mihi retulerunt Siculi: namq; ii affirmant, plantam Maceronem appellatam passim coli in suis hortis. Eam veris tempore (ut etiam Galenus perhibet) caulem tenerrimum emittere, qui non solùm edendo sit, sed gratiam quoq; ineat cum more, præsertim si cum sale & pipere cinaræ modo comedatur. His itaq; fortasse, vel etiam validioribus rationibus adductus Manardus Ferrariensis, vir quidem ingenio & doctrina celebris, Smyrnium esse nostrum dictum Maceronem, constanter asseruit. Quo fit ut minus dubitem, Ruellii opinionem improbandam esse, quòd suspicetur (ut proxima commentatione diximus) Maceronem esse paludapium: Smyrnium verò eam esse stirpem certò putet, quã in Gallia vocant vulgò Levecchia. Est & alia planta, quam in CRETA SMYRNIVM vocari dicunt. Fert hæc folia nostrate Smyrnii

Ruell. opinio improbanda.

Smyrnii Cretici historia.

I. SMYRNIUM. II. SMYRNIUM CRETICUM.

crassiora, quina ab uno pediculo dependentia, & per ambitum serrata, quin etiam in altera parte ab exortu mutila. Longè autem diversa spectantur, quæ in caule sunt. Ea enim rotunda spectantur, & caule & ramis, in quibus nascuntur, perfoliatæ vocatæ modo transfiguntur, nullis ab ambitu denticulis. Caulem edit firmum, striatum, & subter folia geniculatum, è quo in latere, ubi folia perforantur, ramuli exeunt è singulo foliorum sinu, striis in longum protensis. Umbellam in caulium ramorumq; summitatibus gerit racematim dissectam, floribus albicantibus, semine haud brassicæ simili, sed rotundo, anguloso, & in acutum desinente. Colore ex flavo nigricante, sapore acuto & amariusculo, pediculis longis striatis. Radicem recentem videre non licuit, sed qui plantam miserunt, eam Smyrnio nostro ferè similem faciunt, non modo facie, sed etiam sapore, odore ac viribus. Nascitur in Creta insula, & seritur nunc in Italia. Verùm enimvero (quantum ego iudicare possum) Smyrnium nostrum magis admodum ad Smyrnii historiam accedit, quæ à Dioscoride describitur. Smyrnii vires ex Gal.

Smyrnii historiam tum facultates descripsit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Smyrnium quidam vocant, quidam verò apium macedonicum, alij poselinum agreste cognominant. Ex eodem genere & ipsum cum apio est, & petroselino. Fuerit q; apio quidem validius, petroselino autem imbecillius. Menses itaq; & urinas movet, calidum siccumq; tertio ordine. Cilices petroselinum nominant, quod in Amano monte nascitur. Est quidem, & ipsum Smyrnium, minus verò petroselino & Smyrnio acre, proinde & ulceribus imponi potest, quia videlicet sine molestia desiccat, sed & digerere, quæ indurata sunt valet. Reliqua verò apio, & petroselino similis est. Quocirca & semine ejus utimur ad menses, urinas, & asthmata, sive anhelationes: hactenus Gal. Cæterùm non desunt ex recentioribus, qui contendant, plantam Imperatoriam vulgò vocatam legitimum esse Smyrnium, argumento quòd ejus radices exterius nigricent, interius verò virescant. Verùm ii ex eo apertè decepti deprehenduntur, quòd non animadverterint, an hæ plantæ cæteris inter se notis conveniant. Sed posteaquàm de Imperatoria hactenus mentio, ob sui nominis majestatem, viriumq; præstantiam, prætereundum sanè non duximus, quin hic ejus tum historiam, tum facultates edisseramus. Præstantissima igitur IMPERATORIA in Anamiensibus montibus supra Vindelicos frequentissima nascitur, foliis sphondylio minoribus, solo accubantibus, robustis, hirsutis, ac asperis: caule bicubitali, purpurascente, rotundo, hirsutoq;: in cujus cacumine umbella floribus candidis ornatur: è quibus postea semen profert, modo acutum, pariterq; odoratum. Radix inest ei non longa, mediocriter crassa, rugosa, dura, lignosaq;, quæ sapore mordax, subamara & odorata. Ex quo hoc vere gra est, intus verò subviridis. Ea gustu admodum acris deprehenditur, ac mordax, subamara & odorata. Ex quo hoc vere merè aliquis conjicere potest. Imperatoriæ radicem excalfacere tertio excessu completo, vel quarto inchoante: siccare verò secundo. Incidit, trahit, aperit, digerit, attenuat, provocat, resolvit, venena dissipat, Zedoariæq; facultatibus potentiam Discutit hæc mirificè tum ventriculi, tum intestinorum, tum etiam uteri flatus. Quapropter coli cruciatibus, ventriculi tormintibus maximè utilis est. Cit item menses, atque urinam. Foventur ejus decocto uteri strangulationibus prodest: conceptum adjuvantes, præsertim si in vino austero radix decoquatur. Eadem ex vino pota uteri strangulationibus prodest:

Quorundam hallucinatio

Imperatoriæ plantæ descriptio, & vires.

III. IMPERATORIA.

adjuvat, quem frigiditas intercepit: concoctionem roborat, Commanſa eſt veluti præſtantiſſimus apophlegmatiſmus, ut quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In pulverem contrita, vinoq; ex ſalviæ decocto ſubinde pota frigidis occurrit morbis. Quamobrem reſolutis, comitialibus, veternoſis, convulſis, auxilio eſt. Ajunt nonnulli quartana eos ſanari qui pulveris cochlearii dimidium, hora una ante acceſſionem, ex mero biberint. Oris halitum commendat, & omnes roborat ſenſus. Epidemiis morbis, venenis ferè omnibus, ac venenoſorum animalium, tum morſibus, tum ictibus opem præſtat. Aſthmaticos, ſeu anheloſos juvat, obſtructiones aperit, aqua intercute laborantes ſanat, itemq; liene affectos. In ſumma excalfacit univerſas corporis partes, quas frigus occuparit. Ut hinc palàm fiat, herbam hanc non immeritò ſibi Imperatoriæ nomen aſciviſſe, cùm tot tantisq; viribus prædita ſit. Σμύρνιον id Græci, quod Latini item Smyrnium, & Oluſatrum, nominant: Mauritani, Seniruion: Itali Smirnio & Macerone: Hiſpani Apio Macedonico, Gallis Maceron. At Imperatoria, Italis quoq;: Germanis, Meiſterwurtz: Officinis Germanorum, Magiſtrantia. Gallis Otruche, ſeu Imperatore.

* IV. IMPERATORIA Alpina. *

I. Hippoſelinum vel Smyrnium vulgatum, C.B. Petroſelinum Alexandrinum, Trag. Hippoſelinum, Fuch. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Cord. in hiſt. Lob. Tab. Smirnium. Matth. Geſ. hor. Caſt. Cam. Oluſatrum, Cord. in Dioſc. Geſ. hor. Lon. Cæſ. Hippoſelinum Theophraſti, Macerone aut Alexandrinum vulgo, Anguillaræ. II. Smyrnium verum peregrinum, C. B. Smyrnium Creticum, Matth. Caſt. Lugd. Cam. Smyrnium Dod. gal. Geſ. ap. Lob. Tab. Smyrnium verum, Geſ. hor. Lugd. Smyrnium Amani montis, Dod. fol. Oluſatri alterum genus peregrinum, Cæſalpino. III. Imperatoria, quæ mediæ naturæ inter Laſerpitium & Panaces eſt, dicitur Aſtrantia, Brunf. Geſ. hor. Dod. fol. Magiſtrantia, Cam. Imperatoria, Matth. Lac. Geſ. hor. Lob. Caſt. Lugd. Tab. Smyrnium hortenſe, Trago. Laſerpitium germanicum. Fuch. Oſtrutium, Dod. gal. Lon. Struthion, Cord. in hiſt. Herba Rena, Cæſalp. Ligusticum, Anguillaræ IV. Imperatoriam hanc alpinam D. Camerario acceptam referimus, de qua hæc habet in ſuo Matthiolo. Minor eſt quam præcedens omnibus ſuis partibus, nam & anguſtiora folia & pedicellos teneriores profert, ex radice non abſimili noſtræ Imperatoriæ & æquali etiam, guſtu acriori & magis urente. Provenit in alpibus apud Helvetios. Calida eſt & ſicca, ut vulgaris Imperatoria, qua ſuperior eſſe facultatibus omnibus videtur, & ad agendum promptior. Utuntur hac planta ad quartanas, partus eruendos, & cerebrum expurgandum, flatus diſcutiendos, colicosq; dolores ſedandos, id quod vulgaris noſtra quoque præſtare poteſt.

Ἐλαφοβόσκον. ELAPHOBOSCUM. CAP. LXVI.

ELaphoboſco fœniculaceus caulis eſt, aut rorimarino ſimilis, geniculatus, foliis duum digitorum latitudine, ut terebinthi, prælongis, aliquantum aſperis, circumfractis. Adnata multa habet, ferentia umbellas anethi ſimiles, & ſemina ejuſdem: florem ſubluteum, radice ternûm digitorum longitudinis, & a craſſitudinis unius, candida, dulci, eſui aptâ. Caulis tener pro olere manditur. Contra ſerpentium ictus datur ſemen in vino. Fama autem eſt, hoc pabulo cervas ſerpentium morſibus reſiſtere.

a Meum παίχες δὲ ἡ πλάτ@ i.e. ſitudine vere ſeu latitudine.

Quanquam aliqui profiteantur ſe Elaphoboſcum in Italia inveniſſe, atque etiam quibusdam in hortis oſtendere: herba tamen, quam pro eo demonſtrant, folia profert inciſuris multis diviſa, lævia q;. Adeò ut hinc perſpicuè intelligi poſſit, eam legitimo Elaphoboſco plurimum diſſidere. Si Dioſcoridi magis quam Plinio fides eſt adhibenda. Plinius ſiquidem libro, & cap. 22. Elaphoboſcum foliis ſmyrnii, & ſemine corymbace o depinxit his verbis: Elaphoboſcum ferulaceum eſt, geniculatum, digiti craſſitudine: ſemine corymbis dependentibus ſimili effigie, ſed non amaris: foliis oluſatri, & hoc laudatum Latini, in cibis

Elaphoboſcum confid.

Ruellii opinio in-specta.

ELAPHOBOSCVM.

Gratia Dei.

Elaphoboſci facul. ex Gal. Nomina

FOENICVLVM.

a Meum. & Cat. τῷ φύλλοις. i & foliis.

in cibis: hæc Plinius. In quibus verbis, quòd ea planè à Dioſcoride diſſentiant, Manardus Ferrarienſis Plinii codicem depravatum eſſe exiſtimat. Cæterùm Ruellius tradit Elaphoboſcum legitimum paucis hodie cognoſci, etſi frequens ubiq; reperiatur, illudq; eſſe cenſet, quod vulgò officinis ſimul & herbariis Gratia Dei nominatur, è qua ſui nominis unguentum conficiunt. Sed hanc Ruellii ſententiam non admittendam, quin potius explodendam putaverim, ſi per Gratiam Dei eam plantam intelligat, de qua nos ſuperius diſſeruimus in hyſſopi commentatione, & qua Officinæ utuntur. Quippe quòd hæc caule, & ſolijs hyſſopo ſit perſimilis, non autem fæniculo, ac terebintho. Quamobrem aut aliam in Gallia plantã eſſe eodem nomine appellatam, aut Ruellium omnino deceptum exiſtimaverim. Ipſe equidem barbam quandam ſæpius vidi, tum in Tridentino, tum in Goritienſi agro, cujus etiam hic picturam damus, quæ ita à notis omnibus Elaphoboſco reſpondet, ut non poterit animus non inclinare ad credendum, hanc aut legitimum eſſe Elaphoboſcum, aut plantam illi ſimilem. Paucis admodum Elaphoboſci facultates perſtrinxit Galenus lib. 6 ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Elaphoboſcus facultatis eſt calidæ & tenuium partium, ac proinde exiccatoriæ, ſecundo maximè exceſſum ardentis. Ejus nomen Græcum eſt ἐλαφοβόσκον, Latinum ſimiliter Elaphoboſcum, & cervi ocellum. Italicum Elaphoboſco.

Elaphoboſcum hoc, & Lacuna & Caſtor propoſuere: cujus & Tabernæmontanus nomine Elaphoboſci Matthioli meminit: Paſtinacam erraticam, quæ Baucia dicitur, eſſe ſuſpicantur.

Μάραθρον. FOENICULUM. CAP. LXVII.

FOeniculum, ſi herba edatur, aut ſemen cum prillina bibatur, mammas lacte replet. Comæ decoctum in renum doloribus ſubditum proficit, quippe quod urinam excitet: contra ſerpentium ictus in vino convenienter bibitur: menſes ciet: in febribus nauſeam, & ſtomachi fervorem ex aqua frigida potũ ſedat. Contritæ radices, & cum melle illitæ, morſibus canum medentur. Succus caule & foliis exprimitur, & in ſole ſiccatus, in medicamenta adjicitur, quæ ad excitandã oculorum aciem commodè temperantur. Extrahitur & ramuſcum ad eadem valens, etiam ſemine viridi, a ramuliſq; & radicibus prima germinatione incilis. In libria, quæ ad occidentem ſpectat, ſuccum reddit guiſimilem. Caulem medium, dum herba floret, ruſtici demetunt, igniq; admovent, quò facilius vi caloris exudans, gummi remittat: quod efficacius ſucco ejus ad medicamenta oculorum.

Ἱππομάραθρον. FOENICULUM ERRATICUM. CAP. LXVIII.

ESt & ſylveſtre fœniculum, magnum: ferit autem ſemen cachryi ſimile. Cujus radix jucundè olet, portaque ſtranguriæ medetur: menſes impoſita ciet. Venetrem ſiſtit, radice, aut ſemine poto: contra ſerpentium morſus auxiliatur, calculos cõminuit, regium morbũ expurgat. Lactis abundantiam facit, decoctum foliorum hauſtum fœminas à partu purgat. Traditur aliud hippomarathri genus, longo, exili, & anguſto folio: ſemine coriandri, rotundo, acri, odorato. Excalfaciendi naturam habet, & viribus fœniculo reſpondet, ſed ad omnia infirmius.

Fœniculi conſideratio.

FOeniculum tam erraticum, quàm ſativum omnibus in Hetruria notum eſt. Seritur domeſticum Februario menſe vel ineunte, locis apricis, & modicè ſaxoſis: quippe quòd non minus in ciborum condimentis guſtui acuta quadam dulcedine placeat, quàm utile ſit in medicamentis. Caulem edit anethi, ſed craſſiorem, nec proceriorem, ſtriatum, geniculatum, què foliis numeroſis, capillaceis, cavis alarum multis. Umbellis cacumina occupantibus, anethi æmulis, meliùs ſtoribus & ſemine oblongo, guſtu acuto, quadam cum leviuſcula amaritudine, odorato. In quodam verò genere hortu Italiæ

Italicu familiare, semen dulce percipitur, & crassiori quoq; mole spectatur. Radice nititur longa, digitali crassitudine, acuto ac amariusculo sapore, cum dulcedine quadam. Fœniculi meminit Plin. lib. 20. cap. 23. sic inquiens: Fœniculum noxios serpentes, gustatu senectam exuendo, oculorumq; aciem succo ejus reficiendo. Vnde intellectum est, hominum quoq; caliginem præcipuè eo relevari. Colligitur hoc caule turgescente. In sole siccatur, inungiturq; ex melle. Ubiq; hoc est: laudatissimum tamen in Iberia è lachrymis fit, & ex semine recenti. Fit etiam è radicibus prima germinatione incisis. Est & in hoc genere sylvestre, quod alii Hippomarathron, alii Myrsineum vocant, foliis majoribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida: nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit, longo & angusto folio, semine coriandri. Hæc Plinius, qui ea ferè omnia à Dioscoride mutuatus esse videtur. Porrò alterum sylvestris fœniculi genus, cujus semen coriandri effigiem refert, à nemine hactenus, quod sciam, in Italia cognoscitur & ostenditur. Apuleius Plinius. Fœnic. syl.

planam ἱππεῖον μάραθρον vocat, ita habet:

Ἡ δὲ κληθεῖσα ἱππεία μαράθρος πλατυφύλλος ῥίζαν.

Fœniculum, ut memoriæ prodidit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, tam valenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalfacientium censeri posit. Desiccat verò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit, proinde lacte provocat: quod si admodum desiccaret, non sanè generaret. Suffusis eadem ratione auxiliatur. Urinas menseśq; ciet. Est & alterum Fœniculum sylvestre, quod præ magnitudine Hippomarathrum nuncupant, cujus radix ac semen amplius quàm domestici, desiccandi vim obtinet, quocirca ventrem quoq; eo nomine sistere videtur. Nec sanè manifesta illis inest astrictio. Hujus non radix modò, sed & multò magis semen cachryi adsimile est: potestq; & calculos frangere, & aurigines sanare, menseśq; movere, & urinam excitare: non tamen lac congerere, sicut illud superius. Aliud est Hippomarathrum, cujus semen rotundum est & acre, simile semini coriandri, facultate quidem Hippomarathro simile, sed debilius. Fœniculi vires ex Gal. Nomina.

Plantam a Græcis μάραθρον, Latinis Fœniculum appellatur: Arabibus Raienigi: Italis Finocchio: Germanis Fenchel: Hispanis Hinojo & Funcho: Gallis Fenoil.

Fœniculum, quòd satum cum magno fœnore semen reddat, sativum est & sylvestre: Sativum variat quòd aliud magis (caule breviore, semine majore albido, verumq; fœniculum creditur) aliud minus (ut vulgatum nostrum, quibusdam Hippomarathrum) dulcescit: sæpius tamen hortense secundo anno in sylvestre transit, quod in incultis montosis semine exiliori, radice crassiore nascitur. Sativum, Fœniculi nomen apud Herbarios retinuit.

Δαῦκος.

DAUCUM. CAP. LXIX.

DAucum aliqui Daucium vocant. Creticum foliis fœniculo simile; minoribus & tenuioribus: caule dodrantali, umbella coriandri, flore albo: semine acri, candido, hirsuto, *a* suavissimi odoris in manducando. Radix digitali crassitudine, & dodrantis longitudine adolescit. In saxosis nascitur, & locis soleis illustratis. Aliud ejus genus, sylvestri apio simile, acre, odoratum, aroma olens, ferventis gustus. Probatissimum Creticum. Tertium assignatur genus foliis coriandri, floribus albis, *b* capite & semine

a Meum σὺν τῷ ἀλγεμωσῦ ἀχὴ δώδης. i. in manducando, odoratū. ar Ca. δριμὺς σὺν τῷ ἀλγεμωσῦ ἀχὴ δώδης. i. acre in manducando & odoratū. *b* Meum σπέρμα καὶ κεφάλιον ὁμοίων ἄνηθῳ ἐφ' ᾧ σκιάδιον. i semen, & caput anetho simile, in quo sit umbella.

I. DAUCUM. I.

* II. DAUCUS SECUNDUS Dioscoridis. *

anethi, muscario pastinacæ: semine oblongo, ceu cumini, acri. Omnium semen excalfacit: potum vitiligines, menses & partus extrahit: torminibus liberat: veterem tussim mitigat: phalangiorum morsibus nam, potum in vino, auxiliatur: tumores illitu discutit. Seminis duntaxat in aliis generibus invalescit usus: in Cretico etiam radicis, quæ maximè contra venenatorum injuriam in vino bibitur.

III. DAVCVM. II.

Dauci consideratio.

Daucus & Pastinaca agrestis non idem esse ostenditur.

Dauci tria genera.

TAmetsi nonnulli inveniantur plantarum exploratores, qui Daucum ab erratica pastinaca nihil prorsus differre contendant, affirmantes, hoc idem sensisse Galenum, & post ipsum Paulum, ii tamen, quantum equidem sentio, manifestè falli deprehenduntur. Nam etsi rectè dici possit, Daucum esse silvestris pastinacæ genus: non ob id tamen illa, meo judicio, fuerit unquam sylvestris pastinaca, cujus paulò superius meminit Dioscorides. Quandoquidem si unam & eandem plantam esse Daucum, & agrestem pastinacam credidisset Dioscorides, de ea sanè seorsum non disseruisset, neq; alterum ab altera propriis capitibus disjunxisset. Cæterùm cùm non desint, quibus videatur Galenus inter has plantas nullam facere differentiam, videndum est, an ita se res habeat. Mihi quidem inter eas discrimen fieri voluisse Galenum, illud maximum argumentum est, quod Dioscoridem secutus, & ipse varias utriusq; facultates tribuerit vires, easq; diversis locis descripserit. Dauci siquidem lib. 6. Pastinacæ verò libr. 8. mentionem fecit in simplicium censu. Hinc itaq; fit ut apertè conjiciam, Galenum inter illa discrimen novisse: atq; eos decipi, qui in hoc Marcellum & Ruellium secuti, contrarium asserunt. Quorum pratereo sententiam, ipsius Galeni testimonio, facilè explodi posse putarim, nec solum quòd diversis capitibus utriusq; vires specitim tractaverit, sed quia libr. 6. simplicium medicamentorum, Daucum non esse pastinacam clarissimè ostendit, cùm ait: Daucus, quem quidam staphylinum nominant, agrestis quidem domestico minus est esui idoneus. In quibus sanè verbis Galenus perspicuè satis declarare videtur, Daucum non solùm sed alijs pastinacam agrestem appellari. Quamobrem cum Dioscoride non modò dixerim, sed etiam affirmaverim tria Dauci genera inveniri, quorum illud Italis frequentius est, quod sylvestrem pastinacam æmulatur. Hoc enim in Senensi agro, præsertim in maritimis, frequentissimum nascitur. Creticum autem legitimum ex Creta tantùm asseri existimaverim. Porrò Daucus, qui coriandri foliis provenit, & semine cumino simili, in quàm plurimis non tantum Italiæ locis sed etiam Germaniæ Bohemiæq; reperitur. Hujus planta in herbario nostro Germanico chalcographorum negligentia, dum ego Praga, grassante Pestilentia abessem, secundum Peucedani genus repræsentat: quod omnino præter meam sententiam accidit. Dauci vires tradidit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum suprà citato, ubi ita scribit: Daucus, quem quidam staphylinum nuncupant agrestis quidem domestico minus est esui idoneus, cæterùm in omnibus vehementior. At domesticus comestibilis quidem, sed imbecillior. Acrem & calefaciendi facultatem obtinet, ac proinde etiam extenuandi. Certè radix præter jam comprehensa flatuosum quiddam obtinet, ac venereum. Semen autem domestici quidem & ipsum quandam ad venerem stimulandi potentiam possidet. Agrestis verò planè flatu caret, quod ἄφυσον vocant: ac proinde urinam menses q; ciet. Atq; hactenus de facultatibus Dauci Galenus. Qui subinde de semine ejusdem scripsit, ubi seorsum vires suas reddidit his verbis: Dauci herbæ semen excalfaciendi vehementer facultatem habet, ut inter prima ejus calfacit tum urinæ movendæ medicamen, tum mensibus provocandis. Multum etiam digerere per halitum potest, si foris imposita. Ipsa verò herba similem quidem vim obtinet, tamen semine infirmiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis mistu-ram: quanquam utiq; & ipsa calida sit temperie. Δαῦκος ita Græcis ut etiam Daucus Latinis appellatur: Mauritanis Daucum, Gezar seu Ciezar: Italis Dauco: Germanis Bertwurtz: Hispanis Dauco Cretico: Gallis Carote sauuages. Daucum alterum Græcis Δαῦκον ἕτερον: Italis Dauco d' altra specie.

Dauci vires ex Galeno.

Nomina.

Dauci differentias novem in Phytopinace proposuimus, de quibus in historia. I. Daucus folio seniculi, C.B. Daucum primum, Matth. Lug. Daucus Creticus, Cast. Tab. Cæs. Daucus Cretensis verus Dioscoridis, Lob. II. Adversaria non solùm ex Creta legitimum adferri statuunt, sed & alpes Germaniæ, Genuensium colles, & Geneuensium circa Juram rupes, hoc Cretico abundare, unde Lugd. & ad alia emporia deferatur, placuit tamen Dauci hujus, quem non solùm in alpibus Helvetiorum, sed & in Baldo legimus, figuram, etiam à Camerario propositam, adjicere. quem Daucum montanum umbella candida nominamus, & Daucum secundũ Dioscoridis censemus: Daucus Creticus, Ges. hor. Cam. in suo Matr. Clus. hist. Pan. Daucum montanum, Cæsalpino dicitur. III. Daucus montanus apii folio major, C. B. Daucum alterum, Matth. Lugd. Daucus secundus Selinoides, Lob. Dauci tertium genus, Fuch. fol. Dauci secundi genus, Trag. Seseli secundum, eidem. Seseli Peloponesiacum, Fuch. in icon. Ges. hor. Cam. Seseli Pannonicum secundũ, Clus. hist. Pan. Libanotidis alterũ genus, Dod. gal. Lug. Libanotis nigra, Ges. hor. Thal. Libanotis Theophrasti nigra, Tab. Elaphoboscum nigrum, Lon. an Polychreston Cordo in historia?

Δελφίνιον. DELPHINIUM. CAP. LXX.

DElphinium surculos emittit à radice una sesquipedales aut majores: à quibus folia exeunt parva, rotundia, divisa, prælonga, quæ delphinorum effigiem repræsentant: unde tractum nomen est. Flos vio-

læ albæ

læ: flore non dissimilis, purpureus: & semen in siliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi potest, ab scorpione percussis. Ajunt enim objecta herba scorpiones resolvi, atque a ignavos torpescere: semota verò ea sese recolligere. Provenit in asperis & apricis. Alterum est Delphinium, quod Romani buccinum vocant, superiori simile, sed foliis & ramis longè gracilius. Viribus eisdem pollet, sed notabiliora efficacibus.

a Meum ἀσπαλακτὰς τὰ καρκώδεις γίνεσθαι. i. inefficaces, & stupidos fieri.

I. SENA.

* II. SENA ACUTIORIBUS foliis seu Alexandrina. *

QUanquam scribit Ruellius, herbam in Gallia nasci, cui ruræ nullum adhuc nomen imposuerunt, quæ omnibus prorsus notis Delphinio respondet: in Italia tamen nemo hactenus, quòd sciam, legitimum ostendit. Ex quo tantum abest ut putaverim unquam, illud Ruellii verum ac legitimum fuisse Delphinium, ut etiam sim plerunq; suspicatus, hoc Delphinii caput in Dioscoride spurium ac ascititium esse. Nec temerè, ut arbitror: nam suspicio inde ortum suum habuit, quòd Delphinium nusquam, quantum equidem legerim, describatur à Galeno & Paulo. Cæterùm non desunt qui velint, eam plantam Delphinium esse, quam Germani vulgò vocant Ritterſporn, id est, Equitis calcar: herbariorum verò vulgus Consolidam regalem: quam nos inter sylvestris Cumini genera superius retulimus. Verùm cùm hæc folia non ferat Delphinium nusquam effigie, nec flores albæ violæ æmulos, horum sententiam cur probem, non habeo. Fuchsius ætatis nostræ medicus præstans eruditione & rerum peritia, antedictorum opinionem sequitur in libro de componendorum medicamentorum ratione. Sed ipse quoq; (si rectè sentio) unà cum illis in errore versatur: quandoquidem non solùm (ut diximus) nusquam, quod ego invenerim, Delphinii meminerunt illi præstantissimi medicinæ authores, quos nominavi, qui tamen simplicia ex Dioscoride transcribunt, & mutuantur: sed neq; etiam ejus caput legitur in antiquissimo Dioscoridis codice Longobardis literis scripto, cujus sæpe fidem citat & probat Marcellus Virgilius, ut mihi licuit videre in eo, cujus copiam mihi fecit Viennæ clariss. Jurisconsult. Joannes Albertus Uuidmanstadius Austriæ orientalis concellarius. Quod certè manifestò satis argumento esse potest. Delphinii historiam planè fabulosam esse vel saltem Dioscoridi adscriptam & illegitimam. Non defuere præterea, qui Senam Mauritanis vocatam, siliquarum convexitate freti, Delphinium esse crediderint. Quorum gravis error ita evidens est, ut jam ab omnibus explodatur. Idq; non injuria, quòd in Delphinio (demus ejus caput legitimum esse) folia, non siliquæ quæ delphinorum formam repræsentent, requirantur: foliaq; sint tenuia, longa, divisa: flores verò purpurei & tota deniq; Delphinii facies ea depingatur, quæ cum Sena quàm maximè pugnet, ut mox patebit. Nam quoniam Delphinii occasione in Senæ sermonem incidimus, cùm hujus nusquam, quod invenerim, meminerit Dioscorides, Galenus, Paulus, veterum Græcorum alii, sitq; in repurgandis humoribus non modò innoxium, sed etiam summè utile medicamentum, hunc locum non transeundum duximus, quin de Sena disseramus, ejusq; historiam, & vires cum ex aliis, tum ex eo quod nobis compertum est, describamus. Constat itaq; SENA, Mauritano nomine dicta, foliis glycyrrhizæ proximis, crassis, suppinguibus, fabarum recentium sapore: caule cubitali, à quo ramuli exeunt in lori modum flexiles. Flores ei emicant aurei, veluti braſsicæ, purpureis intercurſantibus venulis: quibus succedunt folliculi falcati, adeoq; natura compressi, ut superior membrana inferiori cohæreat: in quibus semen continetur in nigro subvirescens, uvarum vinaceis usq; adeò simile, ut non facilè primo oculorum intuitu alterum ab altero discernatur. Folliculi è ramusculis prominent, tenui pediculo appensi: quo fit, ut matureſcentes, parvo ventorum flatu facilè discutiantur. Planta est frigoris impatiens, ob idq; seri vult Majo, nec ultra autumnum perdurat. Siquidem (ut pluries expertus sum) prius sata facilè frigore deperdutur, semina verò hyemem similiter non tolerat. Meminit Senæ Serapio in suo de simplicium medicamentorum volumine, ubi sic habet

Delphinii consideratio.

Consolida regalis non est Delphinium

Senam non esse Delphinium.

Senæ delineatio.

Serapio de Sena.

habet ex auctoritate Abohanifa. Sena asservatur ficca, siliquas lunatas, & oblongas profert, in quibus semina in ordinem digesta clauduntur. Siliquæ tenui pediculo pendent, ob idq; facilè ventorum impetu deturbantur: caducas opiliones colligunt: hæc Serapio. Cujus postremis verbis fortasse deceptus Ruellius, Senam eam esse arborem existimavit, quam Theophrastus libro 3. cap. 17. de plantarum historia Coluteam appellat: quandoquidem hæc antiquis pastoribus fuit saginandis ovibus expetita. Unde facilè Ruellius, qui nunquam forsitan in Hetruria fuerat, ubi passim legitima Sena seritur, præsertim in Florentino agro, magno errore putavit, Senam non herbam esse, sed arborem Coluteam vocatam, ratus eadem plantas esse. Sed ejus error hinc præterea apertissimè diluitur, quòd Colutea siliquas proferat colore in purpuram primùm vergentes, mox albicantes, flatu turgentes, quasi premantur, crepitum magnum edunt: semine intus parvo, rotundo, lentis effigie. Sena verò siliquatur folliculis lunatis, qui nullo spiritu tumido distenduntur, quibus semen includitur vinaceorum instar. Adde etiam, quòd Colutea arbor sit multis perdurans annis, Sena verò non nisi paucis mensibus vivat. Quæ, ut jam omnibus palàm sit, Ruellium hac in re manifestè eccutivisse, & inter Senam, & Coluteam non parvam inuicedere differentiam. Et quamvis asserat Fuchsius in sua de plantarum historia commentariis, has plantas facultate interse minimè differre: eum tamen in errore versari putavirim, quòd certò sciam Coluteæ semen potum non minus, quam genistæ vomitiones ciere: & alvum quoq; citat, non sine incommodo tamen, quanquam pecudibus nil tale efficiat. Cæterùm auctore loco paulò ante citato, Liparæ propria traditur, atq; magnitudine præstans, fructum in siliqua ferens, magnitudine lentis, quo oves mirum in modum pinguescunt. Nascitur semine, & fimo præcipuè ovillo. Tempus serendi cùm arcturus occidit. Serendum semine præmadefacto, cùm jam in aqua pullulare inceperit. Folium habet non absimile sagi græco. Germinat primò unicaulis triennio maximè: stirpatur deinde in ramos, quartoq; anno arborescit: hæc Theophrastus. Ex quibus sanè verbis liquidò apparet, quam maximè à Colutea differat Sena. Fuchsius & medicinæ, & Græci sermonis peritissimus, plantam hanc non Colyteam, sed Coluteam à suo se errore vindicans, appellandam censuit: & recte quidem, meo judicio: nam Colytea longè alia est ab illa, Theophrasto teste loco modò citato: ubi eam iis depingit verbis: Arbor circa Idam proveniens, quam COLYTEAM vocant, genus aliud est. Est autem fruticosa, ramosa, alioqui inventu rara, non crebra: folio laurino, lauri latifolia, sed rotundiori, ampliorique, ut vel almeo simile appareat, oblongius tamen, colore parte altera herbido, tergo autem albido, nervoso q; cortice non lævi, sed quasi vitigineo: radicibus per summa gracilibus, & solutis, verùm vibratis, & admodum flavis. Fructu, floreq; carere putatur. Ex his Theophrasti verbis perspicuum est, Colyteam à Coluteæ plurimum differre. Quæ tamen etsi Theophrasti ævo Liparæ peculiaris fuerit, hoc tamen tempore pluribus in locis sponte natam vidimus præsertimq; in Tridentino agro apud Ananios, ubi ego primùm eam quàm plurimis ostendi. Sed ut eò unde digressa est, jam nostra redeat oratio, credidit Mesues Senæ folliculos in dejicienda alvo foliis longè præstantiores esse. Hinc verò

cuidam Illustriß. ac Reverendiß. Cardinalis Tridentini nepoti in quadam quotidiana febre dederat clarißimus medicus Andreas Gallus Tridentinus. Is autem pharmacum illud damnandum esse censebat, quoniam Senæ dilutum, agaricumq; excipiebat, argumento quòd hæc duo (ut ipse asserebat) maximè ventriculum læderent, immemor, ne dicam ignarus, quantum præstantiæ, ac virium agarico tribuerint in febribus diuturnis finiendis, à pituita præsertim infarctu exortis, Dioscorides, Galenus & Mesues, quantisq; laudibus Senam extulerit Actuarius. Cæterùm è Sena, ea magis præstat, quæ Alexandria Ægypti, vel ex Syria affertur, quamvis è nostrate adhuc in agro virente, & rosarum diluto ego quotannis Syrupum parare consueverim, qui tutò largeq; omnes purgat humores. Daturq; commodè prægnantibus, & pueris, & cujuscunq; ætatis hominibus. Dilutum tamen magis præstat, quàm decoctum quòd nulla ex parte exhalet: cujus unciæ quinq; vel sex alvum modestissimè, & sine molestia solvunt. Quod tutò dari possit prægnantibus, & pueris, experientia docuit, cui subscribit Actuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in dejicienda alvo præstantius, atq; vatum solutivum vocant, commiscetur, aut Rhabarbaro, aut rosarum diluto, aut rhodopharmaco, quod officinæ Syrupum rosatum. Sumuntur foliorum electißimæ Senæ drachmæ sex, gingiberis, aut cinnamomi contriti drachma una florum bugloßi drachmæ duæ: miscenturq; omnia, & fictili vitro circumlito, sive stanneo vase angusti orificii excipiuntur, & affusis fervens aquæ, aut seri caprini unciis decem, vasis osculum adeò occluditur, ut nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis, si cassiæ nigræ aut manna

trahit. Sudores ciet, perunctо ex oleo corpore: diuturnis horroribus efficax: contra perfrictiones membrorum, resolutionesque eximiè conducit.

I. PYRETHRUM VERUM. II. PYRETHRVM ALTERUM.

Pyrethri consideratio. Pyrethri radix officinis omnibus nota, in frequentiq; usu habetur, præsertim in dentium cruciatibus. Ejus autem planta non omnibus nota est, quòd rara fortasse apud nos proveniat. Nos plantam, cujus hic imaginem expressimus, non sine labore consequuti sumus. Atqui aliud etiam est Pyrethrum, vulgaris notitiæ planta, quod umbellas non gerit, sed flores Anthemidis majores: Folia fert Libanotidis seu Anthemidis crassiora, caulem ramosum, foliosumq; florem majoris Bellidis grandiorem, colore intus aureo & per ambitum candido: radicem pollice crassiorem, multifidamq; & acutam, alterius generè Pyrethri modo, adeò ut jam mihi persuasum habeam, plura Pyrethri genera haberi: non desunt etiam rei herbariæ Pyrethrũ in pratis. dagatores, qui novum quoddam Pyrethrum ostendant, passim ferè in pratis, ac incultis nascens, foliis hortensi passinacæ proximis. Cujus radix etsi primo statim gustu acris non sentiatur, postea tamen cùm diutius manditur, tum longiùm tum fauces sua ferventi acrimonia mordet, ac quodammodo incendit. Sed tamen hujus acrimonia non est (nisi fallantur gustus) cum legitimi Pyrethri sapore comparanda: quippe, qui & amarior, & multò acrior, & ferventior percipiatur. Quod autem secundo loco appinximus, primùm vidimus in Bausano Tyrolensium Emporio, in hortulo quodam Blasii Schercher Medici, & rei herbariæ studiosissimi. Cæterùm copiosissimum deinde in Bohemia reperimus, ubi non solùm in horis Pyrethri vires ex Galeno. passim seritur, sed sponte quoq; in montibus provenit. Pyrethri meminit Galenus lib. 8. simpl. med. ubi ejus vires in declinatione sit verbis: Pyrethri radice potissimè utimur, causticam, urentemve facultatem obtinente: quæ utiq; etiam deurentium vitiorum dolores lenit: & ad rigores ante periodum cum oleo confricatur. Ad hæc stupidos quoq; quos vocant, & resolutos adjuvat. Alterius radix urentis est facultatis, quadam cum levicula amaritudine. Ideoq; fuerit ex quartæ calfacientium ordine. Etsi viribus videatur altero infirmioribus, potest tamen ejus vicem commodè explere. Nomina. Græcè, Latinè verò Pyrethrum & Salivaris herba vocatur: Arabicè Macharcaraha seu Hacharcharha: Italicè Pyretro secundo, sive Piretro falso. Germanicè Bertram: Hispanicè Pelitre: Gallicè Pyrethre. Pyrethrum alterum, seu Pseudopyrethrum: Italis Pyretro

Pyrethrum, ab igne nomen habet, ob radicis ejus fervorem igneum. I. Pyrethrum umbella catidida, C.B. Pyrethrum verum, Matth. Lugd. Pyrethrum alterum, Lob. Cast. Pyrethrum Dioscoridis primum Cam. Pyrethrum fortè Cæs. Pyrethrum primum, Taber. II. Pyrethrum flore Bellidis, C.B. Pyrethrum, Brunf. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. Ges. hor. Lac. Pyrethrum alterum, Matt. Lugd. Tab. Cæs. Cam. Pyrethrum officinarum, Lob. Pyrethrum majus, Lonicero.

CAP. LXXII.

λιβανωτίς. ROSMARINUM.

a Meum κάγχρυς. i. cachrys. Duo Rosmarini genera. Unum fœcundum, frugiferumq;, cujus semen a cachrys vocatur. Foliis fœniculi habet, crassiora & latiora, in rotæ speciem, humi sparsa, jucundè olentia: caulem cubitali altitudine, aut majorem, multis concavum alis: in cacumine umbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylio simile, rotundum, anguloſum, acre, resinaceum, quod in mandendo linguam exurit: radice

thus redolet, candida, prægrandis. Est & alterum omnino consimile, semen ferens latum, nigrum, uti sphondylion, odoratum, minimè exurens: radice foris nigra, intus si frangatur, alba. Verùm id quod sterile dicitur, illorum planè similitudinem refert: sed neq; caulem, neq; florem, neq; semen promit. Nascitur in saxosis & asperis. Trita omnium herba communiter hæmorrhoidum profluvia sistit: sedis inflammationes, & condylomata mitigat: concoquit strumas & abscessus, qui ad maturationem ægrè perduntur. Siccæ radices cum melle ulcera purgant: torminibus medentur cum vino potæ, *b* & contra serpentium morsus conveniunt: menses & urinas cient: veteres tumores illitu discutiunt. Tam radicis, quàm herbæ succus, adjecto melle, illitus oculorum aciem exacuit. Potum semen ad eadem pollet: si comitiale malum sentiatur, aut vetus pectoris vitium, auxilio est: regio morbo laborantibus cum vino, & pipere datur: sudores movet, cum oleo perunctum: ruptis & convulsis prodest: podagris, cum loliacea farina, & aceto tritum, illinitur: purgat vitiligines, addito aceto quàm acerrimo. Semine in potionibus utendum, ejus quidem quod cachryn non ferat: quippe illud sua acrimonia arteriam exasperat. Rosmarinum cum erica nasci, foliis lactucæ sylvestris amaræ asperioribus, candidioribusq;, radice brevi, Theophrastus author est: potuq; idipsum alterutra parte purgare. Cachrys vim habet excalfaciendi, & vehementer exiccandi: quare abstergentibus medicamentis inseritur: contra oculorum fluxiones cataplasmatis instar illinitur, ita ut tertio die solvatur.

b Me. πρὸς διαλυόμενα τοῖς ἀφυζει σωὶ οἶνα πινόμενα. i. & comorsis à bestiis venenatis prosunt cum vino potæ.

λιβανωτὶς φαρμακιτὴ.

ROSMARINUM CORONARIUM. CAP. LXXIII.

Rosmarinum, quo coronarii utuntur, ramos mittit tenues & circa eos folia *a* [minuta, densa] longa, exilia, subter incana, supernè virentia, graviter odorata. Excalfactoria vi præditum est. Regium sanat morbum, si decoctum in aqua, ante exercitationes bibatur: & ubi laborans exercitationi se credidit, in balnea descendat, & merum potet. Acopis, gleucinoq; unguento admisceri solet.

a Meum λεπτὰ. i. tenuia Ori. autē non legit, minuta dēsa

I. LIBANOTIS SEU ROSMARINUM.

II. ROSMARINUM CORONARIUM.

Primum ac summum Libanotidis sive Rosmarini genus, quod mas appellant, sub duplici differentia à Dioscoride præsentarum, aliquoties vidi Venetiis in horto amœnissimo Maphœi medici excellentissimi, nullis sanè deficientibus notis, quas illi Dioscorides assignavit. Idem quoq; frequens satis nascitur in agro Goritiensi supra Salicanum in monte Garzon via qua ad ædem divæ Virgini sacram ascenditur. Verùm alterum genus, quod fœminam dicunt, hactenus in Italia nusquam mihi videre licuit, tametsi id inibi nasci non negaverim. Sed certè Cordum in suo dispensatorio hallucinatum crediderim: quippe qui existimaverit sylvestrem Angelicam esse Libanotim. Cæterùm variat, mea quidem sententia, in Rosmarini descriptione Theophrastus, qui lib. 9 c 12 de plantarum historia, de Rosmarinis hæc posteritatis memoriæ prodidit. Rosmarini genera, inquit duo, alterum sterile, alterum fertile: & alterum tam fructu, quàm folio utile, alterum tantùm radice. Fructus cachrys vocatur. Fertile folium habet palustri apio simile, sed multò majus: caulem ad magnitudinem cubiti, aut majorem: radicem magnam, crassam, candidam & velut thus redolentem: fructum candidum, scabrum, obrotundum, longum. Nascitur potissimùm solo squalido atq; saxoso. Radix medicamento ulcerum utilis, & mensibus pota in vino nigro auferro. Fructus ad urinæ stillicidia, & aures, & argemam, & ad oculorum morbum lippitudinem nuncupatum, & lactis

Rosmarinorum consid.

Cordus notatur.

Rosmarini hist. ex Theophrasto.

lactis ubertatem mulieribus facit. Sterile illud folio lactucæ amaræ constat, sed scabriori candidioriq3, radice brevi. Nascitur id quoq3 prædicto solo (aliàs, ut Hermolaus legendum censet, & hic à Dioscoride commonemur, ubi erica) latissimum. Radix partim superius, partim inferius purgat. Quod enim germen versus consistit, superius purgat: quod terram versus inferius. Prohibet & vestibus interposita vermiculos noxios. Colligitur per messem tritici: hæc Theophrastus. Porrò Coronarium Rosmarinum, nostrum nimirum vulgare est, quod in hortis & vineis passim habetur. Id in frequentiori usu est. Rosmarinum coronarium.

quidem non solùm in medicamentis est utile, sed etiam in culinis ad ciborum condimenta concinnanda. In Provincia Narbonensis Galliæ, adeò copiosum sponte provenit, ut illud perinde, ac alia ligna urant. Tantæ enim crassitudinis caudice prævenit, ut ex eo cum citharæ, tum mensæ parentur. Apud Italos hortorum parietes ornat, & eorundem areas circumvestit. Floret non solùm vere sed etiam Autumno floribus odoratis, in purpura albicantibus. Hallucinantur recentiores quidam, qui Cneoron, Rosmarinum Coronarium esse contendunt. Excalfacit, attenuat, digerit, resolvit, aperit, roborat, incidit, abstergit. Præstat ad frigidos ventriculi affectus, ad cœliacas passiones, & vomitum cibi. si cum pane devoretur, aut bibatur in pulverem contritum ex meraco. Prodest & lienosis & jocinorosis, nam non solùm excalfacit, extenuat, & obstructiones resolvit, Rosmarinum non esse Cneoron Rosmarini vires Matth.

ferat, sed sua adstringendi vi, etiam roborat. Valet ad capitis fluxiones, & ad ejus frigidos morbos omnes, nempe ad cotiales stupidos, veternosos resolutosq3. Additur utiliter in capitis lotionibus, quin etiam in articulorum fomentis. Cubilem alba uteri profluvia, si diutius quotidie fumatur. Visum acuit, si toto tempore, quo floret, quispiam jejunus, flores una cum circumstantibus foliis cum pane & sale quotidie voraverit. Mansum oris halitum commendat. Sistit dentium, & gingivarum fluxiones in aceto, & vino austero fervefactum, ubi hoc decocto calido os colluatur. Sicci farina, recentia vulnera glutinat, verùm operæ pretium est ea prius vino in quo ipsum fuerit coctum, abluere, & deinde farinam insphergere. Paratur è virgis dentiscalpia, & carbones ad picturas delineandas. Flores saccharo asservati valent ad omnia prædicta, peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris vitia, & ad arcenda pestilentiæ contagia. Præstat etiam admodum in obsoniorum usu. Nascitur in Bohemia & Polonia uliginosis locis, planta, quam SYLVESTRE ROSMARINVM appellare libuit, quòd Rosmarini coronarii faciem quadantenus repræsentet. Crescit hæc planta cubitali altitudine fruticosa, virgis tenuibus, lignosis, materie fragili, rufescentibus minii ferè colore. Folia in his erumpunt numerosa, Rosmarinum coronarii æmula, prona parte viridia, transversis utrinq3 lineis dissari ordine ductis obsignata, supina verò rubescentia. & rubro appensa pediculo. In surculorum summitatib. corymbacea coma visitur rubro colore, è qua flores pandùntur subrotundi. Radice nititur infirma & supervacua. Planta est odorata siquidem folia, & flores citreum malum olent, sum etiam & gustu aromatis nonnihil resipiunt, adstrictione quadam relicta. Præfertur hæc planta Bohemis contra tineas & blattas, quæ vestes lacerant. quare iis eam interponunt. Atqui mea quidem sententia, ad ea omnia efficax est, ad quæ Rosmarinum Coronarium præstare diximus, præterquam ad ciborum condimenta. Sunt, qui hanc plantam Dioscoridis Ericam esse contendunt, sed hallucinantur, cùm nullam cum Myrica cognationem habeat. Libanotidis sive Rosmarini tum historiam, tum Rosmarini vires ex Gal.

facultates descripsit Galen. lib. 7. simp. med. sic inquiens: Libanotides tres sunt, una sterilis, duæ fructum ferentes: omnes verò ejusdem facultatis, emollientis & digerentis. Succus tum radicis, tum herbæ, mistus melli, obtusam oculorum aciem ab humorum crassitudine curat. Porrò ejus Libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani Rosmarinum facilè vocant, decoctum, regio morbo laborantes potum adjuvat. Omnes enim Libanotides abstergentis, & incidentis facultatis participes sunt, hæc Galen. Cæterum Cachrys non modò Rosmarini semen significat, sed etiam quarundam arborum nucamenta, vel potius excrementa, quòd nec fructus, nec flores propriè dici possint: quæ tamen ante fructus erumpunt & decidunt, qualia visuntur in corylo, cui sunt longo piperi similia, item in nuce ac quercu. Nisi inter hæc veteres Graci auctores

Cachrys quid.

Rosmarinum sylvestre.

III. ROSMARINUM SYLVESTRE.

* IV. ROSMARINUM SYLVESTRE minus. *

auctores aliquam noviſſe differentiam ſit judicandum, quòd apud plerosq; non cachrys ſed canchrys, pro Roſmarini ſeminе ſcriptum reperiatur, quas tamen voces hactenus à recentioribus confundi invenio. Planta, quæ λιβανωτὶς Græcis, Libanotis Nomina. *& Roſmarinum Latinis dicitur: Mauritanis Xajer almeriem, Alpinalfach & Cachola: Italis Roſmarino. Quæ verò λιβανωτὶς φερακωμαστὴ Græcè, Roſmarinum coronarium Latinè vocatur: Arabicè Elkialgeber: Italicè Roſmarino coronario: Hetruſcis Ramerino: Germanicè* Roßmarin: *Hiſpanicè Romero: Gallicè Roſmarin.*

Libanotis ab odore thuris nomen habet. I. Libanotis ferulæ folio ſemine craſſo, C. B. Libanotis ſeu Roſmarinum, Matth. Lac. Roſmarinum primum, Caſt. Libanotis prima, Dodo. fol. Libanotis candida, Cæſalp. Libanotis prior vel Cachryfera, Cam. Cachrys verior, Libanotis Galeni, Lob. Lugd. II. Roſmarinus hortenſis, C. B. Roſmarinus, Brunf. Trag. Fuch. Lon. Roſmarinum coronarium, Matt. Dod. gal. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Cam. Roſmarinus Coronaria, Dod. fol. Roſmarinus minor ſeu tenuifolius, Cord. in hiſt. Libanotis coronaria, Cor. in Dioſc. Geſ. hor. Cneoron nigrum Theophraſti, Anguillaræ. Hic & latiore (qui in ſylveſtribus Galliæ, ut Monſpelii provenit) & anguſtiore folio qui in hortis colitur. III. Roſmarinum ſylveſtre, Matth. Caſt. Lug. Chamæpeuce, Cord. in Dioſc. & hiſt. Cam. Lugd. Ledum Silveſtre, Cluſ. hiſt. Pan. Tab. Ledum foliis Roſmarini alterum, Lob. IV. Roſmarinum ſylveſtre minus, Camerarius ſuo Matthiolo junxit, qui priori multò minor & tenerior, lignoſis tenuibusq; virgis, palmi altitudinem vix ſuperans: foliis eſt acuminatioribus, infernè cæſiis: ſurculorum ſummitatibus floſculi inſident rubelli, quibus ſemen priori ſimile ſuccedit. Hoc in Boruſſiæ ſylvis umbroſis, uliginoſo ſolo prope priorem provenire. Camerarius teſtatur.

Σφονδύλιον.

SPHONDYLIUM. CAP. LXXIV.

Sphondylium folia quadantenus Platani, & Panacis habet: caules fœniculaceos, cubitali altitudine, aut amplius aſſurgentes: in quorum cacumine ſemen duplex, ſeſeli ſimile, ſed latius, candidius, & magis paleaceum, gravis odoris: flores ejus albi, aut pallentes: radice raphani, candida. Naſcitur in paluſtribus & aquoſis. Potum ſemen *a* pituitam per alvum extrahit: medetur jecinoris vitiis, regio morbo, comitialibus, orthopnoicis, vulvarum ſtrangulationi: veternoſos ſuffitu revocat. Cum oleo commodè infunditur capitibus phreneticorum & Lethargicorum, item capitis doloribus: cum ruta illitum, ſerpentia ulcera cohibet. Datur radix contra regium morbum, & jecinoris vitia: circumraſa eadem, & injecta callos fiſtularum derodit. Recentis floris ſuccus exulceratis auribus purulentisq; accommodatur, qui cæterorum ſuccorum more exprimi, dein recondi ſolet.

a Meum φλεγμα-τώδες. i. pituitam educens.

SPHONDYLIUM.

RAra admodum ſunt prata, uligine madentia, quæ inter alias complures herbas, innumeras quoque Sphondylii plantas non habeant: eaq; præcipuè, quæ in montibus potius, quàm in planitie virent. In his ſanè Sphondylium copioſum naſcitur, folio platani, aut panacis, caule fœniculi, cubitalem longitudinem excedente: in cujus cacumine umbella inſidet albis floribus referta: è quibus ſemen prodit, ſeſeli non abſimile, latius tamen ac ſquamoſum, ſapore injucundo, ut quod cimices fermè reſipiat. Radicem profert albam, raphani æmulam, guſtu non ingrato. Hujus ſemine utuntur quidam ſeſelis vice, quòd alterum alterius affectus præſtare exiſtiment. Succus incidit, digerit & aperit: idem capiti inunctus, criſpos capillos facit. Porrò Fuchſius non videtur ſatis Sphondylium noviſſe, quod ipſum una cum Acantho depingat, vocetq; Acanthum Germanicam. Cui facilè impoſuerunt officinæ Germaniæ, quæ foliorum ſimilitudine deceptæ, pro Branca urſina Sphondylium uſurpant. Sphondylii facultates memoriæ prodidit Galenus lib. 8. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Sphondylii fructus acris, & ſecantis eſt facultatis. Itaque ad aſthma, & comitialem morbum aptum eſt medicamentum: prodeſt & regio morbo. Et radix nimirum adſimilis facultatis, ad eadem accommodatur. Sed & inſuper fiſtularum callos tollit: cæterùm imponere eam oportet circumraſam. Porrò floris etiam ſuccus ad diuturniora aurium ulcera conveniens reponitur. Quod Græci σφονδύλιον Latini ſimiliter Sphondylium vocant: Itali Sfondilio. Sphõdylii conſid. Fuch. error, Acãthum vocantis. Sphõdylii vires ex Gal. Nomina.

Sphondylium duplex habetur, hirſutum hoc loco poſitum, & glabrum, de quo in hiſtoria univerſali noſtra. Sphondylium hirſutum, C. B. Branca urſina, Brunf. Trag. Cord. in Dioſc. (cui & Bupleuron Nicandri) Thal. Branca urſina Germanica, Dod. gal. Acanthus Germanica, Fuch. fol. Sphondylium, Matth. Lon. Lac. Geſ. hor. Caſt. Tab. Cæſ. Sphondylium, Lob. Dod. fol. Lugdunenſi.

Νάρθηξ.

FERULA. CAP. LXXV.

Ferulæ viridi medulla pota utilis eſt ad cruentas excreationes, cœliacosq;: contra viperarum morſus in vino datur: erumpentem naribus ſanguinem indita ſiſtit. Semen potum torminoſis auxiliatur:

sudores ciet, uncto ex oleo corpore. Caules si edantur, capitis dolores faciunt: muria condiuntur. Ferulà itaque caulem profert ternûm sæpe cubitorum: folia fœniculi, longè asperiora & latiora, quæ abimo caule vulnerata sagapenum efficitur.

FERULA.

Ferulæ hist.

Ferulæ hist. ex Theoph.

Ferulago

Ferula æstuosis nascitur locis: ideoq; nil mirum, quòd Apulia Ferularum sit maximè ferax. Quinetiam frequens provenit in Romano agro Tyrrheni maris confermino, præsertim apud Centumcellas, & in universis Hetruriæ maritimis. E quibus prima tantùm Germinatione corculum quoddam pastores eximunt, ovi luteum induratum referens, quod sub cineribus assatum, prius tamen charta, aut linteo maidfactis convolutum, mox pipere & sale conspersum non malo gustui gratissimus est cibus, sed etiam ad excitandam venerem valentissimus. De ferulis latius disseruit Theophrastus libro 6. cap. 2. de plant. hist. ubi ita scribit: Ferulaceum genus in plures spargitur species. Sed primùm de eo, quod commune omnium constat, dicendum est, scilicet de Ferula atq; Ferulagine: seu idem genus ambabus, differens magnitudine tantùm, seu etiam alterum sit, ut nonnulli putarunt. Ergo natura earum, quæ conspici possit, consimilis certè sentitur, præterquam ratione magnitudinis. Ferula enim grandis admodum surgit, Ferulago autem humilis, sed unicaules ambæ, & geniculatæ sunt. Folia & cauliculi quidam geniculi eruptunt, ac alternatim exeunt foliæ: alternatim inquam, quòd non ex eadem parte geniculorum, sed permutatim, caulem magna ex parte amplexa, sicuti arundineæ proveniunt: nisi quod deflexæ hæc magis, mollitiæ magnitudinisq; causa. Folium enim grande, molle, multifidum, ac capillamenti modo subinde ad portionem. Flos melinus: semen obscurum, anethi simile, sed majus. Finditur cacumine, & instipites quosdam haud magnos dispergitur: quibus flos, semenq; insidet, nec florè fructuve laterales caules carent, sed anethi modo serunt. Annuo caule constat, & germinatio in vere primùm solet: hæc Theophrastus. Ferulæ vires ex Gal. Nomina. † Orib. Annuo caule constat, & germinatio in vere primùm solet: hæc Theophrastus. Ferulæ vires ex Gal. Nomina. † Orib.

Mira Ferularum natura.

ἐπιδεῖσαι. i. succatione (ut ita dicã.) a Me. ὀπίζοντες ἢ οἱ κανλοὶ κ) χυλίζειν ἡ ῥίζα ὡς μανδραγόρα, ἧττον ἢ ἐνεργεῖ τῷ χυλῷ ὁ ὀπὸς κ) τὸ πέχιον ἐκπιεῖ. i. colligitur item succus, & liquor è caulibus, & radice sicut ex mandragora ex pressus, & hoc expresso succo minus efficax est ille, qui ex incisa radice manat, & citius expirat. b Meum ἔγχιλος. i. fulvus.

rum, tum caulis. ut etiam in cæteris fieri solet. Radice altè descendit, eademq; singulari innititur: talis Ferula est: hæc Theophrastus. Porrò Ferulæ (ut Plinius est author lib. 24. cap. 1.) asinis gratissimæ sunt in pabulo, cæterùm verò jumentis pestilenti veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula. Natura Ferularum ut idem Plinius lib. 20. cap. 23. testatur) murenis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. In insula quadam ex Fortunatis nomine Mariana ferulas in arborum amplitudinem grandescere, scripsere quidam. Apuli lignorum vice, quibus maximè carent, ferulis ad ignem utuntur. Quòd Dioscorides scribit è viridi ferula medullam viperarum morsibus opitulari ex vino potam, à Nicandro depromsit. Is enim ita in theriacis habet:

Καὶ χλοερῆς νάρθηκος ἀπαίμεσον ἢ ὀλόφωης.

Ferulæ meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Ferulæ semen excalfacit & attenuat. At interna ejus pars recentis adhuc, quod medullam vocant, adstringentem qualitatem participat. Cujus nomine sanguinem spuentibus, & cœliacis convenit. Νάρθηξ Græcis ea planta vocatur, quæ Latinis Ferula: Italis Ferola: Hispanis Canabria.

Ferula fœmina Plinii, C.B. Ferula, Matth. Lac. Cord. in Dioscor. Ges. hor. Lon. Lob. Dod. fol. Cast. Lugd. Tab. Cam. Ferula mas, Cæs. Libanotis prima Dioscoridis ferulacea, Ges. hortis.

πευκέδανον. PEUCEDANUM. CAP. LXXVII.

PEucedanum caulem emittit tenuem, gracilentum, fœniculo similem: comam habet statim à terra copiosam, spissamq;: flore luteo: radice nigra, crassa, gravi odore, succosa: gignitur in montibus opacis. Tenera radix cultello conciditur, profluensq; è plaga succus umbræ mandatur: in sole siquidem confestim evanescit. Colligitur capite prius, & naribus rosaceo perfusis, ne capitis dolor premat, & vertigo sentiatur. † Assatione radix inutilis fit. a Tam lac quàm succus, radice & caulibus extrahi solet, sicuti mandragora: verùm inefficacior succo lacryma habetur, & velocius expirat. Interdum etiam concreta invenitur lachryma, thuris similitudine, caulibus radicibusq; adhærens. Præfertur succus è Sardinia & Samothrace colore b rufo, odore gravi, fervens gustû. Ex aceto & rosaceo illitum Peucedanum prodest lethargicis, phreneticis, vertiginosis, comitialibus & longis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, convulsis: omnibus in universum vitiis nervorum, ex oleo & aceto illitum, prodest. Ejus olfactu resipiant vulvæ strangulatus, & veternosi revocantur. Incensum serpentes abigit. Aurium doloribus conveniter ex rosaceo instillatur: cavernis dentium inditum, mitigat dolorem contra tussim efficacissimè ex ovo assumitur: suspiriis, torminibus & inflationibus subvenit. Ventrem leniter emollit, lienem absumit, difficiles partus mirè adjuvat. Facit ad vesicæ cruciatus, & renum distentiones potum: vulvam aperit. Radix ad eadem utilis est, sed inefficacior: ejus decoctum bibitur. Farina ejus, sordida ulcera purgat, & vetera cicatrice obducit: squamas ossium extrahit. In cerata & calfacientia malagmata additur. Radix eligi debet recens, quæ cariem non senserit, firma, odoris plena. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho resolvitur.

Quoniam

PEUCEDANUM.

Peucedani consideratio.

QUoniam nullis prorsus foliorum, ac seminis, & paucis admodum floris notis Peucedanum repræsentavit Dioscorides, utpote plantam, quæ omnibus fortasse suo tempore notior erat, quàm ut longiorem descriptionem postularet: idcirco nobis quidem perdifficile esse judico, discernere quodnam genus herbæ hodie in medium asserri possit, quæ legitimum Peucedanum referat: præsertim cùm Theophrastus, Plinius, Apulejus, ac antiquorum alii, qui simplicium historias descripserunt, plura, quod legerim, de Peucedano memoriæ non prodiderint. Veruntamen cùm scribat Dioscorides, Peucedanum nasci coma, statim à terra copiosa ac spissa, hinc planè conjectandum videtur, Dioscoridem ipsum innuere, quòd Peucedanum constet multis foliis, capillaribus, tenuibus ac longis, fœniculi aut anethi effigie. Huic conjecturæ illud etiam accedit, quòd cùm Peucedanum, Dioscoride testimonio florem proferat melinum, sive luteum, non temere credendum arbitror, hunc non in alio, quàm in umbella sustineri, cum omnes ferulaceæ stirpes, & quæ fœniculo & anetho similes habentur cujusmodi sunt quæ hoc in loco à Dioscoride recensentur, umbellas in caulium cacuminibus gignere conspiciantur, è quibus semen prodit fœniculi modo. Quod si ita se res habet (ut equidem existimo) asserere non dubitaverim, me sæpenumero Peucedanum vidisse in Anantensib. montibus, ubi hujusmodi plantæ frequentissimæ proveniunt, quæ non solum prædictis notis Peucedano adstipulantur, sed etiam radice, quam habent nigram, crassam, succi plenã graviterq; olentem. An hæc itaq; sententia persistam, ut hanc herbam, quam etiam pictam damus, verum Peucedanum putem, donec aliam nactus ero, quæ certioribus notis illud exprimat. Cæterùm radices, quibus pro Peucedani radicibus vulgò officinæ utuntur, legitimas ementiuntur: nam præter id quod exteriore parte non nigricent, nulla graveolentia, nullaq; acri facultate sunt præditæ. Cujus verò plantæ hæ sint radices, ego quidem proferre non possum: eas siquidem hactenus non nisi siccas, & sine caule, ac foliis mihi videre licuit. Prætulit Dioscorides Sardonium Peucedanum, quod non magno quidem negotio ad nos advehi posset, cùm frequens, nec longa sit mercatoribus in Sardiniam navigatio. Unde seplasiariis. si verum legitimarum studio caperentur, facile Peucedani radices conveherentur. Peucedani meminit Galenus lib. 8. simp. med. ubi de ejus viribus disserit in hunc modum: Peucedani radice quidem maximè, sed tamen etiam succo, & liquore utimur. Sunt autem hæc omnia ejusdem speciei facultatis: sed valentior succus, admodum excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa nervos consistentibus convenire creditur, tum morbis in pulmone, & thorace ex crassitudine & viscositate humorum provenientibus. Atq; intrò quidem in corpus sumptus, sed tamen etiam olfactus prodest. Porrò quod incidat & extenuet, sæpe etiam dentium perforatorum dolores cavitati impositus protinus sedavit, quia videlicet tenuium est partium & excalfactorius. Quinetiam lienes induratos juvat, nempe incidendo, digerendo atq; extenuãdo crassos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit, quæ & squamas celerrimè ab ossibus detrahit, quia videlicet validè deficcat, minus tamen quam succus excalfaciens. Et ulceribus malignis remedium est optimum arida illita: ipsa enim expurgat, carnem gignit, & ad cicatricem perducit. Excalfacit quidem ordine secundo jam completo: deficcat verò tertio jam incipiente. Planta quæ παιωνίδιον Græcè, Peucedanum Latinè dicitur: Arabicè Harbatum: Italicè Peucedano.

Peucedani radicibus officinæ utuntur, legitimas ementiuntur

Peucedanum officinarum adulterium.

Peucedani vires ex Gal.

Nomina.

Peucedanum à pinu nomen habere videtur, siquidem folia cum pini foliis similitudinem quandam habeant, unde & Pinastellum aliqui vocant. Habetur Italicum quod majus, latioribus longioribusque foliis: habetur Germanicum, angustioribus foliis: hocque majus & minus. Peucedanum majus Italicum, C.B. Lob. Lugd. Peucedanum, Matth. Lac. Cast. Lugd. Cæs. Peucedanum Italicum, Tab. Peucedanum foliis longioribus, Dod. in folio.

Μελάνθιον.

GITH SEU MELANTHIUM. CAP. LXXVIII.

Gith a exilibus surculis fruticat, sæpe binos dodrantes excedens: foliis, ut Senecionis minutis, sed multo tenuioribus: capitulo in cacumine tenui, parvo, ceu papaveris, oblongo, intercursantibus intus membranis: quibus semen includitur nigrum, acre, odoratum, quod panibus inspargitur. Capitis dolorem illus illitum fronti, subvenit: discutit recentes oculorum suffusiones, tritum ex irino, & infusum naribus: tollit lepras, lentigines, duritias tumoresq; vetustos, cum aceto illitum: circumscarificatos clavos excurit, cum vetere b urina impositum. Dentium doloribus, cum aceto & teda decoctum, & collutum prodest: teretes ventris tineas expellit, peruncto ex aqua umbilico: destillatione laborantes adjuvat, tritum in linteo & olfactum. Urinam & menstrua ciet, multis diebus sumptum, & lac extrahit: diffillationem spirandi cum vino potum, levat: phalangiorum morsibus ex aqua, drachmæ pondere hausta, auxiliatur. Incenso serpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

a Meum θαψιώδες ἐστι, λεπτὸν καρπὸν διαθέμενον ὃ καὶ μείζων. i. truncx parvus est exilib. ramulis duorum palmorũ altitudinis, aut etiã major. b Meum οἴνῳ. i. cũ vino. Melãthii confid.

Gith, quod Græci Melanthium appellant, officinis Nigella vocatur. Duum Melanthium est genera. sativum & sponte nascens. Sativum exilibus surculis exit cubitalibus, folio senecionis æmulo, magis tamen diviso, floribus in cacumine cæruleis, & in stellæ modum radiantibus, è quibus capitula oriuntur parva, oblonga, pluribus coronata apicibus, in-

I. MELANTHIUM SATIVUM.

II. MELANTHIUM SYLVESTRE.

III. MELANTHIUM SYLVESTRE. II.

Melan. sylvestre duplex.

Error credere Gittonem esse Melanthium sylvest. Pseudomelāthii descript.

Brasavoli erratum Gittone legitimū esse Melanth.

Githago.

ternam capitis partem respicientibus, intercursantibus intus membranis ut in papaveris capitibus. Semen in his continetur parvum, nigrum, & quandoq; subflavum, odore eximio, at amariusculo sapore, simul & acuto. Seritur in hortis. SYLVESTRE duum est genus, utrumq; foliis sativo tenuioribus, multifidis & capillaceis, quin etiam caulibus ferè similibus, quemadmodum & floribus. Verùm capitulis differunt: siquidem alterum, capitula gerit sativo majora & facie haud longè dissimilia: semine intus nigro, acuto, amariusculo & vulnerato. Alterum verò longiora in quinq; sexve divaricatas cornibus. Nascitur utraq; in campestribus, in inculti præsertim agris. Semen excalfacit, incidit, aperit, attenuat, extergit, ad omnia efficax habetur perinde ac sativum. Iraq; errant toto cælo, qui inter Melanthii sylvestris genera, Gittonem vulgò vocatum annumerant. Quod cum ante nos probe animadvertissent Hermolaus & Ruellius, asseruerunt omnino hallucinari eos, qui putant eam stirpem legitimum Melanthium esse, quæ inter segetes in arvis passim nascitur, foliis ferè porro [Caulem edit bicubitalem, pilosum, in quo utrinq; per internalla bina exeunt folia oblonga hirsutaq;: in cacumine flores exeunt purpurei roseiq;: semen in calycibus oblongis conditur, nigrum Melanthio simile, sed amarum, nullo q; odore præditum]. Et rectè, mea quidem sententia, judicarunt. Eadem herba illa cum Dioscoridis historia quàm maximè pugnat, ut pote quæ foliis, caule ac floribus, nulla ex parte Melanthium referat, sicuti neq; etiam semine: quod etsi nigrum Melanthio modo gignatur, non tamen gustui aliud repræsentat, quàm amaritudinem simul & asperitatem. Hinc itaq; perspicuum esse potest, Brasavolum, alioqui medicum clarissimum, in suo simplicium volumine Romæ excuso, manifestè cæcutisse: quippe qui affirmare non dubitaverit, illud verum, legitimumq; esse Melanthium, quod in segetibus passim sua sponte nasci superius diximus, quodq; vulgò Gittone à Ferrariensibus appellari scribit. Cujus error non solùm præditis rationibus, sed ea quoque herbæ appellatione facilè deprehenditur, quod etiam ii, qui ita eam appellant, illegitimum esse Melanthium existiment. Quandoquidem nil aliud Italis hoc nomen Gittone denotare videatur, quàm spurium Gith, quod ideò Githago, & Pseudomelanthium vocari potest: quemadmodum & id, quod rura Tridentina appellant frumento-

fermentone, nil aliud significat, quàm spuriam tritici speciem. *Quod cum postea ipse Brasavolus animadverteret, nonnihil sortasse, aut aliorum commentariis admonitus, suam revocavit sententiam: quare posthac Brasavoli quoq; sententia damnandi erunt, qui in hac persistunt opinione. Jam igitur constituamus licet domesticum verumq; Gith in hortis, & viridariis satum provenire, in quibus frequentissimum seritur in Germania. Sylvestre verò in campestribus incultis locis. Ex quo quidem planè colligere possumus, PSEVDOMELANTHIVM, sponte inter segetes nascens, quod vocant vulgo Gittone, cujus hic effigiem damus, nullo modo sylvestre Melanthium esse. Non desunt quoq;, qui velint hanc plantam sylvestrem lychnidem coronariam esse, quibus, cum ego utramq; noverim, subscribere nequeo. Sed longè minus id fuerit* Pseudomelanthium.

V. PSEUDOMELANTHIUM.

Lolium ut apertissimè hallucinatus credidit Fuchsius, cujus error à nobis explosus est lib. secundo in lolii mentione. Porrò & illud semẽ odoratum, subrubrumq;, quod aliqui pro minori Cardamomo perperam usurpant, seplasiariis Nigella citrina vocatum, Melanthii genus est: quippe ipsa seminis forma, odor, ac sapor nihil prorsus à Melanthio discrepant. Verùm si modò in aliquo dissident, color est, qui in altero niger, in altero verò subflavus conspicitur. Quo fit (quod etiam superius de Cumino differentes diximus) ut magno in errore versentur Monachi illi, qui in Mesuem commentarios edidere, quòd præter rationem asserere sint ausi, Nigellam subflavam, nil aliud esse quàm Cuminum sylvestre primo generi à Dioscoride assignatum. Porrò (Pseudomelanthium excalfacit, attenuat, aperit, abstergit & resolvit) semen in farinam tritum, & ex melle illitum, lentigines, alphos & maculas cutis quascunque delet, & ventris animalia pellit, tam potum, quàm ex bubulo felle, & aceto ventri illitum. Urinam ciet & menses. Melanthii meminit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, his verbis: Melanthium excalfacit, atq; deficcat tertio ordine. Videtur etiam tenuium esse partium: unde etiam destillationes sanat, calidum in linteo admotum, atq; assiduò olfactum. Quin etiam si intrò in corpus sumatur, vel maximè flatus extinguit. Hinc constat essentiæ ipsum esse subtilis, & ad unguem à caliditate elaboratæ, propterea sanè etiam amarum est. Ostensum verò in quarto horum voluminum est, quòd cùm ad extremam tenuitatem, atq; elaborationem terrena pertingit substantia, amara proveniat qualitas. Itaq; mirum non est, si lumbricos interimat non esum modò, sed etiam foris ventri impositum. Siquidem & id præstare posse saporem amarum monstratum est. Neq; sanè etiam mirandum, si lepras, clavos, myrmecias ejiciat, ei præsertim, qui in superioribus libris comprehensorum haud est immemor. Sic verò etiam orthopnœam juvat, & menses provocat, quì utiq; ob crassitiem, aut viscositatem humorum retenti fuerint. In summa, ubi incisione, extersione, deficcatione, excalfactione est opus, præstantissimum id remedium est. Lolium statuentis. Cardamomi minoris nominis usurp. Monachorum error. Melanthii vires ex Gal.

* IV. NIGELLA CRETICA. *

Μελάνθιον sic Græci, Melanthium quoq; & Gith Latini dicunt: Mauritani Xamin, Sunis, seu Sunici: Itali Melanthio: seu Niella: Germani Schwartz Römisch / und Schwartz Coriander: *Hispani Neguilla & Alipiure: Galli Barbue poyurete, Pourelle, & Nielle.* Nomina.

Melanthium, quod Melanspermum Hippocrati, à nigro seminis colore, Latinis Nigella: alia sativa est, alia sylvestris: sativa vel simplici & quidem magno, vel parvo flore, vel pleno flore: semine item nigro, subflavo, luteo. I. Nigella flore minore simplici, C. B. Nigella hortensis, Trago. Nigella sativa, Lon. Nigella, Cord. in hist. Ges. hor. Nigella altera, Cæsalp. Melanthium sativum, Matth. Dod. gal. Lac. Cast. Tab. Lugd. Melanthium primum Fuch. icon. Melanthium, Dod. fol. Lob. cui & Nigella Romana odora: Gith Anguillaræ. Hoc semine est nigro, pallidè flavescente, luteo, rarius candido. II. Nigella flore majore simplici, C. B. Nigella Damascena, Trag. Cord. in hist. Ges. hor. Nigella hortensis altera, Fuch. in fol. Nigella sativa secunda, Lon. Nigella, Cord. in Dios. Melanthium sylvestre, Matth. Lac. Lob. Lug. Melanthium alterum Damascenum, Fuch. in icon. Melanthium Damascenum, Dod. gal. & fol. Cam. Melanthium agreste Tabernæmontano. III. Nigella arvensis, C. B. Nigella sylvestris, Trago, Lonic. Gesnero. hor. Camerario Nigella Cornuta, Cordo in historia. Nigella.

vulgò dicta, Cæs. Melanthium sylvestre alterum, Matth. Lugd. Melanthium sylvestre. Fuch. in folio. Dod. galli. & fol. Cast. Melanthium sylvestre alterum, capitulis reflexis Aquilegiæ, Lob. Melanthium agreste alterum, Tab. Cuminum sylvestre alterum, Fuch. in icon. Cord. in Dioſc. IV. Nigella Cretica C. B. Hæc ex radice tenui, longiuscula, parum fibrosa, caulem emittit cubito minorem, striatum, viridem, glabrum, procumbentem, in alios brachiatum: folia circa radicem per terram sparsa, alterius nigellæ modo in lacinias divisa, quæ verò in caulis sumo, oblonga, tripartito divisa ut in Nasturtio, latiora & longiora reliquis Nigellis, ex virore nigricantia: flos unicus cuilibet cauliculo insidet, subcæruleus, ex quinque foliolis compositus, forma Nigellæ arvensi, quo tamen multò minor, respondens: cornicula succedunt quina sena simul juncta, quæ in longa cornicula instar cornuum hirci intorta finiunt: semen minutum nigricans. Hujus semen, ex Creta primò allatum, & à Doctore Leonhardo Doldio unà cum planta transmissum. V. Lychnis segetum major. C. B. Nigella, Brunf. Githago, Trag. Pseudomelanthium, Dod. gal. Anguillara. Lac. Lon. Lob. Cast. Lugd. Thal. Lolium recentiorum, Fuch. Cord. in Dioſc. Anthemon, Dod. gal. Anthemum foliosum Theophrasti, Ruell. Nigellastrum Dod. fol. Lychnis alia inter triticum, Cæl. Lychnis arvensis Tabernæmontano.

† Orib. μωσίεον † Orib. add. φυλλάδες κολλεῖται μεγύδαρις. i. foliosa quod magydaris vocatur.

Σίλφιον. LASERPITIUM. CAP. LXXVIII.

LAserpitium in Syria, Armenia, Media & Lybia nascitur: caule ferulaceo, quem † maspetum vocant: foliis apio similibus, lato semine. †Radix excalfacit, in cibis ægrè concoquitur, vesicæ noxia. Sugillatis illita cum oleo, & strumis, ac tuberculis cum cerato medetur: ischiadicis convenit cum irino, aut cydonio cerato: excrescentibus circa sedem tollendis illinitur, cum putamine mali punici & aceto decocta. Venenis pota resistit: os commendat, *a* cibis, aut sali permista. Laser è radice, atque caule scarificatis colligitur. Præfertur autem *b* rufum, translucens, myrrhæ æmulum, non porraceum, odore valens, suavi gustu, quod dilutum facilè albescit. Cyrenaicum si quis degustaverit, humorem toto corpore ciet: blandissimo odore, adeò ut ne os quidem gustanti nisi paululum spiret. Medicum, & Syriacum minus virubus valent, & magis virosum reddunt odorem. Laser omne antequàm sicceſcat, adulteratur sagapeno, aut fabæ lomento, quod maleficium deprehenditur, gustu, odore, visu, & dilutione. Caulem aliqui illophion, radicem magudarin, & folia maspeton vocavere. Efficacissimum laser, mox folia, postremò caulis. Acrem vim habet, inflationes facit: perunctas cum aceto, pipere, & vino alopecias sanat: oculorum aciem exacuit: & incipientes suffusiones, illitum cum melle, dissipat: cavernis dentium in dolore inditur, aut cum thure in linteo circumligatur, aut cum hyssopo, & ficis coctis in posca, os colluitur: iis prodest, quos *c* bestia in rabiem efferata momorderit, vulneribus immissum. Valet adversus venena telorum & animalia omnia, quæ virus ejaculantur, potum, aut illitum: scorpionum plagis oleo dilutum circumlinitur: gangrænis *d* præcoercitis immittitur: & cum ruta, nitro, & melle, vel per se carbunculis. Clavos, callosq; prius circumrasos vellit, cerato, aut aridorum ficuum carne præmollitum. Recentes lichenas ex aceto sanat: & *e* excrescentia in carne, polyposq;, si aliquot diebus cum atramento sutorio, aut ærugine illinatur: *f* extuberantia cum forfice extrahit. Veteribus faucium scabritiis opitulatur: gravem, subtoq; irrauceſcentem vocem, dilutum aqua, sorbitione confestim expedit: uvam illitum cum melle reprimit: anginis ex aqua mulsa utilissimè gargarizatur. Vescentes lætiore colore mangonizat: tussi commodè in sorbili ovo datur, & pleuriticis in sorbitionibus: in fellis suffusione, & aqua inter cutem, cum aridis ficis. Horrores discutit cum vino, pipere, & thure potum: nervorum contractionibus, opisthotonicisq; datur oboli pondere devorandum: hærentes gulæ hirudines gargarizatum cum aceto decutit. Ad lactis intus coagulatum bibitur: comitialibus ex aceto mulso proficit: menses ciet, cum pipere, & myrrha potum: cœliacos adjuvat, in acino uvæ sumptum: cum lixivio autem potui datum, repentè convulsis, ruptisq; prodest, ad potiones resolvitur amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. *g* Foliorum succo eadem præstantur, sed multò inefficacius. Cum aceto mulso manditur, ad expediendam arteriam, maximè cum vox retunditur. Eo cum lactucis utuntur, exitq; in vicem erucæ. Fertur & altera Magudaris in Lybia nasci, radix laserpitio similis, sed minus crassa, acris, & fungosa, ex qua non profluit succus. Ejusdem cum laserpitio facultatis.

a Meum βάμμαθον. i. intinctus. *b* Meum ὑπόξυθρον. i. subrufum. *c* Me. & Dra. λυσσοδήκτων δὲ ἀφελεῖ ἐπιπιθέμενον τοῖς τραύμασι. i. in rabidi canis morsu juvat vulneribus impositus. *d* Meum ἐσκαρωτυχθέντων. i. prius scarificatis. *e* Meum. σαρκώματα. i. excrescentem carnem. *f* Meum addit. ἐπὶ ἡμέρας τινὰς. i. per aliquot dies. *g* ἢ μέλιτι ἢ ὕδατι. i. aut melle, aut aqua. Laserpitium seu Laser nõ esse Belzoinum. Strabo de Silphio Cyrenaicus succus Plini.

CRedidimus jam dudum Laserpitii lacrymam nihil aliud esse, quàm illud jucundi ac suavis odoris gummi, quod pharmacopœis atq; unguentariis Belzoinum nominatur. Neq; certè hactenus præter rationem in ea perstitimus opinione: nam cùm id mihi deprehenderetur odoratum, rufum foris, intus candidum, translucens, & quod dilutum allesceret, non poteram non adduci, ut crederem hoc esse legitimum Laser. Huc illud quoq; accedebat, quòd complures erant viri doctissimi & rei medicæ studiosi, qui idem mecum sentiebant. Verùm cùm postea cœpissem Laserpitii ac Laseris historiam diligentius examinare, atq; plura ex Strabone, Theophrasto, Dioscoride, Galeno, & Plinio collegissem, quæ priori nostræ opinioni apertè adversari videbantur, facilè in aliam deductus sum sententiam: etenim sic animum induxi meum, ut malim veritati cedere, quàm pertinaciter (quod multi faciunt) falsa tueri. Strabo itaq; libro ultimo Geographiæ testatur, Silphium suo usq; tempore Cyrenis defecisse his verbis. Cyrenis finitima est regio, quæ Silphium gignit, & Cyrenaicum succum, quem Silphium posterius effert. Id propemodum defecit, cùm aliquando barbari ὀδιο quodam ingruissent, ac prædiderint ejus penè omnes eruissent: Fuerunt hi Nomades viri: hæc ille. At Plinius Cyrenaici succi defectum non in barbaros, sed in publicanos quosdam refert lib. 19. cap. 3. ubi de eo ita scribit: Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimum Laserpitium, quod Græci silphion vocant, in Cyrenaica provincia repertum: cujus succum vocant Laser, magnificum in usu, medicamentisq; & ad pondus argentei denarii pensum. Multis jam annis in ea terra non invenitur, quantam publicani, qui pascua conducunt, majus ita lucrum sentientes depopulantur pecorum pabulo. Unus autem caulis nostra usq; pertus memoria, Neroni principi missus est: hactenus Plinius. Huc verò cum Theophrasto fermè convenit, quod hic scribat pecus silphio purgari, pinguescereq; vehementer. & carnes mirabilem in modum suaves reddi. Cùm igitur Strabonis & Plinii testimonio constet, Silphium Cyrenis eorum usq; ætate defecisse, neq; ibi inveniri, nil mirum videri debet, si nostra etiam tempestate defecerit, atq; nullum jam ad nos advehatur, quod legitimum dici possit. Quare id gummi, quod sæpissime Belzoinum dicunt, meo quidem judicio, verum silphii liquorem mentietur potius quàm sit. Sed his illud quoq; addam,

tium, quod Strabo auctor est, Silphium adeò Cyrenensibus olim custodibus fuisse asservatum, ut inde aliò deferri non potuisset, nisi clam à mercatoribus qui vinum asportabant. Plinius item Silphium ad pondus argenti pendi solitum tradit: quin & tanti factum fuisse à Cæsare, ut illud inter aurum argentumq; protulerit ex ærario. Ex quibus omnibus haud infirmum argumentum sumi potest, quod Belzoinum nostrum non sit Silphii liquor, quandoquidem id quotidie copiosum importatur non solùm in Italiam, sed in universam ferè Europam. Ad hæc cùm Dioscorides Cyrenaico succo vim acrem tribuat, atq; Galenus eundem & calidissimum, & maximè tenuium partium faciat, non equidem video, quomodo vulgare Belzoinum possit legitimum Laser exprimere: quoniam illud nullam prorsus gustantibus acrimoniam relinquit. Præterea validi cortices, qui plerunq; Belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quàm ferulaceæ plantæ lacrymam esse. Quod etiam nuper retulit mihi quidam medicus Cyprius, qui Belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procera manare affirmavit: ubi tamen Silphium nasci qui memoriæ prodiderit, hactenus inveni neminem, quemadmodum neq; in Jonia, neque in Peloponneso id gigni, sed prope Cyrenas tantùm, literis mandavit Hippocrates. Atqui illud nobis objiciet aliquis, quòd Laserpitium non modò in Cyrenensium agro quondam provenerit, sed etiam (ut scribunt Theophrastus, Dioscorides & Plinius) in Perside, Media, Syria, & Parnaso monte: & quòd ob id ad nos advehi possit. Nos huic facilè respondebimus, quod Silphii illius liquor ad nos adferatur quidem, sed qui fœtidus sit, virosiq; odoris: atq; eum esse dixerim, quem officinæ medicorum assam fœtidam vocant. Namq; Laser (ut Dioscorides testatur) Medicum, & Syriacum minus viribus valet, & magis virosum reddit odorem: quin etiam, eodem teste, Laser omne antequàm succescat, adulteratur sagapeno, aut fabæ lomento, id quod post ipsum scriptis tradidit Plinius libro superius citato. Quocirca mihi quidem non temerè colligendum esse, quòd præstantissimum Laser, quale Cyrenaicum habebatur, à nobis omnino desideretur. Cæterùm quid veteribus fuerit gummi illud elegantissimum, quod Belzoinum appellant, mihi hactenus incompertum est. In qua certè re non possum eorum opinioni subscribere, qui id putant esse probatissimam myrrham. Hæc siquidem quæ optima sit (ut Dioscorides inquit) præter alias notas esse debet undiq; concolor, quæ confracta venas unguium modo candidas & læves ostendat, minutis glebis, amara & acris, quas tamen notas in Belzoino haudquaquam reperies. Nam etsi undiq; maculis conspergatur, tamen fractas amygdalas repræsentat magis, quàm unguium quorumvis imaginem. Quin & maculæ illæ tam interiores quàm exteriores partes obsident, adeò ut Belzoini gleba nihil aliud referat, quàm delibatarum amygdalarum acervum, copioso melle exceptum. Adde insuper, quòd nusquam, quantum equidem invenerim, memoriæ proditum est, myrrham in Cypro & Syria suis è plantis emanasse, sed in Arabia duntaxat (ut perhibent Theophrastus, Dioscorides, & Plinius) iis in sylvis, in quibus thus etiam provenit: quanquam Plinius myrrham quandam ex India adferri tradit, quæ omnibus myrrhæ generibus deterior est. Sed quoniam non injucundam, quamvis longam, de Laserpitio historiam tradidit Theophrastus libro 6. cap. 3. de plantarum historia, ideo ejus verba hic subjiciam. De Laserpitio, inquit, nunc indicandum est. Laserpitio radix multa, crassaq;: caulis quantus ferulæ, & crassitudine ferè proximus: folium quod maspetum vocant, apio simile est: semen latum, foliaceum, quale quod folium appellatur: caulis annuus, sicut ferulæ. Ergo vere ineunte maspetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguescitq; vehementer, & carnes mirabilem in modum suaves reddunturque purgari ferunt, quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice: qua de causa alterum scariam, alterũ radicarium vocant. Radix nigro cortice tegitur, eumq; detrahere solent. Sunt veluti certæ mensuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæsuram reservantes, reliquum abscindunt. Nec enim deviè, nec plus constituto cædere licet, corrumpitur enim, putrescitq;, si diu mansit. Præparant id, conficiuntq; in Pyreæum portum advectum hoc modo. Cùm in vasis conjecerint, farinamq; admiscuerint, quatiunt longo spatio temporis: hinc etiam colorem capessit, & conditum jam incorruptum perdurat. Præparatio, cæsuraq; ita se habet. Locum Aphricæ amplum occupat, ampliorem quàm quatuor stadiorum millia in hortis Hesperidum ferunt. Sed majorem partem colligi apud Syrtes. Peculiare hujus cultæ fugere loca proditur: quamobrem, si colatur mitescatq; solum, deviat atq; omnino degenerat, ut potè naturæ culturæ aspernans, ferocitatisq; constans vernaculum. Cyrenenses annis septem prius, quàm ipsi urbem habitarent, Laserpitium extitisse affirmant. Habitant verò annos maximè trecentos usq; ad Simonidæ Athenis magistratum: illi sic referunt. Alii radicem Laserpitii cubitalem fieri tradunt, aut paulò majorem: hanc in medio extuberare in caput, quod sublime penitus extat, ut ferè super terram esse appareat. Unde primùm quod lac appellant, erumpit: dein caulis assurgit, ex quo magydaris, & quod folium dicitur, exeunt. Folium id semen est, quod cùm auster ingenuè post caniculam flaverit, discutitur: atq; ita Laserpitium nascitur eodemq; anno radix consummatur, & caulis. Sed hoc haud quicquam peculiare notetur: nam aliis quoq; idem tribuitur, ni dixeris, quod discussum id protinus nasci possit, ortum peculiarem sortiri, supra dictusq; propterea diversum accipi posse. Ad hæc circumfodiendum id annuum censent. Nam si relinquatur semen omne, caulemq; totum proferri, & deteriora tam hæc, quàm radicem reddi existimant: defossa autem fieri meliora scilicet solo subacto, beneq; gluto. Sed hujus contrarium illi volunt, qui culta recusare id inquiunt. Mandi quoq; radices in aceto recens decisas referunt. Folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam, quòd pecora folio esitato purgari minimè indicant. Nam & vere, & hyeme, pecus ad montem dimitti affirmant: cibus non solùm hoc, sed etiam altero quodam abrotono simili administratur. Vim ambo calfactoriam sortiri planè videntur, & purgare quidem nequaquam valere: excitare autem & concoquere unicè posse. Quod si qua pecus ægrescens, aut aliàs minus bene se habens ingressa sit, mox eam senari, aut emori ajunt, sed magna ex parte posse servari. Hæc igitur utrò tandem sint modo, quærendum. Quod verò Magydarim vocant, nimirum à Laserpitio differt: tenerius enim, minusq; vehemens, & sine Lasere est, nec non & aspectu manifesta experto homini constat. Nascitur in Syria: nam apud Cyrenam, & monte Parnaso largè provenire eandem affirmant. Sed quidam Laserpitium id appellant. An culta id quoq;, modo Laserpitii fugiat, quærendum. Quin & si quid simile, aut proximum habeat, ad folii, caulisq; rationem, & si quam ullo pacto emittat lacrymam, id investigandum. Ergo naturam ferulaceam, hisce contemplari oportet: hæc Theophrastus. Meminit Galenus Laserpitii lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens, Laserpitii succus calidissimus est. Verùm enimvero & folia, & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde concoctu difficilia. Foris tamen imposita corpori efficaciorà, & omnium potissimum succus, admodum trahentem facultatem possidens. Attamen & excrescentias amoliendi, & liquandi vim quandam, propter prædictam ejus temperiem obtinet. Laseris quoque mentionem fecit idem Galenus libro citato, sed antea seorsum, & sub absoluto ὀποῦ, hoc est, succi titulo, ita scribens: Opus, sive succus Cyrenaicus quidem omnium & calidissimus, & maximè tenuium partium est: ac proinde omnium maximè discutit: quanquam sanè & reliqui admodum calidi sunt, & spirituosi: siquidem plurima eorum pars essentiæ aereæ est, & igneæ. Porrò complures habentur succi: quavis namque radice incisa, aut caule, quod ex sectione crassum, ac len-

Belzoinũ non esse Myrrhã.

Laserpitii hist. ex Theophrasto.

Laserpitii vires ex Gal.

ac lentum effluit, succus est. Cæterùm specialius, & velut per excellentiam quandam Cyrenaicum ita nuncupant, &
Nomina. *Medicum, & Syriacum. Planta quæ Græcis σίλφιον Latinis Laserpitium appellatur: Mauritanis Sylfion: Italis Laserpitio.*
Ejus caulis μάσσητον Græcis dicitur: Arabibus Mascastes. Folia verò quandoq; μάσσητα Græcè dicuntur: Arabicè, Anti-
den & Mascasten. Liquor seu lacryma Græcis λάσιρ, Latinis Laser nominatur. Radix μαγύδαρις Græcis vocatur.

* LASERPITIUM GALLICUM. *

ἄπαχῆ τὰ ἐν πνεύμονι. i. crassa in pulmone hærentia.

Laserpitium ferulaceæ herbæ densatus liquor est, & multis Assa, detorto ex Lasere vocabulo, censetur: & quidem aliis Assa dulcis officinarum, quæ & Benzoinum dicitur: aliis verò Assa fœtida censetur: Alii verò Benzoinum arboris lachrymam, quod trium sit generum censent, quæ & Græcis & Arabibus fuerit indicata: alii Benzoinum Myrrham volunt, sed de his in nostris in Dioscoridem prælectionibus. Nunc de Laserpitio, quam Massilia habemus, cujusque figuram adjecimus. Ex radice magna Ferulam superante, cortice cinereo tecta, substantia alba, succo prægnante, pingui & odora, caules ferulæ crassitie & altitudine exurgunt, circa quos folia Apii palustris æmula, sed crassiora, rigidiora, nigrioraque, aliquando profundius laciniata, ut exadicto ramulo (quem ex nostra depingi curavimus) colligere est: Umbellæ magnæ Anethi latitudine: semen latum foliaceum, odoratum, buxei coloris. Hæc è regione Massiliæ ad insulas stæchadas pervenit, ut Adventaria testantur. Appellamus Laserpitium gallicum: Laserpitium, Silphium, Adverss. Lob. Lugd. Laserpitium Massilioticum, Tabernæmontano.

Σαγάπηνον. SAGAPENUM. CAP. LXXIX.

SAgapenum ferulaceæ herbæ succus est. Quæ in Media nascitur. Optimum est transiucens, fulvo forinsecus colore, & intus albo, nescio quid inter laser, & galbanum redolens: gustu acri. Prodest laterum, & pectoris doloribus, tussibus vetustis, convulsis & ruptis: a crassum pulmonis pituitam expurgat. Datur comitialibus, opisthotonicis, lienosis: item contra nervorum resolutionem, perfrictiones, & febrium circuitus in potu. In unguenta probè admittitur: menses pellit, fœtum exanimat, cum hydromelite potum. Prodest ex vino haustum, serpentium ictibus: olfactum ex aceto vulvarum strangulatus excitat: oculorum cicatrices, offusam caliginem, hebetudines, tussiculosq; detergit. Resolvitur ut Laser, ruta, aqua, & amaris amygdalis, aut melle, aut calido pane.

Sagapeni consid. *SAgapenum officinæ interpolato vocabulo Serapium appellant. Cæterùm etsi ejus adulterati frequentior, & communis ferè sit usus: tamen Venetiis præstantissimum quoq; venditur, idq; illi præcipuè comparant Seplasiarii, qui bonorem di-*
Sagap. in Apulia. *vitiis anteponunt. Ferulaceas plantas, è quibus sagapeni lacryma emanat, etiam in Apulia nasci auctor est Musa Ferrariensis: id quod equidem hactenus compertum non habeo. Ex orientalibus siquidem regionibus allatum, ut constat, cæterum præ-*
Sagapeni vires ex Mesue. *stat. Arabicæ familiæ auctores inter dejectoria medicamenta Sagapenum referunt: quanquam ea Sagapeni facultas, quæ-*
tum extat, à Græcis silentio prætermissa est. Sagapenum itaq; (ut Mesues tradit) crassos, lentosq; humores dejicit, crassam
pituitam, & aquam intercutem educit. Porrò facultate quidem propria cerebrum mundificat, ac nervos, crassamq;
his excrementa detrahit. Confert item eorum morbis frigidis, nempe doloribus capitis diuturnis, hemicraniis, comitialibus, vertigini, paralysi, oriq; distentioni. Pectus valentissimè expurgat, ejusq; ac etiam lateris dolores tollit, præsertim si
bibatur ex helenii, aut rutæ decocto. Foris emplastri modo impositum, aut intus assumptum tussi diuturna vexatis, ac dif-
ficulter spirantibus, opem maximam fert. Aqua intercute laborantibus singulare remedium est, si tamen flavum prius
lanis duplicato pondere additis exhibeatur. Discutit compaginum duritiam, emplastri modo impositum, addito aceto,
& capparum succo. Rutæ succo, & avium rapacium felle diutius maceratum, & in collyriis additum, oculorum caligines
discutit, aquamq; in eo defluentem cohibet. Palpebrarum item hordeolos vocatos sanat, si cum aceto superponatur. Arte-
riorum compaginibus quomodo libet admotum, dolores eorum mirificè sedat: quippe quoniam valentissimè humorum ve-
tores in his cruciatus excitantes radicitus evellit, etiam si in coxendicum aliarumq; partium remotis, profundisq; locis is
delitescant. Potum, aut clysteribus inditum coli doloribus à frigiditate, ac flatibus provenientibus maximè auxiliatur.
Menses cit, sed fœtum interficit, tam haustum, quàm suppositum: contra uteri dolores, strangulatusq; prodest. Ventricu-
lo tamen officit, verùm noxa corrigitur lentiscina resina, & Indica nardo. Sagapeni meminit Galenus libro 8. simplicium
Sagapeni vires ex Gal. *medicamentorum, ubi de ejus viribus disserit iis verbis: Sagapenum liquor est calidus, & tenuium partium, sicut*
& alii liquores. Sed & absterſionem quandam possidet, qua oculorum cicatrices expurgat, atq; extenuat. Quin & suffu-
sionibus, & hebetudinibus oculorum, quæ ob humorum proveniunt crassitiem, non malum est medicamentum. Porrò
planta ipsa, ex qua provenit, ferulæ assimilis, imbecilla & inutilis est. Sane ipsa primùm Sagapenum apellatur: at liquor
ejus abusivè hoc nomen obtinet, ceu alia quoq; multa ex nominis defectu per abusum nuncupamus. Perfectius namq; sonat
ipsum cognominare non Sagapenum, sed Sagapeni succum. Sagapeni plantam, etsi viderim appictam, & quodam in libro
impressam, non libuit tamen eam hic excudere, quod nesciam an Mercator ille Persa, cui acceptam illam referunt, vera vel fabulosa

fabulosa narraverit. σαγάπηνον *Græcis dicitur, quod Latinis etiam Sagapenum: Arabibus Sachabenigi sive Sechbenegi: Sephasiariis pariter & Hispanis Serapino: Italis Sagapeno.* Nomina.

Sagapenum commendatur, quod pellucidum, foris ruffum, intus cùm frangitur candicantibus aut flavis guttis compactum, inter digitos si tractetur lentescit, medium inter Assam fœtidam & Galbanum odorem emittens: quod ad liquida medicamenta aqua aut aceto, aut vino supra prunas incoctum, ut Assa resolvitur.

Εὐφόρβιον.

EUPHORBIUM. CAP. LXXX.

EUphorbium Lybica arbor est, ferulæ speciem habens, quæ in Tmolo juxta Mauritaniam invenitur. Ea acerrimo succo turget. Cum eximium fervorem expavescentes incolæ, ovillos ventres elutos arbori circumligant, & eminus caulem contis incidunt, confestimq; è plaga, perinde atque vase quodam in ventriculos copiosus lactis humor effluit, præter id quod humi sparsum, vulnus ejaculatur. Duo succi genera: unum orobi magnitudine, sarcocollæ modo emicat: alterum in ventriculis concrescit, atque vitreum spectatur. Eligendum est translucens, & acre. Euphorbium adulteratur sarcocollæ, & glutini mistione. Sed difficile quidem experimentum: quippe cùm levi gustu, os accensum diu detineat, adeò ut quicquid ori objiciatur, planè Euphorbium resipiat. Ejus inventio tempore Jubæ regis Libiæ cognita exstitit. Succus illitu suffusiones discutit: potus, tota die exurit: quare melle collyriisq; pro acrimoniæ ratione admisceri debet. Coxarum doloribus prodest in odorifera potione haustus, squamas ossium eadem die eximit: verùm eo utentes, necesse est linamentis, aut ceratis, communire corpus, quo ossa convestiuntur. Aliqui memoriæ prodiderunt, percussos à serpente nihil molestiæ passuros, si incisa ossetenus capitis cute, intritus succus infundatur, vulnusq; postea consuatur.

* EUPHORBII TENELLA planta. *

ANTEUPHORBIUM.

NOn equidem dubitandum censeo, quin illud legitimum sit Euphorbium, quo passim officinæ utuntur, cùm tam gustu, quàm olfactu acerrimum deprehendatur: ob cujus violentissimam acrimoniam nunquam, nisi invito animo, a septuariis tunditur. Quandoquidem tametsi sibi nares, & os omni prorsus ingenio, gossipio, & linteis aqua rosarum madefactis muniant, tanta tamen est acrimoniæ vis tenuissima, ut omnibus unà cum aëre penetratis munimentis, in eorum tandem perveniat nares, ubi molestissimum excitat ardorem, qui non facilè tollitur: quanquam etiam medicamentis admodum refrigerantibus succurratur. Quo fit, ut solertissimi pharmacopolæ bajulis, ac aliis victum quærentibus hominibus id muneris obeundum tradant: interim tamen certò sciunt, non absque conviciis, & maledictis opus hoc ab illis peragi posse. Quamobrem mirum sanè non fuerit, si qui ab arbore recentem colligunt, eximium acrimoniæ fervorem expavescentes, è longinquo corticem feriant. Hanc plantam (ut Plinius quoq; testis est) adinvenit primùm Juba Lybiæ Rex in monte Atlante ultra Herculis columnas, appellavitq; Euphorbium medici sui nomine, & fratris Musæ, à quo divus Augustus fuit conservatus. Euphorbii plantam nunquam mihi videre licuit, sunt tamẽ qui illam pingant, & à Saraceno acceptam scribant: cui credere fortasse, si plantam vivam ostenderet, in qua Euphorbii nonnihil inesset. Euphorbio dejectoria inest facultas, cujus nusquam, quod equidem invenerim, meminere Dioscorides, & Galenus: tametsi eam minimè silentio involverint Aëtius, & Actuari-

Euphorbii consideratio.

Euphorbii invẽtio & nomen.

Euphorbii vires ex Aetio & Actuario.

Actuarius, qui concordes de eo his verbis disseruerunt: Euphorbium non modò pituitam trahit, sed etiam aquam, hanc validius educit. Est autem acerrimum omnium, quæ ego noverim, ardentissimumq; : propterea colicis, & ventrem frigidum habentibus datur, cæteros vehementer conturbat: sitim maximè ciet: Nonnihil ex odoratis seminib. ei est commiscendum. Modus triobolaris, ex aqua mulsa. Præstat tamen cum melle cocto ipsum in catapotia redigere. Id quod etiam Paulus annotavit libro septimo, ubi inter ea Euphorbium recensuit, quæ aquam & pituitam dejiciunt. Verùm in simplicium censu Dioscoridem Galenumq; secutus, de hac dejectoria facultate ipse quoq; nihil memoriæ prodidit. Cæterùm inter duras

ExPaulo.

ExMesue

Mesues fusius Euphorbii vires tradidit in solventium medicinarum mentione, ubi ita, ad sensum saltem scribit. Euphorbium gummi est, quod usq; adeò excalfacit extenuatq;, ut in hoc cætera gummi genera præcellat. Excalfacit enim ordine quarto: quo fit, ut exulceret, ruborem inflammationemq; inferat, penetret, & violenter abstergat: Euphorbium noxium admodum est medicamentum, ita ut non sine labore, animi defectu, ac sudore frigido alvum dejiciat. Jecinori obid, vero triculoq; sua ingenti acrimonia magnam infert noxam. Quapropter exhiberi minimè debet, nisi prius iis commiscentur medicamentis, quæ acerrimam ejus vim retundere valeant. Extrahit potum à profundis corporis partibus tum crassam, tum lentam pituitam, mundatq; compaginum cavitates à crassis contumacibusve excrementis, qua in re omnium valentissimum est medicamentum. Nervos expurgat ab infarctis jam diu humoribus. Proficit ad hæc resolutis, convulsis, stupidis, tremulis, orisq; distentionibus, & cæteris nervorum morbis à frigore obortis, si ex leucoii oleo lævigatum exterius inungatur. Jocineri lieniq; inunctum, mirificè eorum dolores tollit à frigore, & flatu provenientes. Sternutamenta valentissimè excit. Occipiti autem confricatum, veternosos oblivioso sq; juvat. Aquam inter cutem facillimè extrahit duorum obolorum pondere potum. Sed drachmarum trium pondere haustum, (ut Serapio & Avicenna scriptum reliquerunt) potantem interficit, trium dierum spatio erosis ab eo intestinis, & ventriculo. Euphorbium, teste Mesue, quatuor edurat annis: neque eo prius utendum est, quàm annum integrum consenuerit, namq; recens ob ingentem acrimoniam reprobatur. Servatur commodè milio aut fabis, aut lentibus sepultum. Euphorbii facultates paucis perstrinxit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Euphorbium causticæ sive urentis, & tenuium partium facultatis est, aliis succis similiter. Et lib. 2. de compositione medicamentorum localium, cap. 3. tradens curam hemicraniæ, idem de Euphorbio ita scribit: Porrò de Euphorbii facultate jam mihi relatum est, quòd citò exolvatur, quare in ejusmodi pharmaca non sunt conjicere oportet. Dictum etiam recens albidius esse: quod verò inveteratum est flavioris aut pallidioris coloris reddi. Plantæ, quæ Græcis εὐφόρβιον, Latinis item Euphorbium nominatur, quemadmodum succus ejus: Mauritanis Euforbion seu Farbium. Italis Euforbio; Hispanis Alforviam, Alforfion & Euforvio: Gallis Euphorbe.

Euphor. quando utendum Ex Galeno.

Nomina.

Euphorbii tenellam plantam ex Dodonæo effigiatam adjecimus: folia illi sunt oblonga, crassa, virentia, rotunda, ac tereti figura, anguloſa Cucumerem referentia, quæ angulis & eminentioribus & albicantibus spinis duplici ferè ordine donantur: ex quibus vulneratis, liquor acris & mordax, facileq; concrescens effluit: fructum parit in trifido folliculo, ternis utriculis conjunctum: semina utriculis singula claduntur, colore foris flava, intus candida ac pinguia, gustu liquorem æmulantia, Cordo monente. Folium terræ commissum, instar Opontiæ, seu Ficus Indicæ, in plura multiplicatur, & radicem in obliquos radiculos divaricatam demittit. Hujus figuram Euphorbii nomine, Dod. fol. Lob. Lug. Tab. & Lonicerus proposuere. Eligere oportet grumos puros pellucidos, candidos aut flavos: quibus verò plantæ aculei permixti, reprobantur. Adfertur ex Africa syncerum, rarissimè adulteratum, gummi aut Sarcocolla, aut Tithymallorum liquore. Adversus Euphorbii acrimoniam remedio fertur esse herba, quæ ex radice crassa, multis propaginibus donata, cauliculos complures emittit, rotundos, virentes, circa quos folia portulacæ, quæ succo lento & refrigerante turgent, Euphorbii ardorem retundente, quare ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbii nomen accepit, ut videre est apud Dod. fol. Lob. Lug. & Tabernæmontanum: malè enim apud Castorem Durantem pro Euphorbio positum.

Χαλβάνη. GALBANUM. CAP. LXXXI.

GAlbanum succus est nascentis in Syria ferulæ, quod nonnulli metopium vocant. Maximè laudatur cartilaginosum, merum, thuris effigiem præbens, pingue, minimè lignosum, retinens nonnihil adjecti seminis & ferulæ, gravi odore, neq; valde humidum, neq; nimis aridum. Adulteratur faba fracta, resina & ammoniaco. Galbanum excalfacit, urit, extrahit, discutit: menses ac partus trahit appositu vel suffitu. Lentigines aceto & nitro perunctas tollit. Devoratur ad tussim veterem, difficultatem spirandi, suspiria, rupta, convulsa. Adversatur toxicis, potum cum vino & myrrha: simili modo sumptum mortuos partus extrahit. Imponitur lateris doloribus & furunculis: comitiales & vulvæ strangulatus, & veriginosos olfactu suscitat. Si uratur, fugat nidore serpentes, & perunctos feriri non patitur. a Serpentes cum oleo, & sphondylio circumpositum necat: dentium dolorem oblitum, aut cavernis inditum, mitigat: urinæ difficili prodesse existimatur. Resolvitur ad potiones amaris amygdalis, aqua aut ruta, aut cardido pane, mulsave: aliàs meconio, ære usto, aut felle liquido. Si purgare Galbanum voles, in ferventem aquam demittito: namq; cùm liquefactum fuerit, ejus sordes fluitabunt: quas hoc modo facilè separabis. Mundo linteo, raroq; alligatum in fictili, aut ærea pyxide ita pendeat, ut imum vasis ne tangat, operto; vase in fervidam aquam demittito: sic enim syncerum, veluti per colum eliquescet, & lignosum in linteo remanebit.

a Μεῦμα ἢ ἐρπετὰ i. serpentia.

Galbani consideratio.

QUamvis legitimum optimumq; Galbanum in pluribus Italiæ locis, præsertimq; Venetiis venale reperiatur, id ramosum, quo passim officinæ utuntur, nihil, vel sanè parum Galbanum refert, quod in laudatissimi generis à Dioscoride repræsentatur. Siquidem illud non modò ab impostoribus adulteratum est, sed etiam lignorum ferularumq; ramentis, lapillisque ac aliis compluribus recrementis vitiatum. Quærant itaq; probi sephistarii, quod optimum est: alii verò, qui parsimoniæ, ne dicam avaritiæ student magis, quàm honori, ut qui probatissimum vix unquam assequi possint, id saltem, quod impurum est, purgare deberent à Dioscoride edocti: quippe quòd ea ratione facilè ab adventitiis sordibus expurgari possit. Galbani vires tradidit Galenus libr. 8. simpl. medic. sic inquiens: Galbanum succus est plantæ ferulaceæ, molliendi & digerendi

Galbani vires ex Gal.

rendivi. Fuerit autem sanè ex tertio ordine excalfacientium incipiente, aut secundo completo: in desiccando verò ex secundo incipiente. Id Græcè χαλβάνη. Latinè Chalbanum & Galbanum appellatur: Arabicè Chene & Bezard: Italicè pariter & Hispanicè Galbano. Nomina.

Galbanum liquor est, grumis flavis aut candicantibus compactus, substantia molli, pingui, digitis adhærente, sapore amariusculo, odore gravi. Eligendum purum, pingue, cùm accenditur flammam nutriens, mediocriter viscosum, colore flavum, tale enim recens est.

Ἀμμωνιακὸν.

AMMONIACUM. CAP. LXXXII.

AMmoniacum ferulæ succus est, quam juxta Cyrenen Aphrica gignit: cujus fruticem cum radice Agasyllim vocant. Probatur bene coloratum, ligni, & calculorum expers, *a* thuris similitudine, minutis glebis, densum, syncerum, nulla sorde spurcatum, castoreum odore imitans, gustu amarum. Hoc genus thrausam, id est friaturam appellant, quod verò terram, & calculos collegit, *b* phryama. Gignitur in Aphrica juxta Ammonis oraculum, succum stillante ferulacea arbore. Mollit, extrahit, calfacit, tubercula, duritiasq; discutit, potum alvum solvit, partus extrahit: lienem consumit, drachmæ pondere hausta: articulorum, coxendicumq; doloribus liberat. Auxilio est anhelatoribus, orthopnoicis, coinitialibus: item quibus humor in pectore coit, si cum melle delingatur, aut cum ptissanæ succo sorbeatur. Cruentam urinam pellit, albugines oculorum abstergit, genarum scabritiam absumit: tritum autem cum aceto & impositum, jecinoris lienisq; duritias sedat: discutit tophos, qui in artubus concalluerunt, cum melle, aut cum pice illitum. Lassitudines, & coxendicum dolores eo perungi utile est, cum nitro, & cyprino oleo, vice acopi.

a Meum λιβανωτίζον τοῖς χονδροις ἢ ἁλιθες. i. granum thuris referens non lapidosum. b Meum φύραμμα. i. mixturam.

AMmoniaci lacrymam officinæ, mutata una litera, Armoniacum vocant: cujus tamen syncerissimæ parum ad nos convehunt, qui ex Alexandria Aegypti cum mercimoniis Venetias redeunt. Quandoquidem rarissimum Ammoniacum visitur, quod suis minutis glebis thus referat. Nam omne ferè, quo officinæ utuntur, piceæ resinæ modo in massam compactum cernitur, impurum, ac quam plurimis impostorum adulteriis vitiatum. Ut hinc facilè dici posse putaverim, hoc vel illegitimum, vel saltem deterius esse, idq; fortasse, quod Dioscoridi phryama nuncupatur. Cujus etiam meminit Plinius lib. 12. ca. 23. ubi de Ammoniaco ita scribit. Ergo Aethiopiæ subjecta Aphrica Ammoniaci lacrymam stillat in arenis sua. Inde etiam nomen ab Ammonis oraculo, juxta quod gignitur arbor, quam Metopion vocant, resinæ modo aut gummi. Genera ejus duo, thrauston masculi thuris similitudine, quod maximè probatur: alterum pingue, & resinosum, quod phryama appellant: hæc Plinius. Cæterùm Ammoniaco usi sunt antiqui (ut Paulus est author) in sacrificiorum odoramentis, ac suffimentis. In quem sanè usum illud ab iis receptum fuisse conjiciendum est, quod electissimum, & thuri persimile extitit. Hujus rei illud maximo est argumento, quod ab ipso Paulo, itemq; Aëtio in suis medicamentis Ammoniacum thymiama, hoc est, suffimentum cognominatur, quasi Ammoniacum præstantissimum ita intelligere voluerint. Ammoniaci meminit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum sic inquiens: Ammoniacum liquor est ferulæ cujusdam. Hoc habet emolliendi facultatem intensam, adeò ut & articulorum tophos dissoluat, & lienes induratos sanet, & chordas discutiat. Quod Græci ἀμμωνιακὸν, Latini item Ammoniacum dicunt: Mauritani Raxach, sive Assach: Itali Ammoniaco & Armoniaco: Hispani Aguaxaque, & Armoniaque. Ammoniaci consideratio. Ex Plinio Ammoniaci vires ex Gal. Nomina.

Ammoniacum seu gutta Hammoniaca, densis solidisq; grumis in massas, Thuris non dissimilibus, compactum est, coloris ruffi, aut in fusco flavi, intus candidi, nitidum, splendens, Galbanum odore referens, amarum. Eligendum syncerum, purum, majoribus grumis, foris flavis intus candidis, & manu tractatum cum lentore mollescens, accensum in plures splendidas micas dissiliens,

Σαρκοκόλλα.

SARCOCOLLA. CAP. LXXXIII.

SArcocolla lacryma est arboris in Persida nascentis, *a* pollini thuris similis, *b* rufa, gustu amara. Vulnera glutinat, oculorum fluxiones inhibet: emplastris inseritur. Adulteratur admisto gummi.

a Meum λιβανωτῷ μικρῷ. i. thuri parvo. b Meum ἐρυθρόν. i. subrufa. Sarcocollæ cōsid.

LAcrymam hanc Sarcocollam dixere Græci, quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc sauciatam, exulceratamue corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos advehitur, non omnis legitima est: quippe quod ea plerunque (ut de alia quoque pluribus lacrymis, resinis, & liquoribus fieri superius diximus) gummi, & alterius generis lacrymis adulterata deferatur, & talis officinis inveniatur. Verùm fraus gustu facilè deprehenditur: quandoquidem quæ amara non est, adulterium sensit. Plin. lib. 13. cap. 11. albam cæteris prætulit, sic inquiens: Fit & ex Sarcocolla (ita vocatur arbor) gummi utilissimum pictoribus, ac medicis, simile pollini thuris: & ideo candidum, quàm rufum melius. Et lib. 24. cap. 14. idem ita scribit. Sunt qui & Sarcocollam spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem. Cum vino tusa sistit fluxiones, illinitur infantibus. Vetustate & hæc maximè nigrescit: melior quò candidior: hæc Plinius. Quitamen in Sarcocollæ historia à Dioscoride, & Galeno maximè dissentit, cùm hi Sarcocollam gustantibus amaritudinem relinquere asserant, ille verò contrà dulcedinem. Vidi Sarcocollæ arboris imaginem ab Andrea Marino medico insigni appictam in eo Mesuis libello, qui de alvum ducentibus medicamentis inscribitur. Eam cur probem, aut improbem sanè non habeo, cùm mihi non absre sit ambigendum an Mercator ille Persa historiam aut fabulam attulerit. Sarcocollæ Mauritanis pituitosas cruditates, ac crassos, & glutinosos dejicit humores, præsertim qui in compaginum, & coxendicum cavitatibus delitescunt. Cerebrum mundat, item nervos, & pulmones: proinde tussientibus, & difficulter spirantibus auxiliatur. Est etiam ex medicamentis, quæ senes juvant, præcipuè pituitosos. Calvescunt tamen, qui frequentius ea utuntur. Præstat mirum in modum ad oculorum albugines, nubeculas, cicatrices, & id genus impedimenta, si in cratere vitreo asinino lacte maceretur quinq; diebus, interea tamen novum lac quotidie est infundendum, priore effuso. Vulneraria præterea penicilla hydromelite prius madefacta, ac inde Sarcocollæ pulvere circumlita auribus exulceratis utiliter im-

Ex Plinio

Sarcocollæ vires ex Arabibus.

liter imponuntur. Cruentis vulneribus, ac diuturnis ulceribus mirificè medetur, quippe quæ proprio suo munere ea à sordibus mundet, carne repleat, cicatricemq; obducat. Alvum tardè dejicit, perturbatq; eos, quorum ventriculus bile redundat, quare cavendum est, ne iis exhibeatur. Roboratur ejus dejectoria facultas, gingibere, & cardamomo additis. Hæc ex Stabilibus deprompsimus, quæ sanè tam antiquis, quàm recentioribus incognita fuerunt, utpote qui ea nusquam, quod equidem legerim, scriptis tradiderunt. Sarcocollæ vires retulit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sarcocolla lacryma est arboris persicæ, mistam vim habet ex emplastica quadam substantia, & paucula amara. Itaq; citra morsum deficcat, ac proinde glutinare vulnera valet. Lacryma quæ σαρκοκόλλα Græcis, Sarcocolla Latinis, & Italis appellatur: Arabibus Ansarot, Anazaron, seu Auzurut: Hispanis Lancarotes: Gallis Sarcocolle.

Ex Galeno.

Nomina.

Sarcocolla lachryma est ruffa aut candicans, minutis velut friatis grumis constans, amara, acris, naucoseam, cùm deglutitur, provocans, glutinosa, in aqueo humore dissolubilis. Eligendum rarum velutí spumosum, candidum (ruffum enim inveterascentis indicium est) amarissimum, glutinosum.

γλάυκιον. GLAUCIUM. CAP. LXXXIV.

GLaucium succus est herbæ, quæ ad Hierapolim Syriæ nascitur, foliis ferè corniculati papaveris, pinguioribus tamen, in terram sparsis, odoris tetri, gustus amari: tota croceo succo madet. Folia in olla fictili, semifrigidis clibanis calfaciunt indigenæ, usq; dum flaccescant: deinde contusis succum exprimunt. Cujus est usus ad oculorum medicamenta, utpote cùm inter initia refrigeret.

Glaucii consideratio.

Memithe

Glauciũ ex Chelidonia.

Glaucii vires ex Galeno.

Nomina.

GLaucium medicorum, & officinarum vulgo, qui barbarorum, & Arabum nomina usurpare solet, Serapionis, & Avicennæ modo, Memithe dicitur. Id autem, quo passim seplasiarii utuntur, meo quidem judicio, verum Glaucium est: quippe quod omnibus ferè notis, & facultatibus legitimo respondeat. Præter id enim, quòd facile periculo oculorum vitiis opitulatur, foris infecus rufescit, intus verò croceo colore spectatur, & gustu amaro sentitur cum quadam graveolentia: tametsi pharmacopolas nonnullos quandoq; deprehenderim, qui è majoris chelidonii succo Glaucium conficiunt. Sed animadvertendum est, quòd in Serapionis codice, præter proprium Memithæ caput, quod Dioscoridis est Glaucium, legitur etiam in capite de Curcuma (nisi fortasse interpretis fuerit lapsus) Chelidonium minus vocari Memithe. Quòd in Serapione vel interpretis, vel alterius culpa, mendum subsit, inde mihi quidem orta est suspicio maxima, quod Dioscorides, cujus verba ad unguem refert Serapio, Glaucii non meminerit in Chelidoniis. Quo factum est, ut illi Seplasiarii depravata Serapionis lectione decepti in hunc & alterum errorem inciderint: quod non solùm ex chelidonii succo Glaucium eliciant, sed etiam majus chelidonium minoris locosumant, quandoquidem illud succum croceum mittat Glaucio simile. Glaucii facultates memoriæ prodidit Galenus lib. 6 simp. med. sic inquiens: Glaucium adstringit cum quadam fastidio. Tum adeò manifestè refrigerat, ut solum sæpe erysipelata, utique si valentia non fuerint, curare possit. Mistura ejus composita est ex aquea terreaq; substantia, utraq; sanè frigida, verùm non summè, sed ceu aqua fontana. Glaucium sic Græcè, ut etiam Glaucium Latinè dicitur: Arabicè Memithe.

κόλλα. GLUTINUM. CAP. LXXXV.

GLutinum, quod xylocollam, alii taurocollam vocant, præstantissimum Rhodiacum, quod ex bubulis coriis conficitur. Id candidum est, & translucens. Nigrum verò minus probatur. Resolutum in aceto impetigines, leprasq; cutis delet: ambustis igni ex aqua calida dilutum, illitumque pustulas erumpere non patitur. Vulneribus prodest melle, cum aceto madefactum.

ἰχθυόκολλα. PISCIUM GLUTINUM. CAP LXXXVI.

PIscium gluten, venter est piscis cetacei. Præstat candicans, natione Ponticum, subasperum, minimè scabrum, & quod celerrimè liquescit. Utile emplastris capitis, & leprarum medicaminibus, & retothris, quæ cutem faciei erugant, & extendunt.

Glutini consideratio.

Gluten librariorum.

Nomina.

NEmo est, qui taurinum, & piscium Glutinum non cognoscat: quare hac in re, non pluribus verbis opus est. Verùm sciendum, quòd Glutinum taurinum hac ætate non modò è taurinis coriis conficitur, sed ex omnium quadrupedum pellibus. Hujus neq; alterius non reperio meminisse Galenum in simplicium censu: quanquam inibi libro 7. illius glutinis librarii mentionem fecerit, quod ex polline farinæ, & muria paratur, sic scribens: Gluten, quod ad libros præparant ex similagine, & garo, emplasticæ concoctoriæq; facultatis est, quibuscunq; ipsum partibus illinas. Caterùm illud glutinum, quod è piscibus fit, inter cætera simplicia Paulus quidem retulit, sed ea tantùm ferè de eo scribit, quæ Dioscoridi accepta ferri possunt. Id græci κόλλα, ξυλοκόλλα, & ταυροκόλλα vocatur, quod Latinis Gluten & Glutinum: Italis Colla da taniccio: Hispanis Colla & Grudel. Quæ verò Græcè ἰχθυόκολλα Piscium Glutinum Latinè dicitur: Italicè quemadmodum & Hispanicè, Colla di pesce. Arabicè utrumq; gluten Zire, seu Gara nominatur: Germanicè Leim: Gallicè Colla.

ἰξός. VISCUM. CAP. LXXXVII.

VIscum optimum recens, intus porraceum, extra *a* fulvum, quod asperi nihil, aut furfuroſi concepit. Fit † acinis in quercu nascentibus, buxeo fruticis folio. Contusum acinum lavant, & postea in aqua decoquunt. Sunt qui commanducando ipsum efficiant. Gignitur quoq; in malo, pyro, & pleriſq; aliis arboribus: quinetiam invenitur in quorundam fruticum radicibus. Emollit, discutit, extrahit, parotidas, tubercula, cæterasq; collectiones ad maturitatem perducit, cum resina & pari cera mistum. Lienem cum nyctidas in splenio sanat: vetera ulcera, abscessusq; quos cacoëthes vocant, ex rhure mollit. Lienem cum calce, gagate, aut Asio lapide coctum, & impositum absumit: cum sandaracha, aut auripigmento illitum, ungues extrahit: mistum cum calce, & vini fæce, *b* suam vim intendit.

a Meum ὑπόξανθος i. subflavum.

b Meum ἐπιτείνει τὴν δύναμιν αὐτῶν. i. vires ipsorum intendit. Idem habet.

Viscum

VISCUM.

* VISCUM POLYCOCcon Camerarii. *

Viscum planta est brevis, ramusculis in crucis modum prodeuntibus, foliis binis in ramusculorum summitatibus utrinq; emergentibus, oblongis linguarum instar crassis, solidis q; colore submelino. Bacc as fert copiosas, pisorum magnitudine, albicantes, tenui tunica obductas, substantia intus tenaci, glutinosa q; ac molli, in qua semen est parvum. Viscum fit pluribus ac diversis modis: verùm omnium præstantissimum est, quod è granis in quercu nascentibus conficitur. Hujus præter id, quod invalidum in pyris, malis q; nascitur, ingens in Hetruria proventus. Siquidem inibi non modò in quercu lautissimum provenit, sed etiam in cerro, ilice, & castanea, in nostris præsertim maritimis Senensibus, ubi vastissimè assurgunt sylvæ, quæ non parvo pretio iis locantur, qui viscum efficiunt. Scandunt autem illi arbores immensas, non sine magno vitæ periculo, sæpius q; funibus adalligati id muneris in aëre pendentes obeunt. Grana, quæ legerunt, in aqua decoquunt donec dirumpantur: postea contundunt & tamdiu lavant in aqua, quous q; furfuracea excrementa eximant. Refert Plinius nasci Viscum in quercu tantùm, robore, ilice, sylvestri pruno, terebintho, pinu, & abiete. Ac in Hetruria gignitur etiam in castanea, quod optimum est: malo ac pyro, non tantùm sylvestri, sed etiam domestica, quamvis penitus inutile. Visci maxima Hetruscis utilitas est: nam præter ejus usum in aucupiis, quibus mirum in modum delectantur ob ingentem turdorum copiam, qui autumni tempore, in sylvis quibusdam ex juniperis arte constructis, eo capiuntur, id etiam in primis utile est vitibus muniendis, ne prima germinatione ab erucis, quibus omnia scatent, gemmæ devorentur. Siquidem agricolæ visco vites omnes circumdant, quo postea erodentes vermiculi, qui tam præstantissimo latici insidiantur, è terra sursum petentes, meritò implicantur. Quod cùm perspexisset natura omnium rerum parens, visci multum Hetruriæ largitus est, ne hanc ob pestem vino destitueretur. Visci fructu vescuntur turdi, præcipuè magni, quos nostri vulgò turdellas appellant. Quorum stercore visci semine pleno inficiuntur & seruntur arbores, in quibus pernoctant, & victitant: è quo tandem semine nascitur planta, quæ viscum creat. Unde scitè à Plauto dictum est: Turdus existium sibi cacat. Cæterùm per se non est arbor, sed in arboribus vivit, fronde plerumq; perpetua. Id quod etiam testatur Virgilius lib. 6. Aeneidis cum inquit:

Visci confid.

Visci cõfectio.

Visci utilitas in Hetruria

Visci generatio

Viscum arbor nõ est.

Quale solet sylvis brumali frigore Viscum
Fronde virere nova, quod non sua seminat arbos.

Proinde Plinius lib. 16. cap. ult. ita scriptum reliquit: Quædam enim in terra gigni non possunt, & in arboribus nascuntur. Nam q; cùm suam sedem non habeant, in aliena vivunt, sicut Viscum. Omnino enim satum nullo modo nascitur, nec Co nisi per alvum avium redditum, maximè palumbis & turdis. Hæc est natura, ut nisi maturatum in ventre avium non provenit: hæc Plinius. Quæ ante ipsum memoriæ prodidit Theophrastus lib. 2. cap. 23. de plantarum causis, unde illa mutua sua est Plinius. Porrò id, quod in pinu & abiete nascitur, quod (ut Plinius inquit) Stelin Eubœa dicit, Hiphear Arcadia, frequentissimum in Tridentino agro in vallis Ananiæ sylvis conspicitur, ubi ingens turdellarum copia victitat. Sed hoc ad aucupia prorsus inutile est: decoctum enim, & deinde elotum omnem amittit lentorem. Quod autem in pinu, abiete, amygdalo, malo, pyro q; provenit, perpetua fronde viret. Id verò contrà, quod quercui, robori & castaneæ innascitur, utpote cui apparente hyeme omnia folia decidant. Hujus rei causam reddere tentavit Theophrastus, loco paulò ante citato, cùm ita scribit: Viscum aliud folio esse perpetuo, aliud deciduo, haudquaquam absurdum est. Siquidem aliud virentibus semper arboribus, aliud frondē amittentibus insidet: fit enim, ut in his careat alimento, in illis habeat quantum abunde sit. Causa enim perpetuæ, deciduæve frondis hæc est, quemadmodum diximus: hactenus Theophrastus. Verùm enimvero hæc

ExPlinio.

Theophrasti sententia non accepta.

Theophr. ſententia non omni ex parte probanda videtur: quippe quoniam univerſum Viſcum, quod in Amygdalo, pyro, malo, in Italia provenit, tam æſtate, quàm hyeme fronde perpetua viret, cùm tamen hæ arbores hyeme frondibus deſtituantur. Quo fit, ut aliunde hujus rei cauſam petendam exiſtimem. Fit præterea Viſcum aviculis tantùm capiendis commendatum, in Syria ex myxis, quæ Aphris Sebeſtena dicuntur, ut libro primo in prunorum mentione de iis diſſerentes retulimus. Utuntur hoc Inſubres ſuis in aucupiis, quòd arboreo viſco careant, illudq; è Venetiis deferunt, quo primùm ex Damaſco Syria advehitur, unde Damaſcenum vocatur: ſed id querno bonitate cedit. Fit quoq; Viſcum è quarundam arborum radicibus, agrifolii præſertim, & viburni, quarum etiam arborum hiſtoriam libro primo paliuri & rhois commentariis inſeruimus. Qui autem ex hujusmodi arboribus viſcum conficiunt, cortices radicum ſumunt, effoſſaq; ſcrobe inter ſuarum arborum frondes humido ſolo ſepeliunt, ibiq; tanto tempore dimittunt, quoad computreſcant: mox eximunt, & tamdiu in pila contundunt, donec lentorem concipiant: deinde aqua calida lavant, & manibus commiſcent. Hac etiam ratione quibuſdam in locis fit ex ibiſci radicibus. Sunt qui querni viſci lignum in tenuiſſimum pulverem redigant, & comitialibus hauriendum præbeant: quo tantùm medicamento multos fuiſſe ſanatos pro certo affirmant. At qui operæ pretium eſt, ut eo ita utantur comitiales quotidie in quadrageſimum diem usq;, & caveant ne lignum ab arbore reſciſſum terram contingat. Idem collo, aut brachio pro amuleto ſuſpenſum, cum ſuo cortice, gravidarum conceptum adjuvat. Sed novi ego complures morbi & medicamenti prorſus ignaros, qui ligni loco viſcum ipſum in catapotiis devorandum dederunt. Viſcum quod in Pyroſylveſtri naſcitur, contractione membrorum laborantibus maximo eſſe auxilio ſcimus: contunditur id unà cum ſoliis & ramis, & cum pinguedine capi recenti. Viſci meminit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ubi de ejus viribus diſſerit his verbis: Viſcum ex plurima aerea, & aquea calida, pauciſſima terrena ſubſtantia conſtat. Nam acrimonia in eo amarituDinem excellit. Itaq; etiam affectus ſubſtantiæ reſpondent. Siquidem valenter ex alto humores extrahit, nec eos tantùm tenues, ſed & craſſiores, eosq; diffundit, ac digerit. Eſt autem ex eorum genere, quæ non protinus poſt primam appoſitionem excalfaciunt, ſed quæ tempus requirunt, veluti thapſia. Sed & ſuprà commonuimus, ineſſe calidis facultate medicamenti, ubi largum continent humorem recrementitium. Nomen illi Græcum, ἰξὸς, Latinum Viſcum: Arabicum Dabach, ſeu Dubach: Italicum Viſchio & Pania: Germanicum Vogelleim/oder Miſtel: Hiſpanicum Viſco: Gallicum Guy.

Viſcum Damaſcenum.

Viſcum ex radicibus.

Viſci querni vires.

Quorundam error.

Viſci pyriſylveſtris vires.

Viſci vires ex Galeno.

Nomina.

† *Nulla hic in Græcis codicibus ſit acinorum mentio, ſed hæc tantùm leguntur: γίνεται ἐν τινος καρπου περιφερείᾳ, hoc eſt, ſit ex quodam fructu rotundo. Cui etiam lectioni adſtipulatur Serapio. Sed interpres videtur ſecutus Plinium qui lib. 16. cap. ultimo, ſic inquit: Viſcum ſit ex acinis, qui colliguntur meſſium tempore immaturi.*

Viſcum polycoccon, Camerarius propoſuit in ſua editione Matthioli, quod à vulgari differt baccarum racematim cohærentium copia, in reliquis cum vulgari Viſco conveniens: quod rarum & in Helvetia repertum.

Ἀπαρίνη. APARINE. CAP. LXXXVIII.

APARINE.

Aparine ex Gal.

Nomina.

Aparine ramis multis, & parvis fruticat, aſperis, quadrangulis, per intervalla orbiculato foliorum ambitu, ut in rubia: flos albus: ſemen durum, rotundum, concavum, *a* album, umbilici figura, aſperitate veſtium tenaci. Ea paſtores coli vice utuntur ad eximendos è lacte pilos. Seminis caulium, ac foliorum ſuccus, potu *b* contra viperarum, phalangiorumq; morſus auxiliatur: infuſu aurium dolori medetur. Herba cum axungia trita, ſtrumas diſcutit.

a ἀμφὶ σπερμάτων ὡς ὀμφαλὸς i.e. medio velut umbilicus, ita Meum.

b Meum μετ' οἴνου i. cum vino.

Aparine nuſquam non provenit, ſed præſertim (ut Theophraſtus inquit) inter lentes, in agris, ſecus itinera & propè ſepes. Itali hanc vulgò vocant Speronella, quòd folia circa caulem ad calcarium ſtimuli modum, aſteriſci inſtar proferat. Tactu hæc aſperrima eſt, quapropter cùm adoleverit, attingentium veſtibus pertinaciter hæret. Hujus ſuccum magnifaciunt quidam ad recentia vulnera glutinanda, & ad papillarum rimas. Stillatitia ejus aqua datur utiliter potanda dyſentericis. Sicca farina vulnera glutinat, & ulcera ſanat. Aparines meminit Galenus lib. 6. ſimp. med. ubi ſic breviter inquit: Aparine, quidam philanthropon, alii omphacocarpum cognominant, modicè extergit & deſiccat: habetq; nonnihil ſubtilium partium. Herba hæc Græcis ἀπαρίνη vocatur: Latinis ſimiliter, Aparine: Italis Aparine & Speronella: Germanis Klebkraut: Hiſpanis Preſura: Gallis Grateron.

Aparine quomodo primò prodeat, figura noſtra expreſſimus, floribus tamen variat, etſi namque ſit albis ex Baldo, tamen purpuraſcentibus habemus. Dicitur φιλαυτέριον Hippocrati: aſpera Lappago ſive Aſperugo (ab aſperioribus foliis) Plinio: Lappam Gaza apud Theophraſtum vertit: Aparine, Brunfelſ. Trag. Matt. Fuchſ. Dod. gal. & Cord. in Dioſc. Lon. Anguill. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Aparine aſpera, Thalyo.

Ἄλυσσον. ALYSSUM. CAP. LXXXIX.

ALyſſon exiguus frutex eſt, unicaulis, ſubaſper, rotundis foliis: fructu duplicium ſcutorum effigie, in quo eſt ſemen quadantenus latum. In montib. & aſperis locis

locis emicat. Ejus decoctum singultus, sine febri, potu discutit: idem efficit, si quis eâm aut teneat, aut odoretur: cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigines emendat. Contusa in edulio rabiei canis mederi putatur: domibus appensa salutaris esse creditur, & hominibus, atque brutis fascini amuletum. Purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

ALYSSUM.

Alyssi consi.

ALysſi varia est apud authores historia. Nam si Plinio est adhibenda fides, Alyssum ea planè fuerit herba, quam Rubiam minorem vocamus, quæ quidem, præterquam quod folia ferat longè minora, prorsus Rubiæ similis constat. Alysson Plinii est Rubia minor. *Quòd autem Plinio hæc Alysson sit, ejus verba declarant libro 24. cap. 11. ubi de erythrodano ita scribit: Erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant, nos Rubiam, qua tinguntur lanæ, pelles q; perficiuntur, in medicina urinam ciet. Morbum regium sanat ex aqua mulsa: & lichenas, ex aceto illita: & ischiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. Radix, semen q; trahunt menses, alvum sistunt, & collectiones discutiunt. Contrà serpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingunt. Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm. Distat ab eo, qui Alysson vocatur, foliis tantùm & ramis minoribus. Quippe nomen accepit, quòd à cane emorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto, adalligatus q;: hactenus Plinius. Quem facilè quis suspicari posset, Dioscoridis Alyssum reddidisse, eo ductus argumento, quod is statim post Aparinem, quam rubiæ similem fecit, Alyssum descripserit: nisi omnibus ferè notis hoc a rubia minore differre perspicuum esset. Siquidem Dioscoridi, alyssum foliis est rotundis, fructu duplicium scutorum effigie, in quo semen quadantenus latum: in montibus, & asperis locis nascitur: quæ sanè omnia in minori Rubia desiderantur. Quòd præterea Dioscoridi, ut Plinio, Rubia minor non sit Alyssum, ex eo apertè cognoscitur, quòd is infra de majori, & minori Rubia eodem capite tractaverit, id quod minimè quidem fecisset, si nullam judicasset inter minorem rubiam, & Alyssum intercedere differentiam. Quare vel Plinium hac in re hallucinatum, vel diversum à Dioscoride Alyssum accepisse crediderim. Porrò magis adhuc Alysi historiam ea confundere mihi videntur, quæ de eo posteritatis memoriæ prodidit Aëtius, cùm inquit: Alyssum eam herbam esse ajunt, quam Heracleam sideritim vocant, quæ* Alyssum Aëtii est Sideritis.

propter vias ubiq; nascitur, purpureo flore, foliis crassioribus. Nomen traxit, quòd à cane rabido emorsis mirum in modum opituletur. His verbis Aëtius non solùm non refert Dioscoridis Alyssum deprehenditur, sed neq; etiam satis exprimere, quam sideritim pro Alysso intelligat. Nam cùm tres sint siderites à Dioscoride monstratæ, quarum duæ, prima scilicet, & ultima, heracleæ vocantur, non equidem scire possum, an primam, vel ultimam in suum Alyssum receperit Aëtius. Huic posteriùs, ut aliis quoq;, non consentiunt quæ de Alysso retulit Galenus lib. 2. de antidotis, ubi nonnulla Asclepiadis medicamenta ad rabidi canis morsus commemorat. Alyssum, inquit herba est martubio adsimilis, asperior tamen & magis aculeata circa orbiculos, florem ad cæruleum vergentem profert. Hanc sub caniculæ æstu colligere oportet: exiccata cõtundi cribrari, & servari debet, ne diffletur. Ex his Galeni verbis palàm est, Alyssum ab eo ex Asclepiade descriptum, potius primam, quàm ultimam sideritim referre. Cùm igitur varia admodum sit de Alysso authorum sententia, eumq; ejus historiam varia, incertaq; habeatur, difficile quidem fuerit asserere, quænam planta Alyssum legitimè vocari posit. Non desunt sanè nobis aliquot plantæ, quæ pro Alysso ad nos à rei herbariæ peritis transmissæ sunt, verùm cùm earum nulla legitimum mihi Alyssum referat, eas potius supprimendas, quàm hic appingendas existimavi. Ruellius tamen eam plantam, quam herbarii (ut ipse ait) sylvestrem cannabim vocant, putat esse Dioscoridis Alyssum, vel ad ipsum propius accedere. Quod, ne semper aliorum errata corrigere videar, ita versati, hæc & majora dijudicare possunt. Cæterùm Alyssum à Galeno ex Asclepiade repræsentatum, in Italia provenire non equidem inficior, neq; illud similiter, cujus meminit Aëtius. Sed quod horum in usum medico probandum, vel reprobandum sit non facilè decernere ausim, quanquam à Galeno nunquam discedendum putaverim. Qui præterea Alysi facultatem tradidit lib. 6 simplicium medicamentorum, his verbis: Nuncupata est hæc herba Alysson, quod mirificè juvet demorsos à cane rabido. Sed & rabienti quoq; data, sæpe in totum sanavit: atq; hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dignoq; prius est talem facultatem ex sola percipi experientia, & planè nulla constare methodo. Quod si quis ad multa exploratur, cognoscet facultatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cum hoc, ut absterſorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiligines, & maculas faciei à sole prognatas expurgat. Herba, quæ ἄλυσσον Græcè Alyssum quoque Latinè dicitur: Italicè Alisso.* Alyssum Ruellii est cannabis syl. Alyssi vires ex Gal. Nomina.

Alysson à Matthiolo & Anguillara propositum, Thlaspios generibus adnumerandum, quare Thlaspi Græcum propinquius fortè Dioscoridis, polygonati folio, aut Oleæ, Lentis semine, Lobelo dicitur, ac Tabernæmontano Thlaspi Græcum polygonati folio. Verùm cum hoc neutiquam confundendum Thlaspi Narbonense centunculi folio apud Lobelum.

Ἀσκληπιὰς.

ASCLEPIAS. CAP. XC.

ASclepias, ramos emittit longos: folia hederæ, a longa, radices numerosas, tenues: odoratas: flores vi-

a Longa. Ori. non leg.

rus grave, ſemen ſecuridacæ: naſcitur in montibus. Radices ex vino potæ torminibus auxiliantur, & contra ſerpentium ictus. Folia adverſus vulvæ, mammarumq; ulcera, quæ cacoëthe vocant, illinuntur.

Hedera terreſtris non eſt Aſclepias

FAlluntur, mea quidem ſententia, qui Aſclepiadis vice, quam in montibus naſci tradidit Dioſcorides, nec non etiam Plinius, eam herbam accipiunt, quam vulgares quidam chirurgici Hederam terreſtrem nominant: quæ plerunque ſecus vias naſcitur, & perpetuò humi ſerpit foliis rotundis, aſperis, per ambitum quadantenus ſerratis, longo tenuiq; ſuniculo appenſis: floribus exiguis, in purpura albicantibus: radicibus tenuiſſimis. Siquidem præterquam quòd Dioſcorides ſcriptum non reliquit Aſclepiada in viis publicis naſci, nuſquam etiam, quod legerim, prodidit eandem tam longo repere tractu & folia rotunda proferre. Nec minus etiam, ut equidem arbitror, hallucinantur ii (pace tamen Fuchſii eruditiſſimi

Fuch. error.

Vincetoxicum Aſclep. cenſentis, dixerim, quem conſtat ex ſuis commentariis hanc habuiſſe ſententiam) qui putant Aſclepiada eam eſſe plantam, quam vulgus herbariorum Vincetoxicum vocat. Quandoquidem hujus cum folia, tum radices nullo odore commendantur: flores virus aliquod non redolent: ſemen non eſt ſecuridacæ ſimile. Adde etiam quod ex Oribaſii lectione Aſclepias non profert folia longa: cui ſubſcripſit Marcellus interpres, fretus fortaſſe, ut ſolet, probatiſſimis exemplaribus. Præterea antiquiſſimus codex manu ſcriptus, de radicibus non legit πολλὰς, hoc eſt, multas, ſed tantùm λεπτὰς, id eſt, tenues, odoratas. Cæterùm VINCETOSSICVM provenit foliis laurinis, ſed in cacumine acutioribus, ſir-

Vincetoſſici hiſt. Matt.

mis ac lævibus, caulibus pluribus, lentis, viridibusq;, circa quos folia per intervalla utring; bina ſpectantur. Flores edit tenues

I. VINCETOXICUM.

* II. ASCLEPIAS NIGRO flore. *

ex pallido albeſcentes, è quibus acutæ tenues q; proveniunt ſiliquæ, candida intus lanugine, & ſemine, ut in Nerio. Radix nititur numeroſis, in girum ſe circumquaq; fundentibus, tenuibus longis, albicantibus, haud odoratis, & manſu ſubdulcibus, quadam cum levicula acredine, quarum eſt uſus. Naſcitur in incultis locis, ſecus itinera, in montibus, collibus, & ſaxoſis, & aridis locis. Radices excalfaciunt, & ſiccant ordine primo, digerunt, aperiunt, & reſolvunt. Vis eis magnes totius ſimilitudine ſubſtantiæ adverſus omnia venena, unde illi nomen. Quare dantur magno auxilio potæ ad venenatorum animalium ictus. Demorſis quoq; à ſerpentibus & cane rabido utiliter præbentur diebus 40. continuis ſesquidrachmæ pondere ex cardui benedicti decocto. Bibuntur quoq; quotidie ex vino adverſus peſtilentiæ contagia. Dantur eadem ex vino liter ex oxalidis, aut bugloſſi aqua ad omnes cordis affectus drachmæ pondere. unà cum citrei mali ſemine. Eadem ex vino meraco potæ, tormina mulcent. Earundem ex vino albo decoctum ſelibræ pondere potum diebus 40. continuis ſesquidrachmæ verùm ſtatim à potu ſudor provocandus eſt. Auxiliatur idem ictericis, namq; cutis nitorem præſtat, urinam provocat, & tuſſi, & pectoris vitiis opitulatur. Dantur tritæ radices unà cum Pæoniæ ſemine comitialibus, & Melancholicis cum oximelle, aut cum citri cortice, aut cum margaritis. Præſtant potæ additis dictamni albi radicibus ad interaneorum vermes. Adduntur utiliter in deſeſſionibus, quæ fiunt ad mulcendos uteri dolores, & ad menſes ciendos. Non deſunt, qui vincetoſſici radices laudibus efferant ad fractos, & ab alto devolutos, ubi dentur potandæ ex vino aut Symphyti majoris decoctæ. Sunt & qui illam humi repentem herbam de qua antea diximus, pluribus celebrent facultatibus, præſertim ad thoracis & inteſtinorum vulnera: quamobrem potiones ex ea magna opinione factitant, & ſuccum ejus in unguentis admiſcent. namq; vulneraria eſt, & glutinatoria. Præterea oleum quod infuſis maceratisq; in eo foliis, ac diutius inſolatis paratur, præſtat plurimum potum ad colicos dolores: namq; præſentaneo auxilio eos juvat, qui hoc morbo laborant. Aſclepiadis meminit quidem Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ſed nihil de ejus viribus diſſerens, ſic tantùm inquit: Interea Dioſc.

Vincetoſſici vires Matth

Dioscorides de hac herba conscripsit: at nos ejus nondum periculum fecimus. Ea Græcè ἀσκληπιὰς, ut etiam Latinè Asclepias nominatur: Italicè, Asclepiade. Nomina.

Asclepias nostrum, Apocyno cognata herba videtur, & κυνοῦκτονον seu Vincetoxicum vulgò dicitur, quod duplex, albo (quod vulgatum) nigroq; flore. I. Asclepias albo flore, C. B. Hirundinaria, Brunf. Trag. Gesn. hor. Lon. Vincetoxicum, Matth. Dod. fol. Lug. Cast. Hederalis, Ruellio, Asclepias, Fuch. Dod. gal. Cor. in Dioscor. & hist. Gesn. hor. Lacun. Lob. Cæs. Tab. Cam. II. Asclepias nigro flore, C. B. Vincetoxici altera species, Dod. fol. Asclepias altera flore nigro, Lob. Asclepias nigra, Clus. hist. Hisp. Lugd. Asclepias tertia flore nigro, Tab. Apocynum, Columnæ: alii tamen Periplocam minorem vocitant.

† Orib. add. ἢ κυνόκτονον ἄγριον i. vel Cynocus syl. a Orib. μικρότερα .i. minora. Concl. non habet exemp. b Or. κόμαλλον i. coma.

Ἀτραπτυλὶς. ATRACTYLIS. CAP. XCI.

Atractylis, † spina est cnico similis, folia multò a longiora ferens in summis virgis, magna parte nuda, [asperaq;] qua fœminæ pro fusis utuntur, b capitula in cacumine spinis horrent, flos luteus, quibusdam in locis purpureus invenitur: radix tenuis, supervacua. Coma, semen & folia cum pipere & vino ex aceto sumpta, contra scorpionum ictus. Percussos tradunt, quamdiu ea teneatur herba, nullum utilissimè contra experiri dolorem, ipsumque depositâ statim recrudescere.

Atractylidis confid. Ruell & Hermolai error, Atract. Cnicum syl. esse credentium. Cnicus Theoph.

I. ATRACTYLIS.

Errant haud dubiè, ut mea quidem fert opinio, Ruellius & Hermolaus: quippe qui existimaverint Atractylida esse Cnicum sylvestrem, cujus primo loco meminit Theophrastus lib. 6. cap. 4. de plantarum historia. Siquidem magnam ego inter sylvestrem Cnicum, & Atractylida invenio apud Theophrastum esse differentiam. Quod ut omnibus perspicuum esse possit, iis præsertim, qui aliter sentiunt, hic Theophrasti verba de Cnico, Acarna, & Atractylide subjiciam. Cnicum, inquit: sylvestri urbanoq; discernitur. Sylvestris genera duo notantur: alterum urbano admodum simile, rectocaulius tamen: quamobrem eo mulierum priscarum nonnullæ pro colu utebantur: fructum nigrum, majusculum amarumq; parit. Alterum genus densum constat, caulesq; soncheos profert, quodammodo humicaule fit: nam propter foliorum mollitiam declinatur, procumbitq; ad arva: fructum amarum, frequentem, barbæq; modò hirsutum gignit. Sunt ambo seminosa, verùm sylvestre copiosius fert. Ejus peculiare præ aliis sylvestribus est, quòd illa duriora spinosioraq; urbanis proveniunt: hoc autem mollius ac lævius constat. Acarna quoad simplici ratione exprimi licet, aspectu Cnico urbano similis est, colore flavicans, succo pinguis. Fusus agrestis (sic enim Atractylida Latinè nominarunt) his candidior est: habetq; peculiare, quod in folius evenit: decerpta enim, carnisq; allata, succum sanguineum effundunt: qua de causa φονος, id est cruor à quibusdam spina hæc est nominata: gravis etiam odore, cruoremq; repræsentans. Serò perficit fructum, autumno enim & quidem in totum (ut summatim proponam) universa spinaceorum natura fructus serotina existit: hæc Theophrastus. Ex quibus verbis facilè cognosci potest, in Atractylidis historia apertè aberrasse Ruellium, cùm in tertio suo de natura stirpium libro asserit, Fusum agrestem, hoc est Atractylida, nil aliud esse Theophrasto quam primum Cnici sylvestris genus, utpote qui non animadverterit, quòd Atractylis Theophrasto alia est, à Cnico sylvestri planta, quanquam illi fortasse non absimilis, & cui ea tantùm insit proprietas, ut è foliis succum sanguineum fundat, id quod nullo Cnici generi tribuitur. Erandi ei occasionem, meo quidem judicio, præbuit Plinius, quod lib. 21. cap. 15. sylvestrem Cnicum à quibusdam Atractylida vocari tradiderit. Ubi postquam commemorasset nonnullas spinosas plantas, quibus Aegyptii in cibis utuntur, de Cnico hac eandem in hunc modum disseruit. Multas præterea, inquit, ignobiles habent plantas. Sed maximè celebrant Cnicon Italicum, ipsis autem oleo, non cibo gratam. Hoc faciunt ex semine ejus. Differentia prima sylvestris & sativæ. Sylvestrium duæ species, una mitior est, simili caule, tamen rigido, exilis. Itaq; & pro colu antiquæ mulieres utebantur, quam quidam Atractylida vocant. Semen ejus candidum, & grande, amarum. Altera hirsutior, torosiore caule, & qui penè humi serpat, minuto semine: hæc Plinii verba: Quæ etsi quidem certam fidem faciant, primum sylvestris Cnici genus à quibusdam Atractylida fuisse vocatum, non tamen propterea affirmant, Atractylim esse Cnicum sylvestrem. Atractylidis deinceps speciatim meminit ipse Plinius cap. 16. ejusdem libri, cùm inquit: Acarna colore tantùm rufo (à scolymo scilicet) distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Atractylis quoq;, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet: qua de causa phonos vocatur à quibusdam. Odore etiam gravis, serò matureſcente semine, nec ante autumnum, quanquam id de omnibus spinosis dici possit: hactenus Plinius. Ex iis igitur omnibus meritò colligendum esse putaverim, legitimam Atractylidem nullum esse sylvestris Cnici genus, sed aliam per se plantam nempe illam, qua profusis priscæ utebantur mulieres. Quod sanè animadvertens Theodorus sui Græci idiomatis peritissimus, in Theophrasti versione, Atractylida fusum agrestem interpretatur, non autem colum, ut primum agrestis Cnici genus vertendo, ex antiquo ad colos usu, id Colum agrestem rectè cognominari posse monstravit. Qua in re is planè declarasse videtur, priscas mulieres agresti Cnico coli vice fuisse usas, fusorum verò loco ipsa tantùm Atractyli. Cæterùm sunt, qui plantam cujus hic nos imaginem expressimus, Atractylem esse existiment, quorũ ego probarem opinionem, si folia sanguineũ succum funderent, & caules rectiores essent: sic neq; dea aliorũ quoq; judicium. Credidit Ruellius alteram Cnici sylvestris speciem eam nimirum esse stirpem, quã barbarorum vulgus Carduum benedictum, vel sanctum appellat. Quam profectò opinionem haudquaquã improbandam puto, quando-

Cnicus Plin.

Acarna Theoph. Atractylis Theo.

Atractylis Plinii.

Colus agrestis. Cnici syl. altera spe cies, Card bened.

quandoquidem Carduus benedictus vocatus solo procumbit, densa foliorum coma, & quadammodo humicubilis cernitur: quinetiam fructum gignit amarum, barbaq; modo hirsutum: & caules profert sonchi modo rubentes. Ut ex iis notis accuratius expensis, quibus prorsus convenit Carduo benedicto cum altero Cnici sylvestris genere, nil mirum si cogar mutare sententiam, & hoc quod aliàs negaveram, nunc planè asserere non dubitem. Sed certè Ruellium mirari subit, quòd tam facilè asseruerit Carduum benedictum vocatum sanguinem ex se fundere. Nam etsi ego millies periculum fecerim, nunquam tamen evulso folio, vel ramulo sanguinem è vulnere profluere comperi. Præterea si concedamus, quòd Ruellius vera referat, id maximè ipsius repugnabit sententiæ, cùm tam Theophrasto, quàm Plinio nullum Cnici genus sanguinem fundat, quoniá id Atractylidis est proprium. Hinc itaq; palàm fieri arbitror, Ruellium, alioqui doctissimum, turpiter confudisse Atractylidis historiam. Quippe si, ut suam tueretur sententiam, asserere voluisset Atractylida esse primum sylvestris Cnici genus, illud quidem succum fundere sanguinis instar scribere debuisset, non autem hoc, quod Carduum benedictum esse censemus. Neq; etiam mihi, ut liberè liceat quod quisq; sentit dicere, placet Fuchsii opinio, qui libro primo de compositione medicamentorum & in suis de plantarum historia commentariis, Carduum benedictum vulgò nominatum Atractylidem hirsutiorem esse existimat: hirsutiorem dixi, quoniam is duas esse constituit Atractylidis species, nempe mitiorem alteram, alteram hirsutiorem: tametsi tum Dioscoridi, tum Theophrasto Atractylis unum duntaxat sit genus, quod, quantum reor, Carduus benedictus non est. Siquidem hic nec sanguineum succum fundit, nec in imis virgis unquam visitur nudus: quinimò virgas non profert, sed caules lentos, quibus humi ferè reptat, vel potius solo procumbit. Sed postquam in hac nostra Atractylidis, & Cnicorum sylvestrium disquisitione, sermo incidit de Carduo benedicto, non ab re hic de miris ejus atq; excellentibus dotibus nobis differendum est. Est igitur CARDVVS *benedictus ita vulgò nuncupatus, planta nullis hoc tempore non cognita. Caulibus est rotundis, flexilibus, lentis, pilosis, humi accubantibus, foliis longis, utrinq; laciniatis, hirsutis, & cùm adoleverint per ambitum aculeatis. Capitula habet in caulium summis partibus longis, ac pungentibus aculeis rigentia, & foliis circumquaq; stipata. E quibus melinus flos emicat, papposo intus semine cinaræ simili & albicante. Radice nititur alba multisida, fecali. Tota planta vehementer amara est, ideoq; excalfacit, siccat, aperit, abstergit & digerit, sed ad multa utilis. Seritur passim in hortis, sapore admodum amaro, quòd terreis constet partibus calore quodam attenuatis. Magni nominis, magnæq; existimationis planta est non modò apud Italos, sed etiam apud exteras nationes, præsertim contra pestilentiam: item adversus venena lethalia, tam interius sumpta, quàm venenosorum animalium ictibus, aut morsibus imposita. Sanantur hac herba quartana laborantes, aut aliis febribus detenti, quarum accessiones cum frigore adveniunt. Id enim præstatur hausto ejus decocto, aut stillatitia aqua, aut pulveris drachma pota. Præstant eadem comitialibus infantibus eodem modo bibita. Herbæ decoctum ex vino sumptum ilium, & venum dolores mulcet, & cætera ventris tormina sedat: sudorem cit: alvi tineas necat, & uteri vitiis auxiliatur. Herba ipsa tam recens quàm sicca & pota, & exterius admota, contumacia ulcera, & quæ cacoëthe vocantur, sanat, cuteq; obducit: quamobrem decoctis miscetur, quæ è ligno Guajaco, ex vino & aqua inpurantur, quos lues Gallica corripuit. Planta, quæ Gracis ἀγρὸ πύλις, Latinis item Atractylis, & Fusus agrestis appellatur: Italis Atrattile, & Cartamo salvatico. Carduus benedictus: Italis Cardo benedetto, Cardo santo, sive herba Turca.*

Ruell. lapsus.

Fuchsii opin. reprobata.

II. CARDUUS BENEDICTUS.

Cardui benedicti descrip.

Vires.

Nomina.

Atractylis flore est luteo, quandoque purpureo, utramq; caulibus rectis, non reflexis, assurgere observavimus. I. Atractylis lutea, C.B. Atractylis Matth. Dod. gal. & fol. Lac. Lob. Cast. Lugd. Tab. Cam. II. Carduus benedictus, Brunf. Trag. Matth. Lacu. Ges. hor. Lob. Dod. fol. Cast. Lugd. Tab. Cam. Atractylis hirsutior, Fuch. Dod. gal. Acanthion, Cord. in Dios. (cui & Cnicus sylvestris alter Theophrasti) Lon. Cnicus supinus, Cord. in hist. Carduus sanctus Cæsalpino.

πολύκνημον. POLYCNEMUM. CAP. XCII.

a Or. κραπὸν, i. semine.

Polycnemon, frutex est surculosus, foliis origani: a caule, ut pulegii, geniculis multis intercepto, sine umbella, tenui tamen in cacumine corymbo, boni odoris & acris. Vulneribus agglutinandis recens, aut aridum, cum aqua efficaciter illinitur: sed quinto die solvi debet: ad urinæ stillicidia, rupturas que cum vino bibitur.

Polycnemi consid

Polycnemum hactenus, quòd ego quidem ipsum cognoverim, non reperi, neq; vidi in Italia. Cæterùm etsi inibi nonnullæ inveniantur, atq; etiam à quibusdam pro eo ostendantur plantæ, quæ aliquibus notis Polycnemum quadantenus referre videntur, cùm tamen plura etiam iis desint, quæ in Polycnemo requiruntur, quàm ut pro vero probari possint, non equidem quicquam in hoc certi statuere ausim. Unde satius ipsum inter alias ignotas plantas collocandum esse dixerim. Vires ex Gal. nec aliud certius compertum fuerit. Sed si quis interim Polycnemi vires ex Galeno quoq; scire desiderat, is lib. 8. simp. med. illas ita paucis retulit: Polycnemon deficcat, & excalfacit secundo excessu. Itaq; & ob id vulnera glutinat. Huic plantæ Nomina. nomen Græcum πολύκνημον: Latinum similiter Polycnemum: Italicum Policnemo.

Khaza-

Κλινοπόδιον.

CLINOPODIUM. CAP. XCIII.

CLinopodion frutex est foliis serpyllo similis, surculosus, duum dodrantum altitudine. Nascitur in a petrosis. Flores, marrubii modo, ex intervallis distincti speciem lecti pedum præbent. Bibitur herba, & succi ejus decoctum, ad convulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus: menses & partus pellit: & pensiles verrucas, quas acrochordonas vocant, ejicit, aliquot diebus potum. Alvum sistit decoctum ad tertias potumq́; si febrim sentiunt, ex aqua, alioquin ex vino.

a Μεῖον ἐν πέτραις i. in petrosis.

I. CLINOPODIUM VULGARE. I. PSEUDOCLINOPODIUM.

DIlæ sunt plantæ, quæ à quibusdam rei herbariæ indagatoribus, pro Clinopodio ostenduntur. Prima foliis exit serpyllo haud absimilibus, latioribus tamen, caulibus quadrangulis, tenuibus & hirsutis: floribus purpureis: caules verticillatim ambientes. Altera foliis est serpylli modo oblongis, in cacumine mucronatis, & in ambitu serratis, floribus inter folia subpurpureis, halaustii effigie, caulibus exilibus, angulosis, è quibus folia per intervalla exeunt utrinq́; bina, sapor illi acutus. Nascitur in campestribus inculto solo, & saxosis locis. At illa longè magis, quàm hæc (quantum mea fert opinio) Clinopodium refert, tum quòd folia magis serpyllum referant, tum quòd flores, qui in summis caulib. sunt, lectica pedis basim quadantenus referre videantur. Id quod maximè me adduxit ad credendum, hanc plantam legitimum esse clinopodium, verum degustata tractu temporis herba, non quidem ab re mihi à sententia recedendum fuit. Siquidem cum à Galeno scriptum esse animadverterim, Clinopodium adeò tenuium esse partium, ut ex tertio excalfacientium siccantium q́; ordine habeatur, ac operæ pretium esse haud me lateat, ut quæ in hujus censu sunt plantæ, aut gustu acres, aut admodum amaræ percipiantur, cum q́; neutra qualitas in hac, aut illa planta cujus imagines dedimus, reperiatur, non ausim primam, nec alteram legitimum facere Clinopodium. sed potius alteram statim sequentem, cui præter acredinem, & odoris fragrantiam, cætera adstipulantur notæ. Cùm non dubitem, quin hæc planta legitimi Clinopodii faciem referat, fateri ac affirmare cogor eam in viribus esse præditam, de quibus diximus de Clinopodii virib. Nec tamen ob id prætermittere volui, quin in studiosorum gratiam eæ hic excuderentur. Hujus meminit Galenus lib. 7. simp. med. sic inquiens: Clinopodium excalfaciendi vim obtinet. sed nondum adurendi: est verò etiam essentia tenuium partium: ponat q́; ipsum quispiam in tertio ordine tum excalfacientium, tum resiccantium. Κλινοπόδιον sic Græcè, ut Lat. pariter Clinopodium vocatur: Italicè Clinopodio.

Clinopodii cõsid.

Clinopodii facultates ex Galeno.

Nomina.

Clinopodium sic dictum, quòd orbiculato florum ambitu speciem pedum lecti præbeat. I. Clinopodium Origano simile, C.B. Origanum quartum. Trag. Origanum verticillatum, Tha. Clinopodium vulgare, Matt. Clinopodium, Lac. Cord. in Dioscor. Gesn. hor. Cast. Clus. hist. Pan. Tab. Clinopodium majus, Cæs. Clinopodium prius, Lug. Pulegium montanum & Origanum sylv. Lon. Acinos & Betonica Pauli quorundam, Lob. Acinos sive Clinopod. sylvestre, Lugd. Herba Origano vulgari similis, Cæs. Alterum est altius majore folio, alterum humilius minore folio, floribus purpurascentibus, rarius albis. II. Clinopodium sive Ocimum sylvestre, C.B. Basilicum tertium, Trag. Pseudoclinopodium, Matt. cui & Clinopodium alterum in iconibus, & Lug. Clinopodium Anguill. Clinopodium vulgare, Lob. Clinopodium secundum, Tab. Clinopodium Dioscor. & Plinii Cæs. Clinopodium majus & minus Thal. Ocimastrum Fuch. fol. & Lug. Acinos Fuch. in ico. Dod. gal. Lac. Ocimum sylvestre, Dod. fol. Ocimum parvum, Lon. Cala-

Calamenthum montanum, Trag. edit. Lat. Pulegium petræum, Geſ. hor. Calamintha quædam Ocimi serè foliis, Cord. in Dioſc. Var. foliis latioribus, anguſtioribus, iisq; hirſutiſſimis, aliquando penè lævibus, quæ res facit, ut Clinopodium alterum Matthioli diſſimile videatur: floribus etiam albis reperitur.

Λεοντοπέταλον. LEONTOPETALUM. CAP. XCIV.

LEONTOPETALUM.

a Cat. nō habet. b Meum καθάπερ κονδύλας πινάς, i velut nodos quosdā. Leontopetali conſid.

Ex Plinio

Leontopetali vires ex Gal.

Nomina.

LEontopetalon caulem emittit dodrantalem, aut altiorem, plurimis alis concavum, & in cacumine ſemina parva duo, aut tria, in ſiliquis, ciceris modo: flores anemonæ ſimiles, punicei coloris: folia braſſicæ, ſed papaveris diviſura: radicibus nigris, a rapæ ſimilibus, b ſtrumoſis. Naſcitur in arvis & ſegetibus. Radix auxiliatur ſerpentium ictibus, ex vino pota, nec alia res celerius dolorem finit: miſcetur iſchiadicorum clyſteribus.

LEontopetalum, ejuſq; nigram extuberantem radicem, rapi inſtar magnitudine, non modò Venetiis, & Patavii in quibuſdam hortis vidimus, verùm etiam in Hetruria arvis, aliisq; Italiæ locis. Naſcitur frequens in Apulia. Leontopetali meminit Plinius lib. 27. cap. 11. ubi ipſum iis depingit verbis: Leontopetalon, alii Rhapeion vocant, folio braſſicæ, caule ſesquipedali, alæ multæ, ſemen in cacumine in ſiliquis cicerum modo, radix rapæ ſimilis, grandis, nigra: naſcitur in arvis. Leontopetali facultates paucis perſtrinxit Galenus lib. 7. ſimplicium medicamentorum, ubi ſic inquit: Leontopetali radice maximè utimur. Digerenti facultatem, & exiccandi eſcalfaciendiq; in tertio ordine poſsidet. Λεοντοπέταλον *quod Græci, Leontopetalum quoq; Latini dicunt: Leontopetalon Itali.*

Leontopetalon, id eſt leoninum folium, floribus puniceis dixit Dioſcorides, luteis ſolùm obſervavimus, quod Anemonem olim vocatum fuiſſe, teſtis eſt Geſnerus, libro de hortis Germaniæ. Leontopetalon Matth. Geſ. hor. Lac. Anguil. Lon. Lob. Dod. fol. Caſt. Lugd. Cæſ. & Camerario.

I. TEUCRIUM.

a Orib. λυκίας. i. Lycia.

Teucrii conſid.

Teucriũ duplex Plinio.

Splenion

Τεύκριον. TEUCRIUM. CAP. XCV.

TEucrion, ſive, ut aliis placet, Teucris, herba eſt virgæ referens effigiem, triſſaginis ſimilitudine, tenui folio, non multùm à cicere alieno. Hæc in a Cilicia juxta Gētiadem, Ciſſademq; ubertim provenit. Recens cum poſca, aut aridæ fervefactæ ejus potu lienem potenter abſumit. Lienoſis cum aceto, & ficis illinitur: itē ſerpentiū morſib. ex aceto ſolo ſine ficis.

HErba quædam naſcitur pluribus in locis, folia quidem ciceris, ſed caule, & facie triſſaginis adeò ſimilis, ut ſæpe extempore viſa oculos decipiat. Hanc eſſe verum Teucrium mecum ſemper exiſtimavi, (ſi Teucrium noſtris in regionibus naſcitur) quòd ea mihi planè notis reſpondere videatur, quas Dioſcorides Teucrio reddidit. Qui tametſi ſcribat uberrimum naſci Teucrium in Cilicia juxta Gentiadem & Ciſſadem, id tamen nihil impedit, quin etiam alibi provenire queat. Siquidem foliis exit ciceri non abſimilibus, tenuibus & caulibus & facie Triſſaginis ſpectatur. Plinio duo Teucrii prodantur genera lib. 25. cap. 5. ubi ita ſcriptum reliquit: Invenis & Teucer eadem ætate Teucrion, quam quidam hermion vocant, ſpargentem juncos tenues, folia parva aſperis naſcentem, auſtero ſapore, nunquam florentem, neq; ſemen gignit. Medetur lienibus, conſtatq; ſic inventam. Cùm exta ſuper eam projecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni, eumq; exinaniſſe: obſtupuisse quibuſdam ſplenion vocatur. Narrant, ſues, quæ radicem ejus edunt, ſine ſplene inveniri. Quidam ramis hyſſopi plantam, ſurculoſam, folio fabæ, eodem nomine appellant. Et collige florentem adhuc, jubent, adeò florere non dubitant, maximè ex Ciliciis, & Piſidiæ montibus laudant: hæc Plinius. Cæterùm non deſunt, qui putent alterum Plinio Teucrium eam eſſe plantam, quæ Italis vulgari ſermone vocatur Fava grafa, ſa, quam

II. TEUCRIUM ALTERUM.

sa, quanquam hanc alii falsò, ut opinor, Telephium esse contendunt. Teucrii vires descripsit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Teucrium incidentis, & tenuium partium facultatis est: quare lienes sanat. Ponatq; ipsum quispiam in tertio exiccantium, secundo verò excalfacientium ordine. Hanc herbam Graci τευκριον, Latini item Teucrium nominant: Itali Teucrio.

Teucrii vires ex Gal.

Nomina.

I Teucrium, Matthiolo (verùm in penultima editione figura posita sub Teucrio altero, ut & ap. Lugd.) Fuch. Dod. gal. Cord. in Dioſc. Lac. Lon. Lob. Cæſal. Caſt. Teucrium verum, Geſ. hor. Teucrium vulgare, Cam. Teucrium primum, Tab. Chamædrys altera ſive aſſurgens, Dod. fol. II. Chamædrys ſpuria major, C.B. Chamædrys altera, Trag. Chamædrys vulgaris mas, Fuch. & Lugd. Chamædrys ſylveſtris, Dodo. fol. Pſeudochamędrys, Geſ. hor. Teucrium alterum, Matt. Tab. Teucrium primum, Lugd. Hierabotane fœmina, Dod. gal. & Lug. Veronica ſupina facie Teucrii pratenſis, Lob. Auricula muris quinta, Cæſalpino.

χαμαίδρυς. TRISSAGO. CAP. XCVI.

CHamædrys Græcis, aliis Chamædrops, Latinis triſſago dicitur. Sunt qui eam Teucrion appellavere, propter eam quam cum teucrio ſervat ſimilitudinem. Naſcitur in petroſis & aſperis. Frutex eſt dodrantalis, folia habens exigua, amara, effigie & diviſura quercus: flore parvo, *a* penè purpureo. Carpitur ſemine prægnans. Recens in aqua decocta, potu tuſſibus, *b* indurato lieni, urinæ difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliatur: cit menſes, partus extrahit: lienem ex aceto pota conſumit: adverſus ſerpentium venena ex vino, potu illituq; efficaciſſima. Trita digeritur in paſtillos, ad ſupradicta: purgat vetera ulcera, cum melle: cum oleo illita, caliginem oculorum diſcutit: natura ejus eſt calfacere.

a Orib. χαμαιδρυος. tuſſum.

b Meum addit, κατάσμασι i. convulſionibus.

I. TRISSAGO SIVE CHAMÆDRYS.

II. CHAMÆDRYS ALTERA.

Chamædrys herba est vulgaris notitiæ. In Hetruria, Senensibus præsertim, vulgò appellatur Quercivola. Quo nomine Græcos imitati videntur, quibus nil aliud per Chamædryn significatur, quàm humilis & terrestris quercus. Insubribus vulgò

Chamædryos cõfideratio.

Febrifuga. vulgò Calamandrina vocatur. Aliis herba febrium, vel febrifuga dicitur, eo quòd epoto ejus decocto diebus aliquot tertianas fuget & finiat. Magnificiunt Chamædryn Hetrusci, quòd (ut affirmant ii, qui rem hanc experimento comprobarunt) jejunis acetarii modo sumpta, pestilentiam arceat, non minus quàm scordium planta ei cognata. Præstat quoq; Chamædrys

Chamædrys vires Matth. ad frigidos omnes cerebri morbos, nempe ad diuturnos capitis dolores, ad comitiales, veternosos, melancholicos stupidosq; convulsos ac resolutos. Semen drachmæ pondere potum bilem per urinas ducit, ideoq; convenienter datur potandum ictericis: instillatur foliorum succus ad vermiculosas aures. Datur idem adversus intestinorum vermes: id quod etiam vinum præstat bibitum, in quo florescens herba die & nocte fuerit macerata. Cæterùm quamvis Dioscorides, aliiq; veteres unius tantùm, quod extet, Chamædryos meminerint, tamen Fuchsius quatuor ejus genera depinxit.

Chamædrys quadruplex Fuch. De Chamædry sive Trissagine differuit Theophrastus lib. 9. cap. 10. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit; Trissaginis folia ad rupta & vulnera,

Trissago Theoph. in oleo trita valent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoq; beneficium est. Folium ad albugines tritum, in oleo prodest. Habet hæc herba folia quercus: & statura vix palmum excedit: & odorata at q; suavis est. Sed partes quidem omnes herbæ ejusdem minimè ad idem utiles fore, haudquicquam absurdum fortasse appareat. Radicu verò ejusdem partem unam superius, alteram inferius purgare mirabilius sit, ut thapsiæ & ischiadis, quam alii Apion appellant: hæc Theophrastus. Quibus mirum nulli esse debet, quòd Chamædrys tertiana correptos liberet: siquidem ea, Theophrasto

Chamædrys altera, & ejus hist. Matt. author, bilem dejicit. Est & altera CHAMÆDRYS, foliis quercus effigie, sed magis quàm in præscripta laciniatis: nuibusq;, subnigricantibus, numerosioribus & densioribus. Caules edit quadrangulos, tenues, lignosos, sesquidodrantales, ramis, surculisq; plurimis refertos, in quibus flosculi purpurei per intervalla, inter folia rutilant, & caules ipsos amplectuntur, alterius Chamædrys modo: Radicem habet multifidam albicantemq;. Est autem planta aspectu jucundo & elegan-

Tragus notatur. ti: Amara tamen est, sed odore non injucundo, resinam olente. Quo factum esse puto, ut Tragus Dioscoridis Chamæpityn hanc plantam esse existimaverit, sed an rectè senserit notabunt rei plantariæ periti. Mihi autem Chamædrys altera perpetuò fuerit, cùm folia quercus, non pini gerat: & cum altera Chamedry cognationem habeat, non solùm foliis, caulibus & floribus, sed sapore quoq; & facultatibus. Cùm adeò amara non sit ut altera, ea quidem minus calida, siccaq; fuerit, itaq;

Chamædryos vires ex Gal. ad omnia munia imbecillior, non tamen multò. Trissaginis vires memoriæ prodidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Chamædrys vincentem habet qualitatem amaram, & est quodammodo acris. Quocirca meritò liquat, & urinas ac menses provocat, crassitudinem humorum incidit, & viscerum obstructiones expurgat. Præterea eam quispiam in tertio ordine excalfacientium & deficcantium: plus tamen deficcat quàm calfacit. Hæc planta

Nomina. χαμαίδρυς Græcè vocatur: Latinè Chamædrys & Trissago: Arabicè Damederios, Chamadrius seu Kemadrius: Hetruscis Chamedrio & Quercivola: Italis cæteris Calamandrina: Germanicè Gamanderle und Bathengel: Hispanicè Chamedreos: Gallicè Germandree. Chamædrys altera, Italis Calamandrina seconda, & Quercivola seconda.

* III. CHAMÆDRYS SPINOSA. *

Chamædryos differentias duodecim in Phytopinace recensuimus, quam verò hic primo loco posuimus, Chamædrym majorem repentem cum Dodonæo, vocamus: Chamædrys vera, Trag. Trissago sive Chamædrys, Matth. Trissago, Lac. Calt. Chamædrys major, Clus. hist. Pan. Chamædrys, Angui. Lug. Lob. cui & Quercula minor, & Tab. II. Botrys Chamædryoides, C.B. Chamęcyparissus agrestis, Trag. cui & Sideritis Cretevæ: Chamædrys altera, Matth. Calto. Thal. Lug. Chamædrys vera fœmina, Fuch. Chamædrys fœmina quibusdam, Dod. gal. Lugd. Cam. Chamædrys laciniatis foliis, Lobel. Chamæpitys altera, Cæs. Dod. fol. Chamæpitys altera fortè Dioscoridis, Cæs. Chamæpitys tertia, Clu. hist. Pan. Trixago vera Lon. Jua muscata Tab. III. Chamædrys spinosa: Planta est palmaris & sesquipalmaris, hirsuta, cauliculis quadratis, lanuginosis, multis geniculis donatis, virgultis hinc inde sparsis, foliis oblongis, subrotundis leviter serratis, sumis tamen integris: flores Chamædryos ex flavo rufescentes, singulis ferè geniculis juxta folia adponuntur, calyculus lanuginosis donati, quibus aculei bini, aliquando plures, modò breviores, modò longiores junguntur: aliquando ex geniculis unicum virgultum prodit, cujus summitati spina insidet: semen rotundum, subnigrum, calyculis inclusum. Ex horto Bembiano, Patavio accepimus.

Λευκάς. LEUCAS. CAP. XCVII.

LEucas montana, latioribus, quàm urbana foliis, semine acriore, amariore, ori ingrato: efficacior, tamen quàm sativa habetur. Utraq; ex vino contra animalium venena, præcipue marinorum, opitulatur.

Leucadis confid. TAmetsi Hermolaus & Ruellius contendant scriptis testatum relinquere, herbam quandam in vinetis nascentem, curiali congenerem, esse Leucada: ego tamen eam mercuriali consimilem facere profectò non ausim, cùm nullum habitus ex rei herbariæ authorib. invenerim, qui ejus faciem repræsentet pluraq; de ejus notis tradat, quàm fecerit Dioscorides: qui certè, quantum extat, nullis prorsus notis ipsam descripsit. Cæterùm rectè, meo quidem judicio, putat Marcellus Florentinus huic Leucadis capiti decurtatū esse principium. Id quod nobis indicare videtur ipsius Dioscoridis sermo: nam cùm statim ab ipso capitis initio montanam Leucada urbanæ comparaverit, nimirum ostendit, à se prius urbanā fuisse descriptam.

Nego

Verū hac de causa tantùm adducor, ut Marcello adstipuler, sed quia etiam se habuisse testatur Latinum Dioscoridis codicem vetustissimum, in quo initium hujus capitis ita legebatur: Leucæ duo sunt genera, una est montana & altera, hortensis. Montana latiore quàm sativa folio est & c. Quæ omnia maximo sunt argumento, quòd hoc in loco Dioscoridis codices sint depravati, quodq; in iis plura adhuc desiderentur, quæ faciunt ad perfectam hujus plantæ historiam. Λευκὰς, herba Græcis, Leucas item Latinis appellatur. Leucæ duplex. Nomina.

Λυχνὶς.

LYCHNIS. CAP. XCVIII.

LYchnis coronaria, flore est albæ violæ simili, sed purpureo, quo corollæ factitantur. *a* [Contra scorpionum ictus semen in vino potum auxiliatur.] Lychnis sylvestris, omnia urbanæ similis. Bilem per alvum detrahit, semine duabus drachmis poto: ictis à scorpione subvenit. Ajunt hujus herbæ appositu scorpiones torpescere, & inertes prorsus reddi. *a* Cōclusa meum nō habet.

LYCHNIS.

Lychnidis, verbascī, aliarumq; nonnullis. Illud deniq; addiderim, ut nostra melius firmetur opinio quòd flos plantarum, quas Lychnides esse opinor, mirum in modum ruralibus, urbanisq; virginibus expetitur ad coronas factitandas: quà in re primum imitantur atatem. Cæterùm Plinius lib. 21. c. 4. Lychnidem inter rosas retulit, sic inquiens: Est & rosa, quæ Græca appellatur a nostris, a Græcis verò Lychnis, non nisi in humidis locis proveniens, nec unquam excedens quinq; folia, violæ magnitudine, odore nullo. Lychnidis coronariæ semen ut Galenus est author lib. 7. simplicium medicamentorum, calidum est secundo quodammodo ordine, aut jam etiam tertio: siccum sanè eodem quoq; modo. Quæ herba Græcis Λυχνὶς: Lychnis Latinus dicitur: Italis, Lychnide coronaria.

Quanquam non facilè est hac ætate plantas in Italia ostendere, quæ legitimè referant utranq; Lychnidem, hortensem scilicet, & sylvestrem, cùm earum folia, & caules tam à Dioscoride, quàm ab aliis rei herbariæ scriptoribus quod invenerim, nullis prorsus repræsentetur notis, utpote plantarum, quæ fortasse olim omnibus erant notissimæ ob frequentem earum usum, tum ad lucernarum lumina, tum etiam ad coronas contexendas: attamen in Tridentino, & Goritiensi agro planta quædam in hortis, ac fictilibus seritur, coronis nectendis accommodata, quam equidem non dubitaverim pro legitima Lychnide in medium afferre. Siquidem flore exit purpureo, albæ violæ simili: foliis longis, tomentosis, albicantibusq;: caule lanuginoso, incano, cubito majore, in cujus cacumine flos emicat, ut dixi purpureus, inodorus tamē. Quòd præterea planta hæc vera sit Lychnis coronaria, illud mihi fidem auget, facitq; ut in hoc nihil ferè addubitem, quòd alteram ejusdem generis frequentissimam apud Ananienses sylvestrem repererim, illi sativæ adeò per omnia similem, ut cum natalis duntaxat discrimen intercedat, hæc meritò Lychnis sylvestris appellari queat. Sunt qui Pseudomelanthium in segetibus nascens, sylvestrem Lychnidem faciant. Atqui cùm Dioscorides agrestem Lychnidem urbanæ per omnia similem esse scribat, eamq; sæpius viderim in inculto solo, non possum horum placitis subscribere. His accedunt tomentosa earum folia, quæ ad lucernarum usum pro ellychnio commodè usurpari possunt: unde apud veteres Lychnidis sibi nomen ascivit: quippe lucerna Græcis λύχνον dicitur, quemadmodum & ἐλλύχνιον funiculus, qui è gossipio nobis hoc ævo paratur, lucernisq; inseritur ad lumen edendum, flammamq; nutriendam. Quare cùm gossipio, ut puto, carerent antiqui, tomentosis herbarum quarundam foliis ad hoc munus obeundum utebantur, nempe Lychnis sylv. Rosa græca Plinii. Lychnidis vires ex Gal. Nomina.

Lychnis (cujus triginta tres species in Phytopinace recensuimus) dicitur quasi Lucernula, hæcq; Lychnis est coronaria Dioscoridis; & Theoph. Plinijq; Lychnis, non autem Jovis flos Theophrasti, neque Verbasci species. Dicitur Rosa mariana sativa, Trag. Lychnis, Matth. Lac. Lychnis sativa, Dod. gal. Ges. hor. Lychnis coronaria, Lon. Lob. Dod. fol. Lugd. Cæs. Flos Jovis noster, Ges. hor. Flamma vel flammula Jovis quibusdam, eidem. Verbascum coronarium, Cordo in Dios. Hæc flore est simplici & pleno: illis intensè vel dilutè rubro, albo: hæc verò rubro.

Κρίνον.

LILIUM. CAP. XCIX.

LIlia coronamentis se dedunt, Liria à quibusdam vocata. E quibus unguentum temperatur, quod aliqui lirinum, alii susinum appellant, nervos, & privatim vulvæ duritias emolliens. Folia herbę illita, contra serpentium ictus auxiliantur: fervefacta ambustis proficiunt: aceto condita vulnerib. opitulantur. Succus adjecto melle, aut aceto in æreo vase coquitur *a* convenienti medicamento vetustati ulcerum, ad recentia vulnera. Inassata radix, & ex rosaceo trita, igni ambusta sanat, vulvam emollit, menses ciet, ulcera cicatrice obducit. Cum melle detrita nervis præcisis, luxatisq; medetur: vitiligines, furfures, & lepras emendat: ulceraque in capite manantia expurgat: abstergit faciem, & erugat: teritur in aceto hydropici foliis, & farina tritici mulcendis testium inflammationibus. Semen potum morsibus serpentium *a* τὸ ἐν γέντα φάρμακον. i. liquidum fit medicamentū ita meū.

serpentium adversatur. Ignibus sacris semen & folia cum vino illinuntur. Tradunt & purpurea esse lilia. In Syria autem, & Pisidia Pamphiliæ efficacissima unguenti nascuntur.

I. LILIUM. II. MARTAGON.

Liliorum consid.

LIlium omnibus notum, folia fert longa, nunquam non virentia, lævia, pinguia, Pancratio similia. Caulem profert lilio cubitalem, rotundum, rectum, lævem, pinguem, firmum, foliis ab imo ad summum circumvestitum: è cujus cacumine terni, quaternive ramuli exeunt, è quibus oblonga prodeunt capitula, herbaceo colore, quæ tractu temporis lilia fiunt eximii candoris, calathi figura, extrinsecus striata, resupinis per ambitum labris. Luteis aliquot, ex calathi fundo ut in crocum producitur germen, rotundo in cacumine capitulo, herbacei coloris. Radice nititur bulbosa, albicante, compactili squammarum serie sursum spectantium. Hujus squammatiles bulbi crassiusculi sunt, & lento succo prægnantes. Seruntur lilia dissectis bulbis Martio mense passim in hortis & viridariis. Florent æstate circa solstitia. Alba lilia ut purpurea fiant idcirco Plinius li. 25. c. 5. his verbis: Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione unguenti oleig, quod linteum appellatur. Et impositum etiam maximè rosas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas major, interdum cubitorum trium, languido semper collo; & non sufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foliis foris strictis, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuig, filo, & semine stantibus in medio crocis. Ita odor, colorq, duplex, ut alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In unguenti verò oleiq, usu folia non spernuntur. Est flos non dissimilis illi in herba, quam convolvulum vocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiscentis. Alba lilia eisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc amplius lachryma sua, ut hipposelinum: nihilq, est fœcundius. Lauream dice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alii florem ejus cynorrhodon. Lauratissimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide, quartum locum obtinet in Italia nascens. Sunt & purpurea lilia aliquando gemino caule, carnosiore tantùm radice, majorisq, bulbi, sed unius. Narcissum vocant. Hujus alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à liliis est & hæc, quòd narcissis folia in radice sunt, probatissimis in Ligustinis montibus. Tertio generi cætera eadem. Calyx herbaceus: omnes serotini: post arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inventa est & in his ratio inserendi, monstrificis hominum ingeniis. Colliguntur namq, mense Julio sequiores scentes, liliaq, suspenduntur in fumo. Dein mundantibus se nodulis, in fæce nigri vini vel Græci mense Martio macerantur ut colorem accipiant, atqui ita in scrobiculis seruntur, heminis fæcis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia, mirumq, nisi gi aliquid, ut nascatur infectum: hæc Plinius. Lilia (ut Anatolius testatum reliquit) totum annum viridia durabunt, si occlusa silent, nedum patentia dehiscunt, decerpta, novis fictilibus non picatis indito diligenter operculo recondantur: sic enim clausa perpetuum annum vegeta manebunt. Sed ut intermedio tempore ad usum promuntur, statim ad solem producta, cùm senserint ejus calorem, aperta panduntur. Porrò ut vicissim, & variis temporibus flores pariant lilia, bulbi itaque runtur, ut aliqui duodecim digitorum altitudine obruant, alii octo tantùm, alii quatuor duntaxat profunditate margantur: sic diversis diebus dabunt lilia, quod & in aliis floribus fieri pollicetur. Cæterùm & illud inter lilia meritò annumerari potest, quod MARTAGON chymistæ appellant. Hoc enim radice, etsi croceo colore infecta sit, à lilio candido non dissidat sed uti nec caule. Foliis vulgarem saponariam imitatur, quæ in stellæ, vel rosæ modum intercedente spatio orbiculariter caulem ambiunt

Liliorum historia ex Plin.

Lilia ut totum annum vireant.

Martagõ, & ejus delineatio.

ambiunt: in cujus cacumine tenui pediculo appensi flores emicant liliorum effigie, minores tamen: quorum folia etiam reflexa cernuntur, colore purpureo, punctis quibusdam rubentibus respersa, & ipsi odorati sunt, aspectuq; jucundi. Provenit in montibus & clivosis locis. Radix ad ea omnia commoda est, ad quæ Lilii. Lilii genus hoc in suis de stirpium historia commentariis Fuchsius asphodelum fœminam putaverat esse, pro eoq; depinxerat. Sed quia sui erroris conscius factus, hanc ipse suam mutavit sententiam, non est cur jam nos eam pluribus refellamus. Cæterùm, ut de liliorum facultatibus nos quoq; differamus, hæc quæ sequuntur, habeto. Elixa radix vetere axungia excepta, & illita, pedum clavos evellit, sed ante trium removeri non debet. Eadem ex adipe, & oleo adhibita, defluxos pilos replicat, cum mulso autem pota sanguinem extra vasa concretum per alvum ejicit, suppurationes molitur, & concoquit, & duritias quascunq; emollit. Stillatitia floribus paratur, uteri duritias commodissimè emollit, valet ad omnes frigidos nervorum morbos, nempe ad convulsiones, maximo juvamento puerperis uteri dolore languentibus, addito oleo è lini semine, & præsertim ubi succida lana iis calidis imbuta, ventri superponatur. Additur in clysmatibus, ubi induratas fæces emollire sit opus: Lilia quæ diu in oleo macerata fuerint, illita, prius calefacta, calida apostemata citra dolorem maturant, ac digerunt, & peculiariter ea, quæ in articulis sunt. Liliorum facultates posteritatis memoriæ prodidit Gal. lib. 7. simp. med. sic inquiens. Lilii flos temperaturam mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua utiq; in gustu amaritudinem habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Itaq; etiam quod ex eo conficitur oleum, & unguentum, citra morsum digerendi, simulq; emollendi facultatem obtinet: unde fit, ut uteri duritiebus sit aptissimum. Porrò radix, foliaq; per se trita desiccant, & abstergunt, & digerunt & resolutiones. Præstat item ad emollienda articulorum impedimenta: & scirrhosos quoscunq; tumores. Illinitur quoq; moderatè. Proinde quoq; ambustis competunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem, extergentemq; facultatem pulant. Radicem ergo tostam, ac deinde cum rosaceo contritam ambustis, quoad obducatur cicatrix, imponunt: quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omnium bonum sit inducendæ cicatrici remedium. Quin etiam uteros emollit, mensesq; provocat. Folia verò præcoquentes, & ipsa ad obductam usq; cicatricem imponunt, ut non in ambustionibus duntaxat, sed aliis quoq; vulneribus. Sed sunt etiam, qui aceto ea condientes ad vulnera suo tempore utantur. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice, quàm in foliis: quanquam tamen nec in ea ipsa multum insit, sicut prædiximus, nam primi ordinis abstergentium est medicamentum. Itaq; cùm aut vitiligines, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere volumus, commiscemus illi aliquid aliorum medicamentorum validius extergentium, cujusmodi est mel. Cæterum si id moderatè illi, ac convenienter admisceatur, & ad nervorum divisiones competit, & ad alia universa, quæ vehementer exiccari postulant, absq; morsu. Imposuimus verò etiam quandoq; & foliorum succum cum aceto, & melle coctum. Quinetiam autem erat succus ad utrunq; at q; insigne medicamen fuit ad omnia ea, quæ exiccari postulant absq; morsu, seu vulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus musculorum eveniunt, & quæcunq; ulcera humida flaccidáve, & diuturna sunt, quæq; ægrè ad cicatricem perducuntur. Sed hæc jam ad medicamentorum componendorum institutum attinent, à quo quantum licet abstinere in præsentia adnitor: cæterùm rerum ipsarum natura sæpenumero ut attingam adigit. celeriter verò relinquenda sunt, at q; ad propositum revertendum. Planta, quam Græci κρίνον, & λείριον dicunt, Latinis nominatur: Mauritanis, Susen: Italis, Giglio: Germanis, Lilgen/ & Gilgen: Hispanis, Azucena, & Lirio blanco: Gallis, Lis, Martagum chymistis, Italis, Martagon & Giglio salvatico.

Liliorum facultates Matthiolo.

Liliorum vires ex Gal.

Nomina.

Lilium bulbosum est & non bulbosum: bulbosum vel uno bulbo, ut Lilium album, Martagon &c. vel pluribus Asphodeli bulbis, ut Lilium luteum, & rubrum. Non bulbosum, ut lilium convallium. I. Lilium album vulgare, quod Dioscor. Theoph. & Plinii Lilium, C. B. Lilium, Brunf. Matth. Dod. gal. Cord. in Dioscor. Lac. Cæs. Cast. Lilium album, Trag. Fuch. Ges. hor. Anguill. Tab. Cam. Lilium candidum, Lob. Dod. fol. Lilium sive rosa Junonis, Apuleio. II. Lilium montanum minus, C. B. Asfodillus, Brunf. Hyacinthus poëtarum, Trag. Martagon, Matth. Lac. Lugd. Cast. Asphodelus fœmina, Fuch. fol. Lilium purpureum, Eidem in icon. Ges. hor. Lilium sylv. Cord. in Dioscor. Dod. fol. Clus. hist. Pan. Lilium sylvestre purpureum, Cæs. Thal. Lilium montanum, Lob. Hemerocallis, Dod. gal. Cord. in Dioscor. Ges. hor. Lonicero.

BALLOTE.

Βαλλωτὴ. BALLOTE. CAP. C.

BAlloten, nomine alio nigrum marrubium vocant. Caules edit quadrangulos nigros, subhirsutos, complures ex una radice; a foliis majoribus, quàm marrubii, hispidis, per intervalla in caule dispositis, subrotundis, † graveolentibus, apiastro proximis: unde aliqui apiastrum eam vocaverunt: candidi flores universi verticillato ambitu caulem coronant. Vis ejus efficax adversus canis morsus, foliis ex sale illitis. Ferventi cinere flaccescunt folia, ut condylomata reprimant: purgant & sordida ulcera cum melle.

a Meum φύλλα ἔχουσι παρόμοια μείζονα καὶ προμηκέστερα. i. folia marrubio similia, sed majora & rotundiora.

Ballotes confid.

BAllote, sive Marrubium nigrum, quod etiam ob odoris gravitatem à quibusdam Marrubium fœtidum cognominatur, frequens in agrorum marginibus nascitur, & passim secus vias. Est autem hoc apiastro adeò simile, quòd facilè legentes falleret, nisi nares consulerentur: ita enim sua graveolentia

Ballotes vires ex Paulo. Nomina.

veolentia citò innoteſcit. In Italia nullis non cognitum eſt, appellaturq; ab aliquibus Marrubiaſtrum, ab aliis Marrubium ſpurium. Hujus meminit Paulus (etſi vires ejus ſilentio præterierit Galenus) libro 7. ſic inquiens: Ballote, quod alii marrubium nigrum dicunt, acris eſt, & abſterſoriæ facultatis. Illitum cum ſale canum morſibus medetur. Hujus plantæ nomen Græcum Βαλλωτὴ, & μέλαν πράσιον: Latinum Marrubium nigrum, & Marrubiaſtrum: Italicum, Marrobio baſtardo: Germanicum, Schwartz Andorn: Hiſpanicum, Marroio negro: Gallicum, Marrubin noir. Nec † In Oribaſii codice manu ſcripto hic interjectum legitur verbum μέλανα, quòd folia quoq; Ballotæ nigra reddit. temerè fortaſis illud quis adjiciendum putabit, quòd pulchrè alteri ejus nomini conveniat: quodq; ipſius meminerit Plinius libro 27. cap. 8. cùm inquit: Ballotæ foliis eſt marrubii majoribus, & nigrioribus.

Marrubium nigrum duplex eſt, vulgare & peregrinum: hocq; vel rotundifolium, vel longifolium. Marrubium nigrum fœtidum, C.B. Ballote, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Cordo in Dioſc. Lob. Lug. Cæſ. Caſt. Marrubium majus, Trag. Marrubium nigrum, Geſ. hor. Lon. Thal. Marrubiaſtrum Tabern.

Μελισσόφυλλον. APIASTRUM. CAP. CI.

MElisſophyllon, ſive melittæna, id eſt, apiaſtrum, id ſibi nomen uſurpavit, quoniam apes ipſa herba delectantur. Cauliculi, & folia ballotæ, de qua paulò antè diximus, ſimilia eſſent, niſi majora, tenuiora quæ, nec ita hirſuta ſpectarentur: citreum malum olent. Folia cum vino pota, aut illita proſunt contra ictus phalangiorum ſcorpionumq;, item adverſus canis morſum. Decocto eorundem gratia, foveri prodeſt: deſeſſionibus fœminarum ad ciundos menſes convenit: dentes eodem in dolore colluuntur: dyſentericis infunditur. Fungorum ſtrangulationibus folia, addito nitro, potu auxiliatur: torminibus, & orthopnoicis delinctu. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt, ulcera purgant, articularios dolores illita ſedant.

I. APIASTRUM, SIVE Meliſſa.

II. MELISSA CONSTANTINOPOLITANA.

Apiaſtri conſid.

MElisſophyllon, quod Latinis Apiaſtrum, & Citrago dicitur, Hetruſci ab odore citri vulgò vocant Cedronella, ut & Meliſſa, ſicut etiam Inſubres. At permulta profectò Dioſcorides à Nicandro poeta deſcripſit: ut etiam hic in Meliſſophyllo palam eſt, in ipſius capitis principio. Nicander enim eadem hab et in Theriacis, his verſibus.

Τλῶ ἤτοι μελίφυλλον ἀπικλείουσι βοτῆρες
Οἱ ἢ μελίκταιναν, ἣ δὲ πρὸς φύλλα μέλισσαι
Οἰδμῇ θελγόμεναι μέλιτος ῥοιζηδὸν ἵενται.

Idem paulò poſt hanc plantam μελισσοβότον vocat, dum ricini corticem cum ea temperari jubet.

Λάζεο δ' ἔγχλοα φλοιὸν ἐλαιήεντα κρότωνος
Συμμίγδην πεπέλοισι μελισσοβότοιο δασείης.

Herba eſt vulgaris æquè notitiæ Meliſſophyllū atq; odorata. Seritur paſſim in hortis, ac etiam ſponte per ſe naſcitur in collibus &

bus & montibus. Duo ejus habentur genera, unum sativum, alterum sylvestre. Fuchsius tamen Melissophyllum in tria genera digessit lib. illo de comp. med. quem nuper auctum excudit. Sed cur is duo prima genera, quæ (ut scribit) graviter odorata sunt, & cimices veriùs quàm citrum redolent, inter melissophylli genera connumeraverit, ego nescio, ipse dicat. Mihi quidem (ut dicam ingenuè quod sentio) planè absurdum videtur, quòd melissophyllum odore suo aliud referat, quàm citreum malum, cujus tantùm odorem spirare Dioscoridis memoriæ prodidit. Melissophyllum, ad cujus facultates jam nostra progreditur oratio, in cordis affectibus Mauritani miris laudibus efferunt, tametsi id Græci, quod extet, silentio præterierunt. Proinde hac Serapio retulit: Melissophylli, inquit, proprium est animum hilarem reddere humenti, ac frigido ventriculo auxiliari, concoctionem adjuvare, cerebri obstructiones reserare, deficientem animum revocare, cordis imbecillitatem roborare, eamq; præsertim, quæ somnus frequentius nocte intercipi solet, quin & ejus pulsum reprimere, animi solicitudines fugare, ac solicitas imaginationes tollere, quæ tum ab atra bile, tum ab exusta pituita gignuntur. His præterea facultatibus pollere Melissophyllon, comprobatur Avicennæ quoq; testimonio, qui libro medicinæ, quæ cordi conveniunt, dicato, ita de eo scribit: Melissophyllum excalfacit, siccatq; ordine secundo. Cor exhilarat, vitalesq; facultates roborat, odoris fragrantia, saporis austeritate, partiumq; tenuitate. Quibus facultatibus cæteris etiam visceribus competit. Vires dejectorias possidet, nec adeò imbecilles, quin atrabiliarios vapores à spiritibus, & à sanguine, qui cordi, & arteriis inest, educere queat: quod in cæteris corporis partibus, ac etiam in toto corpore efficere nequit. Cæterùm superioribus annis plantam conspexi-

Melissophylli duo genera.

Apiastri vires ex Arabibus

Avicenna de Melissoph.

* III. MELISSA MOLUCANA fœtida.

IV. MELISSA MOLDAVICA.

mum Pragæ, in horto Invictissimi Cæsaris Ferdinandi, è Constantinopoli allatam, quam Melyssophyllum Constantinopolitanum appellare libuit, quod folia Melissophyllo similia proferat: verùm haud quaquam citreum pomum olentia. Est etiam amara tota, & magnæ (ut ajunt) facultatis adversus venena, & ad cordis affectus. Hanc foliis admodum aculeatis, misit nuper ad me Clarissimus Medicus Alphonsus Pontius Ferrariensis, quam antea nusquam videram. Sunt qui hanc plantam Molucham appellent, quod à Moluchis Insulis allatam putent. Utraq; folio est Melissophylli quadantenus simili, breviore tamen, & minus denticulato, sed in altero genere circumquaq; aculeato, amaro sapore, nec ullo citrei mali odore: profert calyces quosdam tintinnabuli effigie herbaceo colore, in quibus semen oritur. Aperit, attenuat, excalfacit, abstergit, venenis resistit, & animalium venenosorum ictibus mirificè auxiliatur, tum pota, tum quoq; illita. Ictericos juvat, interaneorum animalia necat. Datur utiliter succus pestilentibus febribus affectis. Est & Melissophyllum alterum quod caules edit bicubitales, quadrangulos, subrufescentes: ramosoq;: folia in ramis ipsis urticæ figura: sed longè minora: flores in summitate purpureos, salviæ æmulos, verticillatimq; inter folia emergentes. Tota planta citrei mali odore quàm bellè spirat. Radice nitidissima, sed fibrata. Seritur in hortis. Sed cujus hic imaginem damus ex Moldavia mihi allata, ubi sponte per se provenit, quæ eisdem viribus pollet, quibus & vulgare nostrum melissophyllum. Excalfacit, siccatq; ordine secundo, aperit, attenuat & mundificat. Melissophylli meminit Gal. lib. 7. simpl. med. his verbis: Melissophyllum marrubio simile est facultate, sed pluribus ab eo vincitur: quamobrem nec utitur eo quispiam, Supervacaneum siquidem foret præsente marrubio, cujus tantus ubiq; terrarum proventus, velle uti melissophyllo. Cæterùm si cui fortè ad manum quandoq; marrubium non fuerit, is uti licebit ad eadem, modò quantò ab hoc exuperetur, cognitum habuerit: hæc Gal. Apiastrum, Plinio l. 20. c. 11. authore in confessa damnatione est venenatum in Sardinia. Sed vereor, ne Plinius hic, ut in aliis nonnullis, deceptus sit, & ne Sardoam herbam, quam quidam apium risus vocant, pro Apiastro acceperit. Ea planta Græcis μελισσόφυλλον dicitur, quæ Latinis Melissophyllum, sive meliterna, aut Apiastrum: Arabibus, Bedarungie, Bedaerungi, Cederenzegum, Turungen, seu Trungian,

Melissophyllum Constantinop.

Molucha

Melissophyllum alterum.

Ex Galeno.

Nomina.

Trungian, & Marmacor: Italis, Melissa, & Cedronella, & Aranciata: Germanis, Melissen, & Binenkraut: Hispanis, Torongil, & Hierva cidrera: Gallis, Melisse, & Pomcirade. Moluca, Melissa moluca, sive Constantinopolitana. Melissa Constantinopolitana. Melissa Moldavica: Italis, Cedronella di Moldavia.

Melissa, ab apibus, quæ μελίσσαι dicuntur, nomen habet, & quòd ea delectentur apes, Apiastrum dicitur. I. Melissa hortensis, C.B.Lon. Apiastrum, Matth. Cord. in Dioscor. Lac. Lob. Melissa, Brunf. Dod. fol. Anguil. Cæs. Cam. Melissa domestica, Trag. Melissa vulgaris, Dod. gal. Ges. hor. Clus. hist. Pan. Melissophyllum, Brunf. Matt. Cast. Lug. Tab. Melissoph. vulgare vel adulterinũ, Fuch. Citrago, Ges. hor. II. Melissa Moluccana odorata, C.B. Melissa Constantinopolitana, Matth. Molucca eidem in compen. Cam. Lug. cui & Melissa Turcica: Molucca Syriaca, Adverſ. Molucca lævis, Dod. fol. Moluccha prima, Cast. Cæs. Melissophyllum Constantinopolitanum, Lug. Cardiaca Syriaca, Tab. Cardiaca melica sive Moluca Syriaca minus aspera, Lobel. Hæc dicitur minus aspera respectu sequentis, neutra enim aculeis carent. III. Melissa Molucana fœtida, C.B. Moluca aspera, Adverſ. Lob. (cui & Maseluc Turcarum) Cam. Melissa lica sive Moluca asperior Syriaca, Lob. in icon. Molucca spinosa, Dod. fol. & Lugd. Moluca vel Melissa Constantinopolitana secunda, Cast. Moluccha altera Alysso Galeni congener, Cæsal. Cardiaca Syriaca aspera, Tabernæmontano. IV. Melissa peregrina Moldavica, C.B. Melissa Moldavica, Matth. Cast. Lugd. Melisla, vel Cedronella, id est Citrago Turcica, Ges. hor. Melissa Turcica, Cam. Tab. Lug. Melissophyllon Turcicum Lob. Melissæ genus peregrinum ex Oriente, Cæsal. Variat magnitudine & parvitate, flore cæruleo, purpurocæruleo, & albo.

πράσιον.

MARRUBIUM. CAP. CII.

a Meum ἀπὸ μιᾶς ῥίζης. i. ab una radice.

MArrubium, frutex est ab *a* radice ramosus, candicans, subhirsutus, quadrangulatis ramis: folium pollicem æquat, subrotundum, hispidum, rugosum, gustu amaro: semen in caulibus, & ex intervallis: flores verticillato ambitu, asperi. Nascitur propter ædificia, ruinas, & rudera. *b* Hujus folia sicca cum semine decocta in aqua, aut viridium succus datur cum melle suspiriosis, tussientibus, & ad rabitudinem redactis. Crassam è pectore pituitam cum sicca Iri ejicit: mulieribus à partu non purgatis datur, ut menstrua, & secundas extrahat: item in difficili partu, & his qui venena hauserunt, aut à serpentibus demorsi sunt: vesicam, renesq; lædit. Folia cum melle illinuntur sordidis ulceribus purgandis: pterygia, nomasque sistunt: laterum dolores mitigant: Succus foliis contusis expressus, & sole coactus, ad eadem pollet: cum vino, & melle illitus oculorum claritatem adjuvat: naribus regium morbum expurgat: auium doloribus convenienter instillatur per se, aut cum rosaceo.

b Meum φύεται πρὸς τοῖς οἰκοπέδοις, καὶ ῥύμαις. i. Nascitur circa areas domorum & rudera.

MARRUBIUM.

Marrubii cõsideratio. Theoph. duo genera.

Marrubii vires Matth.

MArrubium vulgaris est planta, notiorq; omnibus, quàm ut pluribus indicanda sit. Ejus duo genera constituit Theoph. lib. 6. cap. 2. de plant. hist. ubi ita scribit: Sunt & Marrubii duo genera. Aliud enim folio herbido, serrato, inciſurisq; profundioribus, & proinde conspectioribus differto constat, quo unguentarii uti, ad nonnulla consuevere. Alterum rotundius, squalensq; vehementer, sicut sphaceli, incisuras habens obscuriores, minusq; serratum: hac Theoph. Ex quibus utiq; constare potest, Theoph. alterum marrubium non aliud esse, quàm Dioscor. Balloten. Marrubii decoctum datur commodè jecinorosis, & aqua intercute laborantibus: eo quoque, aut foliorum pulvere, necantur interaneorum vermes. Recentia folia cum veteri axungia trita & illita, canum morsus persanant, & mammarum tumores resolvunt. Lichenas purgant, sanantq; ex aceto illita. Decoquuntur Marrubii binæ unciæ, unà cum bugloſsi, helenii, & eupatorii dicum sesquidrachma, Rhabarbari drachma, & agallochi pari pondere, ex vini albi generosi libris tribus, ad tertias usque, sitq; hoc modo medicamentum præstantissimum ad iliacam, à vasorum obstructione provenientem, ubi diebus decem continuis hujusce medicamenti binas uncias in diluculo potaverint affecti, admisto tantillo sacchari, quod dulcorem addat: verùm si febris adsit, ea omnia aquæ incoquanda sunt. Quòd autem marrubii virides rami in vino decocti iis dari possint, qui à serpentibus demorsi sunt, testatur etiam Nicander in Theriacis, & admirandum effectum etiam alium ei subjicit, à nemine hactenus animadversum, dum præsumum mammas pecoris ἀφόργυς lacte replere ait, his versibus.

Η' μὲν ὃ πρασίοιο χλοάνθεος ἔρνεα κόψας
Χρεσμήσαις ὀΐεσσι πιὼν δόγῃσι σὺν οἴνῳ
Η' ἐπὶ ἀφόργυιο κατείρυσεν οὐθατα μήλου.
Πρωτογόνῳ. στέργει δ' ἐπιθαρσαίνουσα γαλάκτι.

Marrubii vires ex Gal.

Marrubii vires tradidit Gal. lib. 8. simpl. med. sic inquiens: Marrubium ut gustu amarum est, ita si quis utatur, consentiens huic sapori actionem possidet, jecur, ac lienem obstructione liberans. & thoracem, pulmonemq; expurgans, ac menses promovens. Sed & illitum detergit, ac digerit. Ponatq; ipsum quispiam in caliditate quidem secundi ordinis jam completi: in siccitate verò tertii medii, aut completi. Succo ejus cum melle adviſus acumen utuntur. Quinetiam & per matrem morbum

morbum regium purgant, & ad aurium dolores inveteratos adhibent, in quibus sanè obstructiones dissicere, meatumq; ipsum, & ramos membranarum expurgare est usus. Id Græci πράσιον, quod Latini Marrubium nominant: Mauritani, Farasia sive Farasium. Itali, Marrobio: Germani, Andorn/und Lungenkraut: Hispani, Maruvio: Galli, Marrubin. Nomina.

Marrubium album duplex est, vulgare & peregrinum: hocq; vel latifolium, vel angustifolium. Marrubium album vulgare, C.B. Marrubium, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lacun. Cord. in Dioscor. Lon. Cast. Cæs. Marrubium fœmina, Brunf. Marrubium candidum, Trag. Marrubium album, Gesn. hort. Lob. Lugd. Marrubium sive Prasium album, Taber. Prasium Anguillaræ.

Σταχὺς.

STACHYS. CAP. CIII.

STachys, frutex est marrubio similis, sed longior, folia ferens numerosa, hirsuta, rara, prædura, cana, odoris jucundi: & complures virgas ab una radice exeuntes, marrubio candidiores. Nascitur in montibus, & asperis. Vim habet excalfactoriam, & acrem. a Foliorum decoctum potu pellit menstrua, & secundas. a Meum interserit hic ὄθεν, unde.

I. STACHYS. II. PSEUDOSTACHYS.

NIhil mihi verendum est, quin planta, cujus hic imaginem appinximus, legitima, genuinaq; sit Stachys. Est enim frutex Marrubio non absimilis, sed longioribus foliis, numerosis, hirsutis, raris, incanis, præduris, & odoris non injucundi. Quinetiam complures ex una radice caules Marrubio candidiores profert. Flores spicatos, subpurpureosq;, quo factum est ut plantam, quam antea Stachym legitimam esse putabam, Pseudostachym nunc appellaverim, quæ frequentissime in Italia nascitur: assurgit virgis compluribus, angulosis, ab una tantum radice exeuntibus, hirsutis, oblongis, præduris, odoris jucundi. Flores gerit in purpura albicantes, qui per intervalla verticillato ambitu caulem circumdant marrubii modo. Siquidem non video quomodo Sphacelus esse possit, ut quidam somniavit impudens Archiatrotomus. Nam (ut Theophrastus est author) sphacelus, quam ego minorem salviam appello, folium gerit urbana salvia contractius, minusq; squamosum: sed contrario modo se habent Pseudostachyos folia, cùm salviæ sint duplo, triplove latiora, ac etiam longiora, quinetiam multò squallidiora. Plinius lib. 24. cap. 15. Stachyn porri similitudinem habere tradidit. Græcarum vocum affinitate deceptus, præson pro præsion legens. Siquidem πράσον porrum significat, πράσιον verò marrubium, cui Stachys est similis. Stachyos meminit Gal. lib. 8. simpl. med. sic inquiens: Stachys frutex est marrubio similis, gustu acri, & amaro: tertii est ut Græcè, ita etiam Stachys Latinè, vocatur: Italicè, Stachi: Gallicè, Sauge molle. Stachyos consid. Plinii lapsus. Stachyos vires ex Gal. Nomina.

Stachys habetur Germanica, Italica, Lusitanica, Cretica & palustris fœtida. I. Stachys minor Italica, C.B. Stachys, Matth. Gesn. hort. Dod. fol. Lugd. Tab. Stachys minor, Cam. Stachys spuria Flandrorum, Lob. in obs. Stachys Lychnitis, Lob. in icon. salvia sylvestris tertia, Cæsalpino. II. Stachys major Germanica, C. B. Marrubium agreste & Gallitricum agreste, Trag. Marrubium montanum alterum, Thal. Pseudostachys, Matth. Lug. Stachys, Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. & hist. Lac. Lon. Cast. Lug. Tab. Stachys Germanica, Gesn. hor. ap. Stachys Dioscoridis, Lob. Stachys major, Cam. Salvia sylvestris, Cæsalpino.

φυλλίτις. PHYLLITIS. CAP. CIV.

PHyllitis folia promit rumici similia, longiora, & viridiora, sena, aut septena, recta, quæ parte † anteriore lævia cernuntur, à tergo autem pensiles quasi vermiculos tenues ostendunt. *a* In umbrosis, & opacis hortorum locis emicat: gustu acerbo. Neq; caulem, neque florem, neque semen profert. Folia in vino pota serpentium morsibus adversantur: quadrupedibus per os infusa auxilio sunt: & si dysenteria, aut resoluta alvus exercet, potui datur.

† Ori. le. ἐντὸς. i. interiore.

a Meum φύεται ἐν παλισκίοις καὶ παραδέρσοις. i. nascitur in umbrosis locis & hortis.

PHYLLITIS.

Manardi, Lonic. Ruellii, & Fuch. lapsus.

Phyllitidis cõsideratio.

Scolopendrium quid.

QUi notas omnes, quæ Phyllitidi à Dioscoride tribuuntur, diligentissimè expendere voluerit, haud difficilè quidem sciet, Phyllitim esse eam herbam, quam aliqui Linguam cervinam, nonnulli verò Scolopendriam perperam appellant: Perperam dico, quòd legitimum Scolopendrium (ut infrà suo loco dicetur) illa nimirum sit herba, quæ Græcis Asplenos, Mauritanis verò Ceterach dicitur. Quòd autem ita se res habeat, hinc in primis ad credendum impellor, quòd umbrosis, opacis, humentibusq; locis proveniat: quodq; foliis sit rumice majoribus, longioribus, ac viridioribus, rectis, anteriore parte lævibus, à tergo autem eminentiis quibusdam transversim per intervalla signatis, subrubentibus, quæ (ut Dioscorides inquit) pensiles vermiculos referunt. Opinionem deinde auget acerbus sapor, qui gustu percipitur. Huc postremò accedit, quòd caule, flore, & semine vacet: tametsi non desint, qui credant, ejus semen è pensilibus illis vermiculis prodire. Neq; illud sententiæ nostræ quicquam obstare crediderim, quòd hujus herbæ complures reperiantur plantæ, quæ præter Dioscoridis auctoritatem, vel quinquaginta emittant folia. Quippe (ut experientia compertum habeo) effodientibus nobis è terra hanc herbam nunquam ab una tantùm radice tot folia erumpere visa sunt, sed à quàm plurimis se simul tangentibus, ita tamen ut una ab altera separari posset. Unde facilè cognovi, quòd si singulæ radices abinvicem distinctæ constituerentur, non pluribus, quàm senis, aut septenis foliis referta invenientur. His itaq; rationibus, mea quidem sententia, hac intra planè hallucinati deprehenduntur Manardus, Leonicenus, Ruellius, & Fuchsius, omnes alioqui clarissimi nominis viri, quòd tam facilè crediderint, Linguam cervinam vocatam Phyllitim nequaquam referre, sed Hemionitim. Nam etsi Hemionitis caule, flore, & semine vidua sit, non tamen foliis constat rumicis, sed dracunculi, curvis, novæ lunæ instar. Illud insuper addiderim, quòd jam reperta sit Hemionitis, quæ omnibus prorsus notis legitimam refert. Sed iis fortasse errandi occasionem præbuit vulgi opinio, qui Linguam cervinam non magno quidem negotio ad omnes lienis affectus assumere suadet, quod tamen Hemionitidis est proprium. Cujus forte vulgi opinionem ii potius secuti, quàm quòd Phyllitidis lineamenta, notasq; diligentius perpenderint, in hunc facilè lapsum inciderunt. Atqui non ob id negaverim ego, Phyllitim lienosis auxiliari, cùm id vulgari experimento constet. Non desunt quoq;, qui Phyllitidis stillatitia aqua utantur ad cordis affectus, atque in animi deliquiis & contra singultum. Eandem gargarizandam quoq; præbent ad prolapsam columellam, refrigeratq; jecinoris & ventriculi ardores siccorum foliorum farina, ex earundem aqua excepta, & illita. Eadem quoq; aqua os abluendum præcipiunt ad palati desquamationes & cruentas gingivas. Phillitidis meminit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum sic inquiens: Phyllitis cùm qualitatis sic acerbæ, non absurdè diarrhœas, sive profluvia, & dysenterias potu juvat.

Phyllitidis vires.

Phyllitidis vires ex Gal.

Nomina. *Planta quæ φυλλίτις Græcis, Phyllitis item Latinis appellatur: Italis, Lengua cervina ac pariter Phillite: Officinis falso Scolopendria. Germanis, Hirtzungen: Hispanis, Lengoa cervina: Gallis, Lang de cerf.*

Lingua cervina officinarum, C.B. Phyllitis (quasi folliosam dicas) Matth. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. (qui idem cum Hemonitide dicit) & hist. Angu. Geshor. Lac. Lob. Lug. Cast. Thal. Phyllitis vulgaris, Cam. Scolopendria, Brunf. Scolopendria vulgaris, Trag. Hemionitis, Fuch. Lingua cervina, Lob. Cæsalpino. Habetur latifolia & angustifolia, sæpè namque in fontibus exigua reperitur: Latifolius vel integro vel multifido laciniatove folio, sed rarius reperitur.

φαλάγγιον. PHALANGIUM. CAP. CV.

a Meum hic addit. ὕστερον δὲ συνέλκεται. i. postea enim contrahitur.

PHalangium, à quibusdam phalangites, ab aliis leucacantha vocatur. Ramuli sunt ei duo, aut tres, plusve, in diversa tendentes: flos candidus, lilio similis, multas incisuras habens: semine nigro, † lato, ad lenticulæ dimidiatæ figuram, multò tenuiore, radice parva, tenui, herbacei coloris, dum à terra eruitur, *a* provenit in collibus. Hujus folia, semen, flos cum vino pota, auxiliantur contra scorpionum phalangiorumque ictus: tormina quoque discutiunt.

Phalangii consid.

EAdem ferè, quæ hic de Phalangio posteritatis memoriæ prodidit Dioscorides, retulit Plinius libro vigesimo septimo, capite duodecimo, ubi ita scribit: Phalangites à quibusdam phalangion vocatur, ab aliis leucanthemon, vel, ut in quibusdam exemplaribus invenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diversa tendentes. Flos candidus, lilio

I. PHALANGIUM.

II. PHALANGIUM RAmosum majus.

lilio rubro simile: semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore: radice herbacei coloris. Hujus folio, vel flore, vel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumq; & serpentium ictus: item contra tormina: Hæc Plinius: quæ omnia ferè, si conferantur, Dioscoridi accepta referri poterunt. Folliculi in quibus semen concluditur, phalangii formam referunt, unde illi nomen. Provenit in montibus. Phalangii vires tradidit Galenus libro 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Phalangites sic appellata est, quòd morsis à phalangiis auxilietur. Est etiam facultatis tenuium partium & desiccantis: quamobrem & tormina patientibus succurrit. Quod φαλάγγιον Græci, Phalangium quoq; Latini dicunt: Phalangio, ut ali. Phalangii vires ex Gal.

Nomina.

† *Si quis Græca Dioscoridis exemplaria consulat, hic non πλατὺ, hoc est latum, sed παχὺ quod est crassum, scriptum reperiet. Quòd si præterea ea legat, quæ ex Plinio in commentario retulimus, deprehendet Ruellium in vertendo secutum fuisse Plinium, ex eoq; vocem illam reddidisse.*

Phalangium aliud ramosum est, aliud non ramosum: illud vel majus, vel minus. Non ramosum, aliud magno, aliud parvo flore est. I. Phalangium magno flore, C.B. Phalangium, Matth. Cast. Taber. Lugd. Phalangium Dalechampii, eidem. Phalangium majus, Ges. hort. Sunt qui Lilia parva vocitent. II. Phalangium ramosum majus, C.B. Moly Plinii, Dod. gal. Ges. hor. Phalangium ramosum, Lob. Dod. fol. Lugd. Tab. Phalangium, Cæs. Camer. apud Matth. Phalangium Cord. in Dioscor. Ges. hor.

† Ori. leg. πήχεως ἢ ϰ μείζον. i. cubiti altitudinis vel etiam majoris.

Τρίφυλλον.

TRIFOLIUM. CAP. CVI.

TRifolium, Græci triphyllon, alii oxytriphyllon, alii menyanthes, alii asphaltion, vocant. Frutex † supra cubiti altitudinem attollitur, virgas habens tenues, junceas, & nigras, unde ramulares enascuntur appendiculæ, in quibus terna singulis germinationibus exeunt folia, loto arbori similia: iis recenter enatis rutæ odor inest, ubi autem adoleverunt, bitumen olent. Florem edit purpureum: semen quadantenus latum, subhirsutum, *a* ex altera extremitate exertum, antennæ modo corniculum gerens: radix tenuis, longa, *b* valida. Semen, & folia in aqua pota pleuriticis, urinæ difficultati, comitialibus, & iis qui ex aceto mulso pota, præsidio sunt. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint: qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius foveatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Quidam terna folia, aut semina in tertianis, cum vino potui dedere, & in quartanis quaterna, ut quæ febrium circuitus discuterent. Radix amidotis inseritur.

a Meum. ὡς δ' ἐπέρχεται πέφυκεν ὥσπερ κέρχνος ἔχον. i. ex altera extremitate velut corniculum habens.

b Cat. pro isto habet. ἰσχυρὰ σφόδρα. i. robusta, solida, idē le. Orib. Trifolii consid.

Tametsi plura in Italia passim in pratis, ac viridariis Trifolii inveniantur genera, omnibus planè nota: non tamen de his tradidit hoc capite Dioscorides, sed de eo tantùm genere, quod à bituminis odore Asphaltitis dicitur, de quo etiam scribit Galenus. Verùm non ob id putandum, Trifolium pratense omne genus Dioscoridi fuisse ignotum: siquidem

I. TRIFOLIUM ASPHALTITE.

Lotus sylv.

Trifoliũ triplex Plinii.

Trifoliũ acutum Scribonii

siquidem ejus meminit libro quarto in sylvestris loti capite, dum ita scribit: Sylvestris lotus plurimum in Lybia gignitur, caule bicubitali, & sæpe majore, aliis multis, foliis trifolii pratensis. Ex quibus utiq; Dioscoridis verbis liquet, eos maximè hallucinari, qui recenter contẽdunt Trifolium pratense esse lotum sylvestrem, vel urbanam. Plinius libro vigesimoprimo capite nono, de tribus trifolii generibus differuit in hunc modum: Folio coronat & trifolium. Tria ejus genera: menyanthes vocant Græci, alii asphaltion, majore folio, quo utuntur coronarii. Alterum acuto, oxyphyllon cognominatum. Tertium ex omnibus minutissimum. hactenus Plinius. Trifolii acuti meminit quoq; Scribonius Largus, qui ita scriptum reliquit: Trifolium acutum: quod oxyphyllon appellant, nascitur in Sicilia plurimum: nam in Italiæ regionibus nusquam eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu, cùm in Britanniam peterem cum Claudio Cæsare. Est autem folio, ejus specie communi trifolio similis, nisi quod pleniora sunt folia & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte velut eminentem aculeum. Sed frutex hujus duum pedum, interdum altior conspicitur, & odorem gravem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium invenitur: hæc ille. Ut autem Scribonius Largus ætate Galeno superior, hæc prodidit, ita quoq; Nicander medicus & poëta, tum Scribonio, tum ipso Dioscoride vetustior, elegantissimo Carmine Trifolium celebravit asphaltium. Idq; μυνανθὲς, neq; ut vulgatum habet Dioscoridis, & Plinii exemplar μυνανθὲς appellari ait, comam alere loto arbori similem, cui rutæ (ῥυτῆς aliàs πηγάνης Græcis vocatæ) odor insit, ubi adoleverit, gravem bituminis odorem mittere. Versus Nicandri & ob summam antiquitatem, & propter admirandam vetustatem suspiciendi, sunt ejusmodi.

Ναὶ μὴν καὶ τελόφυλλον ὀπάζεο κνωψὶν ἀρωγὴν
Ἤ τι ἐν τρήχοντι πάγῳ ἢ ἀνὸ σφάγι βήσσης.
Τὴν ἢ τοι μινυανθὲς ὁ δὲ τριπέτηλον ἐνίσπει.
Καὶ τὴν μὲν λωτῷ ῥυτῆγε μὲν εἶκελον ὀδμὴν
Ἤ τι ὅτ' ἄνθεα πάλλα καὶ ἀκπίλα ποικίλα τεύχῃ
Οἷον τ' ἀσφάλιον ἀπερώγεται εὖθα κολούσας
Σπέρμαθ' ὅσον κύμβοιο τραπεζήεντος ἐλέσθαι
Καρδόπῳ ἐντείψας πιέειν ὀφίεσσιν ἀρωγὴν.

II. TRIFOLIUM ACETOSUM.

III. TRIFOLIUM ACETOSUM Luteum.

IV. TRIFOLIUM PRATENSE.

V. TRIFOLIUM PRATENSE alterum.

Est & aliud trifolii genus sapore acetoso, quod quibusdam Panis cuculis, nonnullis verò Alleluya vocatur. Nos autem cum Plinio Oxyn appellandum censemus, sive trifolium acetosum. Opacis plurimum provenit locis, propter sepes & itinera. Trifolium acetosum
Cauliculis exit pluribus ab una radice surgentibus, pusillis, rotundis ac tenuibus, quorum singulis terna in summitate sunt folia cordis figura, & in pediculum fungi modo plerunq; reflexa, mollia, acido gustu, flores edit albicantes, in quinq; divisos apices, stellæ figura: Atq; ii peculiares cauliculos habent, singuliq; singulo cauliculo nituntur. Radicem habet subrufam, squammis contectam, quæ nucamenti speciem referunt. Tota planta refrigerat oxalidis modo, proinde devorata sitim extinguit, & ventriculi ardores extinguit. Jecur refrigerat & cor corroborat. Stillatitia ejus aqua datur utiliter potanda acuta pestilentiq; febre laborantibus: atqui longè magis præstat succus ex saccharo potus. Illinitur idem per se Erysipelatis inflammatis locis, colluiturq; ex eo os, ubi lingua, palatum fauceśve calida fluxione laborent. In summa ad ea omnia quæ Oxys, quibus oxalis auxiliari queat. Plinius (ut quidam putant) hoc oxyn nominat lib. 27. cap. 12. ubi sic inquit: Oxys folia terna habet. Datur ad stomachum dissolutum. Edunt & qui enterocelen habent. Nec plura de hac herba Plinius. Cæterum Trifolium pratense in Italia trium est generum, foliorum & florum diversitate differentium. Primum folios exit subrotundis, & amplis: maculosis, longo pediculo nitentibus, obsequiosa, flexiliq;: floribus in capitulis subpurpureis, aut albicantibus, in cauliculorum summitatibus emicantibus. Nascitur in pratis & herbosis locis. Sunt qui Trifolii pratensis succum miris laudibus efferant ad oculorum nubeculas, vulnera & cicatrices. Universæ florentis plantæ decoctum potum, alba uteri profluvia cohibet. Semen & flores ex aqua decocti, & ex oleo admoti, duros emolliunt abscessus. Secundum cauliculis assurgit lentis, obsequiosis q; foliis in unoquoq; pediculo ternis, varia tamen facie perinde ac bituminosum: namq; quadantenus quæ ad radicem sunt Acetosi trifolii modo quod Oxym vocatur, trina ex unico pediculo emergunt, cordis faciem quadantenus imitantur, cætera verò longa sunt & in cacumine acuminata, ut in Asphaltite: flores in capitulis sunt illi purpurei in flocci modum. Provenit sponte in pratis & viridariis & herbosis locis. Idem præstare potest quod alterum. Tertium ut primum circinatis, sed brevioribus. Distant & florum colore, quòd in uno flores albicent, in altero rubescant, in tertio lutei spectentur. Pratense trifolium tempestates prænunciat, nam (ut Plin. est author) inhorrescit, & folia contra tempestatem subrigit. Habetur præterea herba, de qua ideo hic inter trifolii genera differendum duximus, quòd folio exeat trifolicis cornu diviso: unde etiam apud quosdam herbarios sibi Trinitatis nomen comparavit. Hæc itaq; herba TRINITAS vulgo vocata, in locis provenit uliginosis, & inter fruteta: gaudet enim opacis. Folia fert triquetra, hederæ minoris magnitudine, longis pediculis appensa, quæ aversa parte cyclamini modo subpurpurascunt, superiore verò albis quibusdam maculis rubentibusq; Sunt qui hanc plantam Hepaticam vocant, quòd (ut illi putant) jecinorosos juvet. Hujusce meminisse Græcos, nec pariter Mauri Arabos, hactenus compertum non habeo. Probatur maximè recentioribus medicis ad vulnera glutinanda, tam exterius illita, quàm interius sumpta, quinetiam & ad enterocelas mirificè præstat: in quem usum pulverem dimidii cochlearis mensura ex vino austero diebus pluribus continuis propinant. Tota planta decoquitur in vino austero, ad colluendum inflammationes. Sed ut ad trifolium nostra redeat oratio, eos in apertissimo errore versari existimaverim, qui Andacocam Aphris vocatam, ad quamvis trifolii speciem referunt. Quandoquidem Andacoca (ut testatur Serapio) nil aliud est, quam Dioscoridis Aegyptia lotus. E cujus semine, quod papaverum modo capitib. quibusdam includitur, Arabes sibi oleum conficiunt, quod miris laudibus efferunt in nervorum morbis, præsertim q; tremoribus: illudq; oleum de Andacoca appellant,

Trifolii acetosi vires Matthiolo.

Oxys Plin.

Trifolii pratensis genera tria.

Trinitatis herbæ mentio.

Hepatica quorundam.

Andacoca quid.

* VI. TRIFOLIUM PRAT. Luteum. *

VII. TRINITAS.

pellant. Id enim non desunt, qui credant è vulgaris trifolii semine fieri: sed quàm apertè decipiantur, vel ipsi videant, vel alii judicent. Trifolium scriptis tradidit Galenus lib. 8. simplicium medicamentorum, sic inquiens: Triphyllum, quidam aßhalethion, quidam oxyphyllon, nonnulli minyanthes, sunt & qui cnicium vocitent. Prima quidem tria ab accidentibus fruticis reliqua duo nomina haud scio unde. Vis plantæ est calida, & sicca ut bitumen, cui odore est similis utrinq; tertio odore. Proinde pota laterum dolores, ab obstructione natos juvat, & urinam menses q; provocat: hæc Galenus. Sed animadvertendum est, an Galenus ipse in Trifolii facultatibus rectè perceperit Dioscoridis sententiam. Quippe is in libro de theriaca ad Pisonem, ubi plurium medicamentorum facit mentionem, quibus contrariæ insunt facultates, hæc de ea memoriæ prodidit. Trifolium herba, quæ hyacintho similis est, cum vere parturit, & semen agresti cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morsibus aranei, vel viperæ quoq; ex aquæ fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circumdederis, similem sensum similes q; dolores iis, quos morsus inferunt, omnes efficit. Utre vera miraculo dignum opus esse videatur, videlicet herbam & morsum sanare & ferarum morsibus sanam partem pravè efficere: hactenus Galenus. Verùm id, si Dioscoridis verba rectè expendantur, non omnè trifolii decoctum facilè constabit, sed potius secundum ipsius naturæ ordinem. Siquidem (ut Dioscorides scribit) non omne trifolii decoctum illud efficere potest, sed tantùm id cujus fotu quispiam à ferarum morsibus liber evaserit, si eo alterius locus ulcere affectus perfundatur. Id quod apertè Dioscoridis verba declarant, cùm inquit: Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumve decoctum fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserint. Qua autem aqua sanatus qui fuerit, si ea quispiam alius foveatur, qui ulcus habuerit, perinde afficitur, ut à serpente demorsus. Ex iis Dioscoridis verbis clarum fieri puto, hoc non in se nihil admirationis habere. Nam cùm Trifolii ipsius decoctum, quo demorsi foventur, venenum à vulnere extrahat, eiq; permisceatur, haud dubiè id venenosum redditur. Quamobrem minimè quidem mirum videri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foveatur, ubi perfusæ partes aliquo ulcere laboraverint, veneno per ulceris poros ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia excitet mala, quibus demorsi vexantur: idem enim venenum cùm sit, eosdem quoq; præbeat effectus necesse est. Unde liquidò colligi potest, quòd virus à Trifolii decocto evocatum, non autem Trifolium, sit illud quod similem sensum, similes q; dolores faciat. Quod autem venenum exuctum à ferarum morsibus, ulceratis particulis contactum necem afferre possit, complures tam Græci, quàm Arabes authores, manifestè demonstrant. Quandoquidem scribentes ore demorsos fugere præstantissimum esse remedium seriò nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat: quoniam si venenum illud ulcus inficeret, fugentem in mortis discrimen duceret. Hæc tria q; sunt, quæ me maximè movent, ut credam Galenum hac in re Dioscoridis mentem non accepisse, atq; etiam si licet dicere, cæcutivisse. Cæterùm non desunt, qui velint, ut Galenum tueantur, librum de theriaca ad Pisonem non esse legitimum, id q; pluribus rationibus comprobant. Quid an assentiendum sit judicent ii, qui Græcam Galeni phrasim profitentur, quiq; ejus volumina diutius evolverunt. Ego cètè, ut dicam quod sentio, non possum illis subscribere qui librum illum spurium esse censent. Inter quos hic mihi honoris gratia nominandus venit, Julius Alexandrinus Tridentinus, vir quidem singularis ingenii & eruditionis, ac propterea maximæ existimationis medicus apud Cæsarem Ferdinandum Rom. Imp. Hujus ergo viri judicium, ut quod multis & iis quidem firmis argumentis nitatur, & laudamus libenter, & probamus. Cæterùm, cùm scribat Dioscorides trifolium assha-lethion, id est tres folia ferre loto arbori similia, non desunt, qui putent arborem lotum folia ferre ordine, & numero ternario, sed praeclare dubio hallucinantur, cùm nullus extet author, qui lotum arborem scribat terna simul edere folia, siquidem cùm Theophrastus, cum

Galeni sententia damnata.

Galeni lib. ad Pisonem spurius.

stur rum Plinius folia illi ineſſe Ilicis haud diſsimilia ſcribunt. Quare cenſendum eſt Dioſcoridem trifolii hujuſce folia loti arboris comparaſſe foliis, non quòd terna folia loto, perinde ac trifolio, ex uno pediculo exeant, ſed quòd unumquodq; per ſe trifolii aſphaltitis folium, loti arboris folium referat. Τρίφυλλον Græci vocant, quod Latini Trifolium: Itali, Trifoglio bituminoſo. Trifolium pratenſe: Italis, Trifoglio, Germani, Wyſſenklee: Hiſpani, Trevol. Trifolium pratenſe alterum, Italis Nomina. *Trifoglio indifferenter dicitur. At Trifolium acetoſum, Græcis: Τρίφυλλον ὀξύ: Barbaris, Alleluja, ſive Lujola, ſive Panis cuculi: Italis, Trifoglio acetoſo: Trinitas, Italis, Herba trinitá.*

Trifolium ſic dictum, quòd ſingulis germinationibus terna exeant folia, cujus differentias ultra ſeptuaginta in univerſali noſtra hiſtoria unà cum iconibus proponemus, hoc loco novem tantùm ſpecies ob oculos ponuntur, quorum. I. Primum Trifolium eſt bitumen redolens, quod Trifolium Aſphaltite, Matth. Lac. Lugd. Trifolium aſphaltæum, Lob. Trifolium, Dod. gal. Cord. in Dioſc. Geſ. hort. Lon. Trifolium bituminoſum, Dod. fol. Caſt. Cæſal. Tab. Cam. Oxytriphyllum, Geſ. hor. Folia quæ ante caules prodeunt, rotunda ſunt, ut figuræ Matthioli minores oſtendunt, cum verò cauleſcit & adulta eſt, acuminata redduntur, quare neutiquam binæ figuræ proponendæ, ut fecit herbarii Lugdunenſis auctor, alterum rotundis, alterum longioribus foliis nominans. idcirco una figura exprimere voluimus. II. Trifoliũ acetoſum vulgare, C. B. Trifolium acetoſum Brunf. Matth. Dod. fol. Caſt. Lugd. Thal. Oxytriphyllon, Trag. Lac. Oxys. Fuch. Dod. gal. Cord. in hiſt. Tab. Oxys Pliniana, Geſ. hor. Lob. Oxys flore lacteo, Cam. Aleluja. Lac. Lon. Panis cuculi, Brunfelſio. Hæc flore habetur albo, nonnunquam venis purpuraſcentibus diſtincto & fæmina cenſetur: eſt & toto purpureo, rarior inventu, mas exiſtimatur. III. Trifolium acetoſum corniculautm, C. B. Oxys, flore luteo. Cluſ. hiſt. Hiſp. Cam. Tab. Oxys lutea Corniculata. Lob. Lugd. Oxys, Cæſal. Oxys ſive trifolium acetoſum florib. luteis, Dod. fol. Trifolium acetoſum flore luteo, Caltori. Hæc differt à priori quòd ſerpat, foliis ſit hirſutioribus breviori pediculo annexis, floſculis flavis, quibus ſuccedunt cornicula ſeu ſiliquæ, ſurſum ſpectantes, oblongæ, craſſiuſculæ, folioſæ ex quinq; loculis conſtitutæ, quæ ubi ad maturitatẽ pervenere, læviſſimo attactu ſemina flava & aſpera è lateribus exſpuunt, oſculis quàm primum conniventibus, ut non appareat ſiliquas diſſiliiſſe. IV. Trifolium pratenſe purpureum, C. B. Trag. Fuch. Trifolium pratenſe, Matth. Dod. gal. & fol. Geſ. hor. Lac. Lob. Caſt. Lugd. Tab. Cam. Cæſ. Trifolium pratenſe vulgare, Thal. V. Trifolium pratenſe album, C. B. Fuch. Dod. gal. Tab. Trifolium album, Brunf. Trifol. pratenſe alterum, Matth. Trag. Lac. Lugd. Trifolium vulgare albo flore, Geſ. hor. Trifolium acutum, Lon. VI. Trifolium pratenſe luteum capitulo breviore, C. B. Meliloti exiguæ ſpecies prima, Trag. Lotus ſylveſtris minor, Dod. gal. & Lugd. Lotus ſylveſtris, Lon. Trifolium pratenſe tertium, Matth. Caſt. Trifoliũ pratenſe luteum, Fuch. & Lugd. Cam. Trifolium agrarium, Dod. fol. Trifolium aruenſe, Tab. Trifolium luteum primum, Thal. Trifolii genus Medicæ ſimile, Geſ. de hortis VII. Trifolium hepaticum, C. B. & Cam. Trifolium aureum, Brunſchwig. Lon. Dod. fol. Trifolium magnum ſeu aureum, Trag. Hepatica, Brunf. Dod. gal. Hepatica aurea, eidem, Geſ. hort. Thal. Tab. Hepaticum trifol. Lob. Trinitas, Matth. Geſ. hort. Caſt. (cui & Trifoliũ aureum magnum) Cæſ. Herba Trinitatis, Lugd. Epimedium, Cord. in Dioſc. & hiſt. Foliis aliquando majoribus, magis minusve hirſutis, aliquando maculatis: floribus eſt cæruleis, violaceis, purpureis, rubris, albis: rarius flore pleno. VIII. Trifoliũ peltatum Creticum, C. B. Ex radice tenui, oblonga, fibroſa, cauliculi

* VIII. TRIFOLIUM PELtatum Creticum.*

* IX. TRIFOLIUM SPInoſum Creticum.*

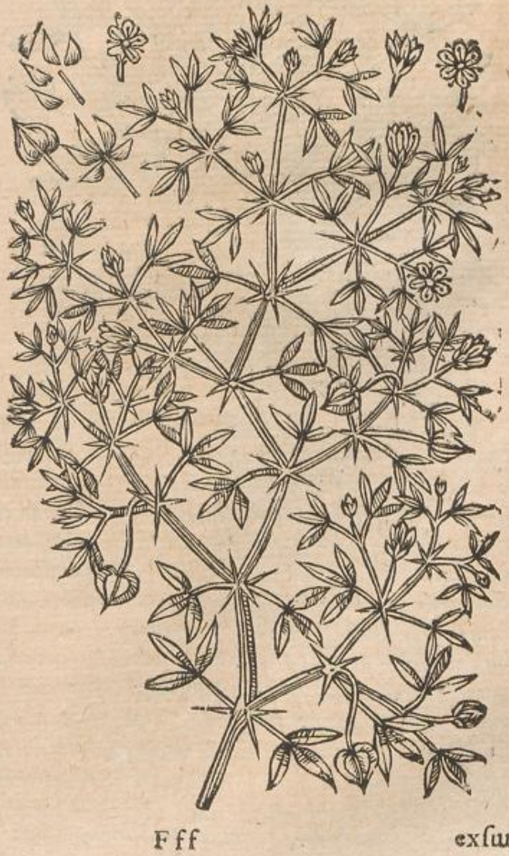

exſurgunt palmō minores, nudi, folia parva tripartito diviſa, parum crenata, oblongis pediculis donata: cauliculorum ſummis floſculi quaterni, quinive, ordine ſuccedentes, forma ornithopodii, luteopallidi, inſident: quibus ſuccedunt ſiliquæ latę, planæ, membraneæ, quaſi ſemicirculares in filamentum abeuntes, unum vel alterum parvum compreſſum ſemen continentes: quæ dum molles ſunt, dulciſſimæ, eſui aptæ; at ubi induruerint amariſſimæ. Hoc ruſticis Cretenſibus μακρόχειλον dici auctor eſt D. Honorius Belli Vicentinus, qui aliquot nunc annis in Creta medicinam exercet, qui Trifolii Cretici odorati nomine tranſmiſit. IX. Trifolium ſpinoſum Creticum, C. B. Ex radice parva caules ſeſquipalmares angulosi, inclinati, in alios brachiati, prodeunt: ramulos cingunt folia pediculis inhærentia, quorum quodlibet conſtat tribus foliolis oblongis, acuminatis, in minimam ſpinam abeuntibus: ad ramulorum diviſionem ſupra infraq; ſpinæ parvæ aduncæ: unde flos campanulæ aruenſi ſimilis pediculo brevi inſidens, prodit, ex quinq; foliolis cæruleis compoſitus, quos foliola viridia excipiunt, in florum medio apices aliquot lutei: ſuccedunt ſiliquæ triangulares compreſſæ, ſemen ruffum compreſſum continentes. Julii principio floruit, apud Johannem Bauhinum fratrem Montembelgardi, cui ſemen Orbilochorto nomine miſſum prius acceperamus à Laurentio Roſenavv nomine Trifolii ſpinoſi ſemper virentis Ciſti flore.

πόλιον. POLIUM. CAP. CVII.

† Orib. leg. λεπτόφυλλον. i. tenuifolio.

a Meum πολιὸν πεῖχα. i. cano capillo.

DUo genera polii. Montanum, cui teuthrio nomen eſt, & cujus eſt uſus: † tenuis frutex eſt, candidus dodrantalis, ſemine refertus: capitulo in cacumine quandam corymborum ſpeciem præ ſe ferente, parvo, a cano hominis capillo ſimili, graviter olente, non ſine quadam ſuavitate. Alterum fruticoſius, non uſque adeo valens odore, & viribus infirmius. Potum fervefacti jus auxiliatur ſerpentium ictibus, hydropicis, morbo regio: & lienoſis ex aceto: ſtomachum male habet, caput doloribus afficit: alvum, & menſes ciet: ſubſtratum, ſuffitumve ſerpentes abigit: illitum vulnera conglutinat.

I. POLIUM.

II. POLIUM ALTERUM.

Polii cōſideratio.

POlium Montanum planta eſt candicans, foliis oblongis per ambitum ſerratis, & per intervalla caulem ab imo adſummum veſtientibus, pluribus minoribus inter majora ſubnaſcentibus. Caules habet copioſos, rectos, rotundos, lignoſos, albicantes, & qui in cacumine capitula edunt, florida, candicantia, thymi figura. Tota planta odorata eſt, odore tamen acuto, & ſubgravi. Eſt & alterum quod herbariorum quidam Juam muſcatam vocant. Id ego inter polii genera recenſendum volui, quod capitulis, foliis, caulibus, odore, facultateq; polium referat. Atqui non ob id affirmaverim, hanc plantam eſſe ſecundum polii genus à Dioſcoride deſcriptum. Siquidem altero fruticoſius non eſt, nec minus odore, & viribus præſtans. Provenit hæc planta in collibus, aridis præſertim locis, folioſa, humi procumbens, foliis coronarii vorſi marini minoribus, duriuſculis, averſa parte incanis: cauliculos gerit tenues, rotundos, ſubalbicantes, flexiles: capitulis in cacumine albicantibus, alterius polii capitulis haud longè diſſimilibus. Radice nititur ſimili. Tota planta bene olet, & minus quàm alterius, nares ferit. Cæterùm utrunq; polium notum eſt, & copioſum in Italia cùm montibus tum etiam collibus provenit.

Polii alterum & ejus hiſtoria.

Polium Plinii.

Polii meminit Plinius lib. 21. cap. 7. ubi ita ſcriptum reliquit: Apud Græcos Polion herba inclyta Muſæi, & Heſiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, ſuperq; cætera ad famam etiam dignitatis: prorſusque miram, ſi modo (ut dicunt) folia ejus mane candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciuntur. Duo genera ejus, campeſtre marinum. Campeſtre quod minus eſt: quidam teuthrion vocant: folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquam palmo altiora.

chiora: hæc Plinius, quorum plura à Theophrasto mutuatus est. Cæterùm in iis Plinius apertè hallucinatus deprehenditur, quòd turpiter Polium cum tripolio confuderit, cujus historiam libro quarto pertractat Dioscorides. Siquidem Tripolii proprium est, non autem Polii, teste Dioscoride, ut colores ter in die mutet: neq; id quidem à Dioscoride, ut à Plinio, foliis, sed floribus adscribitur. Præterea capitulum Polio inesse cano hominis capillo simile scribit Dioscorides, non autem folia, ut ipse Plinius tradit. Cæterùm polio vis inest reserandi, incidendi, attenuandi & abstergendi. Adalligatur fronti contra oculorum suffusiones, protinus ubi inventum sit, nec alia herba magis convenit. Polii vires memoriæ prodidit Gal. lib. 8. simplic. med. ubi sic inquit: Polium amarum est gustantibus, & modicè acre. Itaq; viscera omnia obstructione liberat: urinamq; & menses ciet. Ac viride etiamnum magna vulnera glutinat, maximè species ejus fruticosa. Aridum cùm fuerit maligna ulcera sanat illitum, & magis hoc præstat quod minus est. Polium minus quo etiam utimur ad antidota, & acrius, & amarius, Latinis item Polium appellatur: Mauritanis, Cahade, Jahade. seu Giade: Italis, Polio. Gallis, Iue muscate. At Polio non alterum, Græcis πόλιον ἕτερον: Italis, Polio secundo: Herbariis nonnullis Iua muscata.

Plinii lapsus.

Polii vires ex Galeno.

Nomina.

Polium dictum propter canitiem, quæ in foliis secundum Plinium, in capitulis secundum Dioscoridem apparet. I. Polium maritimum erectum, C.B. Polium primum, Matth. (in majoribus figuris, in minoribus enim transpositæ sunt figuræ & pro altero positum) Dod. fol. Clus. hist. Hisp. Polium, Lac. Lugd. Cam. Polium montanum, Lonicero. Hoc distinguimus in rectum, quod in littore Mediterranei maris Monspessuli, in quo & Epipolium observavimus: & in supinum, quod in littore Adriatici maris apud Venetos legimus. II. Polium Lavendulæ folio, C.B. Polium alterum, Matth. (in majoribus, non autem minoribus figuris) Lacu. Lugd. Polium alterum Lavendulæ folio, Cam. Polium recentiorum fœmina. Lavendulæ folio, Lob. Polium Germanicum, Ges. hor. ap. Polium campestre, Lon. Tabernæmontano.

Σπόρδιον.

SCORDIUM. CAP. CVIII.

SCordium in montibus, & palustribus nascitur, foliis trissaginis, majoribus, non sic in ambitu divisis, aliquantum allia redolentibus, gustu amaris & adstringentibus, quadrangulis caulibus: subrubro flore. Herba vim excalfactoriam habet: urinam cit. Cocta recens, aridave cum vino, *a* adversus venenatos serpentium morsus bibitur: ad stomachi quoq; rosiones, dysenteriã, & urinæ difficultatem, binis drachmis cum hydromelite, crassamen purulentum pectore expellit. Facit aridæ farina ad veterem tussim, ruptã, convulsa, si cum nasturtio, melle, & resina misceatur in eclegmate. Inflammata modicè præcordia, cerato excepta, recreat: cum aceto acri, aut aqua, podagris convenienter illinitur: menses impositа mover, vulnera conglutinat, vetera ulcera purgat, & ex melle ad cicatricem perducit. Sicca *b* excrescentias in carne cohibet. *c* Succus ad eadem vitia bibitur. Inter prima efficax Ponticum natione, Creticumque.

a Meum ὠφελεῖ ἐχεπτῶν δήγματα καὶ θανάσιμα. i. contra serpentiũ morsus, & lethalia.

b Cat. ὑπερκόμματα, supercrescentẽ carnem.

c Meum χύλισμα. i. succus expressus

I. SCORDIUM.

II. ALLIARIA.

SCordium non ita pridem inveniri, & cognosci cœpit in Italia. Siquidem præterita nuper ætate omnes tum medici, tum sophistæ Mauritanorum monumentis decepti, sylvestri tantùm allio, quod à Dioscoride ophioscorodon vocatur, pro legitimo Scordio utebantur. Neq; iis solùm rerum imperitia, sed etiam vocabulorum vicinitas imposuerat, ut qui Scordium à Scorodo, quod Græcis allium significat, distinguere nesciverint, pro unoq; acceperint. Sed illis potissimum errandi occasionem dederat Avicenna, vel ejus interpres, quòd in alteram theriacæ compositionem Scordium, in alterám verò sylvestre, al-

Scordii confid. Errores interpretis Avicennæ.

ſtre allium addiderit. Quod cùm vidiſſent ſuperioris ætatis medici nonnulli, rei & prioris vocis ignari, hanc ex altera expo-
ſuerunt, & Avicennam in hac re ſui ipſius interpretem fecerunt. Unde adducti ſunt, ut certò crediderint, ſylveſtre allium
& Scordium nihil inter ſe differre, atq; unam, & eandem plantam eſſe. Quo poſtmodum factum eſt, ut ſylveſtre allium
apud omnes in Scordii locum illegitimè ſucceſſerit. Verùm enimvero in hunc nunquam fortaſſe incidiſſent errorem, ſi Dio-
Trifſago paluſtris. *ſcoridis & Galeni ſcripta diligenter perlegiſſent. Porrò verum legitimumq; Scordium, triſſagini adeò ſimile, ut Triſſago*
paluſtris meritò dici queat, humentibus ac paluſtribus locis proveniens, allii odore præditum, recentiorum diligentia jam
omnibus magis innotuit, quàm ut ſit à nobis longiori hiſtoria repræſentandum. Prætulit Galenus lib. 1. de antidotis Scordi-
Scordiũ Creticũ optimũ. *um, quod ex Creta advehitur iis verbis: Scordium optimum ex Creta defertur: quanquam non ſit improbandum quod in*
aliis quoq; nationibus reperitur. Scriptum autem eſt, à quibusdam viris graviſſimis, cùm in bello interemptorum cadavera
multos dies inſepulta jacuiſſent, quæcunq; ſupra Scordium fortè fortuna ceciderant, multò minus aliis computruiſſe, ea
Scordii vires ex Gal. *præſertim ex parte qua herbam contigerant. Ob quam rem ſanè omnibus perſuaſum eſt, tam putrefacientibus animalium*
venenis, quàm medicamentorum deleteriis Scordium adverſari. Præterea Scordii meminit idem Gal. l. 8. ſimpl. medic. obi
de ejus viribus ita ſcribit: Scordium ex multiformibus id tum ſaporibus, tum facultatibus conſtat: nam & amarum quid
obtinet, & acerbum, & acre, & maximè ſcorodo, hoc eſt, allio adſimilis ejus eſt acrimonia: unde ſanè, mea ſententia, no-
menclaturam ſortitum eſt. Expurgat igitur, ſimulq; excalfacit viſcera, tum menſes, urinamq; movet. Præterea convulſa,
ruptaq;, & laterum dolores ab obſtructione & frigore natos, ſanat epotum. Deniq; viride quidem illitum magna vulnera
conglutinat: ſed ſordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum: hactenus Galenus. Caterùm herba
quædam juxta ſepes, & in agrorum marginibus naſcitur, quæ & odore, & ſapore ita abundè allium refert, ut non temerè
Alliariæ herbæ mentio. *vulgò ALLIARIS ſive Alliaria vocitetur. Hujus folia cùm primùm erumpunt, ferè rotunda ſpectantur violæ ſimilitudine:*
poſtquàm verò adoleverint, per ambitum in ſerræ modum laciniata viſuntur, ut quadantenus melyſſophylli effigiem re-
præſentent, læviora tamen ſunt, nec adeò rugoſa, & prope caulem latiora: quæ digitorum attritu guſtatuq; allii odorem,
& ſaporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundumq;: flores albos, & ſemen nigrum, minutumq;, irionis modo te-
nuibus ſiliquis incluſum. Radix, quæ longiuſcula eſt, eundem cum foliis odorem retinet. Vis plantæ huic calfactoria & deſic-
catoria, verùm non adeo vehemens eſt ut in allio: aperit, incidit, digerit, provocat. Attamen hinc certò colligi poteſt, quòd ea
craſſos humores extenuare, & lentos incidere valeat. Semen emplaſtri modo impoſitum, vulvæq; admotum, mulieres uteri
ſtrangulatu oppreſſas liberat, & excitat. Quæ planta ὀπόρδιον Græcè, Scordium ſimiliter, & Triſſago paluſtris Latinè vo-
catur: Arabicè, Scordeon, ſeu Scordeum: Italicè, Scordio: Germanicè Waſſerbattenig und Knoblauchskraut: *Hiſpa-*
nicè, Scordio: Gallicè, Chamaraz. Alliaria, Italis Alliaria: Germanis, Knoblochskraut: *Gallis, Alliaire.*

Scordium quòd aliquantum Allium redoleat Dioſcoridi: at Galeno proprer acrimoniam Allio ad-ſimilem, nomen habere videtur: quibusdam, Crateva autore μιθριάκτιον ab inventore dicitur. Præfert Dioſcorides cum Galeno Creticum, quod ſanè à communi (circa Montembelgardum frequens) varias, non ſolùm magnitudine, ſed maximè lanugine frequenti. I. Scordium Trago. Matth. (cui & Triſſago paluſtris) Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſ. Lac. Lob. Caſt. Lon. Tab. Cæſ. Lugd. Cam. Scordium ve-rum, Geſ. hor. Scordium primum, Anguillaræ. II. Alliaria, dicta quòd folia digitis comminuta Allium, ſeu porrum ſectivum cum naſturtio redoleant: quod quibusdam Thlaſpidium ſecundum Cratevæ cenſetur: aliis Alectorolophos Plinii libro 25. cap. 5. Alliaria, Trag. (cui & Thlaſpidium cornutum) Matth. Fuchſ. Dod. gal. & fol. (cui & pes aſininus) Lac. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Cæſalp. Tab. Thal. Cam. Alliaſtrum vel Alliaris, Geſ. hor. Rima maria, Anguillaræ.

I. TUSSILAGO.

a Meum ὠχρὸν. i. pallidus. b Meum, & Cataeuz. φύεται παρὰ λιθάδεις καὶ ἐνύδρους τόπους. i. naſcitur circa rivos, & aquoſos, locos. c Meum ὑποξηρὰς. i. ſubſicca tuſſi. Tuſſilaginis cõſideratio. Plinius Tuſſil. ſine flore ſcribit.

Βήχιον. TUSSILAGO.

CAP. CIX.

TUſſilagini folia ſunt majuſcula, quàm hederæ, ſex aut ſeptem à radice, ſubalbida à terra, ſupernè vi-rentia, in plures angulos exeuntia. Caulis palmum al-tus: flos *a* luteus, vere prodit, quo unà cum caule conſe-ſtim exuitur: inde nonnulli his vacare exiſtimarũt. Ra-dix tenuis eſt, † & ſupervacua: *b* naſcitur in amœnis, & ri-riguis. Folia ex melle trita igni ſacro, & omnib, inflam-mationibus illitu medentur. Arida ſuffitu, ita ut fumus per infundibulum hianti ore rapiatur, hos ſanant quic ſicca tuſſi, atq; orthopnœa infeſtantur: pectoris vomi-cas rumpunt. Eundem effectũ præbet ſuffita radix: de-cocta in hydromelite, & pota, emortuos partus ejicit.

TRia Bechii numerantur genera, quamvis Dioſcoridi unum tantùm ſit genus. Tuſſilago Hetruſcis vulgò dicitur Farfa-ra, & Farfarella, nomine à Romanis fortaſſe deducto: hanc enim ab iis Farfariam vocatam fuiſſe teſtantur nomina Dioſcoridi falsò adſcripta. Officinæ hos vel illos ſecutæ eã Farfaram appel-lant, nec non etiam Ungulam caballinam. Herba eſt vulga-ris notitiæ. Caule, & flore exit adeò fugaciſſimis, ut Plinius, qui eorum tam ſubitam jacturam non animadverterat, de-ceptus, Tuſſilaginem ſine caule, & ſine flore naſci memoria prodiderit: cùm tamen ea vere primo & caulem, & florem proferat, ſed qui enati brevi admodum tempore durent: quo

quæ non nisi etiam à peritis, vel ab iis, qui tunc sese fortè fortuna tulerint obviam, conspici possint, eoq; magis, quòd iidem caulis, & flos prodeant, priusquam folia emicent. Quare scitè scripsit Dioscorides, Tussilaginem confestim exui tum flore, tum caule, atq; inde nonnullos his vacare existimasse. Sed certè vel hæc non legit, vel illa non observavit Plinius, quòd Tussilaginem aperto errore & caule, & flore viduam fecerit. Is Plinii error deprehenditur l. 26. c. 6. ubi ipse de Tussilagine disserit in verbis: Tussim sedat Bechion quæ & Tussilago dicitur. Duo ejus genera. Sylvestris ubi nascitur, subesse aquas credunt & hoc habent signum aquileges. Folia sunt majuscula, quàm hederæ, quinq; aut septem, subalbida, à terra, supernè pallida: sine caule, sine flore, sine semine: radice tenui. Quidam eandem esse bechion, quam alio nomine chamæleucen putant. Hujus aridæ cum radice fumus per arundinem haustus, aut devoratus, veterem tussim sanare dicitur: sed in singulos haustus quæ à radicum segmentis prius repurgata, & deinde linteolis involuta, & in lixivio parum decocta, addito salis nitri aliquantulo, ac demum sole siccata, omnium optimus est fomes ad ignem è silice excussum excipiendum. Quippe adeò ignis est velox, ut statim primo tantùm chalybis concussu accendatur. Cæterùm ego plantam, quam omnes ferè qui herbaria scripserunt, perperam Petasitem vocant, MAJOREM esse TUSSILAGINEM non ambigo. Namq; crescit hæc humectis, & uliginosis locis, & præsertim propè rivos aquarum, perinde ac altera Tussilago, Caulem edit quoq;, antequàm folia emergant, in ipso Veris principio, concavum, dodrantalem, pinguem, purpurascentem, parvis oblongisq; circumdatum foliis, in cujus cacumine flores exeunt spicati, ex purpura albicantes, qui unà cum caule paulò post flaccescentes contabescunt, & in

Plinio Tussilago duplex.

Fomes ignis ex tussilag.

Tussilaginis majoris hist.

II. TUSSILAGO MAJOR.

*III. PETASITES FLORE candido.

pappos disiliunt. Eodem ferè tempore folia è terra emergunt altera parte incana, quæ anteaquàm adolescant, Tussilagini arescriptæ similia spectantur: atqui post hac in tantam crescunt amplitudinem, ut personatæ folia amplitudine superent. Horum singula pediculo nituntur purpureo, alba lanugine obducto, qui à radice provenit. Radicem edit longam brachiis quandoq; humani crassitudine, intus candidam, materie fungosa, amara atq; odorata. Hanc plantam, qui putant Petasitem esse, proculdubio hallucinantur, quòd Petasites pediculum proferat cubito majorem, crassitudine pollicis, à quo prænde foliũ ceu fungus è suo medio pediculo dependeat, id quod in majori Tussilagine haudquaquam visitur, cùm ejus folium non in medio, ut fungus pediculum habeat, sed perinde ac Tussilago in folii latere, quod ad radicem spectat. Ad hæc alia quoq; habetur planta, quæ non ab re inter Tussilagines annumerari potest. Hæc foliis exit nigræ populi amplioribus ad Tussilaginis figuram inclinantibus, sed non tot prominentib. in circuitu angulis, nec à terra tam saturatè albicantibus. Caulem edit sesquidodrantalem, à quo plures oriuntur rami, in quorum summitate flores exeunt aurei, magni, rosarum figura. Radicem habet albam, & subamaram. Floret vere, Aprili præsertim mense & Majo quoq;. Nascitur circa rivos aquarum, in convallibus & pratis uliginosis. Non desunt qui hanc Caltham esse contendunt, quorum sententiam non probamus. Verùm qui censent hanc Plinii esse chamæleucen, Faranum, FARFUGIUM ve cujus ipse meminit l. 24. c. 15. eos haud quaquam hallucinari putaverim & hujus eundem meminisse quoq; crediderim loco superius citato, ubi de Tussilagine disseruit. Nam cum inquit, postquam de Tussilagine egit: Quidam eandem esse Bechion, & alio nomine chamæleucem putant: iis sanè verbis facilè quispiam conjectari poterit, non defuisse Plinii tempore, qui hanc plantam inter tussilaginis genera reponerent,

Petasites quid.

Tussilago tertia, & ejus histor.

Chamæleuce seu Farfugiũ Plinii,

IV. TUSSILAGO SIVE Farfugium.

* V. CALTHA PALUSTRIS flore pleno. *

rent, quòd ambas viribus pares noscerent. Nam Plinio Chamæleuce, sive Farfugium veterem tussim perbellè curat si radices cupresi carbonibus impositæ fumus per infundibulum imbibatur. Ubi vulgaris, ac vera Tussilago non fuerit ad manum, Farfugium ejus loco belle substitui potest: nam iis ferè viribus præstat. Majoris tussilaginis radix excalfacit, & attenuat, incidit, quinetiam abstergit, ut ejus evidens indicat amaritudo. Constat autem multorum quoq; experimentis, præstare hanc contra pestilentiam, & pestilentes febres, ubi in pulverem contrita radix duarum drachmarum pondere ex vino propinetur, & deinde sudare cogantur ægri: quamobrem Germanis pestilentiæ radix appellatur. Præstat eadem ad uteri prolapsus fœcationes, & cruciatus, eodem modo sumpta. Propinatur item veterinariis, & pastoribus, contra quadrupedum vermes, sed peculiariter equis qui anhelandi difficultate laborant. Reliqua cum Tussilagine communia habet. Tussilaginis faculæ tes posteritatis memoriæ tradidit Galenus lib. 6. simpl. medic. sic inquiens: Bechium ideo sic nuncupatum est, quòd βήχειν hoc est, tusses, & orthopnœas juvare creditum sit, si quis videlicet folia arida sumens, aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fumum inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxave omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia virentia partes cruda inflammatione obsessas illitu extrinsecus adjuvāt, propter aquæ humiditatis admistionem: quæ omnia viridia, teneraq; participant, alia plus, alia minus. Nam sicca Bechii folia acriora sunt, quàm ut partibus inflammatione laborantibus conveniant. Quæ planta βήχειον Græcis, Tussilago Latinis vocatur: Officinis, Farfara, & Ungula caballina: Italis, Farfara, Farfarella, & Unghia di cavallo: Germanis, Roßhuch/und Brandtlattich: Hispanis, Unha de asno, Gallis, Pas de asne, sive Tacconnet. Tussilago major Græcis βήχειον μέγα: Italis, Farfara maggiore. Germanis, Pestilentzwurtz. At Tussilago altera, sive Farfugium, aut Farranum, aut Chamæleuce: Italis, Farfugo.

† Nulli dubium est, quin hoc loco in Dioscoride mendum subsit. Quomodo enim radicem Tussilaginis ἄχρηστον hoc est, inutilem rectè vocaverit Dioscorides, si paulò post ei nonnullos usus tribuit? Errorem hunc à nemine interpretum, quod sciam, animadversum, vidit Manardus, vidit item Fuchsius, sed uterq; tamen locum inemendatum reliquit. Equidem, ut dicam quod sentio, verbum illud ut adscititium delendum esse puto, Oribasii testimonio nixus, in cujus codice manuscripto illa dictio non legitur.

Tussilag. majoris vires.

Tussilaginis vires ex Gal.

Nomina.

Tussilago, quòd tussi medeatur. I. Tussilago vulgaris, C.B. Clus. hist. Pann. Cam. Ungula Caballina (cui & Personatia) Brunf. Trag. Tussilago, Matth. Fuch. Cord. in Dioſc. Geſ. hort. Lac. Anguill. Lob. Cast. Lugd. Cæsal. (cui & Chamæleuce Plinii) Thal. Bechion, Dod. gal. & fol. Cord. In hist. Nenufarum terrestre Arabum. Rarius reperias folia cum floribus, communiter enim flores cum caulibus, antequam folia prodeant, pereunt. II. Petasites à forma folii, quod πεταστώδες galeri modo amplum, Petasitidem Dioscoridis, & Chamæleucen Plinii existimamus. Petasites flore punicante, C.B. & Thalyo, Petasites (cui & Costi genus, & Galerita) Trago. Fuch. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſ. & hist. Geſ. hor. Ang. Lon. Lacu. Lob. Clus. hist. Pan. Lugd. Tab. Cæs. Cam. Tussilago major, Matth. & Castori: Persolata Plinii, Dalechampio. Distinguuntur floris colore & odore, quæ punicante & odorato mas, quæ candido & inodorato, fœmina creditur: verùm Lugdunensis candidi quoque odorati meminit. III. Petasites flore candido, C.B. & Thalyo, non solùm colore differt à superiore, sed foliis majoribus, Tussilagini æmulis, floribus item minoribus: Petasites: flore albo, Cam. in suo Matth. Petasites fœmina flore candido, Eidem in hort.

in horto. IV. Caltha palustris simplici flore, C.B. Caltha Vergilii, Trag. Caltha palustris, Dod. in icon. & fol. Ges. hor. Lob. Lugd. Tussilago altera, sive farfugium, Matth. Farfugium Cast. Chamæleuce, Anguill. Chelidonia palustris, Cord. in hist. Dotterblumen / Dod. gal. Epimedium, Dod. in octavo. Chrysanthemum, Lon. Malacocissus major dicebatur Fuchsio. Amellus Vergilii seu Butomon Constantini, Thalyo: Populago, Tab. Flore simplici in sylvestribus, pleno in hortis Germaniæ habetur: in Anglia verò & plenitas & odoratis sponte provenire volunt. V. Caltha palustris flore pleno, C.B. & Cam. Caltha palustris floribus densis, Ges. hor. Populago multiflora Tabernæmontano.

Ἀρτεμισία.

ARTEMISIA. CAP. CX.

ARtemisia magna ex parte in maritimis nascitur *a* absinthii modo fruticosa, majoribus, & pinguioribus foliis, *b* ramisque. Hujus quidem genera duo. Unum lætius, habitiusq; foliis virgisq; latioribus. Alterum tenuius, flore parvo, tenui, candido, graveolente: æstate floret. Sunt qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent *c* tenuem herbulam, simplici caule, & *d* minuto, floribus scatente tenuibus, flavo colore: hæc jucundiorem, quàm præcedens efflat odorem. Utraque excalfacit, extenuat: fervefactæ convenienter in muliebres desessus adjiciuntur, ad detrahendos menses, partus secundasq;: item ad præclusiones vulvæ & ejusdem inflammationes: calculos comminuunt, remoratam urinam cient: menses pellunt pubi illitæ. Succus vulvæ inditus ex myrrha eadem, quæ insessio trahit. Coma tribus drachmis eorundem educendorum gratia bibitur.

a Me. πόα θαμνοειδὴς παρέμμεσος & ἀψινθίῳ. i. herba fruticosa, adsimilis absinthio

b Deest in meo exempl.

c Me. λεπτόκαρφον. i. tenui semine.

d Meum σφόδρα μικρὸν. i. valde parvum. Artemisiæ confid

Ἀρτεμισία λεπτόφυλλος.

ARTEMISIA TENUIFOLIA. CAP. CXI.

ARtemisia tenuifolia in sepibus, & cultis juxta aquarum ductus nascitur. Ejus flores, & folia contrita sampsuchi odorem reddunt. Si quis stomacho laborans, herbam cum amygdalino oleo bene contundat in malagmatis lentorem, & stomacho imponat, sanitati restituetur. Qui nervorum quoque dolore cruciatur, si succum ejus cum oleo rosaceo miscens illinat, sanatur.

ARTEMISIA.

a Sua apud nos corrupto vocabulo Arcemise dicitur, ac si Artemisia dictum sit, veram Artemisiam esse, quæ folia absinthio similia habet, ut Dioscorides inquit, & ejus duo genera facit, Monoclonon, & Polyclonon. id est unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas species Ferrariense vulgus novit, si aptè distinguere sciret, quoniam & ipsis indiscriminatim utitur. Quam nos Matricariam, & Marellam vocamus, Artemisiæ species est, illa scilicet, quæ malè olet. Nec obstat, quòd Ferrariæ duæ species Artemisiæ sint per unum, & plures ramos distinctæ, quoniam & hac in specie est quæ plures habet ramos: hæc Brasavolus. In quibus sanè verbis ejus plura, meo judicio, deprehenduntur errata. Quorum primum illud est, quòd non scripserit Dioscorides alteram primi generis Artemisiam multiplici constare caule: alteram verò simplici tantùm consurgere. ut Brasavolus suo modo interpretari videtur. Sed author is duntaxat tradidit (ut etiam Plinius refert) quòd aliqui reperiuntur, qui in mediterraneis unicaulis nomine appellent tenuem herbulam, simplici caule, & minuto, floribus scatentem tenuibus, flavo colore. Verùm hæc tertio Artemisiæ generi asignantur, non autem secundo, vel primo, ut Brasavolus existimat. Altero deinde errore notatur, quòd asserat Matricariam, sive Marellam, quam legitimum Dioscoridis

Tria à Dioscoride recensentur Artemisiæ genera. Verùm priora nullis inter se notis certant, nisi quòd in universum altera major est: altera verò minor, quæ privatim florem gerit candidum, parvum, tenuem, ac graviter olentem. Quæ autem tertio generi ascribitur, herbula est simplici, tenuiq; caule, floribus plurimis referto, flavo colore. Id quod etiam confirmat Plinius lib. 25. cap. 7. sic inquiens: Artemisia absinthii modo fruticosa est majoribus foliis pinguibusq;. Ipsius duo genera: altera latiorib. foliis: altera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent herbam simplici caule, minimis foliis: flores copiosi erumpentes, cùm uva matureſcit, odore non injucundo, quam quidam botryn, alii ambrosiam vocant. Talis in Cappadocia nascitur: hæc Plinius. Qui tametsi in prioribus Artemisiæ generibus, nihil à Dioscoride dissentiat, dissidet tamen, & errat in tertio, quòd in ejus locum ambrosiam sequenti capite ab ipso Dioscoride descriptam subjecerit, crediderit q; deceptus hic ambrosiam, & tertium Artemisiæ genus, unam & eandem esse plantam. Cæterùm prima duo Artemisiæ genera Hetruscis frequentissima sunt, neq; in alio inter se distant, quàm quòd in majori omnes partes majores spectentur, in minori verò minores: aliàs facie, & forma similia constant, quinetiam idem sapor, & odor, eademq; facultas utriq; inest. Quare equidem nescio, qua ratione ductus Brasavolus Ferrariensis in simplicium examine pro certo crediderit, eam herbam minorem esse Artemisiam, quæ in Hetruria officinis Matricaria, & vulgò mulieribus Amarella vocatur. Sed eò magis virum hunc alioqui celebrem admirari subit, quòd scriptis tradiderit duas alias esse Ferrariæ Artemisiæ species, nullis prorsus notis distinctas, præterquàm quòd alteri unus tantùm sit ramus, alteri verò plures. Ejus verba subjicere lubet. Non dubito, inquit, ut nonnulli fecere, eam

Artemis. duo genera Plin.

Plinii lapsus.

Brasavolus arguitur.

Plura Brasavoli errata.

parthenium censemus, esse graveolentem Artemisiam. Quandoquidem minor illa, quæ Dioscoridi secundo loco redditur, graviter olens, non quidem florem profert in medio luteum, & per ambitum albis foliolis cinctum, Matricariæ vel Amarellæ modo: sed candidum, parvum, ac tenuem. Tertius his accedit error, quòd non assentire videatur, duo illa Artemisiæ genera, quæ Ferrariæ persimilia habentur, ea esse, quæ à Dioscoride primo loco repræsentata sunt, magnitudine tantùm, ac parvitate differentia. Sed cùm porrò seipsum hac in re deceptum deprehendisset Brasavolus (ut legitur in suo ultimo volumine Venetijs impresso) dum longa oratione contendit, Amarellam seu Matricariam inter Artemisiæ genera reponendam esse, Cotulam verò fœtidam Ferrarienſibus Brusciaculo vulgò vocatam, esse legitimum parthenium, adeò seipsum (quæ ejus dixerim) & sua scripta confundit, ut nullo pacto (dicam liberè quod sentio, aliis tamen judicandum relinquo) quid is tandem decernat, percipi possit. Nam cùm asserit Amarellæ, sive Matricariæ succum unciarum quatuor pondere hausum, utramq; bilem, ac pituitam dejicere, apertè quidem fatetur hanc esse Parthenium, cui privatim ea vis inest. Attamen paulò pòst eorum fortè oblitus, argumentis quibusdam satis, mea quidem sententia, levibus, contrà asseverat, nil aliud esse Parthenium, quàm suum Brusaculum. Ruellius præterea quamvis in primis Artemisiæ generibus planè Dioscoridis subscribat, in tertio tamen hallucinatus deprehenditur, quòd tertii generis Artemisiam eam esse putet, quam alii Athanasiam, alii Tanacetum appellant. Siquidem Tanacetum nostrum stolonibus compluribus ab una tantùm radice prosilit, crassis, altis, ac firmis: foliis longis, amplis, crebris divisuris dissectis: floribus luteis, in caulium cacumine gregatim emicantibus. Porrò Artemisia, quæ tertio adscribitur generi, tenuis herbula est, uno duntaxat caule, ipsoq; minuto consurgens. Hanc equidem (ut ingenuè fatear) hactenus in Italia non inveni, neq; ab aliquo inventam vidi. Quin potius eam inventu difficillimam duxerim: quippe cùm tam Dioscorides, quàm Plinius satis obscurè, perplexeq; de ea scripserint, & caulis, foliorum, florum, seminis, & radicis notas silentio involverint, non modò difficillimum videtur, sed vix etiam fieri posse putaverim, ut quis unquam hanc Artemisiam legitimè demonstret. Neq; tamen in hoc audiendus est Plinius, qui (ut supra diximus) hanc esse Ambrosiam falsò memoriæ prodidit. Nam præterquam quòd rationi consentaneum non est, quod Dioscorides duobus tam propinquis capitibus unius & ejusdem plantæ historiam tractaverit, evidentissimum est, Ambrosiam sequenti capite descriptam, hujus tertiæ Artemisiæ descriptioni haudquaquam respondere. Ad hæc non in minori, quàm Brasavolus, & Ruellius, versantur errore Monachi illi reverendi, qui in Mesuem commentati sunt, quippe qui & hunc & illum secundi duplici hallucinatione scriptis tradiderint, Matricariam vulgò vocatam omnino esse minorem Artemisiam, Tanacetum verò eam, quæ unicaulis dicitur. In horum deniq; opinionibus, vel potius erroribus, ipse quoque Fuchsius implicatur, vir alioqui ingenio, & eruditione præclarus, adeò ut etiam nemini dubitandum esse censeat in suis de stirpium historia commentariis, quin Matricaria sit alterum Artemisiæ genus, Tanacetum verò tertium: qua in re is fortasse fuit, qui maluerit cum aliis errare, quàm solus rectè sentire. Cæterùm facilè credidere nonnulli diligentissimi simplicium medicamentorum inquisitores, ac etiam Dioscoridis studiosi, qui sanè nulli unquam labori pepercerunt, ut hanc medicinæ partem superiori ætati obscuram, nostræ illustrem redderent, tertium Artemisiæ genus in Dioscoride ascititium esse, quòd in hujus capitis initio non tria, sed duo tantùm esse Artemisiæ genera scribat Dioscorides. Quòd præterea reperiantur hujus auctoris codices antiquissimi, in quibus illa de tertio Artemisiæ genere non leguntur: quemadmodum etiam in nostro ex impressis libris, in quem castigationes ex vetustorum exemplarium manuscriptorum Dioscoridis, & Oribasii collatione excerptas collegimus: quas acceptas refero Gabrieli Falloppio Mutinensi, medico clarissimo, nunc Patavii summa cum omnium laude, & admiratione, corporis humani, & rei medicæ materiam profitenti. Cui certè ob ejus singularem in me amorem ac liberalitatem, atq; etiam in omnes humanitatem, me plus debere scio, quàm aut re, aut verbis respondere possim. Cùm itaque (ut eò redeam, unde obiter digressus sum) in Dioscoride suspecta sit tertia Artemisia, nil mirum videri debet, si in ejus historia acutivit Plinius. Neq; item mirandum est, si ejus non meminerunt Galenus, & Paulus: qui tamen aliquo in simplicium censu Dioscoridis scripta bona fide referre solent. Non desunt insuper doctissimi viri, & in plantarum historia diutius versati, qui Artemisiæ tenuifoliæ caput Dioscoridi accrevisse, atq; adulterinum esse censeant, hoc ductis argumentis, quòd cùm superiore capite de omni Artemisiæ genere disseruisset Dioscorides, absurdum quippe esset, quòd seorsum Artemisiæ genus aliud subjungeret. Addunt etiam, quòd hujus Artemisiæ inter simplicia nusquam meminerint Paulus, Oribasius & Serapio: qui tamen (ut paulò antè dixi) illa ex Dioscoride transcribunt. Horum sententiam etsi planè probandam existimem, cùm tamen vulgati Græci codices hoc loco Artemisiæ tenuifoliæ caput habeant, illudq; à quibusdam reddatur, nobis quoq; adjiciendum, ejusq; aliquam saltem mentionem faciendam duxi: præsertim quòd non desint, qui id Artemisiæ genus inveniri tradant. Siquidem Ruellius est auctor, ipsum in Gallia nasci circa rivulos, aggeresq;, item in frumentariis agris, atq; inibi vulgò divi Joannis herbam nominari. Verùm cùm difficillimum esse putem, ut hæc planta ab aliquo cognoscatur, & legitimè demonstretur, quòd nullis prorsus notis depingatur, nescio equidem quomodo Ruellio viro alioqui fide digno, in hoc quis rectè adstipulari debeat, aut meritò possit. Cæterùm vulgaris Artemisia passim ubiq; provenit, caulibus pluribus, rectis, sesquicubitalibus, rubentibus, rotundis, striatisq;. Folia gerit absinthio latiora, pinguiora, saporata parte candicantia, sed quæ in caule sunt longè minora spectantur. Flores copiosissimi in caulium ramusculis racematim exeunt, parvi, pilosi, odorati, albicantesq;, è quibus minutum oritur semen. Radicem habet lignosam, multifidam, mediocrem, nimi digiti crassitudine. Tota planta odore spirat haud ingrato. Ideoq; non desunt, qui placentis eam commisceant. Est & altera uno tantùm caule constans, alteri per omnia similis, præterquam quòd omnibus suis partibus priori humilior, tenuiorq; spectatur, quam minorem Artemisiam appellamus. Utriusq; recentia folia cum oleo Irino, myrrha, & sicubus tritis, utiliter mulieribus supponuntur ad uterinas affectiones: siquidem & menses & secundas evocant. Eorundem radix potu adeò uterum expurgat, ut enectos quoq; partus extrahat. Illinitur cum axungia strumis, quæ circa cervicem, & gulam oriuntur. Quinetiam ad cervicis dolores efficax est: atqui valentius id præstat, si cum belli herba in pratis nascente imperatoria natur. Bibitur utiliter foliorum succus, ut ipsa herba recens adversus epotum opium. Aridorum foliorum farinæ trium drachmarum pondere ex vino pota, medicamentum est optimum ad coxendicum dolorem: Adalligatam Artemisiam (ut quidam putant) qui defert viator, negant idem lassitudinem sentire. Suspensam autem super limine domus venenis prohibere incantationes. Duûm tantùm generum Artemisiam fecit, eorumq; vires reddidit Galenus lib. 6. simplicium medicamentorum, his verbis: Duplex quidem est herba Artemisia. Utraq; excalfacit, & modicè desiccat: & sunt, quod ad calefactionem attinet, excessus secundi: quòd verò ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi incipientis. Sunt autem & modicè tenuium partium. Itaq; ad renum calculos mediocriter commodæ sunt, & ad fomentationes uteri. Herba, quæ

Ruellii hallucinatio Tanacetum Artemisiam statuentis.

Monachorum & Fuchsii error Matricariam Artemisiam statuentium.

Artemisia tenui folia Dioscoridi adulterina.

S. Johannis herba.

Artemisiæ historia.

Artemisiæ altera. Artemisiæ vires.

Artemisiæ vires ex Gal.

Nomina.

ἀρτεμισία Græcis, Artemisia item Latinis, pariter & Italis dicitur: Germanis Beyfuß/ & San Johans Gurtel: Hispanis, Artemisia: Gallis, Armoise.

Artemisia

Artemisia,ab Artemisia Mausoli Cariæ Regis uxore dicta, cùm antea παρθένις, id est,virginalis dicere-
tur,quare Apuleio etiam παρθένιον,quæ colore caulis &floris variat:in altera enim caulis cum flore rubet,
quæ etiam præfertur:in altera,caulis viridis,aut subpallens, flore flavo, cujus nomine aliqui inutiliter
duas figuras proponunt. Dicitur Artemisia vulgaris major, C. B. Artemisia & Parthenii octava species,
Brunf. Artemisia, Trag.(alia purpureo,alia viridi caule) Matth. Lac. Lob. (cui& Mater herbarum) Cast.
(qui secutus Matthiolum majorem facit & minorem,quæ unum caulem proferat,in reliquis cum majo-
re, nisi quod omnia sint minora,conveniat) Cam. Artemisia latifolia,Fuch.& Lon. qui eam quæ caule est
albo,tenuifoliam nominat: Artemisia latioris folii,Dod. fol. Artemisia communis rubra &alba,Dod. gal.
Artemisia rubente & candicante caule, Cor. in Diosc. Artemisia major caulibus purpureis & spadiceis,
to Cor. in hist. Artemisia frutice candido,alia rubicundo,Ges. hor. Artemisia prima vulgaris, Lugd. Arte-
misia rubra & alba, Tab. Artemisia vulgaris candida & rubra, Thalyo. Sub Artemisiæ radice pridie festi
S. Johannis in ipsa meridie,sunt qui carbones colligant (quos vidimus) verùm prius &posterius multos
aut minutissimos reperiri ajunt,quos Epilepsiæ amuletum faciunt.

Ἄμβροσια.

AMBROSIA. CAP. CXII.

AMbrosia pusillus frutex est,ramosus,trium palmorum altitudine: foliis rutæ, circa imum caulem exiguis: cauliculi seminibus,perinde quasi racemulis gravidi, qui nunquam florem pariunt, odore vinoso,suavi:radice tenui,sesquipedali. Coronantur ea Cappadoces. Vis ejus reprimere,ac repellere, & to illitæ adstringere humores, qui in aliquam partem incumbunt.

I. AMBROSIA.

II. AMBROSIA ALTERA.

ETsi planta,quam hic primo statim loco appinximus genuinam referat ambrosiam, adeò ut nihil in ea desiderari possit,non dicam tamen alteram,quam antea pro Ambrosia ostendimus, Ambrosiam, aut plantam illi congenerem non Ambrosiæ consideratio.
esse,alteram fœminam: aut omnino congeneres esse plantas. Illam misit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortusus rei
plantariæ acerrimus indagator. Provenit in montibus & collibus, amœnis locis. Hanc ego mihi comparavi. Etsi in nostris Ambrosia altera.
illis commentariis,quos primùm superioribus annis Italica lingua conscriptos edideram,ingenuè confessus essem, me nun-
to quam vidisse Ambrosiam in Italia, postea tamen ea variis in locis se mihi obtulit inspiciendam, præsertimq; secus mœ-
nia arcis Vipaci (locus enim is distat à Goritia circiter viginti millia passuum) inter durissimos lapides orta. Cui
cum mihi extempore obviam factus essem, eamque conspexissem, botryos modo, racemoso semine refertam, sta-
tim inclinavit animus, ut certò ducerem hanc esse Ambrosiam. Ea quamvis à Dioscoride, & Galeno non aliis
repræsentetur viribus, quàm ut reprimere, repellere, & illitu adstringere valeat humores, qui in aliquam par-
tem decumbunt, dixere tamen non poetæ solùm, sed plantarum quoque scriptores non contemnendi, nulla alia
de causa præstantissimam hanc plantam à veteribus Ambrosiam fuisse vocatam, quàm quòd suo in cibis usu longæ-
vos faciat homines, quemadmodum ambrosiam illam, quæ Deorum fertur cibus, Deos immortales, perpetuosque
conservare fabulantur. Ambrosiæ meminit Plinius libro 27. capit. 4. ubi eam iis verbis depinxit: Ambrosia va- Ex Plinio
gi no-

gi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens denſum, ramoſum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breviore, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis ſemen eſt uvis dependentibus, odore vinoſo, quæ de cauſa botrys à quibusdam vocatur, ab aliis artemiſia. Coronantur illa Cappadoces. Uſus ejus ad ea, quæ diſcuti opus ſit: hæc Ambroſiæ vires ex Gal. *Plinius. Ambroſiæ quoq; facultates, ſed quàm breviſſimè, tradidit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Ambroſia cataplaſmate impoſita vim habet adſtringentem, ac repellentem. Ea ut Græcè Ἀμβροσία, ita etiam Latinè, &* Nomina. *Italicè, Ambroſia nominatur.*

Ambroſia veteribus Græcis τὸ τῶν θεῶν βρῶμα, id eſt Deorum cibus, dicitur. I. Ambroſia ſylveſtris, C. B. Ambroſia, Matth. Ambroſia ſpontanea ſtrigoſior, Lob. Ambroſia prima, Lug. Pſeudoambroſia Cam. ad Matth. cui & Naſturtium verrucarium: Coronopus Ruellii. Dod. gal. Geſ. hor. Lugd. Coronopus repens Ruellii, Lob. Lac. Coronopus repens. Lugd. Tab. Cornu cervi alterum repens, Dod. fol. Caraca Cæſalpino. II. Quæ pro Ambroſia altera hoc loci ponitur, in ſecunda editione Matthioli pro Ambroſia, Lac. Lon. vocamus Abrotanum campeſtre tenuifolium. Ambroſia altera, Matth. Lugd. Cam. Ambroſia, Lac. Lon. Caſt. Ambroſia tenuifolia, Lob. Abrotanum campeſtre, Trag. (cui & ſylveſtre) Tab. Artemiſia leptophyllos Geſn. hor. Artemiſia tenuifolia, Dod. fol. Thal. Artemiſia tenuifolia 2. Cluſ. hiſt. Hiſp. Artemiſia tertia Dioſcoridis leptophyllos, Adverſ. Lob. Artemiſia tertia leptophyllos. Lugd. Hæc cauliculis albicantibus & rubentibus.

Βότρυς. BOTRYS. CAP. CXIII.

Botryos vires Matth.

BOtrys fruticoſa herba eſt, lutea tota, & a in multas alas ſparſa: ſemen circa totos ramulos provenit: folia cichorio ſimilia: tota ſuavem odorem ſpirat, quare veſtimentis interponitur. b Invenitur in torrentium ripis, & convallibus. Pota c orthopnœas mulcet. Hanc Cappadoces Ambroſiam vocant, alii Artemiſiam.

a Meum. Πολύκλωνος, πολλὰς ἔχουσα πλευράς. i. diffuſa, multas habens alas.

b φύεται δὲ μάλιστα καὶ κοιλάδας περὶ χειμάρρους. i. Naſcitur ut plurimũ circa foſſas, & torrentes.

c Meum add. σὺν οἴνῳ. i. cũ vino. Botryos conſid.

LEgitima, & vera Botrys ſabuloſis & aridis gaudet, quin & glareoſis fluviorum alveis. Ideoq; Tridenti frequentiſſima naſcitur ſecus Perſinam, & Laniſium rapidiſſimos torrentes, & in aliis quàm plurimis locis. Goritiæ mulieres Botryn in hortis ſerunt, quòd eam uteri affectibus opitulari eſtimant. Fruticat hæc foliis cichorii, laciniatis ſinuoſiſq; quercuum foliorum ſimilitudine: ramis numeroſis, tenuibus, ſemine copioſiſſimo, racemoſoq; refertis. Planta tota rutæ ſuccum quodam reſinoſo madet, adeò ut comprehenſa reſinæ modo manibus hæreat. Odorem quidem acrem ſpirat, & qui nares graveolentia quodammodo feriat, ſed tamen ſuavitatem retinet. Plinius videtur ex Dioſcoride Botryn reddidiſſe lib. 27. c. 8. ubi eam in hunc modum deſcripſit: Botrys fruticoſa herba eſt, luteis ramulis: ſemen circa totam naſcitur, folia cichorio ſimilia. Invenitur in torrentium ripis. Metur orthopnoicis: hactenus Plinius. Botrys itaq; excalfacit, & ſiccat, attenuat, incidit, abſtergit, expurgat, & aperit, & craſſa excrementa expectorat. Præſtat eadem ad omnes pectoris, & thoracis affectus pituitoſos, quinimmo & ſuppuratos adjuvat, quinetiam aſthmaticos, & ſuſpirioſos, tum herba ipſa ex decocto dulcis radicis pota, tum ipſius herbæ tantum decoctum pluribus diebus hauſtum, addito violaceo melle, aut ſaccharo. Purulenta expuentibus mirificè auxiliatur: id quod ego atteſtari poſſum. Herba ipſa recens facit quoq; ad uteri dolores, ſi in calenti tegula Cretico vino irrorata caleſiat, & ventri imponatur. Ideoq; eadem unà cum partheno, & anthemidis floribus puerperarũ à partu cruciatibus auxiliatur, ubi ſimul omnia conciſa in oleo lilino in patella parumper coquantur, & deinde ovis gallinaceis excipiantur, & ſimul miſceantur, coquanturq; quousq; placentæ formam referant, & calida ventri ſuperponantur. Eſt enim hoc præſentaneum auxilium. Suffiuntur ejusdem herbæ vapore uſuliter ſeminæ menſes ciendos, & emortuos fœtus ejiciendos. Herba ipſa arida veſtibus interpoſita non ſolùm eas à tineis & blattis tutatorum cenſu. Ejus tamen facultates ex Dioſcoride retulit Plinius lib. 7. ubi ſic inquit: Botrys, quam aliqui Ambroſiam, alii Artemiſiam vocant, planta eſt admodum odorata. Hæc cum vino pota non niſi recta cervice ſpirantibus, quos orthopnoicos appellant, auxiliatur. Ea Græcis βότρυς, Latinis item Botrys dicitur: Italis, Botri: Germanis, Trauben kraut/ & Kretten kraut: Gallis, Pÿment, Migraine, Millegraine, ſeu Patience.

Botryos vires ex Paulo. Nomina.

Botrys, quod racematim ſemen ramulis adnaſcatur: quam cum Artemiſia lib. 25. cap. 7. Plinius confundit. Botrys ambroſioides, C. B. Botrys, Trago, Matth. Fuch. Dod. gal. & fol. Lac. Cord. hiſt. Geſ. hor. Lon. Lob. Caſt. Lugd. Cæſ. Tab. Cam. Botrys altera Ambroſiæ ſpecies, cujus ſemen Amomum Officinarum quibusdam, Cordo in Dioſcoridem.

Tragus

γεράνιον.

GERANIUM. CAP. CXIV.

GEranium foliis anemones, divisuris longioribus: radice *a* subrotunda, cùm estur dulci. Quæ drachmæ pondere in vino pota vulvæ inflationes discutit. *b* Geranium alterum caulibus *c* minutis, & pilosis, sesquipedalibus: foliis maluæ, in sumis aliis sursum spectantia gruum capitula insunt, cum suis rostris, aut canini dentes. Nullius in medicina usus.

a Me. & Ori. γρυγόλαι. rotunda.
b Meum κηλέστου ὃ ὑπ' ἐνίων καὶ ἕτερον γεράνιον. i. appellatur & alterum Geranium.
c Meum λεπτόν. i. tenuis.

I. GERANIUM PRIMUM.

SEx Geranii genera nobis reperta sunt, ut inferius patebit. Duo tantùm genera à Dioscoride traduntur. Verùm Latini, Plinio authore, tertium genus addere videntur, quòd alterum quidem eorum à Græcorum descriptione differat. Id quod ipse Plinius apertè testatur lib 26. cap. 11. ubi de Geraniis disserit iis verbis: Geranion aliqui myrrhim, alii myrthida appellant. Similis est cicutæ, foliis minutioribus, & caule breviori, rotundo, saporis, & odoris jucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulò quam maluæ minoribus: caulibus tenuioribus, pilosis, ramosam ex intervallis, binûm palmorum, & in iis foliis, inter quæ in cacuminibus capitula sunt gruum. Alterum genus foliis anemones, divisuris longioribus: radice mali modo rotunda, dulci: hæc Plinius. Ex quibus facilè colligi potest, tria esse Geranii genera, Romanis unum, Græcis verò duo: quæ omnia passim ferè visuntur in campestribus, secus vias, & juxta sepes. Porrò non desunt, qui putent eam herbam, quam scribit Plinius Geranium à Latinis vocari, à Dioscoridis myrrhide non differre. Ipse tamen non dubitandum existimo, quin hæc illa sit herba, quam quidam Rostrum tum gruis, tum ciconiæ appellant, quidam verò Acum muscatam, eo quòd (ut Plinius inquit) odorem jucundum spiret. Namq; assurgit hæc foliis cicutæ, minoribus tamen divisuris: caule brevi, ac rotundo: semine gruum capitulis contento, à quibus Geranii nomen omnibus inditum est. Cæterum Geranium, quod Dioscoridi secundo loco proditur, caulibus minutis, pilosis, sesquipedalibus, foliis maluæ, in summis alis gruum capitula gerens sursum spectantia cum suis rostris, nunquam dubitaverim

Geranii consideratio ex Plinio.

Geranii Plinii seu Acus muscata.

II. GERANIUM TUBEROsum majus.*

III. GERANIUM II.

IV. GERANIUM III.

V. GERANIUM CICUTÆ folio.

Geraniũ alterum.

VI. GERANIUM CICUTÆ folio supinum.

Ruellii erratum.

Ruberta.

bitaverim eam esse herbam, quæ Pes columbinus vulgò nominatur, quòd nullis prorsus reclamantibus notis hæc illi respondeat. Alterum verò, primo scilicet loco descriptum, & in Ananiæ vallis agro, & ubiq; ferè locorum passim provenit, foliis anemones modo laciniatis: floribus in purpura albicantibus, è quibus gruum capitula prodeunt: radice alba, ferè rotunda, ac dulci. Quapropter Ruellium hallucinatum crediderim, quòd Acum muscatam dictam, quam ipse herbarii etiam Acum pastoris appellari ait, primi generis Geranium Dioscoridi esse opinetur. Quandoquidem Acus muscata radice nonnititur rotunda, ac dulci, nec foliis visitur Anemones amulis: sed eam plane repræsentat, quam Plinii testimonio, Latini Geranium vocant. Præterea adversus Hermolaum eos reprehendit Ruellius, qui putant secundum Dioscoridis Geranium eam esse herbam, quam quidam à rubro foliorum colore Rubertam appellant. Sed ipse mihi magis reprehendendus videtur, quòd crediderit Rubertam esse legit imam Myrrhim. De Ruberta autem, ut dicam quod sentio, eam quidem illius Geranii genus esse arbitror, quod Plinius ad Latinos retulit, cum ipsa tota illi sit similis, odorem jucundum reddat, flores prosferat subpurpureos, & gruinis capitulis scateat, reliquorum Geraniorum more. Verùm hanc non ita myrrhidem referre comperio, ut Ruellius existimat. Siquidem Myrrhim foliis admodum rubentibus, & gruino capite nasci, nec Dioscorides, nec alii quod legerim, memoriæ prodiderunt. Myrrhis enim foliis est cicutæ: radice rotunda, molli, cibis non insuavi: at his omnibus Ruberta caret, ut libro quarto clarius patebit. Parùm tamen Hermolaus ab errore, quantum reor, vindicari non potest, quòd scripserit Geranium id esse Latinis, quod Dioscoridi Myrrhis, Plinii fortasse lectione deceptus, qui loco supra citato Latinis vocatum Geranium à quibusdam Myrrhim appellari scriptum reliquit, quanquam legitimæ Myrrhidis historiam tradidit lib. 24. cap. 16. Nec sanè mirum est, Plinium scripsisse Geranium aliquibus vocari Myrrhim, cùm etiam è Græcis fuerint, qui Geranium, quod secundo generi adscribitur, Myrrhim appellaverint, ut videre est in iis Dioscoridis exemplaribus, in quibus cujusq; capituli initio innumera plantarum nomina leguntur. Fallitur quoque hac in historia Brasavolus, asserens nullo modo iis esse adstipulandum, qui Pedem columbinum vocatum Geranium esse contendunt, quòd Geranium foliis exeat majoribus anemones incisuris. Sed is, meo quidem judicio, ignorasse videtur, quòd secundum Geranii genus, non autem primo generi à Dioscoride assignatum, est illud, quod Pes columbinus censetur. Vel fortasse dum hæc scriberet, alterum Geranii genus non animadvertit in Dioscoride, quòd

Hermolai lapsus, Geranii Myrrhim censentis

Brasavoli error negantis Pedem Columbinum esse Geranium.

quòd tunc lectionis impatiens, totum illius caput non perlegerit. Aliam ab his Geranii plantam vidimus in pluribus hortis, ac viridariis satam, foliis rotundis, secundi Geranii modo per ambitum laciniatis, malvam magnitudine æquantibus, fru- Momor-
tu gruinis capitulis simili. Hanc Herbariorum nonnulli Momordicam nuncupant, quemadmodum & Balsaminam, alii dica.
eodem nomine vocant: eamq; cæteris præferunt in potionibus ad interna vulnera glutinanda. Hæc, mea quidem sententia,
magis respondet alteri Dioscoridis Geranio, ut quæ foliis ad malvam propius accedat: quare & hanc magis eandem esse cum Geranii
illo putaverim. Verùntamen haud eam inficias, quin Pes columbinus dictus idem sit Geranium: sed eum quis rectius fortè primi Di-
Geranium minus dixerit. Primum itaq; Geranium Dioscoridi descriptum, folia gerit anemones, longioribus tamen di- oscor. hist.
visuris, in unoquoq; folio senis. Caulem mittit ab ipsa radice rectum, tenuem, geniculatumq;. Flores è geniculis in caule
prodeunt punicei unà cum foliis, rosarum sylvestrium ferè figura, sed longè minores, & quinq; tantùm foliis referti: è qui-
bus rostelli oriuntur inferna parte lunati. Radice nititur rotunda, nuce pontica majore, subnigricante, & dulci sapore præ-
dita. Nascitur in incultis locis: copiosum in Dalmatia provenit, nam inde allatam plantam ad me misit Ulyxes Aldrovan- Geranii
dus Medicus apprimè eruditus & Medicæ materiæ indagator non postremus. Secundum foliis malvæ minoribus: pedicu- secundi
lis tenuibus, longis, & subrubentibus appensis: caulibus gracilibus, flexilibus ac rotundis: floribus puniceis, è quibus acumi- histor.
nati apices oriuntur, gruinis capitibus similes. Radicem habet tenuem, palmarem & fibrosam. Nascitur secus itinera, locis
incultis, & etiam in hortis. Tertium cujus meminit Plinius, foliis viret Cicutæ minoribus, seu Myrrhidis proximis, minus Geranii
tamen laciniatis, humi accubantibus, quæ senescentia rubescunt. Caules habet breves, rotundos, pilosos rubentesq;: in quo- tertium.
rum summitatibus flores spectantur purpurei, punicei, parvi, stellæ figura, è quibus acuti oriuntur apices gruinis rostris simi-
les, sursum spectantibus capitulis balaustii effigie. Radice nititur candida tereti ac dulci, vegetiori quàm altera. Nascitur in
ruderibus, circa sepes, secus itinera, & saxoso & extenuato solo. Cæterum præter hæc alia tria sunt quoq; Geranii genera, Geranii
quorum primum quod copiosum in pratis in Germania & Bohemia provenit, foliis habetur cæteris grandioribus, ranun- quartum.
culi æmulis, octonis circumquaq; divisuris, numerosis, humi accubantibus, prælongis ac firmioribus. pediculis nitentibus: cau-
les edit pinguiusculos, & articulatos, ramis copiosis, in quorum cacuminibus flores emicant cæterorum majores, in gyrum
sese pandentes rosarum modo, colore cæruleo ad purpuram violaceam inclinante. Quibus decidentibus, gruina, ut in cæte-
ris, prodeunt capita, majora quàm in cæteris generibus, prono in summitate rostro, triplici apice, in coronæ modum resciso.
Radicem quoq; cæteris longiorem habet, crassiorem, robustioremq;, multifidam, colore rufescente, & lignosa intus matri-
ce. Vulneraria est herba, & præsertim radix tam in potionibus addita, quàm exterius admota. Secundum folia gerit pen- Geranii
taphylli modo divisa, magis tamen per ambitum laciniata, subhirsuta, & prælongis pediculis, ipsisq; pilosis nitentia. Cau- quintum.
les habet palmares, tenues, lanuginosos. Flores ex purpura rufescentes, è quibus parvæ acutæq; oriuntur siliquulæ, hirsutæ
ac subasperæ, in quibus semen concluditur. Radicem habet palmarem, sed tenuem. Nascitur arido solo. Germanorum medi-
cis hanc tritam recentemq; peculiariter commendant ad Erysipelas, ad inflammationes mamillarum, & oris, & puden- Geranii
dorum ulcera. Tertium, quod ad me Verona misit Franciscus Calzolarius, folia profert Althææ proxima: caules plures len- sextum.
tos, geniculatos, hirsutos: flores parvos rubentes, balaustii sive Cytini figura: è quibus gruina prodeunt capita, rostro ut in cæ-

VII. GERANIUM IV.

VIII. GERANIUM. V.

teris acuminato. Radix illi est sesquidodrantalis, digiti crassitudine, qua humotenus rubescit. Nascitur in montibus, & præ- Geranii
sertim in Baldo monte in agro Veronensi. Viribus præstat vulnerariis, & iis omnibus, quibus & cætera genera. Primi Gera- vires ex
nii radix (ut Plinius est author) reficientibus se ab imbecillitate utilissima est. Radix drachmæ pondere in vino pota, vulvæ Plin.
dysenteriam discutit. Bibitur contra phthisim drachma in vini cyathis tribus, bis die: item contra inflationes: quæ & cruda
eadem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere, & myrrha potum auxi-
liatur.

IX. GERANIUM VI.

Nomina.

liatur. Secundum verò Geranium etsi nullius esse in medicinis usus scriptis tradiderit Dioſc. non deſunt tamen hodie herbarii, [chirurgi] qui in internis vulneribus glutinandis, & ſiſſuris ſananda ipſum in potionibus ſumptum mirificè commendent: quinetiam radicibus & foliis ad recentia vulnera & cruenta cera ſananda utantur. Fotu quoq; uſurpantur ad articulorum dolores. Sed equidem vereor, ne hi decipiantur, Serapionis interpretem ſecuti, qui Amomum Pedem columbinum appellavit: quippe quoniam propria ſit Amomi facultas internis corporum vulneribus mederi. Tertium iiſdem cum ſecundo genere virtibus pollet. Geranii non reperio meminiſſe Galenum in ſimpl. med. libris. Ejus quidem meminit Paulus, ſed ea tantùm de Geraniis poſteritatis memoriæ mandavit, quæ ex ipſo Dioſcoride ſumpſit.

Quod Græci γεράνιον, Latini ſimiliter Geranium vocant: Itali, Geranio: Germani, Storcken ſchnabel: Hiſpani, Pico de cinguenha: Galli, Bec de cigoigne, Bec de Grue, aut Herbe Robert.

Geranium à gruini capitis imagine in ſummo ejus cacumine viſenda, nomen habet: recentioribus à Ciconiæ roſtri effigie, Roſtrum Ciconię, dicitur. Prima & ſecunda figura eſt Geranii bulboſi, ſed primam id proponit, ut Matthiolus, Caſtor, Lug. Geranii primi & Tab. Geranii bulboſi nomine expreſſere: altera verior eſt. II. Geranium tuberoſum majus, C.B.& Cam. Geranium ſubrotunda radice Dioſc. Geſ. hor. Geranium bulboſum, Lob. Geranium tuberoſum, Dod. fol. Lug. Tab. III. Geranium folio malvæ ſeu alterum Dioſcor. C.B. Geranium ſecundum, Brunf. Matt. in poſterioribus edit. in prioribus tertium eſt, Lon. Caſt. Thal. Geraniũ alterum, Trag. Fuch. Dod. gal. Lac. Lug. Geranii ſpecies vulgaris, Geſ. hor. Pes columbinus, Lob. Cęſ. Geranium columbinum, Tab. Geranium malvaceum ſive Balſaminum, Cam. Hoc majus eſt, foliis mollioribus: eſt minus, foliis aſperioribus fiſſuris modò profundioribus modò brevioribus. IV. Geranium Robertianum primum, C.B. Geranium tertium, Brunf. Matt. Fuch. Lac. Lon. Geranium Robertianum, Lob. Dod. fol. Tab. Cam. Geranium ſecundum Dioſcoridis, Lugd. Herba Roberti, eidem. Rubertiana vulgo, Cæſ. Sideritis tertia, Dod. gal. Geſ. hor. cui & Gratia Dei. V. Geranium Cicutæ folio, C.B. Geranium tertium, Matt. in majoribus figuris, at in prima ſecundaq; editione, pro primo ponitur. Geranium primum & majus, Lac. Geranium ſupinum majus: Cord. hiſt. Geranium primum, Fuch. & Dod. gal. Geranium ſupinum, Dod. fol. Geranium myrrhinum, Tab. Geranium tertium Plinii, Lugd. Geranium σπανδλιόφυλλον Thal. Myrrhida Plinii, roſtrum Ciconiæ, Lob. Acus muſcata vulgò, Cæſ. Hoc enim habetur inodorum & odorum. VI. Geranium Cicutæ folio ſupinum, C.B. Hujus iconem adpoſuimus, quia pro Geranio tertio Cam. in ſuo Matthiolo poſuit: Geranium 4. Brunf. Geranium minus, Trag. Tab. cui & arvenſe. Geranium ſeptimum ſive gruinũ, Dod. fol. Geranium ſupinum parvum, Cam. Myrrhida Plinii & Roſtrum Ciconiæ inodorum, vulgatum, Lob. icon. Matthiolus in magnis figuris videtur propoſuiſſe. VII. Geranium Batrachioides, C.B. Geranium quartum, Matth. Trag. Caſt. Lugd. Geranium quintum, Fuch. Lac. Lon. Geranium batrachioides, Dod. gal. & fol. Lob. Lug. Thal. Cam. Geranium ſanguinarium, Tab. Balſamina vulgo, Geranium Balſaminum Cæſalpino. VIII. Geranium Robertianum ſecundum, C.B. Geranium quintum Matth. Geranium quartum Fuchſ. Lacun. Geranium gruinale, Dod. gal. Geranii Robertiani alia ſpecies. Adverſ. Gruinalis, Lug. Geranium Violaceum, Tabernæmontano. IX. Geranium folio altheæ, C.B. Geranium ſextum Matth. Caſt. Lugd. Geranium malacoides, Lob. Geranium althæodes, Cam. Geranium Monſpelianum, Tab. Geranium à Calceolario Matthiolo miſſum, Dod. fol. Pes columbinus tertius, Cæſalpin. Hoc ad ſecundum Dioſcoridis referendum, de quo Plinius ſub Geranio foliis candidioribus malvæ.

γναφάλιον. GNAPHALIUM. CAP. CXV.

GNaphalii foliis albis, mollibusque aliqui pro tomento utuntur. Bibuntur efficaciter folia in vino auſtero ad dyſenteriam.

Gnaphalii conſid. Ex Plinio

GNaphalii hiſtoriam adeò paucis perſtrinxit Dioſcorides, ut nobis non modò difficile, ſed etiam impoſſibile videatur, ut quiſquam conjicere, ac decernere poſſit, quænam planta ſit, quæ verum Gnaphalium repræſentet: præſertim cùm antiquorum hactenus repererim neminem, qui Gnaphalii faciem longiori hiſtoria expreſſerit. Etenim Plinius eadem, quæ Dioſcorides, brevitate uſus, Gnaphalii notas reddidit libro 27. capit. 10. Gnaphalium planta eſt incana tota, tomentoſaq; caulibus compluribus fruticans circa quos totos folia inſunt craſſiuſcula, oblonga, lanuginoſa, ac mollia: quæ verò in caulium ſummitate ſpectantur, in roſæ modum orbiculata ſunt. Radicem habet multifidam ac lignoſam. Provenit raris in locis in Italia, & gaudet apricis & ſiticuloſis. Ad diarrhœam & cœliacas paſſiones folia bibuntur. Proſunt quoque enterocelis in pulverem hauſta. Fuchſius tamen in ſuis de ſtirpium hiſtoria commentariis hæc quandam

Rem quandam pro Gnaphalio ostendit, quam ideo fortasse Gnaphalium existimavit, quòd incana, tomentosaq; conspicatur. Sed mihi planè eam Fuchsius pro Gnaphalio depinxisse videtur, quam Plinius lib. 24. cap. 19. Herbam impiam vocari tradit: quæ meritò IMPIA Plinii dici posset, quòd ejus è veteribus nemo, quantum equidem legerim, præter ipsum meminerit. De qua is differens loco modò citato, eam iis notis, & viribus describit. Herba impia vocatur incana, rorus marini quoniam liberi super parentem excellant. Alii potius ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat, existimavere. Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuo adversus anginas succo, lacte & vino admisto. Mirum q; traditur, nunquam ab ea morbo tentari, qui gustaverint. Itaq; & suibus dari, quiq; id medicamentum noluerint haurire, eo morbo interire. Sunt qui & in avium nidis inseri aliquid ex ea putent, atq; ita non strangulari pullos avidius devorantes: hactenus de Impia Plinius. Cæterùm quoniam Gnaphalium ob ejus tomentum, illud candidissimum vellus, quod vulgò nos appellamus Bambagia, & alii Cotone, Latini verò XYLON, & Gossipium, mihi in mentem redegit, à veteribus Græcis nusquam, Impia herba Plinii. Xyli historia & vires.

I. GNAPHALIUM. * II. GNAPHALIUM VULGARE.*

quod sciam, descriptum: nisi asserere velimus ἐριοφόρον de quâ Theophrastus egit libro 4. cap. 9. esse Xylon: ideo hic de ejus historia, ac viribus latius differendum duxi, quàm fecerim in lini mentione, ubi ejus quoq; memini. De hoc itaq; Plinius lib. 19. c. 1. sic loquitur, Superior, inquit, pars Aegypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Parvulus est, simileq; barbatæ nuci defert fructum: cujus ex interiore bombice lanugo netur. Nec ulla sunt ei in candore, mollitiâve præferenda. Vestes inde sacerdotibus Aegypti gratissimæ: hæc Plinius. Ex Plinio. Xyli vires Matth.

Hac ætate Xylon seritur etiam in Cypro, Creta, & Sicilia insulis, ubi copiosissimum provenit: quin & in Apulia, aliisq; regionibus calidioribus nascitur. Hujus lanugo manifestè excalfacit, ac siccat: quæ si comburatur, mirum in modum manans ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, alphi tum etiam cæteræ cutis maculæ in facie optimè delentur, & palpebrarum asperitates leniuntur. Sed ut jam Gnaphalio suas ex Galeno reddamus vires, eas ipse lib. 6. simpl. med. his verbis refert: Gnaphalium ideò sic nominatum est, quòd foliis ejus mollibus ἀντὶ γναφάλων hoc est, pro tomentis utantur. Sunt autem candida, & mediocriter adstringunt: ac proinde quidam id exhibent, ex austerorum vinorum quopiam, dysenteria. Herba Græcis γναφάλιον, Latinis etiam Gnaphalium appellatur: Italis, Gnafalio. Gnaphalii vires ex Gal. Nomina.

Gnaphalium dictum, quòd foliis ἀντὶ γναφάλων pro tomento, utantur. I. Gnaphalium maritimum, C.B.Gnaphalium, Matt.Lug.Gnaphalium marinum, Gesn.hor.Adver. (cui & Coronaria vulgi, sive Bombax humilis) Lob. Dod.fol. Tab. Cam. Gnaphalium marinum tomentosum, Lugd. Meminit Matt. Gnaphalii Fuchsii, quare & figuram ejus adjecimus. Nec hoc, nec subsequens Matt. in prima secundaq; edit. habet: at in majoribus figuris utramq; expressit, in postrema ab ipso data edit. & in suo compendio: vulgaris figuram non habet. II. Gnaphalium vulgare, C.B.Matth. in majoribus figuris, Lob. Lugd. Tab. Thal. Impia herba Plinii, Matth. in Commentariis, Gesn.hor. Gnaphalium Fuch. Gesn.hor. Lac. Cast. Heliochrysos sylv. Trag. Filago, Dod. gal. & fol. Tomentum, Cor. in hist. (cui & Centunculus) Lon. herba impia vocatur Incana, Cæs. III. Gnaphal. latifolium peregrinum, C. B. Ex radice prodeunt caules plures, versus terram primù reflexi, cubitales, etiã breviores, striati, lanugine obducti (quod sculptor & in caule & foliis omisit) circa quos folia oblonga angusta salicis forma, supernè ex viridi nigricantia, prona parte incana

*III. GNAPHALIUM LATIfolium peregrinum. *

Typhæ consid.

Typhæ usus.

TYPHA.

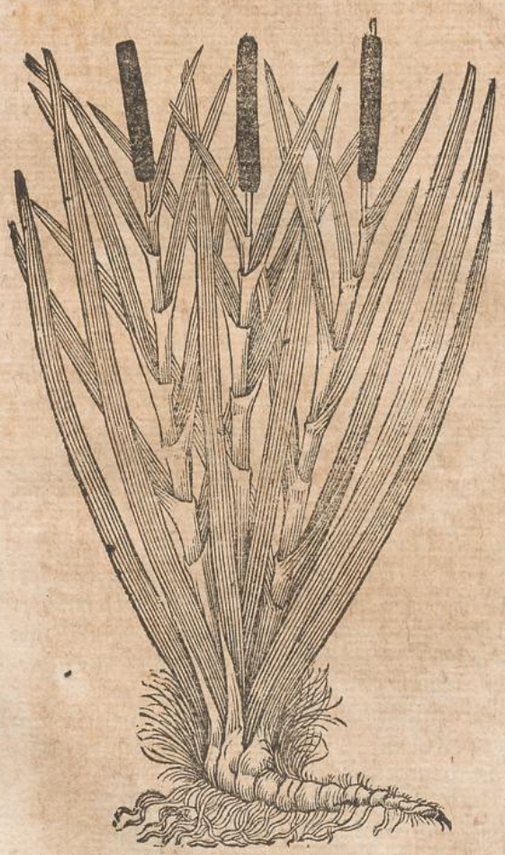

Typhæ Theoph.

Nomina.

a Meum ῥίζας σπιθαμιαίας γ ἤ δ. i. radices palmi longitudine tres aut quatuor. b Deest in meo exempl. ἐμάλισα ξὲν ωετρώδεσι. i. maximè in petrosis. Circææ consid.

in circumferentia lanuginosa: ramuli singuli in summo brachiantur, & veluti comam florum gestant: flores globosi, ex singulis pediculis dependent, qui ex pluribus foliolis argenteis sibi invicem incumbentibus constant, quæ communiter ita reflectuntur, ut in medio staminula plura subflavescentia, lanugine intermixa instar pappi contenta, quæ facilè in auras avolant, conspiciantur, ut figura exprimitur, in qua tamen staminula sculptor non expressit. Ex novo orbe delatum scribit Clusius, cui Gnaphalium Americanum & Ἀργυροπόμιν dicitur: quod in horto Illustrissimi Ducis Wirtenbergici, quem ipsius Archiater Joh. Bauhinus frater meus, Montembelgardi colit, legimus. Xyli figura in editionibus plerisq; & libro 2. cap. de Lino & hoc loco habetur: verùm sufficiat semel posuisse, supra capite de Lino.

Τύφη. TYPHA. CAP. CXVI.

TYpha folium edit cyperidi simile: caulem album, lævem, æquabilem: florem in cacumine ambientem, densum, qui in pappos solvitur, quod panicula aliqui nominant. Hujus herbæ flos suillo adipe eloto exceptus ambustis medetur. Gignitur in paludibus, & aquis stagnantibus.

TYpha planta est in Italia vulgaris, notioriq; omnibus quàm ut ejus effigies explicari debeat. Ea in paludibus, stagnis, & lacubus frequentissima provenit, ita ut rara admodum sint stagnantes aquæ, quæ Typha non scateant. Clava, quam in lævissimo caule gerit, à nostris Hetruscis Mazza forda vulgò dicitur, quòd ejus lanugo, si in aures decidat, surditatem afferat. Expetuntur clavarum pappi insimæ gentis hominibus palmarum vice ad grabatos farciendos. Foliorum verò usus ad confestienda vitrea vasa, & ad muliebres eathedras texendas: quin & ad tegetes parandas. Typhæ pappi, additis betonicæ foliis, & gladioli, ac hippoglossi radicibus, omnibus in pulverem tenuissimum redactis, & assatis ovorum luteis exceptis, utuntur quidam feliciter ad enterocelas. Idem medicamentum exhibent quotidie jejunis drachmæ pondere triginta dierum spatio: eoq; non modo pueros, adolescentes, sed etiam juvenes jam ætate consistentes sanari pollicentur, sed ἐπὶ ἰσχίων ἀδύνατος ἰσχυρῶς nantibus ima pubis pars probè muniatur. Typhæ meminit Galenum in simpl. medic. censu, non invenio. Ejus tamen meminit Theoph. libro 1. cap. 13. de plant hist. ubi inter enodes palustrium locorum plantas Typham quoque recensuit. Ei nomen Græcum est τύφη: Latinum item Typha: Italicum, Mazza forda: Germanicum, Mossfolben/ & Narrenfolben: Hispanicum, Bohordo, & Junco amacorocado: Gallicum, Macha, & Masse de jonc.

Typha duplex, aquatica & cerealis: aquatica, major, media, & minor. Typha palustris major, C.B. Typha, Matth. Fuch. Lac. Lon. Lob. Cast. Typha aquatica, Trag. Lug. Typha palustris, Dod. gal. & fol. Cor. in Dioscor. Cæs. Tabernæmontano.

Κιρκαία. CIRCÆA. CAP. CXVII.

CIrcæa, quam & Dircæam aliqui vocant, foliis est hortensis solani, agnatis crebris: flore nigro, pusillo, copioso: semine milii, nascente in quibusdam veluti corniculis: dodrantali radice, triplici ferme, aut quadruplici, candida, b odorata excalfaciente. Nascitur in apricis, c saxis, & vento perflatis. Radicis tusæ pondo quatuor, in sextariis tribus vini dulcis per diem, & noctem macerantur, potuq; triduo vulvas expurgant. Semen in sorbitionibus datum lacte mammas nutricum explet.

HAud equidem ausim affirmare, an Circæa hodie inveniri possit in Italia: quamvis ea antiquis fortasse notissima fuerit. Siquidem nulla hactenus se mihi obtulit planta, neq; aliis, quod sciam, quæ Circæam repræsentaret. Cæterum crédidero

didere nonnulli hanc sibi Circææ nomen comparasse, quòd Circe venefica in suis ea uteretur veneficiis, vel quòd fortassis ejus fuerit inventrix, à Sole patre plantarum omnium genitore edocta. Quod etsi nonnullis verisimile putetur: cùm tamen a nemine Circæam his pollere viribus proditum sit, aliunde potius id nominis sibi vendicasse existimandum. Meminit Circææ Plinius lib. 27. cap. 8. ubi eam his notis, ac viribus depinxit. Circæa strichno (hoc est solano) sativo similis est: flore nigro, pusillo: parvo semine, ut milii, nascente in quibusdam corniculis: radice semipedali, triplici fermè, aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur in apricis saxis. Diluitur in vino, bibiturq; ad dolorem vulvæ, & vitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tusæ per noctem, & diem. Trahit eadem potio secundas. Semine lac minuit in vino, aut mulsa aqua pota. Hæc Plinius, qui illa omnia ferè ab ipso Dioscoride mutuatus est. Etsi ab eo in hoc magno, ut puto, errore dissentiat, quod Circææ semen in vino, aut mulsa aqua potum, lac minuere tradat, cùm potius, teste Dioscoride, ipsum eliciat. Qua in re Plinius non modo Dioscoridi refragatur sed ipsi quoq; Galeno: qui de Circææ viribus differens libro 7. simplicium medicamentorum sic inquit: Circææ herbæ radicem scribit Dioscorides ex vino dulci potam secundas expurgare. Est enim boni odoris, & excalfactoria. Semen autem ejus in sorbitione exhibitum, ad lactis generationem conducit. Quæ Græcè κιρκαία, Latinè similiter Circæa, & Italicè, Circea vocatur.

Plinii Circæa.

Plinii lapsus.

Circææ vires ex Galeno.

Nomina.

I. FILIPENDULA.

II. OENANTHE.

οἰνάνθη. OENANTHE. CAP. CXVIII.

OEnanthe folia habet pastinacæ: florem candidum: caulem crassum, palmi altitudine: semen atriplicis: radicem magnam, in multa rotunda capitula extuberantem: nascitur in petris. Hujus semen, caulis, & folia cum mulso vino pota, secundas ejiciunt. Radix è vino urinæ stillicidio convenit.

OEnanthem, cujus hic Dioscorides meminit, Theoph. l. 6. c. 7. de plant. hist. & Plin. libro 21. cap. 24. putant, Fuchsius, & recentiorum herbariorum plerique eam esse herbam, Oenanthes collaudatio.

III. OENANTHE II.

Filipendula.

quæ hodie paſſim FILIPENDULA vocatur. Foliũ eſt numeroſis ab uno pediculo utrinq; ſeriatim dependentibus, pimpinellæ ſive ſanguiſorbæ modo, magis tamen ſeſe ſtipantibus, oblongis & per ambitum denticulatis, caulibus ſeſquicubitalibus: in quorum faſtigiis flores ſunt albi, in umbellæ ferè ſpeciem cohærentes, atq; odorati. Radices habet multifidas, funiculi modo exiles, ſed globulis numeroſis refertas, perinde ac in pœonia fœmina, ſed longè minoribus, oblongis & rariuſculis. Naſcitur in pratis & herboſis locis. Radix pota urinæ remoratui, ejusq; ſtillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem ſtomachi inflationes diſcutit. Medetur ſuſpirioſis & ægrè ſpirantibus, omnibusq; in univerſum morbis, quos pituita excitaverit. Radicum ſiccarum pulvis, utiliter inſpergitur comitialium cibis. Quorum certè ſententiæ quamvis virorum magnæ apud me auctoritatis, nunquam potui ſubſcribere, quòd Filipendula hæc magna nuſquam, quòd invenerim, radice nitatur, quæ rotundis extuberet capitibus: quòd ſemen non ferat atriplicis: quòd deniq; non in petris, ſed in pratis, & læto ubiq; ſolo proveniat. Quibus ſanè rationibus non potui non adduci, ut apud Dioſcoridem aliam omnino Filipendula Oenanthen ſemper eſſe crediderim. Cæterùm tria Oenanthes genera, quæ poſt Filipendulam hic expreſſimus, miſit ad me Patavio Jacobus Antonius Cortuſus Patricius Patavinus, vir ut rei plantariæ admodum peritus, ita ingenua liberalitate præditus. Quorum ſecundum foliis eſt pyrethri aut paſtinacæ ſylveſtris non abſimilibus, caule fœniculaceo, quumbellas in ſummitate gerat, è ramis dependentes. Radicibus per omnia filipendulæ ſimilibus. Provenit in collibus, & locis à Sole illuſtratis. Creditur iisdem eſſe viribus, quibus filipendulam præſtare diximus. Oenanthe tertium, folia promit Ginogidii, caulem fœniculatum, ſtriatumq;, è cujus ramis umbellæ oriuntur candidæ. Radicibus numeroſis filipendulæ ſimilibus ſed vegetioribus globulis. Naſcitur in amœnis tractibus, & in montibus. Nihil differt ſuis in viribus à præſcriptis. Oenanthe quartum, herba eſt humi ſerpens, foliis tertii ferè ſimilibus, exilioribus tamen, & magis laciniatis, caule ſinuoſo, ſtriato, & Capitulis in ſummitate hirſutis, in quibus ſemen. Radices mittit plures, rapunculi ferè effigie, non ſolùm in una caule parte, ſed etiam in ramis, qui humi ſerpentes, radices quoq; faciunt. Naſcitur in incultis locis. Etſi nihil certi de ejus viribus nobis conſtet, putamus tamen à cæteris Filipendulis non multum differre. Ultimum hoc accepi à Clariſſimo Medico Bernardino Terviſano, qui nunc ſimplicium medicamentorum facultatem, & univerſam materiam medicam, magna cum laude, in famoſiſſima Patavina Academia publicè profitetur. Quod autem tuberoſa eſt radice, pluribus ſanè notis genuinam Dioſcoridis Oenanthem referre videtur: quod ſi huic caules ineſſent craſſi, aſſererem profectò legitimum eſſe Oenanthem. Cætera verò cum radicibus nituntur Filipendulæ ſimilibus, quin etiam umbellis, non parvam cum ea habere cognationem oſtendunt. Nec interim alicui mirum eſſe debet, quòd cunctas has ſpecies ſub Oenanthes nomine appingi curavimus, ſiquidem id temere à nobis factum non eſt. Nam tametſi legitimi Oenanthes ſpecies non ſint, cùm hactenus fuerit nemo, qui has plantas proprio appellaverit nomine: non præter rationem eſſe exiſtimavi, ſi ſub Oenanthes nomenclatione, nunc primum prodirent in lucem, ad rei plantariæ ſtudioſorum commodum. Oenanthes vires, quas deſcripſerit Galenus in ſimpl. cenſu, non licuit mihi reperire. Cæterùm Filipendulam non vulgaribus pollere viribus teſtantur recentiores. Ex enim urina remoratui, ejusq; ſtillicidio auxiliatur: item renum tum calculis, tum doloribus. Eadem ſtomachi inflationes diſcutit. Medetur ſuſpirioſis, & anhelantibus, omnibusq; in univerſum morbis, quos cauſa frigida excitaverit. Prodeſt comitialibus inſpergi ſo cibis radicum pulvere. Planta, quæ Græcis Οἰνάνθη, Latinis etiam Oenanthe appellatur: Italis, Enanthe.

Oenanthes tria genera à Cortuſo.

Oenanthē quarta à Treveſano.

Filipendulæ vires.

Nomina.

IV. OENANTHE III.

V. OENANTHE IV.

Oenanthe quaſi flos vinoſus, quòd odore & quadantenus colore non ſit viti diſſimilis, in quam claſſem Filipendula refertur, ſic dicta à numeroſis illis & rotundis in radice capitibus, quæ quaſi ex filo pendere videntur.

videntur. I. Filipendula vulgaris, C.B. Filipendula. Matth. Trag. Dod. gal. & fol. Cord. in hist. Ges. hort. Lon, Cast. Thal. Tab. (cui & Saxifraga rubra) Cæsal. Lugd. Oenanthe. Fuch. Cord. in Dioscor. Lac. Lob. II. Bulbocastanum (quod figura radicis bulbos, sapore gustuq; Castaneas scitè exprimat) apii folio, C. B. Oenanthe primum, Matth. Cast. Lugd. Bunium, Dod. gal. Lac. Ges. hort. Bulbocastanum, Ges. hor. Dod. fol. Taber. Cast. Cam. Bulbocastanum mas Tralliani, Lug. Bulbocastanum grandius, Eidem. Nucula terrestris septentrionalium, Lob. Ornithogali species, Lon. Pancaseolus vulgo, Cæs. III. Oenanthe apii folio, C.B. Oenanthe secundum, Matth. Lugd. Oenanthe angustifolia. Lob. Filipendula, Cast. Filipendula tenuifolia, Tab. IV. Oenanthe Chærephylli foliis, C.B. Oenanthe tertium, Matth. Lugd. Oenanthe Cicutæ facie, Lob. Oenanthe alia Penæ Lugd. Filipendulæ altera species, Ges. hort. Filipendula tertia & Oenanthe Selinophyllos, Tab. V. Oenanthe aquatica, C. B. Oenanthe quartum, Matth. Lugd. Oenanthe aquatica, Lob. Filipendula aquatica, Tab. Laver minus, Dod. gal. Juncus odoratus aquatilis, Dod. fol. Siser palustre eidem. an Petroselinum sylvestre, Cæsalpino? Hæc in hortis adolescit & folia terræ proxima Chærefolio similia acquirit, ut figura Matthioli exprimit.

Κόνυζα.

CONYZA. CAP. CXIX.

Conyzæ duo genera: quæ parva vocatur, odore præstantior est: major verò frutice altior, & foliis latioribus, gravi odore. Utriusq; folia olivæ similia, hirsuta, pinguia: in majore caulis binûm cubitorum altitudine attollitur, in minore pedem æquat: flos fragilis, lutei coloris, a qui in pappum abit: radices supervacuæ. Suffitu, substratuq; frutex totus serpentes fugat, culices abigit, & pulices necat. Folia convenienter illinuntur serpentium plagis, & tuberculis, ac vulneribus. Flores, & folia cum vino ad mēses, partusq; ejiciendos bibuntur: item contra urinæ stillicidia, arquatum morbum, & tormina: comitiales pota ex aceto adjuvant. Decoctum in desessionibus medetur vulvæ malis. Impositus succus abortum facit. Herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita sanat. Est & tertium Conyzæ genus, caule crassiore, ac molliore: foliis mediæ inter majorem, & minorem amplitudinis: minimè pinguis, multò tamen gravioris odoris, & injucundioris, sed inefficacior. Provenit locis humentibus.

a Meum addit. κατάπικρος i. subamarus.

I. CONYZA MAJOR.

II. CONYZA MINOR.

Conyzæ consid.

Conyza duplex Theoph.

Conyzæ omne genus non in Hetruria solùm, sed alibi quoq; passim ferè provenit, nullis prorsus reclamantibus notis, quæ earum singulis a Dioscoride tribuuntur. Conyza major vulgò Pulicaria dicitur, quia substrata (ut Dioscorides inquit) pulices necat. Quæ fort asse ratione adductus Theodorus in Theophrasto, Conyzam Pulicariam interpretatur. Memini autem Conyzæ Theoph. lib. 6. cap. 2. de plant. hist. ubi de ejus generibus disserit his verbis: Conyza mascula, & fœmina constat. Distant quemadmodum cætera, quæ sic discerni desiderant. Fœmina enim tenuiori vestitur folio, & compressiori est, atq; in totum minor. Mas amplior, crassioriq; caule, atq; ramosior, & folium amplius pinguiusq; habens, necnon & flore splendidior est. Ambo fructifera sunt, in totum serotina germine, floreq; constant: quippe cùm circa arcturum, & post arcturum incipiant. Mari gravior odor: fœminæ acrior, ideoq; contra bestiarum morsus commodior est: hæc Theophrasto de duplici tantùm Conyzæ genere. Conyza major nascitur in campestribus, in collibus & amœnis locis. Conyza minor foliis provenit alterius angustioribus, frutice breviore, pedali longitudine & odore quidem præstantiori: cæterū

III. CONYZA MEDIA.

Conyzæ vires ex Gal.

Nomina.

cætera verò majori similia habet. Provenit secus ităq; in campestribus, & in amœnis. Cæterùm tertia ejus species, cujus à Dioscoride fit mentio, inter marem & fœminam media est. Nascitur hæc in Ananiæ vallis agro, & in Goritiensi comitatu copiosissima, quin etiam in Bohemia, Germaniaq; humentibus præsertim locis, & secus vias, ubi ex agrorum marginibus aqueus humor stillicidio quodam in proximos defluit canales. Hæc autem peculiariter dysentericos juvat. si siccæ farina drach. (duæ) potidere quotidie sumatur ex vino rubro austero. Conyzæ vires posteritatis memoriæ prodidit Galenus l. 7. simpl. med. sic inquiens: Conyza & major, & minor adsimilis sunt tum temperaturæ, tum facultatis: gustui amaræ, & acres apparent. Excalfaciunt admodum luculenter, sive quis folia lævigata cum teneris ramulis (est enim fruticosa planta) parti cuipiam illinat, sive ubi in oleo coxerit, eo utatur. Siquidem concussiones, sive rigores per circuitum redeuntes, tale sanare oleum videtur. Flores quoq; eorum adsimilis sunt facultatis. Itaq; quidam, & ipsos cum folio tritos in vino bibendos exhibent, ad menses fortiter ducendos, ciendumq; fœtum. Est & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proveniens utriusq; illis tum graveolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertii sunt ordinis in excalfaciendo, & exiccando. Κονύζας sic Græcè, ut etiam Conyzæ Latinè dicitur. Italicè Conyza, & Pulicaria: Germanicè Gecle Minn und Dürrwurz: Hispanicè, Attadegua: Gallis, Herba aux puces.

Conyza, fortè dicta, quod κώνωπας seu Culices, suo lentore capiat, Gaza Pulicariam vertit. I. Conyza major vulg. C.B. Conyza major, Matt. Tra. Do. ga. Ges. hor. La. Lon. Clu. hist. Hisp. Cast. Lug. Conyza helenitis, Cord. in hist. Tha. Conyza major altera, Do. fo. Baccharis Lon. Ta. Baccharis Monspeliensium, Ges. hor. Lob. Lug. Cam. Hanc censemus prius à Matthiolo pro Bacchari exhibitam. II. Conyza minor flore glomeroso, C.B. Conyza minor, Trago, Matth. Dod. gal. Lac. Lon. (cui Conyza fœmina) Cast. Lugd. Tab. Conyza minima, Lob. Dod. fol Lugd. Thal. Psyllii nomine posita apud Cordum in sua historia, ubi tamen Psyllium describit. III. Conyza media asteris flore, seu Cunilæ tertium genus, Cunilago, C.B. Conyza media, Matth. Dod. gal. & fo. Lacu. Lon. Lob. Lugd. Conyza tertia, Cast. Clus. hist. Pann. Conyza Cord. in Dioscor. Tab. Conyzæ species tertia aquatica, Ges. hort. Conyza aquatica, Thal. Calaminthæ tertium genus, Fuch. Mētha lutea, Lon. Asteractico similis juxta scrobes, Cæsa. Hæc duplex, altera foliis latioribus & integris: altera strictioribus & in ambitu crenatis.

I. HEMEROCALLIS.

Hemerocallis cōsideratio.

Hemerocallis alterum genus.

Ἡμεροκαλλὶς. HEMEROCALLIS.

CAP. CXX.

HEmerocallis folium & caulem habet lilii, herbacei coloris ut porrum: flores in caule per singulos exortus terni aut quaterni erumpunt, lilii divisura, quorum ties dehiscere cœperunt, colore perquàm pallido: radix magna est, atque bulbosa. Quæ pota, aut cum melle & lana in pesso apposita, aquam educit, & sanguinem. Folia trita mammarum inflammationes à partu contractas, oculorumq; collectiones mitigant. Radix & folia igni ambustis utilissimè illinuntur.

HEmerocallis nusquam non provenit in Italia, quandoquidem circa messem in arvis inter segetes, in campestribus inter vepres in pratis, in montibus, & in vallibus aut eo colore emicat. Vulgus Lilium sylvestre nominat. Radice nititur bulbosa, hortensi Lilio persimili, sed colore diversa. Flores cum suo tempore dehiscunt, colore perquàm pallido (ut Dioscorides ait) conspiciuntur, adeò ut fulgentis auri modo rutilent. Hemerocallidis genus & illud esse non diffiteor, quod ego inveni in montibus Lapidiæ: id namq; facie alterum æmulatur, sed radicem habet, quæ pluribus & parvis coagmentatur bulbis: quin etiam flores profert aliam sortitos divisuram, Martagi modo repandos, priores Hemerocallis colore, ut ejus effigies, quam hic adjecimus, apertè demonstrat. Eadem præstare possunt, tum radix, tum folia, quæ prior. Hinc itaq; eorum error, ut arbitror, evidentissimè depre-

II. HEMEROCALLIS altera.

III. LILIUM CONVALLIUM.

mè deprehenditur, qui Lilium convallium vulgò dictum Hemerocallium esse existimant. Namque illud foliis constat ferè plane aginis, tenuioribus tamen levioribus minusq; striatis: cauliculis junceis, triangulis, tenuibus, ac mollibus, obsequiosisq; in quibus cacumen versus plures prodeunt flores albicantes, balaustii, aut arbuti effigie, odore eximio & perquàm jucundo, e quibus baccæ enascuntur virides, quæ per maturitatem Junio, & Julio mense rubræ. Radices demittit laxas, longas fibras, capillamentisq; refertas, nullis adjacentibus bulbis. Nascitur in montibus & in eorum convallibus. Hemerocallis vera Dioscoride teste, folia & caulem profert lilio similia: flores colore admodum pallido: radicem magnam, bulbosamq;. Quæ sanè notæ, si diligenter conferantur, manifestissimè indicabunt, eos hallucinari, qui Lilium convallium Hemerocallis esse contendunt. Lilii Convallii magnus apud Germanos in medicamentis est usus (abundat enim eo maximè Germania) ad varios corporis morbos. Flores excalfaciunt, attenuant, digerunt, provocant. Ajunt eo roborari cor, cerebrum, & omnes principes facultates. Idcirco resolutis, comitialibus, convulsis, vetiginosis, veternosisq;, animi deliquio correptis, & cordis pulsatione concussis, ipsum exhibent. Quin & ictis, seu commorsis à venenosis animalibus præbent. Item ægrè parturientibus stillatitiam florum aquam utiliter potandam censent: oculorumq; inflammationibus maximo esse auxilio prædicant. Conficiunt autem ex floribus per æstatem siccatis vinum vindemiarum tempore, ipsos calcatis uvis admiscentes, quo postea utuntur ad prædicta. Sunt & qui recentes flores vetere vino macerent, & in vitreo vase diu insolent, admistis lavendulæ vocatæ & roris marini floribus, additisq; odoramentis nonnullis: deinde ex iis stillatitiam aquam in calentis aquæ balneo vitreis organis eliciunt, eamq; aureis argenteisq; vasculis reponunt. Hanc aquā auream appellant, qua utuntur ad omnes prædictos corporis affectus. Quinimò eam jamjam animam expirantis ori inserunt, rati ex ejus assumptione homines morientes in vita retineri posse per plusculum temporis spatium. Sed quàm vana isti ferantur opinione, mihi quidem videtur esse contendunt. Quod etsi iis quoq; irritum comperiatur, ea tamen est hujusce aquæ apud omnes authoritas, ut plerisq; ab ejus exhibitione abstinere nequeant, etiam in morbis calidissimis. Cæterùm non sine errore Fuchsio, vir alioqui doctissimus, putat Lilium convallium esse Ephemerum, de quo Dioscorides agit libro sequenti. Sed quàm is sæpenumero experimento deprehensum est. Quod et si iis quoq; irritum comperiatur, ea tamen est hujusce aquæ apud omnes agrè decipiatur, nos suo loco dicemus: qui Ephemerum alterum faciunt iis mens sana non est. Hemerocallis meminit Gal. lib. simp. medic. sic inquiens: Hemerocalles radicem habet lilii radici similem, non figura tantùm, sed viribus. Prodest secum atq; illa, igni ambustis: quippe quæ leviter digerentem facultatem habeat, & cum hoc repulsorium quiddam. Quæ Græcis ἡμεροκαλλὶς, Latinis quoq; Hemerocallis, & Lilium sylvestre vocatur: Italis, Hemerocalle & Giglio salvatico secundo. Lilium convallium, Italis, Lilio Convallio: Germanis, Meyenblumlin: Gallis, Muguet.

Lilii convallii descript.

Non est Hemerocallis.

Lilii convallii vires.

Aqua aurea.

Hemerocallis vires ex Galeno.

Nomina.

I. Lilium Croceum majus, rubens Plinii, fortè Hemerocallis Dioscoridis, C.B. Lilium rubens, Brunf. Fuch. in icon. Ges. hor. Lilium rufum, Trag. Dod. gal. (cui & Hyacinthus Ovidii) Lilium croceum, Fuch. fol. Lon. Lilium croceum majus, Tab. Lilium purpureum majus, Lob. Cui & Bulbus cruentus Hippocratis) Dod. fol. Lug. Cam. Lilium sylvestre croceo flore, Cæsal. Lilium purpureum sive rubrum majus non bulbiferum, Clus. hist. Pann. Hemerocallis, Matth. Lacu. Ges. hor. Cast. Lugd. Martagon Chymistarum Lob. in icon. Martagon, Ges. hort. Cast. II. Martagon purpurosanguineum polyanthos, C.B. Hemerocallis altera, Matth. Lug. Hemerocallis Chalcedonica purpurosanguinea polyanthos, Lob. Lilium rubens vel cro-

vel croceum montanum, Geſ. hor. Lilium ſylveſtre alterum, Dod. fol. Hemerocallis Chalcedonica, Cam. Lilium rubrum Zuſiniare polyanthon Cluſ. hiſt. Pannonica. III. Lilium convallium à natali ſolo nomen habet, Oenantha videtur apud Theopraſtum, hoc flore eſt albo, vel rubente: illud majore vel minore quod frequentiſſimum. Lilium convallis vel ſylveſtre Lilium, Brunf. Lilium convallium, Trag. Matth. Lac. Geſ. hor. Dod. fol. Lob. Caſt. Geſ. Lugd. Tab. Cam. Ephemerum non lethale, Fuch. Lilium vernum Theophraſti, Dod. gal. & Lob. Callionymus & Chamæcitimus, Geſ. hor. Cacalia, Lonicero.

Λευκόϊον. LEUCOIUM, SIVE ALBA VIOLA. CAP. CXXI.

LEucoion vulgaris eſt notitiæ, ſed in florib. differentia quædam: namq; aut cœrulei, aut albi, aut purpurei, aut lutei inveniuntur. Luteum verò præcipui in medicina uſus. Hujus aridi flores fervefacti in deſſionibus, valent contra vulvæ inflammationes, & menſtrua expellunt: ſanant oris ulcera, cum melle indirum, mencum cerato, rimas ſedis. Semen duum drachmarum pondere ex vino potum, aut cũ melle ſes, ſecundas, & partus extrahit. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, & podagricos juvant.

a Catucuz. Nomina. λευκόϊον θαλάσσιον, οἱ δὲ ἴον θαλάσσιον ῥωμαῖοις ἴολα μαρίνα, δύναμιν ἔχει καὶ αὐτὴ παρ' αὐτὴν τῷ ἀπὸ αὐτῆς λευκόϊῳ

i. Leucoium marinum, alii violam marinam Romanis viola marina vim habet eãdem etiã ipſum cũ priore leucoio.

I. LEUCOIUM ALBUM, & Purpureum.

II. LEUCOIUM AUREUM.

Leucoii conſid.

LEucoion etſi Latinis albam tantùm violam ipſo nomine ſignificat: tamen à rei herbariæ autoribus & pro cæteris violarum generibus, luteo ſcilicet, purpureo, cœruleoq; colore diſtinctis, ſæpe uſurpari ſolet. Id hodie officinis, atq; etiam quibuſdam mediciis iis, qui Arabum factionem ſequuntur, horum voce Cheiri nuncupatur. Leucoium omne ferè genus in Italia in hortis, ac viridariis, in ædium feneſtris, parietibuſq; frequentiſſimum viſitur: ubi illud in figulinis, ac ligneis vaſis mulieres ſtudiosè colunt, ac fovent. Namq; ejus flores cùm coloris varietate, tum odoris ſuavitate tantam cum oculis, & naribus ineunt gratiam, ut in coronamenta frequentiſſimè addantur. Porrò non temerè omne ferè genus Leucoii in Italia naſci modò diximus: quandoquidem cœruleum inibi, quod ſciam, non provenit. Quamobrem Marcello Dioſcoridis interpreti ſcribendum puto, qui Leucoium cœruleum hoc loco accreviſſe ſuſpicatur, vetuſtiſſimi Latini Dioſcoridis ſcripti, teſtimonio nixus, in quo nullum planè de cæruleo Leucoii colore verbum legebatur. Suſpicionem hanc augent, Italiæ eſſe comprobant Oribaſius, & Serapio, quos item id verbum hoc loco non habere comperio in ſimplicium cenſu: cùm alioquin reliqua Dioſcoridis referant. Proſiliunt omnia genera cubitali altitudine ramoſa, caule braſſicæ exiliore, ſed ſolorum facie variant. Siquidem tametſi omnibus folia ſint oblonga, id tamen, quod luteis exit floribus, foliis ſunt longioribus, numeroſioribus, viridioribus, & magis in acutum deſinentibus: cætera verò, nempe album & purpureum, foliis gaudent breviora, latiora, & non ut in luteo mucronata: quinetiam ſupernè inferneq; caneſcentia. Cæterùm ex Leucoio, ſive ex albis violæ floribus, ut pote qui cæteros odore præcellant, Perſæ odoratum illud unguentum parant: quod Jaſminum appellant, ut primo libro in ipſius Jaſmini unguenti mentione oſtendimus, ubi eorum ſententiam refutavimus, qui è floribus Gelſimini vulgò vocati id fieri contendunt. Leucoii vires tradidit Galenus libro ſeptimo ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens: Leucoii frutex univerſus extergentem facultatem poſſidet, ac tenuium partium eſt: plus tamen flores, & inter hos qui ſunt ſicciores, magis etiam quàm virides, adeò ut & oculorum cicatrices craſſas extenuent. Tum menſes quoq; decet. Rum eorum movet, & ſecundas fœtumq; emortuum elicit & ſi bibatur, fœtum vivum perimens, & abigens eſt medica-

Cheiri.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

Leucoii hiſt.

Leucoii vires ex Gal.

mentum

mentum: est enim id, ut si quod aliud, amarum. Quòd si quis virium ejus vehementiam multa aqua admista retundat, ac mulsiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonem bonum medicamentum. Sic decoctum ejus si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirrhi modum induruere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem pervenientia curat. Sunt verò etiam, qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen ejusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarum mensura potum: tum mensibus ciendis appositum cum melle, convenire creditur, fœtumq; viventem interficere, ac mortuum ejicere. Radices similis quoq; facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli verò & phlegmonas in articulis induratas iis curant. Leucoium aureum præstat ea omnia, quæ cætera genera, sed longè valentius. Ideoq; præcipui est in medicina usus. Id λευκόϊον Græcis dicitur, quod Latinis Viola alba (quanquam eo nomine Græci & luteam, & purpuream violam comprehendunt:) Mauritanis, Keiri, Cheiri, sive Alcheiri: Italis, Viola bianca: gialla & pavonazza: Germanis, Gelb Violen / und Weiß Veil: Hispanis, Violetas amarillas, & Violetas blanquas: Gallis, Violettes, & Giroflees Violiers rouges, blancq, jaulnes. Nomina.

Leucoium, id est, viola alba, potius foliorum, quàm florum ratione: aliud enim est foliis candidioribus & mollioribus, quod Candidum à foliorum colore dicitur, habetur enim majus & minus, & quidem floribus candidis, cinereis, puniceis, variegatis: aliud folio planè viridi, quale est luteum dictum, quod simplici eoq; majore, vel minore est flore: aut pleno est. I. Leucoium folio incano majus, C.B. Viola purpurea, cærulea, rosea, candida Trag. Viola matronalis alba, purpurea, punicea, Fuch. qui tres distinctas figuras habet. Viola alba & purpurea, Lob. icon. Leucoion, Dod. gal. Leucoium album & purpureum, Matth. Lugd. Leucoium album, purpureum, violaceum, Tab. Leucoium candidum majus, Dod. fol. Leucoia propriè dicta, Ges. hor. Leucoium album hortense, Cam. Viola alba, quæ & matronalis, Cæsalpino. Foliis est integris, aliquando etiam sinuatis: sic & floris folia, aliquando in lacinias dividuntur. II. Leucoium luteum foliis viridibus, C.B. Leucoium, Brunf. Lac. Cord. in Dios. Cast. Leucoium aureum, Matth. Lugd. Leucoium luteum, Fuch. in icon. Dod. fol. Lob. Viola lutea, Trag. Fuch. in fol. Dod. gal. Cæsal. Keiri, Ges. hor. Cheiri, Lon. Viola petræa lutea, Tabernæmontano.

Κραταιόγονον.

CRATÆOGONUM. CAP. CXXII.

CRatæogonum, sive, ut aliis placet, cratœonon, foliis melampyro simile est, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumq; geniculorum: semine milii. Nascitur in opacis, & frutetosis parte plurima: summopere acre. Traditum est à quibusdam, hoc si bibat jejuno ore, ter die post menses purgationem, tribus obolis, in cyathis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus: vir modo consimili, totidem diebus ante coitum hauriat, virilis sexus partum futurum.

Quamvis putent nonnulli Crataogonum esse quandam Perficariæ vocatæ speciem, ego tamen eorum sententiæ non usquam subscribere, quòd Perficariæ nullis ferè notis Crataogonum æmulari mihi videatur. Neq; verò aliam herbam, quæ Crataogoni effigiem repræsentaret, hactenus reperi, aut repertam vidi in Italia, ubi tamen ipsum nasci non negaverim. Sed certè id inventu difficile suspicor, quoniam ejus descriptio, quemadmodum & sequentis, ab omnibus, qui extant, rei herbariæ authoribus, obscura satis & confusa traditur. Κραταιόγονον sic Græcè, ut Crataogonum item Latine vocatur: Crataegono, Italicè. Cratæogoni consid. Nomina.

Φύλλον.

PHYLLON. CAP. CXXIII.

PHyllum quod elæophyllon vocatur, in saxosis nascitur: duum generum est. Quod autem thelygonum appellant, provenit musci modo, folio oleæ, sed colore magis herbaceo: caule tenui, brevi: radice exili: florem album profert: semen papaveris, majusculum. Sed arrhenogonum cætera huic simile, solo fructu distat: habet enim racemosum quiddam deflorentibus oleis non dissimile. Arrhenogonon fœminei, masculi sexus facere partus, ut thelygonon fœminei, proditur: horum Cratevas author est. Sed hujusmodi historiatenus mihi produxisse visum est.

ALiter sanè mihi persuadere non possum, (ut etiam sibi persuadet Marcellus Vergilius) quàm in hoc Phylli capite subesse mendam, perversamq; esse lectionem scriptorum (ni fallor) negligentia, præsertimq; in his verbis. τὸ μὲν θηλυγόνον ὡσπερεὶ βρύον ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Siquidem ὡσπερεὶ βρύον nulla ratione hoc in loco convenire videtur: cùm olearum folia, nullam cum musci capillamentis conformitatem habeant. Videtur præterea nobis non parum singulari Theophrastus: quippe qui de Phyllo scribens lib. 9. cap. 19. de plant. histor. ita scriptum reliquit. Thelygoni fructus similis est muscosis oleæ floribus, pallidior tamen. Quo sit, ut mihi persuadeam in Dioscoride esse legendum: φύλλον δὲ ἐλαιόφυλλον καλοῦσι, φύονται ἐν πέτραις, τὸ μὲν θηλυγόνον οἱ δὲ ἀκρπὸς κατάπερ ἐλαίας βρύα ἄνθος ὠχρότερον δὲ, ἔχον χλωρότερον ἐλαίας τὸ φύλλον. Hoc est Phyllum quod Elæophyllum vocant, nascitur saxosis locis, Thelygonum fructum edit oleaster floribus similem, pallidiorem tamen: folia verò olearum viridiora. Quod verò Phyllo folia insint olearum similia, vix dubio procul affirmare Dioscorides cùm inquit: φύλλον οἱ δὲ ἐλαιόφυλλον καλοῦσι. Quo sit, ut asserere jam non vereor plantam, cujus hic appicta est imago, à nobilissimo Jacobo Antonio Cortuso, materiæ medicæ peritissimo mihi missam, legitimum esse phyllum Thelygonum, omnibus astipulantibus notis. Ruellius legitimum phyllum eam putat esse plantam quam majorem Perficariam vulgò vocant, sed meâ quidem sententia fallitur. Cùm Perficaria locis humentibus, uliginosis, proveniat: phyllum verò siccis, aridis, & petrosis ut Dioscorides testatur. Qui tamen, si ejus verba accuratè expendat, nullam hujus herbæ cognitionem habuisse deprehenditur, nisi eam quam ex Cratevæ herbarii historia habere potuit, unde fortè ea omnia sumpsit. Quo sit, ut mirari non liceat si nobis quoq; Phyllum cognitu sit difficile, quin & flores minimè respondent. Phylli (quod viderim legerimq;) non meminit Galenus, nec Paulus, nec Oribasius. Quod quidam sanè arguit, aut quòd in eorum Dioscoridis exemplaribus hoc phylli caput non legeretur, aut quod fortasse præsumunt phyllum esse Dioscoridi adulterinum, imò ipsis fuisse incognitum. Cæterùm non desunt qui velint Phylli consid. Phyllon Theoph. Phyllon Ruellii est Perficaria.

Phyllum

*I. PHYLLUM TESTICULATUM. *

II. PHYLLUM.

Phyllum à Linozosti, hoc est Mercuriali, non differre, quòd pluribus tum notis, tum facultatibus sibi invicem respondeant. Verùm quod cum iis non possim liberè consentire, hæc me maximè animo suspensum detinent, quoniam Mercurialis folia habet ocimi, helxinæ cognata, non autem olivæ: florem herbaceum non album: quòd præterea Mercurialis nascatur passim in hortis & vineis, non in saxosis tantùm: quòd de his deniq; seorsum diversisq; capitibus scripserint Dioscorides & Plinius, utpote de rebus inter se differentibus. Equidem hoc anno plantam inveni inter saxa in Salvatico monte non longè à Goritia, folio mercuriali crassiore, breviore, aliquantulum in ambitu serrato: semine jam deflorentis olivæ simili. Quibus utiq; notis ea mihi visa est satis Arrhenogono suffragari. Sed an verum fuerit Arrhenogonum, pro certo affirmare non ausim: quo factum est, ut hic imaginem pingendam neglexerim. Phylli meminit Theophrastus lib. 9. c. 19. de plantarum historia, ubi ita scriptum reliquit: Quædam ad procreandum marem aut fœminam valere traduntur. Quamobrem Phyllon tum arrhenogonum, hoc est, marificum, tum thelygonon, id est fœminificum vocant. Ambo inter se similia sunt & ocimi speciem referunt. Fructus thelygoni modo musci oleaginei, verùm pallidiori, arrhenogoni verò sicut olivæ, cùm primum ex muscoso flore emergit, geminus modo testiculi hominis: hæc Theophrastus. Ex cujus nimirum verbis colligi potest, Dioscoridis codicem hoc in loco depravatum esse: quandoquidem Theophrasto thelygonum non nascitur musci modo, nec folium habet oleæ viridius, ut in Dioscoride scriptum legitur: sed fructum quidem fert in modum musci oleæ, pallidiorem tamen. Quæ certè thelygoni notarum diversitas facit, ut planè suspicer in Dioscoridis potius, quam in Theophrasti verbis mendum aliquod subesse. Atq; adeò sit, ut quasi non dubitem asserere eam plantam, quam ego reperi (ut antè dixi) in Salvatino monte, verum Arrhenogonum esse: non solùm quòd descriptioni pulchrè respondeat, sed etiam quòd in notis ferè non dissentiant auctores illi gravissimi.

Nomina. *Herba, quæ Græcis φύλλον, Latinus & Phyllum, & Folium appellatur: Italis, Phillo, & Folio.*

Phyllon, aliud mas, aliud fœmina: at Matthiolus sua figura fœminam exprimere videtur, quare utrumq; figuram adposuimus. I. Phyllon testiculatum, C.B. Phyllon Arrhenogonon, Adverſ. Lob. icon. Lugd. Phyllon marificum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Tab. Phyllum mas, Lob. & Dod. fol. Caſt. II. Phyllon ſpicatum, C.B. Phyllon, Matth. Geſ. hor. Phyllon thelygonon, Adv. Lob. Dod. fol. Lugd. Phyllum fœminificum, Cluſ. hiſt. Hiſp. Tab. Phyllum fœmina Caſtori.

CAP. XXIV.

ὄρχις. TESTICULUS.

TEſticulus, quem Græci cynoſorchin vocant, foliis circa caulem, & ima ejus parte in terra ſtratis, oleæ molli ſimilibus, longioribus, anguſtioribus, lævibus: caule dodrantali: floribus purpureis: radice bulboſa, oblonga, olivæ modo anguſta, duplici ordine ſuperiore, quæ plenior eſt: inferiore, quæ mollior, ac rugoſior. Eduntur radices coctæ, ut bulbi. Ex quibus ſi majorem edant viri, mares generari dicuntur: ſi minorem fœminæ, alterum ſexum. Addunt, in Theſſalia, mollem mulieres in lacte caprino bibere, ad ſtimulandos coitus: aridam verò ad inhibendos, & alterum alterius potu reſolvi. Naſcitur in petroſis, & ſabuletis.

ὄρχεις

I. TESTICULUS I.

II. TESTICULUS II.

III. TESTICULUS III.

IV. TESTIC. IV. IN majoribus figuris.

ὄρχις ἕτερος.

TESTICULUS ALTER. CAP. CXXV.

TEsticulus alter *a* alio nomine Serapias, Andrea authore vocatur: quoniam radix ad multa utilis sit. Foliis est porri, latioribus, oblongis, pinguibus, ex alarum sinu inflexis: caule palmeo: floribus penè purpu-

a ὃν καὶ στρατιόδα καλοῦσιν ἔνιοι ὡς Ἀνδρίας. i. quem & Serapidē vocant alii, velut etiā Andreas, ita habet meum.

V. TESTICULUS V. IN majoribus figuris.

VI. TESTICULUS IV.

VII. TESTICULUS V.

purpureis: radice testiculis simili. Quæ illita tumores discutit, ulcera purgat, & serpere eadem non patitur: abolet fistulas, & illitu inflammationes lenit. Aridæ radices nomas inhibent: sananteq; putredines, & oris ulcera cacoethe: alvum sistunt è vino potæ. De hac, eadem quæ de testiculo canis, proferuntur.

Σατύριον. SATYRIUM.

CAP. CXXVI.

SAtyrium aliqui trifolium vocant, quoniam tria † fert folia, ad terram infracta, rumici, aut lilio similia, minora tamen, ac rubra: caulem cubitalem, nudum: florem lilii effigie, candidum: radicem bulbosam, mali magnitudine, fulvam, intus ut ovum candidam, gustanti dulcem, & ori non ingratam. Quam in vino nigro austero bibere convenit, contra opisthotonum. *a* Utendum ea dum concumbendi incessit cupiditas: siquidem ea proniores ad Venerem fieri affirmant.

Σατύριον ἐρυθρόνιον. SATYRIUM ERYTHRONIUM. CAP. CXXVII.

ESt & alterum Satyrium erythronium, sive erythraicon, id est rubrum, semine lini, majore, duro, levi, splendente: quod fertur non secus atq; scincus libidinem excitare. Cortice radicis gracili, *b* rufo, intus autem album includitur, sapore dulci, non ingrato ori. In montosis, & apricis enascitur. Venerem, ut produnt, si omnino manu teneatur, radix stimulat: eoque magis, si bibatur in vino.

† Orib. add. ὡς τὸ πολὺ. i. ut plurimũ

a Pro ista periodo meum tantum habet. καὶ σωφρονίων φασὶ πρὸς ὁρμῶν. i. & coitum dicunt incitare.

a ῥωμαλέον. i. robusto, ita Cat.

b Orib. leg. πυκνὸς. i. denso.

Satyrii, & Testiculi consid.

ERrant, mea quidem sententia, omnes ferè hujus ætatis medici, ac sepiastarii: quippe quòd Canis testiculis legitimi Satyrii vice passim in medicamentis utantur. Nam hæ plantæ (si Dioscoridi credimus) notis, ac facie maximè inter se distant, quamvis viribus, & facultate non longè dissimiles. Testiculorum enim radices, præter id quod animalium referre præsentant, oblongæ sunt, binæ utrinq; pendentes: superior tamen altera, quæ plenior est: inferior altera, quæ mollior, & rugosior,

VIII. SATYRIUM PRIMUM. IX. SATYR. ERYTHRONIUM.

X. PALMA CHRISTI major.

rugosior. Satyrii verò radix bulbosa, maliq; modo extuberans describitur, colore exterius fulva, interius ut ovum candida, gustanti dulcis, & ori non ingrata: Cui per omnia ferè similis est alterius Satyrii radix, quod Erythronium appellatur. Cæterùm verum Satyrium, ut ingenuè fatear, hactenus in Italia videre mihi non licuit. Atqui Erythronii vocati radicem mali effigie, cortice tenui, & rufo, candida intus pulpa, sapore dulci, oriq; non ingrato, Damasco Syriæ misit ad me Cechinus Martinellus Ravennas, Pharmacopœus præstantissimus, & rei herbariæ admodum studiosus: in montosis & apricis nascitur, cujus imaginem hic excudi curavimus, ut discant, qui Orchim Satyrium esse contendant, quantum à scopo aberraverint. Testiculorum itaq; plura habentur genera foliis & floribus differentia, ut ex appictis hic imaginibus, quis facilè discernere poterit: quæ in pratis montium collibus, & herbosis pascuis nascuntur. Vires uniformes habent. Testiculi species quinta, folia gerit plantagini proxima, supernè striata, caulem dodrantalem glabrum levemq; flores spicatos, tum candidos, tum quandoq; purpureos: radices (ut cæteri) duas oleæ magnitudine. Provenit in montibus herboso solo. Ea omnia potest, quæ cætera genera. Quibus & illud addendum esse existimaverim, cujus radix humanæ manus similitudinem refert. Vulgus prædicta radicis figura id Palmam CHRISTI appellat. Avicenna hasce radices Digitos citrinos nuncupat, etsi eos digitos citrinos esse perperam, nullaq; quod in libro suo legerim, ratione ducti negent Monachi illi, qui in Mesuem commentarios ediderunt. Hujus duo in Ananiæ vallis montibus habentur genera. Unum majus, quod folia allio latiora, nigris respersa maculis, caulem rotundum, lævem: florem spicatum, varium, in purpura albicantem, odore non ingrato: radices duas, quæ sanè testiculos caninos referrent, nisi ramis quibusdam quasi digitis, humanam manum exprimere viderentur. Alterum minus, quod foliis constat croci: caule dodrantali, junceo, lævi; in cujus cacumine flos emicat purpureus, amaranthi æmulus, saturatiori tamen purpura splendens qui recens odorem quam suavissimum reddit. Hujus exiccati floris pulvis ex aqua ignitum chalybem experta, epotus (ut perhibet ii, qui ita esse experimento comprobarunt) dysentericis maximè prodest. Idem aquam præstare ajunt, quæ per vrea organa ex iis elicitur. Radices huic simile, sed quæ alteri magnitudine cedunt. Excalfaciunt utræq; (ut author est Avicen-

Satyrium Erythronium.

Palmæ Christi consid.

* XI. SATYRIUM BASILICUM pratense maculatum.*

XII. PALMA CHRISTI minor.

vicenna) siccant q3 secundo recessu, crassa corporis excrementa pellunt, faciem q3 detergunt. Dantur maniacis magno juvamento quin & in nervorum affectibus. Seminis pulvis drachmæ pondere ex vino potus, comitialibus subvenit. Item radicum decoctũ vino diutius commistum, quod bibendum paratur tam in prandio, quàm in cœna. Radices Nicolai Florentini testimonio, febrem quartanam fugant: is namq3 earum tantùm usu Biliotum quendam curatum retulit. Fuchsius Palmam Christi non rectè pace ejus dixerim, inter Satyrii genera depinxit: siquidem ea potius, meo judicio, inter Canis testiculos erat repræsentanda. Quin etiam in eo mihi planè errasse videtur, quòd Satyrium triphyllon, perinde atq3 canis testiculi, cum duabus radicibus pictura expresserit contra Dioscoridis delineationem, qui unam tantùm radicem Satyrio mali magnitudine reddidit. Nisi fortasse is potius fuerit pictoris lapsus. Hallucinantur præterea una cum Mesue Patres illi reverendi, qui in ejus antidotarium commentati sunt: quippe qui malè sibi persuaserint, tot esse Satyrio radices, quot Canis testiculis. Verùm ii Dioscoridem consulant, & hinc quam apertè decipiantur, intelligent. Sed his facilè errandi occasionem præbuit dedisse Plin. quem lib. 26. cap. 10. Orchin, id est, testiculum, cum Satyrio turpiter confudisse constat. Cæterùm quoniam legitimo Satyrio deficimus, officinæ ac medici ejus vice Testiculi radices suppeditant, infelici tamen, nec pari successu. Nam etsi ad prolem gignendam testiculi radices præstulerit Dioscorides, quòd major à viro devoratam masculum gignat, minor verò à fœmina fœminam: deturq3 mollis fœminis bibenda in lacte caprino ad stimulandam venerem, arida verò ad inhibendam, non tamen ob id unquam comperi quenquam, qui ex earum largiore esu referret, se magis ad venerem fuisse excitatum, quàm esset priusquàm eas comedisset. Sed id fortè fortuna illis accidit, quòd utrasq3 simul radices ederint medicorum imperitia, quo factum sit, ut altera alterius vim destruxerit, cum alteri vis insit, ut venerem stimulet, altera verò ut eandem inhibeat. Id quòd fortasse iis non eveniret, si legitimum haberemus Satyrium: vel si herba inventri posset, quæ hominis salacissimos reddit, cujus Theophrastus meminit libro 9. cap. 22. de plantarum historia, ubi ita scribit. Ad rem autem veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat. Non enim solùm edentibus sed etiam tangentibus tantùm genitalibus vim dixere vehementem adeò fieri, ut quoties vellent, coire valerent. Et quidem qui usi fuerunt, duodecies egisse dixerunt. Indum autem ipsum, qui vel magno atque robusto corpore erat, septuagesies aliquando coivisse fatentem licuit audire: verùm emissionem seminis guttatim fuisse, demumq3 in sanguinem devenisse. Mulieribus verò vehementius etiam citari libidinem, cùm eo medicamine usæ fuerint, dicebatur: hactenus Theophrastus. Canini testiculi vires posteritatis memoriæ mandavit Galenus libro 8 simplicium medicamentorum, sic inquiens. Orchis nuncupatur & Cynosorchis altera, quæ major est, alia verò minor videlicet, contrà admodum elaborata est, ita ut ejus temperamentum ad calidius & siccius vergat. Unde hæc radix non modò non stimulat ad coitum, sed etiam planè contra cohibet, ac reprimit. Eduntur tostæ bulborum more. Orchis verò quem & Serapiada nuncupant, sicciorem facultatem obtinet, quàm ut primi ordinis habeat mereatur: quocirca ad venerem non similiter accommodus est. Oedemata illitus discutit, & ulcera sordida purgat, & herpetes sanat. Siccatur vehementius etiam magis desiccat, adeò ut & putrescentia contumaciaq3 ulcera sanet. Habet etiam quippiam subadstringens, ac propterea inde ventrem ex vino potus sistit. Meminit item Satyrii Gal. eodem libro. Satyrium, inquit, aut Triphyllum humidum, & frigidum temperatura est: quamobrem gustu quoq3 apparet dulce. Attamen recrementitiam, & flatuosam humiditatem in se possidet: quocirca ad venerem incitat. Hæc verò & herbæ ipsius radix præstare potest. Porrò, ut quidam scribunt, ex vino austero potum sanat opisthotonon. Planta, quæ Græcis ὄρχις, & νυνὸς ὄρχις & ἀρρενόγονον, Latinis Testiculus, & Testiculus canis

Fuch. errata.

Monachorum lapsus.

Herbæ venereæ Theoph. mentio.

Canis testiculi vires ex Galeno.

Satyrii vires ex Gal.

Nomina.

canis nominatur: Arabibus, Chasi alkeb: seu Chasi alchelb: Italis, Testiculo di cane: Officinis, Testiculi vulpis, Germanis, Knabenkraut: Hispanis, Coyon de perro: Gallis, Coullion de chien. Quæ verò planta σατύριον Græcè, Satyrium quoque Latinè dicitur: Arabicè, Gasi alchaleb, Chasi altraleb, sive Tatarich: Italicè, Satirio, & Satirione: Germanicè, Stendelgore. Palma Christi minor: Italis, Palma di Christo minore.

Magna est Orchidum & Satyriorum sylva, in historia explicanda, monuisse in præsens sufficiat hanc esse posteriorum inter ea distinctionem (licet contra veterum placita) ut Orchidis, seu Cynosorchidis, vel Testiculi nomen, tribuant iis, quæ radices habēt rotundas, Testiculorum instar geminas, rarius enim ternas junctas videas: Satyrion is verò, vel Palmæ, quæ radices habent manus effigies aliquo modo exprimentes. I. Testiculus primus, Matt. sed in ejus Compendio quartus: Cynosorchis major primus, Tab. II. Orchis apem referens, C.B. Testiculus secundus, Matth. Lac. Lug. Satyrium, Brunf. Orchis sexta & Satyrium alterum Dioscoridis, Trag. Triorchis fœmina, Fuch. Lon. Tab. Orchis serapias fœmina, Dod. gal. Orchis serapias secundus minor, Dod. fol. Lug. Orchis melittias, Lugd. Tab. Orchis melittias sive apis cadaverulum exprimens, Lob. Orchis sive testiculus minor violaceis floribus, Cord. in histo. Testiculus figura & colore apem flori insidentem æmulante Cæsalpino. III. Testiculus morionis fœmina, C.B. Dod. fol. Lug. Testiculus tertius, Matth. in minoribus figuris, at in majoribus hunc cum præcedenti sub testiculi secunda specie posuit: Cynosorchis, Brunf. Cynosorchis morio fœmina, Lob. Lug. Cynosorchis morio alter, Tab. Testiculo alteri adjungit Lacuna, an Orchis fœmina major vel angustifolia, Fuchsio & Orchēos tertium genus, Dod. gal. Satyriumq; primum Dioscoridis, Trag. IV. & V. Has duas figuras in majoribus iconibus Matthiolus habet, quibus testiculi speciem tertiam inscripsit, quem sequitur Lugdunensis historia. Verum. IV. dicitur Triorchis major mas, Tab. & Triorchis major mas, Tab. & Triorchis Trifolia, Eidem: at V. Testiculus est decimus tertius Tabernæmontano. VI. Testiculus morionis mas fuis maculatis, C.B. Testiculus quartus, Matthiolo: at in Compendio sub primo positus, ut & à Lacuna & Castore, Satyrion mas. Brunf. Cynosorchis mas nostra Trag. Orchis mas angustifolia, Fuch. Orchios secundum genus, Dod. gal. Thal. Cynosorchis morio, Lob. Testiculus morionis mas, Dod. fol. Lugd. Orchis mas minor, Lon. Cynosorchis morio mas, Tab. VII. Testiculus quintus Matthiolo. IIX. Satyrium primum, Matth. Lugd. Satyrium trifolium. Castori. IX. Satyrium Erythronium, Matth. Lugd. Castori: de utroq; quid sit ambigitur, nec in prima, secunda ve editione proponuntur: sic & in majoribus figuris primo excusis Satyrium Erythronium non habetur. X. Satyrium basilicum angustifolium, C. B. Palma Christi major, Matth. Palma Christi alia, Cord. in hist. Palma Christi fœmina, Taber. Satyrium basilicum mas, Lon. Satyrium basilicum mas tenuifolium majus, Thal. Satyrium basilicum majus, Lugd. Verum Matthiolus figurâ quidem hanc expressit, at descriptio convenit sequenti figuræ undecimæ, quam ejus mine adposuimus. XI. Satyrium basilicum pratense maculosum, C.B. Orchis fœmina altera, Trag. Satyrion basilicum fœmina, Dod. gal. & fol. Lon. Satyrium basilicum mas alterum, Fuch. Satyrium basilicum, Lac. Serapias fœmina pratensis Lob. Lug. Palma Christi, Cord. in hist. Cæsal. Palma Christi minor, Cast. quoad iconem. Palma Christi maculata, Tab. Satyrium fœmina, Thalyo. XII. Satyrium Basilicum angustifolium alpinum, C.B. Palma Christi minor, Matth. Lugd. Cast. quoad descriptionem: Satyrium basilicum alpinum, Ges. hor. Orchis serapias minima alpina, Cam. Satyrium basilicum mas tenuifolium minus, Thalyo. Satyrium basilicum minus, Dod. fol. Palma Christi minor fœmina, Tabernæmontano.

ὄρμινον.

HORMINUM. CAP. CXXVIII.

HOrminum sativum herba est foliis marrubio similis: caule semicubitali, quadrangulo, circa quem eminentiæ siliquis similes prodeunt, quæ ad radicem spectāt, in quibus diversum semen recluditur. Siquidem in sylvestri rotundum, fuscumq; invenitur: in altero nigrum, & oblongum, cujus est usus. Ad venerem stimulandam, cum vino bibi volunt. Purgat cum melle argemas, albugines q; : illitum ex aqua tumores discutit: eo etiam extrahuntur aculei ex corpore. Idem effectus est illitæ herbæ. Sylvestre magis his pollet: quare unguentis, præsertim gleucino, permiscetur.

Hormini consid.

RUellius, & hunc, ut arbitror, secutus Fuchsius, in suis quisq; de stirpium historia commentariis, certò credunt Horminum sativum eam perquàm odoratam herbam esse, quæ vulgò aliquibus Sclarea, quibusdam Matrisalvia, & nonnullis Herba Sancti Joannis appellatur. Sed certè horum, licet doctissimorum virorum, sententiam ut minus probem, multa mihi occurrunt. Primum quòd contra Hormini descriptionem illæ plantæ constent caule plerunq; bicubitali, foliis marrubio quam longè majoribus, & calyculis, in quibus semen recluditur, sursum spectantibus. Deinde quòd in Sclarea ipsa rotundum semen inveniatur, non autem oblongum. Illud præterea addiderim, quòd Dioscorides nunquam, meo judicio, Horminī odorem prætermisisset, si ei Sclarea dicta Horminum sativum fuisset, ut illi existimant: ea enim adeò odorata est, ut ejus odor insignis sine vitio præteriri non possit. Huc deniq; illud accedat, & eos planè, ut puto, refellet, qui secus opinantur, quòd plantam, cujus hic effigiem damus, Pisis ad me Misit Lucas Ghinus medicus clarissimus, & rei herbariæ peritissimus, tum ad amussim Horminum sativum repræsentat, ut pictura affabrè demonstrat. Ea enim foliis est Marrubio similibus, sed majoribus, & asperiusculis: caulibus semicubitalibus, quadrangulis: floribus in caule secundum folia per intervalla prodeuntes purpureo colore: quibus decidentibus eminentiæ, siliquis similes prodeunt, quæ ad radicem spectant. Flores edit in caule secundum folia per intervalla prodeuntes purpureo colore, in quibus nigrum, & oblongum recluditur semē. Cæterùm SYLVESTRE folio est salviæ ferè simili, caule sesquipedali, aspero, quadrangulo, leviter hirsuto striato q; : flore salviæ, colore purpurascente, siliquulis pluribus in humum reflexis, in quibus semen rotundum, fusco colore, Gallitrico passim vocato haud longè absimile. Provenit in campestribus, in pratis, secus itinera & herbosis locis. Eadem omnia præstat, quæ de domestico scribuntur. Sclarea autem foliis exit Hormino quadruplo majoribus, ac latioribus, subasperis, crispis, humi accubantibus: caule sesquicubitali, & quandoq; majore, hirsuto, firmo, quadrangulo q; à cujus medio plures oriuntur rami, in quibus spicati exeunt flores ex purpura albicantes, odore eximio præditi & quadam cum gravitate jucundo: ex his receptacula

Horminī sativi descriptio. Horminī sylvestris hist. Matt.

Ruel. & Fuchsii opin. reprobata.

Sclareæ hist. Matth.

I. HORMINUM DOMESTICUM.

II. HORMINUM SYLVE-

IV. SCLAREA.

Sclareæ vires Matth.

Horminū Plinii.

Horminum frugis genus

Nomina.

oriuntur, in quibus nigrum, pellucidum, ac rotundum inclu-
ditur semen. Radicibus nititur multifidis, subnigricantibus.
Seritur in hortis, & viridariis. Excalfacit, attenuat, discutit,
aperit, resolvit. Hanc etsi Dioscoridis Horminum non sit, ego
tamen Horminum majus, aut odoratum Horminum appella-
verim. Hujus folia ex aceto imposita, panos per se, vel cum
melle discutiunt: item furunculos priusquàm caput faciant
vel acuminentur. Italæ mulieres odorati Hormini seminis
granum oculis caligantibus imponunt, nec ex oculo auferunt,
nisi caligine soluta. Hormini utriusq; meminit Plinius lib. 22.
cap. ultimo ubi in eum errorem lapsus deprehenditur, in quem
& in stachy eundem incidisse superius ostendimus. Nam ubi
Horminum foliis marrubio similibus depinxisse opus erat, ti-
folia porri tradidit, nimirum Græcorum nominum vicinita-
te deceptus: πράσιον enim marrubium significat, πράσον verò
porrum, quod Plinius legisse videtur. Est & Hormini genus à
Theophrasto, Galeno, & Plinio inter fruges annumeratum:
quod (ut Galenus author est libr. 1. de alimentorum facultā-
tibus) inter erysimum, & cuminum mediam naturam ob-
tinet. Cæterùm Hormini, de quo hic nobis est sermo, meminisse
Galenum in libris simplicium medicamentorum, non reperi-
quamvis ejus mentionem fecerit Paulus, qui tamen illa tan-
tùm refert, quæ à Dioscoride mutuatus est. Græci eam plan-
tam ὄρμινον vocant, ut etiam Horminum Latini: Italis, Hor-
minio salvatico. At Sclarea, Italis, Sclarea, Scarleggia, seu
herba di san Giovanni: Quibusdam Matrisalvia: Germanis,
Scharlach: *Gallis, Orvod, seu Toutebonne.*

Horminum, quòd impetu in Venerem agat, seu stimulet, cujus plures sunt differentiæ: hic de sativo, sylvestri & Syriaco. I. Horminum sativum. C.B. Dod.gal.Cam. Cæs. Horminū domesticum, Matt. Horminum, Lac. Lob. Dod. fol. Lug. Cast. Tab. Orminum verum quorundam, Ges. hor. Orminum minus, Lonicero. II. Horminum sylvestre, Matth. Cast. Lugd. Cæs. Hormini sylvestris tertii altera species, Clus. hist. Pan. Orvala altera, Dod. fol. Verbascum salvifolium, Lob. in iconibus. III. Horminum Syriacum. Planta est Sclareæ forma, caulib. cubito altioribus, angulosis, lævissimè hirsutis, in alas divisis, foliis inferiorib. palmum longis, latis, subasperis, sinuosis: superioribus angustis, oblongis levioribus: flores, forma florum Sclareæ, albi

III. HORMINUM SYRIACUM.

albi: semen parvum, & compressum rubris costis donatum, cinereum, nigris lineis sine ordine conspersum, inodorum, quod sub lingua ut Ocymi semen lentescit, in vasculis concluditur. Hujus semen Bisarmat nomine, D. Bernhardus Paludanus, dum Patavium ex Syria rediisset, exhibuit. Sunt qui Aman vocitent, at Cam. in suo horto Bisermas nominat. IV Horminum Sclarea dictum, fortè Tussilago altera Plinii, & si seminis formam usumque perpendas Alectorolophos Plinii statuere poteris, C.B. Sclarea, Matth. Cast. Cam. Taber. Cæsalp. cui & Scopa regia Plinii & Baccharis Dioscoridis Scarlea, Lobel. (cui & Centrum galli) Clus. hist. Pan. Gallitricum sativum, Trag. Gallitricum, Dod.gal. Lugd. Horminum, Ges. hor. Orminum sativum, Fuch. Cord. in Dioscor. Orminum majus, Ges. hor.ap. Lon. Orvala, Dodo.fol. Cast. Scordium alterum Plinii, Dalechampio in Plinium.

Ἡ Ὑσαρών. HEDYSARUM. CAP. CXXIX.

HEdysaron, quòd unguentarii pelecinum, id est, securidacam vocant, frutex est, foliis ciceris: semen rufum in siliquis fert, corniculorum modo aduncis, quod ancipitem securim æmulatur, unde nomen accepit: amarum gustu. Stomacho utile in potu. Additur in antidota. Cum melle ante coitum subditum, concipiendi spem adimit. Nascitur in segetibus, & hordeis.

Quanquam Securidaca inter triticum & hordeum quandoq; proveniat, frequentior tamen inter aphacam nasci cernitur. Id quod etiam testatur Theophr. lib. & cap. 8. de plant. hist. ubi Securidacam in aphacis gigni, eaq; aphacen nocari prodidit Plinius similitudine vocabulorum deceptus lib. 18. c. 17. Securidaca lentem complexu strangulari scribit. In eo autem error deprehenditur. quod phacon pro aphace legerit, & verterit: nam Græcis lens φακὸς vocatur, non ἄφακη, quæ vicia genus est. Sed re quoq; Plinio refragatur Theophrastus, qui loco citato aracum, non autem securidacam lenti innasci & mimicari tradidit. Duo Hedysari sive Belecini habentur genera, etsi Dioscorides unius tantùm meminit, alterum, quod majus, alterum, quod minus appellaverim. Majus foliis exit ciceri proximis, undecim ex uno processu erumpentibus.

Hedysari confid. Plinii lapsus.

Securidæ cæ majoris hist.

I. SECURIDACA MAJOR.

II. SECURIDACA MINOR.

Securid. minoris descrip.

Cauliculos edit tenues lentosq3, floribus diluto purpuræ colore rufescentibus, ut in piso, sed minoribus. Siliquas habet cornículatas, quadantenus falcatas, pressas, adunco cacumine, in quibus rusum concluditur semen ancipitis securis effigie, unde illi nomen, amari saporis. Radice nititur unica, albaq3, non sine adnatis fibris. Minus majori ferè simile est, nisi quòd folia minora spectantur, numerosiora, & in cacumine retusa. Quinetiam, & caules, & rami, & cæteræ quotquot sunt partes minores habentur. Flores edit alteri haud absimiles, sed pusillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda, incurva, & acuminato cacumine, quæ per maturitatem rufescunt, in quibus semen continetur alteri simile, sed minus, ac tenuius. Radice nititur gracili, alba, longa, & altè descendente. Nascitur & ipsa inter segetes in agris. Ea omnia, quæ majori adscribuntur,

Securidacæ vires Matth.

ea quoq3 in minori reperiuntur. Bibitur utriusq3 semen contra venenosorum animalium morsum. Ejusdem farina, vulnera & putrida ulcera abstergit, quemadmodum & lentigines, & alphos, & cutis maculas omnes, ubi frequenter melle optima excepta illinatur. Pectus quoq3 expurgat à crassis, pituitosisq3 excrementis ex melle, aut defruto delincta. Necat eadem intestinorum vermes ex dulci lixivio pota, aut ex vino, aut ex humano lacte, addito croci

Hedysari vires ex Gal.

lib. 6. simp. med. sic inquiens. Hedysarum, aut pelecinum. Hujus fruticis semen colore rufum est, utring3 anceps, uti secures. Amarum, & subacerbum apparet: quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem

Nomina.

præstant totius fruticis ramuli. Planta quæ Græcis πλάτωνος, Latinis Hedysarum, & Securidaca nominatur: Unguentariis Pelecinum: Italis similiter Hedisaro, & Securidaca.

I. Securidaca siliqua oblonga, C.B. Securidaca major, Matth. Cast. Cam. Securidaca secunda, Dod. gal. Securidaca, Ges. hor. Hedysarum, Ges. hor. Lac. Lob. Lon. Cæs. Hedysarum majus, Lug. Cam. Hedysarum primum, Dod. fol. Lugd. Hedysarum legitimum, Clus. hist. Pan. Pelecinus, Ges. hor. II. Securidaca siliqua falcata, C.B. Securidaca minor, Matth. Lob. Cast. Cam. Hedysarum alterum, Dod. gal. & fol. Lugd. Hedysarum minus, Lugd. Cam. an Securidacæ similis Cæsalpino?

ὄνοσμα. ONOSMA. CAP. CXXX.

ONosma oblonga folia habet, ad similitudinem anchusæ, longitudine quatuor digitorum, & unius latitudine, mollia, in terra jacentia, sine caule, sine semine, sine flore: radice nititur oblonga, tenui, infirma, rubescente: gignitur in asperis. Folia in vino pota, partus extrahunt. Prægnans, si eam supergrediatur, abortum facere dicitur.

Onosmatis Cõsid.

ONOSMA.

Onosmatis vires ex Gal.

Nomina.

PLanta quædam ex collibus, quos variis herbis refertos citra Goritiam natura collocavit, in asperis nata jampridem ad me allata est, quæ folia habet minoris anchusæ: radices verò ejus ita rubescunt, ut quasi rubiæ videantur. Exiguis notis, quæ quidem pulchrè Onosmati respondent, non potui non adduci, ut eam verum Onosma putarim. Unde etiam ejus picturam addendam diligenter curavi, ut de ea aliorum quoque sit judicium. Sed certè ut verum fatear, mihi adhuc incompertum est, an hæc caulem, flores & semen proferat: siquidem eam hactenus non nisi caule, & reliquis viduam videre mihi licuit. Onosmatis vires tradidit Galenus lib. 8. simp. med. sic inquiens. Onosma, vel osmas, vel phlonitis, vel ononis, ex acri, & amara constat substantia: proinde quoque creditur fœtus necare, & ejicere, foliis ejus in vino potis. Ut Græcè ὄνοσμα, ita etiam Latinè, pariter & Italicè, Onosma vocatur.

Onosma Matthioli, cujus & figura & nomen reservarunt Lacuna, Castor, Lonicerus, Lugdunensis historia, & Tabernæmontanus: esse autem Lycopsi cognatam & in Anchusis habendam, ex figura colligi posse credimus.

Νυμφαία. NYMPHÆA. CAP. CXXXI.

NYmphæa nascitur in paludibus, & stagnantibus aquis, foliis fabæ Ægyptiæ, minoribus & longioribus, aliis in summa aqua, aliis demersis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio simili, albo, & in medio crocos habente: cùm defloruerit, ut rotundum malum, aut papaveris caput, extuberat: a nigro semine denso, & lato, lenti gustus. Caulis est lævis, niger, minimè crassus, Ægyptiæ fabæ cognatus: radix nigra, b scabra, clavæ similis, quæ autumno secatur. Sicca cum vino pota cœliacis, dysentericisq; auxiliatur, & lienem absumit. Radix stomachi, ac vesicæ doloribus illinitur: vitiligines ex aqua emẽdat: impostata cum pice, alopeciis medetur: eadem contra veneris insomnia bibitur: siquidem ea prorsus adimit: pota assiduè aliquot diebus, genitale infirmat. Idem semen potum efficit. Nymphææ nomen sibi vendicasse videtur, quoniam aquosa amet. Plurima invenitur in c Elide, in Anygro amne, & in Bœotiæ Aliarto.

Nympha

a Cat. leg. πικρὸς. i. amaro. b Orib. leg. παχεῖα i. crassa. c Ori. leg. κιλικία. i. Cilicia.

Νυμφαία ἑτέρα.

NYMPHÆA ALTERA. CAP. CXXXII.

EST & altera nymphæa, [cujus flos blephara dicitur,] foliis antedictæ: radice alba, scabra: flore luteo nitente, rosæ simili. Hujus semen, & radix contra fœminarum profluvia efficaciter ex vino nigro bibuntur. Nascitur in Thessalia, amne Peneo.

Meum non legit conclusa. a Meum exēplar ad capitis calcem add Νυμφαία ἄλλη, οἱ δὲ νυμφῶνα καλοῦσι τὸ δὲ ἄνθος κέφαρ λέγεται.

Nymphæa quam Nympho nam vocant, cujus flos Nuphar dicitur.

I. NYMPHÆA ALBA.

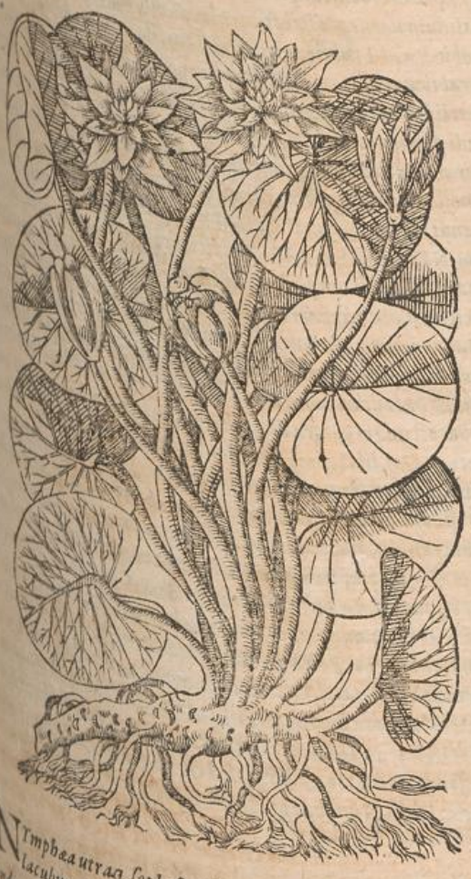

II. NYMPHÆA LUTEA.

Nymphæa utraq; seplasiariis Mauritano nomine Nenuphar appellatur. Nascitur ubiq; frequentissima in paludibus, lacubus, & aquis stagnantibus. Unde non mirum, si ea sit vulgaris admodum planta, & omnibus notior, quam ut ulla indicari deceat. Veruntamen Fuchsius in libro illo de compositione medicamentorum, quem nuper auctum edidit, putat aliam esse Græcorum Nymphæas, alias Arabum, ut ejus verba, quæ hic subjiciam, aperte satis declarant. Nymphæa, inquit, seplasiis Nenupharis. Facultatis tamen florum ejus Dioscorides & Galenus non meminerunt. De illorum itaq; sententia semine potius, & radice medicis utendum erit, quæ, ut iidem testantur, refrigerandi & exiccandi potestatem obtinent. Arabes contra floribus esse utendum præcipiunt, illisq; refrigerandi in tertio, in secundo autem humectandi vim tribuunt. At hos quidem flores quarta species Nenupharis producit, quandoquidem illi præter binas, quas Græci commemorant, duas alias recensent. Ut hinc constet, eam Nymphæam, cujus flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt, hodie esse omnibus incognitam. Quapropter toto cœlo errant nostri temporis medici, quòd suis Nymphæis, quæ sunt Græcorum, humectandi etiam facultatem assignant, ita Arabum scriptas sæpenumero errandi occasionem medicis præbent. Et mirum planè est, Serapionem etiam inter Nymphæas numerare, quam calidam esse & tenuium partium scribit. Adeò nihil est in universa Arabum doctrina certum, ac solidum: hactenus Fuchsius. Hujus equidem viri alioqui eruditi judicio tantum abest ut hæc in re subscribere velim, ut potius cogar ipsum refellere, atq; Arabum doctrinam tueri: utpote qui Græcorum scripta bona fide referant, atq; iis etiam addant si quid boni habent sua industria & experientia compertum. Id quod vel hic fiet manifestum omnibus, qui æquo animo rem judicabunt. Quòd igitur Arabum nymphææ, etsi eas humectare tradant, ubi de earum floribus mentionem faciunt, eædem sint cum nymphæis Græcorum, qui vim illam intactam reliquerunt, facilè probatur ex eo, quòd Serapionis, ac Avicennæ testimonio. Hi namque, ut omittam quòd omnia ferè ex Dioscoride transcribunt, non solùm ut utuntur floribus, ubi humectandum sit, sed etiam semine & radice, ubi adstringere & refrigerare sit opus. Neque mirum certè, quòd Arabes suis Nymphæis frigidum & humidum temperamentum adscribant, quando sic illis, ut etiam nobis, experimento compertum est, illarum flores humectare & refrigerare. Paratur enim è floribus oleum ipsis in eo infusatis, quo utuntur medici ubi refrigare ac humectare sit opus. Soporiferi enim quidpiam illi inest, folia recentia remota, seminis profluvia sistunt. Atque adeò hoc mihi non videtur Græcorum sententiæ adversari: quippe Græcis scribunt nymphæas exiccandi quidem & refrigerandi vim habere, sed de semine & radice intelligunt. Arabes verò nymphæis humectandi & refrigerandi facultatem tribuunt, quam tamen flores sortitos esse volunt, ut clarissimè scribit Avicenna. Illud addam, quod nihil prorsus sit alienum à ratione, ut una eademq; planta suum variet temperamentum, pro diversa uniuscujusq; partis natura. Hujus rei Gal. testis esse potest in mandragoræ mentione, ubi scriptum reliquit eam radice refrigerare & exiccare, fructu verò refrigerare & humectare. Quare, meo quidem judicio, Arabes erunt in hoc laudandi potius, quam odiosè (quod videtur facere Fuchsius) exprobrandi: ut qui non sine magna mortalium utilitate Nymphææ flores in usum medicum asseruerint: quod à veteribus Græcis, quantum nobis constat præter missum est. Porrò verisimile non est, quod Arabes ignoraverint, quæ in nymphæis fuerint seminis & radicis facultates. Nam si Avicenna existimasset

Nymphææ cōsideratio. Fuch. opinio reprobata. Dum alias Græcorum, alias Arabum Nymphæas statuit.

III. NYMPHÆA PARVA.

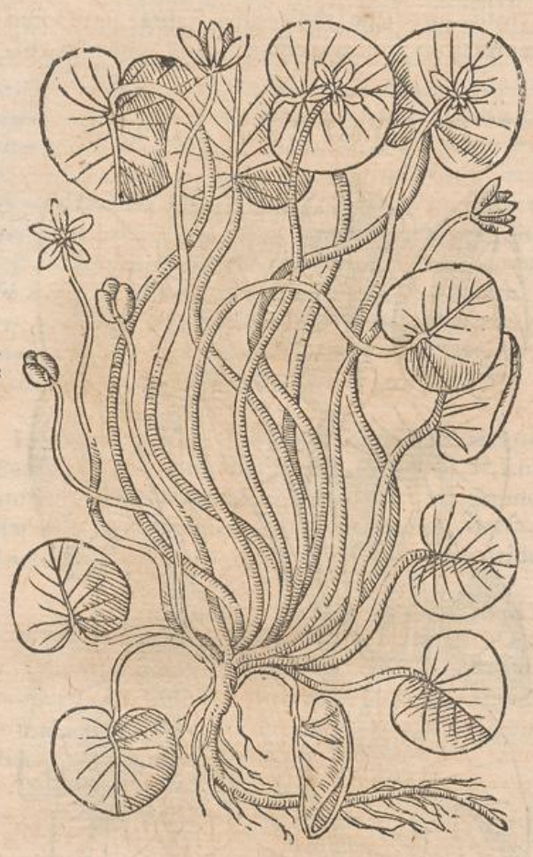

Nymphæa minor & ejus hist. Matt.

Vires ex Gal.

existimasset earum semen & radicem ejusdem esse cum floribus temperamenti, illis utiq; non fuisset usus ad dysenterices, ad veneris insomnia, ad muliebre profluvium, & ad alios morbos, qui frigida siccaq; requirunt medicamenta. Sed illud nobis objicietur, ut contendant non eas esse Arabum, quæ Graecorum nymphæas, quòd Serapio ex auctoritate Albasaris inter nymphæas recenseat plantam, quæ tenuium partium est, & calidam naturam habet. Nos id nihil esse dicimus, neq; hoc nobis ita aut Fuchsio, mirum videtur. Ut autem non miremur Arabibus traditam esse nymphæam, cui vis insit calida, facit 10 tertii sempervivi exemplum in Dioscoride: etenim is tertium sedi genus depinxit, eiq; vim excalfactoriam, acrem & exulcerantem, reddidit: tametsi reliqua duo Sedi genera eidem Dioscoridi refrigerent, atq; iisdem Galenus tertiam refrigerandi sedem assignet. Cæterùm in quibusdam Bohemiæ locis bus NYMPHAEA PARVA nascitur, folio quidem nymphææ, sed brassicæ marinæ paulò majore: flore candido: capitulus exiguis, ut in cappari: semine intus papaveris magnitudine. Hanc tamen plantam hactenus, quod meminerim, mihi non licuit alibi videre, quàm in Bohemia, nec in aqua, sed in Lacubus & paludibus circa eorum litora. Imbecillioribus longè viribus est quàm cætera de quibus diximus. Nymphææ tum radix retulit Gal. lib. 8. simpl. med. his verbis: Nymphææ tum radicis tum semen desiccandi vim habet citra morsum. Itaq; ventris profluvia cohibet, semenq; sive per insomnia, sive alioquin immodicè profluens retinet. Juvat porrò etiam dysentericos. Cæterùm Nymphæa, quæ candidam radicem habet, potentioris est facultatis, ut & muliebri profluvio medeatur. Verum & hæc, & ea quoq;, quæ atram habet radicem, ex vino nigro austero bibitur. Porrò nonnullam etiam abstergendi vim obtinent, ita ut & alphos sanent, & alopecias. Ad alphos verò manent, ita ut & alphos sanent, & alopecias. Ad alphos verò macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea, cujus radix nigra est, sicut ad alia, cujus alba. Nymphæa Græcis, Nymphæa item Latinis appellatur: Mauritanis, Nilosar, Ninosan, seu Nilufar: Barbaris, Nenufar: Italis, Nimphea: Germ. Weiß Seebluemen/ & Haarwurtz: Hispanis, Escudetes del rio, & Higos del rio: Gallis, Blanc d'eau, Lis d'eau, & Lis d'estang. Nymphæa altera, Græcis, Νυμφαία ἑτέρα: Italis, Nimphea gialla. At Nymphæa parva, Græcis, Νυμφαία μικρά: Italis, Nimphea piccola.

Nomina.

† Meum exemp. ita legit. Ἀνδρόσακες ῥιζὰ τριγώνου σύρειά σὺν φύλλοις τοπείοις, πόα ἣ ἐστὶ λευκὴ λεπτόκαρφος, πικρὰ ἀφύλλῳ θυλακίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα.

Nymphæa major est, eaq; albo, vel luteo flore: est & minor, eaq; luteo, eoq; vel magno, vel parvo flore: aut albo quæ triplex, cùm & morsum ranæ Nymphæam minorem faciamus. I. Nymphæa alba flore majore, C.B. Nenuphar album, Brunf. Nymphæa, eidem Cor. in Dioscor. Nymphæa alba, Matt. Anguil. Cor. hist. Lac. Lob. Lon. Tab. Thal. Dod. gal. & fol. Nymphæa candida, Trag. Fuch. Cæs. Nymphæa major alba, Lugd. Cast. Lotus Ægyptia, Alpino. II. Nymphæa lutea major, C.B. Brunf. Nymphæa lutea, Matt. Trag. Fuch. Dod. gal. & fol. Lob. Lon. Tab. Thal. Nymphæa Citrina, Cord. in hist. Nymphæa altera, Cord. in Dioscor. Cæs. Nymphæa flore luteo, Anguil. Cast. III. Nymphæa minor, C.B. & Tab. Nymphæa parva, Matth. Lugdunensis Matthioli figuram habet, sed Nymphæam alteram luteam minorem vocat.

Ἀνδρόσακες. ANDROSACES. CAP. CXXXIII.

i. Androsaces nascitur in Syria in maritimis locis.

Androsaces herba est amara, † tenues spargens juncos, sine foliis, folliculos in capitulis habens, in quibus semen continetur. Gignitur in Syriæ maritimis. Ea drachmis duabus in vino pota, copiosam hydropicis urinam ciet. Idem effectus est semini poto, & herbæ decocto: podagris utiliter illinitur.

Est autè herba alba, tenuib. virgultis, amara, sine foliis, folliculũ in capite habens.

Androsaces cõsid.

Androsace altera.

Androsacis vires ex Gal.

Nomina.

Androsaces ex Syria, quod sciam, non defertur in Italiam. Verùm, quia eam herbam inibi etiam nasci posse nihil prohibeat, quoddam plantæ genus nuper inventum est in Hetruriæ maritimis, cujus hic picturam ideò exhibere libuit, quòd id à quibusdam Androsaces existimetur. Id ipsum ad me misit hoc anno Pisis Lucas Ghinus medicus clarissimus, & herbariæ peritissimus: à quo (si is illi opinioni subscriberet, & Androsaces in Italia nasceretur) non mihi ex eo dissentiendum esset, quòd præter alias notas hæc planta (ut Oribasius ex Dioscoride transcribens habet) tota candida spectatur. Cæterùm aliam quoq; plantam ex Syriæ maritimis allatam ab hac longè diversam, misit ad me sub Androsaces nomine Jacobus Antonius Cortusus patritius Patavinus, cujus quoq; hic imaginem excudi curavimus, ut de ea quoq; aliorum sit judicium. Sunt qui putent hanc plantam Androsacem legitimam esse: verùm cùm folia in summitate gerat, non possum ego facilè eorum subscribere placitis. Androsacis meminit Galenus lib 6. simpl. medic. ubi sic inquit: Androsaces humida & acris herba est. Potest autem resiccata, exhibita q; tum ipsa, tum fructus ejus magnopere urinam movere, & nimirum discutere, & desiccare. Hæc planta ut Græcis ἀνδρόσακες, ita Latinis Androsaces dicitur: Italis, Androsace.

† In vulgatis exemplaribus hoc loco scriptum reperitur λεπτὸ. hoc est tenuis: quam vocem, ut supervacaneam, omisit Ruellius. In Oribasio verò λευκὸ, id est, alba legitur: & hanc ex aliquo fortè antiquo codice vertit Marcellus. Cæterùm non desunt, qui, ubi paulò post ἄφυλλος, hoc est, sine foliis legitur, ἔμφυλλος, hoc est, cum foliis legendum putent.

Androsace

I. ANDROSACES. II. ANDROSACES ALTERA.

Androsace duplex est, alia foliis carens folliculos habens, quæ vel petræ innascitur, ut nobis ante viginti annos Cl. Ulysses Aldroandus Bononiæ exhibuit: vel Chamæconchæ, ut ante annos novendecim, cum Monspelio Frontignanum navi veheremur, ad montem Cetium studiosos herbarum inquirendarum causa deducturi, stagnis innatantem copiose vidimus & legimus. Dicitur Androsaces, Matth. Lac. Cast. Lon. Lugd. Androsaces Cotyledon foliosum marinum, Adverss. Lob. Androsace Matth. primum. Tab. Fungus marinus minimus, Cæs. Umbilicus marinus Monspelien sibus. II. Androsaces altera, Matt. Lugd. Clus. hist. Pan. Tab. Cam. Morsus gallinæ vel Alsines species, non ex Syria, sed quadam antiqua macerie, Adversariis: verùm Adversaria falluntur, cùm hanc elegantem plantulam ante viginti duos annos in horto nostro coluerimus, cujus elegans apud Clusium descriptio & apud Camerarium figura, cum in hac folia minus rectè sint expressa, quæ plantagini angustifoliæ æmula, & in ambitu dentata sunt: qua de re plenius in historia.

Ἀσπλήνιον.

ASPLENUM. CAP. CXXXIV.

ASplenum aliqui scolopendrion vocant, alii splenion, alii hemionium: foliis est multis, scolopendræ animali similibus, ab radice una prodeuntibus. Nascitur in parietibus, saxisque siliceis. & opacis: nec caulem, nec florem, nec semen habet. Folia polypodii modo dividuntur, subter flavescentia hirsutaq; sempernè viridia. Vim hanc habent folia in aceto fervefacta, ut per dies quadraginta pota lienem absumant: quibus etiam contritis lienem ex vino illini oportet: stranguriæ, & regio morbo prodest, singultum sedat, calculos in vesica comminuit. Conceptum adimere creditur, per sese, aut cum muli liene appensa. Tradunt noctu, silente luna, hujus rei gratia effodiendam.

ASplenum, sive Scolopendrium tam à medicis quàm pharmacopolis, qui planè Mauritanorum scripta sequuntur, Ceterach barbara voce vocatur. Nec diu est, quòd novere rei herbariæ periti Arabum Ceterach esse legitimum Scolopendrium. Quandoquidem antea universa herbariorum schola Aspleni loco phyllitim, quam etiam vulgò Linguam cervinam appellant, suis immiscebant medicamentis. Verùm enimverò quanquam hoc adeò clarum est, ut nullus amplius dubitandi locus relinquatur: adhuc tamen inveniuntur è veteribus nostris sepiastariis, qui ut suam potius pertinaciam, quàm veritatem ipsam tueantur, nullo pacto sibi persuasum esse volunt, phyllitim non esse legitimum Scolopendrium: eo tantùm argumento pertinaciter innixi, quòd sui majores phyllitim Scolopendram appellaverint, quodq; eam spleni semper maximè profuisse experimento cognoverint. Quatamen in re prorsus aberrant, ut ex Asplenii notis facilè ab omnibus intelligi possit: ex quibus apertissimè cognoscitur, nil aliud esse Asplenum, quàm ipsum Cetrach vocatum. Nec desunt præterea, qui obnixè contendant, Cetrach non esse Asplenium, quod scripserit Dioscorides nasci Asplenum foliis polypodii, sive filiculæ, quibus tamen ipsius Cetrach folia non undequaq; respondere videntur. Verùm si ii, qui ita objiciunt, eam vidissent filiculam, quæ in montibus provenit in itinere, quo Goritia per montes in Carniolam itur, foliis angustioribus, & admodum tenuibus, iis inposterum, quantum equidem reor, omnis dubitandi occasio sublata esset. Siquidem filicula hæc folio exit Ceterach perquàm simili, quanquam paulò ampliore. Tantaq; est similitudo, ut mihi primùm hanc herbam inspicienti & fermè visa sit verum Asplenum: quæ tamen effossa radice statim pro filicula agnoscitur. Præstantissimum Asplenum in Creta nascitur, ubi repertum Vitruvius affirmat circa Potereum amnem, qui duas urbes, Gnoson & Cortynam, interlabitur: parte quæ ad Cortynam spectat, pecoribus sine liene inventis, quia herbam hanc roderent: altera verò parte, quæ ad Gnoson est, lienem habentibus, quia ibi herba illa non appareat. Cæterùm aureus pulvis, qui in Aspleno aversa foliorum parte invenitur, drachmæ pondere unà cum albi succini farinæ semidrachma, ex succo portulacæ potus, aut plantaginis, gonorrhœa laborantes mirificè juvat. Herbæ autem totius decoctum datur utiliter potandum ad omnes melancholicos affectus, & ad eos præsertim, qui Gallica lue affecti sunt. Aspleni vires paucis perstrinxit Galenus libro sexto simplicium medicamentorum, sic inquiens: Asplenum tenuium est partium, non tamen calida herba est. Hac utiq; ratione & lapides frangit, & lienes liquat: hæc Galenus. Cæterùm sunt qui existimant, Asplenum, & Scolopendrium Græcis non idem, sed diversas omninò plantas repræsentare, Galeni authoritate freti: quippe qui libro quinto capite septimo simplicium

Asplenicon sider. Ceterach

Ceterach nō est Asplenum quibus.

Aureus pulvis Asplenii & vires.

Asplenivires ex Galeno.

Asplenū & Scolopendriū quibus diversa.

ASPLENUM.

Nomina.

plicium medicamentorum de his differens, quæ obstructo lienis conferunt, Scolopendrium ab Asspleno segregasse manifestè videatur, cùm inquit: Majores lienis obstructiones vehementiora desiderant medicamenta, nempe capparis corticem, tamaricis radices, Scolopendrium, & scillam, & eam, quæ ipsum nomine repræsentat, asplenos appellata. Hæc certè verba differentiam fieri apertè declarant. Sed, meo quidem judicio, credendum esse suspicor, quòd hoc in loco præter Galeni sententiam accreverit Scolopendrium, depravatave in eo scriptura vel librariorum incuria, vel nimia alicujus scioli diligentia: quòd in sequentibus libris, in quibus de simplicium omnium, quorum cognitionem habuit, facultatibus scilicet tim differit Galenus, nusquam quod invenerim, Scolopendrii memineri, sed tantùm Asspleni, cujus etiam vires (ut supra retulimus) sanè quàm paucis perstrinxit. Aut rectius forte crediderim, quòd eo in loco per Scolopendrium, vel per Asplenum hemionitim intellexerit Galenus, de qua in sequenti commentatione dicemus: quandoquidem hemionitis (ut ipse Galenus scribit l. 9. c. 2. de comp. med. secundum locos, ubi ea pharmaca ab Andromacho conscripta recenset, quæ aptæ splenicis sive lienosis opem ferunt) ab aliquibus ex antiquis Asplenum, ab aliis Scolopendrium appellata est. Quare non esset mirum, si loco prædicto Galenus accepisset asplenum pro hemionitide: præsertim quòd hæc herba quoq; eam vim fortita est, qua lienem absumere potest. Illa planta, quæ Græcis ἄσπλενον, Latinis quoq; Asplenum, & Scolopendrium appellatur: Mauritanis, Scolofendrion seu Sculufendrium: Officinis, Cetrach: Italis, Asspleno, Scolopendria, & Herba indorata: Hispanis, Doradilha: Gallis, Ceterach.

Asplenon, quòd splenem juvet, dicitur: Scolopendria vera, Trag. Lon. Asplenum. Matth. Dodo. gal. & fol. Lac. Lobel. Cast. Lugd. Cam. Asplenion Cord. in Dioscor. Asplenus, Gesn. hor. Scolopendrium, Cord. in hist. Anguil. Ceterach. Gesn. hor. Cæsalpino.

Ἡμιονῖτις. HEMIONITIS. CAP. CXXXV.

Hemionitidis confid.

HEmionitis quam aliqui splenion vocant, folium emittit Dracunculi, lunatum: radicibus cohæret multis, tenuibus, nunquam flores, neq; semen, neq; caulem gignit: in petrosis nascitur, aulivo sapore. Ea ex aceto pota lienem absumit.

Falluntur procul dubio (ut in Phillitidis commentatione superius diximus) Leonicenus, Ruellius, & Manardus: quippe qui sibi certò persuaserint, Hemionitida eam esse plantam, quam septasiariorum vulgus Linguam cervinam, perperamq; Scolopendriam nominat. Sed quoniam in prædicto loco hos viros alioqui doctissimos, & Fuchsium partem eorum secutum errare, evidentissimis, ut puto, argumentis ostendimus: idcirco supervacaneum esse duximus hic eadem repetere, præsertim quòd neminem futurum sperem, qui eò se conferre gravetur, si cupiat nostras contrà virostam celebres rationes audire. Porrò non modò jam nobis compertum est, veram Hemionitim, quæ à Dioscoridis historia nihil prorsus differt, Romæ nasci in quibusdam ruderibus, ædificiorumq; ruinis prope magnum Amphitheatrum, unde quidam rei herbariæ studiosi eam in suos transtulerunt hortos: sed nos quoq; hoc anno eam accepimus ab Aloysio Anguillario, qui Hemionitidis plantam, cujus picturam damus, ad nos Patavium misit. Equidem credidimus jam dudum unà cum Hermolao, & Ruellio Teucrium, & hemionitim unam tantùm Plinii plantam esse, depravatis ejus exemplaribus decepti: qua l. 25. c. 5. ita scriptum habebant: Invenit & Teucer eadem ætate teucrion, quam quidam hemionion vocant. Verùm antem cùm postea tractu temporis Plinii codex mendis quàm plurimis expurgatus ad manus esset, non hemionion legendum fuisse comperi, sed hermion. Quo factum est, ut omnino fuerim coactus in hoc mutare sententiam, contraq; asserere Teucrium à Plinio descriptum à Dioscoridu teucrio nullis notis differre. Cæterùm inter hemionium, & Asplenum Plinio nulla intercedit differentia, quòd scripserit lib. 27. cap. 5. Asplenum sunt, qui he-*

Hemionium & Asplenũ Plinio idem.

qui hemionium vocant. Sed equidem vereor, ne & ipse in errore versetur: quandoquidem Dioscorides non modò utriusq; historiam diversis capitibus descripsit, sed etiam asplenum nusquam, quod sciam, hemionitim appellari ait: tametsi contrà Hemionitim non asplenum, sed splenion à quibusdam vocari tradiderit. Sed posteaquam Hemionitidis lunata folia mihi ad memoriam revocarunt herbam illam, quæ à chymistis LUNARIA minor, & ab aliis ob semen racemosum Lunaria botryitis cognominatur, cùm & ipsa mirùs in medicamentis polleat viribus, non prætereundum duxi, quin hic de ea aliquid differerem. Hæc ita aq; brevis est planta, dodrantali ferè altitudine. Caule constat simplici, dodrantali, rotundo, lento, ac gracili: è cujus medio in latus exit ramusculus, costæ effigie, cui folia sunt utring; septem aut plura annexa, lunata, crassa, formâq; brassicæ marinæ modo. Flores profert in summitate caulis, oxalidis minoris instar: semine ruso, rotundo, minuto q; cenchris glutinandis, item q; potu intrinsecis, atq; illita extrinsecis corporis fracturis sanandis: quare miris celebratur laudibus ad puerorum enterocelas. Datur utiliter commodeq; dysentericis, planta tota in pulverem contrita ex vino austero potu. Albas uteri fluxiones supprimit, quemadmodum & rubentes. Ferunt equos, qui in montibus herbas depascuntur, ubi hæc copiosa provenit, avulsis ab ea clavis, suos ferreos calceatus amittere, ob id vulgò à nonnullis Sferra cavallo, appellari. Sed perperam, meo quidem judicio, quòd alia sit planta, quæ vel ab ipso effectu legitimè sic fuerit appellata, vel quòd semen proferat ferreis equorum calceis simile. Verùm, cùm à chymicis hæc planta inter Lunariæ genera recenseatur, adeò, ut quidam eam ipsam Lunariam majorem appellent: prætereire quidem non potui, quin de ea quoque hic verba facerem. Est autem planta, quam nos SFERRA CAVALLO appellamus, herba in altis montibus proveniens, foliis minori Securidacæ

Lunariæ minoris descriptio, & vires.

Sferra cavallo.

II. LUNARIA MINOR.

*III. LUNARIA MINOR RAMOSA.

proximis, pusillis, corduq; faciem referentibus, incurva secundum longitudinem excurrente linea, pluribus utring; è longo pediculo emergentibus siliquis, oblongis, pressis, numerosis, altera parte incurvis incisuris divisis & foraminum rotundorum speciem referentibus, prominente utring; foraminum orificio, adeò ut non parum opificii in hisce fabricandis natura adhibuisse videatur: caules habet angulosos, striatosq;, ramulis compluribus refertos, sed flores hactenus mihi videre non licuit. Semen è siliquis prodit lunatum, bicorne, unde illi Lunariæ nomen apud chymistas, qui eam magnis efferunt præconiis ad argentum conficiendum, hac tantum ex argento vivo argentum purum fieri fabulantur, sed quàm suis opinionibus deludantur ii, sæpe suo magno damno experiuntur. Radice nititur gracili quatuor digitorum longitudine. Hanc ego Plantam Securidacam montanam appello, cùm non parvam videatur habere cùm minori securidaca cognationem, cum facie, tum viribus. Quod autem equi, qui diu hanc plantam virentem calcaverint, ferreis calceatibus protinus exuantur, quid certi asseram non habeo. Verùm cùm scribat Plinius lib. 10. c. 18. Picum martium adactos cavernis eorum cuneos à pagari, qui huic plantæ id virium tribuunt. Nullum quod sciam habet in medicina usum, quamvis non desint herbarii, qui eam potionibus vulnerum addant. Est & alia herba, quam aliqui similiter Lunariam minorem nominant, quæ in scrobium ripis, & aggeribus uligine madentibus, secus vias plerunq; nascitur. Serpit hæc humi junceis cauliculis, cubito longioribus, clematidi illi similibus, quæ Vinca pervinca vulgò vocatur, in quibus à radice ad summum ex utroque latere breviores folia exeunt crassiuscula, rotunda, parvorum nummorum speciem referentia: unde à nonnullis Nummularia dicta est. Sunt qui existiment, hanc esse Elatinem. Verùm quia Nummulariæ dictæ folia pilosa non sunt sed lævia: quia præterea non nascitur in segetibus & cultis, sed in scrobium aggeribus & uliginosis locis, ideò iis non possum adstipulari. Hæc quoque glutinandi, & cohibendi facultate prædita est. Sed jam, ut nostri moris est, Hemionitidi suas reddantur vires ex Gal. qui eas retulit lib. 6. simplicium medicamentorum, his paucis verbis: Hemionitis simul & adstrictionem.

Lunaria minor alia.

Hemionitidis vires ex Gal.

Nomina.

IV. SFERRA CAVALLO.

ſtrictionem & amaritudinem poſsidet: quamobrem cum Acero pota lienoſis auxilio eſt. Ea ut Græcis ἡμιόνιτις, ita etiam Hemionitis Latinis, & Hemionite Italis vocatur. Lunaria minor, ſive Lunaria Botryitis: Italis, Lunaria del grappolo.

I. Hemionitis, Matth. Anguil. Dod. gal. & fol. Lac. Lon. Geſ. hor. Cæſ. Hemionitis ſive ſterilis, Lob. Hemionios Theoph. ubi Gaza Mulam vertit. Sunt qui dubitant, an hæc à Lingua cervina vulgò dicta ſpecie differat, ſiquidem ei valdè ſimilis ſit. II. Lunaria minor racemoſa, quæ Lunaria dicitur à foliorum forma ſubrotunda & lunata, quæ totidem cenſentur, quot Lunæ dies, quæq; cum Luna augeantur & decreſcant: Lunaria, Trag. Dod. fol. Lunaria minor, Matt. Fuchſ. Dod. gal. Geſ. hor. Lon. Lugd. Cluſ. hiſt. Pan. Cæſ. Lunaria racemoſa, Lob. Lunaria minor botryitis, Thal. Lunaria petræa, Geſner. de Lunariis. III. Lunaria minor ramoſa, C. B. Hanc D. Cam. in ſuo Matth. Caſt. Epimedium Dioſc. Fabio Columnæ. propoſuit, quæ pluribus eſt foliis, pluribus racemulis, quæq; in Anglia reperta, cui Lunariæ rarior ſpecies dicitur. Hanc vel ſimilem expreſſit Thalyus in ſua Harcynia, cui dicitur Lunaria botryitis πολύφυλλος. IV. Ferrum equinum, Geſ. hor. Lob. Dod. fol. Sferra Cavallo, Matth. Geſ. hor. app. Sferra Cavallo Italicum, Cam. Solea equina, ſive Securidaca montana, Lugd. Securidaca minor, Caſt. Medicæ ſpecies, Geſn. hort. Securidacæ ſpecies, Cæſ. Hedyſarum ſive ferrum equinum, Tabernæmontano.

ὄφλαμος. i. ſubfalſus. ita meum. Orib. nō legit cōcluſa.

Ἀνθυλλὶς. ANTHYLLIS. CAP. CXXXVI.

ANthyis duplex eſt: quædam enim lenti ſimillima, foliis mollibus, rectis ramulis, palmi altitudine: radice parva, tenui. Naſcitur in ſalſis terris, & à ſole illuſtratis *a*, non inſulſo guſtu. Altera eſt foliis, ramulisq; ajugæ ſimilis, hirſutioribus tamen, [brevioribus, & aſperioribus] flore purpureo, odoris admodum gravis: radice cichorii. Pota drachmis quatuor, urinæ difficultati, renibusq; plurimùm prodeſt. Tritæ, vulvæ pituitas emolliunt, cum roſaceo, & lacte impoſitæ vulneribus medentur. Quæ autem ajugæ ſimilitudinem refert, præter alia pota cum aceto mulſo, comitiales ſanat.

Anthyllidis cōſid. Fuchſii opin. damnata, dū Kali Anthyllidem cenſet.

PRimam, *aut alteram Anthyllida, quæ Dioſcoridis hiſtoriæ reſpondeat, non equidem hactenus in Italia reperi, aut reperta non vidi: quanquam non negaverim, quin ea inibi proveniat. Ruellius hanc poſteritati Salſolam vocatam fuiſſe tradit, quòd ex ea ſalem fieri memoriæ proditum ſit. Fuchſius verò in libro de comp. med. quem locupletatum nuper excudit, putat eam herbam, quæ Kali Mauritanis dicitur, de qua nos diſſeruimus libro ſuperiore in Atriplicis commentatione, Anthyllidem eſſe: nam ubi Aluminum genera expendit, in fine fermè ſic inquit: Alumen, quod Catinæ appellant, ex herba combuſta conficitur, Cali Mauritanis dicta, Græcis Anthyllide & Trago. Sed, meo quidem judicio, in hoc apertè hallucinatur Fuchſius unà cum Amato Luſitano, à quo illum hanc vanam opinionem accepiſſe facilè ſuſpicor. In primis namq; non video, quomodo fieri poſſit, ut Cali Mauritanorum duas poſsit legitimè Græcorum plantas repræſentare, Anthyllidis & Tragum, quæ quidem genere, forma, notis ac viribus inter ſe maximè differunt, ut in ea Apologia quam in illum Luſitanum ſcripſimus, latius oſtendimus. Deinde nobis planè ſubit mirari Fuchſium, virum alioqui doctiſſimum & in re medica adeò clarum, ut primas ferat in Germania, quod Luſitani illius ineptias tam religioſè ſit ſecutus, ut hic contentus protuliſſe Anthyllidem eſſe herbam Cali, neglexerit præterea Anthyllidis genera, quæ Dioſcoridi duo ſunt, expendere: at q; genus explicare, quod Cali eſſe putabat. At revera Cali (quantum ego ſentio) nec primam, nec alteram Anthyllidem exprimit, nedum etiam Tragum. Etenim hoc ſine foliis naſcitur, ſed eorum vicem explent aculei, adeò ut tota planta ſpinis horrida ſpectetur. Illa verò Anthyllis, quam primo generi adſcribit Dioſc. lenti ſimillima eſt. Porrò alterum ejus genus (teſte Dioſc.) foliis ramuliſq; ajugam æmulatur, hirſutioribus tamen, brevioribus & aſperioribus: flore purpureo, odoris admodum gravis. Quanimirum notæ in herba Cali, guſtanti ſalſa prorſus deſiderantur. Utriuſq; Anthyllidis meminit Gal. lib. 6. ſimpl. medic. ſic inquiens. Anthyllis duplex eſt, ſed utraq; modicè deſiccat, ut & ulcera glutinat. Cæterùm altera, ea ſcilicet quæ Chamæpityi adſimilis eſt, quadantenus ſubtiliorum eſt partium, quàm altera, adeò ut & comitia ibus competat. Quin & ipſa magis quàm altera extergere poteſt. Quæ herba Græcè ἀνθυλλὶς, Anthyllis item Latinè, & Anthyllide Italicè nominatur.*

Anthyllidis vires ex Gal.

Nomina.

† Ori. legit. τξίων. χον. r. tricubitali. Meum exemp.

ἔνδοθεν μὲν λευκὸν χὴ χρυσίζοι ἀνθυλλιον ἔχοντα, ἔξωθεν δὲ ἐλαίᾳ κεῖται κυκλοτερῶς λευκὰ, ἢ πόφυρα. i, intrinſecus quidē albū, & aurei coloris florem habet, extrinſecus verò per ambitū albos aut melinos, aut purpureos.

Ἄνθεμις. ANTHEMIS. CAP. CXXXVII.

ANthemidis genera tria tantùm flore diſtantia: rami dodrantales, fruticoſi, alis multis concavi: tenuibus foliolis, parvis, numeroſis, rotundis capitulis: † floribus in medio aureis, forinſecus orbiculato ambitu candidis, melinis, aut purpureis, magnitudine foliorum rutæ. Naſcitur in aſperis & juxta ſemitas: colligitur vere. Vim habent radices, flores, & herba excalfaciendi, extenuandiq;. Potu, & inſeſſione, pellunt menſtrua, partus, urinam, calculosq;: adverſus inflationes, & ilei tormenta bibuntur: bilem ſuffuſam expurgant: jecinorum vitia ſanant. Decocto earum veſicæ fovenrur. Ex omnibus his generibus ad calculos efficaciſſima eſt, quæ florem purpureum habet *a*, cujus amplitudo majuſcula eſt. Hanc propriè heranthemon vocant. Ea cui leucanthemo nomen eſt, itē quæ chryſanthemon dicitur, vehementius

a Meum ὅσῳ τοῖς ὅλοις ἐστὶ μεῖζον. i. quod & per omnia majus eſt.

I. ANTHEMIS, SIVE CHAMÆM.

tius urinam ciunt. Ægylopiis illitæ medentur: commanducatæ ulcerum eruptiones in ore sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, teruntur q; in farinam, ad abigendos febrium circuitus. Flores, & folia recondi debent, & privatim tusa, in pastillos digeri: radix quoq; siccari, dum q; ingruit necessitas, binæ partes herbæ dari, modò floris aut radicis pars una, modò contra floris partes duæ & herbæ una, permutatim duplicato pondere, alternis diebus, bibere autem oportet in vino mulso diluto.

Anthemidis consid.

ANthemis, quæ & Chamæmelon ab odore mali Græcis dicta est, officinis, vulgò corrupta voce Chamomilla vocatur. Verùm quamvis tres Anthemidis species florum colore tantùm differentes, memoriæ prodiderit Dioscorides, eamq; cæteris ad calculos præstare tradiderit, cui flores in medio aurei, per ambitum verò purpurei bubonii modò insunt: pharmacopolæ tamen in Italia illam duntaxat sibi comparant, quæ floribus constat intus aureis, foris solis albicantibus circumseptis: quòd hæc cæteris frequentior, copiosiorq; inter segetes in campis proveniat, oleatq; suaviter. Quandoquidem cætera ejus genera, à paucis sanè cognita, in raris Italiæ locis reperiuntur. Sunt qui putent plantam, quam quidam Vergilii ADONIDEM *esse censent, purpuream Dioscoridis esse Anthemidem, sed re vera hallucinantur, quòd hujusce Anthemidis genus, Dioscor. teste, flores proferat in medio aureos, & forinsecus orbiculato ambitu purpureos, ut in [Amello] Belli quadam videmus, à quibus maximè differunt vulgaris Adonidis flores, qui papaverum sylvestrium flores æmulantur. Cæterùm Anthemis cujus vulgaris est usus, caules edit cubitales, foliis est parvis, capillaribus, tenuibus, ac numerosis: flores fert in caulium, ramorumq; summitatibus Parthenio, quod Matricariam vocant, similes. Radicibus nititur tenuibus, nec*

Adonidis mentio.

alitè descendentibus. Tanta est Anthemidis cum COTULA *fœtida similitudo, ut nullo ferè oculorum intuitu, sed olfactu tantùm altera ab altera dignosci queat. Namq; altera, nempe Anthemis perquam bellè ac suaviter olet, altera verò fœtet, & adeò acris est, ut cutim exulceret adalligata. Quo fit ut qui in campis alvum exoneram, & deinde hac herba sedem abstergunt, paulò post intolerabili vexentur ardore. Cæterùm Anthemidis decoctum potũ lateris dolores sanat. Idem præstat*

Cotula fœtida.

Anthemidis vires.

*II. CHAMÆMELUM NOBILE floremultiplici. *

*III. CHAMÆMELUM FOETIDUM, seu Cotula. *

IV. ADONIS.

Anthemidis vires ex Gal.

Nomina.

aquæ è floribus distillata. Anthemidis flores absque foliis deterpti, tusiq; in mortario, & ex oleo in pastillos conformati, sic eodem oleo dissolvantur, iisq; febrientes à vertice capitis usq; ad pedes illinantur, moxq; stragulis, ut sudent, integantur, quascunque febres sanant, si sudor copiosius fluxerit. Ita enim scriptum reliquit Nicheſſor Aegyptius. Anthemidis meminit Gal. lib. 3. simpl. med. sic scribens. Chamæmelum tenuitate quidem rosæ persimile est, calore verò ad olei facultates magis accedens, animalium familiares, tum temperatas. Quapropter lassitudinibus, ut si quid aliud confert, doloresq; sedat, mitigatq; præterea tensa remittit, & laxat, quæq; mediocriter dura sunt, emollit, quæq; constipata rarefacit. Ad hæc febres, quæ circa viſceris alicujus inflammationes infestant, discutit, ac dissolvit, ac præsertim quæ ex humoribus biliosis, aut cutis densitate proveniunt. Quâ de re & ab Aegyptiorum sapientibus Soli consecratum est, febriumq; omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: solas enim, quas dixi febres sanare potest, easq; quæ jam concoctæ sunt. Juvat tamen pulchrè reliquas etiam omnes, quæ melancholicæ sunt, aut pituitosæ, aut ex viſcerum inflammatione prognatæ. Nam & harum remedium Chamæmelum vel strenuiſsimum est, ubi jam concoctis adhibetur: quapropter, & hypochondriis, ut si quid aliud, gratum existit. Meminit etiam num libro ô. eorundem simpl. med. sic inquiens. Dictum quidem in 3. libro de hac herba copiosius est, diceturq; nunc summatim, quod calefacit, & deſiccat in primo ordine. Est & tenuium partium, ac proinde digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatem obtinet. Planta, quæ Græcis ἀνθεμὶς, & χαμαίμηλον, Latinis pariter Anthemis, & Chamæmelum appellatur: Arabibus, Debongi, seu Babunegi: Italis, Camamilla: Germanis, Camillen; Hiſpanis Manzanilla; Gallis, Camemina, & Camomille.

Chamæmelum aliud odoratum, quod vel gratum, idq; flore simplici, quod vulgatum, vel peregrinum: aut flore pleno est: vel ingratum spirat odorem. Aliud inodorum Cotula, & quidem arvense, marinum, & alpinum. I. Chamæmelum vulgare, quod Leucanthemum Dioſc. C. B. Chamæmelum tertia Parthenii ſpecies Brunf. Anthemis ſive Chamæmilla, Matth. Cor. in Dioſc. Chamæm. Lac. Caſt. Cæſ. Tab. Thal. Chamomilla tertia, Trag. Chamæm. leucanthemum, Fuch. Geſ. hor. Chamæm. ſylv. Dod. gal. Lugd. Chamæm. vulgare, Dod. fol. Geſ. hor. ap. Chamomilla vulgaris, Lon. Chamæmalum verum, Geſ. hor. Chamæm. arvenſe, Cam. Anthemis vulgatior, Lob. II. Chamæm. nobile flore multiplici, C. B. Anglorum flore niveum Leucanthemum flore multiplici, Adverſ. Lob. Anthemis leucanthemos nivea Anglorum flore multiplici, Lugd. Chamæm. leucanthemum odoratum multiplex, Dod. fol. Chamæm. Romanum flore multiplici, Cam. in Matth. Tab. Chamæm. flore pleno, Cam. Hoc reneriorib⁹ eſt cauliculis humi ſparſis, foliolis brevioribus, floribus ex plurimis foliolis dense compactis: tota planta cæteris ſuavius olet quare & facultatibus ſuperat: ſunt qui ex plantæ ſucco, floribus & vino albo, Syrupum ad icterum & hydropem ſplenis vitio cauſatum, conficiant. Circa Aurelias Galliarum ſpõtè quidem provenit, alibi in hortis cultioribus reperitur. III. Chamæm. fœtidum, C. B. Cotula fœtida, quarta ſpecies Parthenii Brunf. Camomilla ſecunda & ſylv. Trag. Cotula fœtida, Matth. Dod. gal. Geſ. hor. Lob. Lac. Lon. Caſt. Lug. (cui & Parthenium leptophyllon Hippocratis) Cam. Parthenium, Fuch. Cotula, alba, Dod. fol. Cotula, Tab. Cota vulgo in Hetruria, Cæſ. cui & Buphthalmon Dioſc. Gal. & Plinii, Buphthalmum, Cord. in Dioſc. Chamæm. album ſeu fœtidum, Thalyo. IV. Adonis hortenſis eſt & ſylv. hæc flore vel majore vel minore, hæcq; rurſus rubro, pallido, luteo, in medio nigricante, rarius albo. Adonis flore minore, C. B. Anemone agreſtis, Trag. Anemone, Cor. in Dioſ. Anemone tenuifolia, Cord. in hiſt. Adonis, Matth. Lugd. Flos Adonis, Lob. Adonidis flos, Cam. Chamæmelum Eranthemum, Dod. gal. Geſ. hor. Eranthemum, Dod. gal. & fol. Chamæmelum rubrum, Geſ. hor. Anthemis Eranthemos, Lug. Chamæmelum cujus folia florem cingentia ſunt purpurei coloris, Caſt. Chamæmelum purpureum Tab. Aculeata, Lon. Ranunculus arvenſis floribus rubicundis, Cæſalpino.

παρθένιον. PARTHENIUM. CAP. CXXXVIII.

PArthenium, aliqui amaracon vocant, foliis, & coriandri, tenuibus: flore per ambitum albo, intus melino, odore ſubviroſo, ſapore amaro. Siccatum, cum aceto mulſo, aut ſale potum, non ſecus atq; epithymum, & bilem, & pituitam detrahit: ſuſpirioſis prodeſt, & melancholicis. Herba ſine flore à calculoſis, & anhelatoribus magna utilitate bibitur. Valet decoctum ad inſidendum in duritia vulvarum, & inflammationibus. Illinitur ſacro igni, & collectionibus cum flore.

Parthenii conſid. Matricariam non eſſe Artemiſiam cõtra Braſav. Fuch. & Monach.

Seritur Parthenium in Italia in hortis ferè omnibus, neque modò in ſatum, ſed in aliis quoque locis ſponte provenit. Folio est coriandri, amaro ſapore, odore gravi: floribus per ambitum albis, intus melinis. Hetruſci Matricariam, & ab amaro ſapore, Amarellam vocant. Cæterum hallucinantur, mea quidem ſententia, in Parthenii hiſtoria Braſavolus, & Fuchſius, viri alioqui doctiſſimi: quin & Monachi illi reverendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, quod conſtituerunt ſibi perſuaſerint (ut ſuperius in Artemiſiæ commentario, eorum errorem explodendo, diximus) Matricariam, ſive Amarellam vulgò vocatam, eſſe illud Artemiſiæ genus, quod ſecundo loco à Dioſcoride repræſentatur: utpote qui non rectè expenderint hanc eſſe legitimum Parthenium. Porrò contendunt Braſavolus, & Fuchſius eam omnino plantam

I. PARTHENIUM, SEU MATRIC.

II. TANACETUM.

verum referre Parthenium, quam herbariorum vulgus Cotulam fœtidam appellat. Sed quam isti clarissimi medici magno errore versentur, judicent ii, qui probè sciunt Cotulam fœtidam folio esse fœniculi, aut anthemidis potius, quàm coriandri: neq; sapore usq; adeò amaro, ut in Parthenio requiritur, sed acutissimo, & exulcerandi vi prædito, id quod nusquam Parthenio tribuit Dioscorides, neq; Galenus. Sunt præterea antiquorum nonnulli, qui Helxinem quoq; Parthenium vocarunt, illam scilicet, quæ in parietibus nascitur detergendis vitreis vasis aptissima, ut Galenus ipse testatur lib. 6. simpl. med. & Plin. lib. 22. cap. 17. naturalis historiæ. Nec desunt etiam, qui velint mas Parthenium appellare Athanasiam, quam & TANACETUM vocant seplasiarii, cujus etiam superius de Artemisia differentes mentionem fecimus, & hic modo effigiem damus. Quorum equidem sententiam magis probandam censerem, quàm eorum, qui tertium Artemisiæ genus Tanacetum esse contendunt. Foliis est majoris millefolii æmulis, aliquantò tamen majoribus, amaro sapore, & odore gravi, caulibus bicubitalibus, floribus melinis, aureis globulis similibus, umbellatim quadantenus micantibus. Radice nititur unica compluribus adnatis fibris. Provenit in hortis, ac etiam alibi sponte per se nascitur. Excalfacit, exiccat, abstergit, aperit, flatus pellit. Utuntur Tanaceto recentiores ad ventriculi, uteri & alvi flatus discutiendos, item ad lumbricos ex ventre pellendos. Utuntur & ad frangendos renum calculos, & ad ciendam urinam & menses: obstructiones viscerum aperit. Sed id viris magis, quàm mulieribus commendant: contrà verò Matricariam dictam fœminis tantùm exhibendam præsciunt. Parthenii in simpl. med. censu Galenum meminisse non reperio. Excalfacit, siccat, aperit, abstergit, provocat, resolvit, & secundas: calesit recens super tegula, & irrorata vino veteri illinitur contra uteri dolores. Ejus nomen Græcum Παρθένιον, Latinum similiter Parthenium: Officinis, Matricaria. Arabicum, Achuen, Uchuen, Achuan, sive Alachuam: Italicum, Parthenio, Matricaria, & Amarella: Germanicum, Mutter Kraut/ & Mettram: Gallicum, Matricaire. Tanacetum sive Athanasia: Italis, Tanacedo sive Daneda.

Helxine, Parthenium.

Tanacetum, & ejus medicinæ.

Nomina.

Parthenium quasi virginalis, quòd morbis mulierum uterinis medeatur, unde vulgò Matricaria dicitur. Hæc foliis est latioribus, & angustioribus: illa vel odorata, vel inodora: odora vel simplici, vel pleno flore: inodora, peregrina est & altera alpina. I. Matricaria vulgaris. C. B. Cam. Matricaria, prima Parthenii species, Brunf. Parthenium, Matth. Cord. in Dioscor. & hist. Dod. gal. Ges. hor. Lac. Cast. Thal. Amaracus Galeni, Ericio Cord. Matricaria, Trag. Dod. fol. Lon. Cæs. Lugd. Matricaria nostras, Lob. Artemisia tenuifolia Fuch. fol. Tab. Artemisiæ ramosæ altera species, Fuch. in icon. II. Tanacetum fortè à Tannaco, quo nomine Parthenium appellatum fuisse testatur Plinius. Hoc odorum est, vel inodorum: odorum, aut majus, quod foliis est vel planis, floreq; aut luteo, aut albo, vel crispis: aut minus, hocq; vel campestre, vel alpinum: inodorum, flore minore, vel majore. Tanacetum vulgare, quod Parthenium microphyllon Hippocratis videtur, C. B. Tanacetum, Brunf. Matth. Cord. in hist. Ges. hor. Lon. Dod. fol. Lob. in obs. Cast. Cæs. Tanacetum vulgare luteum, Trag. Tanacetum majus, Dod. gal. Tanacetum citrinum, Thal. Tanacetum millefolii foliis, Lob. in icon. Athanasia, Lugd. Athanasia vulgaris, Lac. Artemisia tenuifolia, Fuch. in icon. Artemisia monoclonos, eidem in fol. Artemisia Dioscoridis, Tabernæmontano.

BUPHTHALMUM. CAP. CXXXIX.

Βούφθαλμον.

Buphthalmon, quidam cachlam vocant, caules emittit tenues, mollesque: folia fœniculi: luteum florem, anthemide majorem, oculi similitudine, unde nomen traxit. Circa oppida nascitur, & in campestribus;

ſtribus. Flores cum cerato triti, tumores, duritiasque diſcutiunt. Ajunt epotam poſt exitum à balneis, regio morbo correptis, colorem tractu temporis reddere.

I. BUPHTHALMUM.

II. BUPHTHALMUM ALTERUM.

Buphthalmi cõſid.

Non parum profectò inter ſe variant de Buphthalmo recentiorum ſententiæ, ut herbam, quæ ipſum legitimè repræſentet decernant, & oſtendant. Nam aliqui putant, herbam quandam cubito altiorem, in pratis & agrorum marginibus naſcentem, quæ (ut equidem opinor) Bellis major eſt, folio nonnihil in ambitu ſerrato, flore intus melino, extrà verò candidiſſimis foliolis undiq; circundato, anthemide majore, eſſe legitimum Buphthalmum. Alii verò, quibus adſtipulatur Fuchſius, aliam ab hac herbam verum Buphthalmum eſſe contendunt, vulgaris anthemidis cognatam, quam vis Cotula non ſætida dicta foliorum facie quadantenus Buphthalmum referat, flores tamen in medio melini, & in ambitu anthemidis candidi, Dioſcoridis picturæ non utiq; reſpondent. Quemadmodum & hinc perſpicuum eſt alteram plantam, cujus primo loco meminimus, non eſſe Buphthalmum. Siquidem cùm diligentiſſimè ſcripſerit Dioſcorides vulgaru anthemidis tum etiam parthenii flores intus aureo micare colore, per ambitum verò candido, dubitandum quidem non eſt, quin & eadem fuerit uſus diligentia in deſcribendo Buphthalmi flore, quem tamen luteum in univerſum facit, non autem in ambitu candidum, qualis in vulgari parthenio conſpicitur. Cùm itaq; Buphthalmum luteo planè flore prædictas, aut ſimiles plantas accipiunt. Cæterùm legitimum, ni fallor, Buphthalmum ad me attulit hoc anno Patavio Joannes Odoricus Melchiorius Tridentinus, juvenis ſpectatæ philoſophiæ ac medicinæ eruditionis, mihiq; perinde ac filius chariſſimus, quod in nullis prorſus notis à Dioſcoride deſcriptione diſſidet, ut ejus effigies, quam hic damus, abundè demonſtrat. Buphthalmi vires retulit Galenus lib. 6. ſimplicium medicamentorum iis verbis: Buphthalmum, inquit, ſic appellatum eſt à floribus, qui figura quidem boum oculis videntur adſimiles, colore autem anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multò illis tum majores, tum acriores. Proinde & vehementius diſcutiunt, adeò ut duritias ſanent cerato miſti: hæc Galenus. Ubi ne quid nobis obſtet, animadvertendum eſt, quòd Galenus, qui Buphthalmi flores anthemidis floribus ſimillimos reddit, de ea tantùm anthemide intelligit, quæ lutei flores profert. Sed quoniam de Buphthalmi flore differenti mihi BELLIS ſic à Plinio vocata occurrit, cujus etiam in commentarii meminì, non alienum eſſe duxi, hoc in loco ejus hiſtoriam, & vires recenſere. Bellis igitur quanquam plures ſunt genera, tria tamen communiter numerantur, nempe majus, medium, & minus. Majus folia gerit ex anguſta origine in latum ambitum finientia, ſubrotunda, craſſiuſcula, & circumquaq; quercus modo ſerrata, humi circaradicem in vorem modum accubantia. Quæ autem in caulibus habentur anguſtiora, oblonga magis ſunt ſenecionis modo, caules emittit ob unam radicem plures: cubitales, teretes, robuſtoſq;, è quorum ſummis partibus flores exeunt Anthemide, aut Parthenio majores, qui æſtate ferè tota perdurant, colore intus aureo, & per ambitum candido. Radix illi eſt multifida, haud valdè deſcendens. Naſcitur in paſcuis, pratis, ſecus itinera, & in agrorum marginibus. Alterum autem, quod medium appellamus, plerumque in pratis & paſcuis provenit, foliis alterius minoribus, nec adeò per ambitum inciſis, minimè ſimilatis, in terra jacentibus. Cauliculos edit tennes, flexiles, rotundos, palmari longitudine: radicem altero tenuiorem, varia multifidam: flores mittit majori per omnia ſimiles, ſed longè minores. Minus quod in hortis & fictilibus ſeritur, variis ſpectatur generibus, quæ florum varietate dignoſcuntur. Nam tametſi folia in omni ferè genere habeantur longiuſcula, in cau-

Cotula non fœtida non eſt Buphthalmũ.

Buphthalmi vires ex Gal.

Bellidis hiſtoria Major.

Media.

Minor.

III. BELLIS MAJOR.

IV. BELLIS ALPINA.

V. BELLIS MEDIA.

in cacumine subrotunda, crassiuscula, solo procumbentia, & in rotæ modum radiantia, atque per ambitum sensim serrata, flores tamen coloribus, & foliorum numero inter se variant. Siquidem in uno genere centrotenus aurei, & per ambitum rubentibus foliolis stipati cernuntur: in altero verò ex candido rufescentibus, aut versicoloribus numerosioribusq;. Sunt etiam qui intus rubri sint, & in ambitu albi, quinetiam qui ubiq; foliolis exilibus admodum versicoloribus adeò stipati habeantur, ut sericinos floccos penè referant. Omnes hoc tempore in coronamenta venere. Nam ob cauliculorum mollitiem, & colorum præstantiam, texendis coronis aptissimi sunt. Florent anno ferè toto si cultorum diligentia non desit. Facultas omnibus eadem: nam (ut recentiores perhibent) valent flores in strumis, & capitis fracturis: quinetiam in vulneribus thoracis, quæ in pectoris cavitatem usq; penetrárunt, in quem usum Bellim potionibus inserunt. Sunt & qui Bellidis omnia genera laudent ad ischiada, & paralysin. Sanant commansa folia cùm oris, tum linguæ exulceratas pustulas: eadem tusa genitalium inflammationes extinguunt, ac etiam resolvunt. Herba ipsa recens in acetariis ex oleo & aceto devorata, alvum adstrictam lenit: id quod etiam præstat ex jure pinguium carnium decocta & unà cum jure sumpta. Βόφθαλμον sic Græcè *Latinè verò Buphthalmũ, & Oculus bovis dicitur: Arabicè. Bihar: Italicè, Buphthalmo, & Occhio di bue: Germanis,* Rindsaug: *Gallis, Oeil de Beuf. Bellis major, Italis primo fiore maggiore, & fior di primavera, nonnullis Primula veris major, dicitur. Bellis minor Italis primo flore minore, fior di prima vera: Germanis* Maßlieben: *Gallis Margueritès, seu Basquette. Bellis minima, Italis, Margarite: & fiori di prima vera gentili.*

Bellidis vires.

Nomina.

Buphthalmum, quòd flore similis sit boum oculis. I. Buphthalmum Dioscoridis, C. B. Buphthalmum, Matth. Trag. Lac. Gesner. hort. Lobel. Lugd. Cast. Tab. Buphthalmum vulgare, Clus. histo. Pann. Chamæmelum Chrysanthemum, Fuchs. Cotula lutea, Dod. gal. & fol. Cotula non fœtida, Lonicero: Chrysanthemum, Cord. in Dioscoridis Gesner. hort. Aster atticus, Cord. in histo. quo ad iconem, quam tamen ipse non apposuit. II. Buphthalmi nomine hoc videtur Camerarius in suo Matthiolo proposuisse.

VI. BELLIS MINOR.

VII. BELLIS MINIMA.

VIII. BELLIS MINIMA.

posuisse. Buphthalmi altera species, Ges. hor. Buphthalmum alterum folio & facie Cotulæ fœtidæ, Adverſ. Lob. Buphthalmum alterum Fenæ, Lug. Buphthalmum Narbonense, Cluſ. hiſt. Pan. Buphthalmi verum, Tab. Chryſanthemum primum Cæſa. Nunc de Bellide. Bellidem licet aliqui velint apud Theophraſtum eſſe Anthemidis foliacei ſpeciem, ceſemus tamen Græcis indictam, & à Plinio primum propoſitam, quæ ſylveſtris eſt & ſativa: illa major, media, & minor: major alba, vel lutea: alba pratenſis, ſimplici, rariſs. pleno flore, & alpina, hæcq; minor: lutea, foliis vel profundè inciſis eaque major & minor, vel ſubrotundis. Sylveſtris minor alba, vel mixta, vel cœrulea, hocq; vel fruteſcens vel non, hæcq; caule nudo vel folioſo. Sativa verò minor eſt pleno flore, eoq; majore vel minore, albo, rubro nigricante, & rarius viridis. III. Bellis ſylv. caule folioſo major, C. B. Oculus bovis vel vaccinus, Brunf. Bellis major, Matth. Trag. Fuch. in fol. Dod. gal. & fol. Lacu. Lob. (cui & Conſolida media vulnerariorum,) Caſt. Lugd. Caſal. Cam. Bellis major ſylveſtris, Fuchſ. in icon. Geſhor. Bellium majus Tab. Buphthalmum majus, Lonicero. IV. Bellis alpina major, C. B. Hæc ex radice ſerpente, lignoſa, nigricante, & ab una parte fibras ſpargente, caulem emittit unicum, cubitalem altitudinem excedentem, rotundum, ſtriatum, ad radicem leviter hirſutum, circa quem folia pediculis carentia, quinq; vel ſex tranſverſorum digitorum longa, anguſta, rigida, ex rotunditate acuminata, per circumferentiam crenata, nullo ordine diſpoſita: in cauliſ ſummo, flos unicus, medio luteus, quem plurima folia alba cingunt, totusq; flos priori multò major eſt. Hæc in Baldo, monte Veronenſi provenit: à qua diverſa quæ in Euganeis provenit. V. Bellis ſylveſtris media caule carens, C. B. Bellis media, Matth. Cluſ. hiſt. Pan. Lugd. Tab. Cam. Bellis ſylveſtris media, Geſ. hort. Dod. fol. Bellis major ſylveſtris, Lob. Bellis minor, Caſt. VI. Bellis ſylveſtris minor, C. B. Geſ. hort. Lugd. Solidago, Brunf. Primula veris, eidem Cæſal. Bellis minor, Matth. Bellis minor ſylveſtris, Fuch. Dod. gal. & Tab. VII. Bellis hortenſis flore pleno. C. B. Pri-

C.B. Primula Veris Trag. Ges. hort. Cæs. Bellis minor, Matth. Cam. Lugd. Bellis minima Matth. in Compendio. Cast. Bellis minor hortensis Fuch. Dod. gal. Lac. Ges. hort. Taber. Bellis hortensis Dodo. fol. Bellis hortensis multiplici flore, Lob. VIII. Hanc etiam sub Bellide minima habet Matthiolus, quam Bellidem minorem hortensem Tabernæmontanus nominat.

γλυκυσίδη.

PÆONIA. CAP. CXL.

PÆonia, sive glycyside, Græcis aliquibus pentorobon dicitur, sunt qui Idæos dactylos radicem pœoniam vocant. Caulis altitudine sesquipedis adolescit, comitantibus multis stolonibus. Hujus duo genera: mas foliajuglandis habet; in fœmina verò smyrnii more dividuntur. Summo caule siliquas emittit amygdalis similes: in quibus, cùm dehiscunt, multa grana, exigua, rubra, acinis punicorum similia invenuntur, & in medio nigra, purpurea quinq; aut sex. Radix maris digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba: fœminę radicibus ceu glandes circiter septem aut octo inhærent, ut in hastula regia. Fœminis à partu non purgatis sicca radix datur: ciet menses amygdalæ magnitudine pota: sic ventris doloribus cum vino pota auxiliatur: valet contra regium morbum, & renum, ac vesicæ dolores: decocta in vino a alvum sistit. Rubra grana rubentes menses sistunt, decem vel duodecim pota in vino austero, & nigro: stomachicis, & erosionibus ea esse prodest: à pueris pota initia calculorum eximunt. Grana nigra auxiliantur suppressionibus nocturnis, vulvæ strangulationibus, & matricis doloribus, quindecim numero pota, in aqua mulsa, aut vino. Nascitur in altissimis montibus, & præruptis.

a Cato cuz. addit. πτόμενη. i. & potæ.

I. PAEONIA MAS.

II. PÆONIA FOEMINA.

PÆonia fœmina planta est vulgaris notitiæ: mas verò contrà, quòd paucis in Italia locis proveniat. Hanc Pisis ad me Gorriam misit hoc anno Lucas Ghinus Forocorneliensis, vir & doctrina, & rei medicæ cognitione præclarus: sed & eam antea è Germania allatam vidimus. Pæoniæ historiam, & vires descripsit Plinius lib. 27. cap. 10. his verbis. Glycyside, quam aliqui Pæoniam aut pentorobon vocant, caulem habet duum cubitorum comitantibus duobus, aut tribus, subrutilum, cute lauri, folia qualia Isatis pinguiora, rotundioraq;, ac minora. Semen in siliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. Fœmina existimatur, cujus radicibus ceu balani longiores circiter octo aut sex adhærent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine candidaq;, ea gustu adstringit. Fœminæ folia Myrrham olent, & densiora sunt: nascuntur in sylvis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetu in oculis faciunte, interdiu periculosum sit. Radix verò cùm effodiatur, periculum esse, ne sedes procidant. Magnâ id vanitate ad ostentationem rei fictu arbitror. Hæc Plinius, in quibus à Dioscoride dissentit, quòd mari plures scripserit esse radices quàm fœminæ, quo fit ut suspicer Plinii lectionem vitio haud carere. Pæoniæ vires posteritatis memoriæ tradidit Gal. li. 6. simpl. med. ubi ita scriptum reliquit. Glycyside, quam pentorobon, & pæoniam nuncupant, radicem habet leviter adstringentem cum quadam dulcedine: etsi plusculum dentibus mandas, acrimoniam item quampiam subamaram subesse percipies. Proinde menses ciet ex melicrato amygdalæ pota quantitate. Sanè tundere eam oportet, ac cribrare, & sic inspergere. Expurgat porrò etiam jecur obstructum, & renes. Sed hæc efficere nata est: quæ verò quiddam etiam adstrictorium obtinet, ventris fluxiones sistere potest. Verùm eam tunc in austerorum vinorum quopiam decoctam bibere convenit. Est autem facultate omnino resiccatoria vehementer, ita ut non desperaverim eam etiam adalligatam, quod meritò creditum est, puerorum epilepsias sanare. Equidem vidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tempore: ubi verò fortè fortuna quod à collo suspensum erat decidisset, pro-

Pæoniæ consid. ExPlinio.

Pæoniæ vires ex Gal.

Galeni hist.

* III. PÆONIA FOEMINA flore pleno. *

Pæoniæ vires Matthiolo.

protinus morbo correptus est: rursusq; suspenso in locum illius alio, inculpatè postea se habuit. Porrò visum est mihi satius esse denuò id collo detrahere, certioris experientiæ gratia. Id cum fecissem, ac puer iterum esset convulsus, magnam recentis radicis partem ex collo ejus suspendimus: ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea convulsus est. Rationabile itaque erat, aut partes quaspiam à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locum curare, aut aerem à radice assiduè mutari, & alterari. Non hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam juvat, & melanthium frictum palam destillationes & gravedines deficcat, si quis id in calidum linteum rarum ligetur, assidueq; calorem ex eo per inspirationem, quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo viperæ injectis, illis viperam præfoces, teque postea cujuspiam collo obvincias, mirificè profuerit tum tibi, tum omnibus iis, quæ in collo expullulant. Sed de talibus privatim aliquando fortè conscribam. Nunc verò sciendum est Pæoniæ temperamentum tenuium esse partium & exicatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum aut paulò calidius. Hæc Galenus. Quibus patet pæoniæ radicem collo suspensam, non quidem devoratam, puerum epilepsiam curare, quanquam plurimi sint medici, qui eam ad comitiales potandam præbeant. Cæterùm hoc ævo Galeni de suspensa pæonia testimonium plurimos fefellit medentes: quo fit ut mihi dubitandum sit an Pæonia vulgaris ea sit, de qua scribit Galenus. Præstat Pæoniæ nostræ semen ad amissam loquelam, si ejus triginta grana à cortice repurgata, & in pulverem contrita ex vino propinentur. Valent eadem, ac pariter radices ad serpentium morsus, non solùm potæ sed etiam impositæ. Non desunt mulierculæ, quæ, perforatæ pæoniæ semina, & filo trajecta coralliorum modo suis infantibus & pueris collo circumligent, quòd putent hoc amuleto Epilepsiam arceri. Hæc planta Græcis πλουτοειδὴς, & παιονίη, Latinis item Pæonia nuncupatur: Arabibus, Feonia: Italis, Peonia: Germanis, Peonien: Hispanis, Rosa del monte, & Rosa albardeira: Gallis, Penoesne, & Pinoine.

Nomina.

Pæonia authoris nomen retinet, quæ à Pæone medico inventa creditur, quæ in marem & fœminam dividitur: mas folio est nigricante, splendido: fœmina variat, est folio utrinq; virente & glabro, calyce hirsuto, flore vel simplici eoq; purpureo, vel nigricante, vel pleno: altera foliis infernè albicantibus nonnihil hirsutis, calyce hirsuto, flore vel purpurascente, vel albo, vel pallido: alia foliis infernè albicantibus, supernè virentibus, glabris, infernè nonnihil virentibus, calyce glabro: alia foliis infernè albicantibus, hirsutis, calyce glabro: est deniq; pumila foliis in lacinias dissectis pluribus, floreq; minore. I. Pæonia folio nigricante splendido, sive mas, C.B. Pæonia nobilior, Trag. Pæonia mas, Matth. Cord. in Dioscor. Ges. hor. appe. Lob. Dod. fol. Cast. Cæsal. Tab. Lugdun. Pæonia mas folio nucis, Ges. hort. II. Pæonia fœmina, Cast. Cam. Pæonia fœmina prior, Dod. fol. Lugdun. Pæonia promiscua seu neutra, Lobel. Pæonia altera vel fœmina Dioscoridis, Cæsalpino. III. Pæonia fœmina flore pleno, C.B. Pæonia flore pleno, Lonic. Pæonia πολυφυλλανθὴς Clus. hist. Pann. Pæonia Polyanthos, Camerario.

λιθόσπερμον. LITHOSPERMUM. CAP. CXLI.

Lithospermon à seminis duritia nomen accepit. Foliis est oleæ longioribus, & latioribus, mollioribus, jacent humi, quæ ab radice exiliunt: ramulis rectis, tenuibus, firmis, crassitudine acuti junci, ligneis, in quorum cacumine bifidi exortus cauliculorum speciem exhibent: foliis longis, inter quæ parvum semen, rotundum, ervi magnitudine, duritia lapidea. Nascitur in asperis, & editis locis. Vim hanc habet, ut semine cum vino albo poto calculos frangat, pellatque urinam.

Lithospermi consid.

Lithospermon hodie seplasiarii, & omnes ferè medici Barbaros secuti Milium solis nominant. Licet rectius fortasse Matritanorum quoq; imitatione ab illis Milium Soler vocaretur. Quandoquidem hæc planta (ut scribit Serapio resumptus à Rasi, & Mesue, & Abenguefit, & Abenzoar, & Abenzohar, & Abenrohoim, & Abenjulel) frequens nascitur in montibus Soler: unde illi aptius fortè à loco, quàm à sole cognomentum imponeretur. Hujus milii, ut cunq; cognominetur, duo ostenduntur genera: majus, quod legitimum est Lithospermon, quove Hermias usus est: provenit exoluto solo, & propè sepes Minus, quod longè frequentius ubiq; in Italia gignitur avido & saloso loco. Hoc humi minimè repit, sed arbusculæ ferè instar sursum caules plures mittit brachiatos rotundosq; lignosos, firmos sesquipedales, in quibus folia sunt ut in majori oblonga, minora & firmiora, è quorum exitu semen oritur candidum, pellucidum margaritarum modo, oblongũ tamen, & facie, & quantitate milio simile, quo factum est, ut Milium Solar appellari cœperit: sed lapidea ferè duritia. Radices habet tenues, numerosasq;. Cæterum Fuchsium, Lithospermum Dioscoridis omnib. propè nunc compertum, non cognovisse arbitror, quòd in suis clarissimis de stirpium historia commentariis pro vero Lithospermo, illud quod officinis Milium solis minus appellatur, depinxerit. Idem nihil minus deinde mihi quidem videtur errasse in lib. de compositione medicamentorum, quem nuper auctũ edidit: ubi scriptis tradidit Lithospermi genus esse planetam illam harundinaceã, ex cujus seminib. quæ nos Lachrymas vocamus, sunt orbiculi quib. filo trajectis utuntur mulieres ad suas pre-

Genera duo.

Fuch. error.

Lithosper. harundinaceum.

I. LITHOSPERMUM MAJUS.

II LITHOSPER. MINUS.

*III. LITHOSPER. HA-
rundinaceum. *

suas preces numerandas. Hanc autem opinionem quoniam confutavimus in Apologia, quam adversus Amatum Lusitanum, quem fortè secutus est Fuchsius, scripsimus, hic ut satis alibi explosam relinquimus. Lithospermon, ut herbam summa admiratione dignam, eleganter descripsit Plinius lib. 27. cap. 11. cujus hic verba subjiciam. Inter omnes herbas, inquit, Lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui egonychon vocant, alii diospyron, alii heracleon. Herba quincuncialis ferè, foliis duplo majoribus, quàm rutæ, ramulis surculosis, crassitudine junci. Gerit juxta folia singulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore, & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea. Ipsi, qua pediculis adhæreant, cavernulas habent, & intus semen. Nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas majore quidem miraculo conspexi. Tantus est decor, velut auryficum arte alternis inter folia candicantibus margaritis, tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Facere atque humi serpere authores tradunt. Ego vulsam, non hærentem vidi: hactenus Plinius. Datur utriusque semen potandum utiliter diebus pluribus sesquidrachmæ pondere, addita aspleni semidrachma, & succini scrupulis duobus, ex succo plantaginis, aut portulacæ, aut lactucæ ad gonorrhœam cohibendum. Dantur quoque, magno sanè auxilio, minoris lithospermi seminis drachmæ duæ ex lacte muliebri, potandæ ægrè parturientibus fœminis. Namque hoc tantùm medicamento quàm plures in partu laborantes adjutæ sunt. Lithospermum in simplicium medicamentorum libris Galenum meminisse non invenio. Quod Græci λιθόσπερμον, Latini quoque Lithospermum vocant: Mauritani, Kulb, Culb, Calt, seu Calab: Itali, Lithospermo, & Milium solis: Germani, Meerhirß / und Steinsamen: Galli, Gremil, & Herbe aux perles. Lithospermum minus officinis, Milium solis: Græcis λιθόσπερμον μικρὸν Italis, Litospermo minore, Miglio salvatico, seu Milium solis: Germanis, Klein Meerhirschen oder Steinsamen.

Litho. spermi hist. ex Plin.

Litho. sper. vires

Nomina.

Lithospermum majus est, minus, & minimum: illud, vel foliis oleæ, vel arundinaceis: minus vel latifolium, vel angustifolium: minimum passerina dictum, quod vel Germanicum, vel Monspeliacum Milium solis sativum, Trag. Lithospermum minus, Matth. Dodonæo gal. Gesnero de hort. Lacun. Lithospermum majus Matth. Lacun. Cast. Lugdunensi. II. Lithospermum majus erectum, C.B.

Lob.

Lob.Caſt.Lugd.Lithoſpermum, Fuch.fol.Cord.in Dioſc. & hiſt. Lonic.Lugd.Lithoſpermum ſativum Fuchſ.icon. Lithoſpermum legitimum, Cluſ. hiſt. Pann. Lithoſpermum alterum fruticoſum, Thal.Lithoſpermum arvenſe, Tab. Lithoſpermum vulgare minus, Cam. Saxifraga tertia, Brunf.III.Lithoſpermum harundinaceum,C.B.(an Dioſcoridis & Plinii) Lug.Lithoſpermum majus, Trag. Geſ. hor. Arundo lithoſpermos, & Lachryma Chriſti, Trag. Geſ. hort. Lithoſpermum fruticoſum, Eidem. Lachryma, Matth.Cæſal.Lachryma Jobi,Cluſ.hiſt.Hiſp. Dod.fol.Lob.Caſt.Cam.Lachryma Jodoci,Geſ.hort.app.

IV. LITHOSPERMUM fruteſcens anguſtifolium.

V. LITHOSPER. ARVENSE radice rubra.

IV. Lithoſpermum fruteſcens anguſto folio, C.B. Hoc radice eſt craſſa, lignoſa repente, ruſſo & rugoſo cortice tecta, à qua ſtatim rami palmares, rarius ſeſquipalmares, lignoſi, craſſi, qui mox in alios lignoſos brachiantur, qui rigidi, fragiles, & hirſutie aſperi: quos folia dura hiſpida, oblonga, anguſta inordinatè diſpoſita cingunt, per quæ nervus medius elatus fertur: flores ramulorum ſumis inſident, aliquando inter folia & cauliculos, ex pediculis hirſutis prodeunt, oblongi, anguſti, eleganter cœrulei, albi, aliquando rubentes: quib. ſuccedunt ſemina, communiter bina juncta, oblonga, acuminata, alba & dura: Monſpeſſuli provenit. V. Lithoſpermum arvenſe radice rubra, C.B. Lithoſpermum ſylveſtre, Trag. Fuch. Dod. gal. Cam. in Matthiolo. Lithoſpermum tertium Dod. fol. Lithoſpermum nigrum, Lugd. Anchuſa degener facie milii ſolis, Lob. Anchuſa tertia Lithoſpermo ſimilis, Cæſal. Anchuſa arvenſis minor facie milii ſolis, Tab. Hoc ex radice rubente ſuccoſa, caules cubitales aſperos emittit, qui in alios tenues & aſperos brachiantur: folia habet ſubnigra Milii ſolis, ſed minora, nec ita dura, at aſpera, inordinatè diſpoſita: flores ramulorum ſumis albi, parvi, milii ſolis forma, quinquefolii, inſident: quib. ſuccedunt ſemina nigra, terna vel quaterna in pericarpio juncta, forma ſeminũ Echii aut Bugloſſæ. In agris inter ſegetes frequens.

Concluſa non legit Orib.

a Orib. legit. ἰσχυρότερα. i. validiores.

b Orib. addit τῇ γεύσει, καὶ τὸ φύλλα δὲ ὅμοια τῆς ζέας. i guſtu, & folia etiã ſert zeæ ſimilia.

Φάλαρις. PHALARIS. CAP. CXLII.

PHalaris cauliculos emittit zeæ culmis ſimiles, à minutis, ac nullius uſus radicibus, multos, [ ] palmorum] geniculis cinctos *a* graciliores tamen, ac dulces *b*: ſemen candidum, oblongum, milii magnitudine. Tunditur & in aqua aut vino ſuccus ad veſicæ cruciatus utiliſſime bibitur. Semen cochlearis menſura potum, ad eadem efficax eſt.

Phalaridis cõſid.

Phalaridis vires ex Gal.

Ex Plinio.

PHalarim genuinam referre hanc plantam, cujus hic imaginem excudi curavimus, quin credam nihil eſt quod prohibeat. Siquidem calamos emittit zeæ ſemen in ſpicatis capitibus iisq́, oblongis, candidum oblongum: milio ſimile. Quinetiam radicibus nititur minutis, & ſupervacuis. Phalaridis meminit Galenus libro octavo de ſimplicium medicamentorum facultatibus his verbis. Phalaridis herbæ tum ſemen tum ſuccus tum folia potu auxiliari creduntur veſicæ doloribus, ceu in ſe habeant quidpiam tenuium partium, & calidum. Scripſit de eadem & Plinius lib. 27. cap. 12. ſic inquiens: Phalaris habet longum, tenuem ceu calamum, in ſummo florem inclinatum, ſemen ſimile ſeſamæ: Et hoc calculos frangit, potum ex vino, vel aceto, & melle, & lacte. Idem & vitia veſicæ ſanat. Hæc ille.

Nomina.

Phalaris, Gracis φάλαρις, Italis Falari.

Matth. Dod. gal. & fol. Cord. in Dioſcorid. & hiſt. Geſ. hort. Lac. Lonic. Lobel. Caſt. Lugd. Cæſ. Tab. (cui & Gramen Canarienſe) Camerario.

Ἐγκρίσεων.

PHALARIS.

Ἐρυθρόδανον. RUBIA. CAP. CXLIII.

ERythrodanum radix rubra est, qua tinguntur lanæ. Una sponte provenit: altera seritur, ut in [Thebana Galliæ,] & Ravenna Italiæ: in Caria] inter oleas, & in arvis, solo creditur. Hanc non sine quæstu serunt: namq; maximum ex ea sentiunt proventum. Asperi caules, & quadranguli, longi, aparinæ non dissimiles, robustiores, & multò prorsus majores: foliis per intervalla circum articulos, stellatim decussatis. Semen ejus rotundum, inter initia viride, mox rubrum, postea cum ematuruit, nigrum: radix tenuis, longa, rubra. Urinam ciet: qua de causa regio morbo opitulatur, pota cum aqua mulsa: item ischiadicis, & resolutis. Crassam, copiosamq; urinam pellit, nonnunquam & sanguinem: bibentes tamen quotidie lavari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiam spectare.] Adversus serpentium morsus, ramulos cum foliis vino bibere prodest. Semen ex aceto potum, lienem absumit. Imposita radix trahit partus, menses, secundasque, albæ vitiligini illita ex aceto medetur.

Meum non legit conclusa.

Conclusa in meo exemplari desunt.

RUbia, quam Græci Erythrodanum dicunt, duum est generum, alterum Agreste, & sponte nascens: sylvestribus locis secus itinera, in fruteta & propter sepes. Caules & folia minora longè spectantur quàm domestica & minus quoq; aspera. Radix etiam illi est non adeò rufa, multifida tenuisque. Ejus vires longè imbecilliores sunt quàm domestica. Alterum domesticum foliis majoribus, & longioribus, crassioribusque caulibus. Hetruscis Rubia nullis non cognita: ubi domestica etiam sponte nascitur circa itinera, sepes & fruteta. Seritur quibusdam in locis in campis, neq; medicis solùm, ac sepiariis cognoscitur: sed etiam mulierculis, ac rusticis, in præsertim, qui in locis habitant, ubi lanificio opera impenditur: quandoquidem inficiendis tingendisq; lanis aptissima est. Quapropter rustici, & agrestes mulieres, quòd lanarum infectores Rubiæ quotannis plurimum emant, hujus radices effodiunt, & ven-

Rubia duplex.

I. RUBIA SATIVA.

II. RUBIA SYLVESTRIS.

dunt, undè tantum quæstus faciunt, ut sibi suisq; victum suppeditent. Mittit hanc abunde Hetruria, præcipuè Senensis ager. Expetuntur folia nostratibus mulieribus, quod asperrima sint, ad stannea vasa detergenda: siquidem mirum dictu quàm pulcherrimè nitescant, quæ Rubiam fuerint experta. De ea autem disserens Plinius lib. 19. cap. 3. In primis inquit, Rubia tingendis lanis, & cortis necessaria. Laudatissima Italica, & maximè suburbana, & omnes penè provinciæ scatent ea. Sponte provenit, seriturq; similitudine ervilia: Verùm spinosus ei caulis, geniculatusq; hic est, quinis citra aticulos in orbe folia. Semen ejus rubrum est. Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatum spectetur tantùm. Rubiæ meminit Galenus libro 7. simplicium medicamentorum, ubi sic scribit: Est autem Rubiæ tinctorum radix acerba, & gustu amara. Itaq; quæcunq; agere dictum est superiore libro, ubi in unum ejusmodi coiverint facultates, ea omnia in hac radice luculenter conspicies. Quippe cùm & lienem, & jecur expurget, & urinas crassas, malitas q;, ac nonnunquam etiam sanguinolentas vacuet. Quin & menses ciet, ac mediocriter quæ exterfionem postulant, extergit: proinde vitiligines albas cum aceto illita juvat: sunt qui eam ischiadicis, hoc est, coxendicum doloribus afflictis, & resolutis, in potu cum melicrato exhibeant. Id ἐρυθρόδανον Græcè dicitur, quod Erythrodanum, & Rubia Latinè: Parthi Fue alsabagin, Arabicè: Erythrodano, & Robia, Italicè: Ferberröt/ Germanicè: Ruina, Hispanicè: Garance, Gallicè. Rubea sylvestris, Græcis ἐρυθρόδανον ἄγριον: Italis, Robia salvatica.

Rubia Plinii.

Rubię vires ex Galeno.

Nomina

Rubia alia sativa est, alia sylvestris: hæcq; major, vel minor: major, vel campestris, vel maritima: hæcque vel spicata, vel non spicata: minor, vel montana, vel arvensis. I. Rubia sativa, Brunf. Matth. Trag. Fuc. Dod. gal. Ges. hort. Lac. Lon. Cast. Lugd. Rubia & Rubea tinctorum. Cord. in Dios. Cæsal. Rubia major: Lob. Erythrodanum, Ges. hor. Cam. Thapsia Asclepiadis, Anguillaræ. II. Rubia sylvestris, Brunf. Matth. Fuchs. Dod. gal. Ges. hor. Lac. Lob. Lon. Cast. Tab. Lugd. Cam. Rubia erratica, Trag. Mollugo prima, Dod. fol. Lappago Plinii & Aparine lævis Cæsalpino. III. Rubia maritima, C. B. Rubia marina Narbonensium, Adversar. Lob. Rubia marina, Clus. hist. Hisp. Dod. fol. Tab. Erythrodanum marinum, Lugd. Crucialis maritima, Cæsalpino. Ex radice pludem longa, crassa, dura, arida, rubra, Anchusæ colore, caules quadranguli palmares, geniculati, lignosi, inclinati prodeunt, ad quorum genicula folia ut plurimum quaterna, albicantia, mucronata, rigidiuscula, stellæ modo adnascuntur, quorum medio minora folia conglomerata insident, ex quorum medio flosculi oblongi, ex herbido lutei, aut pallidi prodeunt. In littore Veneto, & ad litus maris Mediterranei, non longè Monspelio, collegimus.

III. RUBIA MARITIMA.

Concluſa Ca. texẽ plar non habet, sed meum & pro sitientibus legit ὑπίκμοις i. humectis.

Λογχίτις. LONCHITIS. CAP. CXLIV.

Lonchitis folia habet porri, latiora rubentia, pluriprocumbentia, pauca in caule: in quo flores, ceu galericuli, hiantibus comicis personis similes, nigri, & è quorictu albam exerentes velut linguam, quæ ad labrum inferius spectet: semen involucris clausum lanceæ simile, triangulum: unde sibi cognomentum arrogavit: radix dauci. [Nascitur in sitientibus & asperis.] Radix ex vino pota urinam ciet.

Λογχῖτις ἑτέρα. LONCHITIS ALTERA. CAP. CXLV.

Altera est Lonchitis, quam aliqui asperam Lonchitin dicunt: folia scolopendrii emittit, sed asperiora, majoraq; ac multò magis divisa. Vulneribus mirum in modum prodest, in eisq; inflammationes excitari non patitur. Pota ex aceto lienem absumit.

Lonchitis confud

Etsi in compluribus Italiæ, ac Germaniæ montibus, aliisq; asperis, & aridis locis diu multumq; perquisiverim primum Lonchitidis genus, ipsum tamen hactenus mihi non licuit reperire, neq; etiam ab aliis inventum videre. Cæterùm aspera lonchitis, de qua cum Bartholomæo à Maranta Venusino jam dudum mihi longa fuit contentio, folio est scolopendrii proximo, longiore tamen, ac magis diviso, & ad polypodii faciem potius accedente, spithamæ longitudine, ut inq; ribus incisuris dissecto, tenuibus, aculeatisq; denticulis serrato & ubiq; aspero, unde illi nomen. Caulem nullum profert, neq; flores neq; semen, quemadmodum polypodium & asplenum, quorum imaginem refert. Radice nititur multiplici prorepenti, subrubicante perinde ac in Phylliti. In Italia quibusdam tantùm nascitur locis iisq; humectis, opacis ac uliginosis: sed alibi nusquam à me visa est. Duo ejus vidimus genera. Majus quod ad me primum misit vir clarissimus Lucas Ghinus, & minus, quod mitiora, tenuiora, angustioraq; folia promit, & magis Polypodio similia, hirsuta & aspera. Nascitur in opacis & frutetis, uliginoso solo, quod à Jacobo Antonio Cortuso Patavino sum consequutus, in quo nihil desiderari potest. Est quoq; altera planta, quam Maranta asperam Lonchitim esse legitimum contendebat, quam nos PSEUDOLONCHITIN vocamus, cùm jam Marantæ ipsius sententia opinioveà nobis adeò firmis rationibus sit explosa, ut nihil prorsus illi sit argumenti reliquum, quo se tueri possit. Quarrem omnem audire cupiunt, legant Epistolas nostras medicinales. De prima Lonchitide disseruit Plinius libro 25. cap. 11. ubi sic inquit: Lonchitis non, ut plerig; existimarunt, eadem est, quæ xyphion, aut phalæ-

Lonchitis aspera major.

Lonchit. duo genera.

Pseudolonchitis.

Lonchi. Plin.

I. LONCHI. ASPERA MAJOR.

II. LONCHI. ASPERA MINOR.

III. PSEUDOLONCH. ASPERA

phasganion quanquam cuspidi similis semine. Habet enim folia porri rubentia ad radicem, & plura quàm in caule, capitula personis comicis similia, parvam exerentibus linguam, radicibus prælongis nascitur in sitientibus. Hactenus Plinius, qui horum pleraq; à Dioscoride mutuatus est. Lonchitidis utriusq; meminit Galenus lib. 7. simplicium medicamentorum, ubi de earum viribus ita scribit: Lonchitis ejus videlicet, quæ semen habet triangulare, figura lanceæ simile, radix potissimum quodammodo similis est radici dauci: proinde urinam ciet. Porrò ejus, quæ scolopendriæ similia habet folia, ea ad glutinanda vulnera idonea sunt viridia: sed ficca cum aceto pota, lienes induratos sanant. Λογχῖτις τραχεῖα ut Græcis, ita etiam Lonchitis aspera Latinis, & Lonchite aspera Italis vocatur. Pseudolonchitis aspera, Italis, Lonchite aspera falsa. Lonchitidis vires ex Gal.

I. Lonchitis aspera major, Matth. Cam. Ludgun. Lonchitis altera, Cord. in Dioscorid. Gesnerus hort. appen. Lacun. Lon. Cast. Lonchitis altera mas, Tab. II. Lonchitis aspera minor. Matt. Lugd. Cam. Asplenum sylvestre, Trag. Lug. Lonchitis aspera Dod. gal. & fol. Lugd. Thal. Lonchitis altera Dioscoridis, Gesner. in Fracto. Lob. Lonchitis altera fœmina, Tabe. Scolopendrium majus Lonic. Struthiopteris, Cord. in hist. quo ad iconem additam, ubi tamen Cordus longè aliam intelligit. III. Pseudolonchitis aspera, Matt Lug. Lonchitis, Maranthæ & Ceterach ramosum quorundam, Lob. Lonchitis aspera Iluensis, Lugd. Lonchitis adulterina, Tab. Ceterach genus in Ilua nascens Cæs. Filiculæ genus quæ Lonchitis altera Maranthæ, Clusio hist. Pannonica.

Ἀλθαία.

ALTHÆA. CAP. CXLVI.

ALthæa, quam alii Ibiscum vocant, in sylvestrium maluarũ genere est, cui folia ut cyclamino rotunda, lanugine canescunt: flore rosaceo † bicubitali caule: radice lenta, intus alba. Althæa appellatur, quòd inter primas sit utilis, & pluribus polleat remediis. Decocta enim in vino aut aqua mulsa, & per se cum imponitur tusa, efficax est contra vulnera: item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, fracta sedis, inflationes, nervorum rigores: siquidem discutit, & excoquit: rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, ut dictum est, adjecto suillo adipe, aut anserino, terebinthinave, ut malagmatis len-

Meum verò exêplar leg. πηχαίαν. cubitalem.

tor fiat, facit ad vulvæ inflammationes, præclusionesq́; in pessis subdita. Decoctum eodem fungitur mu-
nere: onera vulvæ, reliquiasq́; à partu extrahit. Decoctæ radicis succus ex vino potus, succurrit urinæ
difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis: dentium mulcet dolo-
rem, cum aceto decocta, colluto inde ore. Viride semen siccumq́; tritum vitiligines in sole cum aceto per-
unctas emendat. Eodem cum oleo & aceto perunctis, à venenatis non feriuntur: valet contra dysenteri-
am & sanguinis rejectiones, alviq; profluvium. In posca aut vino decoctum, bibitur contra omnes vespa-
rum, apum, similiumque aculeatos ictus. Folia cum olei momento, morsibus, & igni ambustis illinun-
tur. Constat aquam, trita radice addita, sub divo addensari.

I. ALTHÆA. II. ALTH. ALTE. SIVE ABUTIL. AVIC.

Althææ consid.

*Althæa à Latinis posset Medica simpliciter dici, quoniam ab ἀλθαίνω, quod Græcis mederi significat, etymon habere vi-
detur. Quocirca meritò scriptum reliquit Dioscorides, Althæam id nomen traxisse à multitudine remediorum, & fre-
quenti ejus usu. Ea vulgaris herba est, nullisq́, non cognita. Nascitur in campestribus, humecto solo. Latini hanc Ibiscum no-*

Malvaviscum.

*minant. Italis verò, corrupta à Latinis appellatione, & præposita malva, quod cum ea quandam habeat cognationem, com-
posito nomine Malvaviscо vulgò vocatur. Althæam memoriæ prodidit Theophrastus l. 9. c. 19. de plantarum historia, ubi de*

Ex Theophrast.

*ea disserit in his verbis. Et radicem Ibisci aquam posse addensare ajunt, si tritam injeceris sub divoq́, humorem posueris. Con-
stat Ibiscus folio malvæ majori, pilosioriq́: caule mulli; flore luteo: radice nervosa, alba: fructu malvæ: caulis quoq́ gustu
malvam reddit: Usus ejus ad rupta, & tusses è vino dulci & ad ulcera in oleo. Aliam quandam si carnibus concoquas, in
idem aggregare, ac veluti conglutinare posse affirmant: alias vim attractoriam posidere modo magnetis lapidis atq́ fu-
cini: hæc in inanimatis hactenus Theophrastus. At ego flore luteo me nunquam Althæam vidisse recordor. Roseo flore facit
eam Dioscorides, verùm coloris non meminit. Est & planta, quam quidam Althæam alteram Theophrasti, quidam verò*

Abutilon mentio.

*ABUTILON Avicennæ esse censent. Folia habet cucurbitæ, minora, tactu lævia, sed tenuissima oblucta lanugine, caulem
edit sesquicubitalem, & aliquando majorem: flores in toto caule aureos, è quibus semen oritur vigrum. Radice nitur lon-
ga fibrosaq́. Nascitur in campestribus, ac etiam sponte in hortis. Atqui nos neq́ his, neq́ illis suoscribimus. cum neq́ uni neq́
alteri (quantum mea fert opinio) correspondeat. Verùm non ob id prætermittere libuit, quin ejus hic imaginem adderemus,
ut etiam aliorum judicium esse posit, & ut ejus quoq́ innotescat facultas. Siquidem experimento constat semine epota sic-*

Althææ vires ex Galeno.

*quidrachmæ pondere ex vino, calculos in renibus frangi educiq́, arenas pelli, urinas ejici, & dolores finiri. Meminit ibisci
Galenus lib. 6 simpl. medic. ubi ejus vires ita describit. Ebiscus, sive althæa (est autem malva agrestis) facultatem habet
digerendi, laxandi, phlegmone levandi, mitigandi, concoquendi difficilia coctu tubercula. Radix porrò ejus, & semen ea-
tera quidem similiter agunt, ut herba viridis, sed tenuiorum partium, magisq́ exiccatoriam, ad hæc magis extersoriam
quàm illa facultatem ostendunt, ut & vitiligines detergant, & semen renum calculos confringat. Radicis verò decoctum*

Nomina.

*dysenteriæ, alvi profluvio, & sanguinis rejectioni utile est, nempe cum adstringentem quandam facultatem possideat.
Planta quæ Græcis ἀλθαία, ἰβίσκος & ἐβίσκος, Latinis Althæa, Ibiscus seu Ebiscus nominatur: Mauritanis, Chitini, Chath-
mi, sive Chathmie, & Rosa zaveni: Italis, Malvavisco. Germanis Ybisch und Heylwurtz: Hispanis, Hierva camamera,
& Marmate: Gallis, Guimauues. Althæa altera quibusdam vocatur: Italis, Malvavischo bastardo.*

I. Althæa, Matth. Brunf. Trag. Fuch. Dodo. gal. & fol. Cord. in Diosc. Ges. hort. (cui & Ibiscus) Lacun. Lon. Lob. (cui & Anadendromalache Galeni) Cast. Lug. Tab. cùi & Bismalus. Althæa seu Malva agrestis genus, Ges. hor. Malva syl-
vis, Cor. in hist. Althæa vulgaris, Clus. hist. Pan. Thal. Cam. Malvæ agrestis genus, Ges. hor. Malva syl.
prima, & Vismalva, quasi malva viscida. Cæs. II. Althæa Theophrasti flore luteo, C. B. Althæa altera, Matt.
Lugd.

Lugd. Ibiscus Theophrasti, Dod. gal. Althæa luteis floribus, Lob. Albutilon Avicennæ, Ges. hort. Abutilon, Anguil. Dod. fol. Cam. Abutilum, Cast. Malva Theophrasti, Ges. hort. Tab. Althæa Theophrasti, Ges. hor. Cæsal. Lugdunensi.

Ἀλκέα.

ALCEA. CAP. CXLVII.

ALcea sylvestrium malvarum generi assignatur: folia habet divisa, verbenacæ proxima: caules tres aut quatuor, cortice cannabino vestitos, florem rosæ, parvum: radices albas, latas, quinq; aut sex cum plurimùm cubitales. Quæ cum vino, aut aqua potæ, dysentericis, ruptisque medentur.

ALCEA.

Alceæ consid.

ALceam hodie passim ferè in Italia aliqui Bismalvam, alii Malvam sylvestrem, nonnulli etiam Malvaviscum agreste nominant. Herba est caule, floribus, ac semine hortensi [sylvestri] malvæ perquàm similis, sed foliis longiori incisura laciniatis, ranunculi modo. Caules edit tres, aut quatuor, cannabino cortice vestitos: flores malvæ, tum facie, tum colore similes, paulò̧ majores, quemadmodum & semen. Radicem longam, latam, albam ac multifidam, malvæ similem, sed lignosa intus matrice. Nascitur in incultis, campestribus, & agrorum scrobium̧ marginibus, juxta sepes, vias, ac semitas. Alceæ radicibus non desunt, qui althææ loco utantur, cùm hujus copiam non habeant, ad tumores tum solvendos, tum emolliendos. Alceæ historiam scribit Plinius l. 27. c. 4. in qua adeò cum Dioscoride cõcordat, ut ex eo historiam totã transcripsisse videatur: Peculiariter autem Alceam prætulit ad spasticos, tremulos, & Opisthotonos, ubi ejus radix ex mulsa propinetur: quinetiam impositam ad collectiones discutiendas commendavit. Porrò Alceæ peculiari capite meminisse Galen. non reperio, nisi hanc sylvestrem malvam appellaverit, dum malvæ facultates l. 7. simp. med. describit, his verbis. Malva sylvestris quidem digerentis paululùm, & emollientis leviter est facultatis, Hortensis verò, quantò plus habet aqueæ humiditatis, tantò facultate imbecillior. Fructus ejus tantò validior est, quantò & siccior: hæc Gal Cæterùm Paulus seorsum Alceam retulit lib. 7. ubi sic inquit. Alcea sylvestris malvæ genus est. In vino pota dysenteriæ, & erosionibus medetur, potissimum ejus radix. Huic herbæ nomen Græcum, ἀλκέα: Latinum, Alcea: Barbaris, Bismalva: Italicum, Bismalva, Malva salvatica, Malvaviscо salvatico, & Buon vischo: Germanicum, Sigmarß Kraut: Hispanicum, Malva de Ungria, & Malva montesina: Gallicum Bimauve.

Ex Plinio

Alceæ vires ex Paulo.

Nomina.

Alcea fortè dicta ab auxilio, vel remedio: Alcea vulgaris major, C. B. Alcea, Brunf. (cui & herba Simeonis) Matth. Trag. Fuch. (cui & Malvæ roseæ sylvestre genus) Dod. gal. Cord. in Dioscor. Ges. hort. Lac. Lon. Cast. Lugd. Cæsal. Tab. Alcea vulgaris. Lob. Dod. fol. Lugd. Cam. Malvæ agrestis genus, Ges. de hortis.

Κάνναβις.

CANNABIS. CAP. CXLVIII.

CAnnabis sativa, planta magni in vita usus, ad robustissimos funes factitandos: foliis fraxini, gravi odore: caulibus proceris, inanibus: semine rotundo: quod largiore cibo genituram extinguit. Succus ex ea recente convenienter aurium doloribus instillatur. Sylvestris cannabis, virgas fert altheæ similes, minores, nigriores, & asperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio sativæ, nigriore, & asperiore: flore lychnidis, subrubro: semine, & radice althææ. Decocta radix, illitu inflammationes mulcet, tumores discutit, tofos articulorum dissipat. Hujus cortex torquendis funibus accommodatus.

CAnnabis sativa planta est adeò vulgaris notitiæ apud omnes Europæ nationes, ut omnino supervacuum sit ejus faciem verbis repræsentare. Quæ etsi vulgaris admodum sit planta, est tamen magni in hominum vita usus, non solùm ad robustissimos funes parandos, quibus in fabricis magnis ad sustinenda trahendaq̧ ingentia pondera, & navigia regenda utimur, sed etiam ad lintea conflanda, è quibus infima plebecula indumenta, aliaq̧ multa sibi parat. Inviſa tamen furibus & latronibus, quod cannabis tanta adversus eos sit facultas, ut non solùm huic plantæ adalligati sua ipsorum male facta detegant, & ore proprio patefaciant, sed quòd etiam subinde sinanche cannabina affecti, suffocentur penduli. Ea simplici adolescit caule, sed in marem & fœminam distinguitur. Mas plures è caule fundit ramos, arbusculæ speciem referens, adèo ut non desint, qui è stipite carbones faciant, ad bombardarum pulverem parandum. Fœmina longè tenuiores caules edit, nullis ramis brachiatos, nullóq̧ semine prolificat: folia utrinq̧ fraxini, sed minora, & graciliora, sensimq̧ serrata, atque in mari majora spectantur, & nigriora, quina, senave ex uno pediculo prodeuntia. Radice nititur unica sed multifida & fibrosa. Semen tantùm in mari gignitur, rotundum, cinereo colore, cujus medulla dulcis est, & alba. Sylvestrem autem, quanquam à multis in Italia provenire dicatur, paucos tamen esse puto, qui legitimam ostendant. Mihi certè hactenus legitimam videre non licuit. Cæterùm sativæ semen in cibis sumptum planè contrarium efficit in gallinis, & nobis: siquidem largius commanducatum nobis genituram extinguit, gallinas verò oviferaciores reddit. Experientia enim compertum habeo, gallinas, quæ hyeme, quo tempore algoris sævitia rarò ova parere solent, Cannabis semine vescuntur, numerosiore ovorum partu gaudere: id quod frequenti cantu suo declarant. Illud præterea mihi non abierit indictum, quòd Cannabis recentis decoctum, expressa deinde fortiter herba, terrestrium lumbricorum cavernulis inspersum, statim eos evocat. Quod piscatoribus acceptum referendum est, qui hoc ingenio vermiculos capiunt suis hamis infigẽdos. Verùm non

Cannabis consideratio.

Cannabis mas & fœmina.

Cannabis vires ex Matth.

CANNABIS.

Canna-bis vires ex Gal.

Tragema quid.

Mulierũ error.

rùm non modò terrenos vermes evocat Cannabis decoctum, & ſuccus ejus expreſſus, ſed etiam (ut Plinius lib.20.cap.23. author eſt) vermiculos, & quodcunq; animal in aurem in-traverit, ejicit. Hinc itaq; quiſpiam conjicere poteſt, ejus fa-cultatem ad interaneorum vermes haud imbecillem fore. Cannabis decoctum auxiliatur ſolutæ jumentorum alvo, quòd coagulandi vim habeat. Quinimo non deſunt, qui fo-liorum pulverem dyſentericis propinent. Radix in aqua de-cocta & illita, contractos articulos emollit, item podagras & ſimiles articulorum impetus. Ambuſtis quoq; recens utiliter illinitur, ſed ſæpius amovenda, & iterum admovenda eſt, ac exiccetur. Id præſtabit commodius, ſi recens in mortario tundatur cum recenti butyro, & ſubindè applicetur. Equa-rum tineas, quæ intra ſedem harent, ſuccus, aut decoctum infuſum ejicit. Cannabis meminit Galenus lib.7 ſimpl. med. ſic inquiens: Cannabis ſemen flatus diſcutit, adeoq; deſiccat, ut ſi pluſculum edatur, genituram exiccet. Sunt qui ex eo viridi ſuccum exprimentes ad aurium dolores ob obſtructione, ut mihi videtur, natos utantur. Et libro primo de alimentorum facultatibus, idem de Cannabi ita ſcribit. Non quemadmodum planta ipſa cannabis vitici quodam modo eſt ſimilis, ita ſemen ſeminis faculate eſt ſimile: ſed plurimùm ab eo diſſidet ut quod concoctu eſt difficile, ſto-machoq; as capiti noceat, praviq; ſit ſucci. Sunt tamen qui eo quoq; frixo cum aliis tragematibus veſcantur. Tragema-ta autem voco ea, quæ poſt cœnam, voluptatis inter bibe-dum excitandæ gratia manduntur. Multum autem calfa-facit: ideoq; ſumptum paulò largius caput ferit, vaporem ſurſum ad ipſum mittens, calidum ſimul ac medicamento-ſum: hæc Galenus. Ex quibus liquidò apparet, quàm gravi-ter errent mulieres, & præſertim in Germania, quæ puero comitiali morbo laborantibus Cannabini ſeminis decoctum exhibent, quo tantùm abeſt, ut morbum curent, ut etiam ejus augendi occaſionem præbeant. Quæ planta κάνναβις Græcè, Cannabis item Latinè dicitur: Arabicè, Schedenegi, & Canab. Italicè, Canape: Germanicè, Hanff: Hiſpanicè, Canhamo: Gallicè, Chaneure:

Nomina.

Cannabis ſativa eſt & ſylveſtris: ſativa, mas, & fœmina. Cannabis, Brunf. Matth. Lacun. Lon. Lob. Caſt. Cæſal. Tab. Cannabis major, Trag. Cannabis ſativa, Fuchſ. Cord. in Dioſc. Cannabis mas, Dod. gal. Lugd. Cannabis ſecunda, Dod. in folio.

Ἀνάγυρις. ANAGYRIS. CAP. CXLIX.

ANagyris frutex eſt arboris inſtar, perquàm gravis odore: foliis viticis, virgisq; in corniculis non brevibus gignit, ſubrotundum, firmum, verſicolori facie, ſimile renibus, quod du-reſcit uva matureſcente. Tenera folia trita tumores illitu reprimunt: ſi partus hæreat & ſecundæ, men-ſesq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in paſſo: ſic & ſuſpirioſis dantur, & contra capitis dolores in vino: difficulter parientibus adalligantur, ita ut à partu ſtatim auferantur. Radicis cortex concoquen-dis, diſcutiendisque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones vehementer ciet.

Anagyris confid.

Eghelo.

Geſneri opinio reprobata.

Laburni mentio.

QUamvis veteres unius tantùm Anagyris meminerint, duo tamen in Italia viſuntur genera. Majus in Apulia freque-riſſimum naſcitur, & eo Campaniæ tractu, quo Terracina itur. Fundum ad Thyrrheni litus: foliis vitici proximum gla-re braſſicæ racemoſo fructu hortenſi ſimilaci ſimili, amplioribus tamen & brevioribus paulò, ſiliquis incluſo, colore purpu-ſcente, usq; adeò duro, ut aqua macerato, ſua in pertinaci duritie conſiſtat. Minus, quod rura Tridentina vulgò vocant E-ghelo, Majo & Junio menſibus grato in montibus ſpectaculo floret. Folia prodeunt ex uno pediculo terna, oblonga, in cac-mine mucronata, viridia, lævia q; trifolii latiora. Micat aureo flore, alteri omnino ſimili, racematim dependente. Odor te-men ingratus. Hinc cornicula prodeunt geniſtæ æmula: in quibus ſemen continetur ejusdem geniſtæ magnitudine, ſed oblon-gum, phaſeoli modo, colore ſubnigro. Quod comedentes quandoq; ignari paſtores, veluti legumina crebris adeò vomitio-bus aſſiciuntur, ut nonnunquam viderim ego quoſdam, qui ſanguinem usq; evomuerunt. Materies ligni durißima, gua-jaici modo exterius lutea eſt, interius verò nigro. Incorrupta diu durat: proinde vinitores ex Anagyri palos facitant ſa-ſtinendis vitibus aptißimos. hos q; cæteris præferunt ex aliis arboribus factis. Quin & ſagittarii ex ea validißimos arcus conficiunt. Hæc planta oritur in ſylvis montium ſcatet vallis Anania, ac univerſus Tridentinus ager. Cæterùm non deſunt recentioribus herbariis haud obſcuri nominis (quorum opinionem tuetur Conradus Geſnerus Tigurinus vir magnæ lectionis in ſuo libro animalibus dicato) qui putant, ac potius pro certò affirmant, alterum Anagyris genus, quod in montibus Triden-tinis vulgari ſermone Eghelo appellari ſupra diximus, eam ſine controverſia arborem eſſe, quam Plin. libro 16. capite 18. La-burnum vocat, ubi ita ſcribit. Aquas odere cupreſſi, juglandes, caſtaneæ, laburnum. Alpina & hæc arbor, nec vulgò nota: dura ac candida materie: cujus florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Ex iis Plinii verbis abundè, niſi fallor, cognoſcitur, quòd ut falſa, reprobanda ſit illorum opinio. Siquidem Laburni materies à Plinio candida deſcribitur: non-contrà medullitus nigra, cortice tenus lutea. in modum Guajaci, qualis Eghelo vocatæ materies planè cernitur. Præterea Eg-helus arbor eſt omnibus ferè cognita, quòd frequentiſſima in ſylvis reperiatur: non ea quidem vulgò incognita, ut de Laburno refert Plinius. Ad hæc Eghelo flores, qui in arbore racemorum inſtar pendent, palmi longitudinem non excedunt: quod tamen Laburno Plinius cubitales reddidit. Illud inſuper experientia compertum habeo (etſi contrarium aſſerat Geſnerus)

I. ANAGYRIS.

II. ANAGYRIS ALTERA.

quòd Apes Eghelì flores attingunt, nec eos aspernantur. Hæc nimirum sunt, quæ meo quidem judicio refragantur tum Gesnero tum omnibus iis, qui cum eo hac in re sentiunt quinetiam ostendunt, quam magna sit differentia inter Laburnum & Eghelum. Hanc tamen plantam idem Gesnerus montani cytisi genus esse censet, argumento quòd folia ferat terna veluti cytisus, quodq; cytisi modo sit apibus ingrata. Sed his (pace viri eruditi dixerim) in hoc maximè hallucinatus deprehenditur, Marci Varronis, Columellæ, & Plinii testimonio: ut qui inter cætera seri jubeant juxta alvearia cytisum, quòd hujus flore magnoperè delectentur & alliciantur apes. Hoc similiter testatur Galenus l. 1. de antidot. ubi cytisi historiam & vires describit, ut miror certè Gesnerum illa non vidisse, quæ tamen debuerat, si omnes, qui extant in Europa, libros perlegit, ut perlegisse conjicitur ex Bibliotheca, quam edidit. Quare equidem non possum non in ea perstare sententia, quam jam primùm Plinii esse existimant. Quantum igitur ego sentio, Eghelus erit Anagyris minor, aut Anagyris montana, si ita nobis libuerit eam nominare. Namq; non solùm foliis, floribus, corniculis, semine & omnibus denique notis Anagyrim prorsus æmulatur, ejus effigies, quam hic damus, pulchrè demonstrat: sed etiam viribus & odore, utpote qui in tacta planta teter & gravis admodum sentiatur. Anagyris vires memoriæ prodidit Gal. lib. 6. simp. med. his verbis. Anagyris frutex est graviter olens, & acris, digerentis, excalfacientisq; facultatis. Sed folia etiamnum virentia, cùm propter humiditatis admistionem minus fint acria, idcirco tumentia reprimunt. At siccata incidentis sunt exiccantisq; valenter facultatis. Similem ferè facultatem habet radicis ejus cortex. Semen autem magis subtilium est partium: sed & vomitum provocat. Planta quæ ἀναγυρὶς Græcis, Anagyris etiam Latinis dicitur: Anagiri, & Fava inversa, Italis. Anagyris altera sive minor, Græcis ἀναγυρὶς ἑτέρα: Italis, Anagyri minore.

Gesnerus arguitur.

Anagyris minor.

Anagyris vires ex Gal.

Nomina.

I. Anagyris folio fœtido, C.B. Ges. hor. Anagyris prima, Matth. Tab. Cam. Anagyris major, eid. edit. Italica. Anagyris, Dod. gal. & fol. Cord. in Dioscor. & hist. Lon. Cæs. Lugd. cui & Nautea Plauti propter fœtidum odorem. Anagyris vera, Clus. hist. Hisp. Anagyris fœtida arborescens, Lob. II. Anagyris altera, Matt. Lac. Tab. Cam. Anagyris minor Matt. edit. Italica: Anagyris, Ges. hor. Faba inversa, Trag. Lon. Laburnum, Dod. gal. Cæsal. cui & Alpina arbor quæ aquas odit Plinii. Laburnum alterum, Lugd. Eghelo, Dod. fol. Anagyris minus fœtens, vel Laburnum, Lob. Aburnium Plinii, Anguillaræ.

Κυναδὶξ.

CEPÆA. CAP. CL.

CEpæa portulacæ similis est, sed nigriora habet folia, & radicem tenuem. Folia in vino pota urinæ stillicidio, & vesicæ scabie laborantibus opitulantur: maximè id præstat, si cum decocto radicum asparagi ejus, quem myacanthon, hoc est, Corrudam vocant, bibatur.

CEpæam, quam antea in nostris commentariis Italica lingua conscriptis, ingenuè confessus eram me nondum compertam vidisse, hoc tempore Venetiis ad me misit Joannes Odoricus Melchiorius Tridentinus medicus prosua ætate non imperitus, reiq; herbariæ non ignarus, mei adeò studiosus, ut si nihil aliud esset, hoc nomine tantùm mihi plurimùm diligendus sit, atq; etiam in filium habendus. Nascitur in incultis locis. Ad Cepæam hanc redeo. Ea sanè visa est ad amussim Dioscor. descriptioni respondere (id quod ejus pictura, quam hic damus, graphicè ostendit) ut non dubitandum putem, quin hæc vera sit ac legitima Cepæa. Hujus, quod equidem legerim, Gal. non meminit in simp. censu, verùm amen Paulus ejus mentionem fecit li. 7. inter simplicia, ubi eam retulit his verbis. Cepæa portulacæ similis est. Folia ejus contra vesicæ scabies utiliter bibuntur. Radix cum asparago, quem myacanthinum, hoc est, Corrudã appellant, pota, urinæ

Cepææ confusio.

Cepææ vires ex Paulo.

Nomina.

CEPÆA.

Concluſa meum exemplar non habet, nec Oriba. legit. α τοῖς λαγωὸν βεβρωκόσι καὶ τοῖς φρύνοι. i. his qui leporem vorarũt, vel ranã rubetam. b Meum. σὺν ὕσῳ δαύκῳ. i. cum pari dauco. Aliſmatis conſid. Plantago aquatica.

ALISMA.

Aliſma duplex Plinii.

Aliſmatis vires ex Gal.

Nomina.

urinæ ſtillicidia, quæ ex obſtructione fiunt, abigit. Κνημὶς ut Græcis, ita Cepæa Latinis, & Cepea Italis appellatur.

Cepæa, Matth. Lac. Lon. quoad iconem, Lob. Caſt. Cæſalp. Lugd. Tabernæmontano.

Ἄλισμα. ALISMA. CAP. CLI.

ALiſma, alii Damaſonion appellant: folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, † laciniosa, convexaq; in terram: caule ſimplici, tenui, cubito altiore: capitibus thyrſi: flore tenui candido, [palleſcente: radicibus tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, modicè pinguibus:] aquoſos amat tractus. Radix, ſi drachma una, aut altera bibatur, his convenit, a qui leporem marinum devorarunt, aut à rubetis ranis demorſi ſunt aut opium hauſerunt: torminibus, atq; dyſenteriæ, perſe, aut cum pari modo b ſeminis dauci, potui datur, convulſis, & contra vitia vulvæ prodeſt. Herba ſtit alvum, menſtrua pellit, tumores illita mitigat.

QVanquam affirmat Ruellius, cui etiam Fuchſius ſubſcribere videtur, Aliſma ſibi cognitum eſſe, vocariq; à nonnullis Paſtoralem fiſtulam, à quibuſdam verò Plantaginem aquaticam, tamen plantago hæc, quam etiam aliqui Barbam ſylvanam appellant, nullis notis cum Aliſmate convenire deprehenditur. Siquidem Aliſma folia fert plantagini ſimilia, ſed anguſtiora, & in terrã reflexa: caulem mittit ſimplicem, ac tenuem. Plantago autem aquatica foliis prodit plantagine majoribus, lancearum cuſpidum inſtar acuminatis, ſurſumq; ſpectantibus: multiplici caule, adnatis pluribus referto. Cùm itaq; ex iis notis collatis conſtet, Aliſma & Barbam ſylvanam inter ſe plurimùm differre, non temerè facere videor, quòd illorum ſententia non auſim adſtipulari. Porrò plantam, quam hic pro Aliſmate depingi curavimus, mihi primùm Pragæ oſtendit Adamus Leonrus, juvenis ſpectatæ doctrinæ, & rei herbariæ ſtudioſus. Quòd enim hæc pluribus, ni fallor, notis Aliſma repræſentet, meritò ſit, ut jam non dubitem affirmare eam eſſe legitimum Aliſma aut genus Aliſmatis: quare non piguit ejus effigiem exhibere, ut aliorum quoq; de ea ſit judicium: præſtat ea ad omnia, ad qua valere Aliſma tradidit Dioſcor. quo fit ut hæc planta Aliſma mihi perpetuò expleat, quouſq; alia mihi ſeſe efferat, quæ certioribus notis Damaſonium (ita enim quibuſdam Aliſma vocatur) reſe-rat. Cæterùm duo Aliſmatis genera Plinius conſtituit l. 25. c. 10. ubi de utroq; diſſerit his verbis. Aliſma inquit, alii damaſonion, alii lyron appellant: folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, & magis laciniosa, convexaq; in terram, alias etiam venoſa ſimiliter: caule ſimplici, & tenui, cubitali: capite thyrſi: radicibus denſis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus: naſcitur in aquoſis. Alterum genus ejusdem in ſylvis, nigrius, majoribus foliis: hæc Plinius. Aliſma memoriæ prodidit Gal. lib. 6. ſimpl. med. ſic de ejus viribus diſſerens. Damaſonium, aut Aliſma. De hac herba in 3. lib. tradidit Dioſc. quod radix ejus epota dyſenterias ſanet, & alvum ſiſtat, atq; ædemata mitiget. Sed nos ea quidem experti non ſumus. Quòd autem conſtituerus innonnibus calculos, aqua, in qua decocta fuerit, pota communat, ſæpe ſu experti ſumus. Ex quo liquet, quòd abſterſoriam quandã facultatem obtinet. Hujus herbæ nomen Græcum ἄλισμα: Latinum pariter & Italicum, Aliſma.

† Hæc vox non legitur in Græcis codicibus, neq; ab Oribaſio refertur, neq; etiam à Marcello vertitur. Unde planè ſuſpicor, quod Ruellius ita verbum hoc ex Plinio adjecit, ut reliqua etiam ex eodem reddidit.

Aliſmatis hæc figura à Matthioli diſcrepat ſolum foliorum, quas ipſius ſculptor omiſit, ut qui unam tantùm medium folium percurrentem pinxerit: noſtra foliis & caule eſt hirſutis (quod in hac figura ſculptor neglexit) foliaq; plurimis nervis donantur, flores item lutei ſunt. Variæ hujus figuræ apud authores, etenim hiſtorię Lugd. author, quatuor figuras unius Aliſmatis propoſuit ſub diverſis nominibus (ſuo more) puta Damaſonii Matth. Ptarmicæ montanæ, Nardi Celtici alterius Penæ & Chryſanthemi latifolii. Dicitur hoc Aliſma folio hirſuto, C.B. Aliſma, Mat. Caſt. Cam. Aliſma alpinum, Geſ. hor. Thal. Caltha alpina Geſ. hor. Tab. Nardus Celtica altera & Plantago Alpina, Lob. Chryſanthemum latifolium, Dod. fol. ὀνθέρικι.

Ὀνοβρυχὶς.

ONOBRYCHIS. CAP. CLII.

ONobrychis folia habet lentis, longiora paulò: caulem dodrantalem: florem puniceum; radicem parvam: nascitur in uliginosis, & incultis. Herba suapte vi, si trita illinatur, tubercula dissipat: cum vino pota, stranguarias sanat: illita ex oleo, sudores movet.

Onobrychis consideratio.

NAscitur Onobrychis, Plinio lib. 23. c. 6. authore, circa fontes. Folia habet lentis, paulò longiora: florem rubentem: radicem exiguam, & gracilem. Sunt qui Onobrychin velint eam esse herbam, quam aliqui Rutam caprariam, alii Gallegam vocant: nos verò vulgò Lavanese. Verùm hæc notis, quæ Onobrychi tribuuntur, haudquaquam respondere deprehenditur: quippe quæ folia ferat lentis quadruplo majora, caulem plerumq; bicubitalem, flores purpureos, & radicem non parvam. Ut hinc mihi planè videatur, quòd illorum opinioni nemo rectè posit, aut debeat adstipulari. Onobrychis vires iammum illita ad morem cataplasmatis tubercula discutiunt: arefactæ verò, si cum vino bibantur, stranguarias sanant. Quinetiam sudores elicit cum oleo inuncta. Quæ ὀνοβρυχὶς Græcè, Onobrychis item Latinè, & Onobrichi Italicè vocatur.

Onobrychis vires ex Gal. Nomina.

Ὑπερικὸν.

HYPERICUM. CAP. CLIII.

HYpericum alii androsæmon, alii corion, alii chamæpityn appellant, quoniam semen odore a resinam imitatur: surculaceo frutice, dodrantali, rubescente: folio rutæ: flore luteo, † leucoio simili (qui digitis attritus sanguineum succum remittit, qua ex causa androsæmon cognominatur:) subhirsuta siliqua, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine: semine intus nigro, resinosi odoris: gignitur in locis incultis, & asperis. Urinam cit, menstrua pellit appositum, tertianis, quartanisq; cum vino potum liberat. Semen quadraginta diebus hausturn, ischiadicis medetur. Folia cum semine illita, ambusta sanant.

a Meum exemp. ἀπὸ τῆς πίτυος. i. pineæ resinæ. Oribasius non legit conclusa.

Ἄσκυρον.

ASCYRUM. CAP. CLIV.

ASCyron, sive ascyroides, hyperici genus est, magnitudine distans, fruticosius, majores habens ramos, furculosiores, rubentesq; : folia tenuia: flores luteos, & fructum resinosum, hyperico non absimilem cujus attritu digiti ferè cruentantur, qua de causa androsæmon vocavere. Usus seminis ad ischiadicos, potum in hydromelitis sextario: nam biliosa recrementa amplissimè detrahit: sed assiduè dare oportet, donec sanitati restituantur. Illinitur & ambustis efficaciter.

Ἀνδροσάιμον.

ANDROSÆMON. CAP. CLV.

ANdrosæmon ab hyperico, ascyroq; differt, quòd fruticet ramulis surculosis, ac tenuibus: † rubentibus virgis, & foliis rutæ, triplo (aut quadruplo) majoribus, quæ trita vinoso succo manant: complures alas habet in cacumine, utrinq; expansas, pinnatasq; : circa quas flores pusilli, lutei: & in calyculis semen papaveris nigri, insigne lineis. Hujus comæ tritæ resinosum odorem reddunt. Semen tritum drachmis duabus potum, biliosa alvi excrementa pellit: ischiadicis maximè medetur: sed à purgatione aquam exorbere oportet. Herba ambustis illita medetur, & sanguinem cohibet.

† πεπαπαιροφόρου τε ῥαδίας. i. virgis puniceæ coloris. ita leg. meum. Meum conclusa non habet.

I. HYPERICUM.

II. ASCYRUM.

Κόρις.

CORIS. CAP. CLVI.

COris, quod aliqui hypericon vocant, frutex est folio ericæ, rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodran-

ἀδύσμος. i. ori gratus: ita meum.

dodrante *a*, ſuavis, odoratus, acris. Potum ſemen menſes trahit, & urinas: contra phalangiorum morſus, iſchiadicos, & opiſthotonicos ex vino potum auxilio eſt: horroribus ex pipere, ſed opiſthotonicis ex oleo aptiſſimè illinitur *b* [Radix vino decocta potaq;, defectis opem ferre creditur: ſed laborantem inter potandum quàm optimè cooperiri licet: ſiquidem corpus totum deſudabit, ex qua re priſtinam agilitatem recuperabit.]

b Hæc omnia in meo exẽplari non habentur

Hyperici, & congenerum conſid. Coris.

HYpericum, Aſcyrum, & Androſæmum, ejuſdem planè generis plantæ (ut Dioſcorides inquit) eſſe videntur. Verùm in earum caulibus, & foliis aliqua notatur differentia: nam hæc folia habet rubentiora, illa viridiora, uni majora ſunt, alteri minora. Similis diſcriminis ratio in caulibus. Omnes hæ congeneres plantæ hodie ab omnibus vulgò cognoſcuntur: eæ namq; Junio, & Julio menſibus, diverſis in locis aureis floribus ornatæ conſpiciuntur, iis ad amuſſim diſtinctæ, prædita notis, quæ ſingulis à Dioſcoride tribuuntur. Cæterùm quæ Coris vocatur, non ita Hypericum refert: quemadmodum Androſæmum, & Aſcyrum: quippe quæ non altior dodrantali altitudine aſſurgat: foliis ericæ, minoribus tamen, & ſubpinguibus: caulibus rufeſcentibus, odore ſuavi, ac grato. Flores habet hyperici æmulos, luteo colore, ſed minores. Hæc ad me plories allata eſt à noſtris herbariis: naſcitur frequentiſſima in Italia, arido ſolo in collibus atq; montibus. Aperit, excalfacit, extenuat, digerit, expurgat. Hypericum à perforatis foliis à noſtris vulgò Perforata vocatur: folia enim innumeris ſcatent foraminibus, iisq; adeò minutis, ut viſum effugiant, niſi ipſa foliâ ſole objecta inſpiciantur: id quod ſilentio videtur involviſſe Dioſcorides. quinetiam Plinius, alioquin rerum omnium diligentiſſimus indagator. Qui tamen hac in hiſtoria haud dubiè falli deprehenditur, quod ſcripſerit lib. 26. c. 8. Hypericum naſci ſemine in ſiliqua, nigro, matureſcente cum hordeo. Siquidem Dioſcorides non tradit Hypericum cum hordeo matureſcere ſed contineri ejus nigrum ſemen ſiliqua ſubhirſuta, & in rotundo oblonga, hordei magnitudine. Conſtat præterea annua experientia matureſcere hordeum plerumq; albeſcente Majo: verum Hyperici ſemen non perficitur niſi Julio, & Auguſto menſibus. In hac quoq; Hyperici hiſtoria errat Braſavolus Medicus licet clariſſimus, quòd velit Hypericum ex Dioſcoridis auctoritate florem album habere: eamq; ob cauſam, id quod circumfertur, cùm flore ſit melino, illegitimum eſſe putat: imò non aliud, quàm Rutam ſylveſtrem, pro qua pharmacopolam ſecum colloquentem, id ipſum aſſervare admonet. Neq; in his uno tantùm, ſed quamplurimis contra Braſavoli ſententiam, cùm ſic in eo legatur ὑπέρ ἐχον μήλινον hoc eſt florem habentem luteum: non autem album inquit, ut perperam Marcellus Florentinus interpretatur, cujus ſort aſſe falſa interpretatione Braſavolus ſeductus eſt. Deinde quòd legimus Hypericum pro ſylveſtri ruta ſervandum cenſuerit, cùm tamen in calce ferè ſui voluminis prioris ſententiæ oblitus, dum olei ex Hyperico parandi ſeniori myropolæ rationem explicat, communis uſus Hypericum Aſcyrum eſſe declarat. Nec ſecus quàm Braſavolus hallucinantur pace eorum dixerim, Monachi illi reverendi, qui in Meſuem commentarios ediderunt, quòd non rectè cum illo ſentiant, Hypericum, quo utimur, primum eſſe ſylveſtris rutæ genus. Quorum ſententia cùm fuerit à nobis ſuperius in rutæ mentione rationibus & authoritatibus abundè exploſa, & improbata, ſupervacuum eſſe idem nunc repetere: eò enim accedet, qui plura horum errata cognoſcere volet. Hyperico vis ineſt refrigerandi, reſolvendi, agglutinandi, atque etiam cohibendi. Epotum ſemen ex vino calculos ejicit, & venenis adverſatur: quinetiam venenoſorum morſibus reſiſtit, tum idem potum tum herba ipſa devorata, hauſtave, tum morſibus illita. Aqua ſtillatitia floreſcentis jam herbæ, maximè quibuſdam præfertur, ſi potetur, comitialibus, & reſolutis. Datur ſeminis farina commodè ex polygoni ſucco ad ſanguinis rejectiones. Idem alvum exonerat. Ineſt floribus, & ſemini mira facultas ad vulnera omnia ſananda, præter ea quæ in capite ſunt. Ideoq; oleum, in quo diu flores atq; ſemine prægnantes ſiliquæ

Braſavoli error, hyperico album florem tribuentis.

Monachorum hallucinatio.

Hyperici vires.

Hypericum. Plinii lapſus.

III. ANDROSÆMUM. * IV. ANDROSÆMUM FOETIDUM.

V. CORIS.

macerata fuerint, diuq; insolata, mirificè recentia vulnera sanat. Sed per quàm bellè id efficit, si cum laricea, aut abiegna lachryma oleo misceatur. Idem per se ventri illitum, dysentericos juvat: potum verò cochlearis mensura lumbricos necat. Scripsere quidam Hypericum adeò odisse dæmones, ut ejus suffitu statim avolent: quare quibusdam fuga dæmonum vocari cœpit. Hyperici vires memoriæ prodidit Gal. lib. 8. simpl. med. sic inquiens. Hypericum calefacit, & desiccat, tenuisq; substantiæ est, adeò ut & menses, & urinas provocet. Sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantùm semen. Porrò cum foliis illitus viridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterùm si sicca contusa inspergas, sanabis humida & putredinosa ulcera. Sunt & qui ischiadicis bibendum exhibeant. Idem lib. 6. de Androsæmo ita scribit. Androsæmum planta fruticosa, natura duplex: unum enim Ascyron, & Ascyroides nuncupatum est, species hyperici. Alterum verò à quibusdam Dionysias appellatur. Est autem semen eorum purgatorium. Foliorum verò facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Cæterùm in vino austero decocta, vinum ipsum magnorum vulnerum glutinatorium efficiunt. Sed quod de Cori mentionem fecerit Galen. in simp. med. censu, mihi incompertum est. Planta, quæ Græcis ὑπερικὸν, Latinis similiter Hypericum nominatur: Mauritanis, Reiofricon, seu Reiofaricon: Italis, Hiperico, & Perforata: seu Herba di S. Giovanni: Germanis Sant Johanns Kraut: Hispanis, Coraioncillo: Gallis, Millepertuis, & Trucheran. Quam verò Græci ἄσπυρον, Latini quoq; Ascyrum dicunt: Arabes, Asbirach: Itali, Asciro. Quæ deinde Græcis ἀνδρόσαιμον, Androsæmon item Latinis appellatur: Arabibus, Androseman, Androsion sive Andresagian: Italis, Androsemo. Quæ deniq; κόρις Græcè, Coris etiam Latine & Cori Ital. vocatur.

Hyperici vires ex Gal.

Nomina.

† Quoniam hoc loco in vulgatis exemplaribus Græcis nulla fit albæ violæ mentio, idcirco sunt qui illorum testimonio freti verbum illud auferant ex interpretibus. Sed quomodo id rectè factum sit, non video: siquidem in Oribasio legitur, κεῖται δὲ ἔχον μάλιστα λευκοίῳ ὅμοιον, hoc est, florem habens luteum leucoio similem. Adde etiam, quòd Hypericum ita adamussim floris colore luteum violam repræsentat, ut nihil melius. Nos autem usi sumus voce Græca, ne ex albo, quòd fortè Marcello imposuit, aliqua posit oriri difficultas. † Quæ hic sequuntur, in Græcis codicibus impressis non hoc loco, sed in fine inter notha, & Dioscoridi falsò adscripta leguntur, ut quæ adscititia sint habita. Nos verò illa huc admisimus Ruellii, ut facimus, interpretationem secuti: nec non etiam fidem codicis manuscripti.

1. Hypericum vulgare, C.B. Hypericum, Matth. Brunf. Fuch. Lac. Lon Lob. Cast. Lugd. Cæs. Tab. (cui & fuga dæmonum) Cæs. Herba perforata, Trag. Ascyrum, Dod. gal. Cord. in Dioscor. II. Hypericum Ascyrum dictum tritolium, C.B. Ascyrum Matth. (sed in compendio & penult. edit. Androsæmon, quia figuræ transpositæ) Fuch. Lac. Lon. Lob. Dod. fol. Cast. Lugd. Cæs. Cam. Ascyroides. Ges. hor. Hypericum, Dod. gal. Hypericum in dumetis nascens secundum, Trag. III. Hypericum Androsæmum dictum, C.B. Androsæmum, Matth. (in compendio & penult. edit. Ascyrum, figuræ enim transpositæ) Fuch. Cord. in Dioscor. Lac. Lob. Cast. Lugd. Thal. Androsæmum quibusdam, Ges. hor. Hypericum in dumetis primum, Trag. Ruta sylvestris Hypericoides, Dod. fol. an Ascyri species ramosa. Cæs. IV. Androsæmum fœtidum, C.B. Tragium Creticum, Bellonii Androsæmum minus sive angustifolium, & Androsemum fruticosum ex Ilua, Camer. V. Coris lutea major, C.B. Coris Matth. Ges. hor. Lac. Lon. Lob. Cast. Lug. Cæs. Tab. Camer.

Χαμαιπίτυς.

AJUGA. CAP. CLVII.

AJuga herba in terra repens, subcurva: foliis sempervivi minoris, multò tenuioribus, hirsutis & pinguioribus, circum ramos frequentibus, odore pinus: flore tenui, luteo, vel candido, radicibus cichorii. Folia septem diebus in vino pota regio morbo medentur: & quadraginta diebus ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter urinæ difficultatibus, jecinoris, & rerum vitio, torminosis prosunt. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atque antidoto, contra aconitum utuntur, bibentes decoctum. Ad antedicta illinitur, cum polenta jure decocti subacta. Trita in farinam, & cum fico in pilulis sumpta, alvum emollit: excepta melle, cum æris squama, & resina dejicit: apposita ex melle, vulvæ vitia extrahit: mammarum duritias discutit: vulnera glutinat: ulcera quæ serpunt, cum melle illita, cohibet. Alterum est genus ajugæ, cubitalibus ramis, in anchoræ speciem incurvatis, prætenuibus: caule aspero, candido: floribus candido: luteis floscul is, semine juxta alas: respit & hæc pinum. Hæc duæ vim superioris obtineat, sed non usque adeò efficacem.

AJugam quam Græci Chamæpytin vocant, quoniam foliis, & odore pinum refert, herbariorum vulgus Juam arthriticam appellat, quòd ischiadicis, & aliis articulorum doloribus opem ferat non obscuram. Vulgaris est notitiæ Ajuga, quæ primo generi adscribitur. Siquidem planta est per terram repens, foliis oblongis, angustis, rosmarino coronario proximis, minoribus tamen, mollioribus, & hirsuta canitie subalbicantibus, circa ramulos totos, qui tenues, & obsequiosi spectantur, sese stipantibus, odore pinum, quemadmodum & facie referentibus, unde illi Pinus infimæ nomen. Flores edit aureo colore fulgentes in universo ferè caule, sed tenues, & exiguos. Radicibus nititur palmaribus, pluribus adnatis fibris. Nascitur tenui, ac arenoso solo, incultis præsertim locis, & in arvis nulla satione virentibus: sapore est amaro, non sine acredine quadam, quæ tamen ab amaritudine superatur. Ideoq; excalfacit, incidit, extenuat, abstergit, & expurgat. Verùm postremas quam sapius etiam vidimus, non adeò omnibus est nota: quemadmodum nec media, quam hactenus mihi quidem videre nou licuit. Cæterùm in aperto errore versabatur Germanus ille pharmacopola, qui Brasavolum docuit Ajugam German. lingua vocari Vergiß mein nicht. Quandoquidem herba hujus nominis mihi cum Germanis jamdiu versanti notissima est: quæ tamen nulla prorsus ex parte quamvis Ajugam repræsentat. Herba tota unà cum floribus, & radicibus in pulverem contrita si diebus 40. sumatur & resinæ terebinthinæ, sive laricea quaternis drachmis, ischiadicos sanat. Eadem recès in aceto decocta, & pota

Ajugæ confid.

Cujusdã Germani error.

Chamæpityos vires.

I. CHAMÆPITYS.

II. AJUGA, SIVE CHAMÆ. ALT.

III. CHAMÆPITYS MONSpeliaca foliis ferratis.

Pilulæ è Chamæpitye.

Chamæpityos vires ex Gal.

& pota emortuos fœtus extrahit, universæ plantæ decoctum facit ad omnes cerebri, nervorum, & articulorum affectus à pituita provenientes, si plurib. propinetur diebus ex Rhodomelle, & exmelite. Nam & comitiales, & resolutos, & podagricos juvat. Fit è floribus & saccharo medic. (officinæ conservam vocant) ad paralyticos, quo qui utuntur cum vesperi se dormitum recipiunt, revalescunt. Atqui ad hoc sumuntur quotidie hujusce medicamenti drachmæ duæ ex acori radicibus decoctæ, & florum salviæ binis scrupulis. Parantur è chamæpitye catapotia ad idem per quam utilia, hoc modo. Sumito chamæpitys, Betonicæ, Stœchadis florum rorismarini, cujusq; drachmam: turpeti sesquidrachmam, agarici drachmas duas, Colocynthidis semidrachman, Zingiberis sesquidrachmam, spicæ Indicæ grana septem: Rhabarbarici sesquidrachmam, semunciis fossilis, cujusque grana decem: pulueris hieræ simp. semunciam, diacridii drachmam unam: Excipe chamæpitys succo omnia in mortario, & in massam redigito, è qua catapotia conformantur ex qualibet drachma novem: è quibus si quotidie tria sumuntur à paralyticis cùm se dormitum recipiunt, præsentaneum sentient auxilium. Chamæpityos meminit Gal. lib. 8. simpl. med. ubi de ejus viribus ita scriptum reliquit. Chamæpitys gustu quidem amarum saporem acri validiorem obtinet. Effectu verò expurgat, abstergitq; viscera plus quàm calefacit. Proinde regio morbo laborantibus, & omnino quibus facilè jecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urinæ movendæ aptum est medicamen. Sunt autem qui etiam eam exhibent decoctam in melicrato iis, qui coxendicis dolorib. torquentur. Herba pervò ipsa viridis vulnera magna conglutinat & ulcera putrescentia sanat. Præterea mammarum durities discutit. Est in

Nomina, siccando ordinis tertii, in calfaciendo verò secundi. *Quæ herba Græcis χαμαιπιτυς, Latinis Chamæpitys, ajuga, & abiga nuncupatur: Maurit. Hamefitheos, seu Chamafithius: Italis, Chamepitio, & Iua: Ger. Je lenger je lieber: Hisp. Pinillo, & Iua arthetica: Gal. Iue muscate, aut arthetiq;. Chamæp. sive Ajuga altera: Italis, Iua salvacica.*

I. Chamæpitys prima, Matth. Lac. Dod. gal. & fol. Cord. in hist Lugd. Chamæpitys altera, Lon. Chamæp. tertia, Trago Fuch. Chamæp. vera, Cord. in Dioscor. Chamep Ges. hor. Cæs. Chamæp. major, Abiga & Iua arthritica, Tab. Ajuga. Cast. Ajuga sive Chamæ. maior Dios. Lob. Iua Ges. hor. II. Ajuga sive Chamæp. altera Matth. Chamæp. tertia eid. in Ital. comment. Dod. gal. & fol. Lac. Lugd. Chamæp. prima, Fuch. Lon. Lob. Alii hirsutis, alii glabris foliis pingunt, quare nostra utrumq; exprimit: nisi sit Anthylloides, Thal quod sit ignoramus. III. Chamæp. Monspel foliis serratis, C. B. Chamæp. species Monspelio. Ges. hor. Anthyllis Chamæpityides minor. Adversi. Lob. Anthyllis altera, Clus. hist. Hisp. Cast. Anthyllis secunda herbariorum, Lug. Chamæp. spuria prior. Dod. fol. Chamæpitys altera, & major, Cæs. Iua Moschata Monspel. Tab. Ex radice lignosa, crassa, subalbida, amara, plures prodeunt caules tenues, sarmentelli, duri, humi procumbentes, incani, hirsuti, quos cingunt folia copiosa, oblonga, hirsuta, externo ambitu serrata, gustu fervente, odore gravi: flores purpurei Chamæpitydis forma in singulis alis, quibus succedunt in singulis calyculis quaterna semina simul juncta, oblongiuscula, cinerea. Nascitur circa Monspelium in ruderibus, ad Castelneuf collegimus, sic & in olivetis, & aridis agrorum marginibus Narbonæ ac Gallo provinciæ, fruticat.

PETRI